7
16 G
11

9
15 M E
8

7.-16.G.11.

XVIII. 16. 13

Digitized by Google

ANNALIVM POLONIÆ

AB OBITV

VLADISLAI IV. CLIMACTER PRIMUS.

SCRIPTORE
VESPASIANO
á KOCHOW
KOCHOWSKI.

ANNO CH: MC. DC. LXXXIII.

CRACOVIÆ.
Ex Officina GEORGII & NICOLAI SCHEDEL,
S. R, M. Ord: Typ.

Digitized by Google

Quid enim eſt, quod non Fortuna eũ voluit, & florentiſsimo detrahat: quod non eo magis aggrediatur & quatiat, quo ſpecioſius fulget? Modo noſtras in nos manus aduocat, modò ſuis contenta viribus invenit pericula ſine autore. Bellum in media pace conſurgit, & auxilia ſecuritatis in metum tranſeunt; ex amico inimicus, hoſtis ex ſocios. *Seneca Epiſt. 92.*

✠

SERENISSIMO

AC

POTENTISSIMO PRINCIPI

JOANNI III.

REGI POLONIARVM

MAGNO DVCI LITHVANIÆ

&c. &c. &c.

COncuſſam diuturno furore Martis Poloniam, exhibeo Tibi Rex Potentiſſime, monumentis literarum in Faſtos redactam: quæ varios per caſus agitata, iam nunc cum DEO bono coaleſcentibus ſenſim vulneribus, non vſq; videtur ſalutis deſperatæ Ludibrium nuper Orbi fuimus, circumiectorum vndiq; populorum rabie lacerati; dubium tamen calamitoſiores, an fortiores Sarmatæ? niſi quod ſæpius contigat, vt quos iniquitas fortunæ depreſsit, eos Fati occulta diſpoſitio attollat. Triſte fateor offert ſe ſcribendi argumentum, quia tamen exactorum malorum meminiſſe iuuat;

huc & ego operã verti, vt ægrè exſiccatos, fuſi olim ſanguinis riuos, ſtillicidio atramenti commutarẽ. Quippe remittente aliquantum bello, obliuio expugnanda erat, extinctos Heróàs ducendo ad monumenta famæ: Regumq́; geſta ob ſuſtentandam pulcherrimarum rerum æternitatem, neceſſum duxi memorari. Equidem Magiſtratus Populo ius dicit; in Magiſtratum Regibus poteſtas eſt: ſed nec iſtos exleges Numen habet, geminos in facta eorum delegando Iudices; Conſcientiam, & Famam. Ac prior quidem intra arcana mentis reſidet, Fama nihil vocalius, nihil mortalibus carius; vt ſanguine huic litare, imò vitam deuouere pretium operæ putent. Fama eſt magnarum mentium theatrum, immortalitatis ſequeſtra, inſtrumentũm gloriæ, rectè factorum præco: quæ Principes virtutum ſplendore irradiatos, etiam non viuòs, tranſmittit ad memoriam poſterorum. Eripi vita abdicari Regna poſſunt, ex perenni Fama æternitas, etiam cum Principes non erunt, hæc manebit. Ex hac noſcant poſteri facta Maiorum; etiam Exteri, natæ in bella gentis facinora, præſenti æuo prodigia, futuro exempla: diſcãt vtriq; proſperos ſucceſſus Numini deberi; calamitatem virtutis Lydium eſſe.

Expediebat præterea REX Inclyte, cum deſtinatio-

natione Fatorum Piaſtæum rurſus ſæculum Poloniæ aperueris; vt qualem eam de manibus Prædeceſſorum Regum accepiſti, Annalium miniſterio in publicas tabulas referatur. Exhibebunt iſtæ quãtum ex magnitudine Polona deceſſerit, ſub externis! quid ſub Patritio Rege, recuperatum aut conſeruatum ſit? Quo gradu ſub vtriſq; ſtetit libertas? ab origine gentis adhuc ſuperſtes & durabilis; niſi adamantis exueret naturam, cui pretium & venenũ iuxta ſunt: & quæ alia decora, exquiſito ſeptem ſæculorum molimine, rei Polonæ authores condidêre. Ominari dehinc vel invidiæ licebit, quidquid amplitudinis noſtræ Piaſtæâ rotâ in ſublime provectum; quantum gloriæ & libertatis, ſub vbere externæ dominationis faſciculo effloruerit; id omne credi Tibi REX conſeruandum; ſcilicet gentilitij Clypei Tui tutela & præſidio: cùm imperia, quibus parta ſunt artibus, retineantur.

Neq; vota & expectationem noſtram in hanc diem deſtituit euentus. Memor accepti, rependis æquiualens Poloniæ; imò maius quid præſtitiſſe conaris, quàm dederit ipſa Tibi. Licetſi enim ſupra omnes honoris apicem contulerit Tibi Patria; decora tamen hæc paria accipiendo feciſti; nam, cùm ſemel conferre noſtrum fuerit: Tibi ſemper attollere Patriam & conſeruare incumbit. Auxit Fama pretium Virtuti, & Maiorum Tuorũ merita,

angularem lapidem honoribus poſuêre. Purpura hæc quâ nites, non prius Tyrio murice tingi debuit, niſi Aui Tui, Avunculi, Fratris Germani, fuſo à Barbara manu ſangvine decentiſſimè rubuiſſet. Parentem nè memorem? qui Odriſiæ Lunæ in armis terror, in Verbis ſtupor, innumeras illas Ottomanni myriades, ne omnia armis licerent, dicẽdo vicit. In hanc meritorum hæreditatem vocatus, non ignavus ſucceſſor acceſſiſti; addidiſti ſuffragiũ ipſe, per ædem laboris ad ædem honoris eluctatus, & cui non aliter Sceptro admovere manum placuit, niſi memorabili prælio Turca victus, cædibus & ſangvine ſuorum, ad ſolium viam ſtraviſſet, Ita demũ dum ad aſſem exolvere gratitudinẽ Patria non valet, ſupplevit vices collato diademate Numen. Non ideo tamen REX creatus es, vt fueris; ſed tutellã Civium non dominationẽ accepiſſe memor, ſatagis vitam & incolumitatẽ dare ijs, qui Te ſupra ſe extulerunt. Gloriâ fortitudinis hoſtẽ diſtines; æſtimatione prudẽtiæ à com-Monarchis obſervaris; hinc ſuſpectamus tantùm Barbarorum arma, nec ſentimus; penetramus externorum factiones, nec lædimur: inſuper (quod præfiſcinè eloquar) Miles ille nuper Provincijs oneroſus, iam nunc fas diſciplinæ agnoſcit, & ſub auſpicijs Tuis in hoſtem tãtum ac prælium, iram & manus ſervat.

Verùm, non ego hîc Panegyrim molior: adeò

tan-

tantùm facilem Muſis Principem, pro Annalibus meis, ſi modò cum veritate conſentiunt, recenſionem ac tutellam poſtulaturus. Namq; in illo bellorum æſtu, qui caſus fuêre quos non pertuleris? quæ prælia, acies, haloſes, cõgreſſus, impreſſiones, quibus non inter fueris Bellator, vel præfueris Imperator? Hinc oculatũ Te arbitrum Hiſtoria poſcit, libertatis ac veritatis conſcia, ubi non reprobaveris ingens ſolatium habitura. Quod ſi à vero diſſona, ſi apocrypha adfert, fac Tuo prorſùs Iure ô REX quod Alexander Ariſtobulo, pro Hydaſpi Viſtula erit. Subtilius fortaſsè dabunt alij, nuci Iliadem incluſuri, vel nè ſua nuditate veritas pudefieret, ſub criſtalino ſpeculari, ſeriem geſtorum exhibentes. Mihi rudiores ab agro Muſæ, pro modo ac mẽſura calamitatis Patriæ, calamum aptavêre; nè brevitate obſcurus, vel ſubtilitate veritati iniurius eſſem. Sanè conſtat, non ignobilem apud Græcos ſtatuarium, caput Minervæ in ſublimi ponendum, rudiori formâ effigiaſſe: quod cùm oculos propè ſpectãtium, gratiam non haberet; tandem in faſtigio templi locatum, ingenioſi operis & artis gloriã tulit: nec mihi citra votum alea cadet, ſi veritas ac libertas, gemina mortalium bona, ex craſſiori Annaliũ prototypo à ſeris Nepotibus cõſpiciantur.

Sed minus eſt, ut pro aliquali Muſarũ partu bella narrantiũ, eum Regem exorem, qui cum lacte &

ſanguine, literarũ ſimul & armorũ hauſit principia; ac qui vixdum poſtulata popularium audit, petitis annuere ſolet. Hinc fiducia plenus poſco humillimè, non abnue, REX ad hæc minuta oculos Maieſtatis vertere: nam & Sol per depreſſas convalles ultro radios ſpargit; & fluvij non rogati ad inferiora decurrunt. Sol & Tu Patriæ, ac Polonis tuis Flumen habearis, unde aquas beneficiorum accipiant alij, alij ſperent. Satis pro Annalibus; niſi pro ſcriptore ſubiungere auſim, eum eſſe, qui Te bellãte REX ſanguinem fudit; iam nunc Regnante ac vtinam ſoſpite, atramenta refundat. Vive itaqꝫ diu Felix, Regna proſperè, & quo non alter ſurrexit Maior, mẽſuram nominis Tui imple. Ac ut Te Patrem Patriæ præſtas, ita Tibi REX, ita florentiſſimæ Domui Regiæ benefaxit DEVS.

Dabam Goleniowijs rure meo paterno ipſo Purificatæ MATRIS VIRGINIS *die, Anno Ch: 1683.*

SACRÆ REGIÆ MAIESTATIS
Obſequentiſſimus Cliens &
Fidelis Subditus,

VESPASIANVS à Kochow KOCHOWSKI,
Eques Polonus.

APPROBATIO.

ANnalium Poloniæ, Climacterem primum prudenter à Generoſo Dño VESPASIANO à Kochow KOCHOWSKI, Equite & Hiſtoriographo Polono, obſeruatum, atq; erudito calamo, ſincerâ veritate, ac integra fide, conſcriptum, accuratiùs legi; vbi ſingula ſtatui Politico ſcienda agnovi, orthodoxæ verò Fidei Romanæ nihil cõtrarium adinveni. Quare poteſtatẽ facio, ut tam præclarum opus typis vulgetur, lucemq; publicã cum inſita ſibi ſolidæ eruditionis luce, aſpiciat, pares in orbe Polono Scriptores excitaturum.

M. SIMON STANISLAVS MAKOWSKI, Sac: Th: Doctor & Profeſſor, Collega Maior, ad Eccleſiam Collegiatam Sancti Floriani Cuſtos, Curatus Naſiechowienſis, Contubernij Hieroſolimitani Prouiſor, Sac: R. M. Secretarius, Studij Generalis Cracowienſis

RECTOR.

ANNALIUM POLONIÆ CLIMACTER PRIMUS.

BEllum dicere ordior; non gentis inferentis ductu, aut auſpicijs nobile, non Ducum lædentis partis claritudine illuſtre; quod, ſeruiſſe haud immeritò dixerim: ſed, vndè primitiuo velut fonte, connexa bellorum ſeries, in Regnum hoc profluxit; eo in nomen Polonum coniurantis Viciniæ odio, vt circumſitæ gentes, acſi ſtirpitùs Sarmatiam eradicari oporteret, ſtudia manuſq; deſtruendæ commodârint. Quicunq; Amici, Fœderati, inſuper Vaſalli, imò horret animus dicere Subditi, florentiſsimo Regno peſſundando, conſilia vireſq; contulêre. Non iuratæ pacis vincula aduerſùm vim valida, irritæ ſacroſanctæ fœderum Leges, vanum innocentiæ vocabulum, nullâ conſeruandi Antemuralis Chriſtianitatis curâ, offendimur immeriti: nec laceſſentes Sarmatæ, æſtu nocendi, & libidine belli, cunctis flagrantibus. Si quæ gens alia, Nos profectò dedimus grande patientiæ documentum, cruentiſsimo bello quaſſati; ac vniuerſalem armorum concurſum perpeſsi; oſtendimus, ſicut ætas parentum vidit, quid in pace optimum, ita nos: quid in bello deterrimum, experti ſenſimus. Equidem, oc-

culta Fati Lege factum crediderim; vt populus, Regni amplitudine, & multarum gentium in vnum corpus coalitarũ capax, terreſtri militia inclytus, ſed longa pace torpeſcens; cladibus ſuiſmet excitatus, dum bellum pati cogitur, inferendo ſuſciperet. Eadem, illâ PROVIDENTIÂ operante, futurum ſperans; vbi ſequiorem Fortunam malorum noſtrorum ſatietas tenet, erutam ruderibus calamitatum Poloniam, in priſtinum gloriæ & amplitudinis ſtatum, erectum iri. Erupit primò inteſtinum ex Rebellione bellum, quod: mox obſtetricante Tauricanâ Barbarorum potentiâ, in immenſum adoleuit. Ingeſsit ſe dein, choragio Moſchus, ambitu Vniuerſalis Ruſſorum Monarchiæ amicitiam exuens: Suecus Sztumdorfienſi fœdere, Tranſyluanus veteribus nouelliſq; pactis, in pacem obſtricti; rebus conclamatis Poloniæ, occaſionem habere quàm expectare malebant; vt quot Orbi partes, tot hoſtes nanciſceremur. Neq; amici defuêre: Germania ſuppetias tulit, Dania armorum diuerſionem fecit, Gallia mediationem, Hiſpania ſtudium, Bataui Legationes; quantùm cuiuſq; velle, aut poſſe, attulêre. Etiam, quæ prima concutiendæ Poloniæ conſpirauerat Barbaria, erigendæ acceſsit. Quanta egimus, aut paſsi, vaſta dicendorum materies eſt: fœcunda exemplorum, ſed vbiq; triſtium ſeges. Dicturus ſum, vt cæſi vel obſeſsi Exercitus, Prouinciarum excidia, Vrbium haloſes, fœdera violata, malefidas ſociorum conſpirationes, militares abrupto obſequio ſeceſſus, Ciuiles ſub Principis, ac Legum nomine turbas, aliaſq; nuſquam auellanæ nucleo includendas malorum Iliades. Hoc Te, ô SUPREME rerum Arbiter DEUS, auxiliante aggredior! & in Te Veritatem æternam reueritus, pro captu meo & poſſe, res geſtas explicabo! Virtutem agentiũ exhibebo, non fortunam; non accuſabo quemquã, niſi publici criminis reum: non indebita hyperbole oneraturus. Vinitorem ago, cui vbere vindemiâ, vt dulces aut acidæ vuæ ſunt, reconduntur omnes poſthac vſui; eo, quo natura ſapore dotauerit: & mihi eodem modo, conſtituenc

Hiſto-

Hiſtoriam qui geſſêre, tradam ego; illi, materiem operi; ego fidem laboremq; commodabo. Nemo, procuratam à verbis commendationem, à gratia laudes, ab aſſentatione encomia ſperet: nemo, imperatum à timore ſilentium, ab odio vexam, à malignitate aſteriſcum arbitretur. Extra curam mihi, in comparationem venire decoris ingenijs, quæ, (vt non infertile eorum ſæculum eſt) in componendis faſtis Poloniæ, adferent cultæ facundiæ vim, authoritatem nominis, & peruicaciam affirmandi: mihi ſufficiet, viſa pleraq;, pleraq; integerrimis Commentarijs excerpta narraturo modeſtiâ omnibus, veritatis indagatione cedere nemini.

Quæ hominum, etiam Regnorum & Imperiorum vita eſt; oriuntur, conſurgunt, florent: donec ordinario reuoluti temporis curſu, validiſsima illa Monarchiarum corpora, concutiantur, decreſcantq;, tandē, vel rurſus aſſurrectura, vel penitus interitura. Ac, licetſi externa vis conuellat Imperiorum baſes vehementer; maiori tamen diſcrimine, interna mala afflixêre potentes populos, quaſſatamq; Ciuilibus diſsidijs Reip. carinā peſſumdedêre. Idem hoc ſæculo experta Polonia, grauiſsimo bello ex cauſa rebellionis vexata. Cui narrando me accincturus, Coſacorum originem, & quomodo ex ignobili appendice, in id ſuccreuerint nominis, ediſſero. Russia, celebre olim Sclauonicæ gentis imperium, ſub nomine & peripheria Sarmatiæ continetur; complectens populos, ab ipſis Euxini Ponti oſtijs, ad vltimos Europæ Aſiæq; terminos, vaſtiſsima terrarum ſpatia incolentes. Quos vſitato vocabulo Ruthenos, (diuerſi ab illis, qui eiuſdem cognominis Galliam Aquitanicam inhabitant) cultiore dialecto Ruſſos, ex Græco Roxolanos nuncupamus. Gens ea, vni olim parebat Monarchæ, nunc bifariam diuiſa; Moſchi, Poloniq; Regis, dominium agnoſcit. Iazygas, Baſtarnas, Dacos, Cumanos, eas oras tenuiſſe Annales perhibent; Roxolanorū, vel ſolius Corn. Taciti teſtimonio, celebriori nomine, dum bellicoſa na- Cromerus. Tacitus

 tio,

culta Fati Lege factum crediderim; vt populus, Regni amplitudine, & multarum gentium in vnum corpus coalitarũ capax, terreſtri militia inclytus, ſed longa pace torpeſcens; cladibus ſuiſmet excitatus, dum bellum pati cogitur, inferendo ſuſciperet. Eadem, illâ PROUIDENTIÂ operante, futurum ſperans; vbi ſequiorem Fortunam malorum noſtrorum ſatietas tenet, erutam ruderibus calamitatum Poloniam, in priſtinum gloriæ & amplitudinis ſtatum, erectum iri. Erupit primò inteſtinum ex Rebellione bellum, quod: mox obſtetricante Tauricanâ Barbarorum potentiâ, in immenſum adoleuit. Ingeſsit ſe dein, choragio Moſchus, ambitu Vniuerſalis Ruſſorum Monarchiæ amicitiam exuens; Suecus Sztumdorfienſi fœdere, Tranſyluanus veteribus nouelliſq; pactis, in pacem obſtricti; rebus conclamatis Poloniæ, occaſionem habere quàm expectare malebant; vt quot Orbi partes, tot hoſtes nanciſceremur. Neq; amici defuêre: Germania ſuppetias tulit, Dania armorum diuerſionem fecit, Galliæ mediationem, Hiſpania ſtudium, Batavi Legationes; quantùm cuiuſq; velle, aut poſſe, attulêre. Etiam, quæ prima concutiendæ Poloniæ conſpirauerat Barbaria, erigendæ acceſsit. Quanta egimus, aut paſsi, vaſta dicendorum materies eſt: fœcunda exemplorum, ſed vbiq; triſtium ſeges. Dicturus ſum, vt cæſi vel obſeſsi Exercitus, Prouinciarum excidia, Vrbium haloſes, fœdera violata, malefidas ſociorum conſpirationes, militares abrupto obſequio ſeceſſus, Ciuiles ſub Principis, ac Legum nomine turbas, aliaſq; nuſquam auellanæ nucleo includendas malorum Iliades. Hoc Te, ô SUPREME rerum Arbiter DEUS, auxiliante aggredior! & in Te Veritatem æternam reueritus, pro captu meo & poſſe, res geſtas explicabo! Virtutem agentiũ exhibebo, non fortunam; non accuſabo quemquã, niſi publici criminis reum: non indebita hyperbole oneraturus. Vinitorem ago, cui vbere vindemiâ, vt dulces aut acidæ vuæ ſunt, reconduntur omnes poſthac vſui; eo, quo natura ſapore dotauerit: & mihi eodem modo, conſtituent

Hiſto-

Hiſtoriam qui geſſêre, tradam ego; illi, materiem operi; ego fidem laboremq; commodabo. Nemo, procuratam à verbis commendationem, à gratia laudes, ab aſſentatione encomia ſperet: nemo, imperatum à timore ſilentium, ab odio vexam, à malignitate aſteriſcum arbitretur. Extra curam mihi, in comparationem venire decoris ingenijs, quæ, (vt non infertile eorum ſæculum eſt) in componendis faſtis Poloniæ, adferent cultæ facundiæ vim, authoritatem nominis, & peruicaciam affirmandi: mihi ſufficiet, viſa pleraq;, pleraq; integerrimis Commentarijs excerpta narraturo, modeſtiâ omnibus, veritatis indagatione cedere nemini.

Quæ hominum, etiam Regnorum & Imperiorum vita eſt; oriuntur, conſurgunt, florent: donec ordinario reuoluti temporis curſu, validiſsima illa Monarchiarum corpora, concutiantur, decreſcantq;, tandē, vel rurſus aſſurrectura, vel penitus interitura. Ac, licetſi externa vis conuellat Imperiorum baſes vehementer; maiori tamen diſcrimine, interna mala afflixêre potentes populos, quaſſatamq; Ciuilibus diſsidijs Reip. carinâ peſſumdedêre. Idem hoc ſæculo experta Polonia, grauiſsimo bello ex cauſa rebellionis vexata. Cui narrando me accincturus, Coſacorum originem, & quomodo ex ignobili appendice, in id ſuccreuerint nominis, ediſſero. Russia, celebre olim Sclauonicæ gentis imperium, ſub nomine & peripheria Sarmatiæ continetur; complectens populos, ab ipſis Euxini Ponti oſtijs, ad vltimos Europæ Aſiæq; terminos, vaſtiſsima terrarum ſpatia incolentes. Quos vſitato vocabulo Ruthenos, (diuerſi ab illis, qui eiuſdem cognominis Galliam Aquitanicam inhabitant) cultiore dialecto Ruſſos, ex Græco Roxolanos nuncupamus. Gens ea, vni olim parebat Monarchæ, nunc bifariam diuiſa; Moſchi, Poloniq; Regis, dominium agnoſcit. Iazygas, Baſtarnas, Dacos, Cumanos, eas oras tenuiſſe Annales perhibent; Roxolanorū, vel ſolius Corn. Taciti teſtimonio, celebriori nomine, dum bellicoſa na- Cromerus. Tacitus

tio, ſtrepentia eo tractu Ottonianorum Ducum arma, varia ſorte reprimit; clarius cæteris nationibus, ex bellica virtute, nomen ſuum effecit. Româ dein tranſlata Imperij ſede Bizantium, etiam illuc per arma notitiam ſui traduxit, donec ſub Baſilio Macedone commercio religionis cicurata: poſt, ſub Conſtantino Iuniore Imper. Orientis, per Sororem Annam affinitate tractabilior, in res Græcanicas magis æqua, & meliùs affecta fuit; Maximè ſub Wołodymero bellicoſiſſimo Monarcha, in vltimos Septemtriónis receſſus, Roxolaniæ fines protendente. Quæ diſtracta interuentu temporis amplitudo, nomen in præſens ac veſtigia, priſcæ magnitudinis retinet. Eam itaq; quâ in Ortum protenditur interiacente Campeſtrium ſolitudine Pontus Euxinus alluit; ab Auſtro Cherſoneſus Taurica, Moldauiæq; fines adiacent; Occiduo latere Poloniam reſpicit. Sarmatas eſſe, vel Ouidij Elegiæ probant, apud quos ſub frigido axe exilium tolerando, incaleſcentis amatorio igne carminis, pœnas exoluit. Ita, vbi ſui iuris Ruſsia, cum Polonis gente finitima, ſangvinis ac idiomatis (non niſi dialecto diſcors) eiuſdem, dum vel finium proferendorum, vel Virtutis oſtentandæ libido ſvaſit arma, vario Marte luctabatur; quoad vi maiore, & Fortuna Polonorum fractis æmulantis populi viribus, in ſocietatem magis libertatis, quã in dominium Victoris conceſsit. Eaq; huic inclyto Regno vnienda, non alterius, niſi Caſimiri Magni (etiam ſub Caſimiro amittenda) opus fuit. Ille namq; quo rituum morumq; diuerſos, in concordia ſtabilitæ ſocietatis retineret firmiùs, Iuriſdicundi ſimilem vtriq; populo normam, & communionem impertierat libertatis. Sub Iagellone poſthac Rege, inter Fratres Principes ſanguinis diſpertita, ne iſti ſine patrimonio agerent; quale, legum periti appennagium vocant. A Fato dein, aut vnione Lithuaniæ fuit, vt poſtliminio, ad corpus Regni membrum rediret: atq; ita facta eſt,

Ruſsia diues opum, ſtudijſq; acerrima belli.

Varius dehinc ſtatus eiuſdem fuit, illius malis ægreſcebat Polonia, ſimul & ſuccurrebat calamitati: ipſa viciſsim, mutuo eius vtebatur Pacis bono, vbi terminata Triumphis bella, in altiſsimam Prouincias Regni tranquillitatem reſoluiſsent. Hinc diuitiæ, abundantia, Panis ſaturitas; mox, vbi deſes otium illecebra peccandi eſt, in luxum abuſumq; optimæ Pacis fructus conuertebantur. Ruſsia maximè Terram promiſsionis egit, non mellis tantùm lactiſq; vbere ſtillicidio, ſed rerum, quas natura vſui poſtulat, omnigeno prouentu locupletiſsima. Solum iſtic fertili glebâ frugum ferax, & vbique herbidum eſt: irrequieta arva feruntur, ſtercorationis haud indiga, ác raro per alternos annos telluris reſpirio. Equorum bellacium nullibi fæcundiores Equireæ; armenta item boum proceritate inſignium, quos pecuaria Ruſsiæ, magnæ parti Europæ tranſmittunt. Hîc, Proceres quantùm bello boni, tantùm in faſtum ac pompam compoſiti, figere domicilia: numeroſo famulatu ac ſatellitijs ſtipari, in ſumptus ac luxum nimiùm quàm effundi, inter ſeſe leui contentionum occaſione committi, in gloriam vertebant. Nobilitas proſeminatis ſtirpibus in Regno augeſcens, ex arctiore natali ſolo, in patentes longè lateq; oras traſmeabat; terræ vbertate, & minori impendio comparandis ex empto poſſeſsionibus, allecta. Plebs maximè exuberauit, cuius increſcente frequentia, vt aucto habitatorum numero conſuleretur, nouæ Coloniæ deductæ ſunt, præcipuè Ducum militiæ Polonæ auſpicijs, qui æſtiuis Caſtris, ne miles ſine diſciplina ageret, per camporum deſerta, vallum foſſaſq; pro ambitu oppidorum condebant: quibus operis abſceſſu legionum, conuenæ aduerſum vim externam protegerentur. Poſt, ex ſucceſſu, & rei priuatæ emolumento, pleriq; Magnatum eiuſmodi erectiones attentauêre, vnde nomen Vkrainæ enatum, ac ſi limitaneæ Regionis: Coloniæ verò, Słobody dictæ; quod, incolatus earum, ad certum tempus, à laboribus vectigalibuſq; immunis exiſteret. Tres Palatinat⁹ Vkrayna quâ latè patet

complectitur; Kijovienſem, Braclavienſem, Czerniechovienſem. Quorum deſcripti limites, à montano circa Tyram tractu, Barium verſus, ac hinc tranſuerſim ductâ lineâ, ad vſq; Lithuaniæ fines, quâ Prypetius Boryſthenem ſubit, diffuſa locorum amplitudine, ſinuantur. Hîc Arces, à veteribus Ruſsiæ Monarchis conditæ, quæ præſidijs inſeſſæ, vim hoſtilem arcerent. Potior, præter Kijouiam, Braclavienſis ad Hippanim, Cyrcaſſy, Kaniovia, aliæq;, impoſitis à Rege Præfectis dudum tenebantur: quibus ſub prima occupantium Tauricam Scytharum initia, velitares alas auctorare permiſſum. Verùm poſt, maiore vi incurſantibus Scythis, addebat Reſpublica cohortes ſtipendiarias, à Proceribus item, aulici Comitatus ac ſatellitia ſubmittebantur, quæ hoſtium latrocinia reprimerent, etiam talionem illatis armis reponendo. Invaluerat ſubinde mos, vt bellatrix Iuventus, dum per arma exercendæ virtuti deeſt in pace occaſio, Campeſtria vbi Barbari alere equos ſueti, incurſaret; prómptis paſsim ex plebe delectibus, cum ea voluntariorum infra rigorem diſciplinæ militia, nonniſi à Ductoribus decus, à gregarijs prædam omnino reſpiceret.
Bielſcius. Referunt Annales, Prædiſlaum Landzkoronium vigore animi & natalibus illuſtrem Virum, dum Sigiſmundi Primi Legatum ex Taurica reducem, non aliam excurſionum Scythicarum cauſam adferre audit, quàm ægrè Hanum cohibere poſſe numeroſas ditionis ſuæ *Hordas*, (ita vocantur) quin erumpant; generoſo ardore ſuccenſum, euocatis è Ruſsia Voluntarijs, Tartaros in ſuo ſterquilinio adortum, ac ad vſq; Meotidis oſtia Aquilas Polonas circumtuliſſe; interceptiſq; manubijs, par pari reddidiſſe. Tales vbi ex ſucceſſu collibuêre excurſus, vt promptior quiſq; cogere turmas, deſtinare in prædam qui prædarentur, ac incurſare ſolitudines perrexit: &, ſi quando non ex iuſto aut commodo publico laceſſeretur hoſtis, metu pœnæ, in confinio illo, à Patria remoti conſidebant. Acceſſêre legibus nocentes, & perdita exulum ingenia, vt numerum Societa-

tis

tis illius, ita audaciam complentia. His anteſignanis, noua militia extulit caput; ac ſub Sigiſmundo Primo, Coſacorum nomen recens audiri cœpit. Memoratum Paprocio, Samuelem clara è ſtirpe Zboroviorum, dum cæſo Wapouio proſcriptus, pœnæ ſe ſubducit; aggregatum Coſacis, cum quibus quæ tentauerit vel ſubierit pericula, abundè ille exequitur. Hic itaq; miles, notæ in conſectando hoſte celeritatis, vocabuli Kozak appellationem accepit; quod à Capra (vernaculè Koza) veloci animalculo deriuatum; denotat agmina, quorum expeditæ agilitati, nihil abruptũ ſit, nihil imperuiũ. Ac,ne ſine ſede, noua (ſi Dijs placet) ſocietas ageret; excitata per adſitam Borysthenì ripam receptacula, celebriùs alijs Zaporoże, à quo poſt Kozacy Zaporoviani,ſeu Zaporoſcenſes, nominari cœpêre. Locus is infra ſcopulos Boryſthenis exiſtit, quorum tredecim obiectu, naturæ ſolertia, violentiam fluminis conſtrinxit: lapideis molibus graduatim per interualla locorum, nulla humanâ arte potentiâuè diſpoſitis. Haud pigebit inſerere cognomina eorum, quò ex nomenclatura Sclauonica, maneat memoria, rem proprietatis Polonicæ eſſe: Nempe ſupera parte, Kodak, Sulſki, Łochanny, Strzelczy, Dzwoniec, Kniehynin, Nenáſytec, Woronowa, Zabora, Wowniow, Budyłow, Tawułzany, Liczny, & Wolny. Infernè itaq; , quâ Samarra fluvius Boryſtheni miſcetur, in peninſula nidificando, à liminibus illis ſeu Porohy, locum Zaporoże nominauêre; acſi trans limina Boryſthenis ſitum. Eo modo inſeſſus amnis, nauigandi vſum ſuggeſsit; vnde poſtea, conſtructis lembis, ignotum mare auſi rimari. Remigij genus è tilijs Myoparones, (ab illis Czayki vocatos) quadraginta & vltra hominum capaces, conficere ſoliti. Ij ſunt mobilitate ſummâ, & apertum per mare facilè gyrabiles; qui, nec vada timent, nec fluctibus periclitantur. His celocibus, vaſtos Ponti Euxini receſſus pererrant; ac quandoq; Thraciæ minoris, ac Aſiæ littora populati, armorum terrore, Turcici Imperij penetralia tremefecêre. vndè

Turca

Turca ſæpiùs accepti contemptûs æger, querimonijs aliquando & minis, factum incuſavit; retorſione à Polonis oppoſita, quòd ſimilia à Scythis pateremur. Equidem, aduertebat id curas Reip. non mediocriter; tam, quò pacta cum Ottomanicis illæſa ſeruarentur, quàm finibus Regni, redactâ in ordinem Coſacorum militiâ, maiore curâ tutãdis. Apparebat ſiquidem, augeſcente eorum multitudine, vbi per conuictum & affinitates plebi permixti agunt, ſeditionibus obnoxios fore: proin, ſeueris pœnis, ſi quando exceſſerant, coerciti; ad regulatæ militiæ leges haberi cœpêre, diſciplinâ & vſu armorum imbuendi: neq; præmijs, quæ excitarent merituros, deficientibus. Tribuni ac Legionum
Conſt: Anni 1590. Legati, quò firmiùs vinculũ conſtantiæ foret, è Nobilitate Polona creati, Centuriones minorumq; Ordinũ Ductores, *Aſſawulæ*, *Attamani*, è Sympatriotis; ſed, quos fides & emerita ſtipendia commendaſſent. Præſcriptus lege publica ſex mill: numerus, condito Albo ſeu Matricula, vndè *Regeſtratorum* nomen, quò, à cætera plebe, inaûtoratus ſeruitio Reipublicæ miles, diſcerneretur. Summo iure præſidebat datus à Rege *Commiſſarius*, ſi opprimerentur, innocentum vindex & protector; vbi demeruerint, exactor pœnarum. Quovè fixo loco eius militiæ Magiſtratus bellicus ageret, Trechtymirouia oppidum in Palatinatu Kijovienſi aſsignata, circumiacentibus qui huc pertinerent vicis, in vſum ac poſſeſsionem eius militiæ tranſcriptis. Cæterùm, evenit plerumq; plagâ illâ, iuſta viris ſtatura, validi robore artus; & non tam aſperitate cæli, quàm aſsiduitate periclitandi, durati animi. Ob prædam flocci vitam pendunt, nihil recuſant ob formidinem, gloriæ famæq; nomina, prætextui tantùm adſumuntur. Vigiles, ac interritos agere; ſitim & inediam iuxta pati; Æſtatis Hyemiſq; iniurias, ſine ſenſu tolerare; vſus, qui etiam naturam vincere ſolet, docuit. Aggerunt valla, producunt opera, & quæ ſunt pedeſtris militiæ, exequuntur: vbi inſiliere equos, obſervant exactè ſigna; ac, vt primò acerrimè prælia ineunt, ita ſuſtinendi

itera-

iterati impetus, non eadem eſt conſtantia. Aſt exploratum miſsi, hoſtem planè ſuffurantur, locorum notitiâ, & ſuopte ingenio, ſagaciſsimi veſtigatores. Etiam, quoties vſus popoſcerit, epibatas agunt, in aqua lutræ, in terra talpæ, & omnia exactè conveniunt. Nihil maiora flumina traiecturos moratur, ſi quæ impedimenta, & imperitos nandi, connexa arundine, vel faſcibus vimineis defluitant: vnus præcipit, eadem cunctis feſtinandi cura. Ineſt genti naturalis quædam malorum tolerantia: ac dum omne ſtudium, ſi bello deſtituantur, in prædas venatumq; intendunt; labor inediaq; tranſit in mores. Crebris convivijs ac aſsiduâ compotatione nihil vſitatius, hîc parta diſpendio vitæ ſpolia, impendere lubet; & quæſitas bello manubias abſumere volupè: vt planè & enixè cupiant otium, & penitus aſpernentur. Hi itaq; ſunt Coſaci, ruina florentis Regni, & ſuâ ipſorum perfidiâ Orbi cogniti: non temnenda virium manus dum propugnat, fatalis omninò vbi nocet. Quos ab recentibus authoribus Nizovios, quaſi inferæ partis Inſulanos, Lubienius noſter vocari aſſerit. Vſcocos alij, ac Marteloſios, vt Paulus Iovius, nuncupant: plurimi gentem diſcretam, & ſingularis nationis nomen Coſacos in hanc diem putauêre. Certè ij, tam qui in Pontum exonerantis ſe Boryſthenis anfractus, quàm, qui Rhæ Tanaiſq; fluminum ripas inſident, promiſcuo vocabulo Coſaci dicuntur: noſtrates quidem Zaporoſcenſium vocabulo, qui ad Moſchoviticum limitē degunt, ad Donū flumine Donenſium nomine compræhenſi.

His legibus moribuſq; aliquandiu, ſi non æquo, tolerando tamen Iure, cum Coſacis agitatum eſt; donec illi circumſpicere vires ſuas, frequentiamq; ſpeculati, quam dono Reipublicæ habuerant libertatem, debitam interpretabantur. Præcipua ex plebe motuum ſemina, quæ per municipia inſoleſcens, dum legitimam pœnæ irrogationem pro Tyrannide, & debitum ſubiectionis pro ſervitute accipit; inſtinctum, in enormes vexandæ Patriæ au-

ſus dabat; inſinuando querelas ſibi obſtrictis, & Coſacis prætenſas iniurias, in ſe redundaturas perſuaſis. vnde, aliquoties ſeditio; dehinc rebellia arma in Regnum ſtricta, tandem iuſto bello, ſed non inulto Marte oppreſſa. Neq; laude præclarorum facinorum fruſtrandi Coſaci. Etenim, præterquam quòd Scytharum in Ruſsiam incurſiones egregiè cohibebant, etiam viam modumq; Ottomanicæ potentiæ concutiendæ oſtenderant; vel inſuper mutuo metu deſtinendis Barbarorum inſultibus. Dum ab ijs, Synopen Septemtrionalis Aſiæ Emporium, expugnatum direptumque; Aſſan Horodek, validum Turcarum propugnaculum dirutum; ipſa deniq; Conſtantinopolæos pomæria, excitatis incendijs fumo ſuffuſa, Coſacis ex Vniverſali Orbis prædone prædam agentibus. Quòd ſi vſurpando maris dominio, vti occaſione collibuiſſet, gloriam, & pacem, & Coſacos, à nobis haberemus. Tandem verſa cithara in luctum, & medicina in toxicum degenerauit.

Plaſecius.

ANNAL-

ANNALIUM POLONIÆ

AB OBITU

VLADISLAI IV

LIBER PRIMUS.

An. CH. M.DC. XL. VIII.

Elenchus Contentorum.

PRincipium Anno eſt à morte VLADISLAI IV. *cuius accurata deſcriptio, Locus, morbi cauſa, eiuſdem incrementa, quæ cōſcientiæ diſpoſitio? ac in extremis animi firmitas, dehinc obitus? Numerus annorum Vitæ ac Regni, Genus, Coniugia, Qualitates. Subiuncta vt mortem prænunciaverint, Cometes, Solis deliquium, ac præter alia, Imaginis D. Virginis* MARIÆ *Xiązȳ illacrymatio. Sequitur mortem Regis immediatè in Vkrayna rerum commotio, authore Chmielnicio; cuius ortus, parentes, ac genius, breuiter perſtricta. Bellum antehac inter Turcas & Venetos geritur, vnde ſtimulus in arma Vladiſlao, quibꝰ Reſpub: intercedit.. Per Vkraynam inter plebem tumultuum occaſio, Rebellionis initia & indicia, in quæ Vexillifer Regni non impigrè aduertit; niſi ex negligenti Tribuni ſequeſtro elapſus Chmielnicius, fugâ ſe in Zaporoze ſubduceret. Seditionis dein per emiſſarios ſparſa ſemina, diuerſo vt in talibus ſolet argumento. Hîc de Vnione Sacrorum Ruthenorum aliquid: etiam, vt plebi non in totũ moderato dominio per Vkraynā ab Heris habita fuerit, ac quæ priuata in ſeditionem, ac mox in arma cauſæ eualuerint: vt ſolicitati in ferendam opem Scytha, & rebellibus aſſociati. Generalis interim Exercituum Regni it obuiam, quibus viribus? Diſpertit copias, quarum pars cum Stephano Potocio occurrit hoſti ad Zoltewody. vbi pugna, demum perfidia Coſacorum profligantur Potociani. Hoc ſucceſſu elatus Chmielnicius, in noſtros ad Corſunium inuehitur, pugnatur & hîc non inſtrenuè: dein militariter carrago retro mota abit: tandem, fato magis quàm Virtute hoſtium ſuperantur Noſtri, captis cum omni Commilitio Ducibus. Primas Regni mortem Regis publico programmate denunciat, afflictâ Interregni ſi vnquam ſpecie. Comitia Conuocationis abſoluuntur. Etiam hîc Chmielnicius internuntios mittit, cum Literis. Procerum inter ſe ſimultates. Caſimirus ac Carolus Fratres Principes,*

1648. *pes, Ordinibus de Orbitate Regni, iſti viciſſim illis de iactura Fratris condolent. Hic de Caſimiri aduentu in Regnum nonnulla. Sopiendis Vkraynæ turbis mittuntur Commiſſarij, citeriore Ruſſia bello vndiq; ardente. Kiſſely in promouenda pace ſtudiũ. Krzywonoſſus rebellium alter Dux emergit, cui ſe Wiſniovecius opponit, ac primò inconditum agmen cadit; dein, nullo ſuccurſu recedit. Mox Regimentarij exercitum in hoſtem ducunt, vbi malè inter primores militiæ, conuenit nihilominus tamen, Zaſlawienſis cum Wiſniovecio conciliatur. Inter iſtos ad Conſtantinouiam de proſequendo bello deliberatur, de quo Kiſsely; wiſnioueci item ſententia. Rebelles ad Pilawce ingenti Exercitu conſident: Superueniunt & Poloni, interim fatalis quædam in decretorium certamen mora, donec Scytharum acceſſione, aucti rebelles noſtriscum pugnant. Pugnæ eius deſcriptio, ac, vt per imprompta conſilia fluctantibus animis, probroſè à Pilawcijs diſceſſum fuerit: ita Exercitus numero validus diſſipatus, Caſtra direpta ſunt. Sequitur Electio Regis, quo modo & more Comitia ea inſtituantur? circa quorum inchoationem Leſczynij ad Ordines ſermo. Multiformis hîc interiarum concurſus, de Exorbitantijs, de Confœderatione, vnde enatæ Diſſidentium in Religione querelæ? multa cum acrimonia nec ſine turbamento. Caſimiri ac Caroli Principum Fratrum, de ſeponendo ambitu Regni vltro citroq; literæ. Caſimiri mox ad Ordines Legatio. Rationes pro natiuo Rege: item pro Fratre natu maiore Caroli: item legatio. Externorum Principũ etiam. Carolus demũ ambitu Regni ſe abdicat, ſummo omniũ applauſu, ſtatimq; Caſimirus in Regem nominatur. Deductus in templum Electionis Diploma recipit, Pacta confirmat, ac in Arcem regreſſus, Regias curas ab Indictione Comitiorum Coronationis orditur. Sub hac, bellum nihil remittit, Leopolis obſeſſa, oppugnata, ſtrenuè defenſa: ac, vt hoſtis abitum ſine noxa paciſceretur, collato ære liberatio procurata. Zamoſcium inde itum: eius Oppidi initia & ſitus; tunc verò quantus in defenſionem apparatus, & qui præſidio præfecti. Circumſeſſa ea, multi machinis verberati, inſtituta oppugnatio, ſed fruſtra. A Czarnota Chmielnicius exagitatur, dolo oppidanos ad deditionem tentat; etiam Weycherum literis compellat externum ratus. Colluditur dehinc ſcriptis, verbis, donis. Cùm iam Varſauiam ad Comitia delegaſſet ille internuntios, ſuo more vulpizans, & omnia populationibus permiſcens. Tandem Sminrouius à Rege mittitur, finitam Electionem et potiri rerum Caſimirum adnulit. A quo ſuadetur Chmielnicius in regreſſum, ac obſidionem Zamoſcij ſoluit. Hic finis Anno.*

INcipit aperiente Fato Scenã, luctuoſa rerũ protaſis, VLADISLAO IV. Rege Poloniarũ vitâ functo, tot ſæculis quot annis digniſsimo Principe. Ac licetſi promiſcua mortis lege teneamur omnes, Regũ tamen quò eminentior natalium ratio; eò curioſiùs cauſæ deceſſus, & momenta extremorum perquiruntur. Proin, non abs re fuerit, accuratam noviſſimæ periodi deſcriptionem, à non nemine, qui hærenti in limine æternitatis Principi aderat, ex fide tradere; reciſa

imper-

impertinentium prolixitate: cuius tenor. *Placuit Diuinæ bonitati, Sereniſsimum Regem Vladiſlaum, à caducis ad meliora transferre Regna, & immortalibus aptare Sceptris. Deſcribam ego luctuoſiſsimæ narrationis ſeriem, & quæ oculis auribuſq́; coram excepi, eodem quo peracta ſunt ordine, accuratè referam. Non quia ciere vel innouare merorem velim; ſed quia futurum ſpero, funeſtam cæteroquin narrationem; non paucas habituram ſolatiorum miſcellas.* VILNÂ *quatriduo progreſſi* MERETIVM, *vna die quieti datâ; poſtridie, quæ fuit* IV Maij, *Rex actutùm inter venatorum turmas, primò mane campos ingreſſus, non priùs venari deſijt; quàm ſol ad occaſum declinaret. Vbi vehemens (corporis ſui pondere graui) & nec dum optimè poſt morbos compoſitæ valetudinis agitatio, occaſionem cauſamq́; fatalis obitûs prouocaſſe creditur. Ibatur enimvero curru venari per inuia, tanto animi æſtu, vt cum auriga, non ſatis audacter, pro reuerentia Maieſtatis, Regem ſulcis ſtipitibuſq́; ſuperueheret; Rex ipſe excuſſo homine, habenas raperet, & animo alacriter indulgens, curſumq́; nulla lege temperans, nec currui parceret, nec ſibi ipſi. Secunda poſt mediam noctem hora, triſtem effectum exercere cœpit violenta voluptas; ac primùm quidem pleureticis correptus cruciatibus, præter morem doluit; ſequens tamen dies benignior viſa, iamq́; noua cum venatoribus expeditio deſignabatur, quamuis interim ſitis permoleſta, & quoddam faſtidium non deſiſteret.* VII Maij, *vehementius exarſit renum viſcerumq́; ingens dolor, & omniū vitalium in horas aucta conflictatio: dehinc, æſtus corporis, dolor capitis, ſitis, inſomnium, tædia, tandemq́; ſuperuenit acerrima febris. Cùm malum increſceret, aperta vena eſt; profluxitq́; floridus & optimæ notæ ſanguis. Ac licet ſi phlebotomia in corpore pleuretico opportuna fuerit, exinde tamen non imminuta mala, ſed aucta; inter quæ, grauis & in omni febre periculoſus ſingultus. Ergo præter naturæ vel artis remedia, opē è cælo aduocare neceſſum erat. Tum verò Rex ad ſacram Exomologeſim vt ſe pararet monitus, non difficilis in eo repertus, vel tardus. Dici vix poteſt, quanto dolentis animi ſenſu, quan-*

1648.

1648. *taq́; lachrymarum affluentia, diuiniſſimum reconciliationis Sacramentum ſuſceperit. Sed præpediuit atrocitas illa ſingultuum, manifeſtam Corporis Dominici irreuerentiam minitans. Rogati Medici, vt ſingultibus quàm impenſiſſimè ponerent modum; intenderunt curam, vt ſtomachum ab illa inflammatione liberarent. Quod ſucceſſit aliquatenùs, poſt vnam enim & alteram horam, omnis illa ſingultuum tempeſtas, in malaciam compoſita eſt. Verùm ardentior febris, ab incendio ſtomachi cor ipſum affligere, & patientem ad extrema adigere non deſijt. Interea ſalubrioribus ille ſingultibus, conceſſit animum, ſub ipſum Miſſæ Sacrificium, quod æger è lecto audijt, in deuotionē̄ effuſus; id vnice à ſui Iudicis Maieſtate deprecatus, vt conceſſâ miſericorditer peccatorum veniâ, beatum vitæ finem poneret. Tantâ verò animi quiete migrationem illam meditabatur, vt nullum penitus alicuius trepidationis indicium proderet; imò à primo ſtatim decubitu, quaſi futura præſagiens, morbum hunc prædiceret ſibi abſq́; dubio poſtremum. Integro poſt ſuſceptam Sacram Synaxim triduo, cum doloribus luctabatur, vſq́; ad angorem aſtantium, morbo ſuccumbens. Quæ ex diuturna lucta, tum corporis tum animi mutatio, dum nihil ſpei relinqueret; viribus iam multa conflictatione deficientibus, ſuggeſtum eſt adeſſe horam, quâ Athletam Chriſtianum vngi oporteret Oleo extremæ vnctionis. Ad quæ æger ſtatim prorupit in voces flagitatorias, extremum illud fragilitatis noſtræ remedium poſtulando. Factum ſine mora, ter iam repetita Sacramentali confeſſione; ac dein, ſacrum Cereum manu prætenſum ſuſtentās, Sanctæ fidei conſtantiam, ad extremum vſq́; halitum ſeruatam proteſtatus eſt. Porrectam mox Crucis imaginem pectori adpreſſit, continuo Spiritus tractu inclamans, Mi Dilecte. Mi Dilecte. Neq́; reticendum, quod optimus Princeps priuſquàm vngeretur, præclarum Chriſtianæ modeſtiæ, & Regiæ pietatis ſpecimen edidit: nam inter alia tempori congruentia meditamenta, ardorem animi comprimere non valens; O quàm velim* (inquit) *nunc toti mundo eſſe ſpectaculum, in quo mortales tanquam in ſpeculo videant, quæ in me* Devs *exhibuit ſpe-*

it ſpectanda. Ac primò, qualis ſit humanarum rerum, præſentis vitæ, vanitas: deinde, quanta ſit ſuper vnum peccatorem miſericordia DEI *& benignitas. Voluitq; iſta, coram omni aſtantium turba, iiſdem verbis repeti; quod & factum, magno animorum motu. Sed cùm adeſſet extrema nox; (media inter 19. & 20. Maij) circa horam vndecimam, manifeſta ſigna capi poterant deficientis vitæ: demum, ante ſecundam poſt mediam noctem, tranquilliſſimè expirauit. Qui præſentes aderant, quietem illam tum animi, tum corporis admirantibus, quæ non exſpirationi, ſed indormitioni alicui, ſimilior videretur. Supereſt, vt ceruices Diuinæ potentiæ humiliter inclinemus; dum iactura, quam in tanto Principe patimur, immenſa eſt. Priuatus autem luctus, ſolatium quoddam habet, à memoria tam beatæ migrationis; neq; opus, vt alleuare mærorem quiſquam velit, cùm quoddam ſolatij compendium ſit, permittere habenas dolori, lachrymiſq;.* Hucuſq; ego ex relatore, vltra promiſſam brevitatem deflexi; enarrando noviſsimo tanti Regis termino, de quo tum varij rumores. 1648.

Mortuo Principe, cecidit (eheu!) Corona capitis noſtri; ſtatim pax exulat, bellum recluſo Iani oſtio hoſpitatur; ac, vbi tantùm ſidus ereptum Polonis, nomen gloriaq; gentis obſcurantur. Vitæ ſpatium illi LIII. Anni, Regnandi XVI. fuêre. Vetus in domo regnatrice nataliũ claritudo, Paterno genere è regia Svecorum ſtirpe; quò nomine debita Regni illius hereditas, titulus vſurpatus manſit; donec linea in Ioanne Caſimiro Fratre exſtincta foret. Ex Matre itẽ ſublimes tituli, Annâ Cæſarũ Filiâ Sororeq; genito; vndè Auſtriaci ſtemmatis ac virtutum particeps. ſeminatum nulla prole ſuperſtite matrimonium, cùm ex Cecilia Renata, Sigiſmundus Caſimirus propero Fato parentes extrema anteverterit. Ex Ludovica Maria, brevi conſortio exſors ſobolis, eo dolentiore populis obitu, nullo in ſpem paternarum Virtutum ſucceſſore. Cæterùm, inerant Principi excelſæ dotes, animus ingens, pectus inconcuſſum, artes imperatoriæ, per experimenta bellorum partæ;

1648. *pes, Ordinibus de Orbitate Regni, iſti viciſſim illis de iactura Fratris condolent. Hic de Caſimiri aduentu in Regnum nonnulla. Sopiendis Vkrayna turbis mittuntur Commiſſarij, citeriore Ruſſia bello vndiq; ardente. Kiſſelij in promouenda pace ſtudiũ. Krzywonoſius rebellium alter Dux emergit, cui ſe Wiſniovecius opponit, ac primò incõditum agmen cædit; dein, nullo ſuccurſu recedit. Mox Regimentarij exercitum in hoſtem ducunt, vbi malè inter primores militiæ, conuenit nihilominus tamen, Záſlawienſis cum Wiſniouecio conciliantur. Inter iſtos ad Conſtantinouam de proſequendo bello deliberatur, de quo Kiſſelij; wiſniouecij item ſententia. Rebelles ad Pilawce ingenti Exercitu confident: Superueniunt & Poloni, interim fatalis quædam in decretorium certamen mora, donec Scytharum acceſſione, aucti rebelles noſtriſcum pugnant. Pugnæ eius deſcriptio, ac, vt per imprompta conſilia fluctantibus animis, probroſè à Pilawcijs diſceſſum fuerit: ita Exercitus numero validus diſſipatus, Caſtra direpta ſunt. Sequitur Electio Regis, quo modo & more Comitia ea inſtituantur? circa quorum inchoationem Leſczynij ad Ordines ſermo. Multiformis hîc materiarum concurſus, de Exorbitantijs, de Confœderatione, vnde enata Diſſidentium in Religione querela? multa cum acrimonia nec ſine turbamento. Caſimiri ac Caroli Principum Fratrum, de ſeponendo ambitu Regni vltro citroq; literæ. Caſimiri mox ad Ordines Legatio. Rationes pro natiuo Rege: item pro Fratre natu maiore Caroli: item legatio. Externorum Principũ etiam. Carolus demũ ambitu Regni ſe abdicat, ſummo omniũ applauſu, ſtatimq; Caſimirus in Regem nominatur. Deductus in templum Electionis Diploma recipit, Pacta confirmat, ac in Arcem regreſſꝰ, Regias curas ab Indictione Comitiorum Coronationis orditur. Sub hac, bellum nihil remittit, Leopolis obſeſſa, oppugnata, ſtrenuè defenſa: ac, vt hoſtis abitum ſine noxa paciſceretur, collato ære liberatio procurata. Zamoſcium inde itum: eius Oppidi initia & ſitus; tunc verò quantus in defenſionem apparatus, & qui præſidio præfecti. Circumſeſſa ea, muri machinis verberati, inſtituta oppugnatio, ſed fruſtra. A Czarnota Chmielnicius exagitatur, dolo oppidanos ad deditionem tentat; etiam Weycherum literis compellat externum ratus. Colluditur dehinc ſcriptis, verbis, donis. Cùm iam Varſauiam ad Comitia delegaſſet ille internuntios, ſuo more vulpizans, & omnia populationibus permiſcens. Tandem Smiarouius à Rege mittitur, finitam Electionem et potiri rerum Caſimirum adtulit. A quo ſuadetur Chmielnicius in regreſſum, ac obſidionem Zamoſcij ſoluit. Hic finis Anni.*

INcipit aperiente Fato Scenã, luctuoſa rerũ protaſis, VLADISLAO IV. Rege Poloniarũ vitâ functo, tot ſæculis quot annis digniſſimo Principe. Ac licet ſi promiſcua mortis lege teneamur omnes, Regũ tamen quò eminentior natalium ratio, eò curioſiùs cauſæ deceſſus, & momenta extremorum perquiruntur. Proin, non abs re fuerit, accuratam noviſſimæ periodi deſcriptionem, à non nemine, qui hærenti in limine æternitatis Principi aderat, ex fide tradere; reciſa

imper-

impertinentium prolixitate: cuius tenor. *Placuit Diuina bonitati, Sereniſſimum Regem Vladiſlaum, à caducis ad meliora transferre Regna, & immortalibus aptare Sceptris. Deſcribam ego luctuoſiſſimæ narrationis ſeriem, & quæ oculis auribuſq; coram excepi, eodem quo peracta ſunt ordine, accuratè referam. Non quia ciere vel innouare mœrorem velim, ſed quia futurum ſpero, funeſtam cæteroquin narrationem, non paucas habituram ſolatiorum miſcellas.* VILNÂ *quatriduo progreſſi* MERETIVM, *vna die quieti datâ; poſtridie, quæ fuit* IV Maij, *Rex actutùm inter venatorum turmas, primò mane campos ingreſſus, non priùs venari deſijt, quàm ſol ad occaſum declinaret. Vbi vehemens (corporis ſui pondere graui) & nec dum optimè poſt morbos compoſitæ valetudinis agitatio, occaſionem cauſamq; fatalis obitûs prouocaſſe creditur. Ibatur enimvero curru venari per inuia, tanto animi æſtu, vt cum auriga, non ſatis audacter, pro reuerentia Maieſtatis, Regem ſulcis ſtipitibuſq; ſuperueheret; Rex ipſe excuſſo homine, habenas raperet, & animo alacriter indulgens, curſumq; nulla lege temperans, nec currui parceret, nec ſibi ipſi. Secunda poſt mediam noctem hora, triſtem effectum exercere cœpit violenta voluptas; ac primùm quidem pleureticis correptus cruciatibus, præter morem doluit; ſequens tamen dies benignior viſa, iamq; noua cum venatoribus expeditio deſignabatur, quamuis interim ſitis permoleſta, & quoddam faſtidium non deſiſteret.* VII Maij, *vehementius exarſit renum viſcerumq; ingens dolor, & omniũ vitalium in horas aucta conflictatio: dehinc, æſtus corporis, dolor capitis, ſitis, inſomnium, tædia, tandemq; ſuperuenit acerrima febris. Cùm malum increſceret, aperta vena eſt; profluxitq; floridus & optimæ notæ ſanguis. Ac licet ſi phlebotomia in corpore pleuretico opportuna fuerit, exinde tamen non imminuta mala, ſed aucta; inter quæ, grauis & in omni febre periculoſus ſingultus. Ergo præter naturæ vel artis remedia, opē è cælo aduocare neceſſum erat. Tum verò Rex ad ſacram Exomologeſim vt ſe pararet monitus, non difficilis in eo repertus, vel tardus. Dici vix poteſt, quanto dolentis animi ſenſu, quan-* 1648.

B 3 *tāq;*

1648. *taq; lachrymarum affluentia, diuiniſſimum reconciliationis Sacramentum ſuſceperit. Sed præpediuit atrocitas illa ſingultuum, manifeſtam Corporis Dominici irreuerentiam minitans. Rogati Medici, vt ſingultibus quàm impenſiſſimè ponerent modum; intenderunt curam, vt ſtomachum ab illa inflammatione liberarent. Quod ſucceſſit aliquatenùs, poſt vnam enim & alteram horam, omnis illa ſingultuum tempeſtas, in malaciam compoſita eſt. Verùm ardentior febris, ab incendio ſtomachi cor ipſum affligere, & patientem ad extrema adigere non deſijt. Interea ſalubrioribus ille ſingultibus, conceſſit animum, ſub ipſum Miſſæ Sacrificium, quod æger è lecto audijt, in deuotionē effuſus; id vnice à ſui Iudicis Maieſtate deprecatus, vt conceſſâ miſericorditer peccatorum veniâ, beatum vitæ finem poneret. . Tantâ verò animi quiete migrationem illam meditabatur, vt nullum penitus alicuius trepidationis indicium proderet; imò à primo ſtatim decubitu, quaſi futura præſagiens, morbum hunc prædiceret ſibi abſq; dubio poſtremum. Integro poſt ſuſceptam Sacram Synaxim triduo, cum doloribus luctabatur, vſq; ad angorem aſtantium, morbo ſuccumbens. Quæ ex diuturna lucta, tum corporis tum animi mutatio, dum nihil ſpei relinqueret; viribus iam multa conflictatione deficientibus, ſuggeſtum eſt adeſſe horam, quâ Athletam Chriſtianum vngi oporteret Oleo extremæ vnctionis. Ad quæ æger ſtatim prorupit in voces flagitatorias, extremum illud fragilitatis noſtræ remedium poſtulando. Factum ſine mora, ter iam repetita Sacramentali confeſſione; ac dein, ſacrum Cereum manu prahenſum ſuſtentās, Sanctæ fidei conſtantiam, ad extremum vſq; halitum ſeruatam proteſtatus eſt. Porrectam mox Crucis imaginem pectori adpreſſit, continuo Spiritus tractu inclamans,* Mi Dilecte. Mi Dilecte. *Neq; reticendum, quod optimus Princeps priuſquàm vngeretur, præclarum Chriſtianæ modeſtiæ, & Regiæ pietatis ſpecimen edidit: nam inter alia tempori congruentia meditamenta, ardorem animi comprimere non valens; O quàm velim (*inquit*) nunc toti mundo eſſe ſpectaculum, in quo mortales tanquam in ſpeculo videant, quæ in me* Devs *exhibuit ſpe-*

it ſpectanda. Ac primò, qualis ſit humanarum rerum, præſentis vitæ, vanitas: deinde, quanta ſit ſuper vnum peccatorem miſericordia DEI *& benignitas. Voluitq́; iſta, coram omni aſtantium turba, iiſdem verbis repeti; quod & factum, magno animorum motu. Sed cùm adeſſet extrema nox, (media inter 19. & 20. Maij) circa horam vndecimam, manifeſta ſigna capi poterant deficientis vitæ: demum, ante ſecundam poſt mediam noctem, tranquilliſſimè expirauit. Qui præſentes aderant, quietem illam tum animi, tum corporis admirantibus, quæ non exſpirationi, ſed indormitioni alicui, ſimilior videretur. Supereſt, vt ceruices Diuinæ potentiæ humiliter inclinemus; dum iactura, quam in tanto Principe patimur, immenſa eſt. Priuatus autem luctus, ſolatium quoddam habet, à memoria tam beatæ migrationis; neq́; opus, vt alleuare mærorem quiſquam velit, cùm quoddam ſolatij compendium ſit, permittere habenas dolori, lachrymiſq́;.* Hucuſq; ego ex relatore, vltra promiſſam brevitatem deflexi; enarrando noviſsimo tanti Regis termino, de quo tum varij rumores. 1648.

Mortuo Principe, cecidit (eheu!) Corona capitis noſtri; ſtatim pax exulat, bellum recluſo Iani oſtio hoſpitatur; ac, vbi tantùm ſidus ereptum Polonis, nomen gloriaq; gentis obſcurantur. Vitæ ſpatium illi LIII. Anni, Regnandi XVI. fuêre. Vetus in domo regnatrice nataliũ claritudo, Paterno genere è regia Svecorum ſtirpe; quò nomine debita Regni illius hereditas, titulus vſurpatus manſit; donec linea in Ioanne Caſimiro Fratre exſtincta foret. Ex Matre itẽ ſublimes tituli, Annâ Cæſarũ Filiâ Sororeq; genito; vndè Auſtriaci ſtemmatis ac virtutum particeps. Ieminatum nulla prole ſuperſtite matrimonium, cùm ex Cecilia Renata, Sigiſmundus Caſimirus propero Fato parentes extrema anteverterit. Ex Ludovica Maria, brevi conſortio exſors ſobolis, eo dolentiore populis obitu, nullo in ſpem paternarum Virtutum ſucceſſore. Cæterùm, inerant Principi excelſæ dotes, animus ingens, pectus inconcuſſum, artes imperatoriæ, per experimenta bellorum partæ;

partæ; conſequente, (quæ rarò ſeparabilis eſt) cupidine
1648. gloriæ, pariter & opum contemptu. Valetudo non quidē probè firma, aſt penſavit fortuna obſequentior, ancillata ad extremum vſq; diem. Olim adoleſcens, peragravit magnam partem Europæ; inde, aucta famà, non quòd viderat orbem, ſed quod aſpiceretur. Rempublicam, vt Patriam coluit; Cives Patris in modum complexus: etſi quãdoq; obſtinatiùs, quàm is vellet, avitam libertatem tuentes, & quantùm contra nitentibus, plura tribuebat, eò plùs amoris aſſecutus. Inde firmata vndiq; pace, productis limitibus, ſtatuq; Regni florentiore reddito, Patriæ Pater. Magni nomen meruit, quod modeſtiùs defuncto, grati Cives addidêre. Staturâ fuit iuſtâ, capillitio ſubflavo, ac vergentibus in ſenectam annis rareſcente. Inceſſu geſtuq; gravis; & quamvis multa obeſi corporis arvinâ craſsior, in virilem tamen motum validus. Extremæ voluntatis codicillos, in anteceſſum ritè confectos, aſsignatis, qui curā exequendorum ſuſciperent; in manus Leonis Caſimiri Sapiehæ, Magni Ducatûs Lithuaniæ Procancellarij, tradidit; conſcientiæ moderatore, Gregorio Schoenhoff Societatis Iesv Theologo; à cura corporis, Antonio Crauth Medico, extremam operam navantibus. Talis in pace. Vbi ingrueret bellum, Regia armorum voluptas tranſibat in mores; &, quæ alijs inter crepundiorum ludicra, acta Principi noſtro ſub caſside adoleſcentia: vt, impubes adhuc, & nondū Rex, ex Vaſto Septemtrione, Capto Szuyſcio Moſchorum Monarchâ, triumphaverit; vt, Chocimenſi acie Oſmanū Turcarum Imperatorem, ad accipiendas pacis Leges, adegerit; Svecum, fortunæ intemperantiâ; Scythas, innata ferocitate inſultantes, repreſſerit: pleniores renarrant Hiſtoriæ faſti. Hi quinimo Coſaci, præſentiū malorum cauſa, nunquā victricia Vladiſlai ſigna vt aſpicerent, ſuſtinûere; ſæpè victi, ſemper reſipiſcentiū in morē plangendo, imponebant Clementiſsimo Regi; vt, quos ſimulanter querulos adverſùs Magiſtratuum impotentiam, eoſdem & op-
preſſos

preſsos crederet. Etiam extrema Regiminis, non ſine obtrectatione fuêre; perſtricto maximè Cavalleriæ invento; 1648.
quòd multis acceptũ, tanquam in ſpeciem apparens externorũ titulorũ æmulatio; revera, tollendæ inter Cives æqualitati fabricata machina. Tum, vt rara vergente ætate voluptatũ parſimonia, & à recentis hymænei tedis alienus egerit; vt nulla Pactorum, à ſemet cum Turca initorũ curâ, bellum peregrè cupijſſet. Hæc, ex Commentarijs Vir: Clar: tum temporis in limine Aulæ illius immorantis, excerpta; quæ aliter tradere haud quaquam auſim. Etſi, iniquus is ſpargẽdæ ad poſteros famæ trames, inter magnas Heroũ virtutes, alicui imperfectioni locũ dare: niſi vitio humanæ curioſitatis excuſandũ, quæ quãdoq; in ſole maculas quærere amet.

Neq; imminentia mala ſine præſagio fuêre, Deo per extraordinariam cæleſtium corporũ colliſionem, abſtrusâ futurorũ ſeriem præmonſtrante. Namq; Cometes, funeſtum Coronatis capitibus ſidus, per ſupremas aëris regiones, horridâ miſsili igne caudâ effulſit: qui integro ſemeſtri per varias locorũ differentias errans, dein, lento in ſublime Arctoi poli motu elevatus, ferali flamma ſenſim evanida, eſſe deſijt. Acceſsit grande Solis deliquiũ, Lunâ clariſsimi Sideris ſplendorem, ad menſuram deuncis condente: vix ex Aſtrographorum calculo, tertiæ partis ſemiſſe, in vſum lucis mortalibꝰ permiſſa. Ac quâvis eæ Luminariũ Eclipſes, dira ſemper ſublunari Orbi portendant, maior tamen ex præſenti formido; quòd enormis ea, ac in ſigno Arietis, (cui Zodiaci primicerio Poloniam ſubiacere periti autumant) non omnino proſperi ſucceſſus, dependentis à ſuo Planeta Regni, ſignificari crederentur. Sed maneat cæliperitis ſua fides. Etiam quæ in anteceſſum evenerant, in omen præſentium trahebantur. Siquidem biennio ante, ex fortuito igne incendium, fodinas Wielicenſes ab intra penitùs devaſtarat: vnde, non tantùm Salinarij reditus imminuti, ſed in exuſtis Officinis irreparabilia damna (quæ tamen impendio reparata ſunt) conſecuta. Ad hæc, ad Caſimiri-

1648. am inferiorem, exundantio Viſtulæ, qualem veterrimi mortalium non meminerant; aliquot mappalia cum incolis eluvione abſorpſit. Tum recens, faſtigium Portæ Cracovienſis, quæ ab expellendis ſceleratis Profana dicitur; vento, quo itidem Loviciæ, in Palatio Archiepiſcopali Turris, vtræq; opere firmo, & ſubſtructionibus mœniorum validæ corruêre. Verùm talia ad caſum non iniquè referri poſſunt, hoc quod ſequitur, vt maius quid fortuitò contingente, ita per ſupernaturalem motum factum conſtitit.

Xiąży, quod olim Tenczyniorum hereditas, nunc Marchionum Myſzkoviorum Ordinato Iuri ſubeſt, in Parochiali Eccleſia, colebatur ex antiquo Imago, Immaculatiſſimæ Virginis MARIÆ, Filiolum gremio geſtantis: ac, quo artifice elaboratum opus, nec traditum à maioribus, nec quæſitum à poſteris. Convenerat ſolenni feria ad Sacra crebrior populus, cùm Imago in dextro Altari ſita, primò impalleſcere, vultum viſibili mœrore contrahere, demum in lachrymas ſolvi lumina cœperunt, ex vtroque oculo guttis ſtillantibus. Conſpicit populus rem fortuitam, accurrunt Myſtæ, & vtriq; mirantur, ſcaturientes in rubedinem coralli rivos, ad ima faciei molliter deciduos: cùm Auguſtinianus aſſeſtra, num humefactionem colorũ, vicinum marmor cauſaſſet, experiundo? purpureum rorem attrectans, meriſsimi ſanguinis eſſentiam eſſe cognoſcit, docetq;. Attoniti cuncti miraculo, ſtupebant; cùm idem alio comprobatur. Incumbebat ad templi veſtibulum, grabato ſeu geſtamini Originarius quidam, manuum pedumq; à quatuor luſtris deſtitutus officio: Hic quo motu ſacra agerentur ſciſcitatus, re comperta, poſtquam fiducia plenus, calamitatem ſuam commendaverat illachrymanti Virgini *(ſtupe, qui legis Miranda DEI)* Ecce ſubitò pellit diuturnâ paralyſim Medicina cæleſtis; ſurgit omnibus coram ſanꝰ & valens, cuiꝰ ægritudo cunctis nota; nec amplius indigus geſtaminis, fatetur ac monſtrat operantis Numinis mirabilia. Vbi latè ſparſa famâ, ab loci

Ordi-

Ordinario delegati viſores (Commiſſarios vocant) fuêre; 1648.
qui, re alta indagine perquiſita, eius magnalia eſſe, Qui Fecit potentiam in brachio Suo, pronuntiârunt. Benigna namq; Mater, ſanguineis voluit teſtari lachrymis, quantùm ſe afficeret, ſanguinariꝰ futurus, devoti clientelæ ſuæ Regni, cataclyſmus. Obſtrepe qui voles heterodoxe, vel nega Virginis Patrocinium, mihi verò hæc anchora, & aſylum eſto. Nam cui non benigna, quæ peperit miſericordem? Huic Paranymphus Angelus ait, *Aue gratia plena.* Sed ſuaſerim, qui ſititis venite ad aquas, nam certè Mater Dei-Hominis, gratiarum mare eſt.

Non infauſtus Chriſtianitati Annus, conſignabat operoſo ſeptennij labore, reſtitutam poſtliminio Europæ tranquillitatem; Generali pacis tractatu, Hamburgi primùm, ſub Annum *1641.* inſtituto: tandem Oſnabrugæ præſenti 1648. (impoſitâ Triginta ſex annorum cruentiſsimo bello coronide) concluſo; niſi Gradivus theatrum non ſcænam mutans, diu per Germaniam Italiamq; peregrinatus, tandem in Sarmatiam noſtram, apparatus curaſq; belli, peregrè traduxiſſet. Non à vi maiore potentiavè, Regnum hoc concuti cœpit, ex nobis Iſraëlis noſtri perditio fuit. Primus, impiæ Rebellionis author motorq; Theodorus, vernaculè Bohdanus Chmielnicki, ſeu Chmielniczenko, Michaële Patre natus; quem pleriq; Mazoviâ oriundum, alij Liſianka municipio Vkraynenſi, retulêre. Qui poſt, ſortevè caſuvè, Zołkwiam vicinum Leopoli oppidum delatus, inter infima ſervitiorum, Aulæ Zołkievianæ vitam tolleravit; donec, Ioanni Daniełowicz Palatino Ruſsiæ, Præfectura Czehrynenſi attributa, illuc demigrans, ſcribam à rationibus proventuum egerat. In quo aliquandiu officio ſolers, nec hero defuit, nec ſibi ipſi; contracto cum muliere Coſaci generis matrimonio. Vnde, contubernio illorum immiſtus, militares ad curas, mutationi aulicæ gratiæ proviſurus, animum applicavit. Vbi vero Generalis Exercituum Regni Zołkievius, reducendo ad Moldaviam Gra

1648. examinatis cauſis ac circumſtantijs, vnanimi Ordinum conſenſu bellum præconceptum approbari. Cui tamen Comitijs Generalibus interceſſum fuerat. *Non laceſſendū gratis Ottomannum, qui cum Polonis initum fœdus, vtcunq; colleret, irritare quieſcentem perinde eſſe, acſi ſoporatum leonem vellicare. Servandam ſervanti fidem, & ſuccinctum Orientis potentiâ Tyrannum, non aſperandum. Contuliſſe exteros præter vota nihil, dum Poloni eo cum hoſte ad Chocimum congrederentur; nunc, cur ijdem alienâ causâ diſcrimen ſubire debeant? è re ipſorum non eſſe. Fas & Ius, inconcuſſam ſervare fidem, cuius violata triſtia exempla, gentem ſervandorum pactorum tenacem probè erudiérint.* Hæc Senatus, hæc Eques, quâ ſinguli, quâ univerſi; donec, mitis Rex, indulgens magis quàm conſentiens, ea meditaméta penitꝰ abdicaret. Miſſo Conſtantinopolim, Miaſkovio renovandis cum Imperio illo fœderibus; verùm interceſsiſſe bello, quàm non in rē noſtram fuerit, præſentia oſtendunt. Ita quandoq;, æger medicatam potionem faſtidit: &, opinio humana, ſæpè profutura aſpernatur. Evaneſcente belli famâ, dilabebatur miles, non item reſiliêre Coſaci, cupitum cum exoſa gente bellum, & ſpolia Orientis flagrantiſsimè agitantes. Iam quippe huius militiæ novi Magiſtratus creati fuerant; tum miſſa reparandis armis myoparonibuſq; pecunia, in præludium belli attentos erexerat. Adhæc, non neminis ab Aula in Vkraynam directum iter, ſuſpicantium ſermonibus occaſio fuit; eo diſceſſu præliminaria offendendi Turcæ agitari, promptiſsimis Coſacorum ſolicitatis; quo iners otium bello, cum obventu gloriæ, prædæq; mutaretur. Iam verò inter Coſacos, Elias Barabaſzynko, ac Chmielnicius cæteros vſu rerum ac militari experientia præcellebant. Ille proin, Dux Zaporoſcenſium, hic, Notarius renunciari fuêre; ambo, quantùm ingenio, tantùm & moribus diverſi. Namq; Barrabas obſequij tenax, & niſi legitimè arma indicerentur in bellum promptus, vbi motus in plebe ac turbarum ſemina videt, avocabat vulgum deter-

Albertꝰ Miaſkowſki Succamer. Leopol.

deterrebatq; *Per fidem gentis, pignorumq; caritatem, per* 1648.
Principis invicti genium, pro quo & ſub quo tot æterna bellis decora paraviſſent; abijcerent nova cum diſcrimine, vetera cum ſecuritate ſequerentur. Viperini partus eſſe, Patriæ viſcera lacerare; effundendam congruentiùs vim, in latrocinantes Scytharum turmas, aut invadendum ſubito incurſu Euxinum, ducturum ſe vt conſuêſſet in hoſtes Regni, ſi ita Reipubl. expediret. Cæterum, ſi triſti rebellione fidem temerare intendant, haud ſe ſpectatorem aut complicem fore; imò deſtinata morte, enorme crimen anteverſurum. Nequaquam Chmielnicius pari innocentia agebat, quatiebatur irrequietum ingeniū; nunc, avidæ turbarum multitudinis conſenſu; nunc, ex impedito bello offenſæ (vt rebatur) Aulæ, facili conniventia: Etiam noſtrâ, per profundam pacem ſocordiâ, fatovè ſuo vrgebatur. Subibat mentem, cur bellum innovatum, & reſtinctum? ſumpta arma, & abiecta? ſi auderet ageretvè in promptu decus & fortunam? ſi ſecus alea iaceretur, indulgentiam facto non in arduo ſitam. Etiam in Aula Conſilijs pacis nondum acquieſcente aderant, qui exploſum bellum, non vt bonum loquerentur; ac excurrere permiſsis in Pontum Coſacis, facilem provocandæ hoſtilitati anſam, periculosâ prudentiâ diſſerebant: Gnara hæc Coſacis, ſeu potiùs interitæ ad tumultus plebi: quæ, dum impunitatis imaginatione, in futura molimina exacuitur, non diu author ſeditioni, neq; author defuit multitudo. Percommodè enimvero acciderat, vt obex licentiæ popularis tolleretur Barrabas; ſcilicet, quantùm Patriæ fidus, tantùm per bonas artes exoſum ſeditioſis caput; nec diuturna in interimendo intercesſit mora, homine militariter ſecuro, & publico magis, quàm ſibi attendente. Namque per ſpeciem amicitiæ, à Bohdano ad ſuſcipiendum è baptiſmatis fonte infantem invitatus, egit hoſpitem, & cōpatrem; mox vbi Spiritualis amicitiæ vinculum, omnem doli metum excluſerat, donis certatum & poculis: inter quæ, poſt breves rixas ex deſtinato ortas, contra ius hoſpitij,

1648. tiano ſe accingit: Danielłowicz Socero gratificaturus, haud exiguam Sclopetariórum manum, ex circumiacente Ozybryno ditione coactam, in id belli ſubmiſerat; Michaële Chmielnicio minorum ordinum Centurione. Sic à curis œconomicis, ad munia belli digreſſus, profligato ad Cecoram Polono Exercitu interimitur Pater, Bohdano Filio in captivitatem abducto. Factum dehinc, evoluto biennio, ob gratam Patris memoriam, procurantibus Coſacis, vt Bohdanus permutatione captivorum, è Tauricâ liberaretur. Vnde redux vel ſuo commendatus infortunio, vel quia ex vſu literarum aliquo, non inhabilis tractandis negotijs fuit, in pretio apud contubernales Coſacos eſſe cœperat. Puer namq;, in gymnaſio Kijovienſi navârat literis operam, etiam pleriq; Iarosłaviæ apud Patres Societatis ſtuduiſſe retulêre. Certè, maturior annis, ſenſus abdere, ex vſu præſentia metiri, ſpes in futura promittere, comitatem ferociamque prout conduceret oſtendere, didicit; & minas ſæpè, nunquam omittere vltionem. Aderat huic militaris preſſo ſermone facundia, animus obtegens ſui, renidens vultus, quo præcipuè, vt nitida glacie fœtentes aquæ, receſſus pectoris teguntur. Obſequiū, dum tyro, vbiq; præſetulit; nunquam, niſi ſpe veniæ, aut elabendi viâ præuiſâ, in extrema obſtinatus. Sed ægrè violentam tuſsim compreſſeris: & ſub ſtramento ignis, vbi fumum, mox flammam emittit. Etiam hic, quò per rebellionis tyrocinia, in futuræ ſortis apicē graderetur, Seditionis Taraſsij ſatelles fuit: dein, Oſtrzaninum ac Huniam rebelles ſecutus, atrocis facti complex, quod, ſoli authores expiavêre ſupplicio, meritas pœnas evaſerat. Reperio in commentarijs belli ad Kumeykos geſti, poſtquam deprecandæ Maieſtati Regiæ, ex ſe delegatos Coſaci mittere iuſsi, Bohdanum Chmielnicium vnum inter ſeptem fuiſſe; eoq; actu intimam ſtatus Reipubl. rationem penetrâſſe; ac, velut viſcera inſpexiſſe: in quæ poſt, atrox Matricida ſæviret. Narratum quin etiam ſparſo tumore memi-

ni,

ni, ſuſpectum ſemper extitiſſe, vt in nova promptum, Koniecpolſcio Generali Exercituum; mente turbida ac ingenio in prava quæq; ſolerti, coniecturâ æſtimatis. Siquidē vagis Coſacorum in pontum Euxinum excurſionibus cohibendis, dum placito Ordinum, Fortalitium KODAK, excitaretur; ratus Dux, quod res erat, eum licentioſorū obicē ac frænum, obliquo Coſacos intueri oculo; ac præſentem fortè Bohdanum, de natura loci & regulatâ operis formâ ſciſcitaretur, prodidiſſe affectum; expreſſo per Laconiſmū ſenſu. Manu facta *(inquit)* manu deſtrui. Nec verbis defuit eventus, primum namq; ſuccreſcentis Chmielnicij potentiæ facinus incubuit, Kodaco evertendo. 1648.

Subaltum pacis conticinium, quale Vladiſlai Regis Virtus ac fortuna operabantur: ſubierant tandem animum artibus belli innutritū, curæ armorum contra Turcas movendorum, quo fatalis potentia illa, torrentis in modum Europam inundans, aliquomodo ſiſteretur. Ægriùs ferebat Rex, gloriâ paceq; florens, vt vir otiaretur, qui ephebus triumphavit. Solicitabant quin etiam Veneti per Tyepolum Legatum, ſuccurſu Chriſtianitatis tum maximè indigentes: Turcarum Imperatore, per clariſsimæ Reipubl: excidium, ad ſubigendam Europam viam aperire moliente. Et quamvis Thoma Moreſino, Claſsis ſuæ in Ægeo mari Præfecto, navali pugna hoſtem profligaſſent; mox tamen Barbari, reſciſſa Caneæ obſidione, ac Rhetimo nobili oppido intercepto, ad Cephaloniam Venetos mari depulerant. Tuldenus. Qui, dum armis iniuriam reparare ſatagunt, totâ Europâ ſubſidia conquirentes, arduam ſuggerebant bellaci Regi gloriæ materiem. Accedere viſa, Innocentij X. Pont: Max: autoritas, qui belli pro Gloria Crucis gerendi, ſupremum Vladiſlao armorum imperium, deferri volebat. Inſuper amor Veneti nominis, ac grata hoſpitij memoria, in quæq; ardua promptum, nec famæ contemptorem Principem exſtimulabant. Verùm dignas Heroico genio cogitationes, ſiſtebant Leges Patriæ, debebatq; prius

C 3 exami-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

examinatis cauſis ac circumſtantijs, vnanimi Ordinum
1648. conſenſu bellum præconceptum approbari. Cui tamen Comitijs Generalibus interceſſum fuerat. *Non laceſſendū gratis Otiomannum, qui cum Polonis initum fœdus, vtcunq; colleret, irritare quieſcentem perinde eſſe, acſi ſoporatum leonem vellicare. Servandam ſervanti fidem, & ſuccinctum Orientis potentiâ Tyrannum, non aſperandum. Contuliſſe exteros præter vota nihil, dum Poloni eo cum hoſte ad Chocimum congrederentur; nunc, cur ijdem alienâ causâ diſcrimen ſubire debeant? è re ipſorum non eſſe. Fas & Ius, inconcuſſam ſervare fidem, cuius violata triſtia exempla, gentem ſervandorum pactorum tenacem probè erudierint.* Hæc Senatus, hæc Eques, quâ ſinguli, quâ univerſi: donec, mitis Rex, indulgens magis quam conſentiens, ea meditamēta penitꝰ abdicaret. Miſ-
Albertꝰ Miaſkowſki Succamer. Leopol. ſo Conſtantinopolim, Miaſkovio renovandis cum Imperio illo fœderibus; verùm interceſsiſſe bello, quàm non in rē noſtram fuerit, præſentia oſtendunt. Ita quandoq;, æger medicatam potionem faſtidit: &, opinio humana, ſæpè profutura aſpernatur. Evaneſcente belli famâ, dilabebatur miles, non item reſiliêre Coſaci, cupitum cum exoſa gente bellum, & ſpolia Orientis flagrantiſsimè agitantes. Iam quippe huius militiæ novi Magiſtratus creati fuerant; tum miſſa reparandis armis myoparonibuſq; pecunia, in præludium belli attentos erexerat. Adhæc, non neminis ab Aula in Vkraynam directum iter, ſuſpicantium ſermonibus occaſio fuit; eo diſceſſu præliminaria offendendi Turcæ agitari, promptiſsimis Coſacorum ſolicitatis; quo iners otium bello, cum obventu gloriæ, prædæq; mutaretur. Iam verò inter Coſacos, Elias Barabaſzynko, ac Chmielnicius cæteros vſu rerum ac militari experientia præcellebant. Ille proin, Dux Zaporoſcenſium, hic, Notarius renuntiati fuêre; ambo, quantùm ingenio, tantùm & moribus diverſi. Namq; Barrabas obſequij tenax, & niſi legitimè arma indicerentur in bellum promptus, vbi motus in plebe ac turbarum ſemina videt, avocabat vulgum

deter-

deterrebatq; *Per fidem gentis, pignorumq́, caritatem, per Principis invicti genium, pro quo & ſub quo tot æterna bellis decora paraviſſent; abijcerent nova cum diſcrimine, vetera cum ſecuritate ſequerentur. Viperini partus eſſe, Patriæ viſcera lacerare; effundendam congruentiùs vim, in latrocinantes Scytharum turmas, aut invadendum ſubito incurſu Euxinum, ductum ſe vt conſueſſet in hoſtes Regni, ſi ita Reipubl. expediret. Cæterum, ſi triſti rebellione fidem temerare intendant, haud ſe ſpectatorem aut complicem fore; imò deſtinata morte, enorme crimen anteverſurum.* Nequaquam Chmielnicius pari innocentia agebat, quatiebatur irrequietum ingeniū; nunc, avidæ turbarum multitudinis conſenſu; nunc, ex impedito bello offenſæ (vt rebatur) Aulæ, facili conniventia: Etiam noſtrâ, per profundam pacem ſocordiâ, fatovè ſuo vrgebatur. Subibat mentem, cur bellum innovatum, & reſtinctum? ſumpta arma, & abiecta? ſi auderet ageretvè in promptu decus & fortunam? ſi ſecus alea iaceretur, indulgentiam facto non in arduo ſitam. Etiam in Aula Conſilijs pacis nondum acquieſcente aderant, qui exploſum bellum, non vt bonum loquerentur; ac excurrere permiſsis in Pontum Coſacis, facilem provocandæ hoſtilitati anſam, periculosâ prudentiâ differebant: Gnara hæc Coſacis, ſeu potiùs interitæ ad tumultus plebi: quæ, dum impunitatis imaginatione, in futura molimina exacuitur, non diu author ſeditioni, neq; author defuit multitudo. Percommodè enimvero acciderat, vt obex licentiæ popularis tolleretur Barrabas; ſcilicet, quantùm Patriæ fidus, tantùm per bonas artes exoſum ſeditioſis caput; nec diuturna in interimendo interceſsit mora, homine militariter ſecuro, & publico magis, quàm ſibi attendente. Namque per ſpeciem amicitiæ, à Bohdano ad ſuſcipiendum è baptiſmatis fonte infantem invitatus, egit hoſpitem, & cōpatrem; mox vbi Spiritualis amicitiæ vinculum, omnem doli metum excluſerat, donis certatum & poculis: interquæ, poſt breves rixas ex deſtinato ortas, contra ius hoſpi- 1648.

tij,

1648.

Hyacinthus Szembergius Coſacorum Commiſſarius.

Ioannes Krzeczowski Czechrinenſis Tribunus Coſacorum

tij, à ſuomet commilitio Dux trucidatus. Vt ſeveriorem incuſabant alij; certè ijs, qui manus ſanguine innocentis cruentârunt inerat conſcientia; ne à viro incorrupto, & per omnia Patriæ addicto, agitatæ rebellionis proderentur. Mirum certè, ſine vindicta fuſum ſanguinem, ſiccarijs abijſſe impunè! Sublato eo, increbreſcebat ſubinde rumor, conciliabula ſeditioſorum coire, ac peſtifera conſilia ſub pallio cudi; applaudente paſsim plebe, mox in partes tranſgreſſura. Iam Onias notæ fidei Centurio, ad Szembergium ſcripſerat; ſufflari ignem mox in grandem flammam, ni comprimatur erupturum: apertiùs Romanus Peſta, vetus Bohdano ſodalis, ſed iam tum creſcenti æmulus; Alexandro Koniecpolio Regni Vexillifero, conſpirationis indicia ordinemq; detulerat. Neq; is in animadvertendo tardus extitit, Ioanne Krzeczovio, Chmielnicium iniectâ manu præhendere iuſſo, donec ipſe, in campeſtria peregrè iturus, ſuper obiectis cognoſceret. Factum dehinc, vt reducem Buzynum divertentem, veterrimi Coſacorum explendo officio adirent, etiam Chmielnicius, altùm reconditâ pro tempore ferociâ, affuerat; vt veniret, à ſocijs ſtimulatus, ex ratione equi, quem ſingularis pernicitas commendabat, venumdandi. Hic, ad obiectum concitæ in arma plebis crimen, devolutus ad pedes Vexilliferi, factum negat, teſtes appellat, interceſſores exhibet, fidei ac meritorum commemorans ſpecimina. Aſsiſtebant multi clientũ Koniecpolio, qui à reo præhenſati ciendæ gratiæ; tum ij qui aderant Coſaci, adſeverato Bohdanum inſontem eſſe teſtimonio, noxij & ipſi evincebant; vt planè mitior in reũ, non extra merita poſitum Herus appareret; præſertim vbi Krzeczovius, Fideiuſſorem ſe offerret, manſuri in officio Bohdani, per ſpeciem familiaritatis, honeſta ſub cuſtodia apud ſe detinendi. Cognatione Spirituali Compatres ad invicem erant, vnde, præter ſperatam reſipiſcentiam, in Tribuno ſtimulus ſpondendi. Ratum habet Vexillifer vadimonium, interim Chmielnicium apud ſe retentũ Krze-

czovi-

czovius, indulgenter habet, ſolatur, philoteſios præbibit; 1648.
mox, vbi temeto obrutus ipſe altùm indormierat, fideiuſſus vadimonium deſerens, primùm in inſulam Buczek, poſt Mikitin-Row, præcipiti fuga elapſus, demum ſibillare incipit, ratus in deſperato caſu non languidè cunctandum; ne lentè tentato facinore periret, qui perdere poſſet. Trecentos ferme ſodalium è Coſacis iſthac repererat, per quos hinc inde ablegatos, ſemina motuum ſpargit, famâ in maius omnia attollente. Neq; cauſas conquirere arduū, nunquam enim (vt luſciniæ cantio) rebellioni defuerit prætextus. Quas ego, vt vulgatæ, vt compertæ, & patre veritatis tempore approbatæ, expedio. Religio inprimis Græca, ſpecioſo nomine prætexebatur; cui illuſum per nomen VNIONIS aiebat. *Epiſcoporum ac Aſceteriorum interverſis patrimonijs, contemni paſſim Antiſtites, dum iuriſdictione Spirituali erepta, inſtant* VNITI *ferro ad iugulum; aut Ieſuitarū miſſionarijs, ſi quo adhuc angulo ſincera Patrum fides maneret, improbata præiudicioſè inferentibus. Interim, per Comitiorum receſſus, eludi, aut differri ſupplicantium preces, vel ſolo Schiſmatis titulo exoſas. Iam verò, oblitteratum militiæ Zaporozienſis decus; vbi bellum ingruat, obtrudi Coſacos periculis, mulceriq; profuturam alienis commodis fortitudinem; vbi defuncti periculo, vilem ſanguinem, ac poſtremos mortalium cenſeri. Nihil à* Quarcianis *omiſſum, hoſtili velut in ſolo licentia; nihil intentatum ab heris ſævitiæ; qui vbi omnem furoris ſui impetum, in capita innocentùm conſumpſiſſent, in inſimulatos contumaciæ immittunt cohortes, à quibus quandoq; integra municipia ſtirpitùs exſcindantur. Deniq;, abiectiſſimæ ſervituti non eſſe modum, quàm recutitæ gentis Iudaicæ dominatio, intolerabiliorem faceret. Et hæc vt publicè tangentia, ſi viri ſunt, excutienda.* Tum ad ſemet digreſſus. *Aſpicerent ſe & miſererentur; Zaporozienſium Notarium, tot ſtipendiorū veteranum, Barbaricam captivitatem perpeſſum, dum rude donari expectat, nullum ob ſcelus, niſi quod ſævire tyrannis volupe ſit, peric litari; occiſum ſibi crudeliter filium, abductam vi*

 vxo-

1648. *vxorẽ, ereptũ patrimoniũ, ne equo quidẽ quo mereret relicto, noviſſimè deſtinatæ morti victimam quæri. Neq; aliud emerito militi, poſt profuſum ſanguinem, & lacerũ per vulnera corpus, reſtare ampliùs; niſi vt falsò ſeditionis crimine, ſub carnificis manu innocens moriatur. Præiudiciosè agi ſecum, & poſtquàm in vno capite ſucceſſerit, exitium imminere vniverſis.* Talia pronis auribus accipiebat vulgus, cui quies in turbis, in pace turbæ ſunt. Neq; tamen in totum inànes queſtus fuère, quos, excuſſo fuco, vt ſe re vera habebant expono.

Vnio, vetus Ruſſorum genti petimen fuit, quæ, in Schiſmate pervicax, nihil minùs ſuaderi pàtitur, quàm vt agnito Primatu Petri, cùm Occidentali Eccleſiâ, Sacris ritibusq; conveniat. Hinc, crebræ inter Græco-Ruſſos cum noſtris contentiones, donec viſum componendis in Religione cõtroverſijs, anteacto ſæculo tentare vadum, vel ipſis Roxolanis Antiſtitibus, à Clemente VIII. Pon: Max: Nationalẽ Synodum impetrantibus, ſub Annum CH. 1596. In qua Breſtiæ Lithuanorum celebrata, ſublatis exitiabilis diſcordiæ cauſis, vtrinq; congregati Præſules, Vnionem Sacrorum animorumq; inſtrumento publico, conſcriptam inſtituerant; agnouerumtq; Græco-Ruſsi ſupremum militantis Eccleſiæ Caput, Petri Succeſſorem: miſſa mox in id rei Legatione, honorandum. Iamq; ſimul Sacris operati, inconſutilem Chriſti tunicam conſarcinaſſe gratulabantur; cùm Leopolienſis ac Premiſlienſis Władicæ (vocabulum id, dignitatem Epiſcopalem connotat) retractâ à communi cõſenſu aliquâ imperitorum Sacrificulorum turbâ, Acta Synodi illius, ac ſi in præiudicium OEcumenici Patriarchæ factitata, ſugillarunt, ſeceſsioneq; tacita, illud tanti momẽti negotium diſrupère. Itaq;, in partes ſub Vnitorum Disunitorumq; nominibus ſciſsi, iurgia primò inter ſe ſe, poſt litigia, aliquando Violentas aggreſsiones cœptarunt; præſertim, cùm Religio, vbi non ratio ſed affectus iudex eſt, ſua cuiq; optima videatur. Hæc itaq; tùm pro capite, tanquam læſa, veteribus noviſq; odij cauſis ſuperpoſita;

Sueto

Sueto rebellis genij more, qui nunquam Regionem invaſit, 1648.
niſi priùs vſitata Entheſi, religionem obtenderet. Cum plebe Vkraynenſi, non ſine aliqua iniuria agitatũ, diffiteri nequeam: pro Profectorũ, Heroumq; eius oræ, auſtero aut tractabili ingenio, ipſiuſq; plebis natura, adversùm imperantes morigera, aut calcitrante. Nam, decumare Equireas, recenſere armenta, decuncem mellificij capere, aliaq; ſubiectionis onera, veteri more pendi ſolita, vtcunq; tolerabant. Verùm, poſtquam, ſub nomine augendorum cenſuum reperta nova Exactionum vocabula; vt potè, à venatione ferarum pelles, à piſcatione inſuetum vectigal, pro diurno labore capitatim triobolares nummi, mulctæ, pænalia, aliaq; eiuſmodi; vti gravia incuſabant quærebanturque: præſertim cùm imminerent, diſtricti æris conquiſitioni Exactores, hærilia mandata rigidè obtendentes. Maximè Iudæorum incuſata acrimonia; qui, dum à rationibꝰ redituum, (*intratas* vocant) moleſtâ induſtriâ, proventꝰ cum præiudicio municipum intendunt; vel pro avaro gentis more, monopolia exercendæ cauponariæ redimunt, morte expiandum odium incurrebant.

Ad privatas deſciſcendi cauſas referebatur, Lis à Daniele Czaplicki Subpræfecto Czechrynenſi de prædio Sobotow mota; quod nullo iure, nulliſq; autenticis inſtrumentis probato rei dominio, à Chmielnicio perperam vſurparetur. Contra ille, deſerta ac nullius poſſeſsionis arva, verbali donatione à Præfecto loci Patri ſuo collata; firmatam diuturno vſu poſſeſsionem, ac ex iure feudi, vnde Reipub: militaret habitam, pervicaci aſſeveratione contendebat. Diu erat, ex quo, contracto inter ſe diſsidio, alter alterum oderat; nimirum, quòd Czaplicius, in Scythas oram Czechrynenſem populantes prorupturus, ac Bohdano ſignum militare tradens, vbi non pro animo ductoris agentem ſigniferum videt, ferro malè mulctatum, etiam erepto Vexillo probroſè habuerat: hinc ſemina odij in longum duraturi, dum alter contemnit vt imbellem, iſte vltionem deſti-

1648. nat in infenſum. Factum dehinc, vt de controverſo prædio inſtituta lite, fundus quidem Præfecturæ Czechrynenſi; Prædium autem infelix, Bohdano cum omni re familiari addiceretur. Aſt faſtidijt ille arbitrorum deciſionem, indignè ferens, vt cuius rei poſſeſſor eſſet, eiuſdem non eſſet dominus; ac, æſtimato prædio, vbi inter partes ex pacto cōvenerat in pretium, loco deceſsit, non tamen animo expunxit iniuriæ prætenſionem, paſsim famigerens, ereptum ſibi iniuriâ patrimonium; quod, recepta in nummis compenſatione, vendiderat. Certè, impubem eius filium, exceptas à Patre minas pueriliter evulgantem, à Komorovio Czaplicij genero, medio Czechrynenſi foro fuſtigatum, non tamen interemptum, conſtitit. De vxore falſum omnino, imò contrarium evenerat; cum ſubitò commotis Vkraynæ rebus, profugam Czaplicij vxorem rapuiſſet Chmielnicius; quâ, primùm abuſus, mox matrimonio iungens, dein atroci morte ſuſtulerat. Hæc, de cauſis belli: qui progreſſus, exequor. Strepente novorum motuum famâ, dici vix poteſt, quo ardore percita plebs, in cauſam & partes novi Ducis ruebat. *Regeſtrati* Coſaci (albo militari nomina profeſsi, ita vocabantur) improbare factum, ac rebellionem deteſtari, efficaciori vbi fallūt perfidia, oſtendebant; è populo, egentiſsimus quiſq;, deſertis penatibus, velut ad claſsicum confluxit; vnde, circumſpicere ille ſe ſe, & accurſu multitudinis, in deſtinatos auſus erigi cœpit; reſpiciens protinus Scytharum auxilia creſcenti noviter potentiæ opportuna. Præerat tum genti Iſſan-Gereus, non temnendis Reipubl. obſtrictus beneficijs; niſi, quòd ſtipendia gratuitò pendi ſolita, iam tum ſub Vladiſlao retenta, indigum Dynaſtam exaſperabant. Hic, à Chmielnicio ferendo ſuccurſui compellatus, ambiguo pacem reſponſo ſuſpenderat. nempe *Nondum ſe hoſtem Polonis, etſi denegata ſolvuntur donaria, in amicitia perſtiturum; agerent illi & experirentur, ſe interim progreſſum ac ſucceſſum cæptorum operiri.* Verùm, intento digito monſtrabatur Thohay-Begus belli famâ

. præva-

præualidus: ac, quem exlegem, militariq; tumentem licentia, periclitari, non pro iactura Hanus acciperet. Agebat 1648.
is Præfectum Perecopi, quod antiquis Dromon Achillis dictum, in ipſis Tauricæ faucibus obiacet; ac, dum hinc mari Pontico, illinc Mæotide palude alluitur, ductâ inter vtrumq; fretum foſſâ, Iſthmum illum omnino reddit impenetrabilem. Nomen loco ex Sclavonico idiomate Perecop, Romanarum legionum iſthic olim hybernantium opus; nuper, depulſo Trapezuntinorum Dynaſtarum imperio, inſedit Mengligerey Scytha, retinuitq;. Thohay-Begus porro, internuncios Coſacorum, ob acceptas antehac clades, acerbè primùm increpitos; dein, vbi multis in nos probris, in Scythas adulatione certant, data indiſſolubilis armorum coniunctionis acceptaq; fide, mox in cauſam aperte deſcenſurus, dimiſit.

Pullulantis rebellionis rumor, aliquantùm in levi habitus, tandem militiæ Polonæ Præfectos, acrius vt par erat, in opprimendum malum advertit. Ducem Exercitûs ſummo cum Imperio agebat Nicolaus Potocki Caſtellanus Cracovienſis, inter proſpera aut ambigua belli, à prima iuventa enutritus; ſed qui lenior naturâ aut indulgentiâ imperij, coli magis quàm timeri meruiſſet. Is Krzeczovio, è cuius ſequeſtro profugerat Chmielnicius, ex condigno minax, interminata pœna capitis, quò reum ſiſteret, ſeverè præceperat. Expedierat item, ſub ipſa propalatæ ſeditionis initia, Ioannem Chmielecium ſagacem virum, ingerendæ Bohdano reſipiſcentiæ; ſin obduruerit; vt, quo vento abruptæ ſpes intumeſcerêt, ſcrutaretur. Verùm is nihil pro ſpe Generalis adferebat, etſi multis deterrens, plurima pollicitus, cum obfirmato in extrema egiſſet. Tum verò cohortes, hybernis primo Vere excitæ; *Regeſtrati* Coſaci, acribus edictis coniungi Exercitui iuſſi; ſuper hæc ad Arcium Præfectos, ac municipiorum Magiſtratus, ſevera continendæ in Officio plebis mandata dimittũtur. Legiones *Quarcianæ* conſtabant, quater millium numero; exercitus, ani-

D 3 mo,

1648.

Martin' Kalinowski, Palatinus Czerniechovię.

Hieremias Wiſniowiecki Ruſſiæ Palatinus.

Alexander Koniecpolski Vexillifer Regni.

mo, diſciplinâ, ac experientiâ bellorum, fortiſsimus. Præterea, honorariæ Procerum alæ, ad bis mille accedere viſæ. Aderat Kalinovius, Magiſter Equitũ, quem noſtrates Campiducem vocant, Hieronymus Sieniavius Leopolienſis, Odrzywolſcius Winnicenſis, Baľľabanus Trębowlenſis Præfecti, alijq; Tribuni præclarâ militiæ famâ. Cæteros Ruſſiæ Proceres, in communis cauſæ defenſionem convolaturos ſpes erat, etſi ij langvidiùs re erepta cõcurrerẽt. Wiſniõvecius trans Boryſthenem agebat: Koniecpolium morbus detinebat Brodijs: quorum Heroûm par, multùm abſentiâ ſuâ detrahebat præſidio Reipubl. Conſederant Coſaci, quâ Taſmina fluvius in Boryſthenem evolutus, reſtagnantib9 aquis bifurcatum ſinum efficit; loco tutiſsimo: vnde pars conſilij videbatur, iſthic conſiſtentes, in aperta camporum proijcere; aut cavea in illa, ab vniverſo Exercitu adoriri. Diſplicuit enimverò in vnius turbonis damnatos conatus, tot palmarum Exercitũ latebris admovere; meliùs fore, penes quos ſumma rerum cenſentibus, ſi parte virium præmiſsa, nondum adultâ potentiâ opprimeretur, maiore partæ victoriæ gloriâ, vbi non totis viribus in ignobilem hoſtem pugnatur. Equidem inſuperabile caſuris Fatum eſt, ſupera illa mente mentem hominum obtenebrante; quæ, cuius fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit. Præmittuntur ergo Octo levioris armaturæ cohortes cum Octingentis ſclopigeris Equitantibus, qui genere Ruſsi, habitu tantùm Germanos ſimulabant. Namq; eius oræ Proceres, quo ſplendor familiæ, per ſumptuum compendia eſſet, ſatellitia è mediaſtinis ac plebe cogebant; quæ demum in Ordines Deſultoriæ militiæ deſcriptæ veſtitæq; (vulgò *Dragani*) in vſum tractandorum armorum erudiebantur. Inſuper, quater mille Coſaci è *Regeſtratis* ab Duce deſtinati; qui prono Boryſthene tergo rebellium advoluti, eò faciliùs in deditionem aut victoriam circumcluſos cogerẽt. Ac quo avitæ virtutis illuſtrius foret, ijs copijs Stephanũ Potocium Nizynenſem Præfectum, Generalis imponit, ad-

ditis

ditis Ioanne Sapieha Owrucenſe Præfecto, Szembergio Coſacorum Commiſſario, Czarnecio Protribuno, Zaczwilichovio Cohortis Ductore, ac Grodzicio Germanicæ legionis Tribuno. Abeuntes quid velit Dux edocet, adiuncto hortatu, vt veterani fervorem Iuvenis filij, prudentiâ ſuâ temperarent; daturũ ſe interim operam, poſtquam rem impigrè ſint aggreſsi, maturè ſubveniendi. Itaq; alacriter ivêre capacia bonæ ſpei pectora, nullo in præſens dubio, de Coſacis amne occurſuris, quibus tanquam longo & conſtanti Sacramento imbutis, prolixè fidebatur.

1648. Stephanº Czarniecki Lubomirſcij Protribunus. Nicolaº zaczwilicho. wski Rothmagiſt.r. Chryſtophorus Grodzicki.

Iam Thohay-Begus, traiecto Boryſthene, auxiliare XVI. Mill. agmen Rebellibus iunxerat, quo erecti ſubſidio, conſilia, prælio experiũdi, agitavêre: maximè, quòd tentata fide *Regeſtratorum*, in ſimilem perfidiam inclinatos comperiſſent. Vbi verò bipartitum Polonorum Exercitum, per transfugas patuit; nihil in rem ſuam opportunius rati, aliquo à Boryſthene digreſſu, in occurſum noſtris deproperabant. Primus excubitorum Ductor Czeczelus venire hoſtem nuntiavit. Præibant Scythæ, non vt moris diſcurſu vago, ſed ſilenti agmine, & excurſione impermiſſa; ſecuti Coſaci, per carraginis latera, vergente ad occaſum Sole, ad Zołte-Wody metati ſunt. Id, lacui nomen, qui facilibꝰ ripis, & herbido circumquâq; ſolo; ſed profunda voragine, & fallente veſtigia limo invadabilis, ab argillacco fundo, flaveſcentibus aquis, Zołte-Wody dicitur. Supervenêre dein Poloni, ac quod hoſtis in primo occurſu languidiùs ageret, ad formidinem referebant. Verùm, cunctandi cauſâ, in abſentiam Chmielnicij referri debuit; qui ſpatium fallendi nactus, eos qui amne ſubmiſsi Coſacos, vt præſens ſolicitatum iverat, ita mox, in partes ac perfidiam ſuam pellexit, Scytharum acceſsione; quòd nunquam crediderant attonitos, & dudum mutuo in nefas conſenſu, tranſfugium non vltra differentes. Relictis ij navigijs terrâ ibant; vnde, conſpectâ à noſtris glomerati pulveris nebulâ, ſpem coniecturamq; omnibus iniecerat, ſubſidio venire

Rege.

1648. *Regeſtratos*, quorum acceſſu facilem victoriam, cæſo aut ſupplici hoſte reportandam, augurari pronum fuit. Aſt contra ſors vertit; Gandza melioris notæ Coſaco, vt perfidiâ ſociorum Bohdani partes auxiſſet; eodemq; illo de adventu Thohay-Begi, ac numero Scytharum referente. Ingens eius Barbari inter militares nomen; quòd, in experimenta præliorum acer, non perfunctorium partibus auxilium acceſiſſe videretur. Vt verò patuit deſertores rebellibus aggregatos, ſpe magis victoriæ quàm animo in pugnâ Potociani concidebant. Proin, proviſis quæ tempus monuit, ad Generalem citus equo nuntius de ſtatu periclitantium miſſus eſt; & ipſi, Caſtra ad lævam Lacûs, carrorum ſeriè, ac ſubitarijs operis, firmavêre: nuſquam prælium detrectare viſi, eum ſubinde circumcurſante hoſte, prorumperent globi noſtrorum, in adverſos non ſine iactura hinc inde illati. Mox, eductis ante Carraginem ſignis, identidem oſtentata acieş ſtetit, velut fortunam prælio periclitari volentium: vbi verò commodùm fuit, converſa in Scythas acie, pugnatum acriter ſignis collatis: in quo prælij incipientis æſtu, Theutonico habitu ſclopigeri, primò, in ſpeciem trepidare; mox, loco ſenſim cedere; tandē, obliquo flexu, dum in cohortes noſtras hoſtis incumbit, exilem aciem proditoriè nudaverunt. Abſcedere proin campo neceſſum erat, Tribunis ſuppetias intra carraginem præſtolari cenſentibus. Vbi verò, proditio cum fortuna, in exitium noſtrorum conſpiraſſe viſa: Chmielnicius conſummandi primi ſucceſſus inſaniâ ferox, circumquâq; volitabat; voce & exemplo perurgens, quò ſocij ſucceſſum celeritate præcipitarent. Rurſus, in futura reſpiciens, ad noſtros. vt nullæ ſubſidiorum ſpes, & cuncta miſeris extrema, clamitabat. *In manu ſibi victoriam eſſe, neq; tamen in eam exarſiſſe ſitim, quæ non niſi amico ſanguine reſtinguenda foret. Non vt captivos repoſcere, verùm vt incolumes, innocentiam patientiamq; ſuam teſtárentur.* Sub hæc, Iaſconem Raſcium poſtulando ſubſidio ad Generalem emiſſum, interceperant Scythæ,

thæ; vinctumq;, ac literas in extrema redacti Exercitus ſūmam continentes, in terrorem monſtrabant. Iam pulvis pyrius, quem continui ictus exhauſerant, iam commeatus, deficiebat: ac, quod eo temporis interſtitio, nulla comparerent auxilia; dolor ſimul & metus, qualis in noviſsimo diſcrimine cadere ſolet, ſubibat periclitantes. Vnde, inter Ductores convenerat, retromota in militarem regreſſum carragine, hoc, quod in loco hærentibus imminebat periculi, eluctari: omnibus brevi conamine, viam ſibi ad reliquū exercitum aperire, facilè iudicantibus. Gemino iam milliari à Zolte-Wody oberant, cùm ſubitâ impreſsione Scythæ ſiſtunt Carraginem; adeò impetu pertinaci ingruendo, vt primorum Ordinum Equi iugales, aut ſagittarum iactu caderent, aut mutilarentur. Duravit aliquandiù pugna fortiſsimè reſiſtentibus noſtris, non iam pro vivendi curâ, aſt magis pro decore mortis, anxijs. Cùm, re inclinata, Potocius *Siniſtrè aleam, nec vt ſperaſſet cadere* (ait) *magis iniquitate ſortis, quàm ſuâ culpâ, aut ignaviâ circumvento. Verùm quando proditio victoriam invideat, decus in glorioſa morte quærendum. Id decretum ſibi, in armis, & cum armis, ſatiùs occumbere; quàm, vt probroſa deditione, inter venalium greges, à ſuperbo hoſte vel irato Patre, degeneris animi argueretur.* Nemo dein ferias manibus aut armis conceſsit, è manualibus maximè fiſtulis reprimendo vim; donec denſior imber corruptis madore ſclopis pyrioq;, noviſsimum defenſionis beneficium eripuiſſet. Non hìc militum ſtrenuitatem Ductores, non milites Ductorum virtutem, aut exemplum deſideravêre. Donec, continuo quatuordecim dierum conflictu, nullo ſuccurſu, præſtantiſsimus virorum nucleus, novella hoſtili ferociæ victima, cecidit. Neq; priùs hoſtes carragine potiti, quàm Potocius duplici vulnere, à quo mox vitam poſuit, ſterneretur; non magis pulcherrimi fati honeſtamento decorus, quàm inſita Potocianæ Familiæ magnanimitate memorabilis. Tum, vt quisq; cæſi, aut vincti. Sapieha ſaucius Thohay-Bego ceſsit, Szember- 1648.

 gius

1648. gius Scythis ſe dedidit; Czarniecius, ac Grodzicius à Chmielnicio ſubtracti, arctis in vinculis ad Fortalitium Kodacenſe remittuntur. Hic eſt ille Czarniecius, victus modò & vinctus, colludentis fortunæ pila; hoſtis ludibrium: ſed, veniet revolutis annis tempus, dum contumeliæ dedecus, ac captivitatis ſortem, ferro ac funeſtis rependet genti cædibus: idq;, (quod præcipuũ virtutis argumentum eſt,) per arma & apertum bellum aſſequetur. Inter captos fuère; Thomas Vlinſki Generalis ex Sorore nepos, Ioannes Chreptowicz Palatinides Novogrodenſis, Chryſtophorus Chełmſki, Gabriel Bałchacki, Malicki, Dimitrowſki, ac complures nobilitatæ ſtrenuitatis. Adeò omnes repentino involuti malo, vt, ex tanto mortalium numero, vix vnus, alterve evaſerit, qui cladis nuncius ſupereſſet.

Generalis iam propè Czirkaſsios cum Exercitu penetraverat; cùm Marcus Gdeſzynſki, alæ Equeſtris Ductor, cæſas cohortes, & deproperatis itineribus, hoſtem contra tendere attulit. Viſum proin, ingruentem eum, itineris laborisq; moleſtia fractum, inſperata virium oppoſitione aggredi; aut, in diſsita reductum, propediem cum parta præda abituri Thohay-Begi, ſocietate, fruſtrari. Verùm, conſilia quandoq; vini naturam habent; quod, diuturnitate ſæpè fit generoſius; etiam nonnunquam aceſcit. Ita, tum benè conſulta malè cedebant: quò namq; longius in intima Vkraynæ abducebatur hoſtis, eò maiora capiebat, ex accurſu plebis virium incrementa: iam vnius profligati exercitus, alterius fugati, famâ validus. Ita, retrogreſſos Corſunium excepit; ad quod, excitatum olim vallum exſtabat; cui, extemperaneis operis reparato, Duces ſe cum Exercitu commiſère. Hic, viſum Numini, longam Poloniæ proſperitatem, geminata clade caſtigare. Haud moratus quippe Scytha, gyratis more ſuo cuneis, per ſubiectam caſtris planiciem effuſo agmine, aſſultavit; vicifsim, militari noſtrorum iuventute, prima pericula velitando occupatura. Eductæ interim legiones; ac, protenſis vt numero æquivalere

lere oſtenderent cornibus, acies inſtructa fuit. A dextris 1648.
Campidux Kalinovius, ab leva Odrzywolſcius, Generalis qua medium aciei ſubſtitêre Kazanovio Metatori Caſtrorum; Denhoffio curâ rei tormentariæ incumbente. Vix campum inijerant ſigna, cùm ingruens hoſtis neceſsitatem pugnæ imponebat. Neq; Duces detrectavêre; imò brevi hortatu erecto milite, claſsicum canere iubent; monitis alarum Ductoribus, ne retrogradus Scythâ vltra ſtadium vrgeretur. Tum verò Odrzywolſcius, invectum in ſe Thohay-Begum egregiè reprimit; ac imperij memor, non longè inſecutus recedit. Is iterum, quò in deſtinatas inſidias proliceret, omne ſuorum robur in conſiſtentem aciem effundebat. his rurſum illis repulſis ac repellentibus, donec, in ſummam nihil profecturus hoſtis, finem prælio ea die fecerit. Quæ inter, non vivere Regem, tacitè primùm ac ſparſim, etiam hoſte ſuggerente, rumor crebreſcit: vnde, multiplex ſubibat eo ſtatu rerum conſideratio. Diſſerebant quippe. *Vbi ſublatus è vivis Rex, pro quo pugnarēt? quis virtuti laudes, aut meritis præmia, retribueret? vel noviſſima perpeſſi, à quo ſubſidijs erigerentur? Dato, vinci poſſe Chmielnicium? Aſt fœcundum nimis rebellionis nidum, & pro vno capite millena ſubſtitui? vnde, toti Vkraynæ, quæ in armis ſtaret, etiamſi centimani ſint, impares fore: pugnando in Hydram, cui, reciſo vno capite, multiplex renaſcetur. Intereſſe vel maximè Patriæ, propugnatorem finium Exercitum, incolumem ſervare: quo caſum paſſo, ingens Reſpublica detrimentum caperet.* Etiam, contigit tum, vt ſubiecto horreis oppidanis igne, Korſunium omnigeno commeatu refertum, fortuita flamma abſumpſerit: vnde mox, ex penuria victûs, in Caſtris inedia, non immeritò invalitura timebatur. Quibus permoti Duces, accitis Tribunis, conſultavêre; Acienè inſtructâ prælij aleam experiri? An, ſub Carraginis tegumento, regredi conducibile foret? Plures, ipſeq; Campidux ſentiebat, aperto campo Scythas aggredi; quibus favente numine ſemel campo depulſis, non arduo negotio fæcem

1648 plebis diſijciendam. Nec moranda facta conſilijs; ne interclusſo pabulo Equis fruſtrati; mox, ſine Equeſtribus viribus, aves viſco hærentes, faciles capturæ ſe exhibeant. Aſt Generalis, deſtinatum ſibi extra prælij aleam, conſervandi Exercitus rationes pertentare (repoſuit) delibatos nuperâ pugnâ milites; fractos morte Regis omnium animos: rebellium verò vires ſupra quàm credibile in momenta adoleſcere; proin, tutiora conſilia, fortioribus anteponenda. Nihil verò tutius ſibi videri, militari regreſſu, ſub Carraginis munimento: vnde, propugnatori militi ſalus, imminenti hoſti certum ſit exitium. Senſêre confeſtim vrgẽtis fati vim, qui conſilio aderant: proin, iunctim obſecrabant Generalem, vt fervore militum vtens, prælio haud differret experiri. Etiam Kalinovius, diſcutiendo propoſito, neq; ſui vt Collegæ ſuaſus poſtponerentur, inſtabat. Cui reſponderat indignanter Generalis. *Primicerium ſe, ac, vt præſente Parocho ceſſaret iuriſdictio Vicarij*; (eo tum proverbio vſus) *ita, penes ſe ſummã Imperij eſſe: Campidux iniuncta exequeretur. Iam verò, à committendo prælio, vel nefaſto diei lunæ omine prohiberi; quo nihil auſpicato agi expertus ſciret; recurrente per annorum ſeriem, memoriâ hebreæ pubis, ab infanticida Rege enecatæ.* Tum, ad Tribunos converſ9, *Vos* inquit, *viros ex virtute, & milites ex officio agite! ego, Ducem me meminero! Differri non detrectare prælium animus eſt; cuius ſignũ, non blanda rogantis voce, ſed tubis clangentibus accipietis.* Haud occultum ad hæc murmur inter militares occœpit; vt Odrzywolſcius militariter apertus, palam exprobraret: ſediſſe animo Ducis, tragico imitamento Cecorſcenſis cladis exhibere ſcenam. Digreſsi è Prætorio Tribuni, letalem diſcordiam, pro infelici augurio, in plures tranſmittebant. Sequenti manè, Nicolai Bieganovij operâ, componitur Carrago; quàm Thabor vocitant. Conſtat, eâ curruum per ordines ſibi connexorum ſeriè, in modum munitionis Caſtrenſis diſpoſitâ, intra ſpatio exiſtente; vbi ſarcinæ, aliaq; impedimenta comportata manent: defenſori mili-

ti in-

ti intra vel extra prout conducit ſtationes aſsignantur; vt, plane mobilis machina, aut tractitium vallum, vbi procedit, 1648.
deſuper appareat. inde, quod ex carris militaribus conſtet, nomen Carraginis fortè enatum. Quæ, vbi mota, Duces, ſimulq; Ordinum Ductores, abactis equis, pedes ivêre: ſequebatur deſultoria alacritate miles; & omnes, qui ante reprobabant conſilium regreſsûs, exemplum præeuntium ſequebantur. Non latuit peracutum & ſagacem Bohdanũ, Polonis Bohuſlaviam iter intendi: proin, ſub noctem antea ctam, illuc promptiores è ſuis ad VI. Mill. præoccupandæ viæ tranſmiſerat, iuſsis, quâ ad Grochowce pagum, denſius betuletum, convalles, ab eluvie aquarum cavæ diſcriminabant, eas ductâ traſverſim foſsâ cõnectere; ſuper eggeſtum aggerem ſclopetarijs inſidentibus. Segnius interim arbuſtis aut truncis impedita carrago proceſsit: & ſi maximè deproperaret conciſis curruum ordinibus diducta, ac in eluctandam indaginem ſilvæ impeditior. Iuvabat attamen, quòd, eadem arborum denſitas, hoſtem diſtinebat, nõ niſi extrema agminis ſuo more carpentem. Inſtituta nihilominùs eouſq; profectio, quâ impervios calles foſſa iunxerant hoſtes: vbi, velut ad cataractam, aut obiectum repagulum, vndiq; Coſaci impetiêre noſtros; vt in poſtremo agmine, turbatis ſtationibus, aliqui locum deſererent. Verùm Campidux, laborantib9 ea parte, cum promptiſsimis ſubſidio accurrẽs, animos ordineſq; reſtituit: donec deſultoriorum aliquot manipulis, cum duobus pedeſtribus Vngarorũ vexillis, aperiendæ viæ præmiſsis, ab hoſte fuſis; eodem ſimul impetu, hoſtis tota mole frontem ac latera carraginis invaſit. Potocius Generalis affectâ valetudine, ac continuo labore laſſus, quidquid & maturo Duci & ſtrenuo militi incumbit, nihil omiſit; eadem præſtitit Kalinovius, etſi gemino vulnere, in capite ac cubito manus enormiter ſauciatus. Nondum tamen vicerat hoſtis; niſi Equiſones ac lixarum pleriq, intra meditullium carraginis recepti, dũ quiſq; in communi periculo pro ſe metuit, inſcenſis equis,

1648. ac quà ſtatio Oſtrogienſis legionis, curribus evolutis, in fugam ſe præcipitarent. Id ſervile factum, quantùm cõcuſſerat pugnantium animos, tantùm hoſtem accendit, vt acrius impeteret ſuccumbentes. Quippe, ad ſublatum à Coſacis clamorem, ſummo conniſu accurrebant Scythæ, denſa ſagittarum procellâ noſtros conturbando: ac dein, quâ diſruptâ curruum feriè, nudatum præſidio latus apparebat, patulam carraginem perfregêre. Atrox hîc prælium cum eò noviſsimo termino; pugnaciſsimus quiſq; adverſa fronte in ingruentes rueret, honeſtam mortem mutuis vulneribus quærendo. Nec deerant, qui, re perdita, vitæ magis quàm famæ memores, per occultos tramites vitato diſcrimine effugerent. Aſt hi pauci, plures & potiores, inter edita non poſtremæ fortitudinis documenta ſuccubuêre. Inter captos, (quæ fortunæ ludibria!) Generalis Exercitu-

Bieganowski. Chmielecki. Komorowski. Iaskolsky. Kowalski. Chomētowski. Gdeſzynski. Bidżinski. Tyminski Oraczowski. Kuczkowski.

um Dux, & Princeps Senatus fuit; Campidux Kalinovius, Kazanovius, Sieniavius, Odrzywolſcius, Baſſabanus, Ordinumq; Ductores ferè omnes: Bieganovius, Chmielecius, Komorovius, Iaſkolſcius, Kowalſcius, Chomentovius, Gdeſzynius, Turmarum Præfecti. Ex Commilitio Nobili, Stephanus Bidzinius, qui poſt meritis honoribuſq; quos arma faciunt clareſcet; Tyminius, Oraczovius, Kuczkovius, ac omnes ferè ſocij Nobiles Scythicam ſubiêre captivitatē. Producti in conſpectum Thohay-Begi Duces, brevi verborum ſolatio accipiuntur, ægro Potocio medicus cum fomentis (Herbenius nomine) reſtituitur: ac currus vtriq; devehendo attributus fuit: nam & Kalinovius ex vulneribus decumbebat. Dum ſpeciem miſereſcentis oſtendit Barbarus; interim Chmielnicius, ſtudiosè à conſpectu ſe ſubducebat: vel, ſi compareret, tanquam quæ patrata minimè vellet, oſtendens. Sieniavium primâ iuventâ, & oris decore conſpicuum, vbi cognitum cuidam ex proletarijs Scythæ, in manus veniſſe: repetit Thohay-Begus indebitam gregario prædam, ſibiq; retinet. Fama erat, mox libertati reſtitutum, memorabili in Barbaro gratitudine, cùm & ipſe

ipſe à Sieniavij Parente bello captus, gratuitam libertatem obtinuiſſet. 1648. Hoc eſt illud geminum concuſſæ Poloniæ fulmen, hæc rebellis fortunæ rudimenta: ita circumagitur Orbis viciſsitudo; vt, qui nuper circum Balthidis littora diſsitaq; Ponti Oſtia armis clareſcimus; rurſum, revoluta ſorte, caſum pateremur, ſub ignobili victore.

In tam horridis motibus, dum omnes vel amiſſo Principe dolent, vel ingruentibus periculis percelluntur; Archipræſul Gneſnenſis Matthias tum Łubinski, raræ æquè pietatis, ac ætatis, mortem Regis Vniverſæ Poloniæ per edictum denunciat. Ipſe namq;, ſub Interregno, Primas Regni Primusq; Princeps eſt; Regalia exercet, ac Caput publicorum conſiliorum habetur. Vbi verò, de intermittendis fori munijs, Lublinum dederat literas; confeſtim, aperto conclavi lectis, Tribunalis Iudices, ſuſpendunt Sacroſanctæ Iuſtitiæ ſtateram, ſimulq; per Provincias, omnis minorum ſubſelliorum Iuriſdictio ceſſat, acſi ſublato cum Rege capite, in membris quoq; ſua virtus emoriretur. Subrogatâ ad interim veterrimâ Iudiciorum formâ, KAPTUR: cucullum, ſeu monaſticum capitis involucrum denotans: Nomenclator Latinus Syntereſiſmũ ex eo dixit, quòd mutua obligatione omnes ſtatus, ad conſervandam inter ſe tranquillitatem fœderentur. Ius hìc dicunt, per Provincias delecti extra Ordinem Iudices, Galliæ Parlamentis non abſimili modo; niſi, quòd illic cùm vita durat munus: noſtratibus, non vltra Interregni ſpatium officia extenduntur. Priſca eius ſubſellij ex antiquo ſeveritas eſt; vt quisq; meruit indicuntur pœnæ, inexpugnabili (fortè, quòd non diuturna poteſtas) Areopagitarum fide. Poſt ordinatum Iuſtitiæ curſũ, ad Iuſta verſus Interrex, VLADISLAI IV corpus, Varſaviam devehendum procurat: quod, vbi functus vitâ Meretij Rex, ab Antonio Tyſzkiewicz Pocillatore Lithvaniæ, loculo impoſitum fuit. In occurſum iverant Andreas Leſzczynius Culmenſis Epiſcopus, idemq; Regni Procancellarius, ac Staniſlaus Warſzycius Mazoviorum Palati-

Staniſlaus Warſzycki Palatin. Mazoviæ.

1648. Palatinus, præter pleroſq; Miniſtrorum Aulæ. Advecta vrna, ac in Arce repoſita, exhibebat cunctis grande vanitatis paradoxum: poſt impletum famâ nominis Orbem, etiã Reges mori.

Comitijs dein Convocationis ex Indictione Primatis ad XVI Iulij incidentibus, frequentiſsimi Proceres Varſaviã convenêre, omnes palla veſte induti; qui idem lugubris color, tegebat famulitium: plebi quinetiam, cui, magnitudinẽ Principum, temporum felicitate metiri mos; lætis ac popinaria interdictum: teſtando vniverſaliter dolori. Ac primùm Ordines Regium corpus Venerati, etiam Chriſtianæ pietatis ſuffragia addebant, piaculari Sacro in Divi Ioannis Baſilica: tum, & per alia Vrbis templa, magno concurſu celebrato. Poſtquam verò Nuncij terreſtres, cœtus ſui moderatorem, Boguſlaum Leſzczynium, Maioris Poloniæ Generalem, delegerant; Triclinium maius, quod Senatorium vocant ineundo, conſultationes publicas cùm Senatu auſpicabantur: vt adnotem, is Ordo conſeſſus erat. Ad caput circuli, præſidebat Primas; latera, occupabant Præſules; poſt hos, ſæcularis Senatus; Senatum ponè, Nuncij; nulla de vſitato conſidendi more mutatione: præter Solio Regis, architriclinio elatum nulli, vtpotè vacante Throno, vſui. Hìc pauca, tempori ſervientia, præfatus Primas; thema conſultationi per Gembicium, Maiorem Regni Secretarium, proponit: in eam ſummam. *Iuſtiſſimum dolorem eſſe Civibus, extincto Principe; filijs, amiſſo Patre; omnibus, ſublato benefico Patrono. At, ſupervacuum videri, luctui indulgere, cùm honeſtius ſit, viris meminiſſe. Sculptam quippe in pectoribus cunctorum tanti Principis memoriam, obſtringentib9 quemq; beneficijs, vel ſaltim dulci regiminis recordatione. Fuiſſe nuper Polonos ſub tanto Rege beatos; gloriam, pacem, fortunam, quaſi ex Amalthea cornu proveniſſe: occidente illo, ac ſi ſole, omnia teterrima belli caligine involvi. Neq; opus calamitoſæ Patriæ typum verbis circumſcribere; cùm, ingruentium malorum ſenſus, percellat multos; penetret ad omnes. Imminere rebel-*

Boguſlaus Leſzczynski Generàl. Maioris Poloniæ

re rebelles ab intra; deforis, vicinos minari; inter ſe collidere Status, odio aut æmulatione. Medicina malis primitùs è cælo voveri; ſecundariò, à mutua concordia ſperari poſſet: ſi, magnæ Parentis charitate ſimultatibus depoſitis, contra hoſtem armis, erga Rempb. amore, inter ſe concordiâ, Regnicolæ certarent. Aſſore propitium Numen ritè invocatum, non aliâ victimâ cælo gratiore, niſi pro pace, dilectione nitentibus. Ea pro munere proponere. &c. &c. Ac cuncti præſentium intuitu, magnis rerum momentis, magnas curas tribuendo; quidquid, vel ad reprimendum hoſtem, vel ad retinendam Vicinorũ amicitiam, deniq; ad conſervandam Reipubl: incolumitatẽ pertinere videbatur, abundè providebant. Quoad bellum gerendum. Delectus militares per Provincias inſtitui iuſſi; vt lectus miles, Exercitum XXXVI Mill. componeret. Cui regundo Præfecti, ſub *Regimentariorum* nomine deſtinati. Nempe, Dominicus Zaſlaviæ Dux, idemq; Palatinus Sandomirienſis, Nicolaus Oſtrorogius Pocillator, ac Alexander Koniecpoliꝰ Vexillifer Regni: penes quos, ſumma rerum, Triumviri. Tum, quo plurium conſilio res bellica niteretur; additi, ſub titulo *Commiſſariorum*, è Senatu: Simon Sczavinius Breſtenſis, Ianuſsius Tyſzkievicius Kijovienſis, Hieremias Dux Wiſniovecius Ruſsiæ, Staniſlaꝰ Potocius Podoliæ, Adamus Kiſielius Braclavienſis, Palatini. Ex Equeſtri Ordine: Michael Zebrzydovius Enſifer Regni, Alexander Lubomirius Comeſtabilis, Georgius Lubomirius Minoris Poloniæ Generalis, Hieronymus Sieniavius Leopolienſis, Conſtantinus Lubomirius Sandecenſis, Zbigneus Firley Lublinenſis, Præfecti: Staniſlaus itẽ Firley, Ioannes Potocius, Ianuſsius Pruſsinovius, diverſarũ terrarum Succamerarij. Ex Maiori Polonia. Hieronymus Radzieiovius Lomzenſis, Staniſlaus Denhoff Wielunenſis, Andreas Grudzinius Rogoznenſis, Iacobus Rozrazovius Koninenſis, Ioannes Grzybovius Varſavienſis, Albertus Weſſel Rozanenſis, Sigiſmundus Denhoff Socalienſis, Andreas Oſſovius Wſchovenſis, Præfecti. Ioannes item Sa- 1648.

F dovi-

1648. dovius, ac Alexander Karchovius,prolixam conſilij bellici paginam implebant: addito demum Chryſtophoro Arciſzovio Armamentarij Regni locum tenente. Hæc tum conſultorum pluralitas, nihil in ſummam præſtitit; cùm res bellica, acſi horologium,vnius manu tractata, expeditius procedat: iuxta vetus Taciti effatum, ***non aliter imperãdi conſtare rationem,quàm ſi vni reddatur.*** Tum quoq; Diſsidentes in religione,occaſione vſuri, quòd ſui Iuris facta Reſpubl. pro ſecta ſua non parùm tentavêre. Transeo projectum ſcripti, diſtrictiùs, ſub proxima Electionis Comitia enarrandum. Subinde, ad Comitia venerant Coſacorum tres è Veteranis Internuncij. Georgius Boſdar, Wiſniak, & Mozera. Vbi ijs publicum datum, reddebant literas Chmielnicij, ad Vladiſlaum Regem ſcriptas, acſi author adhucdum Fati Regij inſcius foret. Lectæ per ſilentium eæ, quas ex vernacula exhibeo: intereſſe ratus, quâ titulo cauſiſq; belli dignoſcendis, quâ genio rebelli, tanta cùm patraſſet, acſi excuſabili crimine profitenti.

Sereniſsime ac Potentiſsime Rex, Domine, Dńe Noſter Clementiſsime.

SVbiectionis fidem, tum & militaria obſequia noſtra, quàm humillimè Sac: Reg: Maieſt. Veſtræ. Dño. Noſtro Clementiſſimo deferimus. Quamvis creberrimæ Exercitus Zaporoſcenſis querelæ, aures Sac. Reg Maieſt Dńi Clementiſſimi pluriès fatigaverint; non admiſſas tamen ſupplicum preces, vel ſuppreſſa miſereſcentis ſuorum Principis reſcripta, nullo malorũ reſpirio, planè conſtitit. Nunc, Procerum Præfectorumq; Vkraynenſium graviore Turcico preſſi iugo; fiduciam in Deo, ſpem alleviandi mali, in ſola optimi Regis clementia, reponimus. Multis retrò annis patimur iniurias, contumelias, depeculationes; nec bonis tantùm, & quæ avaritiam irritare poſſunt, ſed liberis corporibus vis infertur. Arva, ex antiquo poſſeſſa, vel

de novo

de novo exculta, prædia, horrea, molendina, & quodvſpiam Coſacorum eſt, pro libitu rapientium adimuntur; abiguntur pecora, expilantur alvearia; equis, quibus milites meremur, privamur. Nec ingemiſcere licet, preces pro contumacia; queſtus & lachrymæ, pro rebellione audiunt. Plena Coſacis ergaſtula, & carceres publici; luunt alij corpore; alij nullâ, niſi quòd ditiores, causâ trucidantur. Conquerimur irrito effectu, patimur nullâ inimicorum ſatietate. Legati Legionum noſtrarum, ex protectoribus proditores facti, atroci in nos ſæviunt laniena; quippè Dynaſtarum Vkraynenſium Vaſalli, aut à clientelis. In complementum miſeriæ, deterrima gens Iudæorum, calidè novos prædandi ſinus exquirit; mox vbi ſpolijs ſubſtantiolisq; noſtris ſe expleverit; varijs technis ac criminationibus, vrget Præfectos, in necem Coſacorum vecordes. Inde nobis reſtes, & gladij; ſi criminis accuſari poſſumus ex eò, quòd ad Regẽ noſtrũ, & ſupremum Vindicem, vel confugimus, vel confugere meditamur. Additæ à ſævientibus exprobrationes, ferrent vel mitterent ad Regem ſupplices libellos, expectarent futura, paterentur præſentia. Itaq; intolerando ampliùs mali ſenſu, extremâ avitis ſedibus pulſi miſeriâ, relictis coniugibus pignoribusq; conſulendum cenſuimus vitæ, inter tot inimicorum inſidias, evidenter periclitanti. Nec aliud niſi in Zaporoze lectum nobis reclinatorium; vnde olim maiores noſtri, Regno huic, ac Sereniſſimis Regibus obſequia, meritis militaribus Orbi nota, præſtitère. Verùm neq; eò ſeceſſu fida nobis ſtatio, impetimur, & ad necem depoſcimur, non vt ſubiti Regis, & milites, ſed vt viliſſima mancipia. Teſtem DEUM *appellamus, nos ab obſequij debito, ne latum vnguem receſſiſſe; Cùm Illuſtriſſimus Caſtellanus Cracovienſis, in Zaporozij aditis ſecuros eſſe non ſinens, admoto exercitu Boryſthenis latebras oppugnavit, nec miſeros exules, loco tutos eſſe permiſit, donec perderet: nominis generisq; Coſacorum, agitans excidium. Proin, cùm valido Exercitu ſuccinctus, requireret ſanguinem innocentem, ex neceſſitatis extremæ conſilio, vti operâ & protectione Hani Crimenſis, adversùs noviſſimum diſcrimen coacti fuimus. Inde factum Vin-* 1648.

1648. *dice* Deo, *vt aridis cum lignis, etiam crudam ſtruem ignis involveret. Origo mali, vel tantæ cladis cauſa, cui meritò adſcribi debeat*, Dei *iudicium eſto. Nunc, Exercitum Zaporoſcenſem, ad ima pedum S. R. M. provolutum, humillimè deprecari, culpæ ac noxæ commiſſorum condonandis: Dein teſtari, vt ſemper hac militia in fide adversùm Optimos Reges conſtans extiterit, etiam nunc ſtabilem in obſequio manere; ac, ſi quia erratum eſt, promptâ dein operâ, vt qui inviti peccaverint eluendum. Precari item, vt privilegia ac immunitates ſuæ, à Sereniſſ: Regibus gratioſè militiæ Zaporoſcenſi impertitæ, incolumes manerent. Quibus cum poſtulatis, ad ima ſubſellia victricis Solij devoluti, Sua Sereniſſima Maieſtatis, Domini Clementiſſimi Fideles ſubditi manent. Datum in Arce Bialacerkiew, die 2da Iulij. An. 1648.*

Bohdanus Chmielnicius, *Senior Exercitus Zaporoſcenſis S. R. M. D. S. Clem.*

Quo reſponſo dimittendi Internuncij, anceps diſtinuit deliberatio. Cùm multi Maieſtatis Reipub. memores, ſimulatam facti pœnitentiam peroſi, acriori reſponſo; plures, (inter quos Kiſielius) haud aſperandam ferociam ſuaderent, & vtili in tempus moderatione cicurandam. Lupum quidem (vt aiunt) auribus non teneri; aſt multitudinem, ſi palato & tempori congruentia dicas, quocunq; velis circumduci. Iſti, dum inter expediendi moras, officia ſalutantium Proceribus impendunt; fortè contigit, vt apud Primatem, in frequenti concurſu hoſpitum, à quopiam interrogarentur. Eccur communem Patriam deteſtabilib9 armis impeterent? Nonnihil ad ſubitam quæſtionem hallucinari, incircumſpectò aut per ſimplicitatem verò reſponſo, ſe ſuosq; excuſabant. *Iuſſu Aulæ indicta Coſacis arma, miſſamq; reparandis Myoparonibus pecuniam fuiſſe: eos demũ belli paratus, ab inſuetis otio, vel oppreſſis inſontibus, in defenſionem ſui converſos.* Quæ in congreſſu plurium prolata, emanando in publicum, fecêre, vt pullularet prompta in meſſem excreſcere ſuſpicionum ſeges; intervenientibus in-

ter

ter Proceres ſimultatibus, & in publicum damnum proru- 1648.
pturis odijs. Cùm enim Oſſolinius, Supremus Reg: Can-
cellarius cenſuiſſet, non aliter coalituram pacem, niſi ex-
cluſis fervidioribus ſubiectis; miti & perſvaſibili viro, ſum- Georgio
ma belli gerendi traderetur; eandemq; ſententiæ conſtã- Oſſolin-
tiam privatis ſermonibus tuitus, aſſeveraret: vbi violento ſki Supr.
ingenio Regimen exercitûs committitur, perinde eſſe, ac Regni Cancel.
amenti tradere gladium: fœcunda ſuſcitandis inimicitijs
Aula, tanquam in Wiſniovecij iniuriam, aut diminutionẽ
iacta, traſmittebat. Vnde iuſtæ iræ in æmulum calcar, præ-
ſertim ex Regundi Exercitûs munere tranſlato, in Zaſſa-
vienſem Wiſniovecio privatim infenſum. Ad hæc, Ter-
rarum Pruſsiæ Nuncios angebat Pucenſis Præfectura,
contra conſuetudines Provinciæ, tranſmiſsis indigenis,
Cancellario collata poſſeſſaque: hinc acriùs conten-
dendi motivum: ac dùm privata ſtudia, Weyheranæ
domus clientes promovent, prætextus publici adſumeba-
tur. Vrgebant namq; infenſi, vt formato Iudicio, in cau-
ſas belli inquireretur. Talibus non obſcurè ſe peti Cancel-
larius videbat; verùm æquè dicendi promptus quàm ſilen-
di, ſuſtinuit aliquantum; donec miteſceret ardor: gnarus
malevolentiam ipſo impetu efferari, demum elaſſatam, ve-
lut amiſſo aculeo torpere. Tum verò ſubſidente motu,
magnificè de fide in Patriam ſua, confidenter de meritis
prolocutus. *Non ſe moveri* (ait) *hac acclamationum pro-
cella, minus agentibus inimicis, qui falſo crimine traductum, nõ
tam ſe rectæ conſcientiæ fiduciâ ſecurum, quàm Rempublicam
turbarent. Eiuſmodi diſcordiæ ſibillis, ſubſcribi hoſtium voto,
hoc ſibi dolori eſſe; caterùm diſcutienda mox obiecta, vt fumũ
vento fortiore. Provideretur priùs incolumitati Patriæ, v-
bi ſalva illa, & Electus Rex; cui crimen perduellionis dijudicã-
dum lex committat: inſtruendam litem, & quæ huc ſpectant;
tum demùm, legitimo ſub iudice cauſam dicturum.* Agebat pro
eò, & Bracławienſis Palatinus; aſſerens, vafrum commentũ
eſſe hoſtis, tanti nominis auctoramento, alliciendæ in rebel-

 lionem

1648. lionem plebi abutentis: vel ſcindendis Civium animis, per doloſas artes perfidioſè imminentis. Itaq;, Primatis iuſſu, requiſiti ſuper vulgatis internuncij. Nihil ſe à Chmielnicio ea ſuper re accepiſſe in mandatis, reſponderunt; niſi, quòd incerto auctore rumor, inter Coſacos ſparſus; ipſos quoq; non vt articulum de fide retuliſſe. Talibus in tempus fulta Cancellarij auctoritas, reſeditq; manente odio verborum ardor. Expediti Coſaci eâ reſcripti ſummâ. *Compati Ordines afflicto Patriæ per Interregnum Statui, cuius res peſſum irent, non aperta vi extranei hoſtis; ſed vnde magis dedecus, quàm vulnus dolet, ab internis motibus. Aſt, quæ iam transacta, caſtiganti Numini adſcribenda eſſe: quòd ſi in poſterum, fide & obſequio cõmiſſa rependunt Coſaci, vniverſali amneſtiâ, cuncta obliteranda: interim expediri Commiſſarios à Republ. tranquillandis Vkraynæ rebus, eoſdemq; Zaporovianæ militiæ libertatibus, ſi quæ vetere orbita exciderint conſulturos. Ceſſarent hoſtilia vtrinq; bona fide, nec vltra Barbarorum libidini ſanguine Chriſtiano litaretur.* Simul amandatus Pedeſtris Centurio Wolſki; qui, eadem illa Ordinum nomine Coſacis inſinuaret. Sub Comitijs, Principes ſanguinis Ioannes Caſimirus ac Carolus, dum corpꝰ Regium inviſunt, à Collegio, Nuntiorum Terreſtrium ſalutabantur; condolendo orbitati & mærori, quem Principes in tanti Fratris iactura tolerarent. Repoſita viciſsim ab ijs verba conſolationis fuêre; cùm, & Regnum Poloniæ pro communi parente, eiusq; bona & mala, ad ſe pertinere profiterentur. Carolus tum in Iabłonna, Caſimirus in Nieporęt ſubſiſtebant: qui, (vt adiungã) integrâ adhuc dum Regali Domo, nimirùm ſuperſtite Sigiſmundo Vladiſlai Filio, viſendi amicorum Regum Aulas extra Regnum ierat; ac, tum fortè Viennam Auſtriæ delatus, acceptâ mortis fraternæ notitiâ, in Poloniam redire maturavit. Acciderat ante, vt Princeps, ſeu abrupta ſpe in apicem rerum eundi: ſeu humanarum rerum tædio, inſtitutum Patrum Soc: IESV, ſuſcepto Romæ habitu ingrederetur: ſed mox, Fratre Rege, Req; publ: improban-

probantibus, ijs valedicens: quo mutato conſilio, circumdaret eminentioris ſtatûs ſpeciem, Cardinalitiæ purpuræ à Summo Pontifice honorem acceptârat. Vnde ſub ingreſſum Varſaviam, plerisq; Procerum in occurſum venientibus. *An è re eſſet, Cardinalitio habitu Vrbem ingredi ſciſcitanti?* reſponderat Korycinius Oſwiecimenſis Præfectus. *Regij diadematis, ſimul & Cardinalitij Galeri, vnum Caput in Polonia incapax fore.* Hinc factum, vt Princeps atro tegmine, ac paludamento vſus; & tempori ſerviret, & novis odijs anſam ſubtraheret. Finiere dehinc Comitia, poſt expeditos externorum Legatos, qui orbitati noſtræ condolendo affuerant: futura Electione ad pridie Nonas Octobris indicta. Nunc bellici actus, tantiſper reſumptæ Togæ, fibulam laxant. 1648.

Tum verò, ex voto & ſenſu cunctorum, Kiſielius Bracłavienſis Palatinus, Senator fidei & animi præclarus, cõmiſſum paciſcendi negotium adornabat; additis à Republ: cooperatoribus, Franciſco Dubravio Premyslienſe Succamerario, Alexandro Sielſcio Dapifero Poſnaniæ, ac Michäele Obuchovicio Regi à Cubiculo. Chmielnicius tum, poſt Corſunenſes Cannas Annibal, ad Białocerkiew conſidens, ſuper libero commeatu per Petronium Laſko, ritûs Græci Aſcetram compellatus, Centurionibus ſuis coram, lectis Palatini literis; quis in pacem cunctorum ſenſus foret, perquirebat. Aſt fremebat incondita turba, nullam ſibi in pace credens ſecuritatem: ac probris inceſſens nuper formidabile, iam tum contemptum, *Commiſſariorum* vocabulum: vt qui doloſo pacificationis titulo, ſucceſſus fortunæ morari intenderent. Accedebat, aſtutè vulgatum, temerè creditũ, Internuncios Coſacorum Varſaviæ cæſos; vnde, irritati ac metuentes, ad mentionem pacis exhorreſcebant; donec reduces illi, falſum rumorem decuerunt; ac arbiter negotii Kiſielius, vt in pacem legis audire vellent, vtcunq; perſuaſit. Verùm, ordiendo negotio, ingens ex Maximo Krzywonoſſo impedimentum: qui, è ditione Oſtrogienſi, dudum ob agita-

Adamus Kiſi. l. Palatin. Bracław. Franciſcus Dubrawſki Succam. Premyſl. Alexan. Sielſki. Michaël Obuchowicz.

1648. agitata latrocinia capitalium damnatus, pravâ æmulatione ſcelerum, Ducem ſe furenti plebi exhibuit: &, vt quiſq; mortalium perditiſsimus, ac exlex; huic ſe coniungebat. Vnde, primùm coactis graſſatorum globis; vaſtare, vrere, diripere, idq; nullo reſiſtente impunè: mox, iuſti exercitûs Caput, (vltra LX. Mil. ſub ſignis habebat) per Wołhyniam, Podoliamq;, incendia ac cædes latè circumferebat. Eò auctore continenti flamma refulſit; quidquid, à Pripetio ac Słucza amnibus, ad vſq; Sanum florentis oræ continetur. Videre erat luctuoſum incendium; dum Sacræ Ædes, publica ædificia, operoſæ palatiorum ſtructuræ, velut iugi flammâ, vrerentur. Paſsim indefenſæ Arces; oppida adverſùm vim patentia; nemini in repugnandum niſus; cunctis in ſtuporem verſis, & fataliter torpentibus. Deformata vltra hoſtilem modum Regione; quidquid divini humaniq; iuris obviûm, funditùs evertere deſtinavit. Proculcata Religio, Iuriſdictio omnis interverſa, ſublati Magiſtrat9, infida, nedum itinera, verùm & latebræ fugientibus. Domus, vici, campi, rapinis, incendio, fœdè afflicti: trucidatis promiſcuè *Lachis*, vt quemq; ſors obtulerat. Potiſsima in Heros ſæviendi materia ſubditis, protrahebant vagos, conquirebant abditos; & cunctis, qui non prævenerant diſcrimen, moriendum fuit. Czetwertinius (Kniazium nuncupant) Borowicæ in oppido interceptus; violatâ in conſpectu vxore, ac enectis liberis, demùm ipſe à molitore proprio ferratâ pilâ, mediùs præciditur. Aſt mihi in totam ſcelerum imaginem Thymantis velum.

Furente Krzywonoſſo, Kiſielius, quominùs ſecuriùs adire Chmielniciũ valeret, ſanciendo privatim armiſtitio; aliquot Commilitones ad eum præmiſerat: viciſsim ille, pari numero ſuos, ad Palatinũ; qui vtrinq; eſſent, ſine dolo inhibendæ hoſtilitati, vadimonium. Viſa his flecti pertinacia, quam in primò limine fortuitus caſus commovit. Dederat Palatinus ad Moſchoviæ Ducem literas, ne ſe Rebelliũ moliminibus immiſceret, ſubmonentes; quæ tum intercep-

ptæ,

præ, nimium quàm irritârunt promptũ in extrema Chmielnicij animum, vſqué eò furoris prolapſum, vt dimiſsis ad Krywonoſſum legionibus, intercipere Commiſſarios, ac extrema Polonis inferre mandaverit. Vndè ſtolidè ferox Krywonoſſus, obſides illos, quos ſub fide habuit, miſerabiliter mactavit, mitiora Kiſielio ſcriptitans, quo impendentem obſidibus Coſacis necem averteret; revera vt deluſos vana imagine modeſtiæ Commiſſarios, faciliùs circumveniret. Ad quæ anxius Palatinus, quid faceret, diu animo diſtrahebatur. Si irritus mediationis, ne cæpto quidem negotio abſcederet, apud Concives ſpe pacis deluſos, vapulandum erat? Sin iratis Dijs, in promovendo negotio perſtaret, non neceſſaria irritato hoſti victima, caſurus. Placuit demum viro propoſiti firmo, per literas Bohdanum pertentare, reperto ferendis Kopyſtynio Nobili Ruſſo. Aſt calci ſementem mandare videbatur, contemptim accepto latore, ac remiſſo authographo literarum ad Moſchum ſcriptarum, in ſinceri adverſùm ſe animi documentum. Exin, abrupta ſpe, cum fortè an conſilio Metropolitanum Kijovienſem, nactus, iterum curas in negotium advertit. Sylveſter is Koſſow, genere Patritius, nec vita à natalibus diſsimilis, & præter Vernaculam, etiam Latinâ promptus facundiâ. Hic itaq; ad Bohdanum prece evictus ibat, efficaciore acturus commercio, ſi titulum religionis Antiſtes prætendiſſet. Equidem ſpecie deſiderantis abire oſtendit, verùm à Duce retentus, verba tantùm per Epiſtolas dabat, inclinati in pacem Chmielnicij teſtes, niſi renuente plebe, pronus in mitiora inhiberetur. Nimirùm, ita ſeditionum Duces haberi ſolent, vt primo motu ciendis in arma popularibus, exiſtant validi, mox vbi mitiora volunt, flacceſcentis fidei inſimulentur. Magni auctor eſt dum in ſcelera itur: vbi reſipiſcit, odiſſe primùm vulgus, mox adverſari, dein damnare, & ex pœnitentia flagitij, niſi antevertit periculum imminet. Hærentibus *Commiſſarijs* Hieremias interim Wiſniovecius ægrè à Boryſthene eluctatus, 1648.

1648. quis tandem ſucceſſus Commiſsionis, ad Conſtantinoviam operiebatur. Celebre ea tempeſtate Hieremiæ nomen erat, non apud ſuos tantùm, ſed etiam inter hoſtes, præclarâ nominis famâ fruebatur; quod Dux bello ſtrenuus, in pace comis, proliceret ſtudia cunctorum ingenito candore & militiæ gloriâ. Vnus ille, vel fatente invidiâ, reverētiâ & amore ſuî obſtringebat populares, militi potiſsimè gratus, quem gemino, Liberalitatis, & Virilis in diſcrimina ausûs vinculo, devinctum tenuit. Comperto is, Coſacorum legiones deproperatis itineribus, quo ſe Krzywonoſſo iungerent feſtinare; quidquid in contiguo cohortium erat, in adverſos citus contrahit, cum Tyſzkievicio Kiovienſi Palatino, ac Samuele Oſsinio Duc. Lith. Metatore Prætoriæ Legioni Præfecto, quàm Guardiam nuncupant; etiam pleràq; Nobilitate penatibus extorri, ſe ſe aggregant, vt vix ter millium complerent agmen, aſt in quo Dux & miles, exiguitatem numeri, virtute ſuperarent. Cum his Krywonoſſo immenſam multitudinem trahenti, ad Zwiahelium occurſum. Nihil hæſit ille quin primò congreſſu pauxillam manum obtereret vel fugaret, cum Hieremias à ſuis facilè impetrat, vt magno animo capeſſerent prælium, non verba magis, quàm exemplum præeuntis ſecuturi. Et mox claſsicum canitur, etiam ex adverſo tumidus hoſtis, contemptim eoque ſolutiùs in ſparſos ſigna infert. Luditur, non pugnatur, receſſus modo, ac in gyrum circūacti ordines, modo non ſimulatæ fugæ ſpecies oſtenditur. Donec peditem propè retroacta acie, nacti Poloni ſpatij quantum ſatis concitandis Equis in Equitem Krzywonoſſij, à ſua abſtractum carragine, vehementiſsimè involant. Pugnant iſti, & numero prævalent, noſtri iterum vacillare oſtendunt, donec à latere paludis prorumpens Oſsinius, raptim immiſſo deſultoriorum globo in fugam confuſos præcipitâſſent. Krzywonoſſus equum nactus, evaſit, ad ter mille è plebe cæſi, & internecivè Equites fundi poterāt, niſi æſtivo ſole ingens palus, minore iacturâ elabi permitteret,

Januſsi Tyſzkiewicz Palatin Kijoviæ. Oſsinſk. Metato. Lithu.

teret. Pulvianus tum Centurio captus, nuper à Chmielni- 1648.
cio impellendo ad hoſtilia Krzywonoſſo ſuperveniens; qui ſponte pleraq; inania aut falſa, demum adhibito ſcrutatore igne, in confeſsionem veri adigitur. Nempè antegreſſum mandato Bohdani Krzywonoſſum, & præcipitanter in pugnam deſcendiſſe; in procinctu ſubſequi cum legionibus Chmielnicium, ingenti quâ Scytharum, quâ Coſacorum potentia ſubnixum; cui ad Albam vndam, (ita Viſtulam vocant) progredi deſtinatum. Vnde Hieremias, etſi primis ſucceſsibus non deeſſe cuperet, aſt dum vix Centeſimam hoſtilis potentiæ partem adæquat, in tutum copias reducere maturavit, Cautus Dux, & impetum ratione moderans. Ne tamen penitùs ſtatione abſiſteret, dimiſsis Tuczynum impedimentis, rursùm alacres nupera Victoria cohortes, ad Roſſoło wce hoſti obijcit. Neq; animi promptum deſtituit fortuna. Quippè Krzywonoſſus, delendæ ignominiæ ex clade cupidus, iterùm aleam prælij periclitari auſus, iterùm funditur; nam edoctus Polonos tranando amni imminere, intercludendos vbi diſpartiti ratus, emiſſo turmatim equitatu properè ruebat; Carragine, ſi vis maior ingrueret, ponè ſequente. Vbi verò aliquot cohortes Polonas comperit, effusè inſtitit abſcedentibus. Cũ Baranovius, legionis Wiſniovecij Protribunus, retruſis ſuccurrens, vt erat celeritatis eximiæ, cùm ijſdem pervicaciſſimi certaminis initium fecit. Cuius impreſsione, primi rebellium qui reſtiterant obtriti, reliqui vix delibatâ pugnâ præcipites, ad Carraginem delati ſunt. Secutus præcurſores Hieremias, in carraginem duxit, bipartito Polonis ſigna inferrentibus, diſieceratq; egregiè peditũ agmen, multiſq; cum in ipſo certamine, tum in receſſu trucidatis, tandem campo potitus & carragini impar, ſatis habuit Equeſtribus viribus hoſtem mulctaſſe. Hæc tum Wiſniovecius ſuoptè Marte & proprijs auſpicijs.

Sub hæc Legiones, lentis nimium itineribus, è Polonia confluebant; Cum interim malè cohærentis Procerum mi-

1648. litarium animos. ſemina diſcordiæ diſtraherent, contracta dudum, inter Zaſſavienſem, Wiſnioveciumq; ſimultate. Nam quod in armorum Præfectura, Prælatus Hieremiæ Dominicus, in diminutionem iniuriamq; Wiſniovecij, alienum honorem, ſequaces ſui referebant. Acceſsit, vt fermè acriùs leviora pungunt, ex intima Zaſſavienſis familiaritate, Samuel Laſcz Excubiarum Regni Præfectus, aſperis facetijs dicax, & promptus ciere offenſas, Verborum licentiâ. Neq; apertus ingenij Wiſniovecius, læſum ſe infenſumq, diſsimulabat; iam poſt recentem Krzywonoſsij cladem, ſuo animo & militum ſtudijs erectus, nihil de victoria ad Triumviros referens; iam cum Tyſzkievicio, Koniecpolio, Kalinovio iuniore, alijsq; Procerum, diſiungi animo, ſcindi conſilijs, ſegregari Caſtris incipiebat. Plures Zaſſavienſem & auctoritas Reipubl; ; potiores Wiſniovecium & robur militiæ ſequebantur. Par vtriq; natalium ſplendor, hic è Corybuthæa affini Iagiellonibus ſtirpe; ille ex veterrima, Ducum Ruſsiæ propagine, oriundi. Hieremiæ parta bello decora, & recens militari gloriâ celebre nomen; Dominicum ex attributis Fortunæ, magnum virum facilè crederes, bonum libentèr. Amplior huic per opimas devolutiones, opum congeries; ſufficiens pro ſtatu Ducali & Wiſniovecio hæredium, niſi inferior eò quòd per bellum exutus facultatibus. Quantùmq; ille à Republ: delati muneris dignatione, anteire: tantùm iſte, omnium calculis antehaberi; vterq; æſtimatione indolis, & qualitatibus ſuis, (vt vulgus amat) cenſebantur. Exitiabilis omnino æmulatio erat, niſi caritate Patriæ prava certamina abolerentur. Hinc interventu amicorum, aeris primo vniendis labor, attamen Hieremias, ob bonum pacis communi concordiæ voto ſubſcripſit Ad Czolhanſki Kamien traſacta hæc, vbi invicem amicas, concordiæ pignus dexteras, obtulêre. Iure merito gratulanda reconciliatorum animorum vnione niſi diſpendium temporis, (ſeſqui menſe complanationi inſumpto) incompenſabilis iacturæ fuiſſet. Nimirùm quàm

præcla-

præclarè Romani illi, qui antequam Curiam ingreſsi, pri- 1648.
vata deponebant odia, publico conſulturi.

Itur ergo gravi agmine, & luſtrato exercitu XXXVI. Mill:pugnatorum, cenſa ſunt. Haſtatæ præcipuè cohortes eminebant (*Huſſaros* dicimus) levior armatura in *Arquebuſeros*, & loricatos diſtincta; peditatus ad Germanicã militiæ Regulam, Corpus agminis conſtituebat. Sub armilu-ſtrium, ſplendidiſsimæ apparuêre Legiones, non comptioribus eâ militiâ, in choragium Paranymphis. Neq; ſolùm rutilantia arma, arma nitentes auro phaleræ, ſegmentatæ Phrygio opere ſellæ Equeſtres; verùm exquiſiti menſarum apparatus, inſtructæ multa arte dapes, verſicolor veſtis, pretioſæ pelles, culcitræ, ſtragulæ, circumferebantur, cunctis abuſu certantibus. Quam profuſionem, ex moribus Tribunorum, hærens per ſtativa miles imitatus, poſtquam ſtipendiarium æs decoxerat, dum Martem (vt loquitur) tergit, intolerabilis divexatis colonis tranſibat. Inde oppreſsi per rapinas populi, queſtus & execrationes, tanquam nihil graviùs ab hoſte pati potuiſſent. Regia ac Spiritualium bona, eo malo maximè afflicta, vnde prodierat libellus, Patrimonium Eccleſiæ, ſacrilegâ attrectantium militum manu violatum, vindicans; verùm leve ex imbelli folio retinaculum, imò emiſſarium ſcriptum circumlatum fuit, quo alendi ex bonis Eccleſiæ militis, ius & fas eſſe, nonnemo oſtendebat; ſupra vſum & morem, allegato ex ſacra pagina Abimelechi exemplo, qui Panes Propoſitionis, Davidi militibusq; ſuis obtuliſſet.

Neczaius Coſacorum Tribunus, vir in pericula præceps, prope Exercitum ſuggreſſus, aliquot ſuccenſis Oppidis, Conſtantinoviam in oculis Ducum invadebat, contra quem ac-aliud agendo, Laſcius deſtinabatur. Nam etſi omnes hoſtem eſſe ſcirent, nemo credebat; adeò effreni victoriæ præſumptione, vt pleriq; maioris nominis, extra ferri vſum, loris tantùm flagrisq; ad parandam eam, opus eſſe dictitarent. Hinc altiùs per nimiam fiduciam vulnus acceptũ,

1648 & qui ante viſum hoſtem, verbis feroces, in procinctu diſcriminis, diverſa loquebantur. Fortè ſuper progreſſu belli inſtituebatur deliberatio, cum motus militaris ſubito in Caſtris ortus, animos conſulentiũ diſtraxit. Dum namq; intrant Caſtra, Commiſſariorum currus, aliquot audaculi eos excutere auſi, tres quatuorvè Coſacos ex ijs abditos protraxêre. Ortus inde tumultus, frementium aut inceſſentium, convitijs Kiſielium, potiſſimo incentore Corrigia Wolſki, quin lingua immodicus, convitiabatur, tam propè à proditore Palatinum aiens, quàm ſit à Rutheno; aliaq; læſiva, in innocuum, etiam à potioribus iacta. Vbi innotuit factum, aliquantum iræ, plus dolori indulgens Kiſielius, fidem Collegarum obteſtabatur, qui Coſaci illi & vnde; nempè à Krywonoſſo armiſtitij ſervandi obſides fuerant, à Palatino arbitrio Ducum reſervati. Sedato tumultu, indignationè Kiſielij ſopijt promiſſa in auctorem animadverſio. Qui idem, in Concilio militari, infectæ Commiſſionis interpres, enumeratis quæ pericula curarumq; ærumnas, Collegis cùm adierit, factum inclemens, & abruptã hoſtis temeritatem, vtili moderatione incuſavit. Tum de progreſſu belli gerendi requiſitus; bello non prælio agendum cenſuit, patheticè differens; *Ea ſpe et voto ſuc ſe tractum, vt patrator pacis, & concordia auſpex, non fecialis aut ſuaſor belli adeſſem. Vita diſcrimina, fortunarum diſpendia, & acerbiora morte ludibria, ſine ſenſu iniuria pertuliſſe ſe; omnem movendo lapidem, quominus Optatum pacis negotium, conſummaretur. Nunc, qua manu palmitem Oliva ferre ſperavi, ferrum teneo; &, qui vt vivere omnis, etiam hoſtis poſſet, medijs quantum humana ope datum inſtiti; ii nunc in communionem alea, qualem ſors belli praſcripſerit venio. Civis ac Senator ſum, plena fide Patriam, integerrimo Reges meos veneratus obſequio. Ac, ſi cui genus, ſi virtus, & innocenter geſti honores, fiduciam augere poſſunt, certè mihi; qui ſanguine etſi è Rutheno, ex ijs tamen deſcendam Swietoldycijs, quorum auxilio & conſilio, corpori Regni, Nobilis Roxolania acceſſerit. Sibi*

Wolſki Rzemyk

cum

m Rebellibus, præter eadem ſacra, commune nihil; & quomi-ıs hæc ſeditionis hydra, Herculea ſub manu cadat, inter præ-pua votorum eſſe. Et hæc non iactabundè, ſed in argumentũ culpatæ virtutis. Aſt, de ratione belli queror? Bello, non præ-ɔ agendum cenſeo; eluſo namq́, morâ, & cunctatione hoſte, tu-ɔrem victoriam, vel abſolutam pacem, citiùs ſperãdam. Sor-: adverſæ conſiderationem non ingero, periculoſam prælij aleã teſtor, vbi ſine ſanguine vincere licet! Sat namq́, tempeſtivè ncimus, proviſâ, ne pati caſum contingat, ſecuritate. Et ra-ɔnem quàm impetum ſequi: iam Zoltowodenſis, iam Corſunẽ cladium, triſtis ſuadet recordatio; niſi properando periclita-, quàm deliberatè vincere maluerimus. Nemo rapido torrẽ obijcit repagula, niſi temerarius: cùm tamen curſum aquæ, ſi-i poſſe conſilio, vſus oſtendat: Circumferenda arma ſunt; orum oſtentatione, ſubitum hunc & violentum motum, non duum erit componere, vel tollere facilè. Dandum bonorum collectioni, malorum pœnitentiæ ſpatium! aut hos metus, aut ɔs, quietis amor, vtroſq́, conſcientia, ad ſanitatem mentis re-ıcet: & amabunt redire ad obſequium, tanquàm, qui inviti ceaverint. Quodſi mitem reſpuit medicinam temeritas, ſal-m pignorum caritate, & penatium curâ (quæ vtraq́; morta-ɔus cariſſima eſſe natura voluit) fidem ac in priſtinum ſtatum trahentur! Et hæc liberè quæ ſentio expono; vos verò, quib-: cura incumbit, agite, incolatu Vkraynæ manente; an fundi-ıs deleto? ne quid Reſpubl: detrimenti patiatur. Fiducia o-ntis, & quia plurium cauſa erat, ſi Vkrayna arderet bello ternecino, traxerat in ſenſum Palatini poſſeſsores maxi-è. quotus quiſq; enim, qui amplis reditibus præ victoriæ :ulo, mulctari mallet. Ea torpedo invaſerat animos; vt, ıte bellum, de calamitatibus eius deliberarent. Subſcri-ebant ſententiæ Palatini & Dobeſlaus Cieklinius, Caſtel-nus Czechovienſis, qui omnium conſiliorum Ducis arbi-r, pervincebat. Conſilio non manu, diſſuendo rebellium ɔnſilia; ac, ſpatium recolligendis animis concedi oporte-; nam, ſi ferrum cervicibus imminet, deſperatio accen-

1648.

Cieklinſki Caſtel. Czechovien.

detur;

detur; hinc ſpes ſublata veniæ, pertinaciam irritabit. Hæc
1648. aliquo aſſenſu dicta, excepit Wiſniovecius (ſecutus Commentarium trado) *Adprobarem & ego veſtri rationes conſilij, ſi quanta ante me dicentium facundia, par hoſtis modeſtia foret. Rebelles, nè cladibus & ſanguine noſtro ſaginati, moderabuntur felicitati? & patientur curſum victoriarum ſufflaminare? quæ imaginatio magis, quàm ratiocinatio eſt. Me ſponſore minimè? inſtabunt cœptis, & vel in ruina noſtra, vel in exitio ſui, abſolutionem ſceleris quærent. Sed circumferre bellum placet? aſt hoſtis infert? Verùm, morâ eludendus? ergo inſultabit verna ille, circumfuſis Exercitui noſtro agminibus, obſidebit vias, carpet pabulatores, intercipiet commeatus, & illudens, hoſtilia exequetur; nos interim compreſſis manibus, patiemur ea, vt videamur non ſenſiſſe. Interea, tractatuum prætenſo vocabulo, dum vilis charta, ſcriptorio attramento tingitur, nobilem Roxolaniam profluvium ſanguinis, abſorbebit. Horret animus tanti dedecoris imagine, vt dum latibulis Vkraynæ conſulimus, meditullium Patriæ, in ſedem belli concedamus. Sed neq; ego vnquam facundiam exercui; & momentum inſtat, ſtrenuo actu, non acumine ingenij Laurum mereri. Cur è re noſtrâ prælio decernere? has adfero. Scythæ tranato Boryſthene mox ſunt affuturi; maturandum proin, in rebelles, cùm ſit faciliùs diſcretos aggredi, qui validiores, poſtquã Barbaris iungentur. Adeſſe præſtitutam ſtipendio diem, miſſionem aut pecuniam flagitaturum militem, neutrius facultatem vel copiam; hinc turbas & deſertionem ſignorum, neceſſariò cõſequenda. Comitia Electionis imminere, à quibus abeſſe tot egregios Cives, æq; indecorum ac inconveniens fuerit. Reddendam Ordinibus rationem, conſumpti per morarum ambages temporis, gravi ærario ſumptuum erogatione. Inſuper, adultum autumnum, & exhauſtam longa vaſtatione Oram, imparẽ commeatibus futuram, vel ſolâ molendinorum ruinâ; per incendia aut raptus abſumptis ferramentis, famem cauſante. Ex ſola celeritate, tranquillandæ Patriæ pendere momentum, nec aliter pacificandi conſtare rationem, niſi prælio tranſigatur.*

Refri-

ℓefricarent memoriâ, Pereaſlaviam, Starzec, Kumeykos, ali- 1648.
q, rebellionum cubilia, audendo agendoq́, exciſa; eosq, violen-
ıs motus, nonniſi ſub ictu ferri concidiſſe. Vobis itaq́; quibus
rbitria rerum delata, definire expedit, quid prævaleat? An
'krayna vt hoſtilis oblıviſci? an nimium vt ſua meminiſſe?
łæc noſtri deliberantes.

Chmielnicius quoq; cùm tota virium mole non ſegnis
:niebat. Fidem ſuperat numerus Copiarum, quas ad CL.
lill: excreviſſe, pro comperto fuit. Namq; , ſeu Lechici
ominis odio; ſeu prægustatâ licentiâ, omnis multitudo a-
reſtium vnius Herdonij partes ſequebatur. Neq; noſtras
ıodo plebs, ſed externa quoq; gentium colluvies, Valachi,
łoldavi, Servij, Raſcij, tum Rhæ amnis accolæ, haud di-
ıar Coſacis germen (Duncij dicti,) catervatim conflue-
ant. Ac primò Kodacum, inter Boryſthenis ac Samarræ
uminum confluentes, fortalitium, admoto Exercitu expu-
navit, diruitq; . Alexãdro Mariano Præſidij Præfecto, Gal-
ı, fidem ſuam in extrema, Nobili Fato conſignante. Poſt,
arium, populoſam cum Arce vrbem, fruſtra propugnante
ndrea Potocio, ineunte Auguſto cepit; Krzywonoſſo, tē-
ndi Cameneci; Kolotka, Oſycæ quatiendæ, dimiſsis. Et
'ameneciũ tũm extra diſcrimen creditum, Luceorienſis
um Korecenſi tractus, celeritate hoſtis evaſtatus fuit. De-
inc ad Pilawce vaſtum illud rebellis multitudinis agmen
onduxit Defluit hic Fluvius mediocri alveo, ſed qui mul-
ı limo reddit vada fallacia, & diſpenſatis per depreſſa pra-
torrentibus, in altiſsimam voraginem corrumpit locum.
ugebat lutolentam loci naturam, autumni intemperies;
ddidit hoſtis inſeſſo prior loco, artificium nocendi, pertu-
s aggeribus ex immiſſa aqua, pubitenùs tenacem vliginẽ
ıvolvendo. Vbi in adverſos mota ſigna Polona, facilè a-
imadvertere fuit, quamvis in ſpeciem ira & ardor, diſſen-
re ab animis iturentium vultus, & priorem verbis effer-
uiſſe ferociam. Deinde, placuit prima congrediendi præ-
ıdia, à procurſatione velitum ordiri; quod pugnæ genus,

1648. adeò Polonis familiare eſt; vt eo pugnaciſsimus quisque & Nobilior Eques,oſtentandæ virtutis artisq; militaris,periculum facere expetat. Quippè gens, domandis equis, ex veteri diſciplina, innutrita, curſum animalis mira rotatione, gyrisq; inflectere; celeriter inſultare; agili demùm evitandis ictibus receſſu, campum & hoſtem fatigare ſolet. Non æquè promptus ea parte præliandi Coſacus, verùm innato aſtu tutior erat; præter ſcrobes etenim foveasq;, paſsim excitatas, in quibus ceſpitantes equi noxio caſu ſeſſores provolverent; per denſa Virgulta ac arundineta inſeruerat ſcloperarios, qui invectos Velites, ex deſtinato feriendo, ipſi adverſum reciprocos ictus manſêre ſecuri. Dehinc, ſubitarijs prælijs certatum. Nam & Samuel Laſzcio,Czarnotam Coſacorum Metatorem, dum in commeantes noſtros erumpit, non ſine cæde repreſsit: Et Michaël Iordanus Dobczycenſis Præfectus, traiectum paludis,infernè eluctatus, Caſtrorum hoſtilium tergum ſumma celeritate invaſerat: Oſsinius deniq; erectâ ſubitariâ ad caput ſtagni munitione, aperta quâ ad commeandum, viâ: hoſtem penitùs aggere reiecerat. Ita trifariam ſuccedente cœpto oſcitabant, penes quos rerum ſumma, delabentem in manus occaſionem eripi paſsi, iamq; planè de rebellibus tranſactum erat; ſi vincere voluiſſemus; ſed incruenta victoria placebat. Poſtera luce correxêre errorem illi, occupato primùm vado, quo nuper Iordanus traiecit: tum permunitis eggeſto vallo Caſtris, à tergo & fronte tutiores. Cùm ecce ſero diei, clamor ac vociferatio audiri, machinæ reſonare, ac ſub intempeſtam noctem, victare excitati ignes cœpêre; aliaq;, quibus militaris lætitiæ ſigna exhiberi ſolent. Mirari noſtri inſuetum ignium fulgorem, & in caſſum datos è phalaricis fragores ridebant; ex quibus pulveris pyrij diſpendium tantùm ſequeretur. Vnde, deſerturum Caſtra, hoſtem, alij ſurrogatum Chmielnicio alium Ducem; alij veriùs Scythas, ijs clamoribus auxilio accire, de quorum adventu relationes concordabant, in diverſum trahebant.

Neq;

ſeque vltra, cum prima luce, à Valachis Tyſzkievicij af-
rtur, Scythas in procinctu eſſe. Quippe Crimenſis- 1648.
anus, ſanguine pignoribusq; licitante plebe Vkraynenſi
atrocinium, præmiſsis ſub Thoay ac Szerym-Begis-,
auricanæ militiæ polemarchis XL. Mill: ſuorum, ſur-
entem rebellium potentiam adiutū ibat. Qui ambo,
pere magis quàm linguâ belligeri; mirâ celeritate omnem
otitiam ſui præveniendo, ſubtùs Caſtra ferebantur-.
ortè tum Palatinatus Breſtenſis quatuor cohortes, ex
iore militiæ in campo arma viroſque dum recognoſcunt,
er nebuloſum aërem, frequentioris agminis ſuſpicione-
cta, ingruentem vim Scytharum non nihil diſtinuerant,
roin conclamato hoſtem adeſſe. Quidquid veterani
ilitis, continuò in campum procurrit ſecuti alij, ſorte ma-
s & ſpontè, quàm ex deſtinato, aut ordinatione diſcurre-
int. Vnde evenit, vt qui ordo agminis, quævè aciei diſpo-
tio, ex vero tradere haud facilè fuerit: cùm & fatalis ne-
ula viſum adimeret, ſignaq; velut ad raptū primi mobilis,
ìc, illac inerrarent. Porrò, videre erat, ad non dubiæ cladis
nen, multos diſtribuendis imperijs, neminem exequendi
ſe ingerere; inexplicata paſsim cōſilia, diſcordes ſenſus,
ìtantes animos: deniq;, quo vno ſubſidio res bellicæ cō-
int, ſpes boni ſucceſsûs, fractæ viſebantur. Triumvirûm
otior omnia in ſuggerentiū arbitrio reponens, dum reſtri-
ìni Imperatoriam poteſtatem attributam habet; vt re be-
è geſtâ, cunctim ad collegas laudis nomen; ita ſecus cadē-
aleâ, ignominiam ad cunctos pertinere arbitrabatur-.
oribus is mitis ac probus, & præter ſpectatam fidem, di-
peculio in publicum opportunus; verùm, in aſſerenda au-
oritate lenior, & ſuâ inſufficientiâ excuſabilis. Equidem,
ihil tranſigendo bello, pluralitate imperantium pernicioſi-
s; nam, vt patet extenuari amnem, in plures rivos didu-
um; augeri, ſi minora fluenta accedant alveo; ita ſummà
agiſtratus labeſcere vim, in plures diviſo imperio.

H2 Eductis

1648. Eductis legionibus contigerat, vt Staniſlaus Witovius Caſtellanus Sandomirienſis, cum legione Provinciæ ſuæ, (nam per Palatinatûs inſtituti delectus, etiam vocabulis Palatinatuum Legiones diſtinguebant) in fronte aciei ſtaret, primos impetus hoſtium retundendo. Cùm fervidiores ex Mazovijs, vbi campum hoſtilibus catervis compleri vident, in eos vehementiore procurſu nullo Triumvirorum iuſſu invecti ſunt. Ac primò conatus vtcunq; ſucceſsit; aſt, dum vltra illatis ſignis penetrant, iam cum incurrentium hoſtium vi, ſimul loci vliginoſi iniquitate luctando reprimebantur, promptioris cuiusq; ſuccurſu indigentes. Non defuit, laborantibus Witovius, ac concitatis ad impreſsionem equis, Czarnotam ex præcurſoribus repellit, eodem mox impetu alia rebellium agmina excipiendo. Quoad Chmielnicius à lateribus Scythis circumvehi iuſsis, omne peditatûs ſui robur, fronti noſtrorum obijciens, impulſam aciem reſtitueret penitùs. Interequitantis hinc inde, ex ore excitando fervori militum, adhortantia verba audita ſunt *Za Wiru Mołoycy, Za Wiru.* id eſt pro fide agite viri, qui tamen effervescente prælio, confeſtim ſe extra ſigna ſubduxit. Siquidem non perſunctorium certamen oriebatur, irruentium vniverſa mole incumbente Witovio. Cũ iterim non claſsicum audiri, non cornua aciei moveri, deniq; nullæ in ſuccurſum laborantibus cohortes, mandato ac ordine ſubmitterentur. Vnde Witovius iam circumventus, dein accurſu Oſſolinij ac nonnullorum, rurſum in hoſtem ſigna vertens, eò tumultuoſiore pugnâ premeretur, quòd mediâ parte hoſtium in aggerem compulſâ, maneret altera in campo, tergum pugnantis infeſtatura. Nihilominùs ille aggere potiebatur. eoq; res ſummo contentionis ardore proceſſerat, vt vndiq; compulſi intra ſtagnum Coſaci paſsim mergerentur. Aſt, qui retrò aggerem relicti velut indagine clauſerant Witovium, ac vndiq; ordines ob loci anguſtiam explicare non valentem ictibus impetebant. Ante cuius oculos Zagorovius, Petri Piaſecij Signifer cadit,

Witowſki Caſtellanus Sandomirien.

Oſſolinſki Præfect. Stolnicen.

Piaſecki Rothm. Zagorowſki.

ıdit, item Mozgavi9, Sulimierſci9 ac aliquot veterani, ob- 1648.
·ücâtur. Attamen Tribun9 melior animo, quàm fortunâ, Mozgawſki.
npulſum ſuorū agmen quà verbis, quà exemplo retenta-
it; donec vehementiori impetu, quàm vt locus retineri, aut
:rvari Ordines poſſent, retroceſſum eſt. Præter Oſſoliniū
gregij bellatoris nomen promeritum, Witovius ipſe, vt in-
ens vitæ diſcrimen, ita & commendationem virtutis tulit.
quo namq; ſuccisis ſuffraginibus ferendo ſeſſori invalido,
npetu ruentium in aquas præceps datus; ægrè currulis mi-
iſtri ope, vitæ & campo redditus fuit.

Conſtabat inter veteres militandi, non vltra craſtinum,
'ecretorium certamen differri oportere; cùm ecce, è bel-
co conſilio accitis nonnullis, extra Caſtra conſultatum eſt,
avida iam, inter conſternatos deliberatione. Hîc non
emo inveterata ſapientiæ famâ, (vt perſæpè verba, ſi hor-
ıris inflammant, ſi metum ſubdis, terrent) fortunæ in præ-
:ns iniquitate incuſata, Conſtantinoviam militari regreſ-
ı Exercitum reducendum ſuaſit. Illuc æquo loci ſitu,
pportuniorem explicandæ aciei campum fore: quippè
dventare Marchionis Myſzkovij cohortes, Weyheranas
em peditum legiones propè eſſe, nec aliter rem inclinatā
eſtituendā, niſi retroceditur, firmiſsimè aſseveravit: ſimi-
a, qui eadem pavebant, cenſuêre. Itaq; ne præceps diſceſ-
o videretur, datur negotiū Thobiæ Minoris cohortis Præ-
ɛcto, qui carragini deducendæ attenderet, locum interim
etinebant legiones, nihil minùs quàm regreſſum adornari
redentes. Aſt motorum curruum ſtrepitus, tum inconditi
xarum clamores, non obſcuram abitûs ſuſpicionem inie-
erant, maximè quod Primorum ſarcinis convaſatis, campo
e illi pedetentim ſubducerent, tegendo probro, caſtris ſe
ıræſidio ire ſimulantes. Quæ inter, exacto die, increbre-
cit rumor. Magnates abijſſe. Erravit quiſquis primos
ıculos, in prælio vinci aſſeruit, etiam aures hac parte va-
ent; etenim organum iſtud, dum ſonum vocalem cordi
ranſmittit, pavorem quoq; communicat. Tum verò cun-

1648. ſti, nemine per obſcurum noctis retentante, ſtationibus abſcedunt, Arciſzevius Oſsiniusq; Præfecti peditum, vbi rem perditam vident, diu inter ignominiæ metum, & nihil profuturam fortitudinem hæſitantes, exeunt & ipſi Caſtris; attamen hoſti diſtinendo, defixerant abituri per valla, diſtinctis ſpacijs haſtilia, quibus funiculi ſcintillante igne annexi, attentæ per noctem vigiliæ ſpeciem referebant. Diu abitum noſtrorum hoſtis ignoravit, aut non credidit, id planè iuxta Tragici ſenſum.

Victoſq; quamvis videat, haud credit ſibi. Potuiſſe vinci. Obſcurumne noctis, an metus doli, retinuerit? incertum: an fortè ſubita felicitate attonitus Victor obriguerat. Certè agreſtes Rutheni, qui ad noſtros venalia deferebant, primi indicium abitûs fecêre. Quod vbi compertum ſublato clamore præcipites Coſaci, in deſerta caſtra feruntur, non arma in caſum expedita, non ſi dolus ſubeſſet ſecuritate proviſum, inermes planè irruebant. Longâ pace cumulatas divitias diripendo; ea ſatietate, vt vel Cyathus vini aduſti, argenteo vaſe, aut pretioſa, villoſi ſerici veſte permutaretur. Hæc vt geſta, vt tranſacta expeditio, faſtis inſerui, (contigit ea 23. 7bris die, quem Mercurij dicunt) haud reticendo, infamis abſceſsûs circumſtantias. Si indiſcretus odio veri narrator, infenſis videor; veniam ex hiſtoriæ lege impetrabilem ſpero; intereſſe publico ratus; vt, quemadmodum Nautæ vitant brevia Syrteſq;, ad quas alliſa nave naufragium paſsi: ita in hoc Regnorum æſtuoſo mari, detegere ſcopulos expedit, ad quos improvidè offendit, ampla Reip: ratis.. Nec eſt, cur rubore ſuffundi debeamus? imbellis eſt, quiſquis non fortior poſt plagam ſurrexit. Roma non reticuit funeſtas Annibalis victorias, dum Cannarum & Traſimeni dedecora fusè memorat. Quid Gallis, clades non vt mala profitentibus, Ticinenſi prælio triſtius? Germanorum ad Nicopolim Budamq; expeditiones, ſat funeſtæ fuêre Etiam Choyniciæ, ac Fagineti Valachiæ, Annales noſtri mentionem prolixam faciunt. Neq;

vlla

vlla gens, Regnûvè exſors Fati, quod pertuſo Fortunæ dolio, non aliquid de adverſis delibaret. 1648.

Reſtituendis Poloniæ rebus, quæ peſſumibant, efficaciſſimum ex Regnaturi Electione remedium creditum: cui cardinali actui tempus, pridie Nonas Octobris occurrebat, Eum Actum quâ ſolennitate tranſigere nos; his qui ignorant noſtra, pacis ſuggero. Duos Ordines Regno Poloniæ contineri, ex Veteri inſtituto, & coæva ſtatus ratione palàm eſt; Senatorium nempè, qui in Spirituales ac Sæculares diſtinctus; ac Nobilitatem. REX, non tam extra, quam veriùs ſupra Ordinem eſt; Et Senatores quidem ex Officio publicis conſultationibus, niſi quid legale impediat, intereſſe debent; ad Nobilitatem ſeu Equites, dimittuntur per Provincias edicta invitantia, miſsis à Rege Latoribus, qui mentem Maieſtatis, & neceſsitates Reip. Provincialibus facundè explicent. Quæ poſt, Proceres ad particulares Conventus congregati, ſuper propoſitione Regiâ deliberant, ſelectisq; è gremio Legatis (Ii ſunt Nuncij Terreſtres) locum in Comitijs, ac ius ſanciendi vetandiq; obtinent. Aſt Electio Regum, itidem Actus Comitialis, non vicaria delegatione, ſed comparitione perſonali vniverſorum expediri conſuevit. Quicunq; prærogativâ Nobilitatis gaudet, cuiuſcũq; climatis indigenæ, divites æquè & pauperes, ſenes illi ſeu iuniores, & quiſquis, modò genere Patritius, & Polonum imperium agnoſcat, ius ſuffragij in nominando Rege vindicat. Hinc vidimus, tot millium Nobilitatis, in aprico Varſavienſi concurſum, ad miraculum Exteris, poſteris ad imitationem; vt ſcilicet regnaturus omnibus, eligatur ab omnibus. Hæc prærogativa Libertatis; Subeſt ab occiduo latere Varſaviæ Vicus Wola, æquabili circũquaq; planicie; ibi dimenſo pro capacitate cöeuntium ſpatio, locus Electorum conceſſui ſub libero Iove, egeſto vallo obducitur. Circum operis ambire vſus docuit, ne ſcilicet impertinentis famulitij accurſu, conſilia turbentur. Actus iſte, primùm à Divinis exordium habet, maximâ omnium Ordi-

1648. Ordinum frequentiâ, in Divi Ioannis Principem Vrbis Baſilicam concurrente, cæleſti ſuffragio ritè implorando. Cùm, etſi omnia negotia, ea tamen maximè quibus ſalus publica innititur, nuſquam auſpicato, niſi rectè Numen invocetur, proveniant. Peracto ſacro, verba fecit Stephanus Wydzga Sieciechovienſis Abbas, Concionis themate fatidico, aut certe concurrentibus placituro. *Eligite Regem de filijs Domini Veſtri, eum qui placuerit vobis, & ponite eum ſuper Thronum Patris eius. 4. Reg 5.* Dum de templo, in campum Proceres eunt, numeroſæ circumpedum catervæ ac ſatellitia, latè patentes campos inſident, anteurbij compita, ſuſpenſus expectatione populus complet: donec Primas circum ingreſſus, campeſtria Campeſtri Gẽti Comitia aperuerit. Senatui excitatum ligneo tecto Nubilarium erat; Nobilitas per ordinem Provinciarum in Circo conſidebat, quæ mox concordibus ſuffragijs Moderatorem cœtus ſui (Mareſchalcum appellant) delegit Philippũ Obuchovium Mozyrenſem Tribunum ex Lithuanis, alternante in eam gentem vice ſubrogandi. Aliquantum iſte onus recuſavit tegendo ambitui; Cui dũ Boguſlaus Leſzczynius, Maioris Poloniæ Generalis, virgam directricem de manu tradit, vniverſum Conventum Reipubl. libertatisq; admonebat, facundo proœmio. Inſeram libens, tanti viri eruditum ſermonem, diſpendio paginæ ab oblivione vindicandum, vel ſaltem acerbam malorum memoriam, magnificentiâ verborum ſolaturus.

Obuchowicz Mozyrẽ. Tribunus

Ordiar auſpicato, Cãpeſtri gens Polona inſiſtimus Theatro. Theatro iam non illi ſervienti Romæ, cui conſtruẽdo, quidquid quatuor Orbis partium luxuries poſſedit magnificum, conferre coacta; eo tantùm vſui, vt noviſſimi illi Romanorum, gymnicis ſpectaculis alienata mente, ac ſervitutis ſuæ obliti, infelicis tragediæ exiſterent ſpectatores. Aſpiciebantur illuc Neumachiæ, ſeu pugnæ navales, vt fictis aquis extingueretur flagrans Patriæ amor; obrueretúrq; reſiduus erga libertates zelus. Committebantur hominum belluarumq; paria, quò crudelibus inſue-

facta

ſacta ludicris, luvēt9 Romana, cadib9 & morti non deſueſceret; & ea humanitas vocabatur, cùm pars ſervitutis eſſet. Nativum hoc noſtrum nonniſi Supremi Architecti, fabrefactum manu theatrum, longè diſtat ab illo. Non tenduntur hic arbitrio cuiuſquam, aut libertati laquei; non cicuratur à Dominantib9 populus; patulo ingreſſu & egreſſu, patent hypocryseôs expertia Polonorū priſci moris pectora. Ac, vt nonnemini cupitū eiuſmodi palatiū erat, quovndiq; patulo, & apertilib9 parietib9, virtuoſi Actus ſui non occulerentur; nec modo diſſimili, Martius iſte noſter Campus, patens & expoſitus eſt Vniverſo Orbi; quo videat & iudicet, nihil vſquam occultum Sarmatas per rationem ſtatûs agitare, ſed inſpectore Deo, *Orbe Chriſtiano teſte, Iura exercere Maieſtatis. Et quidem re ipſa exercemus, ita per* Dei *gratiam conſtitutà Polonia, vt per ipſam Reges regnent. &c. Et hic eſt Patriæ noſtræ Cardinalis actus, ex quo campi Dominæ libertatis integritas pendet, quam nunc ſuper omnes amphitheatri ſcenas pretioſiorem, in hac expeditum imus arena. Aſt, quā ardua ſit dominantis, vel ſi datur magna componere parvis, quàm difficilis etiam Miniſtri electio? vt vetus magni Politici effatum fuit. Minore diſcrimine ſumi Principem quàm quæri. Præſertim cum optimum neceſſitas, & vnicuiq; liberè quærendi poteſtas ſit. Opus verò id, quàm arduum, ita inventu vix poſſibile videtur, poſt Vladiſlaum Magnum, parem aut ſimilem Orbi Sarmatico reperiri Monarcham. &c. &c. Iam verò, ſi quando examen arduum, de regnaturi ſubiecto fuit, certè hac calamitoſa Polonia criſi, dum fatali periodo ſumma imis miſcentur, Attoniti hæremus cladium intuendo congeriem, cum ſtupore refricantes vulnera, ab ignobili (*heu*) victore illata. Quod ſi ad æqui bilancem revocaverimus, internas diſſenſiones, in flammam arſuros diffidentiarum fomites, privata ſtudia inanibus ſpebus gravida, perſonarum reſpectus, quas ſpe, veneratione, ambitu, deſtinamus ſceptro, non arduum modo; ſed formidabile opus erit Dominaturi Electio &c. &c. Sed vtcunq; res cadat, difficultas tamen hac, hoc ardui operis negotium, vnicum eſt gentis noſtræ decus & ſolatium. In Polonia namq; non* 1648.

1648. *vna Dominantium Domus, & cæteri ſervi; ſed diſpiciuntur Europæ Regiæ, Principum penetralia, & inclinationes, diſquiſitis demùm qualitatibus, non cunarum prærogativâ, aut aulicâ praxi, ſed vnanimi innumerabilis populi conſenſu Reges accipimus. Iactent Imperij Ordines, Octovirorum iudicio oſtendi, Imperiali lauro deſtinatum Caput, aut quibus alijs gentibus naſcitur Dominus, vel alieno deſignatus arbitrio toleratur. Sola ſine exemplo Polonia, eligit Reges, non in conclavi, ſed in aprico, non miſſis in triſtem vrnam ſchedis, ſed emancipatæ vocis vivo calculo, tot Electorum ſuffragijs, quotquot ex vocatione Equeſtri, armis tractandis natos; nidus libertatis educat. Quem actum vt Dij benevertant, &c. &c.* Hæc de verbo in Latinum tranſlata, ſubiunxi, cum curâ tum habitæ libertatis, aut monumentum, aut veſtigium.

Cœpta de more Comitia, multiformis conſiliorum materies excepit, vt perſæpè fit, in plurali conſultorum numero. Senatus vota, duorum capitum fuêre, reprimendi hoſtis; tum accelerandæ Electionis medijs comprehenſa. Aſt, vrgebat Exul Vkraynæ Nobilitas, provideri ſibi de reclinatorijs, pignoribusq;, ac deſertis à fortuna ſuccurrere, ſuadebat humanitas. nonnulli perperam adminiſtrati belli rationes, reddi volebant: *Exorbitantijs* tempus impendere, ex præſcripto legis plerisq; cenſentientib9: qui demum pervicêre, vt deliberativè magis, quàm deciſivè caput illud conſilij tractaretur; de quo pauca. *Exorbitantiæ* etymon, ex legitima Orbita acti in devia currûs, traduxit Metaphoram ad leges; quæ, ſi per non advertentiam convulſæ, aut prava interpretatione, dolovè malo detortæ; ſub Interregno maximè, dum ſui Iuris eſt Reſpublica, in priſtinum ſtatum aſſeruntur. Aſſerendis lex publica, ante nominationem Electi Regis tempus præſcribit. Arriſit oblata aut ſtudio procurata, Diſsidentibus occaſio, proin ſubnectebant gravamina ſe ſe prementia, quaſiverò in alio Reipub. cardine, nihil magis exorbitari potuiſſet. Ianuſsius ac Boguſlaus Radivilli Patrueles, ille Campidux Lithuaniæ, hic Stabulo

Præſc.

Præfectus, inter ſectæ columina erant; accedebat Gerhardus Dönhoff Pomæraniæ, ac Andreas Leſzczynius Derpatenſis Palatini, tum & Zbigneus Gorayſcius Caſtellanus Chełmenſis, qui doctrinâ & dicendi arte præſtans, pro cauſa diſſeruit, etſi modeſto exordio, diſparem ſubiungeret epitaſim. Namq; exaggerata maiorum prudentia, quod ex cauſa Religionis, vndantia Civili ſanguine Regna haud æmulati, Evangelicæ Confeſsioni Edicto Confœderationis caverint; permiſſa nimirùm arbitrij libertate colendi Deum, quo quiſq; ritu vellet; ac ſtetiſſe ampliùs quam ſæculi intervallo mutua pactione vtroſq;. Et quamvis non ſine iniuria ſuiſcùm, contra mentem expreſſæ legis agitatum foret: attamen amore pacis, boniq; publici, ſilentio tranſmiſſa ea, quæ inter Concives, ex inordinato Zelo emergebant. Aſt nunc terminos tranſgreſſam audaciam, palam convulſo quo explicitè cautum ſecuritati Diſsidentium, diplomate. Patientiâ interim ſuâ irritari inimicos, per intervalla temporum atrociores: vim publicæ tranquillitati illatam, oppreſſos Decretis Tribunalitijs indemnes, nullo crimine, niſi quod diverſæ in ſacris opinionis fuerint. Arceri Niemierycium vetuſtæ ſtirpis, & pleno in Rempublicam merito, Succamerariatûs Kijovienſis munere; interdictum noviter Palatinæ Derpatenſis publicum funus; Lublini honeſti Civis cadaver, inhumanè à *Scholaribus* tractatū, Ereptos naturali tutellæ Zbaſcij nepotes; exuſta flammis templa; malè mulctatos Verbi Miniſtros; prout non ita pridem factum Cracoviæ; ſub ſtudentium nomine, dum Lucæ Sznukij, ac Servacij Cypſeri, hoſtilem pænè in modum direptæ domus, ac pergulæ; interfectus Michael Kałay in Villa ad latus amici, non quod nocens eſſet, ſed quod Hæreticus diceretur. Et capita tantùm hæc, per compendium memorari, vbi ſingula recenſentur, tædioſam ſynopſim fore. Quæ quid aliud quam præiudicioſæ tolerantiæ & convulſæ legis documentum? Concludebat; evidenter fractā legem, ac eo in cardine nimiſquàm exorbitatum: tum niſi

1648.

Gorayſki Caſtellan. Chelm.

1648. medella malo quantociùs apponitur, optari quidem, aſt ſperari optatum Electionis ſucceſſum vix poſſe. Hæc pro ſequacibus Chelmenſis. Cæterùm de *Confœderatione*, ad quam velut ad Iovis Triphilij turrim refugiunt Sectarij, adnotare lubet. Regnum Poloniæ, recepta primitùs Apoſtolicæ inſtitutionis dogmata, cõſtantiſsimè retinuit ſemper, manſitq; cæleſte ſemen, in armis gentis funditùs radicatum; donec halitu venenato novatorum, afflatu Europa, Etiam Sarmatæ ſimplices olim, & novitatũ olores, luis eius contagio inficerentur. Quod facilè Zizania irrepſerit pullulâritq;; pleriq; ad Sigiſmundi Auguſti Regis lenitatẽ; alij, ad Spiritualium eius temporis remiſſum Zelum; cauſas referant. Neutris adſtipulor ego, iam quod periculoſa Regum, etiam poſt fata redargutio; iam, quod minùs vero conſentanea, in Præſides Cleri expoſtulatio; quorum extra iuriſdictionem in temporalibus Nobilitas, dum veneratur vt Paſtores, non agnoſcit vt Iudices. Temporum culpam, vel ex libertate vitium crediderim: dum namq; iuventus noſtra, exteros peragrat, literarum morumque præcepta hauriens, ætatis licentiâ, cui plerumq; nova placent, exoticas religiones afferebat. Ac quod, maiorum imaginibus clari, & multæ inter ſuos exiſtimationis, erroneum dogma primi amplexarentur, inde nomen ex ſe, opinionemq; ſectæ circumdedêre. Iſtis aggregati plures, quibus nova volentibus, vel in exoticis guſtus, pleriſq; arridentia palato commenta, & ſolo novitatis impetu commendata, ab Eccleſia Romana deſciſcendi, cauſam dabant. Nunquam commodiùs, quàm in turbido piſcari aiunt, etiam ſuccreſcens ſecta, ſub interregno poſt Auguſtum, ſciſsis in partes Ordinũ ſtudijs, lege publicâ ſecuritati ſuæ caveri extorſerat, ac tum primum nomen Confœderationis audire cœpit, elaboratæ in ſpeciem modeſtiæ *Diſſidentium* conceſſum. Equidem ſegne nec irritans remedium malo credi potuit; ſi certis regulis, & quod tolerabiliùs inſaniret dogmatum genus, eo circumſcriberetur. Verùm, fecundiore Hæreſeos quàm

parti-

patricis nido,ſub pallium illud Confœderationis,ſeu ob bonum pacis condeſcenſionis Catholicorum, ingeſta ſunt, veterum portenta Atheorum: damnata Anabaptiſtarum deliria: Orco ſepultæ Arrij blaſphemiæ: aliaq; impiorum commenta recepțata. Hanc itaq; ex temporum neceſsitate fabricatam machinam, *Confœderationem* inquam, tum violatam, querebatur Chelmenſis, multâ verborum acrimoniâ. Commovit Ordines gravior expoſtulatio, multi ex Senatu ſuadebant mitiora, indignabantur præcipuè Mazovij, vetuſto incolarum eius Provinciæ erga fidem Catholicam zelo. Cum primis Balthaſare Sarbievio Terræ Ciechanovienſis Iudice excipiente. *Temere incuſari à Diſſidentibus Sacroſancta Tribunalis Decreta, cùm interim ab ijſdem fundamentales Ducatus Mazoviæ Leges, ſubvertantur. Frequentari in Vrbis pomerio Radivilli ædes, publicis conventiculis, viciniæ Eccleſiæ clamore convenarum obſtrependo, & detonãtibus Verbi præconibus, ſpargi in* Deum *blaſphema, in Catholicos convitioſa.* Hinc initiũ contendendi, eggreſſusq; fervor erat, civilem diſceptandi modum, adeò, vt pleriq; velut ad conflictum arma expedirent, vi reprimendæ. Si qui, cõponendis animis loqui inſtitêre, acclamationibus obruebantur, nec cuiuſquam induſtriâ ſedata tempeſtas fuit, niſi dum cuncti in diſſonas voces prorumpunt, mox omnes velut ex condicto in ſilentium conſentiebant. Vbi patuit, quòd audire vellent, Stephanus Korycinius Oſwiecimenſis Præfectus, poſtquam illata gravamina prudentiſsimè diſpunxerat, præſenti materiæ congruentia intulit. Nempè. *Hûc calamitoſa Poloniæ recidiſſe ſtatum, vt ſuum miſerando Iſraëli ex ſe acceleretur exitium. Imminere hoſtem deforis; intus vrgeri diſcordiâ, vtriq; malo, à præpoſtero Civium zelo, fomitem eſſe. &c. Diſſidentium ſecuritati antiquâ Lege abundè proviſum, cur novam velint, diffiſi veteri? nunquid obliti, à bonis Civibus fruſtra iteratam ſponſionem exigi, quorſum enim repeteretur, ſi ſemel tuta eſſet? Si vim paſſi, aut publica tranquillitas in ijs violari potuit, præſtò Tribunalia, quæ ius dicant?*

1648.

1648. *Hic non forum accuſatorium, ſed campum eligendi Regis eſſe; Capeſſerent proin Remp: vnito cum Catholicis voto, cuius bona malavè pariter ad omnes ſint derivatura. Dicturos interim Ordines de ijs quibus gravari ſe aiunt, in vim præparamenti; Electum Regem poſtulationem pactis firmaturum, ſi iuſta eſt.* Non tamen ſubſidebat motus. Niemierycio namq; vehementiùs incuſante, quod Kijoviæ Succamerarius, ab exercenda iuriſdictione ſua, quâ finium arbiter eſt, excluderetur; reponebat Tyſzkievicius Palatinus, ad Edictum Confæderationis, ſolummet Auguſtanam Confeſsionem referri debere; Excludendos eo ſyncretiſmo, peſtifera Arrij labe infectos, neq; ſe cum illis vnâ Patriâ gaudere velle, qui inconſutilem Vnigeniti Dei veſtem, impiè ac blaſphemè lacerarent. Ideo Niemiericiũ arceri Succamerariatu Kijovienſi, quòd Provinciæ illius dignitatum, nemo per legem capax ſit; niſi qui Catholico Romanæ, aut Orientalis Græcæ Eccleſiarum ritus, profiteretur. Adhæc Niemiricius ſequacem ſe Arrij negat, verùm Symbolo Athanaſij prolato, vt profiteri receptam Eccleſiæ doctrinam vellet, indignabundus renuit; Comitijs ſe non Synodo, aut diſputationi de fide, intereſſe reſpondens. Etiam Diſsidentes requiſiti, an Sectæ pro membro agnoſcerent eos, qui Arriani vocarentur? dum Ius Civitatis tribuere pudet, & excludere dolet, diſtinctione vtebantur. *Non qui de religione, ſed qui in religione diſſiderent, pro ſuis agnoſcendos.* Sed veniet Arrij ſequacibus ſua dies, dum non in Cælium montem, ſed in Plutonis vallem migrandum erit, & eo perditorum grege, tandem Polonia levabitur. Ita ſciſsis, partim ſtudijs, inter vtroſq; ſuſpicionibus laboratum, vi extorquenda eſſe, quæ precibus impetrari nequirent. Accidit enimverò, vt Præfectus Stipatorum, ita iubente Primate, arcendis ob tumultum ſervitijs, frequentiores Peditum ordines, ad portas valli conglobaret. Ac tum Vexillifer Regni Koniecpolius, numeroſo amicorum Clientiumq; ſeptus comitatu, Circum intrabat, cum ingreſſo Hero, recluſi poſtes

extre-

extremam ſequacium turbam, aditu prohibebant. Relatâ iſti ad iniuriam excluſione, aditum vi moliuntur; repugnant Centuriones, milesq; velut in hoſtem ferro obnititur, donec duobus è Satellitio cæſis, etiam Zołkievius, vetꝰ militiæ, haſtili Decurionis tranſverſim actus, enormi vulnere, quanquam medentis peritiâ, non letali. 1648. Zołkiewſki.

Evoluto Octobri cùm vndiq; hoſtis, armis Viſtulæ ripas quateret. ab Exercitu miſsi aderant, Hieronymus Radzieiouius Lomzenſis Præfectus, cum alijs: qui dum obſeſſam Leopolim, irritosq; Wiſniovecij Ducis, in reprimendo hoſte conatus, referunt; tanquam formidinem augentes, minus gratè accepti fuêre. Adeò nimis ſecurè agebatur, cũ tamen continua incendia, ſpeciẽ coloremq; inimici ignis, in everberato fulgoribus cælo, de nocte paſsim monſtrarent. Neq; interim omisêre Principes Regij perfamiliares, colloquijs, ac literis inter ſe agere; quarum à Caſimiro ad Carolum is tenor.

Sereniſsime Princeps
Domine Frater Colendiſsime.

Inſperatum penitùs accidit, quod Sereniſſima Maieſtas ſibi non ſolùm vti Fratri Maiori, ſed communis Domûs dignitati, eo Regni ambitu gravis immineat. Siccinè verò amor innatus exponi debet, non indigenarum modo admirationi, ſed & cenſura externorum? Per Deum, duo nonniſi ſuperſtites, nec concordes agere poſſumus. Mihi (quod obſtrictâ iureiurando fide ſcripſerim) ſi per naturæ ordinem iuniorem naſci contigiſſet, non modo ex ſe nulla regalis faſtigij, à Fratre aſſequendi remora foret: ſed omni conatu, incremento eius inſiſterem. Sperans omnino Fratris fortunam, venturam in partem Sortis meæ, decoris, & Solatij. Nunc paſſim liquet, non amorem modò debitũ eo progreſſu titubare; ſed ipſum hoc inclytum Regnum confundi. Enixè itaq; à ſua Maieſtate petere, vt vtroq; maturi iudicij trutinâ perpenſo, vtriq; conſulere velit, ſermonibꝰ anſam Reip. confu-

1648. *confuſioni ſubtrahendo materiem. Enixurum ſe, vt abolita præſentis temporis neceſſitate, non Fratris modò, ſed Filij loco, ſuam Maieſtatem habeat, omnem fortunam, in ſinceri affectûs cõteſtationem profuſurus. Quod ſi Clientium res agi videatur, quid ni commodis ſuis adverſari me metuent? quorum conſtantiam animitùs probo; eo loci favoris, gratiæq; futuri, quo me ipſum ſecuti. & certo certiùs eandem, quam nunc Suæ Maieſtati conteſtor, propenſionem experturi. Datum Neporenſij die 6. Novembris An. 1648.*

Regiæ Maieſtatis Veſtræ ex Corde amans Frater,
IOANNES CASIMIRUS, Sueciæ REX mp.

Iacobus Michałowſki Tribun. Lublinenſis. Ferebat Epiſtolium Iacobus Michałovius Tribunus Lublinenſis, Aulæ & Genij Principis, ad quem mittebatur nõ rudis, idemq; ſuper virtutis opinionem ſuadendi promptꝰ. Hic multa ſemotis arbitris, ex cõmiſſo Caſimiri diſſerens, eo tenore reſponſum tulit.

Sereniſsime REX
Domine Frater Colendiſsime,

NOn intenſior cuiuſquam cura mihi, quàm amoris Fraterni cùm Sua Maieſtate conſtantiſſimè retinendi; non tamen, quo modo communis Domûs honor violatus à me, probè diſpicere poſſe: nec item aſſequi, unde materia promanet, publico livori, & obtrectationi. Avertat DEUS, *remorari à ſe Fortunam Suæ Maieſtatis: ſed neq; in levi habendam eam ſortem, quæ etiam mihi ſperari & evenire poſſit; præſertim, cùm faſtigium Throni Sarmatici, ex Ordinatione Altiſſimi & liberæ Gentis ſuffragijs, vnicè dependeat. Conſtiturum ſe in qualicũq; Fortunæ gradu, & Fratrem meminiſſe, quod idem vt Sua Maieſtas præſtare dignetur, animitùs petere. Sui ſequacium, ab vtrinq; non immemores. Datum Iablonnæ die 7. Nouembris Anno 1648.*

Sacræ Regiæ Maieſtatis Veſtræ Frater & Servitor,
CAROLUS FERDINANDUS mp.

Talia

Talia privatim; mox publicè ad Ordines Regni Legationes aderant. A Caſimiro Georgius Tyſzkievicius Epiſcopus Samogitiæ, Staniſlaus Warſzycius Mazoviorum, Chriſtophorus Koniecpolſcius Belzenſis Palatini. Lubomirius item Stabuli Præfectus, Koniecpolius Vexillifer Regni, Sieniavius Leopolienſis Capitaneus: ac, cum Naruſzevicio M. D. L. Referendario, Lubienius Primatis ex Fratre Nepos. Qui frequenti Ordinum conſeſſu, multa de orbitate Reip: & afflicto in præſens ſtatu, proloquente Tyſzkievicio intulêre; concludendo, omnia in Caſimiro qui ſeipſum Vniverſis daret reperturos. Quibus tum rationibus dicto & ſcripto vulgatis, pro Rege Sueciæ certatum, ſtrictim ſubnecto.

1648. Georgius Tyſzkiewicz. Staniſlaus Warſzycki. Chryſtophorus Koniecpolſki. Lubomirſki. Sieniawſki. Naruſzewicz. Lubinſki

Ex ſtirpe Regia Polonis Regem eligendum.

I. *Ex perpetuo tenore, & more maiorum, ex Linea regnatrice Reges ſumentium; hinc tot interregna eluctatam feliciter Poloniam, quòd ſucceſſor ex ſtirpe Regia eligendus, non in incerto eſſet.* II *Ex debito gratitudinis, cum vita functi Reges, de conſtanti Civium benevolentia perſuaſi, curas laboresq́, Regendi, aeſi debitum quoddam poſthuma gratitudine exoluendū, ſubditis reliquerint, certi theſaurizare ſucceſſori, quæ in commune conferebant.* III. *Quod noſtrates, ad idioma, leges, mores Poloniæ formati, gentem amitam faſtidire non poſſunt.* IV. *Legibus devinctum Principatum ſcientes, ſub lege habebūt, diverſa ratione illorum, qui in Dominatu nati & educati, pro inexpugnabili argumento tenent, Leges infra Reges eſſe.* V. *Subduci fomitem molimini, practicandæ in electivo Regno, Regum potentiæ, vbi confidunt ſucceſſorem ſanguinis, à paterno ſolio haud excludendum.* VI. *Ex ſpeciali reſpectu Domus Regiæ, cui, ex cauſa noſtri, hereditarium Sueciæ Regnum deceſſit. Non deſerendos prom, qui à fortuna & regali patrimonio de-*

1648. *ſerti ſunt.* VII. *Non alia ingruentium periculorum certior averſio, quàm Regem è domo ſumere, quem inconſultè peregrè quæſieris.*

Vter igitur eligendus ?

I. *Non teneri quidem gentem liberam, vllo reſpectu ſucceſſionis aut hereditatis; verùm dignitati Reip: conſentaneum, maiorem Fratrem præferre; cùm id, natura Ordo, mos gentium, prærogativa naſcendi poſcere videatur.* II. *Naturæ bonitatem, ac affectuum moderationem ſpectandã, vt qui maturus annis, ſpectatus bello, & ſubacto per experientiam ſit iudicio.* III. *Si fortuita in commendationem valent, maieſtas oris, membrorum firma compages, & totius corporis, digna viro Rege Symmetria, pro eo agunt.* IV. *Reip: præſagium, quæ Principi Caſimiro non circumſcripſerit ſubſequentem Fortunam,* (Proviſio vocatur) *Quaſi Fatum oſtenderet ac deſtinaret, ſuo tempore ad Regium culmen ſublimandum.* V. *Parentum iudicium, qui amore pari omnes liberos proſecuti, Caſimirum nihilominus Regno natum, ex qualitatum excellentia iudicarunt.* VI. *Vſus rerum, ac vtriuſq; fortunæ capax animus, nec proſperis elatus, nec ſuccumbens adverſis, quæ vtraq; multum ad Civilem prudentiam conferunt.* VII. *Cum Suecis pacta fœderum elabi; quæ, nec retineri, nec in poſterùm ſtabiliri, queunt; ſine Regis Sueciæ aſſenſu ſingulari. Recuperandã non alio prætio Æſtoniam, niſi tituli Regni Sueciæ abdicatione, quod vtrumq; in poteſtate ſuæ Maieſtatis.* VIII. *Meritorũ memoria, ab iſto Moſchovitico bello ad Smolenſcum, fortiſſimã legionem ſubmiſſam, ac valido illi propugnaculo, vt ſuccurreret, in perſona adfuiſſe, ingenti vitæ diſcrimine, nec minore virtutis encomio.* IX. *Peregrinationum eventus, non ſine, ſed intentione iudicandos. Ergo cordato Principi inter Gynæcei illecebras, delitescendum? aut inter Sorices palatij, competentius otio hebeſcere? Si quid fortuna adverſi obiecit, exſuxiſſe Regiã apem, firmitudinem animi, ex carduo tribulationis.* X. *Amo-*

ris &

riſ & obſervantiæ indiciũ, quod Vladiſlao Fratri, in cõpetitione Regni, non ſolùm mitis æmulus, ſed in deducenda Cæcilia Auſtriaca conſorte, obſequentiſſimus extiterit Paranymphus. XI. *Provida frugalitas, ſimul heroica munificentia, nunquam Patriæ per prodigalitatem gravis, quæ quandoq; Regia virtus cẽſetur.* XII. *Mutatam vitæ regulam, nihil ad Remp: facere? Quidni ambitu omni ſepoſito, Fratre Rege certo ſucceſſoris, religioſæ tranquillitati applicaret animum, vbi inturbidè quod reliquum ævi tranſigeret.* XIII. *Independentem eum, à ſcrupuloſa vnius manuductione; nec impotenter per aliena arbitria trahendum. Habituros Cives promptum aditum, ac facilem audientiam, apud eum Regem, qui naturâ, praxi, & contemplatione, rationes Status Regnorum, in tota planè Europa introſpexerit.* XIV. *Certum ex nomine omen, vt quemadmodum Vladiſlaus IV. omnes antecedentium Regum Virtutes, in ſe traxerit; præſtiturum eademmet Caſimirum. Et cum præceſſor potens laude diceretur, ſuccedaneum pacis iuſſorem futurum.* Hæc vt quiſq; in ſpem imminentis fortunæ adrepens, vulgabantur. 1648.

Seriùs aliquantò Caroliani adfuêre. Quia temperato affectu, nec efflictim ambiens auctor, ita REX fieri voluit, ne Fratrem exueret. Princeps Legationis erat, Staniſlaus Zaremba Kijovienſis Antiſtes, Adamus Sanguſcus Wołhyniæ Palatinus, Olbrachtus Czerſcius Chełminenſis, Andreas Ruſzkovius Inowrocłavienſis, Caſtellani. Tum Theodoricus Potocius Halicienſis Succamerarius, Venceſlaus Leſzczynius Wyſocenſis Præfectus, & cum Stephano Niſzczycius Bełzenſe Vexillifero, Iſidorus Dux Zaſłaviæ. In publico iſti, paria vt priores memorabant, niſi, quod conſultò moderati encomia, plura ex vſu præſenti addidêre. Nempè Decem Mill: armatorum, ex privato Principis ærario, auroranda, ſuſtentandaq;. Ceſſuras frugalitate eius partas opes, in publicæ inopiæ levamen, ac exinaniti Fiſci ſubſidium. Quidni verò (conficiebant) Electus in Regem Carolus, Paſtorem & Patrem afflicti in præſens populi egerit?

Olbrachtus Czerſki Caſtell: Chełminenſis, Andreas Ruſzkowſki Caſtellanus Inowrocł: Potocki Leſzczynſki. Niſzczycki.

K 2

rit? qui nunc Exulibus Vkraynæ, regalis menſæ dapes, in
1648. alimentum elargiatur. Satis pro cauſa erat, autore ſupra
Valerianus Potrykowſki. commendationem poſito; niſi quòd Potrykovius Rozanenſis Succamerarius, dum opes Principis, anguſtijs Fiſci ſubventuras, & vacantis Epiſcopatus Płocenſis ditiones, in reclinatorium Vkraynenſi Nobilitati, multa adſeveratione diſpertit, indignanter à pleriſq; audiebatur; quòd venale Regnum velut ſub haſtam trahens, etiam patrimonium Eccleſiæ, ne illis quibus addicebatur probantibus, Laicorum vſui deſtinaret; homo inconſultè larg9. Annotabant curioſi, neminem inter Caroli delegatos ex Lithuanis fuiſſe: cum validum id pro cauſa, ſi vtriq; genti Oratores ſuos recognoſcenti, delectus placeret. Aliter Lithuanos neglectum ſui, negatis ſuffragijs vindicaturos. Demum potito rerum Caſimiro; id, in meriti iactantiam vulgatum. Ijſdem fermè diebus affertur, Stephanum Ragocium Tranſilvaniæ Palatinum, mortalitatem explêſſe, quòd non incommodè rebus noſtris accidiſſe creditum. Etenim inſolens otio Satrapes, & non niſi Carpatiorum montiũ interiectu Regno affinis, quàm non ex fide nobiſcum egerat, oſtendit. Quippè legatione muneribuſq; , ſurgentem Chmielnicij rebellionem dignatus, efflagitando à porta Ottomanica pro Coſacis patrocinio, haud diſsimulanter inſtiterat. etiam tacitam cum pleriſq; factionem aluit, Regni per arma invadendi. Quæ detecta eo modo fuit. Venerat nuper Cracoviam, Richterus quidam, gente Allobrox, (Sabaudos dicim9) haud obſcuris Apoſtaſiæ indicijs, quæ tamen in ſpeciem Alcumiſticæ artis profeſsione velaret. Hic, ſub Interregno, ſervum fidum diu expertus, in Tranſilvaniam ablegat, quibus Metropolim noſtram raro præſidio firmam, Nobilitatem ad Comitia Electionis abire, Coſacos nullo reprimẽte graſſari, aliaq; nuntiabat: addito, ſi quantæcunq; copiæ admoverentur, iam ferro, iam auro, Regnum facilè fore occupanti. Ignorabat contenta literarum lator, liberali in Viaticum ſtipe oneratus, cum ſubijt metus, ne ſi quid He-

rus

rus moliretur exitioſum, deprehenſus ipſe, alieni ſceleris pœnas lueret. Redit itaq; & latorem ſe literarum ad Tranſilvanum coram Iudicio Capturali Cracoviæ fatetur, exhibetq; quas inſutas, interulæ gerebat. Lectis, palam eſt, proditorem intra viſcera vrbis eſſe. Inijcitur proinde manus in autorem, qui datus in vincula non abnuebat manum & crimen, multos in conſcientiam tanti auſus vocans: aſt tunc carceri mancipatus; poſt, ſub Coronationem, veniam criminis ac libertatem recuperavit. 1648.

Iam omnes externorum Legati, amicos luctus ſtudiaq; in Polonos ſua, prolixè expoſuerant. (fuêre à Summo Pontifice, Imperatore Romano, Galliæ, ac Daniæ Regibus, Sueciæ Regina, vno fermè omnes, ex compaſsione orbitatis noſtræ ſenſu.) Cum ſubinde Fato ſubmovente obices, aderat à Carolo Principe cum codicillis, Staniſlaus Rakovius Puſtovienſis Præpoſitus, ad Ordines miſſus. Quibus non obſtinatus competitor, aſſequendi Diadematis ambitum, boni publici ergo exuere profeſſus, valida pro Fratre Caſimiro recommendatione nitebatur. Adeò facilè abdicatæ cupiditatis regnandi (qui tamen affectus cunctis alijs flagrantior eſt) in abdito tum cauſæ fuêre. Alij quod Princeps naturâ mitis, & pacatis moribus; tranquilliori vitæ addici mallet: alij fraterno amori conſervando præpoſteras curas exuiſſe credebant; repertis qui vulgarent, cum omnis aſſequendi Diadematis vis ac moles, in primoribus militiæ Pilaveciana ei collocata foret, & iſti reddendis perperàm adminiſtrati belli rationibus exagitati, in aſſerendis partibus torpent: antevertiſſe conſequentiam, ac infallibili cum bono publico laudi, quàm evanidis Sceptro potiundi ſpebus, inſtitiſſe. Vbi lectæ pleno Comitio literæ, res diu deſiderata, multo cum honore Verborum, & plauſu accipitur. Omnes extollebant æquanimitatem, ac modeſtiam, Virtutes Iagiellonicæ ſtirpi connatas, quæq; alia honorifica in Principem, aut congruentia laudibus. Ordinum nomine actæ palam gratiæ, per Nicolaũ Gnie-

Staniſlaus Rakowſki.

1648. woſz gente Ravicium Cuiavienſem Epiſcopum. Quod reſtincto æmulationis fomite; quod amoris fraterni ac Reip: cauſâ, Filium Patriæ Princeps Carolus, quàm Regem agere malit, rem gratiſsimam, & non niſi divinæ gratiæ adſcribendam accidiſſe. Regium prorſus facinus, ac omnes antiquitatis ſuperans panegyres, magis ſe dignum avorũ ſolio, quàm ambientem oſtendere. Cuius Heroici facti memoriam, non in faſtis modo, ſed in cordibus Polonorũ perpetuò manſuram. Adeſſe Iovi adamantinas Fati tabulas, in quib⁹ (prout olim Caſimiro Iuſto inter Fratres quintogenito contigit) futuram Principum fortunam deſcribat. Etiam Carolo, ex Providentiæ divinæ lege, quo nunc vltro decedat Regno; Regna ſuperfutura, vel ſi Heroicæ virtuti, ex Regno minus adæquatum eſt præmium, in animos Polonorum perpetuò Ius eſſe. Efficax abſolvendis Comitijs medium, confeſtim diſcriminoſam illam animorum tempeſtatem, in malatiam compoſuit. Nam ſequenti luce, concluſionem Actus auſpicatò proſequentes; vbi primùm promiſcua Vocum Harmonia, Veni Sancte Spiritus occinuerant, ad nominationem Regnaturi acceſsêre. Antiſtites primò, tum per cõſequens è Senatu, dein ex Ordine Equeſtri viritim ſuffragium poſtulati; vniverſi Ioannem Casimirum, in Regem Poloniæ ſublimari petebant. Adſunt è veſtigio Provinciarum Succamerarij, (Principes ij Nobilitatis qui & finium arbitri) apud quos profitentur nomina Electores, Iuriq; ſuffragij tuendo, inſcribuntur volumini legum ſpecificè ſinguli, monumentum avitæ libertati ære perenniùs. Abſolutis ſuffragijs exurgit Primas, ac multa canitie Venerabile caput detegens, imperato per Mareſchallos ſilentio, Electam nominat promulgatq;: Nominationi, vt quàm diutiſsimè Regnet, ac vivat, vota ſubiungens. Excipiunt vocem Vivat, quotquot in Circo cõſeſſores: extra vallum dehinc vocali applauſu perlato, toto it clamor cælo; donec machinis creberrimè detonantib⁹, humanæ voces, artificiali fragore, ſupprimerentur. Etiã

Cromerus.

his

his ex imperato deſinentibus, iterùm Vniverſi in oppletam nive humum, in genua procumbunt, ac agendis Deo Ter: Max: gratijs, *Te Deum laudamus* modulantur. Odio nuper, prætextu, diffidentijs, reſpectu, in partes acti, nunc vniverſali Sympathia, iunctim Deo acceptum ferunt beneficium, ſibi concordiam gratulantur. Mirâre, qui voles! Regum tactu ſtrumoſos curari: maioris vim prodigij obtinet, regnandi libidinem ſtudio pacis exui, nuper diſcordes infenſosq; , conformibus vniverſorum placitis vniri: deniq; , religione, idiomate, moribus, habitu, diverſos Cives concordare, ſupra miraculum eſſe, vt certè in Electionibus Regum Poloniæ, digitum Virtutis Dei extendi, nemo negaverit? 1648.

Dum deproperant, vt quisq; celeriùs, in occurſum Electo Regi; inter cæteram ſalutantium turbam aderat, Sigiſmundus Skarſzevius, olim Vladiſlai Aulicus & Miles. Skarſzewſki. Notum Caſimiro viri ingenium; & quamvis ad ſeria non ineptum, aulicâ tamen elegantiâ, per argutè ſparſos iocos celebratius. Hic, dum per viam Caſimirum, iam vt Regē veneratur, quæſitus à Principe, Ecquis in circo Rex deſtinaretur? reſpondit. *Quod Polonia diſordine ſtare dicatur, exinde ſibi faſtigiū illud omnino debitū, ſi modo nomē inter candidatos profiteri voluiſſet. Non alio quippe quàm ſe ſummam rerum tenente, maiorem Atakiam ſeu perturbationem Ordinis futuram, vt qui detrimentoſo aleæ ludo diſtentus, opimæ devolutionis litem, per non attendentiam foro, indiſcretus luſor perdiderit.* Arriſit Princeps ioci energiâ delectatus, cum eò peterentur cavillo, Electionis Comitia, per morarum ambages protelata, rebellib⁹ interim hoſtilia exequētib⁹. Regem Senatorio vico in Arcem Varſavienſem, digredientē; illinc in Divi Ioannis Baſilicam, Præſules immediatè præcedebant, Carolo Principe, ac Sedis Apoſtolicæ Nuntio, vtrumq; latus ſtipantibus. Sequebantur Regni Senatores: ac, qui intimioris admiſsionis officia ſibi vendicant; circumfuſa dein Nobilitas, ac Curienſium turba paſsim ibat;

vt non

1648. vt non compleri modo templi ambitus, ſed obrui populo, & recluſis foribus, vrgens frequentia arceri à Prætorianis debuerit. Rege in ſolio recumbente, Pontificalibus indutus Primas, ſolemne orditur Sacrificium; in quo, vbi ſalvificæ Hoſtiæ, in Verum Christi Corpus ſit transſubſtantiatio, commovet ſe trono temporalis poteſtas, ac cernuus poplite ad ſcabellum aræ Rex, agnoſcit Factorem ſuum, recipitq; in Sacra Synaxi eum, qui habet tenetq; omnia. Peracto Sacro, traditur ei authenticum Electionis diploma, iterante nominationem Primate; ac excipiente Equeſtris Ordinis Mareſchallo. Et Primati quidem Regia brevitate per ſe reſpondit. Prolixius Ordinibus delati Sceptri gratam mentem aperit, vicario ſermone vſus, Leſzczynij Maioris Poloniæ Generalis, Cancellario Magno ob valetudinem abſente. Ac, quo firmiùs cooptatum corpori ſuo Caput adhæreſcat, arterijs venisq; circumducitur. *Pacta Conventa*, dicimus, inter Regem ac Ordines, quæ Legati eius fiduciaria poteſtate, de toto & in ſolidum implenda, interpoſito ſponſioni Iuramento, promiſerant. Et hic eſt apud nos murus ille Spartanus, inter Regnantem ac ſubditos: hoc veterrimum liberæ gentis arcanum. *Poſſe Polonos ſub Regibus eſſe, non poſſe ſine Legibꝰ.* E Templo in Arcem digreſſis ab Electo primum Regias curas inchoante, promulgatur Edictum Comitiorũ Coronationis, ad XVI. Idꝰ Ianuarij indictionem continens. Exulibus Ruſsiæ omnē moram deprecantibꝰ, ac (vt imaginatrix in ærumnis mens humana eſt) properum ad penates reditum, cum Rege inaugurato ſperantibus. Regredior ad bellica.

Re ad Pilawcios tranſacta, Hieremias Wiſniovecius diu ſua ſponte & animo, mox placito Ordinum delatum Exercitus Regimen obtinens; quantum licuit arctis rebus, reſiſtere velle, hoſtium inſultibus oſtenderat. Ac, in primo limine, gratus vtcunq; militi ſi aſt, dum æs militare non ſuppetit, obſequium brevi deſiturum ſuſtentans; idemq; miles ſpe evanida ſtipendij dilabitur, Leopoli in defenſionem

anima-

animata, etiam ipſe ad Comitia Varſaviam iverat. Vnde amoto eo, intima Ruſsiæ imò viſcera Poloniæ pervaſtare, Rebellibus facilè fuit. Diſceptatum inter eos aliquamdiu, an poſt Pilavcios promotis armis, in noviſsimum agonem exagitare Polonos? an ſaturatis pingui offâ, regredi, & partis frui ſatiùs foret? Chmielnicius vim Ducis & auctoritatem complexus, adhuc dum titulo parcebat; Seniorem ſe Exercitus *Zaporoſcenſis* inſcribendo: auctorandis edictis vſus Sigillo, virum cum appoſito genæ ſclopo referente. Eraſmus Czarnota nihil non auſurus, & ipſi Chmielnicio donec perderet formidatus, Caſtrorum; Krzywonoſsi Prædatorum, Kalina Excubiarum curam obtinebant. Euſtachius, Woronczenko, Łoboda, Burlaius, ex veteribus Tribunis erant. Sed vis agendi penes Ioannem, Wyhovium, qui Bohdano ab Epiſtolis, multa vel in ipſum Ducem efficaci ſuaſu, aut conſiliorum ſucceſſu poterat, tantæ moli curarum imparem, vel per temulentiam diſtentum. Is, genere nobilis, religione Græcus, olim *formularius* in Caſtro Kijovienſi, ob adulterata publica Acta capitali pœnæ addictus, deprecatione Procerum meritũ ſupplicium evaſerat. A forenſi dein praxi, pæna prævaricationis abſterritus, ad ſtudia belli tranſtulit animum; Zoltowodenſi clade captus, ac liberatus intuitu communium Sacrorum, tum vigore ſolertis in quæq; ingenij, Bohdano ſe ſe innuaverat. Eo autore, vt creditum Coſacorum Tribuni dictis ſententijs, omnino invadendum Poloniam cenſuêre; nec quiſquam è tumultuoſa concione repertus (Czern nuncupatur militaris multitudo) qui non ad exitiũ perſequendos *Lachos* turbulentis vocibus conclamaret. Chmielnicius ipſe quamvis feſso militi reſpirium concedere optâſset, ne tamen cõſenſum multitudinis fruſtrari videretur, in Leopolim oppugnandam, conſenſit.

1648.

Wyhowſkii.

Metropolis ea rubræ Ruſsiæ, olim Regum gentis, Leone conditore ſedes, nunc Archiepiſcopi ritus Romani Cathedra celebris. In hanc turbulentis rebus, multa cum pignoribus

L ribus

1648. ribus Nobilitas, etiam frequentes ex circumiecta ora agreſtes, qui germine & ſacris cum hoſte ijdem, intro ſe receperant. Excitabat in defenſionem incluſorum animos Chriſtophorus Arciſzevius per externæ militiæ munia egregiè verſatus. Tum Wiſniovecij ſuccurſum pollicentis hortatus, hyemis iniuriæ, nec vltra Electionem Regis tentaturi hoſtilia rebelles, erigebant incolas, in ſuſtinendum obſidium. Primus Głowacki Equeſtri in Polonia loco natus, cum præcurſorũ agmine, ſigna pomerijs intulit. Subſequebatur tractu Glinianenſi Chmielnicius; metatisque ſecundo ab Vrbe lapide caſtris, tentamenta amicitiæ præmiſerat, ſcriptis ad Magiſtratum literis eo ſenſu. *Liberatorem ſe Ruſſia ad Metropolim gentis, cum Exercitu Zaporoviano venire; & planè conſentientibus ſecum Civibus, ſocietatem ſuam, gloria commodisq́; illorum ceſſurã. CC. Mill: armatorum militare ſibi, præter Scytharum immenſum numerum, non cuiusquam iniuria, contractum Exercitum, ſed terrori externorum. Egregiè proin, ſimulq́; opportunè inclytam Vrbem rebus ſuis conſulturam; ſi tanquam omnis fortunæ comparticeps, & religionis vinculo propior, ſibi adhærere velit. Quod ſi Proceres Polonos, à Pilawcijs profugos, qui intrò habeantur dedit, eo auctoramento ſtrictiùs ſe à Leopolienſibus obligatum iri. In id rei mutuo Iuramento, fidem aſtringendam. Cæterum ſpretam amicitiam, detrimento fore.* Lectâ epiſtolâ animoſiores indignatione rudem aſtum explodebant; petiêre Cives concedi ſibi reſpondendi officium, ne omiſſa humanitate irritatus, in circumiacentia ſæviret. Reſcripti ſumma fuit. *Mirari Leopolim, quod à Duce Zaporoviano literas amicitiæ indices legat, interim à milite ſuo hoſtilia patiatur. Cæterùm, nec amicitiam ſi modo ea vſui eſt reijcere, neq́; ſocietatem amplecti poſſe, vtraq́; mox tranſacta Regis Electione firmaturi. Nunc benevolentiam ſperare eorum quos nunquam offendiſſet. Proceres Regni, per tranſennam nuper inviſa vrbe, Varſaviam ad Comitia profectos; Cives tantùm incolasq́; pomeriorum, includi mœnijs, arces vtrasq́; præſidijs militaribus inſide-*

inſideri, in hos Præfectu imperium, etiam in Vrbem ius eſſe. Vt bene interim Dux valeret, animitùs cupere. Vrbem eam aſperi circum colles ambiunt: qui cæteris præminet, *Calvus* dicitur, ex arenarum è longinquo albeſcentium congerie. Huius iugo veteros, Ruſſorum Monarchæ, ſuperſtruxerant Arcem, in apparentiam magis quam vſum; anguſta intercapedine, tum rarâ puteanæ aquæ, & inſalubri copiâ. Temporum neglectu, quòd per altæ pacis otia, hæc munimina neglectim habentur, ſine cura *arcetum* illud ſtetit; ſupernè Vrbi imminens: vt exinde, cuncta in foro diſpici poſſent. Illinc, prima Coſacis tentamenta, comperto imbellẽ turbam intro agere, cum tamen LXX peditum præſidium, cum Burgrabio ineſſet: præterea, è vicinis mappalibus agreſtes, crepidini collis ſuperſtantes; falcibus, ſaxis, & quæ alia arma caſus miniſtrat, nitentes in ſumitatem Coſacos, arcebant: ac, in præceps provoluebant. qui demum, à iugo montis protruſi, fiſtularum globis ex mœnibus petebantur. Superventu Scytharũ (die 6. 8bris.) Arciſzevius futuri providus, haud ægrè Givibus perſuaſit, quominus ſuburbia mœnijs contigua cremarentur, ne hoſti ſuffugio, aut Vrbi nocumento forent. Factum incunctanter, ignisq; vel poſſeſſorum manu ſubiectus, peramplas, quà ſacras quà profanas ædes exuſsit. Conduxit dehinc inſtructum in oppugnationem agmen Chmielnicius; ac, quà in Figulorum platea, Carmelitarum veteris obſervantiæ cænobium eſt, (nam Diſcalceati alia vrbis regione degunt) excitatis tormentarijs ſuggeſtibus, toto biduo fulminavit. Demum quantùm è veteranis roboris erat, id omne è regione Portæ Halicienſis, in muros immiſit: alijs ſuorum agminibus, circumquaq; vrbem quatere iuſsis. Adequitabat ipſe primæ inſiſtens impreſsioni; vrgebant & Tribuni pedeſtria agmina, ſubeundis mœnijs deſtinata, præ cæteris Euſtachio ac Głowacio, ordinem impreſsionis diſponentibus. E contra in Vrbe Arciſzevius, ad omnia vigil ac interritus; animoſa Nobilitas; Cives in obſequia prompti; niſi, quòd ine- 1648.

1648. rat aliquis à municipibus metus, qui Græco-Ruſsis ſacris hoſti obſtricti, tentata ſecretò aut convulſa fide, proni in turbas timebantur. Siquidem, & *Władyka* loci, datis nuper ac interceptis ad rebelles literis, non extra ſuſpicionem inclinati in partes animi arguebatur: & Georgius quidam è Civibus mercator opulentus, ſub ſpecie venundandi ferri plumbiq;, multo apparatu bellico hoſtem inſtruebat: qui tamen deprehenſus eius facinoris,exemplari ſupplicio pœnas luiſſet. Itaq;, evitandæ proditioni, per decurias Armenij, Ruſsique, mixtim inter Catholicos diſpertiti, demum præciſa facultate nocendi, iuvare oſtendebant. Itum enimverò ab hoſte magno impetu,in oppugnandam vrbem: etſi tardius ligneæ moles ſeu opercula, adverſus ictus è muris continuos prætenſa, per exuſtarum domuũ maceries, ac hiatus celariorum, promoverentur. Acerrimè tamen excurrebant à cænobio Baſiliſsarum Virginum, ad Bernardinos: & quidquid mœniorum portæ Halicienſi interiaceret, ſupra ſtridentib⁹ telis, ſubtus nitentib⁹ cuneis invadẽdo: ac,quò vociferatione impet⁹ geminaretur,protervè minas & improperia addebant. Verùm mox,repreſſa irruẽtium violentia fuit; vbi excuſſa à muris tormenta, evidente noxa in confertos librata, tum & manualium Sclopoperum explosio certa deſtinatione mitteretur; ac nulla eſſet per opacitatem fumi,declinandi ictus providentia. Quinimo, Chmielnicius ipſe, ex albo Equo & militari ſigno notior, dum muros obequitat, tormẽtariâ pilâ petitus, equum nõ ſine diſcrimine vitæ amiſit. Sub hæc, à præſidiarijs aversâ templo Ieſuitico portulâ eruptio inſtituitur: quòd eo loci infirmior murus; ac foſſa, multa quiſquiliarum illuvie oppleta, indeque non ſine periculo tentari latus Vrbis, apparebat. Eadem alia parte exequuti Cives, conatu vt ſtrenuo, ita non improſpero; nam, dum pellendo vagos iſthàc vociferatio ac armorum fragor invaleſcit, interim, ad Halicienſem portam oppugnatio flacceſcebat; adeoque noſtris creverant animi, vt tranſcenſo vallo in abſcedentes illati, hinc inde ſternerent obvios, vltra bis

mille Coſacorum iactura; Chmielnicio conſtante eius diei experimento. Sub veſperam oppugnatorum agmina receſsêre, nihil vltra memoratu dignum agitando; imò, acſi ſuſceptæ oppugnationis ſuppuderet, mitioris animi ſigna oſtendebant: identidem captivos remittendo, quo ſuos reciperent. Quippe, dum multitudo mœnia ſubit, plurimi in ſubterraneas ſpecus delapſi, à Leopolienſibus capti abducti, ſunt. Atterebantur præterea iniuriâ cæli, per adultum autumnum invaleſcente; morbis quoq; ac inediâ, quā ipſi populationibus exitioſis, cauſaverant. Vnde Dux, faciliorem annonæ rationem arbitratus, ſi diſpertitis agminibus bellum circumferret; vt quemq; in prædas promptiorem, vaſtandis Provincijs dimiſit. A quibus immani ſævitia iterum, in ſubiectas Viſtulæ oras, debacchatum fuit, nec in mortales tantum, ſed quidquid manu factum, miſerabile incendium, aut evaſtatio abſumpſit. 1648.

Chmielnicius cœpti irritus, ac modos reparandæ contumeliæ circumſpiciens, quatiebat iugi è tormentis verberatione muros; ſtrues lignorum fabricandis operculis comportabat; vineas erigebat; etiam tranſverſalem foſſam adverſùs eruptiones obſeſſorum, molitus. Cùm Głowacius, ex frequentibus colloquijs Civibus notus, data ſuggrediendi fide, ductario in Vrbem fune tractus, vbi diſpoſitas ſtationes, & plena propugnatoribus mœnia videt. *Non amplius (*inquit*) armis opus; capto viciſſim experimento, vtrinq; viros ſtare, & hinc atq; illinc mortales eſſe. Aſt, ſi tranquillè agere, & pignora in tuto habere cordi eſt, honorarium as devinciendis Zaporoſcenſibus date.* Cui, nonnemo ex ijs quibus deducendi officium, ferro non auro tueri ſalutem decretum nobis, repoſuit. Poſt, vbi apertis inſtitorum tabernis, venales merces, præcipuè victualium videt, intento digito, Cur non mitterentur ea Coſacis, validum conciliandæ amicitiæ munus? Reſponſum fuit. Mitti poſſe ſi amicos agunt; ſi hoſtes, ijs quibus nuper ferculis tractandos. Vbi patuit hoſtem mitiora velle, eademq; Vrbi validæ, ſed im- Głowacki.

paratæ expedire; brevi deliberatione placuit, oblatâ tan-
1648. tiſper offâ, canem avertere. Iam quippe evoluto Octobre, Arx ſuperior in manus hoſtium venerat, ac nimia convenarum frequentia conſtrictæ Vrbi, vnde fames & morbi invaleſcerent, aliquo medio conſulendum videbatur. Collatis itaq; cum Præfecto præſidij rationibus, placitum requiſito tutè adeundi commeatu, ſuper liberanda Vrbe Chmielnicium pertentare. Subſiſtebant Coſaci ad Lupinum mõtem, Dux ipſe in viciniori pago Leſienicijs ſtationem cum Scythis fixerat, cum quo delegati (inter alios erat Samuel Kuſzewicz Syndicus Vrbis) multa in ſpeciem ſubmiſsione collocuti: tandem impulêre, vt velut fortunæ obſeſſorum miſertus, exercitum abducendum promitteret: ſi in anteceſſum honorarium æs, conciliandis in abitum Scythis exolveretur. Poſtridie Chmielnicius ipſe Vrbem propè ſuggreſſus, pileo protenſo ſignum dedit, ceſſandæ vtrinq; hoſtilitati; ſimulq; Głowacius cum Pir Aga Tartaro, recipiendo lytro vrbem introiêre; Corraſa itaq; ex publicò ac privatorum peculijs C. Mill: Imperialium, præter varias pannorum ſericorumq; merces, (famam de numero pecuniæ ſecutus trado) rapacitatem hoſtis ſatiavêre. Qui Zacharia Chmielnicio patruele, cum decem alijs Coſacis, manu tenendæ tranſactioni relictis obſidibus, multo tormentorum fragore ab Vrbe diſceſsit. Providum à fine conſilium, modico æris hoſtimento, à cervicibus inclytæ Vrbis impendens diſcrimen avertiſſe.

A Leopoli, in Vkraynam regreſſurum ſpes erat, cum impulſu multitudinis in obſidionem Zamoſcij abripitur. Etenim prædatorum anteſignani, haud tutò rapinas acturi, retrovertendi ſugillabant mentionem, plebem in vrgendâ plus vltra fortunam exſtimulando. Præcarium Duci in multitudinem regimen, ac in ſpeciem poteſtas eſt; quæ nollet laudat, quæ vellet occultat: &, vt quiſq; turbidiora obtrudit; mancipato ex metu obſequio, quæ placita vulgo, approbare cogitur. Igitur, hinc motis ſignis, quo impenſe,

curam

curam belli promovendi oſtenderet, Varſaviam iter edicit; 1648.
Zamoſciũ interim per viam aggrediendum deſtinans. Situm eſt illud, in Chełmenſi tractu: mox, vt cum tempore etiam cognominum nomenclatura mutatur, Familiæ Ielitorum trinas haſtas pro Stemmate deferenti, ex ſe nomen dedit. Manſitq; fidele hæredium in manibus Zamoſciorum, haud interrupto dominij titulo; donec Ioannes Exercituum Regni Generalis Præfectus, in validum & regulatũ munimentum erexerit. Tot in hanc diem irriti aſſultus, ac fortiter toleratæ obſidiones, aſſerunt inclytam Civitatis, ſimul & autoris gloriam; iuſtius fortaſſe quàm Magdeburgum ſui incolæ, *Intactam Virginem*, appellandum. Cæterum, æquabili planicie ſitum obtinet, circumfuſis adulto opere mœnibus: quæ, in varios hæmiciclos, propugnacula, ac reductus militares, ſinuantur. Introrſum, implet muri altitudinem humus, cui exinde adverſus tormentarios ictus, inconcuſſa firmitudo. Subiacet perampla foſſa; & quæ alia reprimendo hoſti ex arte, aut propugnantibus ex vſu, præſentis ſæculi militaris architectura reperit, cunctis egregiè permunita manet. Vladiſlaus Marchio Myſzkovius Grodecenſis Præfectus ab Wiſniovecio hoſtium incurſiones cohibere iuſſus, dum tantæ potentiæ campo impar eſt, intra Zamoſcij mœnia cum CCCC. Equitum ala ſe ſe receperat. Aderat Ludovicus Weyherus Caſtellanus Elbingenſis, cum legione peditum: Stephanus Oborſcius Capitaneus Livenſis, ac Bar deſultorium *Colonellus* ter CCC. Sclopigeros equitantes induxeranr: quibus demum Wiſniovecij peditum phalanx in præſidium acceſsit. Egregium præterea Ioannis Zamoſcij, loci Domini ſtudium enituit, qui octingentos milites proprio ære lectos, & apertũ multa ſupellectile Martia armamentarium, vſui Patriæ devoverat. Vnde præter Cives & frequentem Nobilitatem, ad ter mille & quingentos præſidium reduci poterit. Aderat tempeſtivè proviſa annona, tormenta, pyrij pulveris copia, libratores, aliaq; defendendo aut lædendo requiſita;

Myſzkowſki Marchio. Weyher. Caſtell. Elbin. Oborſki. Zamoyſki Præf. Caluſiẽ

ac in-

1648. ac inſuper mutuus imperantis parentiumq; inter ſe conſenſus. Ita privatorum arces ac oppida, faciliùs defendi ac retineri patet, efficaciore ſemper vnius curâ: cùm, quæ multi curant, nemo cùret.

Ferunt Hyænam humanas imitari voces, dum vorax est; & lupum cauda blandiri, vbi gregi inſidiatur: ea planè rebellis genij indoles, præmeditatæ verſutiæ obtendere fidē modeſtiamq;. Chmielnicius vrbe potiundi exſpes, ſufficiēs operæ prætium rebatur, ſi mulctato extorſione lytri Zamoſcio, ſuſpenſa arma, quaſi in gratiam Electi Regis oſtenderet. In quem finem, præmiſerat Niebabam è ſuis, in primo limine tentandis obſeſſorum animis; verùm, huic in conſpectum venienti, occurrebat ab vrbe tubicen, hominē è conſpectu faceſsere iubens; Præfectis ex dignitate, Civibus ex interdicto, colloqui abnuentibus. Ita, non pro ſpe acceptus, dum portas velut in altiſsimo otio patentes, & raros in muro vigiles advertit, incuriâ defenſorum, vel contemptu ſuorum fieri autumans, Chmielnicio in oppugnādam omni conatu Vrbem autor eſt. Tum vero ſub oculis vrbis circumductis Legionibus, quo diſpecta multitudo terrori eſſet caſtris vndiq; conſedit. Vltra LXXX. Mill: ſuorum cōputabat, præter conductos ſub Ali-Murza Scythas, Valachosque. Aſt, velitando tantùm, aut foſſas excitanda multitudo deſidebat, Bohdano ad Villam Łabonki, conſilia oppugnationis remiſsius agitante; interea fervidioribus è Tribunis adusq; contumeliam temulentum otium, & abiectum pavorem Duci exprobrantibus. Maximè Czarnota convitiabatur; poſt captivatos Duces, Exercitus deletos, Leopolim deditam, Zamoſcium privati patrimonium, minimè reſtiturum; niſi, quòd hoſtis Polonus non oppugnandum, idem quoq; Coſacorum Dux velit. Inviſa hæc, ſimul ſuſpecta Chmielnicio, ex ratione autoris; qui non in Polonos tantum inſanè ferox, verùm & ipſi formidoloſus erat. Aſt vana obtendebantur; iam quòd inceptus November (4. eius die in conſpectum Zamoſcij ventum) rigente

gente paſsim gelu ac turbido cælo gravis, excitandis operis incommodaret; tum, quòd ſparſus rumor inceſſerat, à Zamoſcianis arripi conſilia lytro avertendæ obſidionis, modò Coſaci à vi temperarent. Vt magis crederent, miſsitandò nuncios Chmielnicius faciebat; ſub ſimulato literarum officio, ſtatum vrbis animorumq; exploraturus. Primò Marchionem Myſzkovium, velut civili ſalutatione dignabatur; dein Nobilitatem, vt quisq; notior, ſcripto conveniebat; etiam Weyherum reſpiciens, quem externum ratus, in amicitiam ſocietatemq; non erubuit invitare. Aſt hic, generosè pro cauſa & indole ſua. *Eum ſe eſſe Weyherum* (reſpondit) *qui, non modò Civis Polonus, ſed idem Senator Regni Caſtellanus Elbingenſis, eo loci pedem fixiſſet; vbi, fide & fortitudine avitam virtutem æmulari; non perfidiæ labe Maiorum decora temerare fas credat. Eſſe ſibi ſupra tria peditum millia, qui omnes, etſi ad Germanicam militiæ regulam ſtipendia Reip: mereant; nihilominus ex Boruſſis, Pomeranis, Caſſubis, Livonibus, Curlandis, alijsq; Regno annexis Provincijs collecti; ut vivere cũ fide, ita mori ante perfidiã deſtinaverint. Sin ab hoſtilitate deſiſtunt Coſaci, idem ſe præſtiturum. Tum mox vno ſub Rege vbi eligitur, vtriq; commodius arma & animos in hoſtes Regni ſociaturi.* 1648.

Quæ inter, nè nihil agere videretur, in curas oppugnationis ſe accingit; ac pluteis tabulatisq; adversùs machinarum ictus paratis, virgultis, ſtramentis, & quæ alia excitando igni faciunt comportatis, manipulatim exhibebat vini aduſti dolia: Argyraſpidas ſuos, quô in prælium ardeſcerẽt, more gentis tractando. Præbibunt iſti ſoſpiti Duci, ac Traſones, ante diſcrimen Hectoras mentiuntur. Tum verò acies ad impreſsionem diſponitur. Præſeagit plebs è craſſis arboribus opercula, quibus à fronte latitans, à tergo oblongis perticis ſudibusq; clauditur, ne in effugium ſpes aut modus eſſet. Conſilium illuc reſpiciebat, vt primis obſeſſorum ictibus, in vilia ipſi multitudinis capita abſumptis, iſtorum obiectu, acies prætoria tegeretur. Túm demum

1648. veterani inſtitêre: ſuſtinentibus latera Equitum turmis, ſi vis deforis ingrueret. Verùm, vt machinæ horribili boatu ſignum irruptioni dederant, tardius moliebatur gradum multitudo; ante ſe hoſtes, poſt ſe non amicos metuendo: quippè, vt quisque in aſſultum ſegnior, ferro & vulneribus vrgebatur. Notavêre præſentes, continuò infeſtam vtrinqué exploſionem adeò extitiſſe, vt per nebulam ac fumum obſcurior arderet dies; acſi, immiſsis è cælo ignibus. Nocentiora tamen ab oppido tela veniebant, cùm Coſaci nullâ aut rarâ hominum noxâ, in muros tantùm ſævi, iacularentur. Vnde, prima illa acies ebria ac inermis, reſolvi in abſceſſũ cœpit; & quæ tegere debebat ſequentes, confundebat fugiẽdo: præſertim, vbi ab oppido proruptum, & plurimi inter clauſtra lignea, manuali ferro oppreſsi. Iam Coſſus Humanenſis Centurio vir acer, ac ex collaterali comitatu Ducis ſacricola, globis diſcerpti; cùm Chmielnicius, irâ in autorem oppugnandi vecors, Czarnotam in muros ab Aquilonari latere ire iubet. Ivit ſanè in diſcrimina obſtinatus, iuſſeratq; virgultorum faſces, in concavum valli deijcere: quo explanato acceſſu, murum faciliùs aſcenſione ſuperaret, niſi, anteſignanorum complures, exitiabili audaciâ telis obruti, temerarium ſuggreſſum impoſsibili conatu, & grandi Coſacorum iactura conſtiturum, cæteris monſtrâſſent. Etiam Czarnotæ, glans oppido immiſſa, femur transfixit; vnde, gravitas vulneris ferociam fregerat. Non vltra XVII. ex noſtris ea die perijſſe reperio, cùm cædem hoſtium ingentem fuiſſe; vt qui ad ictus expoſiti credibile fuerit. In veſperum irremiſſa duravit oppugnatio, nox vtrisq; partibus reſpirium dedit. Irrequieta ad hæc Chmielnicio mẽs, vbi potiri vrbe arduum, abſcedere ignominioſum reputat; ſimul & vnius oppidi conſtantiâ, poſt tot ſucceſſus bellorũ, vinci ſe indignabatur. Remiſſâ ergo vi, quam aliquoties irritò tentaret; è vicinis mappalibus aggreſtes induxit: vt transfugium mentiti, incenderent Zamoſcium; aut labefactata aliquorum fide, ad defectionem ſolicitarent. Dum

neu-

neutrum ſuccedit, exeunte Novembre, aderat amico clangore tubicen, pacati nuncij inſignia ac literas ferens, quib9 propè concluſionem vergere Electionis Comitia obſeſsis nunciabat. Quò etiam Coſacos, quâ parte Cives ſunt, validum pro Principe Caſimiro traſmiſiſſe ſuffragium. *Venerari Zaporoſcenſes nomen Maieſtatis*, (aiebat) *vti filios eiuſdem Reip: decet; & donec throno imponitur Electus, vindices Regij nominis ſtare. Aperiret itaq; ſibi Zamoſcium portas, ne vi recludere neceſſum habeat. Si medium inter hæc duo requirit, oſtendere Leopolim, vrbem tanti nominis, modum; vbi, quid Zamoſcenſibus conducat, in aliena prudentia reperturos.* Remittit quandoq; de fervore Mars, & ſua inter bellantes intercedunt vrbanitatis officia. Etiam hi, accepto latore comiter, nec indonato, reſcripſere partium Duci. *Gratiam habere Zamoſcenſes, quòd cùm publicus tabellio neglectim in officium adeſt, aut intercepto commeatu adire nequit, exhibendarum novellarum munus, militaris Tubicen probè exequatur. Renuntiare viciſſim, Ioannem Caſimirum Electum Regem, (iam quippè Electio innotuerat) componendis Regni turbis, in viam ſe dediſſe, mox affuturum. Interea, qui ſibi ex profeſſo agant hoſtes, è contra non amicos ſcirent, deſperata ſympathia inter eos, qui Patriam oppugnant, aut tutantur.* Hæc præſidio Præfecti, cùm interim communicatis familiarem in modum ſermonibus, ab vtrinq; ioci aut probra inter milites, mutuò miſcerentur. Simulq; quatuor vaſa vini generoſi, ab oppidanis Chmielnicio miſſa ſunt, vt inter hoſtilia ferox animus, eo honorario mulceretur. 1648.

Hìc aſsidens ille, interim ad Comitia ſcripſerat, coactū ſe in arma, & quantociùs regreſſurum; ſi iniuriæ, quas à Wiſniovecio & Koniecpolio paſsus, redhiberentur. Heróas namq; illos, in tantum vbiq; vatiniano proſecutus odio; vt palam iactaret, eliberaturum ſe Duces Regni è Taurica, modo ne regimine Exercitûs à Republica collato, Hieremias potiretur. Mox, ſub ipſum Comitiorum finem, Varſaviam ablegârat Andream Huncel Mokrſcium, ſubacti Mokrſki.

1648. per religioſas diſciplinas ingenij; addito ei Zacharia Chmielnicio patruele. Per hos, incuſabat anteacta; excuſabat præſentia: & in mille figuras verſatilis Protheus, credi verbis ſimulatæ modeſtiæ volebat: qui, atrocibus factis, iuratum hoſtem Regno ageret. Adhibito proin ab Electo

Smiarowſki. Rege Senatu, mittitur Iacobus Smiarovius Nobilis Roxolanus: qui indicaret Coſacis, ſummæ rerum impoſitum Caſimirum, eumq; civili remedio vulneribus Reip: proſpectum; redirent modo pacatè ad propria, Regiæ clementiæ confiſi: dum Rex, quæ in hanc diem tranſacta, magis fato & errori omnium, quàm delicto ſingulorum, tribuẽda putet.

His mandatis inſtructus, in Caſtra Coſacorum ad Zamoſcium, ſub initium Decembris (Varſaviâ dimiſſus die 27. 9bris) venit. Non ingratus vtiq; hoſpes, iam per rigidos aquilones aſperato cælo; iam commeatuum inopiâ, in famelica turba temeritatem animorum frangente. Addidit momentum accelerando abitui, ſparſus rumor; Hieremiam Wiſniovecium, Exercitui regundo impoſitum, feſtinatis itineribus in reſcindendum obſidium convolare. Quæ vbi vulgata, habito liberaliter Internuncio Regis. (cui mira vafricie perſuaſum volebat Chmielnicius, receſſum à Zamoſcio novi Principis gratiæ tribui) excuſſis pro militari more tormentis, obſidionem ſolvit. Inhæſere abeuntis tergo noſtri, quo noviſsimum agmen à populationibus abſterreretur. præcipuâ inter alios Iacobi Re-

Regowſki. govij dexteritate, qui ſparſim diſiectas rebellium turmas, maximè in traiectu fluminum excutiebat, ſternebatq;, cæſo ex inſignioribus Kalina Tribuno; quem, celeritate præventum, & fiduciâ virium ſecurum, impare manu profligavit. Liberato, abſeſſu hoſtis, Zamoſcio; iam vaſtum hoſtilium Caſtrorum ambitum perluſtrare; & vt ductis per varios anfractus foſsis, ſe ſe circum Vrbis municiones ingeſſerat, contemplari vacavit. Iam in mutuas gratulationes Civibus ac militi effundi, Præſidiariorum invictam virtutẽ

oppi-

oppidi incolis; his rurſus illorum egregiam fidem, & ſocios in pericula auſus, efferentibus. Dignum memoratu Ioannis Zamoſcij Caľuſsienſis Præfecti inſigne erga Remp: ſtudium: dum, præter militem proprio ære conductum, etiam præſidio intrò recepto, de commeatu, ac re armamentaria, omniq; requiſitorum genere providerit: profusâ, & vltra privati ſumptum, largitione. At enim, privato detrahit, quiſquis in publicum parcus eſt; & omnium iacturam pati cogitur, quem, in vſum Patriæ, denarium erogare piget. Singulis partibus totum conſtat, & particulariter omnes eniti debent, in conſervationem vniverſi.

1648.

Zamoyſki Præf. Caluſsiẽ

ANNAL-

ANNALIUM POLONIÆ

REGNANTE

IOANNE CASIMIRO

LIBER SECUNDUS.

An. CH. M.DC.XL.IX.

Elenchus Contentorum.

REX Electus Czeſtochouiam pergit. *Clari Montis ſitus, ſimul brevis Sacri iſtic Depoſiti mentio. Inde Craceviam venit, quâ pompa & plauſu acceptus. Arcem intrat. Rupellam viſitat.* VLADISLAO *Magno funus ducitur: eiuſdem tumulatio, ac Epigraphe. Novus* REX *coronatur. In Forum Metropoleôs venienti, Magiſtratus Vrbis fidelitatem iurat: Comitia Coronationis reddendis malè geſti belli rationibus, turbantur. Contentioſam materiam ſopit* REX, *pertinentia ad defenſionem Patriæ tantùm tractari volens. Iterum Præfectura armorum Trium-Viris commiſſa. Laſcij mors. Gallipes ardet. Comitia Concluſa. Poſt quæ,* REX *Varſaviam abit, matrimonio Reginæ Ludovicæ iungendus. Vkrayna iterum ſtatus. Deſcriptio Kijoviæ vetuſtæ ſanè vrbis. Commiſſarsos pacificandis iſtic rebus Chmielnicius Pereaſlaviæ excipit, non pro ſpe tractat ac indignè expedit. Cauſæ tam occæcatæ inſaniæ. Sub regreſſum illorum bellum ardeſcit. Internuncius Regis in aquas præcipitatur. Firleius copias contrahit, Wiſaiovecij ac Koniecpolij cohortibus augetur. Chmielnicio in adverſos it. Adeſt mox & Crimenſis Hang, quo vterq; numero Exercitus? Ad Zbarazium primum belli præludium, & hoſtis clades. In Caſtra Polona è Sexaginta machinis fulminatum. Iterum pugna Equeſtris, & aliquorum è noſtris interitus. Oppugnatio Caſtrorum Vniverſalis. Conſilium reducendi à Zbarazio Equitatus, diſcuſſum. Eruptio à præcipuis inſtituta. Chmielnicius dolum, dilata vi tentat. Sieracovius occumbit & alij: Cuniculi aguntur, interim valli contractio. Ob-*

ſeſſi

ſoſſi premuntur fame, etiam diſſidijs. Hoſtis Germanos milites in transfugium ſolicitat; Rex interim Varſaviâ, ſuis ſuccurſurus movet. Lublini de bello gerendo deliberat, ibidem ab obſeſſis nuntios extremæ neceſſitatis accipiens. 1649. *Eius hoſtem verſus iter, ac ad Zborovum congreſſus. Primi in regios Scytharum incurſus. Regis in prælium animus, & dexteritas. Pugna dein atrox, fortuna anceps, ac utrorumque pro retinendo campo certamen. Polona acies fluctuat, quam mira fortitudine reſtituit* Rex. *Aliud de nocte diſcrimen, cui item imperterrito animo à Rege obviam itum. De die iterum hoſtis & prælium. Lixarum non inutilis opera. Cæſorum ea pugna mētio. Tractanda pacis præludia. Litera ad Regem Hanij. Patrum Patratorum congreſſus, demum in quas leges pax coaluerit. Zbaraſcenſium in extremis conſtantia & ex obſidione liberatio. Regis gratâ cælo pietas; qui à Proceribus Zbaraſcenſis militiæ ſalutatur Leopoli. Iiſdem vacantias diſpertit, milite paſſim quarulo & neglectum ſe habitum fremente.* Rex *depoſito cultu Germanico, veſtem Polonam induit, ac Leopoli abit. Etiam in Lithuania rebellio turbat. Radivillus inſeſſa hoſti loca recuperat. Hołota ſtativis Lithuanos proturbat, mox cæſus. Succedit Krzeczovius, identidem certamen inſtaurans, donec & iſte profligatis ſuis interimeretur. Podobaylo huic amne ſuccurrens fugatur. Mors Lubomirij, Palatini Cracovienſis. Item Pauli Piaſecij, Præmiſliēſis Epiſcopi. Comitia extra Ordinē Varſaviæ celebrata. Leſczynius confectam pacem Regi gratulatur. Ut eo temporis mordacia ſcripta ſeu Paſquilli invaluerint. Pacta Zboroviana per legem approbata. Wiſniovecio ac Radivillo Ducibus publica gratitudo. Moneta externæ depreſſio, ac de loco Metropolitano Kijovienſi in Senatu Regni aſſignando diſcurſus.*

PRimum novi Regnātis iter Varſaviâ directum Częſtochoviam fuit, viſitādo ex devotione loco; etenim Dei-paræ addictiſsimus Princeps, regiminis primordia *Regum Reginæ*, ſolemni voto nuncupare voluit, auſpicium & finem fortunata; non faciliùs per quemquam impetraturus, quàm per Matrem à Filio. Locus ille, *Clarus Mons* dicitur, confinia propè Sileſiæ ſitus, cui amœnitatem natura, venerationem Præſidis Virginis cultus, tribuunt. Aſſurgit media planicie rupes, in montem leni declivitate exporrecta; in cuius iugo, Baſilica, & peramplū Cænobiū, extructa ſunt. Hìc religioſæ Paulinorum Eremitarum familiæ aſſervatur, Immaculatiſsimæ Virginis Mariæ Imago, celebris miraculorum numero, & qualitate, per indigenas, advenasque. Artificem operis, Divum Lucam Evangeliſtam perhibent; qui, notos Dei-paræ vultus, adæquatis coloribus ac lineamentis imitatus, grande vertentibus ſæculis beneficium reliquit. Suſtinen-

1649. ſtinendæ Iconi, non linum laminavè delecta, ſed ſolidæ tabulæ colores ſuperinducti; quæ eadem, ex cupreſsinis cõpacta aſſeribus, ſpeciem menſæ oſtendit. Hìc Numen, per Almam *Matrem* miranda præſtat; ac, in continuis cæli favoribus, dum Omnipotentiâ ſuam mortalibus demonſtrat, non inefficax Genitricis apud ſe, aſſerit patrocinium. Loco in iſto, quæ dextera Eius operatur, ſublimi & ſoli Creatori competenti modo fiunt, qualia triplici nota, velut Lydio lapide, à vanis, Theologi diſtinguunt; nempè magnitudine, fide, & fine. Non hìc, deportatæ in cribro aquæ præſtigiũ, aut diſciſsâ novaculâ cotem, & quæ minuta alia tactis ſuperſtitione animis miramur. Sed, dum reviviſcunt mortui, ſanantur ægri, cæci vident, claudi ambulant; tum innumera, quæ per collum iſtud, à Capite Chriſto, in fideles larga manu diffunduntur, pro miraculis accipim9. Hìc, quicunq; cum fide recurrit, in precibus ſuffragium, in ſuffragio beneficium, in beneficio, Deum agnoſcit. Qui per hanc *Theotocon*, quam iure merito *Beatam dicunt omnes generationes. Facit magna, Qui potens eſt.* Inibi Rex, votis ritè conceptis, Numini, à quo, & per quem omnia, ſupplicavit. Probè & ſapienter, ô Dominatores terræ, accepta datori referre; non ignari tollere poſſe qui tribuit, & deprimere qui erexit.

Loco ſacro ſolvens Rex, rigente paſsim bruma, traharũ vectabulo, Cracoviam venit; in ſuburbano Vrbis deſtinatam ingreſſus diem operiens. Quæ, vbi illuxit; Proceres, Equeſtres, plebs, agminatim prodibant; & vniverſa in officium fauſtæ introductionis effundebatur Polonia. Diſtinguebat Ordines, amictus formâ, colorq;: Præſulibus ſacræ Togæ, Senatoribus Romanum in morem laticlavia; iunioribus prætextæ; aliaq; veſtium vocabula, quas gens noſtra, abuſum propè, excogitat, & mutat. Rex teſtando mærori pulla tectus, vivacibus alacer oculis, inſigni cãtherio, qui & ipſe atricolor erat, vehebatur. Non ignarus is ſeſſoris, exercitato greſſu ad numeros ivit, motu habena-

rum

rum verſatilis, & tacito inſtinctu Maieſtatem geſtare oſtendens. In anteceſſum prægrediebatur levioris armaturæ miles, ſub vexillis novem; ſuccedebant ſeptem denſatis Ordinibus peditum phalanges, ſuis quæq; Ducibus, ac ſignis, diſtinctæ. Poſt has XIV Haſtatorum (Huſſar:) cohortes, virorum armorumq; nucleus, nec immeritò Legio fulminatrix dicenda. Tum, vt quiſq; ſplendidior Eques, anteambulorum agmini, ſe ſe oſtentandi ergo ingerebat. Vbi ad Divi Floriani, Tutelaris Regni Patroni, Ædem ventum, Vniverſitas Academica: mox, ad cognominem Portam, Cives Vrbis, introëuntem Regem compta panegyri ſalutavêre. Portæ veſtibulum, eruditi Magiſtratûs polities, in tempus ingenioſis ornaverat picturis; ex iiſdem, à ſex Conſulib⁹ prælata vmbella Regi, ſub quo inviſo aſpecturis involucro, nō vsq; adeo Maieſtas videre, & aſpici potuit. Tunc mirum dictu, quanto effuſæ in ſpectaculum multitudinis incurſu, oppletæ viæ, iam planè inviæ erant; compita, plateæ, imò tecta, ſub pondere concurrentium laborabant: proiecturæ ædium, compluvia, fumorum emiſſaria inſeſſa: eratq; inter curioſos audaci temeritati locus, vt eſſet ſpectaculo. Ad ingreſſum fori, aſſurgebat Arcus triumphalis, multo emblematum acumine, in cuius ſummitate Regina Avium, vetuſtus Sarmatiæ character, inclinato in reverentiam capite penniſq;, introëuntem Principem adoravit. Vltra, ad Caſtrenſis plateæ orificium, exſtabat alter; in quo itidem præceſſorum Regum effigies, adſcriptis elogijs cernebantur; acſi, redivivi illi, optato ſucceſſoris ingreſſui, adeſſe & applaudere cenſerentur. Iſthàc, in Arcem Arcium itum, in cui⁹ extimæ Portæ limine, à ſatellitio ſubmouente turbam, præciſa curioſis ſpectandi licentia eſt. Hìc, Arcis Præfectus Georgius Lubomirius, quo nomine Generalis Minoris Poloniæ audit, ſervatum illæſè fidei Depoſitum, authori ſuo conſignat: præ foribus item Cathedralis Baſilicæ, Petrus Gembici⁹ Antiſtes loci, Clero ſuo circumfuſ9, fauſtis cum apprecationibus ſalutat; Demum Rupellam (ſeu

1649.

Lubomirſki.

Gembicki.

N

1649. (ſeu Skaſkam) celebrem nece D. Staniſlai Martyris locum, viſitavit Rex; viditq́;, à Regia manu, innocuè fuſi cruoris Paſtoralis, rubentia in hanc diem veſtigia.

Poſtridiè, Vladislao Magno iuſta perſolvuntur. Videre erat miram metamorphoſim, abdicata heſterna ovantium imagine, cunctis pullam veſtem indutis. Quò namq́; charior populis, aut illuſtrior victorijs Princeps, eò magis dolori, tanquam exolvendo debito indulgere libebat. Devecta octijugis vrna, eodem quo pridie populi concurſu, cui perinde læta ac triſtia ſpectandi, eadem curioſitas eſt. Præibant artificũ collegia, poſt, Religioſæ familiæ omnes; tum Academica cum Profeſſoribus iuventus, Antiſtites dein cum Clero, ſupremo omnes in Principem officio fungebantur. Ante feretrum equitabant ſigniferi, quiſq; Provinciæ ſuæ Vexilla deferentes. Mœſtum viſu anteactorum contemplatione, dum victrices Aquilæ, nuper bellantem Regem comitatæ, ad ſui Victoris exequias properarẽt. Vbi verò in Baſilica Arcis, D. Venceſlao Sacra, loculus Sepulchro infertur; confeſtim, vtriusq; gentis Mareſchalci, virgas moderatrices; Cancellarij, ſigilla; Ærario Præfecti, Claves; officij ſui inſignia, concutiunt: & quæ alia recepta funerandis Regibus ſolennia, peraguntur. Quæ tum ſepulchralis, Regum feliciſsimo Epigraphe, in paginam reſcribo, vindicandæ ab oblivione memoriæ.

VLADISLAVS IV.

Poloniæ Sueciæq; Rex.

Poſt Faſtum Aſiæ depreſſum,
Repreſſam Moſchuæ perfidiam,
Domitam fortunatæ tunc Sueciæ ferociam,
Proſtratam latrocinantis Tauricæ inſolentiam,
Reſtitutam fertilitati Pacis Poloniam.

Poſt

Peracta brevi annorum, armorumq́; compendio
Magno

Magnorum ſæculorum bella 1649.
Cùm
Toto in Orbe ſibi feciſſet monumentum
Hic ſuis cineribus fecit.
Obijt Mereczij Æra Chriſtianâ M. DC. XL. VIII.
XIII. Kalendas Iunias.
Ætatis LIII.
Hic iacet occluſus, parva R E X Magnus in Vrna,
Olim cui fuerunt, vix tria regna ſatis;
VLADISLAI *Quarti: nomen ſi inſcripſeris, horret*
Moſchus, Turca timet, cætera turba gemit.

Credunt pleriq; Phœnicem, ex cineribus cremati Patris renaſci. Nihil Regum Poloniæ inaugurationi ſimilius, dum vno tumulato, in ſolium ſuccedentis alterius, fit ſublimatio. Abdicatur ſtatim cum pulla veſte, omne mæroris veſtigium; & in publicam lætitiam ſummo ſtudio apparatuq;, vniverſum Regnum ſe ſe componit. Rex, ſacro ſolenni intereſt, regali ornatu conſpicuus; qui, vbi ſolito ritu, Panem & vinum altari intulerat, admoto Evangeliorum volumine fidem aſtringit; in hæc præcipua. Ex præſcripto legum ſe regnaturum; Catholico Romanæ fidei tutelã; adminiſtrandæ Iuſtitiæ curam; omninò, conſervandæ libertati ſtudium; ſacroſanctè ſervaturum adpromittens. Tum operâ Primatis Regni, cui munus coronandi incumbit, Sacro Chriſmate vnctus, ac Diademate redimitus, ſoliũ Regale aſcendit. Hæc vbi peracta, feſtivi plauſus intra Baſilicam perſonant, extra pulſatæ Templorum campanæ, ſimulq; machinæ exploſæ, Regis iam Coronati, vltra Vrbis mœnia nuncios agunt. Finit epulo dies; legatis externorum ex invitatione, Polonis ex debito adeſſe ducentibus:

Poſtridiè deferendæ Civium Metropoleos fidelitati impenſum. Vetus hic comitatis Regum mos, vt cùm Proceribus in Senatu, Equeſtribus in campo, populo quoq; in foro, Maieſtas ſe oſtendat, communicetq;. In fronte am-

1649. pliſsimæ *Pannariorum* ædis, theatrum prægrandes ſuſtinebant ſubſtructiones, in quod aſcenſus erat per gradus, pinnis ſuggeſtu circumquaq; cancellato. Erecti ſolij verticē, purpurea vmbella multo ſerico penſilis inumbrabat; cùm omne ſubtùs pedes tabulatum panno coccineo ſterneretur. Adulta die, ab arce deſcendebat Eques Rex, Coronam Duce Zaſſaviæ Dominico, Sandomirienſi; Hieremiâ Wiſniovecio Ruſsiæ, pomum; Nicolao Abramovicio Trocenſi Palatinis Sceptrum: Alexandro Koniecpolio Vexillum Regni: Michaële Zebrzydovio, qui ſacer eſt, enſem; ex officio deferentibus. Iterum ea, quæ pridie condenſatæ multitudinis pervicacia, occurrebat; non quemquam ætas, non ſexus cōtinuit, quomin cuncti oculos, intenderēt in Maieſtatem: multos traxit videndi curioſitas; vulgum alliciebant ſparſi à Quæſtoribus nummi, gratiſsimum liberali diſpenſatione xenium. Continebat numiſma, impreſſum feræ characterem, quæ non clavis beneficio, ſed reductis per circulos literarum notis, reſerari ſolet, addito lemmate. *Compactum eſt deſuper.* Recumbentem in throno Regem, admiſſus in conſpectum Magiſtratus humillimè ſalutavit, in præſens obſequiū, ac conſtantem in extrema fidem ſpondēs, aureas in pelui faberrima claves, offerēdo hierogliphico verba ſupplebat Dum laudatur conſtantia, aut in futurum gratiā adpromittitur, ſubrepens nox quò obſcurior, eò miſsilibus ignibus clariùs mictabat; dum ſurſum iactæ è pyrobolis flammæ, cadentes ſtellas referunt. Mira hæc talium rudibus, & pleriſq; improvidè curioſis intra veſtium, aut crumenarum iacturam, ſtetit ſpectaculum: ſiquidem, quo nocturnæ tranquillitati conſuleretur, deſignatæ militum Centuriæ, forum vicoſq; circuibant, ſerâ nocte commeantibus tutum digreſſum redditurae. Factum dehinc, vt qui arceſſendis ſpoliatoribus deſtinati, turbarum ipſi autores forent, & inferrent vim, prohibituri; audaciam obſcuro tenebrarum irritante. Fortè ſub primum conticinium, miniſter triclinij, Mareſchalci Kazanovij ad hoſpitium remeabat,

Abramowicz Koniecpolſki. Zebrzydowſki.

bat, cùm à globo Satellitum interceptus, in prædam rapitur. A natura implicito linguæ vinculo erat, nec immeritum caſum deprecari, vel cuiuſnam eſſet effari, aut ſuppetiatum conclamare, mutus potuit; qui dum diſcingitur veſtibus, (& hæ argento facto variegatæ erant) latrones amplexatus, gypſo ad manum apponit ſpoliantibus notas, deſignatq; authores prædæ, non niſi in craſtinum valituræ. Sequens dies prodidit aſteriſcis notatos, vnde liquidâ probatione, res ſuas mutus, in integro reſtitutas habuit. Adeo nihil eſt, quod de naturæ malignitate queramur; rependit illa ademptam loquellam, intellectûs ſagacitate; penſat acumine ingenij, oculorum imbecillitatem, permutat auriũ vitium, æquivalente talento: &, ſi in aliquo requiſito detrahit, eadem provida diſpenſatrix, extraordinaria qualitate compenſat. 1649.

Dehinc Comitia cœpêre, vbi primùm de auſpicata Regis Coronatione, tranſmiſſa ſunt per vniverſum Regnum denunciatoria programmata. Ordo quinetiam Equeſtris, nonnihil in deligendo Collegij ſui Directore moratus, tādem in Franciſcum Dubravium Præmiſlienſem Succamerarium conſenſit, non magis in civilibus prudentem, quàm probum. Proderat, quod vir pacatus, extra curas præſentis belli, ſe ſe rationibus militiæ non implicuerat. Altùm quippè impreſſa manebat ignominia Ordinibus, ex perperam adminiſtratâ ad Pilawcos expeditione, cuius reddendas rationes, efflictìm poſcebant multi è Nunciorum Collegio. Acta res, vt nova ſolent. magno animorum motu, multis vindicandam exemplari pœna infamiam gentis vrgentibus; cùm alij non immemores notabilis in Convocatione controverſiæ, inſtituta lite in cauſas belli inquirendum cenſerent. Diſsidium id propè iacturam Comitiorum erat: niſi ratio temporis, & periculoſa in potentes reos ſeveritas; ipſe deniq; Rex, magnum habiturus ex clementia ad famam argumentum, vt tali propoſito decederent, per ſubmiſſos ſuadendo perfeciſſet. Redarguto nimiæ

Dubrawſki Succam: Præmiſl.

1649.

Radzieiowſki Præfect. Lomzen

miæ libertatis Radzieiovio Lomzenſe Præfecto; qui, ex Triumviris vni tranſacta excuſanti, adulterinam relationem objectaverat. Adeo, in hac libertatis arena, temperamento caremus, iam linguæ violentiâ impotentes adusq; licentiâ; quandoq; ad ſervilitatis probrum obtorpeſcimus. Ad propoſitum conſultandorum thema, quo pertinentia tantùm, ad defenſionem Patriæ Rex tractari volebat: ægrè compoſitâ animorum procellâ, convenit in ea capita. Quarciana militia, ad antiquum numerum & normam reduceretur; armorum exercitio & diſciplinâ, in ſpecimen tyronibus. Exercitui ad XXX. Mill: reducendo, imperati novi delectus; permiſſa provincijs optione; vt quibus inauctoratus præſto miles adeſſet, quantocius in Caſtra mitteretur; quæ mallet, pecuniam ærario ad conducendum inferrent. Quibus in exolutionem ſtipendij copijs, decies terna Fumalis Exactio ſancita. Super hæc, ob caſum, decreta Generalis Expeditio, (Publicam motionem vocant) quæ Regij arbitrij facta eſt. Rex namq; Edicta Evocatoria, *Literas Reſtium* emittit, quibus quotquot prærogativâ ſtatus Equeſtris gaudent, parere neceſſum. Namq; intermiſiſſe militiam Viro Nobili, non probro tantum datur, ſed iure caduco patrimonio cadit, & honore. Præfectura armorum cui committeretur, diu in ſuſpenſo habita. Wiſniovecio traditam ſub Electione memoravi; etiam tum omnium calculo, ex parto celebri per arma nomine, ei muneri deſtinabatur: aſt, pervicere ſimultates, aut veriùs ſummam tenentis Aulici ſuffragium, vt Andreas Firleius Caſtellanus Belzenſis, anteiret; ex ratione ætatis potior habitus: ſeu, quod Cancellario Magno ſanguinis vinculo obnoxius. Additi collegæ, Staniſlaus Landzkoronius Camenecenſis Caſtellanus, ac Nicolaus Oſtrorogius Pocillator Regni; qui, compari prærogativa, Triumviratum regundi exercitus, inter ſe partirenrur. Ita tum finita Comitia: in quibus, Samuel Laſcius Excubiarum Regni Præfectus, ingenio in iocos æquè ac ſeria ambidextro, extremum diem obijt. Militiam acriter exercuit, la-

Firley Caſtellã Belzenſ.

Landzkoronſki Caſt. Camen.

Oſtrorog Pocillator Regni.

Laſzcz

xius

xius vitam, qui alumnorum Martis, familiaris nævus. Multâ ille, etſi tenui patrimonio, circumpedum catervâ ſtipabatur; quandoq; vt profunderet, ex alieno largus. Amœnitatem ingenij erat in quo requireres; memorabili in iocum facto, dum ex ſcriptis Bannorum, in ſe iudicialiter latorum paginis, (*Extractus vocant*) ſubſuta veſte, in conſpectu Regis comparuit; cunctis novitatem inſueti cultûs mirantibus. Extrema vitæ, non ſine ſignis Chriſtianæ pietatis fuêre; tumulum ad Sanctum Stephanum Sortitus Cracoviæ. Subnecto caſum, qui tunc ſub Comitijs acciderat. Adhæret Cracovienſi Regiæ, angulare Palatij auctarium, vnde in ſubiecta proſpectus; Galli-pes, ſeu *Kurza ſtopa*, dictum, ignota vocabuli derivatione. Hîc, ſine curâ habitus ignis, facilem concipiendæ flammæ materiam nactus, ac ſubitò, pro natura elementi per ligneas contignationes evolutus, ſumma ædium corripuerat. Exitiabilis fulgor, longè latèq; per obſcurum noctis reſplendens, atroci horrore ſemiſomnes mortales conſternaverat: ac, vt repentino in diſcrimine fit, etiam qui diſsiti loco, alieno in periculo trepidâtibus. Proximo in conclavi, Rex, alto ſe commiſerat ſomno, cum ſubita periculi imagine experrectus, quotquot è Contubernalibus aderant, in reſtinguendum ignem provocavit. Nonniſi tamen abſumpto ædis faſtigio ſæviente flamma; cùm & nox modico vento haud tempeſtuoſa eſſet, ac pervigili Excubitorum accurſu, citius ipſa paventium conſternatione incendium ſopiretur. Hinc, multa Sciolis diſſertandi materies, ex acti Elementi naturâ argumentantibus; vt corruptrix flamma, peſſundet omnia; ita, ſimiles eventus portendi, ex natura portêdêtis. Caſum, alij, in melius torquebant. Ignem Regis hierogliphicum eſſe, qui vrat hoſtes, amicis ſubditisq; impertiatur calorem: ac, quod nunquam otioſus aut languens ſit viuidum; ac indefeſſum agendi Principem præmonſtrare. Arſiſſe eandem Regiæ partem, ſub natalem VLADISLAI IV. idq; invicti Principis non falſum præſagium fuiſſe; abſumptumq; ſcandulare te.

1649.

Piaſecius.

1649. re tectum, mox æreis laminis in vſum diuturniorem conſtratum; nunc, ſublato flammâ ære, bracteis è ſolido argẽto integendum.

Inter honeſta ludorum oblectamenta, Rex, Carnispriuij vt vocant reſiduo Cracoviæ tranſacto, Varſaviam properè ivit: Moſchi Legatum illùc, qui ad Comitia venire tardaverat, excepturus. Verior cauſa ſuberat, quo ante inſtans bellum, pridem deſtinato matrimonio Ludovicæ Reginæ iungeretur. Illa quippè valetudine impedita, neq; Vladiſlai funeri, neq; Caſimiri Coronationi, interfuerat: Varſaviæ interim commorata. Vbi Rex venit, non diu laborandum erat, in condicendis eius matrimonij legibus; conciliatore Carolo Fratre, muſſantibus nonnullis, approbantibus cunctis. Præſertim, cùm per Ioannem Torreſium Adrinopolitanum Præſulem, Bulla diſpenſatoria ab Innocentio X. Pont: Max: in id rei exhiberetur. Ludovica Maria Gonzagea è ſtirpe, Caroli Niverniæ ac Retellorum Ducis filia, elato ſupremis funeris Vladiſlao marito, dignis regali toro qualitatibus, nec indecora affinitate, ſe ſe monſtrabat. Clarum quippè inter Italos Galloſq;, Gonzagarum nomen, ex multa inter Principes Europæos cognatione, ab aliquot ſæculis manet. Ac, nè quid claritudini deeſſet, Paleologæ ſtirpis, penes quam exacto ſæculo Orientis imperium, ſtemma præferunt. Ad hæc, pares generi, animi dotes, expeditum ingenium, in curas viriles compoſita mens; & dum formâ ac vultu inſignis habetur, nihil præter ſpeciem muliebre. Poſtquam conſtitit Principem ita velle; omnes certatim ſubſcribebant. Votis quippè Regijs accedere viſa, ratio publici, neù exdotatio viduæ, opimas Præfecturarum hypotecæ nomine poſsidentis, affligeret ærarium: neù per potiores Europæ domos, quæſita alia; rationem temporis, ac talamum Principis, officioſa cunctatione moraretur. Diſſerebant Aulici *dato inveniendam? placituranè ea Principi? Probaturanè Reſpublica? præſertim ſi non de pari Regio faſtigio torus, aut diſcordante religionis ſenſu, incongruum diſpliceat*

de Torres.

ceat conſortium. Legationib9 interim trahi tempus ac ſumptus; intentumq́, Hymenei facibus Regem, à curis & meditatione belli avocandum. Mariam Ludovicam, vividâ iuventâ, eorundē ſacrorum, ſperatæ fœcunditatis, ac iiſdem in penatibus eſſe; quā tolerabilius ſit Regno habere, quàm quæſiiſſe. Aſt, vetita Canonū reſcriptis in Fratrum uxores coniugia? vetari quidem, ſed quoties regnorum incolumitati, conducit; Vicarij Chriſti autoritate permitti, ac rata haberi. Ita Emanuel Luſitaniæ, Alexandri VI. Pont: Max: permiſſu, defunctæ vxori ſororem germanam: Henricus VIII. Angliæ, Arturi Fratris relictam, Iulio II. approbante ſuperinduxerant. Aut, ſi domeſtico & recēti exemplo opus; paternum Sigiſmundi III. ſufficit, binas ſorores coniugio ſibi iungentis. Hactenus ſueti diſcurſus. Certabat quiſq; placendi artibus; quia nihil in Aula, quàm fingere faciliùs. Ea matrimonij ſtipulatio, vltimis Martij inter contrahentes trāſacta; nuptijs ob ægritudinem Reginæ dilatis, donec adulto Maio, qui hilaritatis menſis eſt copularentur: cum tamen Romæ contrahendis nuptijs Maius, planè inauſpicatus antiquitùs cenſeretur. 1649.

At Chmielnicius, Kijoviam veterem Ducum Ruſsiæ ſedem ingreſſus; nihil minus, quàm ad priſtinum ſtatum, & obſequium redire agitavit: hìc aſpici, & frui præſentibus viſum. Ingreſſus fuit, qualis victorum in triumpho ſolet, dum ſuperbo equo vectus, quos ſpiritus in bello geſsiſſet, vultu referebat. Adequitabant Tribuni, multo auro ſplendidi, pretium victoriæ popularibus oſtentando. Circūlata rapta de noſtris ſigna, tormenta, conopæa, aliaq; martia ſupellex; exiſtimationi ſuæ, & opprobrio Polono augēdis. Exinde latè effuſa plebs, plaudens & ovans, inſolito nimiùm quàm ſpectaculo fruebatur. Prodibant obviam atrata ſacrificulorum agmina, excipiebant Gymnaſiarchæ, (nam hìc iuventus Græcis literis imbuitur) præmeditata panegyri, vt Roxolanæ gentis Moſem, vt aſſertorem religionis, ſalutando. Et craſſa adulatione, congerebantur in rebellem Macchabæorum decora. Ita à popularibus exce-

O ptum,

ptum, inflat ſpe adpromiſsi à Turca patrocinij, Dzedzaľ9
1649. à Porta Ottomanica redux. Diſtendunt typhum, Moſchi, Tranſilvaniq; Legati, etiam vtriusq; Daciæ Regulorum, gratantes & in aſſentationem effuſi. Conducibili inter potentes vicinos conſtitutis arcano; vt cuiuſuis exambiant amicitiam, armis prævalentis ſequantur fortunam. Hoc philtro Chmielnicius emotâ mente, non pro Bohdano agebat. Vbi in delubris, per imitamenta pietatis, ante altaria cernuus; Clerum in ſpeciem venerans; in ornatum templorum ſuperflua periſtomata tranſcribens: vbi domi, inter commenſalium greges, ariolos ſuper futuris ſcrutari; ſagarum præſtigijs totum ſe dare; & cuncta bacchanalibus, quàm ſobrijs conſilijs propiora, agere. Commiſereri, indulgere, palinodiam ad vsq; ementitas lachrymas canere; poſt indignari, furere; &, aut ſævire ipſe, aut atrocia mandare. Prothæo mutabilior, aliquando patens omnibus; nũc auſterus, & conſpectu arcens; modò immodicè blandus, mox pœnitenda præcipiens. Cùm ex omnibus quæcunq; iuſsiſſet feciſſetvè, plauſus vulgi, & publica lætitia ſequeretur. Hæc, Kijovia prima vidit, & mirata eſt: quæ florentibus Principum Ruſsiæ rebus, Metropolis gentis, ante Leopolim habebatur: proſperis ipſa ſuis, vel cladibus famoſa. Olim vrbis cum præmijs amplitudinem, ſeptem dierum circuitu conſtitiſſe, Annales tradunt: nunc, maceries tantũ, & rudera, antiquæ magnitudinis veſtigia oſtendunt. Adiacent Cænobio Zophiæ, Dynaſtarum gentis *Sepulchreta*, prout quemq; heroica virtus, vel vitæ integræ actæ opinio, in cultum ſuperſtitioſæ poſteritati inſinuavit. Anguſtum
Pieczary. intra ſpecum veſtibulum ducit; ex quo, in ima progreſſus, declivi gradu. Terra intùs ſolitudo ſpirantibus auris; ac, qui introeunt, attentè cuſtodiendæ faces ſunt, ne vento extinguantur; nam, ex labiryntho illo, filum Ariadnes non educit. Miranda ſanè cryptoporticus, in flexuoſos anfractus ſinuatur; operis fornicem, ipſa fabricante naturâ; qui multi ævi patiens, nullum vitium, aut ruinam, à tot ſæ-

culis

culis minatur. Illùc videre eſt, per obvios calles recubantia humana cadavera, pleraq; integro vultu, & nuſquam vetuſtate adeſis; niſi fuſcaret nigredo, corporum artubus. Aſcetræ loci monſtrant iſta, & dum ignota miramur, frivolis narrationibus onerant exquirentium credulitatem. 1649.

Bellum interea, acſi inſecta, quæ per hyemem intermori ſolent, torpebat. Cùm Smiarovius Regis ad latus Chmielnicij Internuncius, pacem componi poſſe identidem ſcriptitaret; ſimulatione deluſus: aut quia vera promere periculoſum ſibi (prout evenit) arbitraretur. Equidem Rex, haud expectato Coronationis actu, præmiſerat Kiſielium Bracſavienſem Palatinum, componendis in nomen ſuum Vkraynæ motibus. Ivêre ſimul additi Palatino collegæ, ſub nomine *Commiſſariorum*, Albertus Miaſkovius Leopolienſis Succamerarius; Gregorius Kiſielius Novogrodenſis Vexillifer; ac Iacobus Zelinius Bracſavienſis Pocillator: qui, adulto Ianuario, Kijoviam, locū colloquio per literas Bohdani deſtinatum, mox Pereaſſaviam evocati perrexêre: primò non inhonorè accepti, & multa grati adventus in ſpeciem teſtificatione. Aſt, dum ſuper enunciandis quæ adferrēt, admiſsionem requirunt, locum in publico foro præſcripſit: haud capacia ædium conclavia cauſatus: revera, vt vulgo ſimulq; externis, dignationem ſuam iactaret. Commoverat magnanimos viros rei indignitas; niſi Palatinus mulcêdam ferociam dictitans, vix perſuaſibiles Collegas eo inclinaſſet; vt de loco nihil ambigentes, tractando negotio accederent. Offerebantur primo loco dona; Vexillum Regio nomine inſcriptum: Clava, commiſsi Præſidatûs Zaporoviani inſigne; cum diplomate in eam rem authentico: adijciebatur tranſactorum amneſtia; Regis favores; aliaq; ex vſu præſenti: Palatino, vt erat raræ facundiæ, dona verbis cumulante. Qui dum in rem verba facit, multitudo in concionem vocata, adeo inconditis clamoribus infremuerat, vt nec Oratori finiendi, nec Duci ſuo reſpondendi vices deferre pateretur. Oggerebat maximè Dzedzaly. *Quid*

Miaſkowſki. Kiſiel. Zelinſki.

1649. *vos* Lachi (inquit) *ſub hoc crepundiorum fuco, nobis frænum imponere ſatagitis? vt admiſſo inconſiderate iugo, inexcuſſum poſthac ſeſſorem patiamur. Faceſſant iſta melle delibuta dulciaria, armis non verbis agere expedit; habetote Poloniam vobis, Vkrayna Coſacorum eſto!* Egrè dein fremitu ſedato, quæſtus nonnihil Dux præreptam ſibi reſpondendi neceſsitatē; de clementia Regis indubitanter, de erratis Coſacorū modicè ac velut excuſando, pro pace ambiguè differuit: quominus eo in negotio aliquid certi ſtatueret; Tribunorum cauſatus abſentiam: nam, prout pleno Comitio Commiſſarij mitterentur, ita ad ſummam pacis conducere; vt, quæ afferant, vniverſis Coſacorum legionibus exponerent. Reſponſum certè, in rem præſentem atrox, & velut ab inſultante ludibrium. Pœnituit tandem præcipitanter collatorum donorum; magna ſpe vt aſſolet, cum bono eventu, haud congruente. Accedebat indignæ tractationi, quòd Cōmiſſariorum hoſpitia diſtinctim attributa, circumſtarent exploratores, probra ac ſcommata ingerentes: famulitij transfugia, præcipuè Iarmołovicij cuiuſdam, qui Palatino ab epiſtolis, eoq; arcanorum conſcius, non ſine diſcrimine Herum deſeruerat. Exacto ita ſemeſtri, compellatur Wyhovius ſpecie obſequij rerum arbiter; vt, ſi in pacem leges diſplicerent, ſaltem honeſta miſsio *Commiſſarijs* tribueretur. Diu is nihil agere viſus, quoad tandem vt ad valedicendum, Ducem adirent effeciſſet. Vbi congreſsi, hîc Miaſkovius ingenuè. *Quia ita Dux Zaporoſcenſium nullo reſponſo, grandi temporis iacturâ, detineret Reip: Commiſſarios?* (quæſivit,) *ſeu pax diſplicet, ſeu bellum denuntiandum eſt expediendos; vel quòd etiam apud Barbaros nefas, indebitè manciparet carceri?* Quâ inſperatâ quæſtione pulſatus, ſtetit immotus diu, & ſilens, donec velut emerſo ab admiratione animo, ſublatam ex menſa ſchædam, Palatino porrigeret, eiuſmodi capitum.

Puncta-

In gratiam Sereniſſimi Regis. 1649.

Nomen, memoria, & veſtigium Vnionis, *qua latè Ruſſia patet, non eſto.*

Romanæ Religionis templa pro tempore exiſtentia ſunto, ſoli PP. Soc: JESV exeſto.

Metropolitanus Kijovienſis, ponè Primatem, in Senatu Regni, locum habeto.

Ruſſiæ dignitates Palatinæ, Caſtellanæ, aliaq́; ritus Græci Terrigenis tribuitor.

Exercitum Zaporoſcenſem, auctâ per omnem Vkraynam militiâ, libertati priſtinæ reſtituitor.

Coſacorum Dux, à ſuprema autoritate, id eſt Sac: Reg: Maieſt. dependentiam habeto.

Gens Iudaica, in omni Ruſſia ne compareto.

Hieremiæ Wiſniovecio regimen Exercitùs, ne mandato.

Quæ ſi acceptata, & ex fide præſtita fuerint, vniverſalem pacem fore; tranſigenda mox circa Pentecoſten Commiſſione, concludendâ. Hæc ille author & arbiter paciſcendi. Quâ fortunæ ludibria?

Feſſos heri duxit boves,
Dat magnis hodie iura Quiritibus.

Legit contractis humeris Palatinus ſcriptum, ac altum ſuſpirans, Collegis legendum tranſmittit; quibus mutuo ſe reſpectantibus, ad Bohdanum converſus. *Non conſiderare videris futura, Dux Zaporoſcenſis, præſentium obventu, ac tuo, vel noſtro Fato occæcatus, fortunam tantummodo reſpicis? quæ cui ancillatur addictiùs, eo deſerit turpius; vitro perlucido ſimillima, ſed levi caſu frangendo. Crede mihi, ſi tibi militiæq́; Zaporoſcenſi conſultum vis, tua te felicitatis ſatietas teneat, ne vnius alteriusvè prælij ſucceſſum, bello peſſundes. Deſere ambitioſa, incumbe profuturis. Nec tantiſper annitaris perditum Poloniam ire, quàm ſervare Ruſſiam. Nunquid enim diſſociatis, Polonorū viribus, eandem quam tueri profiteris religionem, ab inſultu Turcarum, aut Scythica rabie, defendes ſolus? Mi-*

nimè? erudierunt te anteacta? noſti, quid Ottomanus, quid Scy-
1649. *tha meditentur? Cordolium illis, deductas in Beſſarabia campeſtribus colonias; oderunt in contiguo viros, & arma; nec, niſi radicitùs exſtirpare Ruſſiæ gentis nomen, ſatagunt. Præſtitam illorum ſub conſociatione armorum operam, nunquid Orientalis Eccleſiæ rituum cauſa, ſuſceptam reris? nunquid Coſaci nominis amplificandi ſtudio? Fortunæ experimentum faciunt? ſi Poloni non ſucceſſerint profligandi; in Coſacos gentem limitaneã, in Roxolanam ſobolem, veteribus nouiſq; odij cauſis, vim & ferociam exerturi. Nos interim confodimur invicem, Poloni, & Coſaci, Lithuani, & Ruſſi, ac mutuis cadentes vulneribus; vbi cognatum ferrum vtrorumq; vires exhauſerit, opprimenti Barbaro faciliores proſtamus. Meminiſſe debes, rem eſſe tibi cum Rege potentiſſimo; qui, quò nunc clementius agit, tantò mox acrius in vltionem ſpretæ Maieſtatis inſurget. Dum itaq; velut Iris è cælo, prompta erroribus indulgentia Principis, nuntiat fœdus populo ſuo; cohibe & tu nimiam fiduciam; reiectiſq; irâ ac ſpe, fallacibus bellandi authoribus, oblatâ clementiâ per occaſionem vtere! Si temnis, religionis gentiſq; Roxolanæ excidium, tibi imputabitur!* Zelo dicentis, aut ſtimulante conſcientiâ, illachrymâſſe Chmielnicius fertur; niſi fortè ſimulatio ſuberat, eruditis in fletum quando vellet oculis. Præſtolantibus, dein reſpondit. *Modo inculpatæ tutelæ à ſe ſumpta arma, retinenda, donec vita cum libertate ſteterit: aut mors ſeruitutẽ præoccupet. Fortunam ſuſpectare vt lubrica eſt, æquitati cauſæ fidere, quâ prævalet. Quantùm ad Regem, eum vti Dominũ venerari: Proceres Nobilesq; odiſſe, & nuſquam amicum ſemper infenſis. Qui tamen, ſi renuntiant hoſtilitati ſincerè, faciles in pacem leges fore: ſi implicant, ſibi apertum bellum, doloſa tractatione tutius.* Adijciebat, vt Turcæ patrocinio firmus, vt iuratis Scytharum armis invictus, omnem deniq; viciniam, pro Coſacis voto, aut palam ſtare: inſuper, OEcumenici Patriarchæ ſvaſu & benedictione, in belli continuationem vrgeri. In eiuſmodi tonitrua, modo fuſus lachrymarum imber, deſinebat. Cæterum, cur tam obſtinatè Re-

giæ

giæ clementiæ illicia ſpreverit; conſtitit cauſam fuiſſe, quòd redux Conſtantinopoli Dzedzaſy, oblata Turcæ in ſubiectionem cum tributo Ruſsia pretium legationis tulerat: mandata ab Aula illa, ad Siliſtriæ Præſidem, vti arma viriq; quando Coſaci indiguerint, ſubmitterentur. Patriarcham quòd attinet, non OEcumenicus ille (quem titulũ, Conſtantinopolitani Patriarchæ perperam vſurpant) ſed minor aliquis Præſul, nomine Eudoxus fuit. Qui cenſuris à ſede ſua exactus, à Moſchis vbi diverterat pro lapide ſcandali habitus; ad Coſacos demum, talis paſtor ad tales oves venerat: dignum patella operculum. Aderant homini, ætas inclinata; verſatile ingenium; linguæ promptitudo; & ex characteris reverentia, autoritas. Hic Chmielnicium à Zamoſcio reducem, *Illuſtriſſimi Principis* attributo titulo, quo gnaviter concutiendæ incumberet Poloniæ, Patriarchali benedictione ſtimulavit: rerum ab eo geſtarum magnitudinem, ad Conſtantini Magni encomia, indigniſſima comparatione extendendo. Humana ingenia ſat per ſe gloriæ avara ſunt, quid ſi ſuggeſtio improba, calcar in illicita addat, ac oleum affundat igni: vt fecit impoſtor iſte. Imò ſuetâ Apoſtatis audaciâ, divinis in ſacra Æde operatus; Chmielnicium, non petentem, neq; pœnitentem, imò nedũ edormitâ crapulâ, ab omnibus conſcientiæ nævis, patratis, ſeu patrandis, abuſus Sacerdotij clavibus, abſolvit: ac, renuenti, panem Myſticum porrexit. Inſuper, eundem, cum abducta Czaplicij vxore, etiam tum abſente, verbis ritè conceptis, matrimonij vinculo copulavit. Hæc palam Pereaſſaviæ, Commiſſarijs Reip: præſentibus; Moſchi Legato, viro gravi, adſtante: circumfuſis paſsim Coſacis, & plaudentibus. 1649.

Abituri Commiſſarij duo in gratiam Regis, à Chmielnicio præſtanda requiſiêre. Primò quidem, vt deſcriberetur linea, neutri parti ad exercendam hoſtilitatem tranſgreſſibilis; quâ, velut conſtituto limite, Polonorum æq; ac Coſacorum legiones, immotæ ſubſiſterent. Tum, vt Captivos ergaſtu-

1649. ergaſtulis ſolveret; non alio magis ſpecimine, quàm ſi Concives dimittit; fidem ſuam Reipub: probaturus. Ij erant, Koniecpolſki. Koniecpolius, Potocius, Czarniecius, Grodzicius, alijque, Potocki quos anteactis prælijs interceptos, ſervili carcere detinebat. Czarniecki. Et primum quidem, haud gravatim concedere viſus; pro Grodzicki. eliberandis captivis, preces omninò aſpernabatur. Ad quē iterum Miaſkovius. *Captivos dimittere, quæ Chriſtianis pietas eſt, ea Barbaris humanitas vocatur; nec vllam adeo efferam gentem reperias, quæ eiuſmodi beneficium neget: vt quandoq; recipiat. Se, in Turcia legato, ab Himbraimo Imperatore captivorum, permultos, non ex triremium ſolummodo tranſtris, ſed, ex ipſis Palatij penetralibus, in gratiam Regis Vladiſlai dimiſſos eduxiſſe: Regem quoq; pari amicitiæ teſſerâ, cum Turca certâſſe. Nunc, à ſubdito, eoq; recentibus Regis beneficijs obruto, Cives interceptos detineri, non indignum modò, ſed nefas eſſe. Quos, ſi omnem humanitatis ſenſum pectore excluſit, vel in gratiam Regis dimittendos moretur, lytro ſaltem in anteceſſum exolvendo, liberari patiatur.* Ad quæ ille. Fruſtra diſpendiū verborum fieri, abitum concedi hoſpitibus, captivis vincula ſubeunda; Commiſsionem deinceps ad Ruſſavā, ita inCzaplicki. ſtituendam, ſi prius Czaplicius deditur ſibi; quo: niſi ſubducto fomite, flammam belli extingui non poſſe. Ita tum Commiſsio illa, primò intuitu facilis, tractatu dura, eventu triſtis, finem propè contumeliam habuit. Reperio in Cōmentarijs, eo vsq; ſolertem Palatinum; vt Eraſmum Czarnotam, in ſpem Præſidatus Zaporoſcenſis erigeret; ſi conſilia belli foventem, & tegentem Chmielnicium, quâ in vulgus valuit popularitate, ſubrueret. Cùm palam eſſet, animo violentum Czarnotam, nec Bohdano in ſummam fidū, nec Polonis vndecunq; amicum: vndè plus ſpei, illùc animum converſurum. Caruiſſe ſucceſſu molimen, eventus oſtendit; imò quod tentatus Czarnota, conſilium non prodiderat, ſalutare Commiſſarijs fuit. Enimverò, nihil nō tentatum à Republica procurandæ paci; nihil omiſſum à Rege, quominùs proſpiceret ſanguini ſubditorum. Aſt repudiant

diant illi favores Regis, contemptui habent, immenſum pacandæ Patriæ zelum, rebellionis chorago, depreſſo & humili loco ſe ſtare opinante, niſi ſupra Cives & Remp: temerarium caput extuliſſet. Improbæ temeritatis cauſam, illi plebs imputavit, ille plebi. 1649.

Regredientibus Commiſſarijs iam vbiq; claſsicum inſonabat, vniverſa tumultu perſtrepēte Ruſsia Haraſko. Oſtrogiā invaſam diripuerat; Poleſiam Krzywonoſſ9 iunior, populabatur; Podoliam quà ſubmontanus tractus, plebs ſeditioſa ſub varijs ducibus concutiebat. Samuelē Coreciū ſui ſubditi, in Fortalitio Korecenſi obſederāt; & niſi maturè convocato, quem alere mos ipſi milite, periculo ſe forti manu eripuiſſet ſuccumbendum fuit. Ac, quominùs ipſe Kiſielius Palatinus Huſzczæ oppido proprio ex itinere Vkraynenſi reſpirans, diſcrimini ſe ſubduceret, citis Wyhovij literis admoneri debuit. Additum ab ipſo Chmielnicio præliminare, Internuncio Regis Smiarovio, nullo probabili crimine, aut iuriſdictionis titulo, ne virili quidem morte, ſubtus glaciem in aquas præcipitato. Cædis cauſa, ob ſcriptas Zyferarum notis literas, quibus arcana conſilia prodere inſimulatus, nec convictus: vel ſi maximè factum liqueret, incompetente contra ius gentium iudicij, ac ſupplicij forma. Vbi belli reſurgentis rumor Varſaviam perlatꝰ, Rex Firleium citis literis admonitum, attendere rebus iuſſit; vt non vltra deſcriptam lineam inferret, neq; intrà, hoſtili tatem pateretur. Confeſtim ille contractis quæ ſparſim hybernaverant cohortibus, imminentia avertendi, conſilium, agitavit. Tardiùs quidem commeabat miles, mutatione imperij, needum obſequio, ac diſciplina imbutus, vt ſeverioribus edictis, pœnas in pigros, niſi feſtinarent Duci decernere neceſſum fuerit. Id quippè vetus militaris imperij arcanum, percommodo rigore, aut notabili clementia, regiminis primordia initiāre; cùm remiſſo Duci authoritas decedat, auſtero per omnia obediat miles. Landzkoronius Triumvirorum alter, quidquid turbarum

Dux Korecki.

Smiarowſki.

1649. circa montana Podoliæ impigrè repurgârat, plus vltra auſurus in ſeditioſos, niſi invitatorijs Collegarum literis, ad corpus Exercitûs acciretur. Inter hæc, è re Firleio viſum, populatoribus Horynij amnis traiectu arcendis, Zaſlaviam præſidio Caſtriſq; inſidendam præripere; quam Doniec ac Taborenko rebellium anteſignani, in oculis eius invadere nitebantur. In hos ergò expedierat, donec ipſe ſigna movet, Suchodolſcium Litinenſem Præfectum cum ala O-ſtrogiana, qui non longè pervectus, explorato hoſtium itinere, intra proximæ ſylvæ latebras ſuos abdit; ſupervenientes Coſacos, feſſos & imparatos aggreſſurus. Aſt, ſors tulit, vt eandem ſylvam ſtativis in noctem commodam peterent Coſaci, quorum antecurſores, in pugnam provocâtes ratus adeſſe Suchodolſcius, facilè vagos diſpulit, ac diſpallatos ad vſq; carraginem inſecutus. Ea vero ſuperabat vires expugnanda; vnde Firleius requiſitus, per noctem ſubmiſerat auxilio Kłodzinium, Koſſakovium, Rozniatovium, Strzyzovium, turmarum Præfectos, cum DCCC Sclopigeris, qui ſumma vi nec minore periculo diſrupta carragine, etſi rebelles ad meridiem ſe acriter defenderant, quoad pars in fugam pars in cædem impellerentur. Ad vnum omnes deleti potuêre, niſi Sulzence oppidum non intutum fugitivis receptaculum præbuiſſet. Septem è noſtris interempti, Kłodzinius, Leſzczynij, ac Iukovius Witovij Optiones, non leviter ſauciati. Ita diſperſo præcurſorum agmine, afferebant paſſim nuncij Chmielnicium tota virium mole adventare, quem alia atq; alia ſuorum agmina prægrederentur. Hîc in ſtatuta fuit deliberatio; vtrum Camenecum ſubire expediret, quod valido ſui munimento, omnem belli caſum ſuſtinere judicaret? an Leopolim? vbi accurſu cohortium vires ſupplerentur. Sed obtendebat Firleius mandata Regis, omni conniſu intra Wołhyniam hoſtem ſuſtinere iubentis: pervicitq;, eo maximè intuitu, ne in obliquum latus quò Camenecum eſt, adducto Exercitu, vacuæ defenſore Provinciæ populationibus aperirentur.

Suchodolſki. Kłodzinſki. Koſſakowſki. Rozniatowſki. Strzyzowſki.

Permo-

Permovebat quin etiam, ſi in meditulium Wolhyniæ deflectunt, Wyſnioveciò, Koniecpolioq; (qui Firleiana imperia haud quaquam æquo animo ſubituri credebantur) in ſocietatem belli pertrahendis. Quippè Præfecturâ militaris alteri delata, non æmulum magis quam militem exaſperabat, alium Ducem quam qui pridem meruiſſet, obtrudi indignantem. Firleius præterea quia à dogmatibus Calvini, alienaverat potiores; ex diverſis cauſis contractū odium, prætextu religionis velantes. Verum orta inter excellentes animos æmulatio, facilè imminentium conſideratione ſopiri potuit: cum Firleius in commodum tantùm Patriæ delato munere vſurus, honorificis nuncijs pertentatos Heröes, in communionem gloriæ laborisq; invitaret, officiosè promittens regimine Exercitus decedere: rurſum alter iudicio Reip:, ac ætatis ratione, dignationem illam recuſaret, moderato animorum certamine diſsidium finiebant; Wiſnioveciò ac Koniecpolio cum ter Mill: veteranorum Caſtra ingreſsis. 1649.

Aderat è veſtigio *Iſlan.Gereus*, Tauricæ Princeps, immēſas Tartarorum ſeu Scytharum, (ita namq; in contextu Hiſtoriæ vocabo) copias trahens. quæ vltra C. Mill: tunc cenſa ſunt. Præter Budziakos quippè Perecopitas, Nohajos, ac Dobrucenſes, & quæ alia ſerperaſtra in vaſtis Beſſarabiæ campis ſtabulantur; è ſemota Colchide Piatyhorcios, Czercaſsios; etiam Rumelienſium Turcarum ſex Mill: addiderat Siliſtriæ Præſes; tum licentioſa Karaſſorum v triusq; Moldaviæ ſigna, viſebantur. Coſaci dehinc ſupervenêre agmine prorſus innumerabili: quod tamen XVII. legionibus comprehendi cognitum. Ex his prima Czehrynenſis, ipſius Chmielnicij Prætoria. Circaſsienſem ductabat Woronczenko; Pereaſlavienſem Loboda; Karuovicenſem Kuthak; Bracſavienſem Neczaius; Biaſocerkwianū Hyra; Humanenſem Stepka; Corſunenſem Mrozovicius; Kalnicenſem Euſtachius; Hadziacenſem Burſaius; Mliovicenſem, Łochuicenſem, Rumnenſem, Nizinenſem, Oſtrenſem,

Han. Krymſki. Budziaki. Perecop Nohaie Dobrucze. Piatyhorcy. Czerkieſzowie. Karalaſzy.

ſem, ſui Tribuni: conduxêre; oneroſa nedum campo, ſed
1649. & paginæ nomina. Oppidatim illi vicatimq; in turmas, nullo pretio lecti abeunt, vbi accrevit ex promiſcuâ turbâ numerus, legio componitur; cui Dux, Tribunum imponit, *Aſſawutas* id eſt legatos, ac Centuriones, ipſi ſibi ex audacia notos, deligunt. Cohortes millenis contubernalibus & ampliùs conſtant, hoc bello præſertim, quarum ſexdecim quandoq; vna legio recipiebat. Etſi in componendo legionum corpore, manipulorum ac turmarum ordo non ſervetur; quo ex pluribus aggregati, hinc ſuas phalanges æſtimant, dicuntq;. Fidem certè ſuperat numerotum præſentium, vt vltra CC. Mill: oppugnandæ Poloniæ veniſſe crederentur. Ad vniverſale quippè claſsicum, genus omne Ruthenum ſub ſigna convolaverat: vnde proſtabant exinanita viris oppida, vacua municipia, deſerti penates: carebant mappalia agricolis, artificia operarijs, domus privatæ, præter ſequiorem ſexum habitatoribus; vix quêquam imbellibus annis, aut effæta virium ætate, à bello immunem reddente.

A Zaſſaviâ demum, poſt ſubitaneos congreſſus, Zbarazium ventum; Marathonem certè, aut Thermopylas Sarmaticas: quod in tractu Wolhyniæ ſitũ, cognomini Zbaziorum familiæ appellationem indidit. Ea, bello ac pace
Zbarazki. inclyta, aliquot ſæculorum intercurſu viguit, donec in Ianuſsio Cracovienſe Caſtellano, ac Chryſtophoro Comeſtabili Regni, improvido vtriusque Fratrum cælibatu, lineæ ramus deficeret penitùs. Etſi Zbarazij hæreditas, iterum in agnatos Wiſniovecios devoluta, Dominos loci, Korybutos, in hanc diem agnoſcat. Orientem versùs, monticello Arx ſuperſtat; infernè oppidum ſitum iacet; foſſa & ligneo ſepimento circumductum. Hîc Caſtra meridiem versùs metata ſunt, ex dimenſo Chriſtophori Przyiemſcij, ob militaris OEconomiæ peritiam, armamentario Regni Præfecti. Non ſinam præcipuos legionũ Turmarumq; Ductores, ea obſidione præſentes, innomina-
Przyiemski Arm. Præfect

tos

tos abire; quò recenſitis nominibus, excellentiſsimi argumenti ſcœna, fidem pleniùs mereatur ad poſteros: vel ſaltem irrepræmiatæ virtuti, ex perennitate famæ maneat ſolatium. Exercitus is, in quinquepartitum agmen diſtinguebatur. Primum erat Andreæ Firley Caſtellani Bełzenſis, Trium-virorũ potioris. Sub hoc merebant ipſius Prætoria, Andreas Sieracovius Campeſtris Regni Notarius, Caroli Ducis Corecij ſub Dougierdo, Marchionis Myſzkovij ſub Trzebinio, Radzieiovij Łomzenſis Præfecti N. Optionibus, Haſtatorũ cohortes. Poſt hos Arquebuſeri dicti, nempè Kłodzinij, Dęmbinij, Pogorſcij, Pigłowſcij, Kobierzyccij, Iaſtrzebſcij, Mycielſcij, Tomicij, Skorzewſcij, ac Vnuſko, ſigna. Loricatorum turmas (alias *Panczerne Roty*) ducebant. Piaſoczynij duo, Succamerarius, ac Præfectus Nowogrodenſiũ, Koſſakovius Subiudex Bracłavienſis, Hulevicius Zwinogrodenſis Præfectus, Czetwertynius, Rozniatovius, Strzyzovius, ac Hołubus: claudebant Deſultoriorum manipuli novem, ducentibus Stephano Oborſcio, ac Smoguleccio. Alterum agmen Landzkoronij Camenecenſis Caſtellani, in quo præibant Regium Vexillum ſub Kłobukovio Pro-Tribuno, Landzkoronij ipſius ſub Myſliſzevio, Lubomirij Minoris Poloniæ Generalis ſub Niepokuczycio, Lubomirij item Sadecenſis Præfecti ſub Raieccio, Kalinovij Metatoris Regni ſub Sokolnicio, cohortum Vice-Præfectis. Loricatorum deinde Ductores, Alexander Zamoſcius Supremus Excubiarum Præfectus, Georgius Kiſielius Novogrodenſis Vexillifer, Koniecpolius, Melleſcus, Duſzynſcius, Vieyſcius, Falbovius, Raieccius, & Wiazievicius, ac cum Suchodolſcio quatuor Oſtrogienſium *Ordinatorum* ſigna. Ad hos pertinebant Corffij Germani Equites (*Raytrovie,*) tum & Deſultorij ſub octo ſignis; binæ item peditum legiones, ſub cura Przyiemſcij armamẽtario Præfecti. Tertium Oſtrorogæi Pocillatoris Regni, quinq; haſtatorum ſignis componebatur. Eidem Adamus Sieniavius Leopolienſis, ac Marcus Sobieſcius Craſnoſtavi-

1649.

I. Firley. Sierakowſki. Dougierd. Trzebinſki. Kłodzinſki. Dęmbiuſki. Pogorſki. Pigłowſki. Kobierzycki. Iaſtrzębſki. Mycielſki. Tomicki. Skorzewſki. Vnuſzko. Piaſoczynſcy. Koſſakowſki. Rozniatowſki. Strzyzowſki. Hołub. Oborſki. Smogulecki.

II. Landzkoronſci. Kłobukowſki. Myſliſzewſki. Niepokuczycki.

 enſis

enſis Præfecti, inclyti Heroës iuncti, præter cohortes ha-
1649. ſtatas, ſexcentorum Militum manum proprio ære, aucto-
Raiecki. Sokolnicki. ratam ductabant. Lubomirij item Comeſtabilis Regni ſub
Puzovio, ac Breſtenſis Præfecti, Szczavinij ſub Chomento-
Zamoyſki Excubiarum vio Optionib9. Iungebantur Loricati. Hieronym9 Zbro-
ſcius Praſnyſenſis Capitaneus, Carolus Potocius, Ioannes
Præfect. Kiſiel. Sokołus, Ioannes & Gabriel Axakovic, Comorovius, Po-
Melleſzko. niatovi9, aliijq; præſignes viri. Septem præterea Denhoffij
Duiſzypſkj. Deſultoriorum manipuli, & tria Hungarici peditatûs Vexil-
Vięyſki. la comprehendebat. Quartum Hieremiæ Ducis Terrarum
Falbowſki. Ruſsiæ Palatini, cui aderant, Nepos ex Fratre Demetrius
Raiecki. Wiſniovecius. Prætoria Hieremiæ ſub Baranovio, Zamó-
Wiaziewicz. ſcij Caluſsienſis Præfecti ſub Serebryſcio, Demetrij ſub Li-
biſzovio ad Mill: præterea ſelecti militis ſub diverſis ducto-
III. Oſtrorogi. ribus, ſecum in Caſtra conduxerat. Etſi tum maximè exu-
tus per bellum facultatibus. Quintum Alexander Koniec-
Sieniawſki. polius Vexillifer Regni duxit. In quo præter primipilarẽ
Sobieſki. ſub Wyzycio cohortem, ſeptem *Quarcianorum* numerata
levioris armaturæ ſigna; ſub ductoribus Zachwilichovio,
Puzowſki. Ielcio, Kalinio, Dziko, Ratovio, Cetnero Golinſcio. Inſu-
Chomẽtowſki. per Aulicus eiuſdem Comitatus, ad trecentos ex fortiſsimis
Optiones. Iuvenum conſtabat, cum CCCC Deſultorijs, ac gemino
Zbroſki Hungarorum peditum Vexillo. Quibus ex privato pecu-
Potocki lio ſtipendium, in publicum vſus. Hactenus innotuit no-
Sokoł. Axakowie. menclatura ad Zbaraziũ obſeſſorum, quorum virtuti præ-
mium æternitas. Certè numerus bellatorum ad novem
Komorowſki. Mill: vix extendi poterat, cum XII. Mill: in apparentiam
Poniatowſki. cenſeretur: ſueto militiæ more, prægnantes Matriculas æ-
rario obtrudere, raro apud ſterilia ſigna milite, & depaſcen-
IV. Wiſniovecij P. dis hybernis, quam condenſandis Ordinibus frequentiore.
Demetri9 Dux. Ineunte Iulio Sierakovius Campeſtris Notarius, adven-
tui hoſtium explorando præmiſſus ab involantibus Scythis
Baranowſki fundițur, ad ipſa propè valla Caſtrorum reiectus; adeò vi-
Serebryſki. olenter, vt in conſpectu aliquot è noſtris obtruncarentur.
Hinc præſagium mali ominis. Etiam Firley pedeſtre Ve-
xillum,

xillum, in ipſo Prætorij veſtibulo hærens, fulmine tactum fuit, contuſi manubrij fragmento proximo excubitore exa-minato. Sed perverſum vatem metus agit; & ab erectis animis temni talia, aut non adverti debent; non raro ina-nia, ſæpiùs falſa. Itaq; , qui vnus modus ſalutis ſuperfuerat, ad datum tubâ ſignum, omnes certatim muniendis Caſtris concurrebant: pedite in primos labores vocato, mox Eques, non modo obire vigilias, inſiſtere campo, exploratum ire: verùm etiam excubare pro vallo: deniq; rutris dolabrisque admota manu foſſam & aggeres, quaſi non nova & mira egerebat. Surgentibus ad regulam operis, diſtribuun-tur ſtationes (*Quartere*) Tribunis, vt deſignatio tulit tu-endæ.

1649. Libiſzowſki. Cholo-niewſki, Zuk. V. Koniec-polij. Zacwilichowſki. Ielec. Kalinſki. Dzik. Ratowſki. Golinſki. Cerner. Wyzyeki.

Hoſte vbi adeſt conſpecto Poloni, á vallo & Caſtris, in campum & equeſtre certamen ſeſe expediunt. Vidiſſes pu-ſillum Davidem contra Goliam fundam aptare; aut Trecē-tos Lacones quos miratur antiquitas, adverſùs Perſicas Xerxis myriades, accingi. Fortè legionis Wiſniovecianæ currus, at vet9 Zbaraziū hæſerant; in hos recenti, ſed qui acerrimus eſſe ſolet, impetu, Scythæ incurrêre: non modo præda, ſed & ſanguine, in primo belli præludio, (vnde illis in eventum, vaticinium ducitur) imbuendi. Ibant noſtri compoſita Carragine, cui ducenti pedites, & bina ſigna E-queſtria præſidio erant; ſpreto aſsilientium conamine, militari via, ad ſuos tendentes. Cùm Hieremias, neceſsi-tatem ſuppetias ferendi impoſitam ratus, in diggreſſum ob-ſtruentes Barbaros movet, quem mox & Koniecpolius ſe-quitur. In rem fuit concitato gradu, innoxios reddidiſſe hoſtilium ſagittarum ictus. Colliſi vtrinq; certant acri-ter Scythæ truci clamore ac miſsilium procella: noſtris vi-ciſsim exerto ferro, & brevioribus ſclopis è veſtigio hunc ſubmoventibus. Aſt exiles Polonorum globos, velut Eu-rypus aquas, hinc indè ſupervenientes Barbari multitudi-ne ſua hauriebant. Nam, etſi in conſpectu noſtrorum præ-liantium ardor: præſenti tamen auxilio erigere promptū

non

1649. non erat, ne immenſæ hoſtium copiæ, tenuẽ aciem in ſuccurſum diſtractam, circumgrederentur. Attamen Zamoſciana ac Lubomirſciorum duæ cohortes, in latus pugnantium obliquè immiſſæ, nonnihil ſubmoverant prævalentes, vt tandem Wiſnioveciani animo ac impetu reſumptis, eâ ſe indagine expedirent. Etiam à Caſtris in confertos machinarum diſploſio inſtituta eſt, efficaci incidentium pilarum ſucceſſu, vt hoſtis celeriter diſperſus, cadente Caſnederio Hani quæſtore, deſperatæ Carragini viam recedens aperuerit. Deſiderati ex Koniecpolianis Ratovius turmæ ductor, Offovius, Czarnovius, Bromirſcius, &c. Ex Wiſniovecianis Rakovius, Omielinſcius, ac viginti alij commilitones præter gregarios. Hic primus Bellonæ fœtus; ita Mars fortiſsimum quemq; pignerare ſolet.

Ratowſki. Offowſki. Czarnowſki. Bromirſki. Rakowſki. Omielinſki.

Poſtridie, Chmielnicius ſub diluculum, oppugnandis Caſtris ſe accingit, ac primò minarum prodigus, Scythis circumquaq; adequitans, oppiparum in Caſtris Polonorum epulum, mox ſe exhibiturum ſpondet. Nec mora, ſequitur verba conatus, datur impreſsioni, è quadraginta maioris modi Tormentis ſignum; (ſeptuaginta omnino habuit) quibus commodius librandis, eminentes ſuggeſtus, circũpoſuerat. Claudebant acceſſus, ac vias militares, vndique diſpoſita agmina, in coronam Caſtra ambientia; terribili oppugnationis apparatu, cum ex machinis fragor & tela, ab hominibus, non niſi clamor, & minæ iacerentur. Apud Polonos ante diſcrimen ſilentium, vel quod decretorij acti, (occaſiones militariter dicti) anxias mentes diſtineant: aut ſtrenuitatis iudex modeſtia, omnem fervorem in futurum certamen differat. Non tamen Duces accedendæ militum alacritati defuêre; ordinando vel excitando, verbis, exemplovè. Scilicet. *Ut pondus in lance, ita cauſam in bello prævalere; illo ius & æquum propugnante, qui* DEVS *Exercituum eſt. Quò maiori perfungimur diſcrimine, eò amplior gloria, præmiaq; ſperanda. Ex contemptu periculi, & nuſquã ſuccumbentis animi magnitudine, militem vel ab hoſte æſtimari;*

qui

qui, ut nūc odit ſtrenuos, ita mox, erit præco indomitæ virtuti. Ergone tantum Poloni, in equis viros agunt, quadrupedis latoris pedibus, non ſuæ virtuti confiſi? utiq; , & campum, & vallū, eiuſdem generis glebam eſſe. Cur ad æternum obſidionalis coronæ decus, non ruerent ambidextri? Non quippè inſolitum genti munimina tueri, Moſchua, cor Septemtrionis demonſtrat; à Polonis inſeſſa ac poſſeſſa, biennio dein propugnata. Quod verò pro retinendo alieno factum; id pro gloria gentis, & tuenda quæ etiam ignavis cordi eſt ſalute, faciliùs videri poſſe. Properat enimverò Rex, concurrit Patria liberandis; ſi modò viriliter, brevi deſituram procellam ſuſtinent. Si degenerant, quâ fronte advenianti in auxilium Maieſtati occurſuri? quale à ſubmiſſis in ſuppetias legionibus amicum ſalve recepturi? ubi inglorij agunt, & poſtquam Pilaviecianum probrum impunè abij', more Romano decumandi. Contra inſiſtentibus, ſervatæ Patriæ decus, aſſeriam inter arma Principis Maieſtatem, præmia ac obſidionales Coronas, imputanda: & quod ſuperat, glorioſè ad poſteritatem traductum nomen, æviternè manſurum. 1649.

Talia erigendis animis ſparſa, reliqua ſupplevit neceſsitas.

Detonantibꝰ machinis, ab hoſte in valla infeſtis ſignis itum ardore ingenti. Quàm pertinax fuerit impreſsio, abundè pro rei memoria dixero; quòd, quâ Ducis FirleyStatio, ſuperatum primo impetu vallum fuerit, in ſummo eiꝰ faſtigio ſigniferis Coſacis, Vexilla expandentibus. Aſt, reſpondit ferociæ propugnatorum virtus; anteſignanis quò penetraverant obtruncatis; & poſtquam cruor fuſus concitavit animos, prorumpentes Poloni, depulſos ac confuſos Coſacos, infeſtiſsime perurgebant: ut, receptui ſigno dato revocari debuerint. Maius ea parte quâ ſtagnum oppido ſubeſt periculum, quod nondum adulta valla diſpici, & è faſtigijs collium propugnatores numerari poſſent. Iſthàc Burſaius cum tranſ-Boryſthenianis invaſerat: Hungarico peditatu, cui loci cuſtodia commiſſa, dum certamen intermiſſum cenſet, aut, in aliana diſcrimina oculos vertit, remiſsiùs agente. Quo exitiabili incurſu, planè loco potie-

1649. batur hoſtis, niſi Przyiemſcius cum ſuis accurrens, & decedenti ſignifero necem enſe minatus, turpem abſceſſum aliquomodo inhibuiſſet. Eum, vt quiſq; alacrior non expectato imperio, ſecutus, etiam lixæ turmatim accurrentes, plenum diſcriminis aſſultum repreſſêre: demùm, vt nimiũ audax Burlaius, & apertus ingruebat; ita mox, maiore vi & haud fallentibus ictibus tractatus, locum deſerere cogebatur. Subſidio huic ibat cum Equeſtribus turmis Mrozovicius; &, ſi maturaſſet, omninò periculũ geminaturus: ſed iam confuſis Burlay ordinibus veniens; etiam iſte interſciſſo à Koniecpolij Equitatu regreſſu, haud proſperiùs rem geſsit: cùm præter cæſos non paucos, plurimi ſuorum, voragine ſtagni ſorberentur. Eo conflictu Theophilus Raieccius, Lubomirij Optio, egregiâ antehac militari laude; dum geminato aſſultu cohortem in hoſtes invehit, maioris pilæ ictu, calce pedis attrito, pugnans equo delabitur. Non ante hoſtis incubuit graviùs; non eum vna cohors ſuſtinuit generoſius: repetebant quippè Commilitones ſtrenuum Optionem, nè vivus ludibrio, aut interceptus ſcrutandis conſilijs ſervaretur: inſtabant ſurripiendo Scythæ, donec vi maiore ſubductus, enormi diffracti cruris dolore, intra quatriduum non inhonora morte terminaverit. Etiam Poniatovij turmæ Præfecti, digna memorari virtus; qui, dum lapſu equi proſtratum Mrozovicium invadit, circumventus à Coſacis, multiplici in vulnere vitam poſuit. Cæſo ex hoſtibus Burlaius ſenex, excurſionibus in Pontum Euxinum famoſus; ipſius namq; ductu Synopen, Emporium Aſiæ, invaſerant Coſaci; ac pleraq; eo autore patrata; dignior equidem meliore fato, ſi non contra Patriam pugnaſſet. Multùm hoc pertinax certamen hoſtium abſumpſit, ad ſtagnum præcipuè enormi ſtrage; vbi, dum ſpatioſo lacu plurimi hauriuntur, cadaverum ſanie taboq; corrupta aqua, inſalubris poſthac potantibus Polonis habebatur.

[Margin notes: Mrozovicki. Raiecki. Poniatowſki. Burlay.]

Suppudebat dehinc Chmielniciũ ludibrio eſſe Scythis, vanam ad Caſtra Polonorum invitationem ridentibus, ac

crebro

crebro Hani hortatu, in non deſpondendum animum ſugillari.. Totus itaq; in continuandum obſidium verſus, quæ antiquo vſu recepta, vel de novo reperta machinamenta, circumcludendis obſeſsis molitur. Ac primò, viæ obſidionalis tractum, multiplici foſſarum flexu ſinuatum aperit; per cuius tortuoſa diverticula, ab ictibus ſecuri Coſaci, tuto in valla mitterentur. Eiuſmodi opera *Aprohes*, recens nomen invenêre; latitudine non vbiq; æquali, ſed pro oppugnantium numero, & vſu, ampliata aut contracta. Egeſta humus foſſores tegit; vnde impunè iaculari, & ſubterranea opera, moliri. Hîc viæ obſidionalis tractus, brevi propè valla acceſsit; vt non modo ictus, ſed ſermonem quoq; iacere & excipere, promptum fuerit. Sub hæc, è circumpoſitis machinis indeſinenter ictus dati, adeo crebrâ miſsilium procellâ, vt, ſuperfuſi grandinis inſtar per Caſtrorum aream globi diſsilirent. Multorum inde miſerabilis ſecuta ſtrages, cùm pleriq; diſcerpti, alij effuſis viſceribus, aut truncatis membris ſemineces ſternerentur. Chriſtophorus Swarſzevius elimati miles ingenij, ac ex argutis iocis Proceribus familiaris; Trzebinius item Marchionis Myſzkovij Optio; Iagielnicius Zbroſcij ſignifer; occubuêre etiam, Zabkovius Bernardinorum inſtituti Presbyter, inter ſacrificandum ad aram cæſus. Relictis itaq; papilionibus, ſpecus in terra effodi debuêre; in quibus ſecurior degentibus commoratio: tum, conopæorum laciniæ per ſummitatem valli prætenſæ; quarum obiectu, liberior collimandi ſcopus erept?; vel, vt minùs noxia tela mitterentur. Vicisſim, machinæ noſtræ par nocumentum dabant, libratorum arte, & infallibili ſcopum deſtinantium efficaciâ. Palmam tunc artis iaculatoriæ, è tubis rotulatis tulêre, Buthlerus Centurio, ac Muchovecius è Societate Iesu Sacerdos, dexterima ſclopetorum libratione ambo commendati; vt nuſquam vano ictu diſplodere obſervarentur.

1649. Swarſzewſki. Trzebinſki. Iagielnicki. Zabkowſki. Buthler. Muchowiecki.

XVI. Idus Iuli, iterum oppugnatio, pari furore, maiore apparatu adornari cœpit. Opercula ſeu ligneæ moles, (Coſa-

1649. (Coſacis Hułayhorody dictæ) ex craſsis trabibus compaginatæ, pontes rotis tractiles, insternendæ foſſæ tabulata, vallo ſuperando ſcalæ, aliaq; in præſentem vſum, ſub acceſſum operarum comportata. Sed maximè formidoloſus ſuggeſtus, vnus è multis in eam altitudinem excitatus, vt ex eo, in meditullio Caſtrorum quidvis diſpici, & deſtinatis ictibus facilè feriri poſſet. Omni aditu, (paſſus militares vocant) præcluſo, pabuli inopiâ emori equos neceſſum erat; hinc, nonnullos altior perſtrinxerat conſideratio, vt in concilio militari propoſitum fuerit, quatenus incluſo cum ſe armamentaria, in fortalitio Zbarazienſi quantùm peditum foret, equitatui abſceſſu conſuleretur. Aiunt medendi periti, vt, qui viſu ægros alterius aſpiciat oculos, communicato & ipſe vitio aſpectu ſuccumbat: idem ferè metus efficit, qui non vnius tantùm ſubiecti motus eſt, ſed cõmunicativus multorum. Verùm exitiabile propoſitum diſcuſsit Hieremias, apertè & ingenuè loco haud quaquam deceſſurum ſe proteſtatus. *Iam verò (*inquiebat*) conceſſo Zbaraſcenſis Caſtelli anguſtias duarum legionum receptaculum fore? Equitatum verò, vel aptatis Dedalæum in morem pennis, circumfuſo hoſti ereptum iri? Tot verò egregios qui equis deſtituti milites deſerere, imò prodere faſnè fuerit? Etiam famulitiũ Caſtrenſe, incolas oppidi aggreſtiũ turbam, ſi non alio titulo, ſaltem quà Chriſtiani ſunt, conſervare neceſſum. Vt vt ſit, ſeu vitam decori, ſeu decus vitæ anteponimus, alterutrum lucramur, ſi obſirmato in extrema animo, ſtrenuè locum tuemur.* Ad hæc iuniores Procerum, fortiſsimum conſilium autori gratulati, promptas in hoſtem manus, aut ſocianda morte pectora, invicem offerebant. Ac mox, dicta factis probavêre, Obſcurâ adhuc dum luce, Coſaci è regione quâ Załoſcios itur, impreſsionem tentaturi ſubibant, & quidem inobſervati, quòd ſudum aëris nebulâ obſcuraret: iamq; ſuperato aggere ſepimentum reuellebant, cùm pedeſtris Decurio, coëmendæ annonæ in oppidum delapſus, vt ingruentes advertit, ſuccurſui inclamavit. Pulſantur mox in

ſubita

ſubito diſcrimine campanæ,accurritq; miles, ac permiſtus 1649.
vulgo oppidano, pugnat; donec Fedorenko impreſsionis Duce glande traiecto, vita hunc & in oppidum vis deficeret. Verùm ad ſublatũ hac parte clamorem, Caſtra rurſum omni virium mole, oppugnata ſunt. Ructabant tormenta fatales ignes, è quibus fumus, vel Soli diem eriperet. Cũ ſub meridiem inſigniores, ſocietate erumpendi condicta, in pulcherrimi facinoris conſortium, turmales quiſq; ſibi probatæ dexteritatis adſciſcit. Memorabile ſpectaculum erat, dum prorupturi Heröes, tendendis commodiùs arcubus, manicas ſubſtringebant; ferrum & ſclopos in ictus experiebantur; ac,leviore in pedeſtre certamen cothurno,mutuum ſe ſe in periculi contemptum, ſui contemptores, exſtimulabant. Prorupêre dein, ſibi quiſq; Dux, ſibi miles, ea invicti animi contentione, vt ſuperato vallo repertos hoſtes adorirentur ac funderent: mox, per denſiſsimos cuneos eniſi, ad Vexilla vſq; adverſæ aciei penetraverint; & quia eripere ea non ex vſu erat, in opprobrium diſcerpſerint. Neq; hìc indomitæ fortitudini meta. Quingenti illi, in ligneas moles ſeu Opercula impetu facto, ſubmotis qui propugnabant, tria incenderunt, ad cædem & excitatam flammam hoſte attonito. Siquidem, eo fermè inſtánti, denſiſſimum imbrem profuderat cælum, tantâ repentinæ tempeſtatis vi, vt latè patentem planiciẽ, aqua, palmotenùs involueret. Hinc mirum, cunctis imbre perfuſis, adeo in prõptu fomitem igni inveniri potuiſſe; vel, quomodo eodem humore madidæ moles, tam facilè conceperint incendium. Autor in erumpendum Hieremias, (etſi is, in ipſo procinctu, cum Sieniavio tum ægro, autoritate Ducum ab excurſu cohibitus) poſt hunc Sobieſcius Craſnoſſavienſis Præfectus, Demetrius Wiſniovecius, Sierakovius, Potocius, Koniecpolius; ac,vt quiſq; apprimè pugnax,è nobili Commilitio. Virtus & indoles Heröum, vt encomia militariũ meruit, ita demum livorem concitavit; repertis è Magiſtratu bellico, qui fervidiorem impetum probarent minùs; nullo

Q3 condi-

1649. condigno indomitæ generoſitati pretio; irreparabili, ſi ſecus alea caderet, partium iacturâ. Quippè,contemptu, nō provocatione periculorum, firmitudinem animi æſtimari: &,vbi non ſunt decretoria prælia, à Præfectis militiæ, non tam exempla exigi, quàm præcepta. Adeo, apud invidos, nunquam ſuum conſtat virtuti pretium, temeritatem affingunt fortitudini, formidinem excuſant circumſpectione; & dum excellentiſsimæ virtuti invident, magno plerumq; periculo errant. Sed fortium eſt agere; prudentū ratiocinari.

Parum armis proficiens Chmielnicius, rurſùm multiformis Prothæus vulpinatur. Vbi tela irritus voti hebetavit, colloquium poſcebat; quæ vi non potuit, dolo aſſecuturus. Ac primò argumentum fraudis à minori ordiens, Kiſielium Vexilliferum Novogrodenſem, ac Zacwilichovium congredi ſibi; cum quibus æquabili medio armiſtitiū ſanciretur, popoſcit. Præſto ſunt iſti, ambo noti noſcentesq;: Zacwilichovius præcipuè, qui dudum Coſacorum *Commiſſarius*, inter rigidam acrimoniam, & remiſſam facilitatem, ſtudia eorundem promeritus; etiam Chmielnicio privatæ familiaritatis nomine illigatus. Hunc enimverò Bohdanus, obiter de ſtatu obſeſſorum interrogatum, vt partes ſuas fortunamq; ſequi vellet, crudus ſuaſor ſolicitavit. Erubuit protinùs talia dici ſibi emeritus ſenex; requiſitoq; viciſsim, an quid maioris momenti, tractandum vellet? vbi & mero gravem, & nihil ad rem ingerentem audit, obtenta miſsione, cum Collega abſceſsit. Tum demum quo ſcæna ſpecioſius argumentum haberet, ſuadetur Scytharum Hanus, ad colloquium Proceribus Polonis invitandis; vt nimirum tanti nominis autoramento, haud diffiderent adeſſe. Quo nomine emiſſus Sefer-Cazius, Principem ſuum arbitrum dirimendæ hoſtilitati, offerebat ea lege: Si Hieremias ac Koniecpolius, beneficiū ſalutis ab eo Principe præſentes peterent; id gloriæ Heroüm, id incolumitati obſeſsorum omninò conducibile. Dilato in craſtinū congreſſu,

greſſu, Dei beneficium fuit, occultas aſtuti hoſtis inſidias contingenter reſciviſſe. Quippè, inſtante nocte, duodecim è Firleiana ſtatione contubernales, in marcentes ſomno Coſacos delati, obtruncatis plerisq;, tres vivos abduxerant; quorum vnus, è Prætoria legione Chmielnicij Signifer, Regis Poloniæ cum ingenti Exercitu adventum, narrari retulit, ac mox venturum, à Chmielnicio præſtolari. Quem, prævertendo periculo, finem obſidioni imponendum velle; evocatis militiæ Polonæ Proceribꝰ, ſi prodeunt, nequaquã poſthac ad ſuos dimittendis. Fraudem ſuſpicari facilè fuit, ex ſuſpenſis pridie Sefercazy verbis, altùm recondito dolo mitiora obtendentis. Cur namq; non Firleium aut Oſtrorogæum collocutores vellet, defæcatæ prudentiæ viros, & penes quos armorum imperium, iusq; ſtatuendi eſſet? Fidem inſuper faciebat, nullius auſi non capax Bohdani ingenium, in extrema quæq; diſcinctum, rurſùs per temulentiam ſecreti impatiens. Proin poſtera luce congreſſum expoſcente Sefero, excipiebat Ianicius commilito, idiomatis ac moris Barbarici gnarus; Proceribus quos Scytha requireret, caſtris exire, ex lege militiæ, vt potè Præfectis Legionum, haud integrum eſſe; vel ſi maximè vellent, Ducibus ac Commilitio retentante. Verùm proponeret ille colloquendi Theſim, ſi quæ ex vſu & commodo Exercituum forent, Proceribus à ſe relatum iri. Ad hæc, Scytha ſubiraſci, ſpretamq; mutui colloquij conditionem ægreferre; maximè, quòd ſponſioni Hani non crederetur indignatꝰ, poſtponit velut imparem, ac campo abit.

1649.

Ianicki.

Interea hoſtilitas vtrinq; exercita duravit; maximè è machinis continuata diſploſione. Andreas Sieracovius Campeſtris Notarius (quod officium inter potiora militiæ munia) dum fortè neceſſario digreſſui vallum ſubit, è tormento per ſpinam dorſi ictus: pari item fato Sielnicius, multo militarium dolore occubuêre. Sługocius etiam Sieniavij Optio, enormiter ſauciatus, ac Hieronymus Zbroſcivs Praſnycenſis Præfectus, dum honorem quem arma faciunt

Sierakowſki.

Sielnicki.

Sługockij

Zbroſki

ciunt ſectatur, eodem mortis genere interijt. Cuniculi de-
1649. mum maximâ curâ & irrequieto labore, ſubtus ſtationes
Fitleij, ac Koniecpolij, ab hoſte acti; etſi irrito operarum
ſucceſſu, cùm orificia ſpecuum aſſeribus trabibusq; ſuffulta, vtcunq; incipi; aſt in longum produci nequirent, minùs tenaci humo, & niſi ſublicis fulciretur, dehiſcente. Operibus ijs militare vocabulum *Miny:* minax ſcilicet mortiferæ artis inventum. Quos ea cura exercet, tali ratione ſtruunt, machinamentum. Erutâ humo, ſpecus ſubterranea aperitur, iuſtæ altitudinis intervallo, per quod ſurſum tendentes flammæ, vires ſuas exerant: tum orificio ſpecus, aut (vt periti artis loquuntur furno) firmiſsimè obturato, inditur fomiti ignis excitando incendio, quo demum mœnia vrbium, aut maiora propugnacula evertuntur. Quod ſi loci anguſtia, vehementior flamma conſtringatur, partē debiliorem petit, viresq; ſuas, ac naturæ impetum, in ea, quæ minùs obſtant exerit. Eas ſuffoſiones veſtigare artis eſt; quas ſi concuſſæ terræ ſtrepitus non prodit, ſuperpoſitæ in pelui aquæ motu, aut reſonantis tympani murmure deprehenduntur. Deprehenſis occurritur, adverſos obliquis meatibus cuniculos agendo, quibus nomen *Contraminy;* donec ad hoſtium opera perveniatur. Iſtarum oppoſitu, priorum violentia eluditur. Equidem, dum in ſuperficie globi terraquei, anguſta eſt digladiandi mortalib9 arena, intra terræ viſcera, locum prælio quærimus, centro terræ proximiorem, vbi infernum eſſe aiunt. Tunc, vbi ex crebrioribus catervis cuniculos fodi, ſuſpicio erat, paſsim miſsiles ignes, ac iacta è mortarijs mala-Granata ſunt. Telo, artificioſæ ſolertiæ id nomen ex ferro in rotundum elaborato, cuius concavum ignitis alimentis ſtructores talium infarciunt: vis dein, arte moderati ignis, globum flammivomum excutit, mox, in fragmenta diſrumpendum. E tubis æneis, ſeu pyrobolis, ſurſum mittere mos eſt, quò in medios hoſtes, vel tecta delapſi, diſsiliente metallo terreant, aut vulnerent. Ædificijs ſuperiacti incendunt, non ſemper

ſcopum

ſcopum tangentes, cui deſtinantur. Artis gloriam anteacti ſæculi ingenia tulêre; dum, non iam prælijs, aut iuſta acie, ſed hoc veluti compendio, ſanguinem humanum fundere placet. Potiſsima mortiferæ artis palæſtra Belgium, eiuſmodi Archimedûm productrix, vendicat ſibi inventũ hocce regulatum, aut amplificatum. Verùm, vtinam eo munere noſtra carerent ſæcula, manerentq; ſua fulmina Iovi; tum validi corpore ab infirmis, generoſi ab ignavis, animo & robore diſtinguerentur: aſſereretq; nativa Sarmatarum virtus, priſtina maiorum decora, & gloriæ amplitudinem. Cæterum, in frequenti pilarum eiuſmodi iactu, quo vitaretur pulveris pyrij diſpendium, vaſa axungiaria vetere pice imbuta, incenſaq; ; milites noſtri multa volutatione, in confertos mittebant: ad quarum lapſum, diffugiebant Coſaci, notas ex effectu Granatas metuendo; donec ludicrum terriculamentum pateſceret, temnereturq;. Etiam rareſcente defenſorum numero in arctiorem peripheriam, lineam circumvallationis contrahere illuni nocte neceſſum fuit: præmonita vigilum attentione, ne conſilium hoſti per transfugas pateſceret. Ergo indiſtinctim, Heri à ſervis, Commilitones à gregarijs, aliud vallum introrſum moliebantur; interim, nè amota ſigna retroceſſum proderent, frumentarios ſaccos perticis inditos, per prioris valli ſummitatem defixêre, quò exſtantium vexillorum manente ſpecie, ſecurus intrò ſe reciperet miles. 1649.

Iam alter menſis inter continua pericula exactus; non item in ſufferendis quæ internè affligebant malis, ſuperabile obſidium videbatur: nam, qui tantiſper hominibus vt homines reſtiterant, tandem fato, & extremæ neceſsitati ſuccumbebant. Frangebat animorum conſtantiam fames; cùm, ieiuno ſtomacho langueſcant membra; mox, vigor animi; dein, vita extinguatur. Omne in vitam alimentum defecerat; eo vſq; invaleſcente fame, vt conſumpto cuiuſvis generis fare, equina in eſum tranſiret. Quippè nuper inopiâ pabuli, exactis equis, nonnulli mactando ſuos

R carno-

1649. carnoſiores partes fumo induratas, in caſum famis ſervaverant: etſi, non omnibus ea futuri providentia, peditib9 præcipuè, quibus iam canes felesq;, & quæ alia abominatur natura, ſine faſtidio mandebantur: lora quinetiam, aut coriacea curruum velamina, lebetibus emollita ad ignem duritie, pro minutalis obſonio erant. Neq; turmales tantùm aut legionarij vexati malo, etiam Primores vim famis ſentire oſtenderant; equinam, non iam mentientibus aromatis, aliam in ſpeciem formatam; ſed, prout denigraverat fumus, ori ingerendo. Idem potabilium defectus; fraude mercantium dilutis liquoribus, & in immenſum aucto prætio. Aqua inſuper, è cadaveribus ſubmerſorum, tum Caſtrorum purgamentis contracto veterno, paſsim verminoſa fuit. Subvenire levandæ fami videbatur, quòd ſub initium obſidij recepti aggreſtes, iam tum famelica turba, miſsionem vltro poſcebat. Sex Mill: promiſcui ſexûs erãt, perpetua macie conſumpta & ſimulachra tantùm viventium: gravè agmen in communi inopia, vbi retinetur; ſi dimittitur, prorſus miſerabile. Retinendis inſtitere Duces, adpromiſſa diſtributione quantùm supereſſet victualium; non tamen ſuaderi poterant, gnari promitti quæ non haberentur, & diuturnæ tabi celeriùs fatum anteponentes: Vix miſeri Caſtris pedem extulère, cùm ab involantibus Scythis mactantur, ſemiviva cadavera, nullo operæ prætio in longinquam captivitatem trahenda. Præter famem, Pyrius pulvis defecerat, libratores mutilati aut enecti, præcipuo militarium operum Architecto (Ingenierum vocãt) Aderſio Centurione interempto. Nocebant inſuper crebra ad hoſtem transfugia, repertis ex intima Ducum admiſſione proditoribus. Ex his armamentarij ac annonæ defectus, teſſeræ militares, innoteſcebant; vnde pleraq; etiã fidos regi debuêre, quandoq; differri; maximè eruptiones! quarum vna quòd hoſti innotuiſſet luctuoſa; in qua præter XXX. è Commilitio, Ioannis Chreptovicij Palatinidis Novogrodenſis, ac Predborij Landzkoronij Caſtellanidis San-

Chreptowicz Landz. koronſki.

decen-

decenſis, illuſtria cæſorum nomina, cladem inſignivêre. 1649.
Indebitum certè animoſis Iuvenibus à manu plebeia fatū;
niſi,quod bellum, nullo perſonarum delectu, gloriam æque
diſtribuat ac mortes. Sed, nihil ita exitiabile,quàm ſueta
heröicis animis tinea, ſimultates. Cauſam ingratijs po-
tiſsimam comperio: dum, implorandæ cælesti opi, ad cir-
cumlatum Venerabile Sacramentum, omnis militia Deo
Exercituum ſupplicat; ac eodem inſtanti, in Prætorio Fir-
leij, Præcones verbi obſtrepunt malè; Catholicis auribus
acceptæ fuêre diverſa canentium voces: hinc, in authorem
odium, in Miniſtros minæ; quæ, ne in factum tranſirent,
maturè in Caſtellum ſubduci debuêre. Quæ, tanquam ex
compoſito ab æmulis inſtructa, dolebat Firleius, ſuſpicax
ſenectâ & anxius tolerandi. Etiam Coſaci, vt fermè vehe-
mentior circa finem motus eſt; vel, quòd diuturni pertæde-
ret diſcriminis; vel, antevertendo quem præſto compererant
Regis adventui, reſpirare obſeſſos haud patiebantur. No-
ſtri viciſsim, vbi plus periculi,frequentiores convolare; ad-
verſùm pertinaces inconcuſſa firmitudine obniti; novis &
tranſverſis loricarum operibus aditus impedire; & ſuper
omnia, obduratum contemptu mortis animum, oppone-
bant. Si acinaces, aut ſuetum lateri ferrum, in danda vul-
nera hebes; ſi bombardæ crebro vſu, aut madore imbrium
corruptæ; earum loco, ſudes, perticæ, lapides, curruū fra-
gmina, & quæ alia caſus arma miniſtrat, ad inferendos ictꝰ
adſümebantur. Quæ inter, communicati in modum fami-
liarem ab vtrinq; ſermones, aut convitia. Improperabant
hoſtes. Æquale laboris penſum, Heri ſubditis indicerent?
revolvi annum, neq; exactos cenſus? tranſiſſe ver, neq; ex-
decimari armenta? rudere interim tædioſo mugitu, pecu-
aria Ruſsiæ, ad Vratiſlavienſes nundinas anhelantia. Erāt
ex noſtris, qui per riſum reſponſarent. Laboris quidem
hactenus concedi vacationem; aſt mox aggerem per Bo-
ryſthenis alveum ab ipſis condendum: neq; in totum remiſ-
ſos cenſus, quos abundè exigat, per Vkraynam hoſpitans

1649. Exercitus Lithuanorum. Etiam decimas à Scythis repeti, non iam decumum pecus, ſed Vxores pignoraq; Coſacorum in Tauricam abducentibus. Hæc illi, ſueto iurgandi more.

Noviſsimum tum Chmielnicius, verſipellis ingenij exhibuerat ſpecimen, Germanos milites in defectionem ſolicitando, ſi ſucceſsiſſet dolus, egregia copiarum parte obſeſſos nudaturus. Dum negotium prolixiori ſecreto indiget, & modus tentandi facinoris in arduo eſt; componit ad Wiſniovecium literas, eo titulo. Illuſtriſsimo Duci, Terrarũ Ruſsiæ Palatino, amico noſtro, etſi minùs ſincero. Contextus Epiſtolæ vana pleraque aut futilia continebat; niſi quod literas Ducum, ſubſidij nomine ad Regem datas, remittebat interceptas. Is, qui attulit, nuper traſfuga; dum cum notis ſermones miſcet, ſcelus ſuum neceſsitate excuſans, Corſianæ alæ ſignifero fortè obvio, tradebat convellentes fidem militum Germanorum codicillos. *Quibus* (aiebat) *ſtare hucuſq; obſeſſi Exercitus incolumitatem, Germanorum pectoribus defenſam, vbi imbellia Polonorum, externa virtute protegitur. Incertis aſſibus venundari viros fortiſſimos: ſtipẽdia ſemper promitti nunquã ſolui; aut à Præfectis, qui fermè ex Polonis ſint, interverti. Computarent pericula & fuſum ſanguinẽ, levi & imaginario ære æſtimatũ. Quòd ſi, vbi fortiter mortem contempſerunt, non ampliùs vitam odiſſe pergunt; fructuoſiorem apud ſe militiam ſcirent, ac in promptu ſtipendia, ſemper victoribus numeranda.* Commovêre ea fidos milites; quòd, ſuſpicione probri, hoſtis conſtantiam ſuam temeraſſet. Reſponſum itaq; pro ſtatu præſenti magnificè, pro tentata fide exprobranter; latore interim retento, punitoq;: nam, & Bohdanus emiſſarium noſtrum iugulatum à ſe, non negabat, qui irritaret.

Quæ, de obſidione Zbaraziana ex probatiſsimis Commentarijs, aut præſentium relatione mihi comperta, ex fide tradidi; nullo condigno prætio occulendi vera, aut aggerendi falſa. Equidem decedit Marathon, Leuctre, Sagun-

guntum, aliiq; celebres obſtinata defenſione loci, pari Le- 1649.
gentium credulitate, & affirmantium pervicaciâ memorati, virtuti ad Zbarazium obſeſſorum; & quæ alia recentium oppugnationum exempla, admirationem ſæculi exhauriunt. Certè, prodigio affine fuit, virorum XII. Mill: ægrè computanda, vulneribus, ſtrage, inediâ, cæli inclementiâ exhauſta; ſupra CCC. Mill: ferocisſimarum gentium, invictâ animi conſtantiâ ſtitiſſe. Bimeſtre obſidium, propè continua oppugnatio fuit: Viginti generales aſſultus numerati: Sex ſupra decem equeſtribus prælijs decertatum: Reductus operum, ſeu contractio valli quater tentata, & perfecta; ſeptuaginta quinq; eruptiones inſtitutæ, pleræq; ſucceſſu proſpero, non vllas, vt fert ambigua Martis alea, clades luctuoſas fecit: ſeptuaginta maioris modi tormentis fulminatum; ex quibus, miſsiles globi, ad inſtar grandinis per Caſtrorum meditullium evoluti: ac, vbi vacavit in-ſtruices comportati, non perfunctorij certaminis ſpectaculum manſêre. Neq; reliquos celebris obſidionis actus, punctatim referre gravarer; niſi narrandorum copia fatiſcat, calamus, aut, ſatietate excellentisſimi argumenti obruatur. Dabunt veniam, infra meritum memoranti, ſublimes animæ, edecumatæ fortitudinis decus, à poſteritate recepturæ. Superſtitum item Iudicia deprecor, ſi quorum ingentibus factis, adæquato ex verbis præconio defum; ſtudium certè, & iniquam nulli voluntatem, attulero. Quanquam, non à vi humana, aut mortali robore, ea fortitudinis miracula patrata, credi neceſſum; cùm dextera Domini fecerit virtutem. Namq; vnum caput, contra centena & ampliùs ſtetiſſe, planè ex Deo fuit; apud quem fortuita aſini mandibula, in multiplicem Philiſtæorum cædem ſufficit. Nunc; dum feſtinanti in ſuccurſum Principi, circumacto narrationé ſtylo occurrendum eſt, inſcribo Zbarazcenſium obſeſſorum virtuti, conduranss paginæ monumentum.

Non vos ego, inquam, perpetiar mori
Dum vis mihi adſit; perpetuùm quibus

1649. *Debentur inciſa, excelſâ in Columnâ*
Nomen, Honos, Statua, Æ'ſq; fuſum.

Rex Caſimirus, præter Firleij literas, etiam ex Hungaria, ac Valachia accepto, Scythas iam coniunctos rebellibus, mox, Turcam apertè in cauſam deſcenſurum: acriori ſolicitudine, incolumitatem ſuorum vrgere cœpit. Regem ſe meminerat, ſemper in ardua promptus: etiam, quô, initia regnandi, præclaro ſervatorum Civium encomio, circumdaret, æmulatione fraterni exempli; nam, & Vladiſlaus vix coronatus, depulſis ab obſidione Smolenſci Moſchorum exercitibus, pari facto famam meruerat. Itaq; indicta egreſſui Varſaviâ, die D. Ioanni Præcurſori Sacro, Lublinum verſùs inter inſtituit. Scandenti equum, reddebantur literæ à publico tabellione. (Poſztam dicunt,) quibus præter arcta indagine, clauſa ad Zbarazium Caſtra, etiã inſolita Smotrycij fluminis inundatione, mœnia Cameneci, maximè Portam vrbis quæ Polona dicitur, ſubrutam labefactatamq; nuntiabatur. Silentio Rex contenta epiſtolij tranſmiſit, ivitq; per alacritatis imitamenta: cùm à collateralibus, obſervaretur, aliquoties Regium equum ceſpitâſſe, greſſus alioquin pertinacem, & pedũ ſecurũ. Dum cancro miles confluit, Rex Lublini ſemeſtri coactus ſubſiſtere: vbi matriculis cohortium calculo ſubditis, armiluſtrium inpagina condebatur. Haſtatorum non ampliùs mille-ducenti, loricatorum XIV. Mill: ſeptem peditatus cum deſultorijs computata ſunt. Dux, copijs cum Generaliſsimi titulo impoſitus, Georgius Oſſolinius, Supremo Regni Cancellarius; Peditatum peculiari imperio regebat, Chriſtophorus Huvaldus, gente ſuecus, externorum bellorum imbutus famâ, ac experientiâ. Verùm, vtriuſq; dignatio adverſo rumore fuit; quòd prior togæ meritis præclarus, belli decora avidius cuperet; quàm, vt conſequeretur: Huvaldo in materiem odij vertit, quod externus patriotis prælatus, & quidem Weyhero Pomæraniæ Palatino, id muneris ex merito ambienti, nec conſecuto.

Oſſolinſki. Huvald

Hic,

Hic, in concilio militari, primum deliberationis punctū.
An patrando bello adeſſe Principem? an ſeponi melius foret? 1649.
ipſe Rex in perſona ſe bello adfuturum declarans, ſopivit. Pro Generali Nobilitatis Euocatione, certatum acriter ſententijs; cenſentibus plerisq;. *Non vſq; ad incitas redactam Poloniam, vt adverſum ſervilia arma, intimas Regni vires exciere debeat. Adeſſe veteranarum cohortium robur, confluere Tyronum ſupplementa, honorarias item Procerum alas convolaturas: inſuper, ſolam Principis Maieſtatem, vbi iuſta cauſa ſubeſt, in ſummam proſequendo bello ſuffecturam. Vt nunc Rebelles obſeſſis Zbarazcenſibus graves, ita mox binis Exercitibus impares fore: dum hinc terribile Maieſtatis nomen, illinc indurata contemptu periculorum pectora, vtrobiq; vrgent. Publica Motione excita, nudari Reip: arcanum, ſuperficie tenus externis acceptum, ac formidabile; inſuper deſtrui gentis aſtimationem, ſi quæ Ottomanicam potentiam terruerint vires, autonomo vni, ac purgamentis oppidorum, inconſultè opponantur. Habendam rationem penetraliorum Regni; Quid-ſi Suecus faſtidiis inducijs pacem ægrius ferat? Moſchus diſgratiæ manifeſtus fœdera violet? à plebe quin etiam noſtrate, alieni ſceleris ſucceſſu, paria metuere circumſpectio iubet.* Tum ad generalem Expeditionem delati, improbabant ſegnem tardi mobilis motum, famoſiorem è longinquo, quàm comminus proficuam militiam, elevando. Deniq; concludebant. Vt concretæ nocturno gelu aquæ, vbi calorem ſol diffuderit, liquefiant: ita genium Rebellionis, temeritatis gelu rigentem, tepeſcere Maieſtate coram, & emolliri, veneratione a ut metu. Diverſi alij, inter quos, Caſimirus Leo Sapieha, Procancellarius Lithuaniæ, quo non alius Procerum, numeroſiorem militem ad latus Regis conduxerat, ſenſum ſuum ex ordine aperiebat. *Non iam ad vrſina cubilia, neq; cum ignavâ Pauluci manu, ſed pro aris & focis, defenſivè bellandum. Stare omnem in armis Ruſſiam, non magis ferro & igne, quàm odio & vindictæ cupidine flagrantem: Adeſſe Crimenſem Hanum, cum omni Taurica potentia, auidam rapiendi*

gentem.

1649. *gentem; cùm Coſaci libertatis prætextu arma cœperint. Ex ordine itaq; facimus, ſi aq; noſtras ac hoſtis vires libramus. Stat contra plebs, immanitatè ferox, & vix turmatim, ne dum viritim computabilis: eccubi adæquata reſiſtendo vires? vbi vel decuma parte proportionata copia? veteranos cohortes exautoratas; honorariam militiam merum ens eſſe: novos delectus, ſerum poſt bellum auxilium adpromitti. Iam verò fortuita reputando, confuſa mens reluctantia verba cohibet. Ergo Regem noſtrum, ſpem & columen Patriæ, lucernam Poloni Lithuaniq; nominis, fervidi magis, quàm providi, tanto diſcrimini ſubſtituemus? Nec ſiverit* Deus, *hoc capite in caſum dato, primum Regni vivens periclitari. Vnde ergo, niſi excita Nobilitate, (quod iam ante facere par erat) promptior reſiſtendi facultas. Convolabit illa in gloriam pulchro ſuccenſa fervore, vbi provocantem Aquilam pullos videbit: redibit intermiſſa in præcordia virtus, velut bellaci equo, quem nullâ degenerem ſenectâ eſſe aiunt. Ita venatrix ales, acta in cavea hyeme, nihil de volatu remittit, & ferrum quandoq; exacuit rubigo. Ad hæc, vbi effrenus Rebellio, omni virium niſu univerſæ Poloniæ imminet; etiam defenſio univerſi, generali conatu inſtituenda: nimirùm, dum infenſa naturali odio plebs, in Nobilitatem inſurgit: quidni Nobilitas, cui generis ac vocationis prærogativa, armorum vſum tribuit, contra non iverit! Vnde, & qualiter Regnorum progreſſus, ac incrementa fiunt; pari modo conſervationi attendendum. Dum verò progredimur, inſtituendum iter eſt, velut providi Patresfamilias ſolent, qui peregrè abituri, cuſtodiam domus cōmittunt vigilibus, aut claudunt. Similiter nobis, ſuſpecta aut periculo obnoxia, per fœdera aut præſidia firmāda. &c:* Hæc illi ſenſu magis, quàm animo diſcrepantes. Ea tandem pervicit ſententia, vt Edicta tertia (literæ Reſtium) Nobilitatem convocantia dimitterentur: tum demū, vbi in procinctu diſcrimen, ſpecioſa dictu, à facto neceſſarijs, ſerò nimis diſcernendo.

Stapkowſki. Lublino abiens Rex 16. Idus Iulij, obvium in itinere habuit Stapkovium, qui à Ducibus Zbaravianis, extremæ neceſſi-

ceſsitatis, niſi in inſtanti ſuccurritur, veniebat nuncius. 1649.
Plures arduum facinus aggreſſos, tempore ac ſucceſſu anteveneral. Stagnũ quippè Caſtris ſubiectum, lintre tranſvectus, per noctem margini arundinetis obſito adrepebat; de die fruticum ramalibus ſe ſe involuens, ac per devia ſerpens, quandoq; cœno aut paludibus abditus, tandem excubias hoſtium, periculosâ ſolertiâ fefellerat. Vera narrari, vel ex latore apparuit; qui, macie ac ſquallore deformis, cùm anguſtias obſeſſorum ſcripto & dicto teſtaretur, etiã aſpectu ſui monſtrabat.

Verſùs hoſtem promotis ſignis, exactè omnia ad regulã militiæ procedere viſa; Rege ipſo teſſeras militares enunciante; enunciatas, non ab excubitoribus modo, ſed & Præfectis vigilum, dum incognitus per noctem commeat, requirente. Hinc, quibus eâ curâ, enixiùs officio attendebant, cenſorem Principem remiſsi muneris veriti: ſimul miles exemplum vigilantiæ, in Præfectis æmulabatur. Neceſſariæ quieti pauxillas horas tribuebat, ſub primum diluculum, acſi ſol bellatori præveniendus eſſet, revertentes è cuſtodia campeſtri cohortes, inſpicere; prodeuntia agmina, ordinare; aciei corpus ac latera ſubſidijs firmare; ſolicitè adequitando vbiq;, & baccillo imperia deſignãdo: arte militari ac praxi valens, vt potè à prima adoleſcentia, per armorum experimenta enutritus Princeps. Vna deerat noſcendi hoſtium conſilia felicitas; cùm exploratores noſtri, aut per impoſturas fallerent; aut hoſti adhæreſcerent; deniq; interciperentur. Iam verò, excurrentes cohortes, quas ſubtùs hoſtem emittere vſus militiæ obtinet, nulla ſciendorum certitudine redibant. Legio Oſtrogienſis per eos dies Toporoviam prægreſſa, dum Scythas qui admodum rari viſebantur, invadendi audaciam ſumit, non ſine cæde repellitur, Pelka Hungaro notæ audaciæ Signifero cæſo, ac Zolkievio vetere militandi capto, cum plerisq;. Et Zolkievius ad Hanum deductus, primò ſurditatis obtentu quæſita declinans, mox, quaſi illuderet, ſubiraſcente Barbaro, Zolkiewſki. Pelka.

S minis

1649. minis territus, quantæ Regiæ vires forent? gnarus omniũ, haud reticuit. Vnde ſpes ac fiducia hoſti crevit; cùm contra, quotquot inde à noſtris intercepti, aut detecta proditione præhenſi, non pollicitis aut ſpe veniæ, non extremorum metu, in confeſſionem veri adigi potuerint. Et cavere à proditoribus haudquaquam facilè fuit, cùm agreſtes Rutheni, per Caſtra victualia ſub ſpecie mercatus circumferendo, rimarentur quæ illos neſcire expediebat: alij ſe in ſervitia cohortibus inſinuabant, probando quos oderant, odiſſe quibus addicti ſimulantes. Ita, dum nos arcana hoſtis conſilia ignoramus, ei noſtra, non aliter quàm ſua, patuêre; transfugio omnia prodentibus.

Propè Zborovum Exercitus conſtiterat; cùm incertus primò rumor, dein, qui vidêre, aut paſsi hoſtilia, Scythas in proximo vagari nunciant. Bieykovius impiger iuvenis, comite altero fortè excurrerat; nec longè pabulatores cæli, & in ſe diſcrimen verti conſpicat9, pernici curſu inſequentibus ereptus, comperta per Hyacinthum Michałovium Krzepicenſem Præfectũ, Principi defert. Rex, ad momenta rerum intentus, Gdeſzynio ac Pozovio turmarum Ductorib9, negotium dat; fideli indagatione rei explorandæ. Excurrunt iſti, ac, dum Scythæ non comparent, negant indici fidem; cæſos ab lixis agreſtes, ac rem citrà periculum eſſe, pervincendo. Zborovum oppidum, fluvius Stripa præterlabitur, mediocris ille, ſed præaltis gurgitibus, & tũ vi imbrium auctus, gemino ponte conſtratus erat, quo diviſim celeriùs traiceret exercitus, alveum, aquis & lacunis occultis, egrè ſuperabilem. Solenni Aſſumptæ in cælum DEI-PARÆ die, Rex, in vlteriorem ripam, ſacrorũ causâ tranſcenderat, cùm adeſſe hoſtem conclamatum. Patente namq; copiarum Regiarum adventu, ita Chmielnicius ſuas diſpertierat vires, vt cum parte earum occurreret Regi, alteram obſidioni ad Zbarazium continuandæ relinqueret: id agendo, circumſpecto ſilentio vſus; vt, non modo obſeſsi, ſed, nè ipſi quidem qui obſidebant Coſaci, abſceſsũ

Bieykowſki Michałowſki. Præfect. Krzepicenſis. Udeſzynſki. Pozowſki.

ſocio-

ſociorum ſcirent, ſentirētvè. Obiacebat ab læva peramplū quercetum, ſummitatibus arborum multa fronde, nullis ſubtus dumetis impeditum: ibi fama tulit, Chmielnicium penitùs explorandis Polonorum copijs, eo vsq; abruptâ audaciâ vſum; vt in faſtigium quercus irrepens, ac ſemipēſilis, circumiectos campos, & quantitatem Exercitus flumen tranantis, ſudo ſub auroram cælo, ſpecularetur. Inde digreſſus, autor Scythis eſt occupando loco, iſthic prima prælij experimenta tentaturis. Nec morâ ivêre confertìm ab agreſtibus per compendia viarum circumducti, in obliquum latus; vndè,priùs ſentiri quàm præſciri adventûs eorum potuit. Korycius cum Oſtrogienſi legione extremum agmen claudens, invectos aliquatenùs ſuſtinuit; aſt interſcindi ſe à reliquo Exercitu advertens, militari regreſſu ſubducebat ſuos, pugnandi cum Scythis gnarus, neque in ſummam audax. Hinc vacuum campum nacti, in currus noſtros illati ſunt, Polonis repentino ſuperventu perculſis, maximè lixis aliâq; caſtrenſi turbâ; quæ, inſtanti diſcrimini ſe ſubducens, implicatos pontes curribus obſtruebat; vt neq; iſtis expedita fuga, neq; parte ex altera commodè auxilia ſubmitti potuerint. Nemo aderat, qui imperia diſtribueret, cùm Witovius ex neceſſarij conſilij ratione, occurrit cum promptioribus hoſti; vt ſi minùs curribꝰ ſubvenire poſſet, ac ſaltem pontem tutaretur; quoad ſubductis impedimentis, Rex conſilia & ſubſidia expediret. Aderat ſimul Oſſolinius Stobnicenſis Præfectus, ac quinq; cohortes Nobilitatis Terrarum Ruſsiæ, omnes animoſè in hoſtem invecti. Erigebat pugnantes Sapieha Procancellarius, cum ſeptem ſignis propere accurrens; & quidquid citeriore ripa noſtrorum erat; ſed impari manu congreſsis magis animus ſupererat, quàm ſpes victoriæ. Nam, licetſi aliquantum remittere ex feruore Scythæ cœperint, mox tamē recentibus alis aucti, adeo pernici recurſu impreſsionem redintegraverant, vt ne inſtruendorum quidem ſcloporū, pediti tempus daretur. Tum verò reciprocante prælij æſtu,

1649. Koryцki. Witowſki Caſtell. Sandomir. Oſſolinſki. Sapieha.

1649. Załuſki. Kurczowie. Czaſki. Witovius confoſſo equo ac cæſo Załuſcio legionis legato ægrè ſubducitur; idem Sapiehæ Procancellarij diſcrimen, quem extremo niſu langueſcens equus, proſtituebat imminentibus Scythis, niſi Curtij par Fratrum periclitanti Hero ſubveniſſent. Luctuoſum ſanè noctis præludium belli! Baldovinus Oſſolinius ipſo in flore ætatis, Andrea Czeſcio cohortis Optione, ac XVI. ſocijs Nobilibus, in commilitiū pulcherrimi Fati aſcitis, eundem quem pugnans locum anteceperat, moriendo occupavit: funeſta Patruo gloriæ materies: cùm, ex eo Oſſoliniæ domus ſubſidium, viro ad Martios actus nato, vnicè deſtinaretur. Cecidêre item poſt Tyſzkiewicz. Cor-niacht. rem ſtrenuè geſtam, Felicianus Tyſzkievicius Palatinides Breſtenſis, ac è Roxolana Nobilitate plurimi Pedites Vngari, ſimul & ſclopigerorum Caroli Corniachti quatuor manipuli, poſtquam ter aut ampliùs ſclopos exploſerant, ſervatis etiam in morte ordinibus, ferro exciſi. Inſigne Kowalſki. hîc fortitudinis exemplum dedit, Kowalſcius è ſtirpe Korabitarum, Terræ Leopolienſis ſignifer. Sub inclinatam is pugnam, præciſa manu dextra, creditum decus Vexilli, ſiniſtrâ tuebatur; etiam hac truncatus, ac alijs ſuccumbens vulneribus, ſubtùs ſe involuit ſignum; vt quod vivus non poterat, ſaltem ſuppreſſum cadaveris mole, mortuus ſervaret. Certè Argivo illi robore animi par; quem, manu vtraque reciſa, dentes in navem, ac ſi harpagine retinendam conieciſſe, memorat, & miratur antiquitas. Submotis legionibus, iterùm in condenſatos curſus ivêre Scythæ; qui-Rzeczycki Præfectus Vrzędovienſis. bus arcendis, Georgius Rzeczycius Præfectus Vrzędovienſis, à latere cum tribus cohortibus advolans, poſtquam maiore audacia, quàm conſilio, elici ſe in apertam planiciem patitur; intra ſepta retruſus, ac obtruncatus cadit, præter artes militiæ, idiomatum Orientalium notitiâ clarus. Cum Czarnieçki. quo, ſimul interimitur Czarnecius Curruum Regiorum Præfectus, olim Alexandri Principis Poloniæ Hepheſtion alter. Hæc prima Martis proluſio.

At Rex, nihil ſubita incurſione turbatus, in decretorium

certa-

certamen ſe ſe comparat; imperia diſtribuens, ex neceſsitate temporis ac loci, legiones ordinans; de tranſitu, de Caſtris, de producenda acie, æq; ſolicitus: &, poſtquam in totum maturi Ducis munia implevit; vt pro interrito milite ſe geſſerit, infra tradam. Dum Caſtra tumultuarijs operis firmantur, confeſtim eductis in campum legionibus, (nam à fronte ſe alia hoſtium agmina oſtentavêre) acies eum in modum inſtruitur. In dextro cornu, Cancellarius Generalis, cum Staniſlao Potocio Podoliæ Palatino, ac Grabriele Stępkovio Bracľavienſe Caſtellano; Denhoffij manipuli ſclopigerorum, ac Sapieharum cohortes, tum Beľzenſis Palatinatûs, ac Præmiſlienſis Terræ Nobilitas, pro prima acie conſtitêre. Siniſtro, quod pratis contiguum, imperia diſtribuebat Georgius Lubomirius Poloniæ Minoris Generalis, cum Ioanne Sobieſcio Iavorovienſi Præfecto, ac Carolo Duce Corecenſi. Iungebantur, Zamoſcij Kaľuſienſes Præfecti; tum ordinatorum Oſtrogienſium alæ ac ſemilacera pridiano conflictu Witovij legio; huic adſtante Ioanne Pozovio voluntariorum ductore, quâ protenſum aciei cornu deſinebat. Hos ponè ſubſidiarium agmen ex Ruſſica Nobilitate, tum Chriſtophori Koniecpolij Beľzenſis, ac Kiſielij Bracľavienſis Palatinorum, turmis conſtabat; adiūctis Equitibus Germanis Walutoti, ac Thobiæ Minoris cohortibus binis; vt qua parte aciei maius diſcrimen ingrueret, caſtris item, ſi hoſtis impeteret, præſidio forent. Mediam aciem legiones peditum, ſub Huvaldo (Infanteriæ Generali) firmabant; ante quam, cōſtitit Rex vultu fiduciæ pleno, etſi in vno loco cōſiſtere haud vacavit, more Solis in omnes agenti. Stipabat latus aulica Haſtatorū Quingentorū cohors, egregiè fortis illa: tùm expeditius ineundo certamini, in geminum agmen diviſa; quorum priùs, Nicolaus Gniewoſsius Radomienſis Præfectus, Signifero Iacobo Michaľovio Tribuno Lublinenſe: alteram Vbyſz Dapifer Goſtynenſis, ſub Optionum nomine ductarent. Apud hos inſignium Equitum robur fuit. Adhærebat iuſto loci ſpatio,

1649.

Potocki Palat. Podol. Stępkowſki. Caſtell. Braclaw

Makowiecki. Pozowſki.

Gniewoſz Præfectus Radomien. Michałowſki. Vbyſz.

1649. Prætoria Stipatorum phalanx, ſub Fromholdo Wolphio, Wiewierſcio, Giſſa, alijsq; Legatis. Inter legiones machi-
Wolph. Wie- næ bellicæ procedebant, quò denſatis in fronte manipulis
wierſki. Giſſa. tectæ, in irritatum prælio hoſtem certiore iactu diſplode-
rentur. Machinas ſuſtinebant ſclopigeri Equitâtes, ducen-
Koſs. Przyiemſki. tibus Koſſo, ac Przyiemſcio iuniore. Hos rurſus ſubſidio erigebat Zamoſciana peditum legio, ſub Bergemanno Tribuno, ac Leſzczyniorũ recens invectꝰ in Caſtra miles. Sub meridiẽ Rex aciem obequitans,iam frõte & oculis,iam hortamentis Regia brevitate prolatis, intrepidas ſpes,& certam victoriam cunctis, ſi viriliter agunt ſuggerebat. Sex viros lateri comites adhibuerat, quos tamen mox inſtante certa-
Iendrzeiowſki. Sładkowſki. mine, ad ſigna remiſit, Iendrzeiovio, ac Sladkovio retentis. Interim Scythæ recollectis agminibus adornant pugnam. Etenim,ferinam tantùm diuturnitate maceratam, ſapere in proverbio eſt: bellum in inſtanti patrandum, dum fervor viget; opportunitas adeſt, & quoad flagrantes in certamen animi, non flacceſcunt. At dum Polonos, inhibita velitatione in ſtatariam pugnam intentos vident, tria caudis viridibus vexilla qui Aulicus Hani comitatus erat, in Lubomirſcij alas effundunt, ſueto præliandi more, adverſæ aciei lævum cornu ſuggredi, ſagittarum ictibus, qua manu commodius mittuntur, turbandæ. Gnarum id noſtris, proin cominùs promotis Ordinibus ictus eludunt; etiam opportunus à nobis ventus fecit, vt minùs noxia tela caderent. Clamor dehinc ab vtraq; acie, Polonis ſalvificum Redemptoris Iesu nomen, Barbaris *Halla*, quod Deum ſignificat ingeminantibus. Memorare lubet, vetuſtum Sarmatarum morem ante prælia canendi, non magis clangore tubarum, quam pio cantu militarem fervorem accendente. Nam, vt ſuperſtitio ignavos facit, ita vera religio fiduciam auget: præſertim, vbi iuſtâ causâ erectus miles, cùm pro gloria Crucis victimam ſe devovet, etiam pro ſe præſentem Deum, pugnatorem credit. Tum verò certamẽ, ſi quod vnquam memorabile oritur; dum illinc immanis

multi-

multitudo hinc; invicta conſtantia; paria vtrinq; virorum robora; equorũ agilitas; idem vtriſq; feriendi niſus opponuntur. Præcipuè levo cornu haud parcè ſanguis fuſus; vbi vtræq; acies tam arctè coiverant, vt non bello aut mutuo dandis vulneribus cohæſiſſe; ſed, vnius gentis homines, in novæ ſocietatis vinculum coalitos crederes. Eminebat Duces, in parta maioribus bello decora, glorioſè aſſurgentes; etiam, miles pertinaci conatu virtutem præfectorum æmulatus; quoad Barbarorum numero implicitis Ordinibus, ſenſim reſolvi, locumq; deſerere cœpit; adeò exitiabili abſceſſu, vt in retro conſiſtentes ſuorum turmas ingruendo, eas, aut impetu, aut exemplo abriperet. Attamen conſtantia Ductorum, præcipitem ſuorum confuſionem, ſi non reſtituit, certè retentavit diu. Eadem iam & dextræ alæ fortuna erat, vbiq; repreſſis aut loco motis ſignis: cum re inclinata Pozovius, vt erat per tranſverſam genam ſagitta ictus, manente vulneri telo, ad petendum auxilium accurrit. Confeſtim Rex, denſatis peditum legionibus, in adverſos Hovaldum immittit; ipſe incitatiùs ad Equeſtres procurrens, gradum inhibet, & Aquilas retro in hoſtem vertere ſigniferis mandat. Prehendiſſe aliquorum fræna, inſinuando regreſſui; &, vt præter ingenium ſævus ferrum in ora intentaverit, qui viderant affirmavêre. Puduit enimverò, pugnam ciente Rege, locum deſerere; ac cunctiſ ſociantis periculum Principis reverentiâ moti, contra ſigna obvertunt. Iam quippè pedes ſtrenuè ſuggreſſus, denſâ globorum procellâ ſubmovebat Scythas, alijs prælonga acuto ferro haſtilia, in ora caballorum contorquentibus. Percommodè & Potocius Palatinus Podoliæ, evocatis aliquot è ſubſidiario agmine turmis, adoriri pugnantium latus ex obliquo præcepit: quæ ſtrenua impreſsio confuſos ſuorum Ordines nonnihil reſtituit, vt tandem vacillantem, hoſtis impetum ſuſtinerent; velut æquali vtrinq. marte. Neq; interim tormenta ceſſabant; quanquam ancipiti periculo in permiſtos ſuis hoſtes, emiſſa. Sub veſperam, receſsit

1649.

1649. ceſsit Scytha, inſolens per noctem agendi, etiam legiones noſtræ campo ſubductæ ſunt.

Deſijt ſub noctem prælium, aucto in maius per tenebras diſcrimine. Intempeſta ſiquidem nocte, dum per traiectum eluctati currus, meditullio Caſtrorum perſtrepunt, ac lixæ inconditis clamoribus contubernales requirunt, aut advocant; ſuſpenſos anxia rerum exſpectatione animos, triſti imagine confundebant. Multos, occultus pavor, in eventum belli anxiè reſpicientes pervaſerat; non pauci, ex falſa relatione conſternabantur, infimis è fece militari paſſim ſpargentibus: Regis cum Proceribus ſarcinas convaſari, ac pleraſq; vltra traiectū in tuto eſſe; nec aliter rebus comclāmatis ſuccurrendum; niſi Rex, abitu cum potioribus ſibi conſuleret. Hinc aucta credulitas & pavor; ac, vt eſt prōpta inter tenebras affirmatio, etiam validiores animo, ex pridiani conflictus trutina vacillavêre. Interea, ordinatis quæ vſus poſceret Rex, de ſecunda vigilia, ſi daretur, neceſſario ſomno obiter membra ſolaturus, itinerario recubuerat eſſedo: cum plurium accurſu, quid ageretur veſtigantium? primò Eccleſiaſtes Ciecíſzovius, mox Tyſzkievicius Pocillator Lithuaniæ edocent; hoſtis dolo, an ſuorum ignaviâ, ſparſam de abſceſſu Regis è Caſtris famam: hinc, apud cohortes tumultuari, equos inſterni, clitellas compilari, & niſi illicò ſubveniatur, Pilavecianum probrum propè eſſe. Ille, animo ad ſubita firmus, inſcenſo raptim equo, ac prælucentibus facibus, apud principia legionum cunctis ſe videndum præbet, ac vbi frequentes coire advertit, arguēti propior alloquitur. *Me, Me, adsū Rex veſter Poloni, quibuſcùm, vt vivere placet; ita pro Patria commori, non indecorum fuerit. Eccur verò Cives Regem, miles Imperatorem deſererent? cur tot defuncti periculis, cum victoriam conſtantiâ complere poſſint, per ſocordiam amittant? Fruſtra enim cœpimus, ſi non duramus. Præſto ſe eſſe, & perſtiturum; non arbitrum modò fortiter agentiū, ſed Ducem: deniq;, ſi ſors ita ferat, glorioſæ mortis ſocium.* Verba Regis, non flectere modo animos,

Ciecíſzowſki. Tyſzkiewicz.

moſ, ſed pavorem ipſum frangere viſa: addentibus, qui comites lateri; vt Nobilitatis innumera vis, propè Caſtra ſit; vt 1649.
Scythæ repudiatis Coſacis, regiam amicitiam præferant; Zbaraziani, cruento prælio obſeſſoribus reiectis, Regijs copijs in craſtino ſint iungendi; aliaq; ex vſu præſenti, quæ mox, incuſsêre probroſi pavoris verecundiam. Non tamen ſine infami exemplo nox fuit; ipſo quippè motus initio, duo equeſtri familia genti cohortium ductores, execrabile facinus auſi, Regem & Caſtra turpi fuga deſerendo. Contubernalium impetu abreptos pleriq; dixerant: fatiùs credo, quòd per tyrociniũ belli adhuc rudes, flagitio opportunam noctem, & infamiæ per tenebras conſuli putaverint. Eò notius probrum, quòd præclara vterq; domo, nec exiguam ſecum catervam, in ſocietatem abitus traxêre. Etiam eædem noctis tenebræ profuerant, nè exemplo nocerent. Proin, militari infamia notati; vt, non impunita ignavia, terrori eſſet. Parcendum nominibus, vel ob ſola Maiorum præclarè facta duxi; etſi in poſteris probrum averſor: addito, vnũ ex Accipitrinis, alterum ex Gozdavitis fuiſſe. Exemplum hac in parte Chronographorum noſtrorum ſequor: qui, fugacis ex Halicienſi prælio Palatini, dum cognomen reticent, ſtemma referunt.

Poſtridie, agminatim campum occupant Scythæ; etiam Coſaci, depreſſa vallium ſilentèr traductis legionibus prætervecti, quò intentos prælio Polonos à tergo adorirentur; vel, vt poſthac patuit, fugæ intercludendæ. Alium enimvero Polonorum Exercitum exactâ nocte crederes; Tribuni, ac Centuriones, ſub primum diluculum, frequentes in veſtibulo Prætorij aderant, iuſſa præſtolantes: ij maximè, quos nocturni pavoris conſcientia arguebat. Damnabant iſti tranſacta; ac, de imminentibus animosè loquebantur. Idem turmalium in fortia facta conſenſus, cùm infimo cuiq; liqueret, nonniſi vnam in virtute & armis ſpem eſſe vitæ cunctorum, & victoriæ; Eductæ legiones in aciem; eo, quo pridie ordine, ſtetêre: quoad hoſtis primâ impreſ-

1649. ſionem, in oppidum vertit, quod Caſtris contiguum, ſine alterius detrimento capi nequibat. Inde, delubrum Ruſſorum, exacto præſidio noſtro, vbi ſui iuris fecit conglobata agmina vno tractu, tam in valla, quàm in aciem noſtrã immittebat. Agitymir-Bey, ac Thohakay Murza (Thohay-Begum namq; acerrimum Coſacorum Patronum, cõtagioſa lues Tauricam pervagata, nuper extinxerat) in Oſſolinianum cornu; Chmielnicius cum ſuis in levum invecti ſunt, Hladkio ſæpimenta oppidi invadente. Iuvabat hoſtes, incolarum oppidi veriùs propolarũ; qui, vt plurimum ex Ruſsis perfidia; ſignum invadendi campanarũ pulſu dantibus; aut, quà per depreſsiorem foſſam facilior aggreſſus, fumo ſuccenſi ſtraminis iudicantibus. Dimicatum nihilominùs ſtrenuè; niſi, quòd temperato impetu, retundebant magis noſtri vim, quàm inferebant: nè, incitatus fervidius Eques, peditem præſidio ſui nudaret; aut retruſus ordines legionum, ac tormentorum perturbaret. Ita, ſuſpenſo aliquatenus eventu, dum prima acies locum tuetur, acer in omnem rei gerendæ occaſionem Rex, etiam ad lixarum coëuntes globos advolat; ſemiermes illos, & velamina linea pro vexillis ſecutos, per lateris comites, ad ſtrenuè agendum promiſsis erigit: in tempus, proletario agmini, Zabuſcium Ducem præficiendo. Non renuit iuſſa vir Zabuſki promptus, ſimul turba illa aſpici ſe & videre Maieſtatem gaudens, (ignota mutuò & ex habitu ſolo ſe ſe noſcitans) ad præſtandam bello operam ſub oculis Principis accingebatur. Iam in Regium Evocatorũ Vexillum illati Scythæ, iteratò reſumptis viribus, vniverſæ aciei graves incũbebant; niſi, quòd regulatè data imperia, & ad amuſsim obſervata; vbi opus, ſubmiſſa auxilia; latera ſubſidijs erecta; feſsi, mutati recentibus; tormenta præcipuè vſui & terrori, & quæ alia ſolent, immotam loco reddebant. Etiam, famulitium Caſtrenſe, aliquam, ſi non opem, certè ſuccurſûs imaginem exhibebat: ſubtus oppidum, præcipuè haud pœnitendo certamine in Coſacos invectum. Etſi poſtea

hoſtes,

hoſtes, vbi ardentiùs primo ſucceſſui inſiſtere comperiunt, 1649.
longiùs elicitos obtruncarant plurimos; quoad reliquis, accurrentes Oleſnicij Præfecti Opocznēſis Deſultorij, non ſine multorum iactura receptum ad ſuos, ægrè aperuêre. Oleſnicki.
Iſtis, dum exemplo ac inſtinctu præit Liſiecius, è Societate Liſiecki.
Iesu Sacerdos, ibidem aliquot globis traiectus, occubuit. Penes quem victoria eius diei ſteterit, indicat abſceſſus Scytharum iterato campi poſſeſsione decedentium; adeò properè, vt ne cadavera quidem ſuorum, quæ tota paſsim arena, ad mille fœdè ſparſa iacebant, inhumata reliquerint. Cauſam pugnæ haud conſummatæ; alij in Hanum, vltra invito Deo pugnare abnuentem; alij, in Miniſtros, plura ſibi ex reconciliatis partibus, in obventum deſtinantes, reiecêre. Captus tunc Adil-Murza ex potioribus quem Rex Szembergio conceſſerat, Fratri Hyacintho ex Taurica permutatione liberando. Mirum viſu, inter cadavera repertam fæminam Scythidem, habitu viri ac pharetrâ accinctam; quæ, cōflictu illo, dum imperterrita Amazon fatum provocat, globo traiecta, virili morte interijt. Neq; noſtris ſine iacturâ exactū certamen, Zacharia Czetwertinio, Paulo Swierſcio Enſifero Podoliæ, Kaſzovio, ac Chocimirſcio turmarum Ductoribus, cæſis ac præter XL. VII. Nobiles commilitones, ad Millequingentos ex promiſcua militia deſideratis. Saucij dum rem ſtrenuè gerunt, Miaſkovius Leopolienſis Succamerarius, Stano Vexillifer Sanocenſis, Gdeſzynius item ac Brodovius Rothmagiſtri. Czetwertynſki. Swierſki. Kaſzowſki. Chocimirſki. Miaſkowſki. Gdeſzynſki. Brodowſki.

Interim Generalis, ab exacta prudentia ſolers, de ponēdis per cōditiones armis, multa ſolicitudine agitavit. Neq; eo rerum ſtatu, Rex mitiora abnuebat, maximè ad Zbarazium obſeſsis metuens; ne famè, aut extrema vi, in deditionem cogerentur. Subibat nihilominùs anceps cura, de modo pacis ingerendæ; ſi prior ſcriberet, non facturum ex Maieſtate? ſi compellatorias præſtolaretur, crudelem moram, & exitiabilem obſeſsis cunctationem? Placuit Mi-

1649. niſtris tentare vadum, dimiſſo cum literis captivo Scytha, quibus. *Exprobrata obiter Hano ingratitudo eſt; quod vitã, & imperium Taurica, beneficio Regum Polonia adeptus, hoſtẽ non ex meritò ageret; maculoſo rebellibus fœdere illigatus, olim amicitiâ regali felix, inclytusq́;. Coſacos ſemper antea Scythis infenſos, etſi nunc ex vſu ſocios ſimulent: mox, vbi adoleſcunt vires, odia & arma in eos, quorum in præſens ope nituntur, cõverſuros. Ita, à catullis lupi, vbi ſuccreverint, devorari nutricem hœdam; & peſtilentis morbi contactu, etiam eos infici, qui medentur. Nullius magis quàm Principum intereſſe, erudire ſubditos, Rebellionem eſſe poſſe ſine prætextu; non poſſe ſine pœna. Probè item Hano cauſam & finem belli perpendendi; qua prior, ſi iuſta eſt, etiam exitus, velut æquus iudex; vnde ius faſq́; ſteterit, ei victoriam dabit.* Lectis haud oſcitanter Hanus, dũ vel protracti non ſine iactura ſuorum belli tædium vrget; ſeu immeritam hoſtilitatem, cum proficuo amicitiæ titulo, non ineptè confert; paciſci velle reſpondit. Stylum Epiſtolæ, breviter ſcriptæ inſero.

Fortunatus Iſlan-GereyCham, Sereniſsimo Poloniarum Regi IOANNI CASIMIRO, Vitam ac Sanitatem.

Inprimis ſua Maieſtas ſi valet proſperè necne? ſe quidem precari omnem fortunam ac ſalutem ſuæ Maieſtati; tum, florens in diuturnos annos imperium. Significare item, quòd literas amicitiæ prænuncias, à ſua Maieſtate acceperit; enixè tamen mirari, quòd ſua Maieſtas poſtquam Regnum iniit, nullius internuncij legatione ſe dignaretur: immemor planè, neminem inter mortales adeò perditè naſci, qui non alicui vſui eſſe poſſit, vicino requirenti. Vt vt ſit, ſe animo hybernandi in has oras veniſſe, attamen amicitiam non abnuere, nec colloquio defuturum. Etiam Chmielnicius ſcribere ad Regem iuſſus, paruit; eo ſcripti contento, vt à prima iuventa Regibus fidus; vt per exacta ſtipendia, captivitatis ſortem, & honeſta in bellis vulnera emeritus; tandem inimicorum conſpiratione, falſi criminis invidiâ oppeſſus, modo inculpatæ tutelæ, ad defenſionem ſui arma ſumere coactus fuerit. Prolixa dehinc Synopſi

nopſi exaggeratis iniurijs ſubnectebat; decedere ſe haud illibenter Zabuſcio, Præfectura militari Zaporoſcēſi; cùm, ignoſcēte Principe, mortē, quàm irato, vitam habeat potiorē. 1649.
Dū fiducia paciſcendi animos mulcet, interim triduò irremiſſa hoſtilitas duravit: interprete nihilominùs Scytha, de loco perſoniſq; inſtituendi colloquij, vltro citroq; commeante. Cui, obiecto, quòd haud bona fide paciſcēdi media quærerentur, inſcio Hano vim fieri; mox deſituram reſpōdit, quominùs negotium maturaretur perurgens. Vbi de loco convenit, prior *Wezyr-Hani*, levi tectus endromide; aſt in decoram oris geſtuſq; gravitatem compoſitus, venire præoccupavit. Neq; in Generali mora (nam hunc patrando pacis negotio, ſpecificè requiſierat Hanus) quin operienti cum collegis accederet. Dicto ſalve, paulum ſtetêre mutua contemplatione defixi. Dein Oſſolinius prior, in rem divertens. *Quid cauſæ, quòd veteris amicitiæ iura, inter vtraſq; gentes, violata ſint? quid rei, quod ſocialis fides interverſa? bello fœderata Polonia laceſſita? rebellibus præſtitum patrocinium? Eccur Scythæ facti ſint protectores hoſtium, & amicis hoſtes? A Polonis certe, cur eos vicinitatis pigeat, commiſſum nihil.* Cui Wezerus. *Iura amicitiæ, in integro manere reſpondit; Tributa Principi ſuo pendi ſolita, ſi redditis, vtriq; domum redintegratis animis abimus.* Hìc Generalis ad mentionem tributi aperte excandeſcens. *Tributi nomen* (inquit) *Poloni ignoramus, accipere ea, non dare ſueti: alio titulo ſtipendia gratuita pete, quæ Regi munifico dare moris, vt ijs obligatus, hoſtes aq; & amicos pro delectu eiuſdem habere tenearis.* Scytha in energia vocabuli nonnihil hærens, poſtquam hallucinantis interpretis accuſaverat errorem, in craſtinum differri colloquium petijt.

Vbi dies, conveniunt iterùm in pacem arbitri, Wezyro in argumentum ſeriò deſideratæ concordiæ Chmielnicij adducente. Eminùs is, ſublato capitis tegumento, venerantis exequebatur officium; ac remotior quàm vt de collegio arbitrorum immiſceret. Kiſielius Palatinus, ac Sapieha

1649. Procancellarius, Oſſolinio cooperatores negotij aderant; binis itidem à parte Scytharum, Sefer-Kazio, ac Sulimazio Agis, Wezero adiunctis. Vbi verò diu, vtrinq, diſceptatū, tandem, in eas leges convenêre. Quoad Scythas.

I. Abhinc, inter Sereniſſimum Ioannem Caſimirum Regem Poloniæ eiuſq; ſuccedaneos: tum Iſlan-Gereum Hanum Tartarorum, eiuſq; poſteros, fida pax, & amicitia manebit.

II. Rex Poloniæ ex munificentia ſua, ſtipendia Hano largietur, Camenecū quotannis mittenda. Hanus viciſſim cum copiis ſuis, Regi ac Regno vbiq; & contra quemcunq; hoſtem adeſſe ac auxiliari, pro delectu Regis tenebitur.

III. Excurſiones, ac hoſtilitatem omnem, in ditiones Regni Poloniæ Hanus poſthac inhibebit: prædas item & abigeatus vetabit.

IV. Copiæ eiuſdem, hic & nunc, ab obſidione Caſtrorum ad Zbaraz, diſcedent; nec vllam digredienti Exercitui, moleſtiam faceſſent.

V. Quæ eædem copiæ Scytharum, ac ſi quid Turcarum Rumelienſium, ſecuti Hanum in id belli, pacatè & ſine noxa è finibꝰ Regni abducentur.

VI. Rex Poloniæ viciſſim, in gratiam Hani, Exercitui Zaporoſcenſi ſupplici indulget, ac in gratiam recipit: qui fidem & obſequium in poſterum ſtabilita, iureiurando aſtringet.

Et ea quidem cum Scytha pactio, vtcunq; audijt; dum is, pro externo, & pari ſe gerit. Cum Coſacis, vt pote ſubditis, & Rebellibus, in ſtipulatum deducta compoſitio, pupugit; eos maximè, qui extra periculum poſiti, promptius os in trāſactorum vituperium, quàm manus in agendorum auxilium gerere ſolent. Sed arguentium ſupercilio potentior neceſsitas effecit; vt, accipiendo leges daremus: & dum venia erratis neceſſario tribuitur, nomen clementiæ in ſecuritatem tranſiret. Cum Coſacis, potiora puncta fuêre.

I. Libertates Exercitus Zaporoſcenſis, ſarta tecta manebunt, recenti Sac: Reg: Maieſt: diplomate approbandæ.

II. Mi-

II. Militia numerus ad XL. Mill: reducetur: Matriculâ ſeu Albo per Præfectum conſcribendo: quòd ad Acta Caſtri Kijovienſis, quô omnibus innoteſcat, porrigetur. 1649.

III. Delectus Coſacorum, per oppida ac colonias Regias fiet; Nobilium bonis omninò immunibus. Liberum nihilominùs erit cuiq; ex plebe, in Civitates conſcribendis delectibus addictas, ſine omni Heroüm impedimento demigrare, reliquis in ſolita ſubiectione permanentibus.

IV. Hyberna, Stationes, ac Exactiones, quocunq; titulo, militares, in Civitatibus quæ militiam Zaporoſcenſem complectentur, Exercitui Regni non aſſignabuntur.

V. Immunitatibus Eccleſiæ Orientalis Græco-Ruſſæ, lege publica cavebitur, templa eius, Clerum, ac bona Spiritualia, ab Unitis non invadenda.

VI. Dignitates, ac Officia Kijovienſis, Braclavienſis, ac Czerniechovienſis Palatinatuum, incolis eorundem, Status Equeſtris, ritus Græci, conferentur.

Neq; in totum Chmielnicius ſui immemorem egit, etſi maximè plebicola videri volebat, addita inſtrumento pacis appendice; quâ, Præfectura Czechrynenſis, prout in ſua circumferentia exiſteret, eidem Zaporoſcenſium Duci in feudum addicebatur. Ita tum, pax compaginata; eo rerum ſtatu perſuaſis omnibus nihil abnuendum, etſi nimia poſcerentur. Demum, Chmielnicius deprecandæ Regiæ Maieſtati in Caſtra venit; *(die 19. Auguſt.)* ad viſum Regis Prætorium equo diſiliens, quòd idem fecerat, eius, qui ex centenis conſtabat, comitatus. Præeuntis itaq; Kiſielij hærens veſtigio, in conſpectum Regis admiſſus, in terram defixerat oculos; credo, vbi aſpectus vncti Domini, fulgore ſuo, everberaverat caligantes. Dein, ad ima pedum provolutus, inter alta ſuſpiria dixit. *Non eum in modum expetitam ſibi copiam, ſalutandi Ser: Reg: D. S. C. Verùm, quæ tranſacta, magis malignitate Fati, quàm culpâ ſuâ, humillimè deprecari. Indignum ſe omni clementia prorſus fateri; perſuaſū tamen eſſe, eam, quæ ſupremi Numinis eſt, etiam* vicarij *eius, miſericor-*

1649. *ſericordiam adverſus ſupplicem forè: quæ cor humiliatum nō deſpiciat.* Ad hæc Lithuaniæ Procancellarius (Oſſolinio tum abſente) *Quanta, qualiavè patrata; à nemine, nedū ab autore ipſo ignorari poſſe: neq; ideo recenſenda, quæ omnibus palam ſint. Sereniſſimum Regem refricare vulnera nolle, vbi ea miti clementiæ ſuæ remedio ſananda credit. Idq; more Solis, qui bonis æq; ac malis lucet; ita Optimus Princeps, dum pacatos Cives propugnat, refractarijs parcit. Ignoſcit verò ea lege, ſi enormitas facti, ac pro demerito pœna, conſtanti poſthac fide, & pro patria meritis diluentur.* A Rege digreſſus, Iuſiurādum coram delegatis præſtitit, nihil ſuper contentis diſquirens, conſcientiâ & aſuetudine formatus: vt, quo momento fidem aſtringeret, eodem & falleret. Poſt hæc, Cancellario Magno obiter ſalutato, caſtris exceſsit. reverſo ſimul Lubomirio Minoris Poloniæ Generali, non aliter Coſacis Bohdanum fidei noſtræ permiſſuris; niſi de reſtituendo tali obſide caveretur. Mox, inter Principes, iam fauſto ſidere amicos, vtrinq; donis certatum. Rex Polonus, acinacem diſtinctâ gemmis vaginâ, cantherium item formâ ac phaleris inſignem, Scythæ: Hanus viciſsim verſicolorem Caballum, pharetramq; cum arcu Getico, etiam pleroſq; captivos; inter quos Zołkievium in gratiam Regis remittebat. Ac, quô in longum duraturæ paci conſuleretur, datis obſidibus, rem tranſactam firmare placuit. Deliberavit aliquantum Rex, quemnam è noſtratib⁹ mitteret? pleriſq;, barbaras oras, & longinquum clima, & fluxam gentis fidē ſequi, abnuentibus. Fortè in Prætorio frequens vt aſſolet è primoribus Iuventus convenerat; qui, familiari diſcurſu, de qualificato inter ſe ſubiecto ſermocinati, ſupervenientem Denhoffium Socalienſem Præfectum, iam Principis deſignatione, iam Generalis Soceri voto, ſubſtitui negotio aulicâ iovialitate contendunt. Denhoffius verò, eo animo in Regem ac Patriam, natum ſe teſtaretur, qui non Poſphorum modo Tracium, ſed remotæ Perſidis oras, & vltra mūdi limites poſitam Tulen adeundam, mandato Principis haud dubitet: mox, ad Regem re delata, laudibus cumulatus

latus Denhoffius, cum Hano expeditur. Suliman Agâ è potioribus Scytharum, egregiæ indolis Barbaro, ad latus Regis in anteceſſum ablegato. 1649.

Hoſtis à Zborovo reductis agminibus, Zbarazium iter direxit, & quamvis ex concluſæ pacis efficacia, ad obſeſſos libertatis beneficium pertinere profiteretur; quo tamē pretium impenſi ſanguinis non intercideret; collaticium æs donarij in ſpeciem poſtulavit. Hùc Rex Ozgam Leopolienſem Notarium, ac Thobiam Minorem Rothmagiſtrum, deſideratæ liberationis nuncios præcurrere iuſſerat, qui dum collationem pecuniæ, Hano in vim gratitudinis offerendam ſuadent, aſperiùs à Præfectis militiæ accepti ſunt. Ad illatam quippè Lytri mentionem, exarſerant inſolentes contumeliæ viri, reſponderantq; *Penderent, qui exſolvendo fidem dediſſent, ſe contractu ſtipulatorio in iniuriam tertij eiusq; abſentis lato, non teneri: nec niſi, quoad vita ferrumq; ſuppetierint, de hoſtium aut ſi ſors ferat, ſuo ſanguine depenſuros.* Ita invicti Heröes, nihil de prima ferocia remittendo, tandem perſeverantia, ac magnanimitate ſua, perfecêre, vt hoſtis offâ fruſtratus, non temnēdus præco ſtrenuitatis retrò abiret: paſsim vſurpato dicterio. Ad Zbarazium ab vno Polono, decem Scythas, è contra ad Zborovum propelli. Hæc eſt igitur memorabilis, illa pugna Zboroviana; quâ duo bellicoſiſsimarum gentium Principes; alter Ottomanicæ Portæ ſatelles; Vniverſæ alter Chriſtianitatis ſtationarius; hic incredibili virtute, & iuſtæ cauſæ fiduciâ: ille innato in arma fervore, & immani copiarum numero, inter ſe concurrunt; ſub protectæ rebellionis, & defenſæ Patriæ titulo. Certè Dei opus credi neceſſum, dum à paucis multitudo cæditur, ſiſtitur; demùm velut fuſi ſanguinis ſatietas cœpiſſet, in mutuæ pacis leges, velut laſſatæ partes, coaluêre. Debitam poſt Deum, Virgini Deiparæ, quæ Poloniarum Regina dici amat, victoriam, multorum pietas cenſuit: quòd ſolenni eius Aſſumptionis die, hoſtium vis dimicando fracta, ac Polonorum robur, divina ope

Ozga Minor.

1649. erectum, in finem dirimendi actus duravit. Erat in augurali Prætorij imago, Virginis MATRIS, ex aſceterio Belzenſi vniformi, in id belli deſumpta, quam ante cernuus Rex, vel integris quandoq; noctibus orationi vacare, ab intimioris admiſsionis Miniſtris, obſervatus. Tunc, quò grata beneficij memoria exiſteret, Cracoviæ in primaria Baſilica, quam in Circulo Beatæ MARIÆ nuncupant, anniverſarium in memoriam eius victoriæ, ac ſacra, in ævum duratura inſtituit; addicta in cenſum loci, ex fodinis Wieliczenſibus, ſalis nativi penſione.

Abeunte Scytha, Rex Glynianos, dehinc Leopolim movit. Nihil polita & elegans Vrbs omiſit, honoris; & poſtquam incitamenta triumphi exhibere vetita, læto populi applauſu, incognito ſubeuntem Regem, excepit, compta Ianczowiki. oratione per Martinum Ianczevium Doctorem Medicum, finem bello gratulata. Hic, dum feſſam valetudinem brevi reſpirio ſolatur Princeps, interim à Zbaraſcenſis militiæ Primoribus multa inter ſalutandum verborum ſolennia audiebantur, cum Rex, vnumquemq; alloquio dignatus, ad cunctos laudatione aptiſsima deſcenderet: & illi, vindicē deſperatæ ſalutis Regem, ac redivivis, exhibita poſtliminio luce, iterum Parentem, non falſa exageratione afferrēt. Ac quo virtus, non irrepræmiata ſtaret, Firleius Sandomirienſium Palatinam dignitatem accepit; vt eo titulo ſepulchrale non niſi elogium augeret, in brevi fato functus. Firley. Sieniawſki. Compar Firleio, ſortito honore Adamus Sieniavius, quippè Notarius Exercituum renunciatus, haud intermittente, quo in Caſtris correptus languore, ingenti deſiderio extinguitur, præclarum Roxolaniæ ſidus. Hieremiæ Wiſniovecio Præmiſlienſis; Landzkoronio item Stobnicenſis, amplo reditu Præfecturæ ceſsēre. Pollicitis alij ſuſtentare ſpem iuſsi etſi quandoq; diuturna expectatio, ingens ſperantis animi tormentum ſit. Et cum Præfectis quidem fortuna liberaliùs egiſſe viſa; at miles querulus fremebat, quod longa fame, ac vulneribus enectus, armorum ſuper hume-

humeros faſces deferendo, ne micam quidem commeatus ſubmiſsi, vel vt ſaltem morbidi, ac vulneribus ſemineces ſocij, vehiculis ex conducto deportari, à Zbarazio poſſent, haud impetraverat. Exaſperabat quin etiam poſt cæſum in prælio Rzeczycium Vrzędovienſis Præfectura, in Grębofzovium Regis aulicū, collata; qui, inter arma inermis, eluſa militarium petitione, è pane benemeritorum participârat. Accidit enimverò, vt alia ſæcula virtutis, alia præmiorum exempla ferant: ac ſæpè apud pacatos Principes, quorum ingenij vis, intra politicas artes ſubſiſtit, præſentius fortitudini ſit præmium: fortes ipſi ac gnavi, vel ſolo regnantis exemplo, militem ad ſtrenuè agendi vigorem, induci ſatis exiſtimant. Leopoli abiturus Rex, poſitâ externi cultus Germanicum in morem veſte; quâ, ab ineunte ætate vſus, noſtratem habitum induit. Lætum id aſpectu Polonis, & in maius interpretatione affectus Regnantis (niſi mox inceſſeret faſtidium) acceptum; dum, non in regimen modò gentis, ſed in mores quoq; & amictum popularem, Regem ſuum immigraſſe gaudent.

1649.

Grzembofzowſki.

Neq; Lithuania, vnionis vinculo Regno huic colligata, otioſa rerum ſpectatrix, belligerante Rege, eſſe poterat. Quantùm enim incolatus eius Provinciæ, ritu ac vſu religionis propius hoſtem accedit, tantùm armis & ſucceſſu miſceri, non renuebat. Primus hic in turbas anteſignanus, Antonius Niebaba, Koreſteſzoviâ oriundus; per ſubſilvanum Poleſij tractum, aliquandiu cum prædatorijs turmis perſultans, tandem acceſſu Napalicij ac Feſkonis, ad triginta Mill: ſub ſigna contraxerat. Intercepêre ij inſigniora eo tractu oppida, quà Boryſthenes Lithuaniam ab Vkrayna dividit; nempè Starodubum, Homel, Loioviam, Brahanium, quæ nullo virium experimento, per proditionem à municipibus dedita ſunt. Aberat Ianuſsius, Radivillus Campeſtris per Lithuaniam armorum Præfectus, (Generali Kiſzka ſupremâ valetudine impedito) citis attamen nuncijs commonitus periculi, negotium dederat Vladiſlao Wołovicio

Radziwill.

Wołowicz.

vicio

1649. vicio Campeſtri M. D. L. Notario, vim irruentis hoſtis ſuſtinendi. Adfuêre Georgius Mirſcius Excubiarum, Samuel Komorovius Caſtrorum Præfecti, Vincentius Gaſievius, Horſcius, Niewiarovius, Mirzenius, ac multi alij è turmarum Ductoribus: quorum ſuperventu, Niebaba, retracto vltra traiectum Prypecij agmine, ſequentes in adverſa ripa expectavit. Mox Lithuani, extractis quos hoſtis demerſerat pontonibus, ac ijs ſuperato flumine, loco ſecurum eoq; ſolutius agentem invaſêre: ac nihil memorabile auſum profligarunt. Dehinc Pinſko, Ruſſo incolatu frequens oppidum, victoribus obſiſtere auſum: ab irato milite, mox expugnatum direptumq; manſit. Congruente temeritati pœnâ; iuſsi namq; oppidani, Coſacorum anteſignanos, vel ſocios dedere; inſolenter reſponderant, ſubſtituros proprios iugulos pro ijs, quibus ſecum, præter commune genus, eadem ſacra forent. Reſederat poſthac aliquantum motus; niſi, Pilavecenſi ſucceſſu, efferata plebs, rurſùm in turbas conſurgeret: Sľuczkum, ac poſt Byhoviam nobile Sapiehanæ Domus hæredium, armis ſubitis involvendo. Verùm illud fidei ſuæ commiſſum, Soſnovius Dapifer Vilnēſis, egregiè defenderat: Sľuczko Lucas Ielſcius cum peditibus ſuccurrens, Tribunum Hľadkium magno conatu oppugnantem, vt recederet coëgit. Is Hľadki (quòd formoſum ſonat,) ſubmiſſus à Chmielnicio iſthìc Dux, non vaga arma circumferre, aut in terrorem raptare agmina ſolitus: verùm inconditam turbam ordinatim habens, ex regulatâ bellandi ratione, non pertunctorio Lithuanos diſcrimine laceſſere videbatur. Proin, Radivillus famâ ſurgentis belli excitus, huc deproperavit: ſagax & prudens, plura animo & præſentiâ Imperatoris, quàm Legatorum vicariâ operâ perfici. Neq; diu, etſi maximè infeſto anni tempore, Czarnobylum, Grodecum, Mohyloviam, aliaq; cis Boryſthenem, ac Berezynam (quos fluvios conſtemma meus Wapovius, vnum eſſe aſſerit, experientiâ diverſos monſtrante) aliaq; infeſſa hoſti loca, deditione capit. Rzeczyca ali-

Mirſki. Komorowſki. Gaſiewſki. Horſkl. Niewiarowſki. Mirzenſki. Soſnowſki. Ielſki. Wapowſki. Hiſtor.

ca aliquantū faceſsijt negotij, & poſt hanc Mozyrū, quod, ad Pripetium in paludoſis ſitum, ac recens Kijoviâ miſſo præſidio animatum, vim ſuſtinere præſumpſit. Oblata ſpes veniæ incolis erat, ſi, ſepoſitis armis, victoris clementiæ ſe dederent, quæ dum ſpernitur, ſuperato aſcenſione vallo ac deiectis propugnatoribus, in Radivilli poteſtatem redactum; dein direptum, in prædam militi ceſsit. Superfuit Bobroyſcum, quòd rurſus Lithuana arma experiretur; præmiſsi velites tentando; dum pacata media ſuggerunt, in eos gemina ab vrbe eruptione procurſum; ſauciato enormiter Fronckievicio Haſtatorum Radivilli Optione. Superventu deinde Ducis, terrorem vbiq; circumferentis, deditionem ea lege fecit; vita & bona municipum ſalva vt eſſent, turbarum rei ſine exceptione traderentur. Ita, ſponſione integra, perquiſiti autores, ac puniti; quorū aliqui, dum ſuo ſcelere mori, quàm meritâ pœnâ malunt; iniecta ædibus flamma, ſeipſos cremavêre; attendente milite Lithuano, nè quis effugere ſpontaneum ſupplicium poſſet. Caput rebellium, idemq; autor ſe ſe exurendi, Poddubicz, (is ſubſtitutus Hładkio) dum vſtulatus, violentiam ignis non fert, cum pleriſq; Centurionibus captus, fractâ laqueo gulâ pœnas dedit. Michnenkoni qui Mozyrum propugnaverat, quòd militariter in extrema ferro ſe tuitus, à carnifice reciſum caput, ac portæ oppidi appenſum manſit, exemplo & terrori. Et profuit territâſſe, etiam validioribus oppidis formidine exempli colla ſubmittentibus. Hæc, ſub præteriti anni finē, ſequentia præſenti tranſacta.

1649. Mozyr. Prypec Fl. Fronckiewicz.

Sub Anni huius initium, impatiens otij rebellio, vt apud nos; ita in Lithuania quoq; infeſta arma exercere cœpit: nihil intactum ſinens, quà latè Ruſsiæ nomen extenditur. Etenim, in Regnum apparanti Chmielnicio bellum intererat maximè; Lithuanos inteſtinis turbis diſtineri; tum formidoloſos ſibi, ſi ex vi Vnionis Polonis coniungūtur: quàm Moſcho, cuius flagrantiſsimè exambitum patrocinium reſpiciebat oſtenſurus; adeo ſibi prona ad vincendū omnia,

1649. vt qua parte vellet, concutere Poloniam, haud ægrè poſſet. Vix credibile! vbi legitimis Principibus bella ſunt, gravari Provinciales tributis; vexari exactionibus; dum corraduntur in militem ſtipendia. Poſteaquam corraſa, ſegnes coire delectus, diffugere tyrones, Præfectos luxu, gregarios rapinis exerceri; ac, vbi bellum ingruat, diſciplinæ incapaces, præter alia militiæ flagitia, ſpes eorum, à quibus inautorati deſtituêre, impedimentum verius, quâm auxilium. Contra rebelli, affatim ſuppetunt ſine tributis nummi; ſine pecunia delectus; ſine tympani pulſu, legionarij: non baltheus quemquam autorat, non Iuſiurandum fidem aſtringit; rara Duci de armis, de Equis, ac commeatu cura; modò in abrupta præceps feratur, non ſequitur modo multitudo, ſed ruit. Ac, quòd mirandum, qui nuper omnium indigi, per bellum abundant & paſcuntur, velut mures ex alieno penu.

Anno vertente, Radivillus diſpertierat in hyberna Exercitum, per adſitam Boryſtheni oram; eo conſilio, vt in parato exiſtentibus copijs, vndecunq; malum prorumperet, feſtinè in herba opprimeretur. Suſpectâ hæc hybernantiū vicinitas Chmielnicio, vnde Heliā Hołotā, turbidū ac præferocem immiſit; qui, à cladè magis, quàm rumore orſus, legiones in ſtativis hærentes inopinato invaſit; vt omni ora, quà Pripetius alluit, Lithuanos depelleret. Nimis quā tùm in eo Exercitu, exinaniti ordines habebantur; vnde concisũm ſua exilitate agmen, haud arduo negotio diſpelli poterat; maximè ſub abſentiam Wołovicij Præfecti militaris, quem in Martios actus promptū, adverſæ valetudinis cura, peregrè abſtraxerat. Proin, vbi cognitū ſubmotas ſtativis cohortes; opportunè Vincentius Gaſievi9, cum Otthenhauſenij deſultorijs, ac Donovaij peditatu, repentinæ incurſioni ſiſtendæ, promptus veniebat. Factum inde, vt ſucceſſus Hołotæ, ad adventum Gaſievij evaneſcerent: ac, ſeptem Mill: agmen, cui præerat, intra paluſtres Pripecij refluxus compulſum, deniquè diſperſum fuerit;

multis

multis cæſis, aut ſubmerſis; inter quos ferro, an aqua dubium, Helias ipſe interijt. 1649.

Aſt in hydram pugna eſt, cui ſi vnum reſecas, plura capita ſuccreſcunt; etiam hîc, pro vno Duce, plures ſubſtituebantur. Ioannes quippè Krzeczovius, ſurgente nuper rebellione fideiuſſor Chmielnicij, præter vaſti exercitus numerum, etiam famoſi Ducis nomen, ſecum trahebat. Is prærogativâ generis, Eques, inſtituto vitæ, miles, ac poſt Coſacorum Tribunus, accuratiùs artes militandi in Caſtris noſtris perdidicerat, quæ mox hoſtiliter in adverſis exerceret. Huic adiunctus Podobayło, eo tantùm vlui fuit; vt tardiorem collegam, & vſu rerum prudentem, in exitium inconſulta temeritate traheret. Pripetius amnis, in Chełmenſi territorio è palude propè Lubomliam ortus, vbi in ſe aliquot ignobiles rivos abſorpſit, tortuoſo per Wołhyniam decurrens alveo, tandem in Lithuaniam illatus, Boryſthenem ſubit. Quantùm amnes iſti circumplexi latifundium, ſanè vaſtum, illud crebris municipijs incolebatur; tunc ardente bello, à ſuis eq; hoſtibus funditùs deſolatum manſit. Hinc ex commeatûs ratione Krzeczovius, vltra Prypecium eluctari: Radivillus intra diſtinere hoſtem, diverſi agitabant. Lentus in occurſum veniebat Lithuanus, quia diſtrahendis hoſtibus, opportuna loca præſidijs firmando, tenues diſpertierat vires: præceps Rebellis veniebat, præter ſtimulantem ad feſtinandum Podobayłonem; etiam maturare negotium per ſe ſatagens, ſciensq; magis vapulare apud Coſacos, qui remiſsius agerent, quàm qui perderent ſuos. Nil congreſſum vtrisq; demorantibus (*die vltima Iulij*) ad Łoioviam, infeſtæ acies ſibi occurrêre. Nam vbi Dux erectus ac interritus, magis pericula, quàm hoſtem contemnit; etiam miles ad exemplũ Imperatoris ſui animos conformat. Dum Georgius Mirſcius pro munere Excubitorio, diſtinet ingruentes Krzeczovij turmas; vt opportunè captatâ morâ, reliquus exercitus flumen traijceret: hoſtis illudi ſibi impatiens, ad arma cõ-

Krzeczowſki. Tribun. Czehryneníis.

Łoiow.

clam-

clammat, ac expeditiore Equitatu emiſſo, Mirſcium, vim
1649. ſuſtinentem adoritur; ac planè circumfundit; quoad Gaſie-
viana,ac Chodkieviciana Legionibus adiutus, reliquo exer-
citui iam flumen eluctato ad generalem conflictum cam-
pum aperuiſſet. Vtriſq; in procinctu, Radivillus ſigno da-
to, expeditas cùm Nieviarovio alas, in medium quà robur
hoſtium immittit; eo impetu, maximè haſtatorum, vt pri-
ma vi impulſa Coſacorum acies, ac confuſis ordinibus ter-
ga verrens, peditem præſumpta victoria carragine evolu-
tum, planè deſtitueret. Propè erat vt ſuccũberent Coſacis
cùm Krzeczovius conglobato peditum cuneo, ſubmiſsiſq;
in altera fiſtularijs, acerrimum certamen inſtaurat: vſq; a-
Prokol. bicki. deo ſuccedente auſu, vt cæſo Proculbitio cohortis Optio-
ne etiam Gaſievio ob tranſuerberatum ſpiculo equum in
terram provoluto, retruſi Lithuani, non ampliùs pro
more militiæ confuſo regreſſu ſecederent; imo converſâ
prælij fortunâ noviſsima iam ratio ſalutis videbatur, ſi cõ-
poſita Carragine Rzeczycam oppidum, militari itinere re-
grederentur. Audaciùs quippè quam conſultiùs occurriſ-
ſe hoſti, palam erat, cuius exercitus vltra XL. Mill: arma-
tæ multitudinis continere credebatur. Verùm ſæpè ſupra
captum humanum Omnipotentiæ vis, conſilia & rationes
mortalium ſubitò verſat; erigens ſuccumbentes, elatos de-
primens: etiam tum flacceſcentem victoriæ ſpem, caſu for-
tuito excitavit. Contigit namq;, vt Radivillus nuper Mo-
zyro, quod iterùm hoſtium partes ſequebatur, ad officium
reducendo, ablegaret Komorovium Tribunũ, cum Quin-
gentorum manu: cum CCC. item velitibus, Pawłovicium,
Komorowſki. Pawłowicz. feſtinantem ad Caſtra Krzeczovij plebem opportunè diſie-
ctarum. Redibant ambo, impigrè mandata executi, cum
ex concuſſæ terræ ſono, dein, machinarum fragore, conie-
ctura aſſequuntur, manus in proximo conferi. Et quia
Pawłovicius prior de congreſſu ſuorum ex agreſtibus in-
tellexerat, comperta Komorovio refert; ille nihil moratus,
vt erat pugnacis animi, in accelerandum ſuccurſum com-
mili-

militio autor fuit. Tergū carraginis ſuæ Krzeczovius profundæ ſylvæ applicaverat, pediti apprimè commodo, loco ab arboribus, in ſubeuntes Lithuanos, certo ictu pilas contorquenti: rursùs vbi ingruêret vis equeſtris, veprium ac denſioris frondis obiectu, tutam ſtationem retinenti facilè. In hos Komorovius, à latere, quâ repulſis ſuis inſtabant ſigna infert. Convertuntur iſti, & ſclopetorum iactu equites ſternunt, ſed novas & viſu maiores copias Lithuanis ſubſidio veniſſe rati, locum ſenſim deſerebant. In abſcedentes demum immittitur. Ielſcij, ac Iuſzkievicij peditatus; qui, cùm ab ijſdem arboribus velut in feras iacularetur, facilè trepidos diſsipavit: campo, & ora ſylvæ potitus. Nō is tamen Duci hoſtium genius, vt primâ plagâ ſuccumberet; nam, quâ ſaltuûm obſcura, & maximè lutulenta, ſuorū ordines revocat, ac quantùm ex tempore licuit, egeſtam foſſam, denſis concedibus obſepit, nihilq; non agit repugnando. In extremis quippè conſtitutus, bifariam ſpes evadendi circumſpiciebat; iam Podobaylonem prono flumine ſuperventurum; iam Carraginem poſt ſe relictam ſubſidio, & cōmeatu partes erecturam, præſtolando. Verùm in vtroque fefellit eventus. Namque Iurieza cum ala Equeſtri campo plano circumactam ſtiterat; quæ, à Noldij, ac Wechmanni peditatu oppugnata, cum ſeptemdecim tormentis, ac inſtrumento bellico in manus venit: in oculis planè ringentis Krzeczovij. Vnde, deſperatione, ac iacturâ vecors, quominùs ſuccurreret periclitanti, latebris noviſsimè prorupit. Conſeruntur iterum manus eo infeſtiore congreſſu, quia potior Equitatus Lithuanici pars, iuvando pediti equis deſilierat; & Coſaci, continuata diu exploſione noxij, vbi inſtruendi ſclopos pulvis & tempus deficiunt, vtrinq; collato pede, ferro ad manum pugnabant: quoad circumventi, deſperata penitùs in armis ſalute, per obſcura noctis, aut memoris dilaberentur. Krzeczovius acceptis vulneribus ſemianimis, currui imponitur avehendus; mox, inſtante metu, deſertus, ad Radivillum con-

1649.

Ielſki. Iuſzkiewicz.

Iuricza.

Nold. Wechman.

1649. ducitur. Ferunt ſermones noſtrorum percunctantium aut miſerantiũ, eo vsq; averſatum, vt reclinis currui caput illideret, quo concuſſo, accelerata morte, vitã abijt. Meliore fato & famã dignus, ſi non vt turpis proditor vltrice Nemeſi occubuiſſet.

Reſtabat Podobayło debellandus; is, ſubmiſſurus amne auxilium, Krzeczovium, vt prælij aleam præcipitaret induxit. Subvehebat XII. Mill: Coſaçorum, coadunatis põtonibus impoſita, qualibus Boryſthenes traijci ſolet. Baydaki ſeu hyppagines ſunt, laxioribus ſupernè tranſtris, ac repando alueo, centum hominum quandoq; capaces. Ex his confectã claſſe, nihil minùs, quàm rem cum Krzeczovio tranſactam opinatus; prono amne deſcenſum moliebatur: iamq;, è fortuito ceſpite, terreum in ripa excitaverat propugnaculum, ſuis tutius exponendis; cùm Gaſievius promptiſsimis Equitum, in opus molientes immiſsis; (maiori namq; pervicaçia inſtat miles, vbi graviori diſcrimine perfunctus) quotquot in continentem exſcenderant, ripã protrudit; interceptis novem lembis maioribus, quibus ſubvehebatur cõmeatus. Podobayło ferocior verbis quàm actu, cum reliqua claſſe in adverſam ripam enavigans, diſcrimini ſe eripuit; duobus navigijs maioribus per feſtinatũ abſceſſum, rapidi amnis gurgitibus abſorptis. Hæc, tum in Lithuania acta: cùm planè conſtaret, eius anni prælijs ſupra XXX. Mill: Rebellium ferro iſthic perijſſe. Certè, debita ex ſtrenuè adminiſtrato illa parte bello gloria Radivillo Duci; non ſolùm, quòd ingenti animo hoſti multitudine prævalenti, ſe obiecerit; verùm, quòd extra dilationes poſitę, ingruentem præveniret; illabi in intima Lithuaniæ haud paſſus. Claruêre præterea, Vincentius Corvinus Gaſievius, M. D. L. Dapifer, Vladiſlaus Wołovicius Notarius Campeſtris, Michäël Caſimirus Pacius, Alexander Komorovius, Georgius Mirſcius Excubiarum Præfectus, Georgius Horſcius Orſzanenſis Gubernator, Niewiarovius, Chodorkovius, Podleckius, cæteriq; Tribuni ac Turmarum

Gaſiewſki. Wołłowicz. Pac. Komorowſki. Mirſki. Niewiarowſki.

Ducto-

Ductores. Etiam externæ militiæ Præfectis, Reynoldo Tyzenhaus, Groth, Othauzenio, Noldio, Ganckoffo, alijsq; ex forti præſtita opera, egregium nomen promeritis. Deſiderati per cædes, Kotovicius iunior, Rozyc, Młocius, Ierzykovicius, ac permulti clarioris notæ commilitones. Maxima equis deſilientium iactura, vbi Krzeczovius indagine ſylvæ clauſus, oppugnatur. Vbi verò ad Zborovum tractatu pacis dirempta hoſtilitas fuit; etiam Lithuani modum armis impoſuêre; factûq;, vt, quæ gentes diviſim pugnaverant, inſimul partæ tranquillitatis bono fruerentur. 1649. Chodorkowſki. Podlecki. Ielſki. Kotowicz. Rożyc. Młocki. Ierzykowicz.

Sub id fermè temporis, Staniſlaus Lubomirſcius Palatinus Cracovienſis, vitâ excedit; ſuper claritudinem generis, præclarâ vbiq; famâ. Ingens viro animus, elimata multo vſu prudentia, ac exiſtimatio totâ vitâ eximia: poſſeſſo per merita Regum favore, per popularitatem, Civium ſtudijs. Amavit Patriam, vt nemo ſui temporis; opes & facultates, in vſum eius (ſi exigeret,) facilè inpêſurꝰ. Neq; tantummodo intra Patriam magnus, etiam Principes Europæ, intuitu famæ ſuſpexêre, & percoluêre. Sed, maximè debita laus, quòd poſt Chodkiewicium, Turcico ad Chocimum bello ſubſtitutus; ac mox gloriæ, arduam ſpartam ſuſceperit animosè, geſſerit fortiter, & cum bono Regni conſummârit. In aulæ tropicis, in militiæ munijs, ac officio Senatoris, vbiq; immotus, & ſemper idem. Ætatem produxit ad ſextum ſupra ſexageſimum annum, dudum ante mortem diſpertita perampla inter filios hæreditate; quô repudiatâ terrenorum curâ tranquillius vacaret; cõponendo ad æternitatem animo. Prudentis ſanè viri typus, abdicato mundo noviſsima ſpeculari, ac vltrò fortunarum congerie carere velle; cùm tamen cupido habendi, poſt omnia ſenibus exuatur. Pompa funebris multo accurſu Nobilitatis, frequentata Wiſnicij, in templo Carmelitarum, à ſe magnificè extructo. Nam viginti ſacras Ædes ab eo fundatas aut dotatas, inſcriptio tumuli continet. Lubomirſki, Palatinus Cracov.

Secutus Lubomirium Paulus Piaſecius, Premiſlienſis Epiſco- Piaſecki Epiſcop. Premiſl.

—— piſcopus, auſterâ & innocente vitâ, etiam ante Sacerdotiũ;
1649. vbi Antiſtes factus, viguit exemplo conſtantiæ, ac priſco rigore Præſulum. Spei Vladiſlai IV, admotus, Cameneceñſem Cathedram obtinuit; mox, ad Præmiſlienſem tranſlat9 eſt. Magnum Piaſeçio inter ſapientes nomen; quamvis aulica praxi imbuti, quòd ſubtriſti vultu, à natura formatus, Stoicam auſteritatem inceſſerent, demiſſos ſimulatæ facilitatis mores, è diverſo exprobrantem. Claruit ſcriptis; nam, præter praxim Epiſcopalem, totius Europæ Hiſtoriã ſui temporis edidit; veracem eam, & ex diffuſiore ſtylo cõmendatam. Ipſe, totâ vitâ duros labores, & acerbas contentiones, ſibi fuiſſe aſſerit; quarum ætas mea nonnihil meminit; dum odio veri, aut libertate Hiſtorica pleriq; offenſi, acribus inimicitijs nepotes eius inceſſerent. Coætaneus planè Lubomirio, namq; eodem vt ille LXVI. ætatis anno mortalitatem explevit. Pro funere laudavit mortuum
Czartoryſki. Florianus Dux Czartoryſcius, Canonicus tum Cracovienſis, eximias Præſulis virtutes, mox & ipſe Præſul, oratione complexus. Et hinc, felicitati eius *(vt Plinius ait)* ſupremus cumulus acceſsit, laudator ex meritò facundus.

Comitiorum extra ordinem agendorum, rem arbitrij Regij factam ſupra retuli; qui Conventus, ſi quando, certè eo ſtatu rerum neceſſarius erat; cùm, & exul Ruſsiæ Nobilitas, non aliter ad Patrios lares admittenda videretur, niſi priùs pacta ad Zborovum inita, lege publicâ firmarentur; & poſt, tot experimenta præliorum exhauſto militi, in ſtipendiorum exolutionem, tributa per Provincias, non niſi
Cieklinſki. ex conſenſu publico, ſciſci debuêre. Quin etiam Cieklinius Caſtellanus Czechovienſis, cum Wiazievicio Succame-
Wiaziewicz. rario Mſciſſavienſe, Moſchuam miſsi Oratores, nihil illàc
Wielopolſki Præfect. Biecenſ. amicum adferebant. Ioannes quoq; Wielopolſci9 Biecẽſis Præfect9, ſplendidiſsimâ ad Tranſilvaniæ Palatinũ legatione perfunct9, etſi Claudiopoli in ſpeciem honorificè tractaretur, inter arcana tamen aulæ illi9, vir perſpicax deprehẽderat, quòd, in Principe iſto, maius quid ſinceritatis Reſpu-

blica

blica deſideraret. Frequentes itaq; Ordines Varſaviam coivêre, arrectis omniũ animis, quomodo tandem cum diſcrimine finito bello, deſiderata pax abſolutè inciperet. Leſzczynius Maioris Poloniæ Generalis, cœtui Nunciorum Terreſtrium impoſitus, eloquio ac multa tractandis animis arte; dum exantlati periculi magnitudinem, tum Regis Exercituumq, virtutem magnificè extollit, aſſecutus dicendo fuerat; vt Poloni, ad ſe pertinere victoriæ fructum, ad hoſtem belli mala arbitrarentur. Neq; Oratori eleganter dixiſſe fruſtra fuit, Nicolao Danielovicio Theſaurario Regni per ea tempora fatis functo; ac Quæſtorio munere, (quod eſt inter illuſtres, ac opimas Regni dignitates,) in Leſzczynium tranſlato. 1649. Danielowicz.

Dum publicè, quòd evaſerimus, victoria vocatur; privatim multa exageratione ſugillabantur tranſacta. Ac primò, vix ſubſcripto pactorum ad Zborovum autographo, volitabant mordacia ſcripta, in ſatyram flexa; multiplici argumento & ſtylo, concordi ſenſu, cavillandi. Perſtringebatur ijs, cum Barbaro Principe fraternitas; ex Salomonis parodijs deſumpto acumine. *Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum.* Deinde *Hæc eſt dies quam fecit Dominus; exultemus & lætemur in ea.* Alter Aretino planè dente, Regis acta morſicabat, non inconcinnis quidem Rythmis, aſt nigro ſale aſperſis. Quorum exordium.

Mutaſti ſtatum, verùm non Fortunam,
Tuliſti cladem, nobis & non vnam.
Patria ſenſit vires tuæ ſortis,
En habes fructum &c. &c.

Neq; iſta renarro, vt probem; ſed, vt non trivialis ingenij partum, aut Mileſias fabellas oſtendam. Hinc fuit, vt Staniſlaus Kobierzycius Caſtellanus Gedanenſis, in Senatu ſententiam promens; graviſſimè in authores taliũ inveheretur, legeq; publica ſtatuendas pœnas cenſeret; quo, ſervilia ingenia, in caninum ſilenter mordendi auſum aſuefa- Kobierzycki.

ـ ſcta, exemplariter punirentur. Equidem Romæ ſtatuam
1649. Paſquilli haberi aiunt; vſus ſcribendi, apud gentes ferme omnes invaluit; dum per faceta aut erudita dicteria, occultiſsima quæque Principum, in publicum emanant. Et quamvis eiuſmodi licentia, veteræ ac noſtro ævo penitùs reprimatur; non ideo tamen pruvius iſte ingeniorum compeſci poteſt, invalido adverſum pervicaces pœnæ remedio. Nam, vt in foco igni ſubiecta ligna dum ardent, crepant; nec ſi mergas, malum ſupprimes; Paſquillis etiam in imo vado, vt ranæ ſolent, còaxantibus. Certè, magno animò contempſit Rex; etſi probroſi carminis autor, non planè ignoraretur. Heroicâ ex contemptu & Principem decente vltione; cùm ſpreta hæc exoleſcant, ſi iraſcâre agnita videntur. Neq; mitiora in Cancellarium; imò vltra ſatyræ acumen, emiſſarium ſcriptum, propè accuſationem continebat. Sub titulo *Compendium Conſiliorum Cancellarij Magni.* Summa capitum eiuſmodi. Rebellioni Coſacorum ſtudio quæſitas cauſas, ex convulſione Pactorum ac amicitiæ cum vicinis Principibus; hinc, Ottomanum acrioribus literis; Scytham, retentis donarijs; Suecũ, tituli Regij denegatione; Moſchum, procuratis diſgratijs; irritatos. Iam ad aggrediendum bello Turcam, excellentis animi Regem Vladiſlaum, Republicâ inſciâ, ac inconſultis Ordinibus, ſuccenſum; acceptatam cũ Venetis armorum ſocietatem; Europæos Principes in id belli ſolicitatos; Cæſaream, Sueticamque militiam, dotali Ludovicæ Reginæ gazâ, inautoratam; Coſacos inſtinctu, promiſsis, ac ſubmiſſo ære in bellum impulſos; quos demũ paratus, evaneſcente belli Turcici famâ, in Patriam verterint. Tum, ad præſentia delati. Aſſecuratam recens imagine pacis Remp. exautoratas cohortes, dimiſſos veteranos; demum, ardente bello contractos ſub ſigna Tyrones, non indictis ante in ſtipendia contributionibus. Publicæ Motioni, obſtinatè contra validas ſuadentium rationes repugnatum. Depreſſas ſtudioſè hoſtis vires, exaggeratam multâ hyperbole ſubmiſsionem, & ſine prælio pacem, ſine diſcrimi-

ſcrimine triumphum, imaginativè exhibita. Quibus peſſimè ſuaſus Rex, contra hoſtem ierit; &, niſi Deus per adſtitem Angelum protexiſſet *Unctum ſuum*, omnes in vnius conſilio perituros. Omitto reliqua, magis ex livore & odio iacta, quàm publicum tangentia. Hæc, idoneum cõmentarium ſecutus, ne diſsimulare videar, ſubiunxi; quibꝰ tunc æmuli, fortunam tenentis arbitria rerum Archiaulici, vrgebant. Verùm, vt falconibus, minorum gentium aves infeſtæ ſunt, volatu aut crocitu; non tamen nocent vel pungunt: ita, faſtigiatam felicitatem allatrant tantùm invidi, non mordent. præſertim, ſi potentiæ vis, ſtabili Principis gratiæ, tum prudenti moderationi, velut fulcris innixa, ſubſiſtat. Hîc tum fluxus & reflexus Aulæ, per vituperia aut laudes, in vtroq; immodicè æſtuantis. 1649.

Igitur, pactio Zboroviana per legem publicam approbatur; brevi admodum contextu legis, acſi expediret ſuccinctè ſcribere ea, quæ diffuſè audire libebat. Invenit ibidem promeritas grates, palmaris Zbaraſcenſium militum virtus; laudatæ publico præconio & Zborovianæ legiones; deſtinato Lublino; vbi, tributa Provinciarum conferrentur, & miles promerita æra numeraret. Conceſſum ſuper hæc *Donativum*; quo virtus (dum querneas, aut gramineas coronas dare non noſtri moris) gratuito ære, repremiaretur. Meritis quoque Hieremiæ Ducis Wiſniovecij, Terrarum Ruſsiæ Palatini, tributum; vt omnis quam Horol amnis allueret ora, eidem in hæreditatem Ordinũ conſenſu addiceretur. Etiam Radivillus, Exercitûs Lithuanici Præfectus, nè non ex fama tantùm, quæ geſſerat noſcerétur, propè triumphi modũ in aream Arcis Varſaviæ ingreſſꝰ, exhibebat XL. rapta ex hoſte ſigna, aliaq; cum captivis ſpolia. Eas manubias, vbi ſuccinctâ in militarẽ ſtylum oratione, præliorum locis ac diſcriminibus enumeratis, pedibus ſubiecerat Maieſtatis, Numinis favori, ac Regis fortunæ, debitam victoriam aſcribebat. Non iniqꝰ oſtentator ſui, ſi ſubditi cum Rege, & minoris cum maiore periculo, comparatio abeſſet. Verùm huc verti iactatio victoriæ viſa, vt quam

Rex

1649. Rex generalem per Lithuaniam armorum Præfecturam, conferre (valetudine impedito ſupremo Duce) moraretur: illud regimen, vltra civilia ſpirans animus, oſtentatione meritorum præriperet. Non tamen ideo quidquam ex debita laude detractum, conceſsâ Neveliæ, ac Siebierij quam ex iure feudi poſsedit ditione; vt deinceps, in hæreditatem verteretur. Res monetaria, magis privatorum rationes interturbavit, quâm in publicum commodum ceſsit; dum externi numiſmatis valor imminuitur. Talerorum inprimis *Kopotve* dictis; qui, dum adulteratâ materiâ, aut depreſſo valore, pretium non implent, ſubditi officinis in vernaculos nummos recudebantur. Ad ea, quæruntur mercatores; plebs, autoribus malè imprecatur; prodigis, novæ numerorum rationes diſplicent; etiam avari torquentur adeo, vt in contiguo campanili Viazdoviæ, ſacricola quidam, huic mamonæ Deæ incubus, dum meliorũ incurioſus, depreſſum nummi pretium dolet, laqueo infelix homo vitâ abruperit.

De loco Metropolitano Kijovienſi in Senatu aſsignando, (is venerat quidem Varſaviam, non tamen eam dignationem efflictim depoſcere viſus) verbis acrius certatum. Eo tùm Præſulatu ex collatione Regia fungebatur, Silveſter Coſſow patritiâ apud Roxolanos familiâ genitus, aliquâ doctrinæ, etiam morum famâ. Pro admittendo faciebant, ſponſio Principis, ac Pactorum impletio; citra iacturam authoritatis Antiſtitum concedi locum poſſe, multi differebant, Regis vt vocant *Beneficiato*. Intereſſe multum Reip. pacis obſidem habere eum, dum honoris ſpecie retinetur. Primas Sacrorum gentis, & in populum obtentu religionis validus. Qui ſi in partes Regias agit, habebitur velut inſtrumentum, continendæ in officio plebis Roxolanæ: ſi frui non fuerit, confeſſurum in Senatu, tanquam apud alteriùs mundi homines: ac mox, vbi ſatietas dignationis capit, ſponte loco deceſſum iri. Quod diverſorum in Fide rituûm officere nihil, cum pleriq; ex

Diſsi-

Diſsidentibus, probè Senatoriam expleant functionem. Iam, ſi ſæcularibus in Regis conſilio, qui diverſa ſacra ſequuntur locus eſt; eccur Primati Ruſsiæ conſidere non liceat? Si excluditur, non alium ſanè ſpecioſiorem prætextum turbandi Chmielnicio, quàm in primi capitis puncto, prætensâ ſcilicet religione, *Pacta* violari. Verùm Præſules acriter obſiſtebant, deceſſuros ſe Senatu, vbi veniret ille minitantes. Præiudicioſum quippè Orthodoxæ Eccleſiæ, infamè ſibi *(aiebant)* cum adverſario Primatus Petri conſidere vnà; damnandum mox à curia Romana ſyncretiſmum talem, ac in Regno Apoſtolicæ Sedi addicto, Epiſcopos pro fautoribus Schyſmatis audituros. Senatores quidem à fide Catholica differentes, in tantum non arceri Senatu, quatenus ad politicam Regni adminiſtrationem rationes adferunt; diverſorum verò rituum Spirituales, nunquam cum Orthodoxis Præſulibus, in rationibus Status, animo ac conſilijs ſociari. Abiiſſe è conclavi Regio Oleſnicium Cardinalem, imò ſacris interdixiſſe Metropolim Regni; dum Vladiſlaus Iagiello cum Huſsitarum Miniſtro, converſationem ſuſpectam alit: ſe vero in præſens admiſſurus, vt caput Græco-Ruſsi Schyſmatis, Romanæ ſedis ex profeſſo inimicus, non modo ſecum conſilio publico interſit, verum etiam de loco, aut præſidentia certaret. Non potuiſſe quenquam nè Regem quidem, in præiudicium Eccleſiæ paciſci; neque tanti eſſe Zborovianam pactionem, vt immunitates Eccleſiæ veterimas, novella ſtipulatio, eaq; neceſsitate extorta infringat. Hæc Antiſtites. Planè conſtitit, vbi exploratum Kiſielio de obfirmatis Epiſcoporum ſuper non admittendo voluntatibus, primò protelandum negotium, dein, regreſſum Metropolitano perſuaſiſſe, ſecuriori cupitæ admiſsionis non venienti, quàm reiecto. 1649.

Hic finis Comitiorum, quem & ego huic Anno impono; tot Civium ſanguine purpurato.

ANNALIUM POLONIÆ REGNANTE IOANNE CASIMIRO

LIBER TERTIVS.

An. CH: M. DC. L.

Elenchus Contentorum.

LAbes ſæculi ex crebris per diuerſas Monarchias rebellionibus. Præcipuè Neapoli Maſſanieli ſeditio. Gravior in Angliæ contra Regem Parlamenti commotio, cum execrandi ac deteſtabilis facinoris ſuccincta narratione. In Polonia Kazanovius Curiæ Mareſchallus moritur, cui in eo munere ſuccedit Lubomirius. Deceſſus item Korecij Ducis, inclitæ familiæ ultimi. Vkraynæ ſtatus. Chmielnicij Kijoviæ ſubſiſtentis ſuperbia, ac diſpendioſa in Scythas largitio. Pactis in effectum deducendis Kiſielius pergit; etiam Exul Nobilitas, ſed utriq; eluſi: dum in bona reinducuntur Domini, mox à plebe exagitati, aut trucidati. Chmielnicius aliquid agere oſtendens in albo conficiendo hærent. Legati à Moſcho Varſaviam veniunt, qui donec ablegatus noſter Moſchuâ redit, detinentur. Legatus item Hani Crimenſis ad Regem; cum quo ſimul Denhoffius è Taurica dimiſſus; in brevi & Duces Exercituum Libertati reſtituuntur. Chmielnicius album Coſacorum Regi tranſmittit. Scythis in Circaſſios auxiliatur. Neq; diu cum in priorem inſaniam relapſus, Nuncium Turcæ & dona recipit; unde in nefaria contra Patriam conſilia prolabitur. Deceſſus Oſſolinij Cancellarij. Pro vacante eo munere Candidatorum ambitus. Soldrſcius Epiſcopus Poznanienſis moritur. Thimothei nuptiæ in Valachia agitantur. Brevis Valachiæ deſcriptio. Vt illuſum Noradino bellum in Moſchos parnati. Potocius Generalis ad Camenecum Caſtris conſidet; prædones montanos compeſcit; hinc prætextum Chmielnicio pacta Zboroviana violari. Eius ad Generalem arrogans

Legatio

Legatio: Valachinus interim cum Scythis invadit. Vnde miſer Palatinus grandi ære pacem & abſceſſum emercatur. Miles Polonus in Caſtris ex indigentia fremit. Commiſſio Lubliai exolvendis ſtipendijs indicta, legiones interim condito armiluſtrio in hyberna dimittuntur. Kiſielius rebus infectis Vzrayaâ abſcedit. Vbi turbæ rurſum invaleſcunt. Chmielnicius Cameneco intercipiendo attendit; Turcis gratificaturus; quorum cum Venetis navale prælium, & virtus memorabilis. In Claro-monte Virginis MARIÆ imaginis, ad Sacellum tranſlatio. Rex Ordinibus Comitia indicit. Coſacorum ad eadem Internuntij cum quibus poſtulatis, & quàm ea non ſine indignatione accepta. Kiſielij pro Coſacis, aut verius contra Vnionem ingens ſtudium. Wereſczenka Ruthenus arcanorum Aulæ proditor. Senſus Ordinum pro bello gerendo. Commiſſarij nihilominùs pacificandis rebus in anteceſſum expediti. Nobilitatis publica Expeditio indicta. Anglo Regi ab Ordinibus pecuniarium ſubſidium. Cracoviæ tumultuatur, Studioſis Hæreticos vexantibus. Iubilæum per totam Chriſtianitatem univerſale medio ſæculo celebratur. Hebdovienſis Monaſterij Baſilica fulmine icta, ac combuſta, Norberthanæ familiæ Primas in Polonia ac Matrix. Demum Chriſtinæ Reginæ Sueciæ Coronatio, ſimulq; Caroli Guſtavi, Palatini in Principem, eiuſdem Regni hæreditarium deſignatio. 1650.

Recenſui annum motis in Regē armis rebellibus prorsùs execrabilem, & ad invicem colliſarum partium mutuâ ſtrage funeſtum: aſt, non vnius Ruſsiæ labes ea, veriùs degenerantis ſæculi opprobrium; dum, velut ex condicto, erga Regnantes fide obſequioq; exutis, in florentiſsimis Europæ Monarchijs tumultuatur. Etenim, ſub annum M. DC. XL. VII. Neapoli repertus homo ſortis extremæ, Maſſanielus, qui concitâ vrbis multitudine, ſub prætextu oneroſæ tributorum exactionis, rationes Imperij Hiſpanici cõturbârat adeo; vt Prorege in curia obſeſſo, tollendos gravaminum abuſus, per ſeditionem extorſerit. Verùm, obiter deſævijt hic turbo, oppreſſo mox autore, ac Ordinario Magiſtratu in priſtinum ſtatum reſtituto. Enormior ſub annum præteritum in Anglia rerum commotio exarſit. Imperabat Anglis Carolus è ſtirpè Stuarda Iacobi VI. Filius; qui primus Scotiæ, ac Hyberniæ Regnis, in vnum corpus cum Anglia coalitis, Magnæ Britanniæ Regis titulum vſurpavit. Manſit Patri ſtabilis & pacatâ, donec vixit, dominatio; vtpotè politicis artibus apprimè imbuto; diver-

1650. ſa ſorte Caroli: cui, etſi itidem mite ac tractibile ingenium, cum Rege Gallo per ſororem contracta affinitas, cognatorum Principum ſtudia, aliaq; fulcra potentiæ adeſſent; ab intra omnia in convulſionem ſtatus Regij, & periculum vertêrant. Rex, in cauſa religionis ſummo iure aliquid promulgari voluit; adverſabantur Ordines, vtriſq; pervincendi in contrarium niſus; vnde, ex mutua diffidentia, aliquot annorum diſsidiū, in bellum deſinebat. Dehinc Parlamentum, quæ eſt ſuprema Anglis Iuſtitiæ Curia, armis prævalens, Oxoniæ Regem obſidet, ac Scotorum fidem ſecutum, bello proſequitur; mox cum Hamiltonio infracto partium aſſertore profligatum, in cuſtodiam proch ſcelus! abducit. Ex eo ſucceſſu Thomas Fairfax Exercituum Generalis, cum Oliverio Cromuello Cancellario triumphant; Exercitus prætio corruptus applaudit; Populus miro aſtu ſeductus, aut faſcinatus, rem ſuam agi perſuadetur; omnes deniq; ſimulatione deluduntur. Ad propoſita paciſcendi media, Rex conditiones qualcunq; ratas habebat; eæ, quòd faciliùs acceptatæ ſuſpicionem, mox metum iniecêre; ne, quas neceſsitas extorſit, temporis opportunitas irritas redderet. Itaq; admotis copijs, Londino dies Regi dicitur, Ijs accuſationis capitibus. Quòd Parlamentum à Rege deſpicatui habitum; iuriſdictio eius ſubſellij annihilata, ſpreta Edicta & in tollendam ſacroſanctæ Iuſtitiæ domum conſpiratum. Cruento item bello, cuius ex Rege cauſa, involutam Angliam, vexatam Scotiam; Irlandis interim, qui ſeditione Regnorum vnionem convellerent, pravo exēplo indultum. Horum reus peragitur Carolus in Iudicio, quod CL. viris, ex Optimatibus, plebe, ac milite de novo lectis, componebatur. Quicunq; Regi fidi aut Iudicûm partes detrectaverant, carcere vel exilio mulctati. Inſtructa lite, ſiſtitur coram Tribunali Rex; obijciuntur crimina; producuntur literæ, teſtes, aliaq; inſtrumenta haud convincentia. Pulſatus interrogatione ſuper obiectis, præter exceptionem Fori & Iudicum, reſpondit nihil. Fit iterum li-

tis conteſtatio, producitur, requiritur; etiam tùm nihil de iure reſpondet; niſi iudicem, præter Deum, cui immediatè ſubſit, nullum agnoſcere; infra ſe poſitis cunctis, quocunq; titulo magiſtratib⁹; nec cuiquam in ſe ex ſubditis, ſibi in omnes competere, merum ius & imperium. Ita, dum certus accuſator non comparet, Populus Anglicanus Delatoris partes ſubibat, idem accuſans & iudicans: ac, quòd nullo iure potuit, ſummâ iniuriâ deſtinatum facinus exequitur. Tandem, die XXVII. Ianuarij, in Palatio Withal, ſententiam mortis immotus accipit: Inauditum ſanè facin⁹, cùm ex Iure naturæ omninò nefas ſit, ſtare eos ad ſubditorum Tribunalia, quos Deus ſibi Vicarios, populis Iudices dediſſet. Etiam Legi Civili proceſſu contrario, per quam iuridicialis redargutio, in Regibus tollitur. Decreti ſumma fuit. *Carolum Stuardum Angliæ Regem, multorum criminum reum, quæ iudicialiter diluere, dedignaretur, tanquã Tyrannum, Proditorem, Hoſtem Patriæ, morti addici, ac vt decoletur ſententiari.* Ducitur enimvero Rex damnatus in extructum pegma, ſeptem palmos à terra erectum, vbi de innocentia ſua diſſeruit quantum ſatis; dein, extrema morituri verba fuêre, à Mauritio olim Imperatore in conſimili tragædia vſurpata, *Iuſtus es Domine & recta iudicia tua (* addebat Carolus, *) qui permittis non rarò, vt per iniuſtum ſupplicium, commiſſam culpam iuſtè eluamus. Fateri & agnoſcere, nunc capitali pœna, talionem à ſe exigi, ob Thomam Straffortium Proregem Irlandiæ permiſſu ſuo capite mulctatum.* Quæ poſt, condonatâ inimicis offensâ, nullâ vt apparuit imminentis mortis formidine, caput iuſtitiæ miniſtro reſecãdum præbuit; cùm ſe priùs in Proteſtantiũ Auguſtana confeſsione mori declaraſſet. Exangue corpus Windſorem, regio ſepulchro infertur, brevi tumuli inſcriptione. *Carolus Angliæ Rex. Anno 1649.* Ita tum tumultus Anglorum Regicidio ſtetit, vix audito ſæculis exemplo, poſteris deteſtabili. Reperio, tanti facinoris potiſsimam ex Religione cauſam promanaſſe. Carolus namq; recepto perperàm

 ab Hen-

1650.

1650. ab Henrico VIII. more, pro capite Anglicanæ Eccleſiæ ſe gerens, ritus quoſdam ac ceremonias obſervari volebat, mollioris Lutheraniſmi ſequax: obſiſtebant Calviniſtæ, nihil, niſi ex puro Verbo Dei, cultum eius crepantes. Hinc diſſidio fomes, regali ſanguine extinctus, aut ſuſcitatus. Quod, etſi dolendum, manifeſtam nihilominùs vindictam Numinis detegit; vt qui Sacerdotium Regno confundens, pro Capite Eccleſiæ ſe geſſerat Rex; & Regno & capite privaretur. In cuius indignâ nece, Regniq; internè colliſi miſerâ faciem, non invenuſto diſticho alluſit noſtratium quidam.

Cur tam delira præceps ruit Anglia mente?
Nempè, ſuum ferro meſſuit ipſa caput.

Kazanowſki. In Polonia, Annum hunc incepit funere ſuo Adamus Kazanovius Curiæ Regni Mareſchalcus, togæ meritis præclarus, bellica minus curæ habuit; antiquâ è Grimalio ſtemmate familiâ, vitam ſplendore Senatorio tranſegerat. Hunc olim, Vladiſlao IV. adhucdum adoleſcenti, adeo percarum fuiſſe memorant, vt Sigiſmundus Pater Rex, Filio, ne annulum quidem ſibi à Matre datum retinenti, (cum Kazanovio donaverat) prodigalitatem exprobrare neceſſum habuerit. Eâ viciſsim Civis in liberalem Principem animi teſtificatione, vt Kazanovius, divendito quantùm habebat patrimonio, ærarij Principalis anguſtias ſuppleret, è privato cenſu. Vnde, miratus aliquando Vladiſlaus, eius in ſe affectum, quæſierat. *Itane verò Kazanovius causâ ſui patrimonium decoxiſſet?* cui ille. *Sic fortunam meam tecum Princeps conjunctam velim, vt Te favente indigens eſſe non poſſim, abſq. Te, dives fieri nolim.* Poſt Kazanovium virga Curiæ directrix, transfertur in Georgium Lubomirium, Minoris Poloniæ Generalem: per merita & caſus ſuos, vt fert lubrica aulicíſmi via, crebro nobis poſthac memorandum. Neq; eo tropico fortuna viri ſtetit, dum in ſupremum Regni Mareſchalcatum, brevi provexit eundem:

Opaliński. Lucas quippè Opalinius, ſupra triginta annos eo functus munere, quo tranquillius ad æternitatem compararet animum,

mum, renunciaverat Magiſtratus ad tædium exerciti faſcibus; quantum reliquum vitæ, LEZAYSCY, (hîc imago Virginis Matris in cœnobio Bernardinorum miraculoſa habetur) tranſacturus. Et quidem Opalinio, ne non extremo ætatis, ſine honore edecumatus ſenex ageret, confertur Palatina Ravenſis dignitas; Nepoti verò, eiuſdem nominis Lucæ, poſt Lubomirium Curiæ Mareſchalcatus: ſolitâ in emeritas ſtirpes Regum inclinatione, vt fidem & promptitudinem maiorum, radicitùs inſertam animis poſterorum credant. 1650.

Mox, vt fermè Optimatum funera ſe concomitari ſolent, Samuel Carolus Korecius in ipſo ætatis flore, præclarâ apud Regem, & Concives famâ, rebus humanis eximitur. Ab Olgierdo Lithuaniæ Principe deſcendente lineâ genus duxit, ſanguinis prærogativâ Dux, Maiorũ ſub Coreciorũ vocabulo, celebrata fortitudine. Samuelem comprimis avum, annalium teſtimonio habuit egregiè fortem, & Turcicis prælijs diu illuſtrem; donec in Thomſæ Moldavi perfidiæ caſſes incidens, Ottomanno captivus miſſus, Bizantij interiret. Memorant, ad aſpectum Heröis proceritate inſignis ac robuſti, attonitos hæſiſſe Barbaros, dum martiã indolem, vultusq; etiam ſub catenis formidatos ſuſpiciũt. De cuius animi corporisq; robore, numeris patrijs compoſitos verſus memini, ad reminiſcentiam virtutum Heröicarum reducente modulamine. Neq; Carolus ab avitis veſtigijs degener, laudabili in gloriam conatu aſſurgebat, niſi immatura morte præveniretur. Cuius cauſa, quòd minimè ſperes, ab imbelli manu provenit; vitam namque connubio ſtabiliens, inter nuptiales tedas, diris devotionibus, ac incantamentis ſublatus, vltimus bellatricis familiæ hæres, lucernam Corecij nominis in ſe extingui fecit. O curas hominum! ô quantum eſt in rebus inane! Ad Zborovum bis cæſo equo, ac hoſtium telis penè obrutus, incolumi vitâ pugnaverat, quàm inter vota & applauſus amicorum, à ſceleſta manu, in talamo poneret. Aſt in hunc Korecki.

Orbem

Orbem vertitur Orbis; qui ſunt, deſinunt; incipiũt, qui nõ
1650. fuêre; in ordinem mortalitatis nati: admittimus poſteros, & poſtquam bona ſæculi vidimus, cedimus venientibus.

Vertiginoſæ interim Vkraynæ qualis in præſens ſtatus, ordo dicendorum enuntiare poſtulat. Chmielnicius in Vkraynam redux, non eum ſe tulit, qui fidem & obſequiũ ſupremæ poteſtati præſtare teneretur; verùm, effræni novæ potentiæ appetitu præceps, ac maiora indies volvens animo, depreſſo ſe loco ſtare credebat, niſi ſui Iuris independenter ſtetiſſet. Reputabat ſuperbus homo, ad Zborovũ velut in ſtatera, libratam ſui Polonorumq; potentiam: vnde, monſtratum Orbi, non futile Coſacorum nomen, & amicitiam tanti conſtare, quanti armis valuiſſent. Stipabant tres legiones latus, in cuſtodiam, ex probatiſsimis Coſacorum cooptatæ; circumequitabant ter mille conductitij Scythæ, præter ſolitam laterali comitatui turbam. Efferebat plebs Ruſsiæ, exitio ſui conſtituram Ducis felicitatem, victosq; *Lacbos*, ac perpetuam libertatem iactabat: cùm interim imperatâ capitatim pecuniâ per immites exactores corraderetur, qui oppida vicosq; in quantociùs exolvendum æs vrgebant. Eo quippè tributo, Crimenſi Hano præſtitâ bello operâ rependebatur. Addidit Chmielnicio Quinquies Centum Mill; Imperialium, ex privato peculio donarij nomine, in eam repentè evectus fortunæ immenſitatem, quæ magnis alioquin Principibus, vix per diuturnum in alta pace imperium, conquiri valeat. Etiam hæc dum non ſufficit largitio, populoſa municipia Tyræ contermina, (cauſatus quòd *Lacborum* partes ſecuti incolæ, & nunc eorundem iuris extra lineam eſſent) in prædã ac manubias Scythis proſtituit. Quo nomine innumeri mortales, in ſervitutem abducti, vel hinc miſerrimi, quòd apud Barbaros humana mancipia, eò loci ſint, quò & pecora.

Pactis in effectum deducendis, negotium dederat Rex Kiſielio, iam tum poſt ſublatum morte Ianuſsium Tyſzkievicium,

vicium, Kijovienſi Palatino, cum Maximiliano Brzozovio, 1650.
Provinciæ eiuſdem Caſtellano. Neq; ingrati ſperabantur apud Coſacos hoſpites, quòd longa antehac commanſione Brzozowſki. inter accolas Vkraynæ cogniti, etiam vterq; Orientalis Eccleſiæ ſacra profiterentur. Iſtis aggregabatur paſsim Exul Nobilitas, immemores iniuriæ animos, in ſpem futuræ admiſsionis oſtendens; cùm magnum calamitati fomẽtum ſpes ſit; & non ſentire mala videtur, quem diutina expectatio ſuſtentat. Qui Commiſſarios Reip: adeſſe nuntiaret præmiſſus Thomas Soſnicius, à Chmielnicio oſcitanter accipitur; ac menſis ſpatio detentus, nullo certo reſpõſo redibat: præterquam alacrem eum tantorum hoſpitum adventum præſtolari, vt mandata Regis exequerentur; ac ſe, ſopiendis in plebe turbis prorſùs invalidum, autoritate quâ venirent, ſublevarent. Nihilominùs Nobilitatis in poſſeſsiones reinductionem differendam ſuaſit, quoadvsq; confecto Albo, apprehenſio bonorum tutior foret: facto inter hæredia, & Regalia diſcrimine. Itaq;, adventantes Cõmiſſarij, inter multa non ſimulantèr cupitæ pacis argumenta, accepti ſunt: Chmielnicio literas Regias (credentiam vocant) multo oſculo ac lachrymis recipiente, & exactiſsimè, in omnibus profundum fingente obſequium. Poſt primos congreſſus inter convivia abſumptos, vbi vacavit, Palatinus de Rege plurima vt potens, & ſucceſſu armorum invictus; rurſum ab innata clementia vt mitis, & benignus, aliaq; diſſerebat, per quæ malè ſanum cerebrũ, æquilibrio ſuo reſtitueret. Dein actum, quæ adimplendis pactis ſerviebant, abundè omnia pollicente illo, modo matricula ſeu Album militiæ Zaporoſcenſis conficeretur. Sine quo (aiebat) delegatum pacis negotium, vt nec homo niſi infusâ animâ, reviviſcere poſſe. Quî verborum modeſtiâ, prudentiſsimis viris impoſuit, vt Bohdanum naturam, & aſſuetudinem fallendi exuiſſe crederent. Itaq; Palatinus Nobilitati, quominùs ſe extra lineam contineret, autor eſt; ſi lentè feſtinant mox laribus quisq; ſuis gaviſuri. Menſis

Soſnicki.

1650. vnius interſtitium poſcebatur, in quod haud ægrè aſſenſi, ſubſtitêre ex voto ſuadentis exules, vel id ſolùm ſibi gratulati, quòd extimam natalis ſoli oram, pedibus contingerent. Interea Chmielnicius ex ſemente belli, meſſem colligebat. Municipijs quæ ad dominos reditura tributa indixit & exegit; alia Tribunis elargitus, aut quos ſibi magis obnoxios rebatur, annonæ & pecuniæ corradendis. Involavêre illi in Præfecturas; arces, prædia, horrea, apiaria expilabant; pecora ac equireas abigebant; quidquid deniq̀ue in rapinam cadere potuit, proprietarijs interceptum. Vnde in autorem opima vndiq̀ue conferebantur, diteſcebatq̀ue ex ſpolijs omnium vnus, tum demum de immobilibus diſputabile ius relinquens, poſtquam quæ auferri poterant, ſui iuris fecit. Poſt Octobrem, evolvebatur alter menſis; cùm Palatinus quæritur haud integra fide ſecum agi, admiſsionem realem vrgens quantociùs. Bohdanus iterum hæſitat, donec tandem aliquando Kiſielium, vt velut Protex Kijoviam pergeret, hortatur. Ingredientem ſequuntur Exules, deploratis penatibus poſtliminio reddendi: Oſtentatur imaginaria reinductio, imperatur ſubditis obſequium; aſt vix pedem in poſſeſsionibus Heri figunt, cùm recalcitrat multitudo, ac non diu exoſæ dominationis tolerans, prorumpit in cædes. Studio conſervandæ vitæ, linquunt iterum domos, Kijoviam ſe recipiendo, vbi negata in vrbe ſtatione, extra pomæria conſiſtere coacti; cùm raró cuiq; buccellam panis, aut manipulum fæni, ex ditionibus proprijs efferre daretur. Interim, aucto in immenſum victualium prætio, aut poteſtate emêdi impedita; miſeri, ſi quidquam æris, noviſsimos in vſus reſervaverant, emungebantur. Diſcuſſo demum ſopore Palatinus, intenſius in opus curas verſurus, accito Metropolitano Ducem adibat, ac quam frigidè vtriq; in exequêdis pactis, ſe per id temporis geſſerint exponit, ac vrget. *Mea* (inquit) *in aggrediendo* Pactorum *executionis opere remiſſio; vergentis in extremum ætatis vitium fuerit: tu Dux*

quan-

quanta alacritate, perficiendo negotio te accinges, tantùm in Patriam ac Regem, fidei tuæ ſpecimen dederis. Maturandum proin, quo & ego pigræ ſenectutis torporem reſarciam, & tu prompti obſequij gloriam merearis. Ad hæc Chmielnicius; 1650.
nullam ex ſe moram paci promovendæ reſpondet; verùm eius negotij molem, prægrandi quærcui conſimilem, quæ vt creſcat, ſæculum abſumit. Tum aliquid agere oſtendês, vrbanum Magiſtratum, in nomen Regis coram Palatino adigit; in autores cædis Hołubij viri Nobilis, recens crudeliter interempti inquirit; ſiccarios in vincula raptos ſupplicio afficit; eâ in factum auſteritate, vt incorruptum iuſtitiæ aſſertorem crederes. Vbi ad conſcribendum Album Zaporovianum devenêre; hìc demum Rhodus, hìc ſaltus fuit. Veterani quidem Coſaci, ſtatum pactis circumſcriptũ non abnuebant; verùm ditionum alienarum invaſores, ac, vt quiſq; è vulgo turbidior, arridente licentiâ, adſcribi matriculæ ſatagebat: vnde omiſſorum, proceſſerât vltra verba querimoniæ, ad XL. Mill: congregatis, qui ad priſtinum ſubiectionis ſtatum redire palam detrectarent. Per delegatos ea turba expoſtulavit cum Duce. *Itane verò deſereret ſuos, & qui defendere de ſe meritos debeat; immani Polonorum tyrannidi proderet? Pacis nomen decipulam eſſe, ac ſub ſpecie imaginariæ compoſitionis, enormem latere dolum? quo diſarmato ipſo & militibus fidiſſimis nudato, diviſim vtriq; interirent. Cæterum ſi deliberatum Chmielnicio decipi & perire: inventuros alium, qui meliore fide & induſtriâ, publicæ Coſacorum incolumitati attenderet.* Talia plebs à Tyra & Bogo maximè, cui Neczaius temerarium caput, eâ ſuper iniuriâ requirendi Ducis animos fecerat, facilius innuens ab vniverſis quæ ſinguli nequirent obtinenda. Ad quæ ferociter iacta, Bohdanus, palam formidinem novi motus præſetulit: quippè, non vanus ſuberat timor, ne exacerbata multitudo incurioſum vt rebatur ſui deſereret: ac ſciſsis ſubſtituto alio ſtudijs, per quos in illo apice ſteterat, eorundem ſeceſsione caderet. Quæ inter, reſumpto aut ab-

Z 2 iecto

1650. iecto *Regeſtri* codice, caput ſcalpere ſolitus tergiverſabatur, identidem Palatino quid revera ſentiret aperiens. Nimirum tractatu Zboroviano ad impoſsibilia ſe obligatum, indiſcreta militiæ Zaporoſcenſis ad numerum XL. Milliū. reductione. Hinc fieri vix poſſe, ne tanta hominum multitudo albo excluſa, ſibi vel Polonis atrox bellum, de novo inferat neceſſe. Maximè verò delectibus illis Wiſniovveciana, ac Koniecpoliana hæredia petebantur: tum, quòd Heröibus ampliſsimæ per Vkraynam ditiones, ac ideo alienatis colonijs minuendos reditus hoſtis volebat; tum quod bellaces viros, ſi intra meditullium Vkraynæ commorantur, implacabili vtrinq; odio haud quieturos, non vanè pertimeſceret. Vnde, quidquid ad iſtos opulentorum redituum ſpectabat, interceptum eſt. Mlioviæ quæ Koniecpolij ampliſsima ditio, pro cineribus tinctorijs qui colorandis pannis elaborantur, (vulgò Potaſſe,) eo mercimonio in Valachiam venum diſtracto, ad bis centum millia Imperial: corraſa, in commodum Chmielnicij ceſſere. Sed quid cineres memorem, recens ex ſtrage crematarum arborum, congerendæ pecuniæ inventum, Septuaginta Koniecpolio interciderant eo bello, maioris nominis, vrbes in Vkrayna conſiſtentes, præter innumeros vicos ac mappalia; ex quibus ordinarij proventus, ad cenſum ingentis patrimonij, quotannis ſumebantur. Ita factum, vt quæ corruptio vnius erat, alterius in acquirendo, generatio eſſet.

Mliow.

Ablegatos in Moſchoviam retuli, Cieklinium, ac Wiazievicium, in veteri amicitiæ vinculo Moſcho confirmando. Redierant iſti nullo definitè reſponſo; ſiquidem Dux ille, per legatos expoſituram recipiebat, vnde læſum ſe ac violata pacta prætenderet. Venerant proin, Alexius Turbecius, cum Gregorio Puſzkino, comitatu ac faſtu inſolitis; ipſiſmet, quod renuntiando fœderi adeſſent famā ſpargentibus. Nimirum ex deſtinato Pacem peroſæ genti intererat, colorem bello quærere; quem facilè nanciſci ijs, quos otij tædet, ac ruere in arma deliberatum. Eximulabat

Cieklinſki. Wiaziewicz.

ſabat Moſchum, vniverſalis Monarchiæ Ruſſorum ambitus, iure belli acquirendæ; dignum famâ ac nomine ſuo rebatur, ſi communium ſacrorum causâ belligerans, pro protectore Orientalis Eccleſiæ audiret; inſuper metus, ne inattritam mutuâ armorum colliſione Vkraynam, immiſſo Turca, in ditiones quoq; Moſchoviticas, per latiſsimum Septemtrionis tractum diffuſas, Ottomanicis armis oſtium pateſceret. Naturâ ingenijs eorum inſita formidine, vt dum tuta timent, impendentibus malis tempeſtivè provideant. Alta iam inter Magnum Ducem & Chmielnicium, interveniebant legationum commercia, communicabanturq; arcana ſtatus, alterutrum tangentia. Id vnum enixè agente Bohdano, vt dum in præmonitionem alterius occulta enunciat, etiam in minimis fidem ſecreti requirens, fraudium ſuarum artificium tegeret. Varſaviam legati adulto Martio venêre: quibus introducendis Caſimirus Tyſzkievicius Pocillator Lithuaniæ, cum Alberto Weſello Curiæ Signifero miſsi, extracto per ſalutandi officia die, vt carpentum Regium, quod honori magni Ducis præmitti ſolet, inſcenderent, ægrè impetraverant; Moſchis identidē an Regius curr9 eſſet, multa ſedulitate ſciſcitantibus. Iſti, dum per viam colloquuntur cum Tyſzkievicio, ſiluit Weſellus, magis idiomatis eorum intelligens, quàm vt ſermones ſociare poſſet. Diſplicuit enimverò ſilentium Moſchis, apud quos loquacitas pro ſapientia eſt. Proin Puſzkinus, eccur taceret percunctatur? Ille, quòd non probè idioma calleret, tacere ſe malle reſpondit. Moſchus dehinc ſubinfert, Cur verò te (ſermonis noſtri ignarum dicere debuit) ſtultum ad nos Rex miſerit? Ad quæ Weſellus in primo motu vix ſibi temperans. Non ego (*inquit*) ſtultus, ſed ad ſtultos miſſus, cum quibus currulis miniſter meus, quòd idiotiſsimi veſtri non expers, deducendi honore probè defungi poſſet. Excivit promptius reſponsū meditatam legatorum iram; vnde, velut laceſsiti iurgio forent, non Weſello modo, ſed ipſi Regi indignari oſtendebant.

1650.

Tyſkiewicz. Weſſel.

1650. bant. Convocârat ſubinde Rex Varſaviam è Senatu cõplures, quid extra ordinem legatio illa adferret, excerpturus. Paſsim indicendo bello veniſſe ſpargeba. ... verò faſtiditæ pacis cauſa nemo aſſequebatur, etſi facili coniecturâ, ex rebellione ignem ſuffiari. Quippè, vt occiduus nobis Sol, Antipodis oritur; apud quos item die noſtra nox eſt: ita ſeditioni in ſecuris metus, in metuendis conſiſtit ſecuritas. Dato legatis publico, poſt prolixam Titulorũ Magni Ducis recapitulationem, violatam eius dignitatem quærebantur. *Quòd Proceres Poloni, ſcriptis ad Boiaros (ita Senatum ſuum appellitant) Moſchoviæ literis, indebita vel haud ſufficienti titulorum methodo, iniurioſè tanto Principi detraxiſſent. Iam à Regni Cancellario, habitam Romæ ad Pont: Max: orationem, quâ Vladiſlaus IV. vniverſi Aquilonis victor, ac iure belli Moſchoviæ Dux dicebatur. Regium Eccleſiaſtem Cieciſſovium, multa in gentem probra, dum Schyſmaticos vocat, effutire. Publica item diffamatione traduci, per librum Twardovij Poetæ Leſnæ impreſſum, quo devictam à Polonis Moſchuam, infame iugum ſubiiſſe autor eſt.* Neq; reticebant qualiter ſalutatorio congreſſu, accepti, Weſellum legatis improperantem arguendo. Conficiebant ex præmiſſis, violatum à Polonis fœdus; ac læſa fœdera per contumelioſè tractatam Ducis ſui Maieſtatem, quem Deus ſuper alios Reges & Monarchas, amplitudine imperij & opum evexerit. Hæc Moſchi. Non alias magis ſuâ ac Reipublicæ iniuriâ Regem Caſimirum indoluiſſe ferunt; dum adeo procaciter inſultat, malis noſtris erecta gens, & in occaſiones nocendi intenta. Tunc quidem ſpretâ temeritate verborum, æquanime tulêre reſponſum: cùm ambitio, vbi temnitur, in ſeipſam mordax eſt; ſi iraſcare, periciſſe videtur. Albertus Radivillus Lithuaniæ Procancellarius, ad capita propoſitionis, in ...um ſenſum reſpondit. *Rempublicam Polonam perpetui fœderis, & amicitiæ iura, cum gente Moſchorum, ſacroſanctè colere: teſtari id Polanovienſem Conventum; quo in gratiam pacis, peramplo vltra Berezynam tractu,*

Cieciſzowſki.

Twardowſki.

cum

cum diſpendio limitum Regni deceſſerit. Quid vltra peterent? niſi præmeditato diſſidio, viam bello aperire intendant? Si titulorum imminutio adeo læſit, vt in cauſam belli prætendatur; diſcutiendam venturis Comitijs cauſam, ac re iudicata, ſententiam reis (prout de iure venerit) ſubeundam. Etſi errata titulorum, magis ad imperitiam Styli Roxolani, quàm ad ſtudium lædendi referenda, nemo ſanus negaverit. In libros typis imprimendos, cenſuram Regi non competere: Eccleſiaſticam curam eam; neq; tanti crimen eſſe, vt aliquot literarum apices, rumpendæ paci, ſufficiant. Vladiſlao IV. Moſchoviæ Ducis titulũ, Electione gentis, non Oratione Oſſolinij collatum liquet, eumq; biennij ſpatio vſurpatum, donec ex conventione pactorum abdicaſſet. Reliqua pro manibus ſcrupulis habenda. Compilarent & Moſchi Annales ſuos, ac pro libitu imprimerent: nequaquã Polonos, adeo ſeverâ criſi in faſtos eorum animadverſuros, vt aliquot iota, per incuriam, aut atramenti defectum omiſſa, ſanguine humano elluenda vellent. Mox legatis Varſaviæ tantiſper denunciata mora fuit, quoad internuncius noſter, pertentando Ducis animo miſſus, Moſchuâ rediret. Ad indictam manſionem incuſavere fidem liberi commeatus fractam: etſi non immemores, ſub Demetrio, noſtros biennio donec reſponſum datur, Moſchuæ detentos, non ideo tamen violati gentium Iuris poſtulaſſe. Etiam faſtum eorum depreſſerat, quod dum ſubſiſtunt Varſaviæ, prodierat à Mareſchallo edictum, omne commercium, indigenis negotiatoribus inhibens, niſi ſingulari eiuſdem Magiſtratꝰ permiſſu accedente. Solent namq; illi, in comitatum legatorum inſtitores recipere, qui à promercalibus immunes telonei, venundatione mercium quæſtum faciunt; parte lucri ijs decedendo, vel potius legatis ipſis mercatum exercentibus. Ad bis centum currus onuſtos, tum adduxerant. Aſt, vbi vetitum inſtitoribus negotiari, inviti Moſchi venalium ſarcinas claudebant, ad ſubductum lucellum murmurantes. Equidem, ſicut aqua multo igne ebulliens, leni oris ſpiraculo deturgeſcit: ita non lucta verborum, non 1650.

oppo-

nicæ Ducibus, non verbo-tenus narratio ſtetit; nam mox Potocius, ac Kalinovius Patriæ ac penatibus reſtituti fuêre. Sanè ingens Dei beneficium, exitus de Ægypto tantorum virorum; cùm & Chmielnicius multa largitione enixiſsimè inſtaret, retinendis: & Aula Turcica præconceptum in nos bellum meditans, traditionem illorum apud Scythas licitaretur. Gnarus talium Moſchus, Chmielnicij cuncta referêtis indicio: ac hinc fortè evenit, vt formidoloſa ſociandorum in ſe armorum mole deterritus, per ablegatum Regis Galinium, reſtringebat mandata priora; legatis data in cõditionatã belli denuntiationẽ: nempè, ſi detractionis titulorum rei, actione pulſati puniuntur; ac in reliquis reb9, prætenſionibus, ex veteri formula ſatisfit à Polonis, ita ſartam tectam pacem ſervare velle: ſin ſatisfactio negligitur, tum demum illatam iniuriam armis depulſurum. Quæ, vt legatis cognita, mox damnata priore immodeſtia, compoſitos aliam in ſpeciem animos tulêre; ſimulq; ad amica vtrinque colloquia deſcenſum: Moſchis identidem, quòd Barbarorum arma in illos, qui Chriſtiani eſſent, ſolicitarem9; noſtris, quòd maculoſo patrocinio rebellibus illigati, ac nullâ pactorum curâ refoverent ſeditionem, exprobrantibus. Demum, comiter Regio convivio excepti, doniſq; (quæ illis dare mos, vt recipiant) ad ſuos cumulati rediêre.

1650.

Potocki ac Kalinowſki Duces Exercit.

Galinſki

Rex à Moſcho in bellum provocatus, à Scytha in Moſchum ſtimulatus, inter geminum defenſionis, & oppugnãdi Martem neutri accedens; vnum metu in ſervanda ad tẽpus pace continet; alterum obtentu fœderum, diſtinet; probè gnarus, patrando bello plus virium; retinendæ paci, plus iuſtitiâ requiri. Has vtraſq; gentes, Scythas nempè & Moſchos, etſi multùm inter ſe infeſtas, præhenſabat Chmielnicius; iam vnius patrocinio erectus, alteriùs mox erigendus: quæ, dum ambæ in Aula noſtra negotiantur, etiam ille æſtimato in præſens ſtatu, rerum ſpecimen fidei ſuæ per Internuntios *(die 3. Maij)* exhibebat. Rei nucleus, in oblato Albo, ſeu *Regeſtro* Coſacorum, iuxta tranſacti-

1650. onem Zborovianam Regi approbando; quo in ſexdecim legiones militia Zaporozcenſis, ſtabili in poſterum obſequio, ac meliori Ordine Reip: militatura, continebatur. Quibus verò ſub Tribunis, & quantos delectus, vnaquæq; legio complexa, memoriæ causâ adnotabo. Prima erat ipſiuſmet Prætoria Czechrynenſis, cui imperitabat, Theo-
Iakubowicz. dorus Iakubovicius conſtans militum Num. 3189.; Czerkaſ-
Woronczenko. ſienſi, Ioannes Woronczenko, Num: 2989.; Kanioviensi,
Pawicz. Semenus Pawicius Num: 3120.; Korſunenſi, Lucianus Mo-
Mozyra Głuch. zyra Num: 3472.; Humanenſi, Ioſephus Głuch Num: 3083.
Neczay. Bracławienſi, Daniel Neczay, Num: 2072.; Kalnicenſi, Io-
Fedorenko. annes Fedorenko, Num: 2046.; Kijovienſi, Antonius Ada-
Adamowicz. movicius, Num: 2008.; Pereaſſavienſi, Theodorus Łobo-
Łoboda. da, Num: 2015.; Kropiwnicenſi, Filon Dzedzałyus, Num:
Dzedzały. 2053.; Oſtrenſi, Thymothæus Noſacz, Num: 1958; Mirho-
Noſacz. rodenſi, Maximus Hładki, Num: 3158.; Pułtavienſi, Marti-
Hładki. Puſzkarenko. nus Puſzkarenko, Num: 2783.; Nizinenſi, Procopius Szu-
meyko, Num: 983.; Czerniechovienſi, Martinus Niebaba,
Szumeyko. Num: 996.; Hæc ſumma in præſens albo comprehenſæ
Niebaba. militiæ Zaporoſcenſium.

Grata hæc Regi, ſi in finem conſtantia perduraſſet. Etſi nonnihil conſiderationis iniecerant ſubiunctæ ſupplici libello appendices, quibus Internuncij vrgere iuſsi, *Vnionem* per totam Ruſsiam, vt omnino Rex tollendam procuraret ex pacto: ſimul, quòd in præſens Crimenſi Hano contra Circaſsios auxilium, requiſitus Chmielnicius miſiſſet, excuſabant. Facilè intellectu erat, tam præfractè concuſſionem immeritæ vnionis peti, nequaquam Regi Orthodoxo conceſsibilem: quàm præpoſterè in Circaſſos auxilia Hano, ſubmiſſa excuſari: quorum altervtro tam facto, quàm faciendo, maieſtatis vim ſeu irritabat, ſeu experiebatur perduellis. Cæterum, Circaſsij ſinum Carcinitum incolunt, originem ex Colchide ducentes; nunc, vt cæteri in Taurica incolæ, Scythis tributarij: aduſq; gravi ſub iugo habentur, vt capitibus liberorum, ſervitutem redimere

neceſ-

neceſſum habeant. Ex ea gente olim Mamaluchos oriundos Hiſtoriæ tradunt, qui diu Ægypti opes, ac Perſicam potentiam tutati, tandem Zelimi Turcæ prævalentibus armis concidêre. In hanc diem retinent aliquod Chriſtianiſmi veſtigium, multis ad Machometi ritûs deſciſcentibus. Mirum dictu, quàm alacer in ſubmittendo auxilio Coſacus; nno ſolum vt mutua opera Hanum demereretur, verùm & Turcæ oſtenſurus, non fluxa fide aut ignavo partibus acceſſu, in cauſam deſcenſurum: qui nunc Ottomanni clientem Scytham, eo conatu ac diſcrimine adiutum iret. 1650.

Quos inter curarum æſtus, cumulatur Rex primogenita prole; Filiam enixa Regina: cui, ad lavacrum regenerationis aſsiſtente Carolo Principe Patruo, inditum nomen Annæ Theresslæ fuit. Die Mariæ Magdalenæ lucem primam aſpexit infans, multo parentum gaudio, ac tota Polonia fœcunditati Regiæ per exhibitos vbiq; triumphos, applaudente. At ille ros ſolatij, fati inclementiâ aduſtus, ſubito exaruit.

Malè humanis ingenijs conſuluit natura, (vbi depravato animi habitu agimur) quòd non ad parta & præſentia, ſed ad futura eaq; abrupta cupiditatem intendamus. Eadem animi paſsio in præſens Chmielnicium tranſverſum egerat; adeo mutatione ſubita, vt qui primis Maij, per miſſos Varſaviam Internuncios, nihil videbatur omiſiſſe, teſtãdæ erga Patriam fidei; idem, ne menſis quidem interſtitio ſibi conſtans, hoſtilem contra Rempublicam animum profiteretur. Etenim Metropolitano, ac Kiſielio fruſtra retentantibus, Kijoviâ abierat. Oſman-Agam Czauzium ab aula Turcica venientem Czehryniæ excepturus; qui cum Cæſaris ſui nomine, amicum & ſocium Imperij Ottomannici appellatum, in excutiendam omnimodè Regis Poloni ſubiectionem, ſtimulabat: exhibitis in id rei à Præſide Siliſtriæ codicillis, brevitatem Imperatorij mandati ſupplẽtibus. Addita verbis dona, Toga palmata, Enſis capulo e-

 burneo,

1650. burneo, Vexillum charactere lunæ notatum, clava deniq; militaris imperij inſigne. Duo Czauzius occultos inter ſermones vrgere creditus; nempè vt Vkrayna *Vaſallitij* iure, in patrocinium Turcæ; eidemque illi Camenecum Podoliæ, in pignꝰ fiduciarij obſequij conſignaretur. Quoad primum, non diu deliberavit Chmielnicius; nihil hæſitans, ſuper exuendâ vni, dandâ alteri fide. Camenecum, acutus fallendi, tantiſper in arcano habendum perſuaſit, quoad Commiſſarij Polonorum (quos perurgendo in Turcam bello adeſſe, vafrè imponebat) imagine pacis deluſi abirent: tum demum, imparatam vrbem facili negotio capi poſſe oſtendens. Ita, ſuaſum ac donis cumulatum conviciis ſobriæ mentis Barbarum adhibet; ipſe, ingentes crateres, in nomen Imperatoris exhaurit; nihilq; non agit, vt amicum ex aſſe ſimulet; facili apud incurioſum credulitate, & futili officio fidem metiente.

Comperta hæc, Kiſielium graviter perculêre; non vanè præparatoria novo bello cudi prævidentem; cùm contra datis ad Regem literis, Chmielnicium in fide ſtabilem, & omnia in pacem prona, ſpondentis in modum nuper perſcripſiſſet. Proin, intimius explorandis rebus, celerrimè ſubmiſit Gregorium Kiſielium Fratrem; qui ſuperveniens Czechryniam, ipſomet Bohdano ſuſceptum Turcæ Patrocinium, velut quoddam honoris complementum iactâte, ingenuè factum improbavit: identidem obſecratus, vt talibus deſiſteret, quæ in præiudicium Regni, ipſiusque Maieſtatis apertam vergerent iniuriam. Quippe vir, æqi religioni, (quam Græcâ profitebatur,) ac libertati anxius, generosè diſſerebat. *Inveſtituras Feudi, ab Ottomanno acceptare Provincias Regni in protectionem externam dedere; Legatos à vicinis etiam hoſtibus recipere; quid niſi meram iuris Sceptri vſurpationem eſſe? & penitùs abdicatæ fidei argumentum. Quàm nunc volupè Turcis, inter Coſacos verſantibus, intimas eorum vires ſcrutari, protectionem pollicendo; donec intromiſſi, prout in Hungariam ſub Solimanno dicerent; Veteres*

migra-

migrate coloni. Quòd, ſi ex materia inſalubri, theriacam conficere velit, Dux retento tantiſper Czauzio, acceptati ac remittendi eius rationes, à Rege perquireret. Hæc à viro ingenuæ libertatis, dici ſibi adeo impotentèr tulit Chmielnicius; vt non Poloniam modò, ſed Romam quoq;, & quidquid poſt illam nomine Chriſtianitatis audit, ſe Turcæ traditurum, ebrio faſtu minaretur. Aderant ſimul cum Kiſielio, multorum Procerum, quibus in Vkrayna ditiones delegati; officia venerantium, & pro tribuendo in propria aditu, dona ferentes: hos omnes mentis impos, in inſtanti ſtrangulare iuſsit, exploratores dictitans. Neq; ſegniùs quàm mandatum erat patraretur facinus, niſi Wyhovius, conceſsibilem à temulento, ad ſobrium, appellationem ratus, vim in in craſtinum inhibuiſſet. Poſt vbi crapulam ſopor diſcuſſit, Satin, ſalvus Kiſielius eſſet percunctanti? vbi arctè cuſtodiri relatum; limine abſcedere lictores iubet, præcocem excandeſcentiam, cui ab ira & multo mero impar eſſet, obtendens. Diſsimulatâ iniuriâ Kiſielius, multis iterum, iterumq; vt reſipiſceret agebat; aſt nihil profici ſuaſione potuit; imo præſente illo Czauzius expediebatur, eo palam reſponſo. *Ab Duce Zaporoſcenſi ac omni Coſacorum militia, Turcarum Imperatorem, in ſupremum Dominum ac protectorem adlegi: profiteriq;: ſe, reſq; ſuas in poteſtate Portæ Ottomanicæ poſthac & ſemper fore.* Hactenus Pacta ad Zborovium inita valuêre. 1650.

Sub ipſum torridæ æſtatis finem *(die 9. Auguſti.)* moritur Georgius Oſſolinius Supremus Regni Cancellarius, ætatis curſu, in Annum ſupra LV. vergente. Sub Vladiſlao Polyticis artibus floruit; obitis legationibus clarus; vnde acceſsit experientiæ vis, & per potiores Europæ regias, exercita dexteritas. Siquidem, Romana ad Vrbanum VIII. Britannica ad Iacobum VI. Germanica, Veneta, Hetruſca, aliæq;; in experimentum excellentis qualitatis ceſsêre: vbiq; ex dignitate gentis, ac Regum peractæ. Neq; ſui negligens, dum honores quos externi Monarchæ collatitiis titu- Oſſolinſki Cancellarius Regni.

1650. is titulis inſtruunt, aucupatur. Etſi revera talia cum Traiano parietariam herbam, aut cum Symboliſta *Magnificũ Nihil* dicere liceat. In ſepulchrali quidem lapide, poſt enarratam meritorum Synopſim, ſubdebatur velut Palmare exantlati laboris decus. Poſt alia.

Tot laboribus venierunt iſti, quos tumulo inciſos legitis tituli,
Trium Poloniæ Regum ſunt, data meritis ornamenta.
Quibus
VRBANVS VIII. Pont: Max: *Ducalem.*
FERDINANDVS II. Rom: Imper: *Principalem.*
Superaddidêre Tyaram.
Vt ſuum, quà latè patet Chriſtianus Orbis, Civem,
De proprijs agnoſceret inſignibus.
Non vni Regno vixit, Non vni aſt eheu cecidit?

Inde non deerant in Libera Repub: quæſtꝰ multorũ,æqua-
Conſt. 1635. litati metuentium; vt prohibitiva deinceps lege cavendum foret, ſimilia externorum Principum crepundia poſtulare, acceptarevè. Cæterum Oſſolinius, ſub Ioanne Caſimiro, militaria tentavit; maior togato in pace viſus, & conſenſu omnium militaris imperij capax, niſi imperaſſet. Certè odia publica in imminentiam viri, velut in ſcopũ collimavêre, vt fermè ſemper fulminat invidia, quos notat fama. Tenuit Regum liberalitate, præter illuſtre Cancellarij munꝰ, cõplures amplo reditu Præfecturas. Nam, ſi cui, regia cũ alite lucroſa venatio, eiꝰ certè baiulo eſt,& cuſtodi. Illi primitias (vt vocant Vacantium) hæc volucris defert; illi opimiora largitionũ conquirit; is demum (quæ boni diviſoris ars) aut pro ſe agit, aut pro alijs, efficaci commendatione impetrando. Quippè, apud Reges noſtros, *Panis benemeritorum,* non proſtat venalis; ſed prout virtus aut merita, cuiusq;, ita honores & præmia, ex iuſto & æquo diſtribuuntur. Hinc Cancellarius proximior lateri tribuẽtis, & velut ſub manu ſubſiſtit ea, penes quam Iuſtitiæ diſtributivæ lanx eſt, & donandi arbitrium. Erat Oſſolinius, exi-

us, eximijs à natura dotibus felix, induſtriâ felici, eloquio prompto & ſublimi; vt iuremeritò ſui temporis Oratorum princeps haberetur. Aderant fortuita, decor vultus, Statura procerior, ſimul & cultûs magnificentia, venerationem conciliabant. Neq; illi acquiſitæ opes, intra ſæculi vſum ſtetere. Etenim ſuperante privatum ſumptum impendio, miraculoſæ imaginis Dei paræ, in Claro Monte Aram, in auguſtam quam conſpicimus formam, elaborari fecit. Itē Climuntoviæ avito hæredio, Baſilicam ſpectabilis artificij, cum fundatione Collegij Canonicorum orſus, à fato præventus imperfectam reliquit: vt meritò conqueri liceat, non hominibus tantam, ſed inanimatis quoq; operibus, gravem imminere ſublato autore orbitatem; dum non æq; in ſacra aut publicum animati ſucceſſores, malunt oſtendere incepta, quàm perfeciſſe. 1650.

Poſt Oſſolinium, quiſnam muneri ſubſtitueretur? ambiguum aliquamdiu manſit: intenta Aula omni, & prout quiſq; optaret, hunc vel illum deſtinantibus. Mox, ſudat concurrentium ambitus, quiſque renarrat merita, ac conquirendo ſuffragio, oſtentat pares muneri qualitates, Principi, aut qui iuxta latus. Prodit interim libellus accuratè ſcriptus, *Canditatos* in comparationem ac trutinam vocans, graphicâ cuiusq; deſcriptione. Legi tunc ego, neq; hiſce pagellis, interſerere gravabor. Ordiebatur quiſquis ille Theſim. Ceſsit fatis Regni Cancellarius, cuius bonitas etſi in controverſo nonnullis, magnitudo omnibus in confeſſo eſt; ob idq; operoſum de ſucceſſore iudicium, niſi quis paria anteceſſori talenta attulerit.

Primus, Candidatorum Illuſtr: Caſtellanus &c. Innocentiâ vitæ ac liberalibus ſtudijs, Patriæ commendatus: etiam quòd ob externarum rerum peritiam, ad Tractatus Sueticos deſtinetur. Eidem, Principis Caroli vetus clientela, Archiepiſcopi Gneſnenſis conſanguinitas, Familiaritas Vice-Cancellarij Lithuaniæ, qui in Hiſtoria eius palmam præripit, animos addunt.

Secundus Illuſtr: Palatinus &c. Magna ſubnixus Parentella,

1650. *la, certum eſt; tum recentis legationis Gallicæ merito, denique aurâ Nobilitatis valens, habet authoritatem ſperandi.*

Tertius, Illuſtr: Pocillator Regni &c. Quem longa rerum experientia, merita in Patriam, Anteceſſoris iudicium, emerita bello ætas promovent, & conſenſu monſtratur.

Quartus, Mag: Capneus &c. Florida inſignis ætate, acrimoniâ ingenij, ſermonis elegantiâ, ſplendore vitæ conſpicuus. Reliqui Terentiani Eunuchi, à quibus nec ſperes, nec metuas. Hæc Theſis. Hypotheſim vt in adiuncto fuit, pono; quâ tum pro literato munere literis velitatum.

I. Homo probus eſt; ſed hic Polyticum non Theologum formamus: Virum acrem Magiſtratus deſiderat. Quorundam verecundia non facit ad Aulam; ſtudia in vmbra nata, non alibi ſe iactent; aliud plectrum, aliud ſceptrum. Hiſtorici opera vtilis eſt Reip; ſed de ſæculo dicturus, pingui otio fomentando ingenium, non eſt abſtrahendus, ab erudita contemplatione ſua. Eiuſmodi ſcriptoribus quò fides adhibeatur, ſtrepitus Civiles penitus ſunt fugiendi. Quòd, ſi verum fateri neceſſum, homo is novus, idcirco requiſitam in Republ. animi præſentiã, habere non poteſt. Quòd ſi populi captabit auram, formidoloſus Publicola; ſi Regias aſſeret partes, ſine fructu & autoritate Regulus.

II. Generis & Originis contemplatione, magnificum Aulæ nomen inducet, & debitum pro beneficio interpretatus, largitorem ægrè agnoſcet: autori ſuo gravis, æq. populo invisus. Supercilio ac parentelis valens, ex ſe omnia poſſe arbitrabitur. Genius quoq. eius probè diſpiciendus, ob meditatam quandoq. inobedientiam; & parcat, etſi non agnoſcit, fragile eſt ingenium.

III. Dignitatibus ornandus, non officijs onerandus. Vidimus iam fractum laboribus hebeſcere; quis fructus, ſi in ipſo curarum æſtu, ac rerum molimine labori & ætati ſuccumbet. Conſiderandam quin etiam, haud affluentem rei domeſticæ copiam, ad hæc prolem numeroſam. Felix genitor ſi tam fœcundus non fuiſſet. Quod ſi ad prædam ſonitumq. lucelli trahentur ſuffragia Cancellarij, vel ex tropicis prioris Aulæ didicimus;

nevè

nevè ſtudeat aliquando inviſus Principi, Magiſtrum agere. 1650.

IV. Neq; ex tam magna Familia, vt ſeipſum miretur; neq; tam humili, vt contemnatur. Iter medium, inter præruptam contumaciam, & deforme obſequium tenere ſciet. Ingentibus inimicis ſuperſtes, non ſolùm quantus, ſed & qualis demonſtrat. Expedit enimverò, vt poſt tanti in Republica Miniſtri deceſſu, Aula eclipſim non patiatur. Venient externi, eundem magnificentiæ domi ſplendorem invenient, nulla qualitatum, nulla formæ mutatio; expeditus tanquam è tripode ſermo, & cuivis nationi familiaris. &c. Talia, occultè primò, vt quisq; curioſior ſparſa, mox cunctis patuêre. Nec falſam trutinam conſtitit, Hieronymo Radzieiovio Lomzenſe Præfecto, in adminiſtrationem ſigilli minoris vocato, deferente munus Principe. Occultis tunc inclinationis Regiæ cauſis, ex ætatis maximè (vt tum vulgatum) ratione, quòd maturiores annis, imperſuaſibiles Magiſtros agant, ætatis fiduciâ. Fuêre, qui Leſzczynio Regni Procancellario tribuerent, ad quem tum alternante vice, ſupremi ſigilli cura redibat, eum ſibi collegam adſciſcenti; qui annis ac rerum vſu, in comparationem veterani veniens, longo intervallo qualitatibus eius decederet. Verùm ſua quandoq; fertilitas arboribus nocet; deglubetur confeſtim candido vellere Agnohic, & qui nunc ad invidiam multorum vbere paſcua laſcivit; mox ad commiſerationem marcidus, lana ſua ſpoliabitur; quæ in tempus memoranda manent. Radzieiowſki Præfect. Lomzé.

Oſſolinium Cancellarium morte prævenit Andreas Szołdrſcius Epiſcopus Poznanienſis. Cui Cathedra in illa ſucceſſor datus Caſimirus Florianus Dux Czartoryſcius Canonicus tum Cracovienſis; non modò extra ambitum præſulatus adipiſcendi, ſed ne cogitans quidem. Enimverò, adhuc tum ſupererat ex parte aliquid priſcæ integritatis in Aula, vt non hominibus honores, ſed honoribus homines darentur. Szołdrſki Epiſc. Poznan. Dux Czartoryſki.

Inter hæc per Vkraynam intendebâtur Hymænei Valachici curæ, quarum tedarum fumus, non modo regiones

1650. eas in præſens offudit: Verùm ſequentibus annis Baſilij Palatini fortunam, ac dominationem aduſsit. Haud incongruens reor, de Valachia, quoniam ſe nunc, & poſthac crebrius rebus noſtris immiſcet; ſimul & Nuptijs flagrantiſſimè tum agitatis, pauca ſubnectere. Daciæ nomen his olim regionibus tributum conſtat, quarum citerior *Valachia*; vlterior recepto inter accolas nomine *Multany*, dicuntur. Vtriſq; Turca Præſides imponit, cùm antea Moldavus ſub fide Hungari Regis: Valachus ſub clientela Polonorum perdurarent. Italicam originem iactant magis quàm deducunt, à Flacco Prætore Romano Flacciam; hinc detorto vocabulo Valachiam dici, contendentes, etiã manente aliquo in idiomate illorum, corruptæ latinitatis veſtigio. Sacra Chriſtiana profitentur, multùm ab Eccleſia Romana diverſa; & quamvis ad Græcorum inſtitutum accedere oſtendant, etiam his, in pleriſq; ſenſu & ritibus difformia. Qui præeſt, *Woda*, ac ſi Palatinus dicitur, dominaturq; ſuis deſpoticè, raro admodum exemplo; vt dominatus in extrema vitæ continuatus, à quoquam produceretur. Familiaris quippè populo, à fide lubrica nævus, ac in ferendis Præſidibus animi inconſtantia adeo, vt apud conterminas gentes, Valachicus dominatus, coturnicum venatione haud durabilior, in proverbium abierit. Illi etiam vt cæteri Sarmatæ Equitatu gaudent, etſi miles eorum prædari melior, primo incurſu aliquid valeat; ſtatario prælio, aut in vniverſum bello, haud quaquam ſufficiens. Medium regionis fluvius Moldava interluit, à quo nomen genti recentiùs inditum. Diſlimitat à Polonico latere Tyras, alias Dnieſtr rapidus amnis; qui, ex Alpibus Carpatijs ortus, vbi diffuſo terrarum ambitu multos perennesq; amnes abſorpſit, tandem in lacum Ovidij, ingenti oſtio evolutus, hinc ad Turrim Neoptolemi, quæ hodie Mõcaſtrum eſt, in Pontum Euxinum exoneratur. De Ovidio has inter gentes olim diverſato, pleriq; fabulas autumant, cum tamen ijs locis exulaſſe, Elegiæ eius teſtentur; & vocabu-

cabulum lacus Ovidij, à celebri Exulis nomine inditum, vero ſimile fuerit. Certè Patrum memoriâ, dum illàc militia noſtra ſigna circumfert à Woynovio Equite, inter maceries ruderum, lapidem inſcriptione tali inventum, Starovolſcius prodit. 1650. Woynowſki. Starowolſki Scripto.

Hic ſitus eſt Vates, quem divi Cæſaris ira,
Auguſti Latia cedere iuſſit humo;
Sæpè miſer voluit patrijs occumbere terris,
Sed fruſtra, hunc illi fata dedêre locum.

Neq; fidem antiquitati aſſero, relinquens integrum iudicium Philologis: affricent illi, ſi vacat ad Lydium veritatis lapidem.

Valachiæ tum præerat Baſilius Lupuli, firmato in illa gente imperio; ac ſolerter partis opibus, non indignus Chmielnicio viſus, in quem creſcentem potentiam reclinaret. Huius itaq; Filiam, Thimothæo primogenito vxorem deſtinat: etſi miſsi ſemel atq; iterum proxenetæ, nihil ex voto precantis retulerant; Palatino haud integrum ſibi in eiuſmodi fœdera, inconſultâ Portâ Ottomanicâ, deſcendere obtendente. Etiam Virgo maculoſum rebellione procum averſari credita; cum Demetrius Dux Wiſniovecius oblata eius coniugij ſpe, Iaſſos, incognitus veniens. Dumnæ (id virgini vocabulum) notitiam adeptus, etiam affectum præceperat, florente ætate ac Ducalis ſtirpis claritudine, Thymothæo potior. Vnde Pater, ac Filij Chmielnicij temni ſe indignati, apud Aulæ Turcicæ Summates, initæ cum Polonis conſpirationis inſimulavêre Palatinum: hinc maximè ducto argumento, quòd is obtento pro ſe poſteriſq; *Indigenatu* Regni, etiam traditâ recens Radivillo Duci maiore natu Filiâ, infra ſe poneret Turcas, omnem ſpem in ſinu ac fiducia Polonorum collocando. Non ingrata hæc Turcis, pro avaro gentis more, ſi grandis quercus ſubvertitur, opima ſpolia ſibi deſtinantibus. Neque tanti ruina Valachi æſtimata, quanti conſtaret, ſi Coſaci in ſubiectionem Portæ Ottomannicæ pertracti; haberentur

1650. aliquando non ineptum aggrediendæ Poloniæ inſtrumentum. Vetere augendi eius imperij arcano, cui internæ vicinorum colliſiones, in ſtabilimentum Fortunæ vertunt. MeditanteNuptias Chmielnicio evenerat; vt Scythæ, deſtinata in Moſchoviam irruptione, per campeſtria Equos alerent; à Polonis in id belli ſocianda arma, adhuc dum ſperantes: etiam Coſacis ſubinde à Noradino iuſsis, in communem hoſtem expedire arma. Hic labor hoc opus incubuit, Chmielnicio eam offendendi Moſchi neceſsitatem ſolerti eludere induſtria; ſimul & Scythæ iubentis autoritatem ſartam tectam tueri. Recurrendum proin fuit ad ſuetas artes, qualibus refertum eius ingenium. Itaq; indicit in bellum expeditionem ſuis, rem armamentariam recenſet, legiones contrahit, ipſe propediem moturs, tanta feſtinatione, vt ruere diceres. Aſt, quò deſtinatum fulmen erumperet, aperiebat nemini, præterquam perſuaſo Scytha: paratus illos ad mandata Noradini verti. Nihil Barbaris morâ ac evulgatione arcani deteſtabilius, vt qui conſulta factis iungere ſueti, expeditis agunt, quàm minantur. Neque tum reticentis conſilium Chmielnicij improbavêre; Noradino in Moravienſem tractum, quà iſthàc in Moſchuam itur intento, ſuosq; donec reliqui traijciunt Boryſthenem operiente. Cùm interim machinator, telam mediṫati doli hinc ordiretur.

Noradyn ſoltan Tauricæ Præfect.

Poſtquam ex Taurica Potocius Exercituum Generalis obtenta libertate evenerat; poſt breve fractæ valetudini reſpirium, capeſſendo armorum imperio ſe accingentem; non tantùm nobiliſsimi Tribunorum concurrendo ſalutavêre; ſed, vt quisq; è militaribus meritis aut ſtipendijs clarior, ad ordinarium imperium lætus, reditum plauſu & votis proſequebatur; inſitâ militi noſtro erga Duces reverẽtiâ, vt nullo minus quàm imperantium mutatione gaudeant: nec ſequiore fortunâ ab ijs alienentur. Affectum oriri inde crediderim; quòd militia Equeſtris, tota Patricijs cõſtans, libentiſsimè obediat Præfectis; quos, paritate generis

æqua:

æquales, Magiſtratus tantùm ac virtutis titulo ſuperiores agnoſcit. Etiam Duces, etſi in ſpeciem ſeveritatem præferunt, magis tamen amore erga concives feruntur: probè ſcientes, ad lene imperium obſequentiores; & qui alacrius iniuncta exequantur, quàm iuſſa. Enimverò Generalis contractas ad Camenecum legiones, dum in hoſtis armati molimina intentus caſtris continet; ſubmontani tractus accolæ, latrocinijs ſuetum genus, invadendis per noctem caſtris conſilium cœpiſſe comperiuntur. Per confragoſa ij, (ſaltus Nedoborij, latrones Levenſij dicti) multâ in prædas audaciâ degunt; vtrâq; Tyræ amnis ripâ, infami colluvie famoſâ, ac mutuarum rapinarum conſorte: cùm hinc noſtrates, prædam ad tranſtyranos deferant; illi viciſsim quidquid ex Moldavia raptum, cum iſtis permutatione ſpoliorum negotientur. Hi itaq; per paſcua, noſtrorum Equos furari; commeantes intercipere; in anguſtijs nemorum ſi quæ ingrueret vis, manus opponere auſi: donec cognito maioribus accingi. Miſſus à Generali Kondracius cum aliquot velitum turmis, in ſuis receptaculis deprehēſum Mudrenkum, qui ſe pro capite latronum gerebat, cū vndeviginti complicibus captum adduxit. Ij molimen aggrediendorum Caſtrorum faſsi, palis infixi ſunt, diſpalati reliqui, aut metu ſupplicij errabundi ad Coſacos confeſtim profugêre. Congruebant hæc propoſito Chmielnicij; proin furit quàm ante acerbiùs, palamq; apud armatas legiones circumductis qui ad ſe refugerant, vt erant vulneribus, ac cruore deformes, etiam Noradini ablegato tum præſenti monſtrabat; ſæviorem bello pacem, & palliatam pactis tyrannidem incuſando. Hoc ſcilicet erat pactionē Zborovianam infregiſſe. Ablegatum dehinc Scythæ donis excultum, multis lachrymis perſuadet: vi & dolo vrgeri ſe à Polonis, Kiſielio quidem ab intra adversùm Turcam armare legiones cogente; ab extra, Potocio cum validiſsimo exercitu imminente; neq; vltra minari, ſed audere agereq; perdendis. Alias, extremam diem illuxiſſe Coſacis, niſi Scy-

1650.

Kondracki.

1650. tharum beneficio, vita perditis, vt ſemper, tribuitur. Talibus pravè ſuaderi ſe ſinit Noradinus, cohibitiſq; quæ in Moſchoviam deſtinabat armis, Potocio ſuccenſet, ſimulq; comperta Hano renuntiat: neq; is ambiens, quin vera afferantur. Mittit confeſtim Mehmet Gazy Atałycum (ita vocantur ex prærogativa miniſterij, Filij nutricum prolis Hanorum) Regem ea ſuper iniuria conveniendo, quæ Hano dum mediatoris partes ſuſtinet, vti propria accipienda foret. Krawczenko. Mittitur item ad Potocium Sartorides è Coſacis; qui perfunctoriè ſalutato Duce. *Nondumne belli ſatur eſſet Generalis (ex abrupto quæſivit) vt pactis ſtabilitam pacem ei gratis infringere libeat? vnde verò, quòd nulla probabili neceſſitate, admotus ad lineam Polonorum Exercitus Coſacis minetur? aggreſſibus exitium inferat? qui dum ſubiectionem moderato dominio præſtant, ad iugum illiberalis ſervitij non tenentur.* Ad hæc Generalis (admonito prius debitæ modeſtiæ Coſaco) reſpondet. *Mandato Regio, eo loci ſe metatum, & conſtiturum; donec aliter iuſſus, aut non ex commodo publico hic morari advertat. Gnaros moris antiqui Coſacos, etiam rebus domi pacatis, militem æſtivis Caſtris quà placet haberi; vbi bruma ingruat, in hyberna dimitti. Subſiſtere ſe intra lineam, etſi citra & vltra eam, fundus ſit Regius. Si modo conſimili, Coſacorum Dux ſincerum obſequium erga Maieſtatem ac fas obſequij præfert; eccur tota Vkrayna claſſicum perſtrepat, agmina coeant, armentur legiones? Neq; verò fallaci papavere ſoporatum ſe, quin quo ea molimina vergant, non intelligat.* Sanè irritando Generali miſſum conſtabat: ſed is, non intelligere oſtendens, intemperantiam linguæ, manu in tempore vlturus diſsimulavit; intimius Chmielnicij mentem ſubodoratus, qui ab excurſione Valachica ſubitò converſis armis, Camenecũ ex improviſo tentare, meditabatur. Namq; in brevi Noſacz, Puſzkarencus, ac Doroſius Tribuni, cùm Noſacz, Puſzkarenko. Doroſz. XVI. Coſacorum mill: Valachiam inrupêre; ad Sorocam Noradino iuncti, ſupra XX. Mill: Scytharum mira celeritate trahenti. Ruebant namq; ad parata ſpolia Barbari, eo ter-

eò fervidius, quòd conterminæ regionis dites incolæ, in prædam faciles, ; aut ſi repugnatum foret, ſine ſanguine, quòd evenit, vincendi deſtinabantur. Palatinus adversũ vim ſubitam animo & viribus impar; vxore cum liberis in Arcem Niemiecz ad Seretum amnem relegatâ; vbi profundam indaginem fagineæ ſylvæ concædibus obſepſerat, opacitate nemoris, ac inacceſsis ſaltûum vitam tuebatur. Eò miſerior quòd immeritus, quàm quòd imparatus prima impreſsione ſuccumberet; cùm tamen felix arma teneat, infelix paret. Interim, ab hoſte, non bellum, ſed continua populatio acta. Quidquid obvium, ferrum ac flamma corripit, quidquid in abuſum verti potuit, proſtituitur; *Iaſſij* Palatini ſedes, in favillam eunt: crematum olim Illiũ ob raptam Helenam, triſti imagine referentes; ac tota planè ſubito igne inarſerat Valachia; aſpiciente Baſilio, ac familiares in ſummitates arborũ eniti iubẽte, qui per noctem ex fulgore ignium, quæ loca flammarentur, coniecturalitèr recognoſcerent. Aderant, quibus fideret maximè Kutnarſcius, à ſecretis; tum aliquot Poloni dudum ex conducto lateri adhærentes; inter alios Dobroſzovius, fide & militari induſtria cognitus. Hîc, extremo diſcrimine, noviſſimum conſilium ſuggerente; ære oblato hoſtem avertendi autor; mittitur paci & abſceſſui hoſtium emercandis. Saturaverat iam opulenta præda Scytham; Coſaci imminentem limiti Valachico Polonorum exercitum reſpiciebant; vnde mitigandæ hoſtilitati vtriq; faciles, quo vlterior eius oræ vaſtatio ceſſaret; Ter Centum Imperialium Mill: exnunc Noradino depenſis, abitum paciſcuntur: præter alia militiæ Præfectis donaria, ac incredibilem ſpoliatæ Provinciæ prædam. Chmielnicius quoque non infra operæ pretium, concuſsionem Valachi habuit, Palatino expetitas Nuptias, vbi ex naufragio tabulas recollegiſſet, ſpondente. Certè dirum neceſſitatis telum eſt, qui nuper elocandæ filiæ conditionem abnuebat, modò ſpretam quærere cogitur; ac nuptialia munera recepturus, immenſa largitione crude-

1650.

Kutnarſki.
Dobroſzowſki.

crudeles procos licitari debuit. Miſera ſemper Moldaviæ
1650. Regulorum ſortè; namq; validioribus Monarchijs incluſi, conducibili arcano omnium ambiunt amicitiam, potentioris ſequuntur fortunam. Verificata ad amuſsim paræmia. *Valachos, acſi in media ædium regione conſtitutos eſſe; quos infernè moleſtet fumus, ſupernè conſpergat aqua decidua.*

Eæ artes Chmielnicij fuêre; ſeu fulcra feliciter graſſantis audaciæ; quibus Turcam in protectionem ſui allicit; Scytham à bello Moſchovitico abſtrahit: Moſchum fallacis amicitiæ fuco nobis hoſtem reddit; Palatinum iniqua criminatione circumventum, impunè opprimit: denique, nihil ſuper exuenda iterum fide hæſitans, modos incommodandæ Poloniæ perveſtigat. Stupor animum ſubit; hominem ortu & ingenio modicum, adeo aſtu & alta conſiliorum indagine valuiſſe; vt non vulgo tantùm & imperitæ multitudini, ſed magnis Principibus impoſuerit: ac grandi quadam impoſtura illudens, velut Circæo poculo faſcinatos, in coniuratum adverſùm nos odium induxerit. Quippè Scytha, naturali ingenij ſagacitate ſolers, Polonos, dum apertè Coſacos perdere nequeunt, imagine Pactorum exarmatos, oppreſſum iri credit: Moſchus Scythicis armis terrefactus, Coſacorum patrocinium ſuæ conſulturus ſecuritati, ſuſcipit: Turca ſubiectionem protectione licitatus, alieno diſpendio incrementa quærit. Horum Bohdanus, acuto in peſsimis ingenio, autor ac motor. Quis ille tandem (ex intimis eius comperta narro) præcipiti temeritate, ac continuâ temulentiâ furioſus, ne horulam quidem elabi paſſus, quin continuâ crapulâ mentem ſenſuſq; mergeret. Neq; tum Generalis otioſus ardentis Valachiæ ignes aſpexiſſet, niſi Regijs literis inhibitus, nequaquam intra alienos fines immittendum exercitum, potiùs ſua tueri iubentis. Quin etiam Anni tempus, ab evoluto Autumno gravè, ac diutinâ in Caſtris conſiſtentiâ attritæ legiones, etſi nupera legatione offenſum Ducem tardavêre. Nec deerant in Caſtris ſeditionis gliſcentia ſemina, querulo

paſsim

paſſim ob recenta ſtipendia milite, & indigente. Indicta quidem Lublini *Commiſſio* fuerat, vbi à Rep: dati *Commiſſarij*, quantùm vnicuiq; cohorti exolvendum maneret, ſubducto calculo diſcuſſerant; verùm, dum militares *Deputati* cum *Aſſignationibus* (id papyraceæ ſatisfactioni nomẽ) ad Provincias, quæ Ærario tributa non intuliſſent, remiſsi, dilatâ aut irritâ ſolutione redeunt: vt fieri amat, vbi miles eget, in tumultum deſituræ querelæ eluſorum timebantur. Dein, inſtans bruma conſilium ſuggeſsit, in hyberna diſtribuendi; quò, ſegregatis manipulis, pullulantes turbæ evaneſcerent; quæ concurſu multitudinis valeſcunt, ac nõniſi, vt ignis, ſubtracto materiato, exſtinguuntur. Abituriente ſub finem Novembris milite, armiluſtrium conditum fuit: in quo, dum viritim Commilitones arma equosq; cenſendos exhibent; Baranovicius procacioris linguæ miles, ac rudibus iocis, ſeria interpellare ſuetus, dum ex albo cohortis ſuæ vocatur, ſubdit pro more militiæ manuali ſclopo ignem: eoq; ictum fruſtrante (namq; pyrio pulvere non inſtructus erat) ad præſentem converſus Ducem. *Hoc* (inquit) *pro retentis ſtipendijs*. alterum efficaciore bombo diſplodens. *Hoc, pro paratis* ait. Ioc⁹ is ad facetias militares relatus; etſi eo cavillo rei veritas exprimeretur, enervem ſcilicet ſine nervo militiam: cum quibus legionibus Imperator debet, illæ ſe nihil Imperatori ſuo debere opinantur. 1650. Baranowicz.

Hæſerat interim Kijoviæ tantiſper Kiſielius, Palatin⁹, quidum ſub inani prudentiæ nomine inefficax ſe capiſtrum ſusq; deq; motis rebus advertit; varijs præterea, iniurijs, ac in caput machinationibus exagitatus, ſtatione abſcedere conſtituit. Etenim odiſſe haud obſcurè oſtenderat Chmielnicius, diverſis ſermonibus ac literis perſtringens, tanquã communium ſacrorum proditorem. Proin ſuper animi ægritudinem, crurifragæ Podagræ acutiſsimis vexatus doloribus, Brzozovio Collegæ delegationis negotium, quaſi rediturus committens, Treliſsios primò mutando àëri, mox ſenſim Vkraynâ decedens, Holzczam ditionem ſuam regreditur.

1659. ditur. Aſt, nō id Brzozovio authoritatis, aut induſtriæ; vt quæ Palatino deſperata, intra orbitam tranquillitatis reduceret. Hinc abſceſſu eius, poſt brevè idq; infidum ab armis reſpirium, atrox de novo tempeſtas Vkraynam corripiebat. Iactante paſsim plebe (Czern nuncupatâ) veniſſe tempus; vt qui hactenus impotentibus Heris abiectè ſervierant, tandem immutata vitæ conditione, dominarentur. Et omnia in bellum inclinabant. Crimenſis Hanus, qui hucusq; fidei datæ, nimiùm quàm tenax videri voluit, per ablegatum (vt ſupra innui) Regis amicitiæ renunciabat. Neq; verbo tenùs minæ ſtetêre. Nodarinus, etenim cōductis in Tauricam è Valachia manubijs, iterum in Sauranenſes campos, revolantis in modum redibat: opem Coſacis in noviſsimo, vt aiebant illi, diſcrimine laturus. Chmielnicius ipſe excitis ſuorum agminibus, ad extimum Podoliæ limitem ea ſpecie ſtetit, acſi arma in defenſionē ſui tantùm ſtringenda, oſtentaret. Verùm, cardo verſutiſſimi conſilij Camenecum reſpiciebat, amotis in hyberna legionibus, ſubitanea aggreſsione, intercipiendum: vbi exoluiſſet traditione pactum, tumdemùm prolixa ſibi à Turca, in meditatum contra Polonos bellum, auxilia pollicendo. Diſcuſsit tamen omni humana caliditate potentior Vis Providentiæ inſtructum dolum; ſub revoluti Anni initium, violenta Imperatoris Turcici morte, & atrocibus inter Purpuratos diſsidijs, Monarchiæ eius ſtatu, graviter concuſſo. Etiam bello Veneto diſtrahebantur, navalibus armis Rep: illa prævalente. Quòd per tranſennam, vt obitèr exarē, honori gentis fortiſsimæ tribuēdū eſt. Veneti
Tulde-nus. inſidendo mari Ægeo, claſſem Iacobo de Riva Præfecto, ad Helleſponti fauces emiſerant: quæ, freti illius potens, infeſta pererrantibus Turcarum claſsibus maria redderet. Nō tulêre audaciam prærepta maris poſſeſsionis Turcæ, geminas claſſes haud procul Smyrnâ opponendo; à fronte ſimul & tergo Rivam invaſuri. Impar vtriſq; Venetus; alteram quæ Conſtantinopoli veniebat, nam altera Affricana

fuit,

fuit, in portu Foggiano aggreditur. Duobus diebus acris conflictus duravit, vtrinq; mutua ſtrage protractus; donec intercluſam Chriſtianam claſſem tantiſper nutantem, interveniens caſus, in felicem prælij ſucceſſum erigeret. Fortunam pede vtroq; truncam, eamq; volatilem, non inſulsè finxêre veteres: cum ea ſpecie, in bellicis maximè, obſervari ſoleat, cæcum Numen, & nulli fidum. Nam, neque victo animum deſpondere expedit, quia volucris eſt: neq; nimis præſumendum victori, vt viſco præhenſam teneat, quia pedibus caret. Proſtabat in nave oneraria Veneta, pyrio pulvere, & artificioſorum ignium alimentis referta; in hanc magnitudine conſpicuam deſtinatis ictibus collimabant Turcæ, vt à globo pyrobolari non continens modò & contentum, ſed alia quoq; vt ex ordine cohærebant navigia, incendium corripuerit; vnde pelagus ardere viſum, & ſimul hominum, ac elementorum bellum eſſe. Quâ exitiabili flammâ confusâ claſſe Venetâ, Santorinius navalis Trierarchus, inter alterutrius elementi violentiam periturus, memorabili audacia, aquis ſe credidit, anchorarijs funibus quib9 ardens navigium ſubſiſtebat, acumine ferri præcidendis. Digna memoratu imperterriti militis virtus: quoties flammis vſtus, mergum agit; vbi intercluſus ab aqua halitus, inter ignes reſpiria quærit: fluctuat interim, ſciſsis rudentibus oneraria, ac vehementiore Auſtro, in medios hoſtes impulſa, cõfuſo reſtinguentiũ ac pugnãtiũ Turcarũ miniſterio, proxima quæq; incẽdio hauriẽs, Venetis ingentis victoriæ momentum dedit. Namq; turbatos eo caſu Barbaros aggreſsi, cruentiſsimo prælio profligarunt. Et ſtrenuo quidem Trierarcho, vita & gloria ſuperfuêre; honores & munera, ne irrepremiata virtus maneret, inclita Reſp: ex merito tribuenda curavit. Ea ex victoria, quamvis exacto Anno contigiſſet, non miſſorum Coſacis auxiliorum fructus, in nos promanavit; abhorrẽtibus Turcis ex vetere legis ſuæ inſtituto, cum binis gentibus belligerare. 1650.

1650. Memorabilis in Claro Monte Czeſtochovienſi ſolennitas, eo anno tranſacta, faſtis connotari meretur. Hic vltra trium ſæculorum ſpatium, Imago VIRGINIS DEI PARÆ, celebre eius loci ac Regni Depoſitum arctiore Sacello māſit: ac, quòd in Aquilonem muro feneſtras aperiret, liberiore ſole excluſo, lux neceſſaria orantes deſtituebat. Matthias Lubienius Primas Regni, adhibitâ curâ & ſumptu, ſacrum locum ampliaverat, ſubiuncta porticu, ac ſupernè circumiectis periſtylijs. Decoris augendi zelum æmulatus Oſſolinius Regni Cancellarius, aram Imagini auguſtiore forma erexit; in artificium ac materiam cum Religioſis loci concurrendo. Eius altaris totum vndecunq; op9, ſua cum ſtructura ac columnis, ex hebeno conſtat, quarū capitella ac ſummæ coronides, puro argento marginatæ ſunt. Interſtant Sanctorum Statuæ, ad menſuram hominis, eodem è metallo fuſiles; quæ dum autoris monſtrant magnificam pietatem, cælum aut famam meruiſſe profitētur. Aderat celebritati actus Primas ipſe, cum quinq; Epiſcopis, in opus transferendæ Imaginis ſuffragantibus. Affuit & Martinus Kalinovius Campi-Dux Regni, tum primū è captivitate Scythica, in montem Taumaturgum, reddendis magnæ Liberatrici votis, veniens. Miraculo non caruit, ad 40. Mill: convenarum numerari potuiſſe, non modo è contermina Sileſia, ſed ex diſsitis climatibus alijs, peregrinantium turbam. Sexto Nonas Septembris abſoluta ſolennitas ea; quâ mundum & protoplaſtem Evam creatam, communis Eccleſiæ ſenſus tenet. Ita tum prompta in ſervitium cælorum ſuæq; Reginæ Polonia feriata eſt, & quem ſemper inter proſpera cultum eius profeſſa, ne quidem inter adverſa belli obliteravit.

Kalinowſki.

Pacandæ Vkraynæ, vbi demum Rex irritum ex clementia remedium videt, habendis Comitijs ſe accingit. Quippè vt fulminis ignem, non aquis aut liquore quopiam extinguibilem eſſe aiunt; imò affuſâ frigidâ incrementa eius provocari; qui idem caprino lactè exſtinguitur: ita ſeditionē,

tionem, cuius Spiritus in turbine operatur, non dulcedine pacis aut remedijs clementiæ ſopiveris, niſi cruore reſtinguas. Congregati ad particulares Conventûs Ordines (de his conventibus, vt ſunt Comitijs Generalibus, quidam acta præparatorij ſupra relati) conſultabant, cum diſertiora *Vniverſalia* à Rege ſupervenêre, præmiſſas *Inſtructiones* complentia. Inſero ſupplementi eius tenorem, conſtare vt poſsit, ex formalibus Edicti Regij verbis, quibus ex cauſis, non trahi modò ſed cogi in defenſivum bellum Polonia debuerit. 1650.

IOANNES CASIMIRVS
DEI gratiâ REX POLONIÆ,
Mag: Dux Lith: &c.

QVamvis *S. R. Mai: in* Inſtructionibus *ad particulares Conventus datis, abundè rationes expoſuerit, Semeſtrium Comitiorum Ordinibus Regni indicendorum; verùm, quum crebri ijq; certiſſimi afferãt nuncij, de perniciofis ac vltimũ Patriæ diſcrimen ſtruentibus hoſtium molitionibus; è Rep: viſum, imminentia cunctis innoteſcere pericula. Parum erat Rebellibus indiſſolubilem cum Scythis amicitiam, ſanguine Polono, & excidio Ruſſiæ ſanciſſe; niſi etiam nunc, omni exuta erga Maieſtatem noſtram, Remq; publ: fide & reverentia, rurſum Barbaris aſſocientur, in fœderatos Regni bella moveant, vicinis auxilia ſuâ ſpontè ſubmittant, ac ſpreto legitimo imperio, Crimenſis Hani ex aſſe ſubditos præſtent. Tanta perfidiæ evidentia documenta eſſe, in bellum Moſcho quaſi movendum, initam conſpirationem cum Scythis; dehinc aſtutè converſa in Valachiam arma; pulſum dominatu fidum Regno Dynaſtam, ſpoliatam Provinciam, nihilq; omiſſum hoſtilitatis, non alio fine intentata, niſi vt volenti bellum in Chriſtianos Ottomanno, facilis violatorũ Pactorum prætextus, contra Regnum hoc enaſcatur. &c. Eum in finem, patrocinium & clientella Turcæ à perduelli accepta. ta, deferente Porta Ottomannica per Czauzium inveſtituram Ducatus Ruſſiæ; idq; in præſentia externorum Legatorum, in*

maiorem Maieſtatis noſtræ contumeliam. Etiam nunc ab eo-
1650. *dem Rebellium Duce, foveri Bizantij internuncios, blandiri Barbaris, oſtentare* Vaſalli *fidem, cuius adversùs legitima imperia, luce meridiana clarior* felonia *ſit. Neq; propè ſe tantū, ſed & vltra maria, ac remota Oceani littora, odium noſtri tranſmittere; expeditâ recens ab Hano in Sueciam legatione, cuius contenta etſi penetrare arduum, cauſam tamen cuiq; aſſequi licet; vt ſcilicet ſecurior, ſub alieno nomine commeans rebellis, velatam prætextu legationis Scythicæ perfidiam, vltra Balthidem traduceret. Hoc motivo rurſus efferaſcens Ruſtica plebs, ac dudum inſuefacta cædibus, Nobilitatem pacis fiduciâ penates repetentem, indigniſſimè tractavit, ac cruentas iterum manus, in hæricidia diſtrinxit. Sic itaq; rebus inclinatis, cùm imminens Ver nonniſi internecinum bellum parturiat, &c. &c. Conſulite Fid: Veſtræ, in extremum præcipitium deductæ Patriæ, in noſtra pro bono communi alacritate, nihil deſideraturi.*
Datum Varſaviæ. &c.

Incepta frequenti Ordinum concurſu Comitia, advertetant conſulentium animos; cùm omnes ſpe pacis excluſi, apparandum bellum quantocius cenſerent; quod, nè coniuratum in nos Orientem traheret, metuebatur. Hoſti in promptu copiæ, celeritas, & immortale odium noſtri: nobis muſsitans retentis ſtipendijs miles, inſufficiens Ærariū, tardæ contribuendi rationes, aliaq; armorum obſtacula, in conſiderationem veniebant. Aſt pervicit iuſta vindicandæ iniuriæ repreſsio; vt acriùs curæ ac meditamenta, ad imminentia verterentur. Propoſitam per Cancellarium Reg: theſim, in maiore conclavi, quod Senatorium dicūt; excepit vnivocus omnium Ordinum ſenſus, nihil eo Comitiorum actu, niſi quod ex vſu & ratione ſtabiliendæ pacis, gerendivè belli foret, tractandum. Affuère hîc Coſacorū internuncij, maturè à Chmielnicio ſubmiſsi; vt, quæ pervicax ille in pacta Zboroviana peccaverat, ſi ſimulata humilitas non ſufficeret excuſandis; ſaltem armorum decreta, & inevitabilem Principis indignationem, ſolito aſtu rimarentur.

rentur. Plurium ſenſus erat, indignos haberi, qui Maieſtate coram exhiberentur: admiſit Rex, & exponere palàm iuſsit quorum cauſa veniſſent. Modeſtè cœperant, nec niſi prenſatâ Regis clementiâ aliquid prolocuti; dein ſupplicem libellum, in adiumentum memoriæ prompſère, deiecto in terram obtutu, attoniti, vt fermè ij maximè ſubmiſsionem ſimulant, qui ex deſtinatò offendere intendunt. Capita ſcripti, ex exemplari inſero, nè quiſquam odio hoſtis confiſta credat. Nempè. Ad ratificandam Coſacorum pacificationem, multùm intereſſe, vt Pactionis *Z*borovianæ articuli, novo firmentur iuramento, à potioribus è Senatu Regni, ſcilicet Primate, Archiepiſcopo Leopolienſe, Cracovienſe Epiſcopo, Exercituum Regni, & Lithuaniæ Ducibus, Leone item Sapieha Procancellario. Firmitudini item pacis conducere, vt Hieremias Wiſniovecius Terrarum Ruſsiæ Palatinus, cuius propenſus erga Zaporozcẽſem militiam favor (apertiſsima ironia erat,) & ſubditos clementia liquet; tum Koniecpolius Vexillifer, Kalinovius Metator Regni, Lubomirius Sandecenſis Præfectus, ſine ſignis militaribus, perſonaliter in ditionibus ſuis per Vkraynam reſiderent. *Vnio* malorum cauſa tolleretur, ac libero Græcæ religionis exercitio, tam in Regno, quàm Magno Duc: Lith: permiſſo, Spirituales Græco Ruſsi, in immunitatibus Clero Romano æquarentur. Petebant inſuper, vt conceſsâ haud quaquam in verbis laboranti ſimplicitati veniâ, oppreſsi populi, Rex protectorem agere vellet. Sanè fermentum vetus. 1650.

Cuicunq; mortalium, nedum prudenti & generoſo Regi, Rebellis protervia potuiſſet: Ille Civili ſanguini parcens, ſi pacem tolerant, noviſsima exempla meritis ignoſcit; iſti beneficio abuſi, ſponſionem verbi Regij ſpernunt; nova quærendo ſecuritati ſuæ obligationis vincula. Verùm doloſum hoc aulæum, explicari tantiſper expediebat, donec inſtructo choragio, totius actionis ſeries panderetur. Moderabatur Nuncios Terreſtres Vincentius Gaſievius Gaſiewſki.

Duc:

Duc: Lith: ſtructor, qui bello egregius, etiam ad togatæ Pal-
1650. ladis actus, promptas qualitates nunc retulerat. Plurimū namq; eo loci ingenium ac induſtria moderantis valent, vt Naucleri in regenda nave peritia. Vbi audiendis de more Senatus votis ingreſsi Nuncij; lectæ ſunt Kiſielij Palatini ad Regem Kijoviā ſcriptæ Literæ; quibus poſtulatis Coſacorū accedendo, ſuper obſidibus ijs pervicaciter annitebatur, titulo & poteſtate *Commiſſariorum* mittendis, quo infamis vadimonij nomen, mollius audiret. Aſt pro tollenda *Vnione*, vltra quam conſuaſorem agens, liberius argumentabatur. Scilicet. *Orientalem, ac Occidentalem, pro vna eademq; Eccleſia ſe credere: cuius vtriuſq;* CHRISTUS *Caput, ab Apoſtolis ſucceſſio, Doctores & doctrina eadem: & quarum vna, ſine altera ſubſiſtere nequeat. Quod in ritibus ac ceremonijs diſcrepent, minus eſſe; ſi in principijs ac fundamento conveniunt. Ad quid verò inconſutili tunicæ* Chriſti *ſciſſuræ illæ?* Vnitorum? Diſunitorum? *Cui bono dividenda Eccleſia, quam* DEUS *coniunxit? Obſtructo eo fonte, nuſquam promanatura verborum diſſidia, vnde plerumq; in arma impulſus.* Conficiebat dein his formalibus. *Fidem eorum provoco, qui vnà mecum patratores pacis, ad Zborovum initæ fuêre: de tollenda penitùs* vnione, *in ſtipulatum legem fuiſſe deductam; quòd authentico inſtrumento non inſerta, Collegis in arcano habendam pervincentibus: vt collatum id magis beneficio tribuentis Reip:, quàm extortum neceſſitate, Populi Ruſſiæ crederent. Quidni verò triginta turbantis* vnionis *delubris, rependimus? nè aliquot millia Eccleſiarum, abominabili deſolatione, ſacris vacuæ proſtent? quidni vili appendice, Græcis ritibus malè avulſo, & Romanis non benè cohærente, cruentiſſimi belli procellam ſiſtemus? Proviſuros poſthac exiſtimationi, qui priùs ſaluti cōſuluerint. &c.* Hæc ille, cùm præter ſcriptum, etiam ex facto caſuali nimis quàm vapularet. Inter aulica miniſteria Regis, erat quidam Wereſzczaka, ſtirpè Equeſtri, moribus & animo non planè illiberalis. Hic, ex commendatione Palatini inter ephebos adſcriptus, aliquo tempore ſpecie ingenui egerat,

genere

genere & ætate innocentiam ſpondente. Cùm interim verba Principis excipere, privatos cum intimioribus ſermones auſcultare, veſtigare arcana, aliaq; ſacrilega curioſitate rimari: quæ aut internuncijs Coſacorum vulgaret, aut Chmielnicio literis tranſmitteret. Ac de proditore conſtabat, exprobrantibus ſecretiora quæq; Coſacis, & certam ſibi rimam ad intima Regis patere penetralia (vbi meraco incaluerant) effutientibus. Cæterùm perſona ignorabatur, donec Wereſzczakæ ambigui ſermones, attonita ad mẽtionem rebellium mens, & nimia ingerentis ſe in cubiculum Regium aſsiduitas, ſuſpectum reddidêre: dein, literæ charactere Græco, eoq; Zypheris implicito, deprehenſæ, indicium fecerant, venalis animæ, per quam, velut tubum, fumus ille arcanorum evaporaret. Neq; abnuebat crimẽ, reperto inter excuſſam ſupellectilem faſciculo Epiſtolico; quo, de ſtatu Comitiorum, nonnullos ex ſacricolis Ruſsis, eorundem ipſe ſacrorum, convenire deſtinaverat. Fuêre, qui factum mollius, nec pro crimine acciperent; prout fit, ut quæ terra delictorum ferax eſt, eadem & patronos ſcelerum gignat. Equidem, ſi probabile crimen fuit, exemplarem pœnam meruerat; certè in ſpeciem tantùm animadverſio exacta, amandato reo Mariæburgum, vbi ſub cuſtodia aliquamdiu detentus, neq; vltra de libertate aut pœna comperi. 1650.

Cumulum publici odij impleſſe videbatur Kiſielius, æq; ſuos inviſus, ac hoſti ſuſpectus: dum alterum parti probare ſe ſtudens, pro Rep: apud Coſacos; viciſsim pro illis apud Remp: enixiùs agit. Contra omniũ ſenſus animoſq; fuêre, reparandæ per arma iniuriæ, in bellum inclinantiũ. Potiores quippè è Senatu in eam ſententiam vnanimiter differebant. *Impiè hoſtem facere, quod ſuo ingenio Regis, ac Reip: ſinceriſſimum animum metiatur. Infirmum* (inquit) *pactionis Zborovianæ vinculum eſt, aliam ſponſionem requiro? nova iuramenta volo? Ad quid verò iterari iuſiurandum, ſi ſemel factum ex integro obligat? Ad quid geminatæ Procerum ſponſiones,*

ones,

ones, ſi verbum Regium, quod ſuprema ſubditorum lex eſſe debet,
1650. *ſimul & authoritas Reip:, tranſacta firmavêre? Nam ſi pax eſt ordinata imperandi ac obediendi concordia; nihil à parte Regia omiſſum, quod facturum ſe Rex receperat: etſi ſtipulatio inter Regem ac ſubditum, in alijs Regnis pro illegitima habeatur: nec obligari contractu neceſſitatis Principem, Iuriſperiti affirment. E contra, vbi à Coſacis obſequium? vbi reddita Sacra templis, aris Sacerdotes, Iuſtitiæ Tribunalia, exules penatibus? Imò peſſimo exemplo invaſa Regalia, intercepta privatorum bona, erepta cuncta omnia, & nemini ſuum reddi. Quorſum verò obſides firmandæ paci exigat? niſi veteri apologo fidē veri facturus; dum lupi non aliter cum paſtoribus, in gratiam redituri erant, niſi cuſtodes gregis canes in vadimonium conſtāter retinendæ amicitiæ dederentur. Hinc deduci poſtulata Coſacorum, mera inſanientis cerebri commenta eſſe, quibus palam Regiæ, ac Ordinum Maieſtati illudant; fideq; data, velut fidibus colludant, quas nunc intendere, nunc remittere ex vſu ſuo peierantes poſſint. Etiam tollenda (*inquit*) Vnio, fons mali & origo? Ergo tollendam ſimul libertatem, neq; tantùm Spiritualem, ſed & politicam. Non enim temporalis pax habebitur, vbi religioſa violatur. Nē verò ille perſuaſerit, vt in gratiam iurati hoſtis, tollatur conſcientiarum arbitrium: propagetur Schyſma, ac convellatur cardo Legis illius: Quod tibi non vis, alteri ne feceris. Etiam quamvis maximè velimus, rem eius momenti haudquaquam ex iuſto & æquo præſtiterimus. Vt quippè authoritate Summi Pont: Ruſſorū cum Romana Eccleſia Vnio, in Synodo nationali enata; ita ſi tollenda, eiuſdem Sedis, cui inter lepram & lepram diſcernere datur, iudicio ſtare neceſſum fuerit. Vbi igitur bona fides hoſtem non obligat, nec per obſequij debitum ad pacis regulam cooperatur: ad ſtricti iuris contractum recurrere opus, ac armis ſubigenda contumacia. Sperare enim licet melioribus auſpicijs pro æquitate pugnaturos, quàm qui propugnant perfidiam.*

Vt ſæpè res ſecundæ negligentiam creant; ita imminētiū ſolicitudo, in propulſanda pericula complanat Civium

animos.

animos. Etiam tum Ordines ſummo ſtudio, nec minore conſenſu, media tranquillandæ Patriæ agitavêre. Nam ſemotis è conclavi Senatorio arbitris, non dies tantùm cõſultationibus, ſed integra noctium ſpatia data; vt obſervatum ſit, Rege, Senatu, ac Equeſtri Ordine adſidentibus, viginti ſeptem horis, continuatam ſeſsionem duraſſe, actui concludendo. Qui finijt ipſo Natalis Chriſti pervigilio. Sancitorum eius Conventus ſumma fuit. Si Coſaci animitùs eiurât rebellionem, Pacta Zboroviana in effectum deducenda, per Commiſſarios à Rep: aſsignatos. Erant ij, Staniſlaus Zarębma Kijovienſis Antiſtes, Adamus Kiſielius Kijovienſis, tot vicibus ſpei ac laboris irritus, Gregorius Horſcius Mſciſſavienſis, ac Staniſlaus Landzkoronius Bracłavienſis, Palatini. Tum Georgius Niemierycius, Chryſtophorus Tyſzkievicius, ac cum Czetwertynio, Koſſakovius Subiudex Bracłavienſis; qui convento ac requiſito in cooperationem pacis Chmielnicio, res Vkraynæ in tranquillũ ſtatum reſtituerent. Secus, cadente aleâ, iubebantur Exercituum Duces, contractis ad lineam copijs ſubſiſtere, intẽti, nè quid ea parte mali ex inſperato erumperet. Imperati item per Provincias delectus circum emiſsis diribitoribus, externo militi contrahendo. Nonnihil circa Contributiones difficultatis emerſit, Nuncijs Terrarum obtendentibus; afflictum paſsim *Regnicolarum* commeante milite ſtatum, vnde deſolatæ Provinciæ exolvendo impares: tum, quòd evocandæ in bellum Nobilitati, remittere expediat tributi neceſsitatem: iuxta vetus proverbium, ex vno eodem agno, haud pellem duplicem detrahendam. Aſſenſêre nihilominùs ad Conuentûs particulares ſe ſe referendo, reſervata libera optione; vt, quo quæq; Provincia exactionis genere vellet, contribueret; auctis pœnis, in nocivam pendendi moram, pigramq; convehendarum pecuniarum tarditatem. Sciſcitur præterea publica ſine diviſione belli Motio, (id vocabulum retinet, vniverſalis Nobilium in bellum Expeditio,) vnicum huius inclyti Regni,

1650.

Zarębmba Epiſc Kijoviẽ. Horſki. Landzkoronſki. Niemierycz. Tyſzkiewicz. Czetwertynſki. Koſſakowſki.

1650. in pace munimentũ, in bello præſidiũ. Trib⁹ quinetiam è Coſacorũ grege, merito & fide in Patriam haud obſcuris, Ius Nobilitatis collatũ, vt ea prærogativa donati, præmiorum Reip: laudatores eſſent, & exemplum. Ij fuêre, Margievici⁹, Gorſci⁹, ac Iuan⁹ Doroſsi⁹, cui⁹ filius Petr⁹, ſequẽtib⁹ annis traditior Ruſsiæ audiet in manus Turcarũ. Ab Anglo quinetiã Rege, cuius poſt ſublatũ execrabili exemplo Patrem, afflicta tum fortuna fuit, legatus ſubſidium, depoſcebat: pronâ omniũ in deiectum regali faſtigio Principem commiſeratione; etiam, quòd Iacobus VI. Avus moderni, Turcico ad Chocimum bello, aliquanto ære iuverat noſtros, redhibendum officium ſuaderet humanitas. Iuſsi itaq; quotquot per Regnum haberentur Angli, ac Scoti mercatores, ab omnibus bonis, ac mercimonijs decimã pendere, inde collectâ pecuniâ in iuvamen, à fortuna depreſſo Regi ſubmittenda.

Margiewicz. Gorſki. Doroſz.

Eodem Anno Cracoviæ, ſubitus exarſit tumultus, orto à Studentibus initio. Quod, etſi non eius momenti vt faſtos impleat, nihilominùs cautionis ergo inſerã, nè contẽpta ſcintilla quandoq; graviùs excitet periculum. Cracoviæ Studiorum celeberrima Vniverſitas viget, autore Caſimiro Mag: Rege Poloniæ inchoata; ab Heduige Regina deinceps erecta, & dotata; vt planè mirum ſit, quod Magnus perficere nequijt, fœminam abſolviſſe. Eius Gymnaſij alumni, privilegia quædam credunt aut iactant indita ſibi, quosq; à fide Orthodoxa alienos divexandi. In Iudæos potiſsimùm deſævijt procella, cum qua gente pueris Vatinianum odium perpetuò durat. Nec vltra puerilem inſolentiam ſtabat excordis populi vexatio, donec ſerpente Bohemica Hæreſi, indultũ aliquid Scholarium licentiæ fuit: quo obſtrueretur eo terriculamento via, nè malum Poloniam quoq; contagione noxia inficeret. Nulla ſiquidem peſtis promptius luem vulgat, quàm iſte fidei morbus. Vbi verò de Lutheri nido, novitij errores Sarmati-

am

am quoq; involverant, incumbens ſtudijs iuventus, verbi Præcones ſibillis primò ac ſcommatibus excipere; & poſtquam reſpergere vivida odia auſi, manus quoq; intentavit. Hinc, in conſuetudinem abijt, quoſcunq; Heterodoxos divexandi Aſcenſionis Dominicæ die, pro anniverſario turbarum delectâ. Ee tum recurrentæ coibant puerorum globi, inconditos clamores ſerendo; cæterùm, inermis turba, nec in tumultum valitura. Aſt, concurſu in populoſa vrbe exlegibus, graſſatoribus, celariorum incubis, à collegijs artificum excluſis, ac vt quiſq; nocturnis latrocinijs ſuetus; dum ſub nomine ſtudentium impunitum crimen, & faciles rapinas ſperant, numerum auxêre in immēſum. Non deerat quidem in reprimendis Scolaribus, Rectoris Academiæ vigilantia, (is tum Ioannes Rolinius Doctor Medicus) qui Contubernijs manſionibusq; Studentium clauſis, coëuntis turbæ agmen diſsipaverat; verùm nihil eo conatu in ſummam profici potuit. Namq; in ædes medio foro conſpicuas, impetu facto, irruptum eſt; ac evulſis foribus, acta præda: nihilq; omiſſum eorum quæ hoſtis ſolet, igne excepto. Inſidebant Prætorium armati Cives, forum Caſtrenſis miles occupaverat, vtriq; velut in conflictum expediti, cum incondito agmine illo in tabernas inſtitorias. (*Bogate Kramy*) vim iterum vertentre: pedites in confertos iaculati, aliquot ſauciavêre duobus proſtratis. Vix (niſi ipſe vidiſſem) credibile, quòd non fulgore ferri, & armatorum oppoſita vi, territum puerorũ agmen abſceſſit; imò irritatâ ex vulneribus ferociâ, impari certamine congrediebatur; anteſignano Scholarium, vbi haſtili decurionis contubernalem traiectum videt, ea vi robuſtioris brachij in Centurionem involante, vt ferro ad manum, cætera inermis, armatum proſterneret. Effuſus oppleuerat forum populus, anxiæ matres requirebant filios; etiam Cives, ne ſua ipſi in pignora crudeles forent, vim inferre abnuebant. Sero diei, dum per plateam, quæ fraterna dicitur, abſcedit in Arcem miles, complures è ſectarijs, ſumpto

1650. Rolinſki. Brackka.

Heyducorum veſtitu, Valvas Baſilicæ S. Franciſci fiſtularii
1650. globis traiecerant, irâ & odio, (vt creditum) ſub larva explendis. Ita finijt puerile bellum, ægrè triduano labore Magiſtratus, ac aliquot hominum cæde, ſopitum. Etſi poſthac complures è turbonibus, quorum notabilius delictum erat, brachio ſæculari traditi, condignas tumultus conciti pœnas, pependêre. Neq; intra ſectariorum vexã, ea tempeſtas ſtetiſſet, in Iudæos proruptura; niſi ſeiunctim habitantes ij, præuiſo ante diſcrimine; iam Vrbico è Caſimiria, iam à Proceribus emercato præſidio, ſe ſe munijſsēt. Equidem illi multorum ſub id temporis criminum poſtulabantur. Præter quippè enormia nundinis Iaroſlavienſibus furta; ab ijs, qui repoſitorium altaris, in Claro monte expilarant, ſacra vaſa nefario auſu cöemerant, autoribus in ipſo venundandi commercio præhenſis, ac igni addictis. Tum, quòd (ſi vera fama) Orſoviæ oppido, vbi Chriſtiani frequentiores degunt, geminos pueros, quorum ætas loquellæ impos factum prodere nequiret, clam parentibus circumciderant. In Pruſsia quoque, vt diris devotionibus Chriſtiano litarent ſanguine, puerum excarnificaſſe narrabantur. Vnde recutitam gentem, ſi pro pueris, pueri vlciſcerentur, multi mollius accipiendum putabant. Aſt, quòd in tempus tranſmiſsi, eluſam vim ſolertiæ ſuæ, aut importuno quorundam patrocinio debuêre.

Tunc etiam Vniverſale Iubilæum, medio ſæculo incidens, recurrebat celebrandum; reſeratâ Romæ aureâ Portâ, ac è largo Indulgentiarum fonte, Chriſti Vicario Innocentio tum X. Pont: Max:, dona Eccleſiæ, in fideles, qua per latiſundia Orbis Chriſtianitas diffunditur, pleno ſinu diſtribuente. Excipiebat Vrbs, terrarum olim nunc ſacrorum Caput, accurrentes ad limina Apoſtolorũ peregrinos, promiſcuè & humaniter: tota Italia in tractandis, profuſa humanitate certante. Neq; tantùm Europæi, aut qui vltra Alpes conſident; ſed è longinqua Perſide, Ethiopes, Georgiani, Chinenſes, aliæq; ad extimas mundi metas poſitæ

gentes,

gentes, affuêre. Illud tempus adeſſe ratæ, quo Mediator ex Iſaiæ Vaticinio profitetur. *Vt medeatur contritis corde, & annuntiaret populis indulgentiam, ac prædicaret annũ placabilem Domino, & diem vltionis Deo noſtro.* Ritum hunc largiendarum gratiarum, & veteris Iubilæi norma originẽ traxiſſe, multi ſcriptores Eccleſiaſtici oſtendunt; quodq; primitùs beneficium tranſacto ſæculo dabatur, mox à centenario in dimidium, dehinc in quadrantem ſæculi, tranſcriptam. Occluſio Portæ finit feſtivitatem tardè redituram, quæ dein in Regna & Provincias, per Edicta Pontificia tranſmiſſa, communicatur. 1650.

Subnecto, quia cum tempore congruit, Eccleſiâ Chebdovienſem quæ quinto milliari Cracoviâ diſtat, fulminis igne tactam exuſtamq;, eodem Anno die XX. Iulij. Ignes eiuſmodi ab exhalatione in æthere produci, peritorum opinio eſt, materiam viſcoſam excitatâ à colliſis nubibus flammâ, tanquam excuſſum ſclopo globum, in ſubiecta iaculante, Et fulmina, multi fortuitum quid putant, alij prænuntios ignes cæleſtis iræ credunt; etiam id quod Chebdoviam ferijt, haud dubiè incendium armorum, ſacra æq; ac profana per Vkraynam correpturum præſagiebat. Illic tunc Cruce in ſummo templi culmine violenter icta, vtrumq; muri latus ad fundamenta diſciderat: flamma primò ligneas contignationes, mox ſubiecta ædificia depaſcente; quoad totum Monaſterium antiquitate nobile, mirum in modum deformaſſet. Et Monaſterium quidem labentibus annis reſtaurari potuit; maius Ordini diſpendium à conſumpta ſacri inſtrumenti Camera, ac archivio percelebri, cum iuribus privilegijsq; in favillam redacto. Agit hîc Divi Norberti familia, olim, à præmonſtrante locũ Chriſto Præmonſtratenſium dicta; ſub Canonicorum Regularium titulo. Introducta in Regnum circa Annum Ch: 1170. ſub Boleſlao Criſpo, Nobilibus Polonis eius loci fundatoribus & dotatoribus: adiectâ primævæ fundationi clauſulâ, in loci Abbatem, ex eiuſdem Monaſterij Profeſ-

ſis per-

1650. ſis perſonam Nobilem, perpetuò eligendam: qui idem Abbas, aliorum eiuſdem Ordinis in Regno Poloniæ PRIMUS PATER eſt. Ampliavêre dein iura loci Succedanei Reges, per collata gratiosè privilegia; haud conferendam cuiquā titulo Adminiſtrationis Chebdovienſem Abbatiam, niſi qui Ordinis ac loci eiuſdem alumnus fuerit. Aſt ea prærogativa, ſeu quod exiguus eius Beneficij cenſus, Religioſis de facili impetrabilis venit; ſeu quòd eo ex Ordine, raræ qualitatis ſubiecta prodeant, non bono magis Eccleſiæ quā obſequijs Regum nata & apta. Recens memoria tenet Ludovicum Stępkovium, loci Abbatem, ſimul Epiſcopum Camenecenſem, à ſeceſſu Cænobij ad curulem Senatoriam, inſignes animi dotes, ſub Caſimiro Rege transferentem. Etiam Albertum Tholibovium, eiuſdem Ordinis alumnum, Poznanienſem Antiſtitem, pro Eccleſia DEI, zelo, pro Patria, politicis artibus probè inſtructum, Senatorijs munijs ætatem impendiſſe. Hæc ex occaſione fulminis; quod, etſi à cauſa naturali proveniat, ſi tamen terminum à quo ſpectamus ab irato cælo immitti nemo negaverit, terrendis mortalibus aut præmonendis.

Stępkowſki. Tholibowſki.

Annum conſigno rebus Sueciæ, conſtare vt poſsit, quādo Carthago hæc, infeſtiſsimum nobis Annibalem parturierit. Sueciæ nomen etſi recentius, antiquitatem originis multi Chronographi ſui aſſerunt, Magog Nóè ex Iaphet nepoti, exordia eius adſcribendo: certè ex poſteritate Adæ, primævo illo generis humani ſeminario provenifſe, extra dubium fuerit. Propaginis amplitudinem ſub nomine Gottorum demonſtrant; qui, proſeminatis ſtirpibꝰ augeſcentes, vbi diffuſam multitudinem Cimbricæ Herſoneſi, ac Scandinaviæ anguli non capiunt, trans maria effuſi, Thraciam ac Mæſiam primò, dein Italiam, Hiſpaniamq́;, ſub Gottorum, Veſt-Gottorum, ac Oſtro-Gottorum vocabulis poſſederint. Horum vbi intercidit potentia, etiam nomen obliteratum: nunc Sueci vt loca primæ originis inſedêre, ita & ſtirpis ſucceſsionem iactant, & nomen vſurpant.

pant. Ab ipſo Diluvio regnari gens cœpta, Salicæ legis planè expers, ſexum in imperijs non diſtinguit. Hinc Thamirim clade Cyri nobilitatam, in ſtemmate Gottico recognoſcunt, & Margaritæ ſub regimine agitaſſe, pudenda viris ſubiectione, non diffitentur. Etiam noſtra ætate, tot annorum ac bellorum victores, muliebri imperio ſubdi haud dubitauêre. Siquidem Guſtavo Adolpho, in conflictu ad Lutham Saxoniæ cæſo; Filiam eius vnicam Chriſtinam, non modo vt Regni poſt Patrem ſucceſtricem, concordi obſequio coluêre: verùm, ſub nomine ipſius Iura belli paciſq; adminiſtrata ſunt, propè ſeptennio. Hæc tenella virago, nominis armorumq; fragore, totam Europam concuſsit; paci leges, bello imperia dedit, in totumq; virili officio functa eſt; donec maiorennis, ex tutela Eleonoræ Brandeburgicæ matris exiens, Holmiæ ab Vpſaliēſe Archiepiſcopo, (qui olim Catholicâ Sueciâ Regni Primas) miro omnium Ordinum conſenſu & applauſu, diademate regio inſigniretur. Aderat Carolus Guſtavus è Palatina ſtirpe Biponti Dux, Guſtavi Adolphi Sorore genitus; qui dudū cauſæ & armis Sueticis immixtus, per omnes militiæ grads merendo, dum excelſæ indolis experimēta adſunt, ad ſummum per Germaniam armorum imperium, ſub Generaliſsimi titulo, (quod tum munus Leonchardus Dorſtenſonius abdicârat) conſenſu Regentium Sueciæ, ac miro militum ſtudio provehebatur. Hic itaq; Conventu Norimbergenſi, compoſitis Germaniæ rebus in Sueciam veniens, iam collapsâ afflictæ Domus Fortunâ, iam merito edecumatæ fortitudinis commendatus, in Principem hæreditarium eius Regni, aſſentientē Chriſtina, deſignatur. Ea ſpe ac deſignantium voto, vt matrimonio Reginæ iunctus, muliebre imperium, in virile mutaret. Aſt Chriſtina indignum animo ſuo rata, vt fœmineis affectibus regeretur, quæ viris & armis imperitaverat: Vbi Carolus omnem illi publico diplomate, caverat venerationem, conſilium & vota ſtatuum eluſit; facilius perſuaſa vt ſucceſſorem accipe- 1650.

Ee ret,

1650. ret, quàm virum. Neq; diu erit, raro tranſactis ſæculis exemplo, labentibus inaudito, cùm non Regnum modò, & opulentæ gazæ hæreditatem abdicabit Chriſtina; ſed natale quoq; ſolum linquens, (quod ſine ſpeciali illuminantis Numinis ope, fieri nequijt) Sectæ quam Auguſtanam Suecia profitetur, magnanimè ac perſeveranter valedicet. Quæ per ſeriem annorum fuſius, DEO dante, memoranda manent.

ANNAL.

1651.

ANNALIUM POLONIÆ

REGNANTE

IOANNE CASIMIRO

LIBER QVARTVS.

An. CH: M. DC. LI.

Elenchus Contentorum.

Poſt pacta Zboroviana, magis bellum deſijt quàm pax cœpit; Coſacis exitioſa molientibus; Rege nihilominus, qui mitiora ingererent, ad Chmielnicium delegante. Ex occaſione de militia Polona aliquid adiectum. Campidux in Vkraynam iter deſtinat; in Kraſne Neczaium adoritur ac cadit; Scianam obſidet & capit; Landzkoronius Iampolium celeritate præveniens exſcindit. In Winniciam arma dehinc verſa, quam Bohunus tutatur, acritèr & providè. Arce & oppido captis, obſeſſi uni Monaſterio ſe committunt. Rumore interim ſparſo adventantis Coſacorum exercitûs, properè noſtri Winniciâ abſcedunt; abeuntes cur non carpſerit Bohunus? Regis in Lubomirios indignatio, cuius cauſa ex poſſeſſione Fodinæ Salinariæ. Dirimendæ liti dati arbitri, ſequius quàm par erat tractantur: inde acrior in Georgium offenſa, velut facti autorem. Campidux à Winnicia exercitum reducit. Chmielnicius Cameaecum obſidet ac oppugnat, irrito effectu. Abeuntem Campiducem Scythæ perſecuti, commiſſa ſubitaria pugna retruduntur. Rex Varſaviâ Lublinum movet, indicta generali expeditione Nobilitati. Hic mediatione Reginæ, læſa Regis gratia Lubomiriis reparatur. Dona Regi à Pont: Max: per Nuncium Apoſtolicum exhibita. Regina Craſnoſtavi valedicit Regi; qui iter faciens conſpectu exploratorem capi mandat. Potocius Generalis ad Socalium in Caſtra: quo mox & Campidux cum legionibus veniunt. Subinde animi militarium, ad divina Iubilæi Solennitate; ſimul in exceſſivos rigore pœnarum ad diſciplinam imbuuntur. Interea

1651. *Napirſcius in montanis turbat, ſeditioſam plebem in novos motus concitando : ijs turbis, ſubmiſſa copia ſopiendis. Poloni ad Bereſteczko Caſtris conſident: etiam Hoſtis; quanta vtriſq; copia? Primus occurſus, dein pugna, ſequenti die atrocior commiſſa; tertia demum, decretorium certamen. Loci ſitus, & acierum ordo; impreſſio vehemens, quoad hoſtis in fugã ſe daret. Dzedzaly carragine ſe ſuosq; tuetur, nocte prælium dirimente. Oppugnandane Carrago an obſidenda? diſcrepant Tribunorum ſententiæ. Rebelles interim miſericordiam Regis aſtutè explorant, continuò hoſtilia auſi & patientes. Dzedzalyo in regimine ſubſtituitur Bohunus: qui ſpecie pugnaturi in fugam ſe conijcit, ſecuta Ducem multitudine. Abſceſſu hoſtium in Vkraynam Rex moturus, averſanti longinquum bellum Nobilitati, concedit domuitionem. Qui dum regreditur, Leopoli morbo ſuccumbit; mox Lublini de morte vnicæ Filiolæ nunciam accipiens. Continuata dehinc tumultus Napirſcij relatio, vt vigilantia Epiſcopi Cracovienſis preventus, tandem meritum ſupplicium cum ſocijs ſubierit. Diſceſſus Regis Gedanum, & in Urbe commoratio, per ſumptuoſam magnificentiam memorabilis. Mors Conſtantiæ Sororis Caſimiri, Neoburgico Principi nuptæ. Exercitus ſub hæc Polonus Vkraynam intrat, bellum continuaturus. Chmielnicij in reprimendũ conatus, ſocietate Scytharum erecti, cùm Lithuanorum arma altera Vkraynæ parte circumſonarent. Ad Pawolociam moritur non ſine bonorum dolore Hieremias Dux Wiſniovecius, Treliſſijs municipio potitur miles & exſcindit. Radivillus cum Lithuanis Polono Exercitui iungitur. Pacem flagitantibus, ſed more ſuo Coſacis mittuntur Commiſſarij, qui indignè tractati ægrè ad ſuos remeant. Exercitus Bialacerkiew versùs tendit, hoſte primùm prælium adornante, mox in Caſtra refugo. Conſilium militare apud Polonos de proſequendo bello; dehinc pacis leges diſcuſſæ. ac cõcluſæ. quarum capita methodicè inſerta. Chmielnicius in Caſtris Duces deprecatur: idemq; Radivillo verbis infeſtus, ſub veſperam ad ſuos redit. Potocius Exercituum Generalis pace concluſa extremum diem obit.*

ADirempta ad Zborovum hoſtilitate, magis in reſpirium à bello tranſactus Annus, quàm in pacis ſtabilimentũ ceſsit; ſiquidem, velut mutuo ex conſenſu partium, poſita arma ſunt: quæ mox infeſtioribus animis reſumerentur. Poloni, convulſum Reip: Statum, contumeliam Maieſtatis, ac opprobrium ſuum, vltum ire ſatagebant; ita tamen, mitioribus medijs pacari ferocia poſſet: Coſaci remedia periculorum, ipſa pericula arbitrati, aut aſſerere patrata facinora bello; aut excidio ſui merita ſupplicia prævenire intẽdebant. Deſtinatum his, excuſſa directi dominij ſubiectione, Vkraynam independentem, ac ſui iuris facere: indignum illis, vt qui multo maiorum ſanguine conſtiterant limites Regni, rebelli protervâ lacerarentur. Inde iſtos

Iuſtior cauſa in fiduciam, illos præceps anteactorum ſucceſſu animus, in extrema propellebant. Hucusq; Fortuna per incrementa ac gradus Coſacis læta, nobis infeſtior; iam velut in auge conſiſtet, mox elaſſata decreſcet; dein, ancipiti lance ſucceſſus diſpenſans, dum ſe alterutri parti venditat, neutrius erit. 1651.

Igitur Rex, vbi ignoſcere irritum, terrere ſine armis vanum putat; totus in apparatum belli verſus, literas ad Metropolitanum Kijovienſem dederat, miſſo Machovio vetere Turmæ Ductore: qui fidem & pacem convulſa, bellum & vaſtitatem imminentia, niſi tempeſtivè pœnitentiam Coſaci præoccupant, ſuggereret. Effectus operæ Metropolitani in obſcuro fuit: Chmielnicius à Machovio, multis ad reſipiſcendum ſuaſus, haudquaquam mores vt exueret, induci quibat. Flebat, iurabat, diras ciebat, aliaq; in oſtẽtationem innocentiæ: cùm de facto, IX. Mill: Scytharum, Karaſz-Murza ductore (hybernantibus commeatum, ac pabulum, totâ ſuppeditante Vkraynâ) ad latus accincti ſtarent: legiones Coſacorum ſupple tæ; novæ conſcriptæ; oppida per inimicam operibus militiæ hyemem communita; Fortalitia præſidijs firmata; extra lineam agreſtes ad reſumenda arma ſolicitati; omnemq; conatum eius ad bellum verſum, evidentiſsimè conſtaret. Michowski.

Res monere videtur, vt qui modus & ordo in militia Polona ſervari ſoleat, paucis conſignem. In Equite (vt ait Ariſtoteles) omne robur militiæ apud antiquos fuit; etiam Sarmatis, eam militandi rationem congenitam apparet, vel Tacito aſſerente. *Omnem Sarmatarum virtutem in Equis eſſe; quibꝰ vbi per turmas advenêre, nulla acies obſtiterit.* Quippè regione campeſtri & plana, equorum maior vſus, & citius victoria paratur. Adſunt hîc generoſi greges, opima, paſcua alendi ac domandi animalis ſolers cura: ac, dum nõ muniminibus, ſed pectorum obiectu patriam protegimus; equitatu duplicari vires ſolent. Biſariam is diſtinguitur, in Haſtatos nempè, & Loricatos. Haſtati principem in e- Huſſarze. Panczerni.

1651. xercitu locum obtinent, cataphractorum in morem armati, duplicem enſem accincti, quorum altero cæsìm, altero punctìm feriunt: manu haſta, acuminata cuſpide, ac fluitante ſerico inſignis, defertur. Iſti, ſeu commeat Exercitus, ſeu ſtativis hæret, principia legionum conſtituunt, robur virium & efficaciſsimum præliorum fulmen. Vnde ex Neotericis magni nominis Scriptor, inter omina collapſuræ Sarmatiæ poſuit, neglectam eius militiæ conſervationem, aut obliteratam. Levioris armaturæ Eques, more veterum Sarmatarum pharetras geſtat, loricis è ſquamis ferreis pubetenùs tectus, quæ ſagittarum ictus vtcunq; ſuſtinent, non item ſclopetorum. Vtrumq; militiæ genus, è Nobilitate conſtat, (nihil præcluſâ etiam plebeijs ex commendatione virtutis merendi viâ) ac Socios appellant; poſt quos ſervitia, ſecundi Ordinis miles cenſetur: prout etenim quisq; ſociorum, gemino aut terno Equo meret, ita æs militare recipit, equosq; ac ſervos armatos, iuxta album cohortis alere tenetur. Legendorum peditum non eadem conſcribendi ratio, & vſus; isq; paſsim novus. Pulſatur inſtituendo delectui tympanum, oberrantibus vicatim diribitoribus, qui pagorum purgamenta, & ſueti laboris pertæſos vernas, aliquot obulis inautorant, ac ſub ſigna contrahunt. Vbi invaleſcunt numeri, miris circuitibus divexant agreſtes, rapinisq; imbuunt novitium militem. Ita, emunctis provincialibus, ſerò nimis conducitur in Caſtra legio: nec diu, cùm nullo commeatu proviſa, retentis à Fiſco, aut interverſis per Ordinum Ductores ſtipendijs, famelici tyrones ſigna deſerunt, aut fame penitus intereunt. Hinc vidimus, mancas prodire ad opera Martis peditum legiones, earum legatis, ærarij publici detrimenta, ſua in lucra vertentibus: mercede dilapſorum militum interceptâ, aut vitâ functorum in ſe derivatâ. Eum peſsimi exempli morem, plerosque Procerum imitari non pudet, infami quæſtu, quem glorioſo militãdi nomine abſcondi credunt, compendium lucri faciendo.

Kalino-

Kalinovius Exercituum Regni Campeſtris Dux, omni ſpe pacis evanida, etiam ab hoſte laceſsitus, in Vkraynam (incertum an iubente ita Rege) armatus iter deſtinat. Quippè Neczaius Braclavienſis Coſacorum Tribunus, Wolhyniæ, Podoliæq; plebem in arma concitaturus, Barium extra lineam invaſerat; eaq; ſuper iniuria requiſitus, ſuperbè ſcripſerat Campiduci, præterita exprobrando, ac in præſens ad conferendam manum temerariè provocans. Irritavêre talia virum contumeliæ inſolentem, vt ex provocationis lege, arma armis opponeret. Intendebat præterea dolorem, ampliſsimarum poſſeſsionum Domino Vkraynâ arceri; perditiſsimo quoq; avita eius hæredia occupante. Iam Machovius in conciliando Commiſſarijs ſecuro aditu, nihil impetrato redibat; Chmielnicio fidem liberi commeatus dare negante ijs, quorum ſecuritati ab authoritate Regia, ac veneratione quod gererent officij, abundè proviſum eſſet: etiam eos inermes prorſus, nec niſi deſcripto à ſe comitatu venire volebat. Monuerat proin Campidux, per dimiſſa circumquaque Edicta plebem, ad obſequium rediret Regiæ clementiæ certa; Exercitum Polonum pacādæ tantùm ſeditioni venire, ſi abdicato turbarum ſtudio, Coſaci quidem iuxta pacta Zboroviana ordinariæ Iuriſdictioni ſubeſſent; ſubditi ad ſolitam ſubiectionem reverterētur. Vbi verò illicium clementiæ, inter pertinaces ſpernitur, ineunte Februario motis Staniſlavoviâ ſignis, excubantem Woroſzyloviæ Spacienkij Centurionis turmam, nè nūcio cladis emiſſo intercipit; aliquâ hìc interiectâ morâ ſubſiſtens, vt & conſilia hoſtium probè diſpiceret; & ſeriùs excitæ cohortes, ad corpus agminis accelerarent. Deceſſerat iam Bario Neczaius, adventantes in ſubſidium maiores copias operiendo; cùm provocatorem receſsiſſe Campidux indignatus, ac comperto ſolutum curis bacchanalia in Kraſne agere, (namque excubanti Spacienkio fidens, ſub Carniſpriviū genio indulgebat) quantociùs inſtitit Lyæo Martem committere. Fervidum Ducem, ac triennalem rubigi-

Margin notes: 1651. (beside line 2); Neczay. (beside line 4); Kraſne. (beside line 34)

rubiginem ferro detergere ſatagentem; ſequitur [illegible]
1651. es, quam vix ſeptem Mill: componerent, aſt exilitatem nu-
Piaſoczynſki. meri virtute ſuppletura. Præit ſocijs Piaſoczynius Nowogrodenſis Succamerarius, Korycio cum aliquot manipulis ponè ſecuto; qui ſub noctem ſubtus valla allapſi ſubſtitêre, quoad ſuperveniente Landzkoronio ingruerent vna. Conſtitit, vbi ſuggreſſæ cohortes, ex incolis Kraſnenſibus quêpiam, quòd ex concuſſæ telluris ſono, aut vehementiore quæ ſuburbia canum latratu, adventum exercitus coniectaverat, Tribunum periculi admonuiſſe; at is, è ſtatione excubitores regredi, aut ſuos advenire quos expectabat ratus, ſpreverat monentem, imminentium incautus, aut per temulentiam incurioſus. Vbi præcurſoribus noſtris revulſi poſtes introitum facilè concedunt, non niſi ab aliquot ſomno marcentibus ſtationarijs cuſtodita porta, obtruncatis iſtis irrupêre. Ad ſublatum mox clamorem euolvit ſe mēſis Neczaius, ac inſcenſo ſpadicè equo, in contra tendentem Piaſoczynij Signiferum, eo impetu devolat, vt ſucciſo vexilli manubrio virum alioquin robuſtum proſterneret. Sequebatur Contubernalium turba, à mero & interrupto convivio violentior, irrumpentes arctâ plateâ ſuſtinens, maximè noxia, ex oſtijs ac feneſtris eiaculatione. Nam præter promiſcuum loci incolatum, ad ter Mill: è veteranis in præſidium deſcriptæ lineæ adfuerant. Vnde deſperata præcurſorum ſalus fuit, niſi Koſſakovius cum Braclavienſi Nobilitate, ac aliquot ſclopigerorum manipulis accurrens, refracto valli ſepimento, patentiorem ſecutis poſt ſe cohortibus aditum aperuiſſet. Iniectus etiam ædibus oppidi ignis, in pugnandum aut reſtinguendum municipes diſtrahens, perituras cohortes vindicavit, & cædi hoſtium initiū fecit. Neczaius inter confertos pugnans, cum fratre cadit, temerarius & ferox, quod ei pro virtute fuit. Eum, hinc inde ordines perrumpentem, Dobrocieſcius præhen-
Dobrocieſki. Zulk. dens, reluctantem dehinc *Zulius*, penſilis plumbatæ impulſu, proſtravit; quo ictu debilis obtruncatur; Nobilitatis

præci-

præcipuè Bracłavienſis manibus, non iniquâ in invaſorem patrimoniorum irâ. Cæſo Tribuno, ac inardeſcentibus flammis, Hawratinius ac Krywenko Centuriones, in Arcem ſe cum ſocijs recepêre; velut obſidium toleraturi. Circumpoſitæ nihilominùs confeſtim legiones, extrema niſi ſe dederent minabantur; non ſegnius ijs in ſubeuntes tela regerentibus. Impoſsibilis planè credita expugnatio, aſperrimo gelu rigente humo; cum Coſaci moliuntur fugam, nocte concubia. Excivit ſtrepitus militem, frigidiore aurâ tum inſomnem, vnde intercluſi, per ſtagnum paſsim iugulantur; Hawratynio, ac Tyſzka ex fuga retractis, ac mox carnificis manu ſtrangulatis. In arce, non temnenda ſupellex armamentaria reperta; etiam Neczaij cadaver loculo impoſitum, ad quem ſacrificuli aliquot emortuale carmē occinebant. Eo triſti præliminari bellum cæpit. Quo Morachwa, dum illàc commeat exercitus, territa, haud diſtulit morari victorem; ſeq; dedens, manſit illæſa, præter imperatos commeatus traditione armorum mulctata. Poſt hanc Szarogrodum occludere portas auſum :- Oſtium illud Vkraynæ habetur, naturâ & arte prævalidum: tum, præter dura municipum ingenia, Mill: Quingētis Coſacis præſidio tenebatur. Proin, quòd *Zamoſcij* Całuſsienſis Præfecti hæredium, ingerendæ reſipiſcentiæ Chołonievius Optio miſſus, ſpontaneam deditionem perſuaſit. Indè circumfuſo armorum terrore Scianam aggreditur Kalinovius. Aſpero colli impoſita ea, per abrupta rupis, maximè ardua via in ſuperius oppidum quod inferiori ſuperſtat, velut in aëre pendulum. Centurio Kałuſsius tuendo loco impoſitus, miſſos à Duce, qui ſeveritatis vel clementiæ exemplo ad deditionem flecterent, pervicax eluſerat. Nullam ſuppetere copiam æris dictitans, qua oppidum ſibi commiſſum redimeret, arma viroſq; ſupereſſe, vt ſe defendant. Superbum certè reſponſum merebatur, vt pertinaciâ vi frangeretur. Proin, Kalinovius Caſtrenſi famulitio, per ardua in ſummitatem eniti iuſſo, ipſe in inferius oppidum irruit,

1651. Howratynſki. Krywenko. Morachwa. Szarogrod. Chołoniewſki. Kałuſz.

1651. brevi impreſsione deſerente hoſte, eo potitus. Reſtabat ſuperiùs maiore periculo tentandum, vndè, è iugo inacceſſæ rupis, ſaxa ingentia in ſubeuntes provolverentur; quibus militùm multi miſerabili caſu obtriti, reliqui loco decedere cogebantur. Cùm Chrzaſtovius ſolers iuvenis, fortè villicum paterni ruris evocatum, imminentis in ſequentem diem oppugnationis admonuerat, tanquam miſeraretur, Ad hæc Senex, conſulere vitæ transfugio ſe velle reſpondet, niſi pignora quæ deſerere nefas eſſet, vetarent. Rediens tamen, dum excepta ab hero obſeſsis divulgat, etiam formidinem communicavit. Mobilius vento multitudinis ingenium eſt, terret vbi in fortia impellas; ſi animos convellis, in pavorem reſolvitur. Etiam tum in extrema toleranda coniurati, trepidi ſenis hortatu, in deditionem ſuadentur. Nihil morànte Kaluſsio, quin vnâ portâ Polonis patefactâ, ipſe aversâ cum Coſacis abiret.

Chrzaſtowſki.

Iampol. Diſpar fortuna, & caſus atrocior Iampolij fuit, quod ad Tyram amnem conterminis ab vtrinq; prædonibus pro receptaculo habitum, Landzkoronius aggrediendum ſuſcepit. In rem erat, ſparſus, de abitu Campiducis Winniciam deſtinantis rumor: tum ingenium Tribuni extra moras poſiti, ac quo deſtinaret iter, exactè celantis. Equidem, ſeu togæ, ſeu ſagi conſilijs, nihil arcano conducibilius; imò ſilentium anima belli gerendi eſt: cùm nequidquam egregium eum præſtare poſſe credas, cui lingua ſoluta. Glocitant gallinæ vile ovũ pariendo: venatrix ales nuſquam vocalis, vbi in prædas agitur. Comperto nimiſquam ſecurè Iampolium agere, vtpotè celebri mercatu nũdinis, ſub id tempus recurrentibus; ipſo diluculo oppidum ſubeunt cohortes ſuſpenſo gradu, ac portam velut ſibi aperiretur intrant. Oſcitabant vix diſcuſſo ſomno municipes; experrecti alij tabernas inſtitorias aperiebant, quoad vici deinde forum, milite Polono non amica manu cædes ac vulnera intentante, complerentur. Ita deprehenſi, campani æris ſono ad arma conclamant: tarda diſcriminis depul-

depulſione, vbi ferrum iugulis imminet: neq; omnes in idē conveniebant, incolis defendendi curas, advenis fugam agitantibus. Ergo iſti trans flumen eluctari conniſi, dehiſcente ponte, vorticibus rapidi amnis ſorbentur; Ciues, ſuccenſo oppido, in cædes ac prædam patuêre, ſæviente paſsim victorum gladio; vt quos Iampolij nox ſecuros reliquit, in meridie ſol occidione deletos aſpiceret. X. Mill: hominum promiſcui ſexus interijſſe conſtans fama tulit; non temnendum meriti, trium legionum teſtimonium. Præda à milite & igne diſtracta, dum fortior quisque pugnat, vilisſimis ceſsit. 1651.

Dein Kalinovius edomandæ Vkraynæ gloriam præſumens, in Winniciam arma vertit. Sita ea ad Bohum, qui Herodoto Hyppanis; ac, vetere ævo pro ſpecula Orientis habebatur: tunc invaleſcente ſeditione, incolis refertior, dum pagi in oppida, oppida rurſum accurſu convenarũ, in populoſas Vrbes excreſcerent. Propugnandæ ſubmiſerat Chmielnicius Bohunum, in omnes belli caſus expeditum; ac quod in vno ſubiecto rarum, conſilio æq; valẽtem, ac fortunâ. Is, præter ambitum oppidi ac Caſtri, etiam Monaſterium in contiguo operibus complexus, proviſo hinc inde receptu, ſi vno loco pelleretur. Poſtquam à Stribulo præcurſores Coſacorum in procinctu eſſe cognitum, Landzkoronius ſucceſſu anteactorum fervidior, ad Sadkowce in adverſos illatus, facili negotio leve hoſtium agmen fudit. Bohunꝰ quippè, confligendi ſtudio, pugnacem virum in iniquum locum pertrahendum facilè cenſens, ſuos oppoſuerat; qui, ſimulato in præſens metu, incũctanter recederent. Receſſꝰ fuit, qualis fugientium ſolet, etiam vt in victos inſecutio; itumq; ad Hyppanim inſtãdo alacritate ſumma; donec in adverſa amnis ripa, effuſi catervatim Coſaci, refugis ſe ſe iungentes adornarent in ſpeciem pugnã, dolo commodius tegendo. Nam, quâ ſuggreſſuros arcẽ Polonos opinati, exciderant in flumine ſpatioſas voragines, quæ ſuperiactis ſtramẽtis lento vnius noctis

Winnica. Boh. Bohun. Stribul.

1651. gelu concretæ, fallax baratrum occulerent. Progrediuntur ignari fraudis Poloni, animat Palatinus ac præit; cùm vt illata ſigna ſunt, ita primi Ordines diffracta glacie hauſti; eo dolentiore caſu, dum, qui in poſtremo agmine, ne ab anteſignanis ſuperarentur virtute obnixè inſtantes, miſerabile ſociorum fatum protrudendo vrgebant. Vbi demum legiones aliæ adſunt, inarſere animis indignâ virorũ fortium ſtrage. Etenim, præter Palatinum, inter fragmina glaciei noviſsimè periclitatum, (Pacoſlaus Landzkoronius opportunè Patruo ſubvenerat erigendo) Gregorius Kiſielius Circaſsienſis Præfectus, vir egregij animi, cadit; Nicolaus item Meleſcus Dapifer Novogrodenſis Cohortiũ Præfecti, ac ducēti è cōmilitio. Kiſielij cadaver, in adverſa ripâ iacuit inhumatum, negante ſepulturam hoſte eorundẽ ſacrorum ſequaci. Enimverò, cædes in bello proritant ferociam, & fuſus ſanguis refundendi incitamentum eſt. Nam, vbi letale balneum cruentis veſtigijs patens circũgreſsi noſtri, in Arcem redintegrato impetu irruunt, eandemq; poſt primam impreſsionem, capiunt. Ab arce, in oppidum verſa vis; nulli horum magis attendente Bohuno, quàm vt Monaſterium, cui fidebat maximè retineret; minùs intereſſe arbitratus, ſi tota Winnicia pellitur, dum modò vna corte clauſus, victorem exercitum moraretur, nec ambigens ſubmittenda auxilia, vel ſanè Chmielnicium ipſum reſcindendo obſidio accurſurum. Invadendum proin, à noſtris Monaſterium deſtinatur, quod iam abrupta rupe, iam alluente amne probè firmum: etiam ſubitis operibus permunierat induſtria Bohuni, in futura ſolicitudinem vertentis. Ad datum ſignum, ivêre ſummo fervore cohortes, nuda in deſtinatos ictus pectora, ad vſq; clauſtra hoſtium penetrando. Aſt in irritum conatus ceſsit, reiectis non ſine cæde, ac inter alios deſiderato, Libiſzovio Demetrij Wiſniovecij Protribuno, notæ ſtrenuitatis ſene. Repugnabant quippè obſtinatè Coſaci, in tantùm validiores. Vbi trifariam diviſas vires, defendendo vni Monaſterio cōtraxê-

Kiſiel. Melleſzko. Libiſzowſki.

traxêre. Attamen, per ſubmiſſum Aſcetram Bohunus ſuper deditione Ducem conveniebat; ablegatusq; fuit Baranovius Kijovienſis Dapifer deditionis legibus in pactū deducendis. Qvâ morâ vſus, cum CCC. Equitibus vltra Hypanim excurrerat, ſubſidijs ſi quæ venirent explorandis. Etſi non adeo bellè hoſpitatus; contigerat namque vt aliquot cohortes Polonæ, ſub cura Strzyzovij, ac Vieyſcij exploratum miſſæ, ſubluſtri nocte in Coſacos incidendo; vbi teſſeræ militaris ignorantia hoſtes prodidit, ſummo ardore in adverſos irent, reiectis aut diſpallatis inſiſtendo: ſed maximè Bohuno ipſi diſcrimen incubuit, quem ex fulgore loricæ, ad radios lunæ micantis, cognitum, vt quisq; ex Polonis fervidior capiendum deſtinabat. Iam Rogalſcius Signifer Kalinovij aſſecutus, manubrio vexilli tundebat, ſuper armos equi reclinem; iam commilitonum alter manu præhenderat: cùm hic elaſſato equo, prior ceſpitante ſeſſoremq; provolvente deſiſtentes, ac ſi fatum eriperet manubias, irrito vterq; conatu abſceſsêre. Neq; hic finijt diſcrimen, inſtabant iugulo fugacis alij; cum quo loco contortum in ſe flumen glaciem exuerant; aquis ſe credit, quarum circumactus vorticibus, glaciei fragminibus contuſus, ac gelu rigeſcens, Syrtim illam incomparabilis equi virtute, ſuperavit. In Monaſterium dein regreſſus, non exantlato periculo, non laſsitudine, aut neceſſariæ quietis vſu munia intermiſit; ſed ſub diluculum in excubias noſtras erupit, de die ad valla pugnavit, eodem illo ſcutulato equo vectus, cuius beneficio, ac pertinaci virtute, pridianum periculum exhauſerat. Agnoſcunt Poloni, & an ſatis ſalvus iocabundi quærunt? quibus ille reſpondet. Nuperum ſub arce Winnicienſi balneum, conſimili officio, eodem in amne ſibi repenſum. Ita viris fortibus, pericula, in materiam non infecti colloquij cedebant.

1651. Baranowſki. Strzyzowſki. Vieyſki. Rogalſki

Quæ inter, miſsi Comoroviam exploratores afferunt; omnem circa oram copijs in ſubſidium Winniciæ venientibus compleri, propediem affuturis. Quinetiam intercе-

Komorow.

ptus emiſſarius Chmielnicij, edicta ad plebem, bellum imperantia ferens, narrata comprobavit. Vnde Campiduci deliberatum, relictanè Winnicia, adventanti hoſti in occurſum iret? an vnius adhuc diei mora, obſeſſos in deditionem compelleret? Iam ſub adultum Martium, altiores cæli tropicos repetente ſole, hyems in ſolitam âëris intemperiem reſolvebatur; quod anni tempus, hoſti commodius, noſtris inquum: ad hæc, attritus iniuria cæli miles, ac fatiſcentes diutino opere equi ſuasêre, vt priùs ſecuritati, quàm victoriæ conſuleretur. Viſum inde retromota carragine, expeditiorem venturo hoſti obijcere exercitũ: aſt, quæ ſemper ſanis conſilijs infeſta nox, etiam tum imperia Kalinovij intervertit. Etenim, Caſtrenſe famulitiũ, exonerare Currus inutilibus ſarcinis iuſſum, infrænabili per obſcura noctis licentia, ſociorum currus quibus revecta à Iampolio præda habebatur, expilare cœpit, vt evacuarentur imperiũ Ducis obtendendo. Eò maiore inter raptores & prohibētes tumultu, quòd Tribunis ſeveritatis exemplum ni deſiſterent minitantibus, malè per noctem conſtaret authoritas. Hinc neceſsitas, in conſilium verti debuit, plerisq; ſignis ſponte dilabentibus, reliqua Caſtris eduxit Campidux, adversùm imminentia tutior, ſi hoſtem acceleratis itineribus ſupervenientem, aperto campo exciperet. Non vno quippè tractu, ſed laxato agmine veniebat Chmielnicius, vt numeroſis legionibus ſuccinctus, Polonos indagine clauderet. Quod verò per nocturnum tumultum, haud ſegnis occaſionum Bohunus, illaceſsitos abire ſiverit, lepido caſu interveniente accidit. Dum abſcedit Exercitus, fortè aliqui ex gregarijs, largiore meraco ſomnum provocante altum indormierant, cùm à contubernali, vt ſopori ſatiùs quàm vitæ finem imponere mallent excitantur. Beneficium erat, ſed cui mentis impotes indignarentur. Ægrè tandem perſuaſi, dum in viam ſclopos inſtruunt, quia nondum ad ſe mens ex crapula redierat, eos in portam contiguam eiaculantur, ignari ſpeculatores Bohuni illùc delitèſcere. Iſti

demum

demum abſceſſum ſtratagemati imputando, ardorem erupturi Bohuni in diem diſtulêre, & ipſum ſuſpicione anxiũ; Polonis interea ſine noxa abeuntibus. 1651.

Sub id fermè temporis, indignationem Regis domus Lubomirſciana incurrit; acriore in Georgium offenſa, quem in Supremum Mareſchalcatum Regni nuper provectum, memoravi. Cauſam hinc promanaſſe conſtat. Proventus ſalinarum in Regno, nativi perinde ac factitij ſalis, menſæ Regiæ adſcribuntur; è quo iugi theſauro, præter ordinarios ſumptus, ſi largiri placet, abundè æra Regibus ſuppetunt: ſi item congerendæ opes ſunt, non parcè coacervantur. Fodinæ iſtæ, Wieliciæ Bochniæq; ad ipſum Carpatiorum montium radicem exiſtunt, foſsilis ſalis copia tot ſæculis ſufficiente, & ſingulari Numinis providentia, in ævum ſuffectura. Iſtarum reditus, nè ſolers hominum curioſitas de novo reperiundo ſale imminueret, recētes ſcrutandis venis ſpecus aperire, cunctis lege vetitum. Quod ſi latens minera in fundo terreſtri deprehendatur, fiſco Regio cedunt bona, ſubſtituta poſſeſſori æquivalente compenſatione. Retroactis annis, Sebaſtianus Lubomirius Caſtellanus Woynicenſis, idemq; ſalinarum Adminiſtrator, in pago ditionis propriæ Lednica aperuerat eruēdo Sali ſpecum, à cognomine ſuo Lubomirz nuncupatum, qui dum vbere proventu auget poſſeſſoris opes, facilè invidos concitavit, alienam felicitatem in ſui diminutionem accipientes. Itaq; poſcente id Rep:, Fodinâ & Villâ Vir Patriæ amans facilè ceſsit; aliquali Porembæ per legem Anni 1607. compenſatione redonatus. Verum contemptores ſui ſequuntur opes, & qui has Patriæ cauſa prodigit, maioris fortunæ capax eſt. Rurſus Staniſlao Filio, iam tum Ruſsiæ Palatino, in fundo ruris hæreditarij Sierſza Wieliciæ cohærente, ſal copioſus inveniendum ſe præbet; excitata officina à divite vena Cunegundis dicta: nimirum quod ea Sancta Hungariæ Regis Filia, ſalutare id menſarum condimentum, velut dotales opes, miraculosè in Poloniam tranſportavit.

Wieliczka. Bochnia.

1651. tâvit. Manſit diu penes poſſeſſorem vſus Cunegundæ habebatq; Palatinus tanquam rem ſuam haud controverſi Iuris; etſi quod ſciam Commiſſarij, vtrum fodina ea ſalinis Regijs præiudicaret? delegarentur. Verum per hos, in cognitionem rei ſeriò advertentes, lis dirempta fuit, vt dominium poſſeſſori integrum, confectis ac ſubſcriptis tabulis addiceretur. Ita tunc detrimento Fiſci ſine privati iniuria occurſum: ea namq; tempora fuere, quibus excellentia Civium merita in pretio habebantur; & Princeps non æq; de habendo ſolicitus, largiri magis quam acquirere amabat. Morte Staniſlai vſu capiunt Filij Cunegundem, extrema Patris voluntate in communem omnibus vſum addictam; nempè Alexander Stabulo Præfectus; Georgius Regni Mareſchallꝰ, ac Chriſtophorꝰ Sandecenſis Gubernator eum æmuli, ſine quibꝰ rarò eminens fortuna, vt nec Sol ſine vmbra ſtetit, tacita delatione incuſavêre: Proventus OEconomicos menſæ Regiæ interverti ab ijs, qui ex iactura ſalinarum Reip: ingentia lucra perciperent; & niſi repetundarum quamprimùm agatur, diuturno vſu, firmari poſſeſsionem, velut hæreditatem. Datur itaqué

Leſz-tzynſki. Opalinſki. Dembinſki. Michałowſki. Zydkiewicz, negotium Boguslao Leſzczynio Regni Theſaurario, Lucæ Opalinio Curiæ Mareſchallo, Franciſco Dembinio Cracovienſi Succamerario, ac Iacobo Michałovio Lublinenſi Tribuno, rei vt ſe penitus haberet inſtituta *Commiſsione* dignoſcendæ. Aderat & Fiſci Procurator (Inſtigatorem appellitant) Daniel Zydkievicius, ſubacto per forenſia ingenio & promptâ in vtramvis partem facundiâ. Commiſſarijs negotium agreſsis propè erat, vt antiquata litè, addiceretur vſus officinæ poſſeſſoribꝰ, ſecundùm tabulas olim ab Oſſolinio Cancellario confectas; niſi Zydkievicius, quo zelus hominem Aulæ probaret, obtunderet identidem grande regias opes detrimentum pati, etiam Reip: rem agi, quæ communis vniuerſorum Parens ſit, &c. Hîc Mareſchallus, irâ magis quàm ex vſu præſenti excitus, interpellat. *Solusnè tu Zydkiewici ad Matrem hanc te referendo Filium agis; & nos qui tibi videmur. &c.* Ille, Nobilem ſe quoqué & cuicunq; genere parem, aſſerens, provocavit impatientis fervorem, vt baccillum arundineum, contendentis capiti illideret.

Rara laus ex eo facto; equidem provocante iurgio affectum efferbuiſſe conſtitit, ſemper ita à moderato pectore

auto-

autoris aliena, & qui magis meminiſſe, quàm vlciſci offenſionem crederetur. Certè Rex altiùs impreſſam offenſam accipit; *Commiſſarij* publicis inſtrumentis teſtatam faciunt; læſus Fiſci procurator liberiùs querulatur; etiam æmuli criſtas arrigunt, quibus pridem ſuſpecta eminentia viri, & ſupra menſuram aliorum qualitates. Infenſis mõſtrabatur facilis in vltionem via; qui incrementis inhiarẽt opima oſtentata ſpolia; neq; par ſum amicis diſtrahendis, quorum tamen integerrima fides fuit. Vnde emiſſaria ſcripta volitabant, (non ignoto autore, qui lapſurus mox & ipſe, Comminiſtri fatum procuraſſe creditus) quibus, facti emphaſis exagerata, eo fermè ſenſu. *Letale eſt quidquid in Reges peccatur; & in crimina Maieſtatis non modò iuſtè, ſed neceſſariò advertendum. Oblitum enimverò Miniſtrum modeſtiæ & obſequij, quæ vtraq; Regi ſuo vti Domino tenetur: immemorem beneficiorum, quibus ad invidiam largientis, recentèr cumulatus foret. Atrox vtrinq; crimen; & refractarium eſſe, & ingratum. Nam violata actus Commiſſorialis ſecuritas, quid eſt; niſi mera ex ſenſu legis perduellio? vnde, in Regem optimum iniuria, in Delegatos contemptus, in* Privilegiatum *Regni Officialem, contumelia promanaſſet. Præmeditato actum, ab ipſiſmet Lubomirijs efflagitata delegatione: vbi annuiſſet Princeps, diſcuſſam vi maiore ab eo, cuius maximè intererat, ex munere quod gerit, ſalvam præſtare actus ſecuritatẽ. &c. Non in eum vſum, virgam moderatricem Primicerio Aulæ traditam, vt ea innocentes viros fuſtigaret: nec decuit, qui legum cuſtos ac vindex habeatur, iura ſi quæ competebant, armis aſſerere. Illegitimum quippè eum proceſſus gradum; nedum ſubditi cum Rege ſuo, ſed etiam inter pares. Iam verò, ſi elaborata in tempus modeſtia veniã petit, non facilè ignoſcendã; recidivo deprecaturi errato, vt qui, poſt Philippũ Hutiniũ, Decretorum Notariũ, itidem fuſte depexũ, gradum facinoris in Zydkievicio feciſſet. Deniq;, ſi factum impunè abit, & Rex infra ſe ponit facilem contumelijs aperire Maieſtatem, ingenuum quemq; Aulâ deceſſurum, minore ignominiæ ſenſu vbi ferrum vulnerat,* 1651.

quàm ex fuſtis vibice. Iuſtus Mareſchallo ex offenſo Rege timor erat, ſtatimque damnata vehementioris affectus impotentia, reparandæ quoquo modò gratiæ inſiſtit. Tot9 eſt
1651. Rex in meditamenta ſurgentis belli incumbebat; quorum non poſtremum adiumentum in eo ſubiecto, ſeu conſilium ſpectes, ſeu ſubſidium. Itaq;, opportunitate vſus, factum agnoſcit, ac diluendo multa ſubmiſsione agit, flagrantiore in vindictam affectu, per temporis intervalla deſpumante. Molliendæ iræ, non falſam præviderat viam, vir Aulæ intelligens; per Reginam huic inſtitit, hanc appellat, valida in animo Regis coniuge, & arbitria plenè poſsidente. Vt redintegrata Lubomirijs gratia, infra tradam. Sed introſpice quisquis es Aulam, cùm videris referta atria, obſeſſas penetralis fores, oppletum incubis limen; cogita larvato actu ſcænam inſtrui, & tot vertumnos eſſe quot homines. Amplum hoc diverſorium hypocryſæos forum eſt, in quo præter fumum venale nihil. Hic iuſiurandum titulus fidei re carens, ineptum amicitiæ vocabulum, inanè prudētiæ nomen, niſi hæc omnia privatæ vtilitati inſerviant. Per vrbanam comitatem, ac obvios in diſcurſum ſermones, abſtruſa quæq; arcanorum ſagaciſsimè veſtigantur. Accedunt ſimulatio & diſsimulatio, incognita veteri Ethicæ entia, nunc cardinales eo loci virtutes. Inter hæc, mira rerū antiperiſtaſis. Hunc Curulis ſuæ tædet; illum creſcens alterius fortuna premit; ævum tranſit, neque gravidæ ſpes parturiunt: horulæ momento caſus tranſfigitur. Ita omnes ſicut aquæ, alij alios trudunt, mox à ſequentibus protrudēdi; ac, dum felices oderunt, infelices aſpernātur, medij manent, inter eminentium contemptum, & parium invidiam.

Vkraynæ ſitus, vt fermè planus, ac campeſtris eſt; ita aquis per depreſſa ſtagnantib9, in lacunas ac crebriores ſcaturigines reſolvitur, mirabili artificio variante naturâ: vt feraciſsima latifundia perennibus amnibus, herbidæ valles torrentibus, ac paludibus diſtinguantur. Hinc fit, vt percænoſa & vligine impervia, mitiori Anni tempore tractus

diffici-

difficilior: minori negotio commeant Exercitus, vbi per rigorem brumæ, flumina, ac fallacia paludum congelantur. 1651.
Eo conſilio Kalinovius inſtans Ver præveniens, confectum opere hyberno Exercitum, Winniciâ Barium, inde Camenecum reduxit; partem ſecuritatis ratus; vt, ſeu Vrbi vis immineret, ſeu incurſu hoſtili Exercitus premeretur, in promptu mutuum adeſſet auxilium. Etiam Rex facilè fore iudicans, quin ad opprimendam pauxillam manum, vniverſis viribus rebelles convolarent; quantociùs omni prælij alea, niſi ſuaderet aliter opportunitas inhibita; regreſſum literarijs edictis iniungebat. Tenebat namq; ſolicitum ora illa, exacti anni ſtativis commeatu penitùs exhauſta, & vix Cameneco in ordinarium præſidium ſuffectura. Quid, ſi ſimul vrbs & legiones intercluderentur, anguſtiâ rei frumentariæ laboraturos vtroſq;? ſi annona noviſsimos in vſus oppidanis reſervata, cum ſocijs legionibus dividitur, perfunctorium diutinæ obſidioni ſolatium forè. Melius, ſi interim vrbs fato ſuo permitteretur; quod & factum.

Abitu legionum Chmielnicius deſertum Camenecum reputans, cum expeditis copijs Dzedzałum (die 6: Maij) præmittit, lætus ex deſtinatione haud arduè patrandi facinoris, ſi cataractam illam Regni meridionalem, in emercandi patrocinij autoramentum, Ottomannis recluſiſſet. Aſt cælum haloſes fortalitiorum definit, & vrbium cardinalium claves, è zona fati pendulas, nulla vis humana extra aſſenſum eius (*Qui cuſtodit Civitatem*) extorſerit. Pauca proin de ſtatu & ſitu vrbis præmitto. Camenecia ſeu Camenecum Podoliæ, primævâ vrbis erectione obſcurum, Kamieniecz Podolſki.
ſub Annum Ch: 1300. à Ducibus Coriacijs, in formam elegantioris municipij redactum, ſuperſtat in prominenti colle, præruptis in modum coronæ cautibus ambitum: inter quas, per ſpatioſam convallem Smotricius amnis circumductis in gyrum aquis, prolabitur. Smotrycz Fl: Acceſsêre genio loci prævalido amœnoq;, munimenta ac artis opera, vnde in hanc diem, humana manu inexpugnabilis creditũ; donec

1651. annis ſequentibus, Chriſtianitatis prædo (proh dolor!) eri-
peret. Gemina porta aditur, quibus Polonæ ac Ruthéni-
cæ vocabula: geminas item Arces habet, veterem vt autu-
mo oppido coævam; nova autorem Sigiſmundum III. Re-
Szomberg. gem agnoſcit, curatore fabricæ Theophilo Szombergo,
ingenioſo eius ævi militarium operũ Architecto: quæ am-
bæ perpetua munitione vrbi cohærent. Foſſas per adſita
egerere, haud permittit duritia rupis, eò magis latomicos
ſpecus aperire; hinc adversùs cuniculorum terriculamen-
ta, à ſoliditate fundi ſecuritas. Tuebatur arces Petrus Po-
tocius Podoliæ Generalis; Vrbi ſuetum inerat præſidium
præter circumſitæ oræ Nobilitatem; quæ, ingenua hìc ac
bellax, Zaczwilichovium eo temporis, vt ſubintraret cum
aliquot cohortibus, poſtulando induxit. Eam Dzedza-
Dzedzaly. lus dum repentina hyemis reſolutione tardante, abſce-
dentes Polonos aſſequi nequijt, recollectis ad Barium co-
pijs cum XL. Mill: Coſacorum, obſidione cinxit. Smo-
trycius nuper vltra ſolitum exundans, aquarum eluviè quâ
Polonam portam ſubit, murum ſubluerat: quod vbi Dze-
dzalyo cognitum, ratus madore ſubtus labefactatum facilè
deijciendum, ſi ſupernè concutitur, è tormentis in ſuper-
cilio editi collis locatis, quid in tantum munimen poſſet,
experiebatur. Aſt in muros verberatio nullâ planè oppidi
noxâ inſtituta fuit, globis per diductæ vallis ſpatium, eva-
nido iactu intercidentibus. Immiſſi dein, per devexum
jugum Coſaci, ſubiecta diverſoria invaſerant, ad ipſa molen-
dina infeſtis cum ſignis penetrando; aſt ab erumpentibus
præſidiarijs egregiè depulſi, conatum tentandæ vrbis
mox omiſêre. In procinctu quippè erat Chmielnicius, qui,
(Coſacorum X Mill: ac XIV. Scytharum, ad inſequendum
Campiducem dimiſſis) ſibi ipſi occupandæ vrbis gloriam
relinqui volebat. Fecit ſanè & ſuo more ferox oppugna-
vit, actâ in præcipitium magis quàm prælium turbâ; irri-
to ſucceſſu nec iacturæ expers. Nam Potocius Arci Præ-
fectus, non tantùm egregiè vim ſuſtinuit, verùm etiam cũ

expe-

expedita ſuorum manu in adverſos prorupit: idem ab vrbe 1651.
Moravecius, & Niewierſcius Centuriones præſtitêre; diſploſionem machinarum libratoribus noſtris ea arte tractātibus, vt aliqui anteſignanorum capita, condicto vt temp⁹ tulit pignore ferienda, contenderent. Morawicz. Niewierſki. Potocius inter primos pugnans, virilis animi palmam tulit, etiam ab evitato vitæ periculo felix; propè enim casū fuerat, niſi turmæ Valachicæ ſubcenturio, præſentaneam opem periclitanti adtuliſſet. Debita certè ob ſtrenuum in diſcrimina auſum bellaci viro laus; ex lege militari non item, quæ Præfectis ex commiſſo locum tuentibus, erumpendi in perſona, ius non eſſe præſcribat. Ita tum de obſidione Cameneci (die 19. Maij) tranſactū, irrito conatu, non ſpem ſolùm Chmielnicij, ſed & avarum Ottomanni deſiderium eludente. Demùm Paniowce pretium operæ fuêre, aliquā bello Chocimenſi fortalitium famā, quod oppugnatum Turcis reſtitiſſet. In id nunc vis verſa, & diu ab ijs qui intro erant ſuſtentata, donec Trzylatkovius inſanum caput, pactus inter Coſacos Tribuni dignitatem prodidiſſet: aſt tradito loco, capite mulctatus, cōdignas perfidiæ pœnas dedit. Trzylatkowſki. Sed neq; ijs ex voto ſucceſsit, qui inſequendi Kalinovij negotium ſuſceperant. Comperto namq; is hoſtium ſuperventu, impedimenta omnia celeriorem Exercitus tractum morantia, abijci aut exuri fecerat, inter Caſtrenſe famulitium equis vectorijs diſtributis, reliquos equitib⁹ in terga conſeſſores accipientibus: abibatq; pedetentìm agmen expeditum, fugientium oſtendens veſtigia. Invaluerat ſubinde rumor, laborantibus ſuis, Regem cum Exercitu quantociùs ſuccurſui præſto futurum; vnde Campiducem, qui iam rebellionem ſemivictam vulgaſſet, ſuppudebat refugū in conſpectum Regis venire: nec minùs metuentem, nè pertinax Vkraynæ nullo ſucceſſu invaſio, exprobraretur. Itaq; ſigna ad Kupczynce obvertuntur. Intererat vadū inter abeuntes & inſequentes potentius; ad quod, relictæ cohortes aliquot ſunt, quæ hoſtem ſi diſtinere non poſſent,

Gg 3 ſaltem

ſaltem ludificando morarentur. In has ille, laſsi exercitus
1651. reliquias ad vadum deſidere ratus, impetum facit, Scytha præcipuè, cui omne vincendi in celeritate compendium eſt. Objiciũt ſe temerè provectis noſtri, ſuſtinẽtq; haud in ſummã perſtituri; cùm ad exortũ à tergo certamen Campidux gradum ſiſtens, vbi dimidia pars hoſtium vadum traiecerat, ſat pro tempore ratus, in quos experiretur, animosè invehitur & pugnat; adeò infeſta vi irruens, vt primò impetu diſiecti Scythæ, ac vt quisq; ex ijs ferocior, circumventus è veſtigio caderet. Moniak-Aga è primoribus interimitur, Karaſsium triplici vulnere ſaucium arundinetum texit, Neczay Murza vivus præter alios in manus venit. Giganti compar erat, fuſco in colorem Ethiopis vultu, & ſupra humanam corporis molẽ, carneum quoddam propugnaculũ, à natura formatus. In hunc retruſis ſuis, obſiſtentem, Ioa-
Łacki. chimus Łaccius commilito devolat, ac vehemẽti colliſione, excuſſo hoſtis acinace, vi lacertorum præhendit, ex equo detrahere conatus. Peſsima ſors capientis fuit, vbi in terram actum, Barbarus ſubtùs ſe involverat, præter immanè corporis pondus, etiam tenaciori limo immerſum. Lu-
Kurowſki. ctantibus ſuperveniens Curovius turmalis, àc caſum pereuntis ſocij miſertus, Scytham clavo adunco ferit, & poſtquam repetito ictu viribus langueſcebat, ambo demũ deditium cepêre. Exhibitus Regi, ex grandi ſtatura ſuſpiciebatur, non impar duobus Hercules. Laudatus Łaccius ex animoſo aggreſſu, laudatus & Curovius ex ſervato ſocio, quos inter controverſia eſt, pro captivi lorica, quæ egregiè elaborata, pretium periculi, vtriq; poſcebatur: ſed ea datis in litem arbitris Curovio ceſsit, adpromiſſa alteri Principis munificentia, remunerandæ ſtrenuitati.

Poſtquam depulſum Vkraynâ exercitum noſtrum conſtitit, Rex omni mora excluſa (Pridie Idus Aprilis) Viſtulã traijciens, in viam ſe dedit. Pauci è Senatu præter Sigillorum Præſides aderant, dilapſis à latere permultis, quô curatiùs inſtructi, Principem in id belli ſequerentur. Lublini dum

ni dum accurrunt expectati, dum vaga damnoſis circuitib⁹ confluunt ſigna, aliquantum Rex præſtolatus, identidem 1651. per Edicta accelerandum iter militi pœnasq; ingerebat. Etiam omiſſa cunctatione literæ *Reſtium* tertiò iam dimiſſæ ſunt, nè ſignis evulgatio (vti ad Zborovum accidit) inter cauſas contingentis periculi audiret. Inſero programmatis eſſentialia.

IOANNES CASIMIRVS
DEI Gratiâ REX POLONIÆ, Magnus Dux Lithu: &c. &c.

Licetſi in ſolicitudine ac cura paterna, nihil enixiùs Sac: Reg: Mai: habuiſſet, quàm vt interno bello ſopito, conſummata pace Regnicolæ *ſui fruerentur: neq; ad publicam* Motionem *Nobilitatis, vnquam devenire neceſſum foret. Verùm, quoniam fœdifragus hoſtis, iam à S. R. M. eo nomine obnuntiatus, iam à delegatis Reip: ſuper reſumendo tractatu pacis requiſitus, oblatam Clementiam aſpernari præſumpſit: ingruentium periculorum proviſu, cogitur tandem S. R. M. vim iniuſtam, neceſſaria armorum oppoſitione, repellere. &c. &c. Accedendo itaq;* IN DEI NOMINE. *Ad noviſſimum in extremo periculo remedium, ſcilicet Generalem Expeditionem, (cuius maioribus noſtris ſalutaris vſus, neq;* DEO *dâte improficuus nobis futurus) innoteſcimus hiſce tertijs literis* Reſtium, *&c. Pro fide itaq; Orthodoxa, incolumitate Patriæ, ac Libertatibus tuendis, vt quiſq; vocatione Equeſtri, ac generis prærogativâ obſtrict⁹ eſt; arma indicere omnib⁹: ac, pro die quinta Iunij, locum ad Conſtantinoviam veterem, Conventui generali, vbi armiluſtrium ac cenſus militaris condetur, aſſignare. &c. Datum Lublini die 20. Aprilis, Anno reparatæ Salutis M. DC. L I.*

Hic læſa Regis gratia, Lubomirijs reparatur eo modo. Vacabat Rex devotioni in Æde primariâ; cùm, peractis ſacris, Proceres latus propè accedunt; is officia venerantium præſtari ratus, recipit ſubinde literas, à Primate Lubienio, quibus

1651. quibus poſt vota impertiendæ de cælo victoriæ deprecabatur Lubomirijs ex malè tractata *Commiſſione* noxam, vt qui ſe erraſſe non abnuant, & factum meliori actu reparare intendant. Subdidit oretenùs plura Leſzczynius Procancellarius, eadem poſtulata, cunctis è Senatu quì aderant in adiuncto ferentibus. Reluctabatur Rex, vim ſibi per preces fieri vetans; iamque propè erat, vt interceſsio ſucceſſu careret, donec Regina non irritus mediator accedens, gratiam in ſolidum reparaſſet; cunctantiùs promoto indulgendi negotio, quo è viris Clariſsimis titulus clementiæ augeretur. Ita finijt diſsidium illud, cùm in anteceſſum Zydkievicius non temuendo æris hoſtimento placatus foret.

Tunc quoq; ab Innocentio X. Pont: Max: Enſem cum Galero Regi; Roſam Reginæ; Ioannes Torreſius Præſul Adrinopolitanus reddidit: non ingrata Paternæ ſolicitudinis inſignia. Actæ ſolenniter gratiæ; maximè, quòd in ſuperficie Epiſtolij; Encomium, Defensoris Fidei Regi Sarmatiæ tribuebatur, velut debito titulo, Rege lætante. Quidni enim ex conſtantiſsimo erga Sedem Petri obſequio meritum, imò debitum id, dicere liceat? Polonia vtique Hæreſes non parit: &, ſi quando fulmen anathematis in ſe vibratum ſenſit, paternam animadverſionem accepit morigerè, ſpontè abdicans Regium honorem titulumq;; non niſi vbi crimen expiaſſet, Apoſtolica authoritate reſumendum. Protrudit enimverò aliquis Regum, acciſas Maurorum reliquias, aut impuram recutitorum fœcem, ditionibus ſuis eijcit; hinc in ſuperlativo Catholicus dicitur. Aſſuit alter ſpecioſam pietatis laciniam, & curam fidei temporalibus obtendens, pro primogenito Eccleſiæ audire amat. Non invidemus Poloni, vſurpatos mero vſu appendices, ſi Reges noſtri meritiſsimo iure, Fidei Defensores, dicuntur. Siquidem, Regnum hoc, velut roſam Catholicæ fidei odoribus fragrantem, circumſtant ſpinarum aculei; Machometano Oriens, Schyſmaticus Septemtrio, Hæ-

reticọ

reticus Aquilo, Gentilis Taurica, ſuperſtitioſa Dacia, etiam illa ipſa cervicoſa in obſequium Roxolania. Hos inter ſcopulos immobilis Poloniæ fides, trophæum Crucis latè expandit, & bella Domini acerrimè præliatur. Ex condignò & meritò, Clypeus ac Antemurale Chriſtianitatis appellanda. Niſi, quòd inſit quædam bonis verecundia; cùm nulli minus laudari cupiant, quàm qui magis meruerunt. 1652.

Regina Kraſnoſtavo Varſaviam regreſſura, valedicit in tempus Regi. Fama fuit, pertentatos ab ea modos, vt intereſſe bello liceret. Non incredibile, ab amore coniugali proveniſſe ſolicitudinem: multi inſitam maternæ ſtirpis animoſitatem dixêre; namq; è Lotaringicis ea ſupra ſexum erectioris animi, bellis non interfuit modò, ſed præfuit: vnde Amazon Galliæ dicta eſt. Verùm remeare ob bellicaſus viſum; tum, quòd non expediret, conſilio eius, quo valuit maximè, intima Regni nudari. Sub valedicendū immotum animum præſeferre oſtendit, quoad ſcandente Equum Rege, diu coercitæ lachrymæ prorupiſſent. Adſtabat Gynæceum, quod è toto Regno lectiſsima formâ componunt viragines; quæ ſuas quoq; in dolore partes ratæ, Dominæ lachrymis ſocios fletus addiderant. Dixiſſes venuſta Phidiacæ manus ſimulachra imbre perfundi, aut molle corallum in gemmea reſolvi ſtillicidia. Solabatur ſubinde mœſtas, Aulica Iuventus vrbanè pollicendo, innoxias quas funderent lachrymas, mox cruore hoſtium penſandas. Motis ſignis, equitanti ante Prætoriam cohortē Regi, obvium ſe dat mendicabulum hominis, detrito germanicum in morem bubalino amiculo, morticinum quid circa viam deglubendo. Conſpectum, palàm edixit Rex ſpeculatorem eſſe. Requiſitus, quis & cuias? conſtanter reſpondet, ex pedeſtri legione quæ vicino oppido ſubſiſteret, inter gregarios haberi. Aſt, propiùs adductus, hæſitat; mox, ad conſpectum Maieſtatis tremit: quæſtionibus deinde ſubiectus, emiſſarium ſe Chmielnicij, qui videndi in perſona Regis negotium ſuſcepiſſet, fatetur. Igitur, quia in Kraſnyſtaw. Gramōdus

1651. Prætoria Vladiſlai Regis militaſſe cognitum, tanquam proditori & transfugæ ſuſpendij pœna irrogata.

Sokal Buk Fl: Ad Socalium quoad Bugus alluit, ſubſiſtente Exercitu, Generalis Potocius, inſigni militarium cominatu adibat Regem, ſub impreſſum manui oſculum, non viſam exacta trieteride Maieſtatem ſalutando. Etiam Rex gratum ſibi tanti viri reditum; tum fide alijsq; veterani Ducis qualitatibus laudatis, ijs ſe vſurum ſpondit, ſi modo fracta laboribus bellicis valetudo eius reſtituta manet. Dehinc patentiſsimo campo copiæ. Kwar. ciani. *Stipendiariorum* recenſitæ ſunt; illis quales & quantæ, ſe ſe velut in præſentem conflictum monſtrantibus. Aderant armorum Præfecti ambo ſubinde interequitantes; Potocius inclinata ætate & recenti morbo languidior; Kalinovius, (nuper à Cameneco Caſtra cum legionibus introierat) recens commotæ Vkraynæ merito erectus; vterque conſummatam maturi Ducis famam implentes. Hic Princeps, Imperatorem ſe Ducibꝰ, Ducem militibus, cunctis Regem oſtendens, per flagrantẽ æſtivo Sole diem, aciem inſtruxit. quæ vbi regulata methodo diducta in cornua fuit, adequitabat hinc inde ſignis; cumq; adderet militi alacritatem, viciſsim conſpiciens recipiebat. Neq; omiſſum per divina, animos in ſpem cæleſtis auxilij præparare particularis Iubilæi indulgentias, Exercitui in hoſtem eunti Pont: Max: impertiente. Sub Corporis Dominici anniverſarium, eas è theſauro Eccleſiæ opes, in Orthodoxam militiam viſum diffundere; circumferendo Chriſti Corpori myſtico, è Prætorio Regis proceſſione inſtitutâ. Deferebat ſacram thecam Leſzczynius Regni Procancellarius; inſtabat aliquo ſpatio præcedenti Rex, ad obverſam Hoſtiam cum accenſo cereo, vbiq; poplite cernuus: ac, quò palam eſſet, ad præſentiam æternæ Maieſtatis temporalem faſces ſubmittere, regiam vmbellã ſupra velatam involucro Panis Divinitatem, à quatuor Proceribus præferri voluit. Senatus ac Tribuni ſtipabant, circumquaq; dein militaris turba. Prælegendis de more

Evan-

Evangelijs excitatæ erant, apud principia legionum quatuor Aræ; ad quas dum cum ſacris myſterijs itur, Aquilas, deferentis Antiſtitis pedibus cohortium ſigniferi ſubſternebant; in recognitionem terrenæ poteſtatis ab Eo, qui Deus exercituum eſt, immediatè dependentis. Equidem ingẽs bellatori fructus, ſi ſpem firmam in adiutorio Numinis figat, eamq; externo cultu exaggeret; iſta quippè patrociniũ in partes ſperantis validè trahunt; nam, cum quo Deus, quis contra hunc?. Neq; inibi ſeveritatis exempla deſiderata; nonnihil laxatæ inter continuos belli actus militari diſciplinæ inſtaurandæ; quæ præcipuum imperij, ac obſequij ſtabilimentum eſt. Nam, vt crebriores conflictus ſtrenuos milites reddunt; ita fiducia armorum, reſolvit diſciplinam; niſi opportuna ſeveritate Ducis contineatur. Permulti tunc è cohortium Præfectis, demeruerant, turmales conniventer incolas mappalium acerbè habendo: repertis, qui, ſine pudore flagitij, aut cura honoris, à rapinis ac violentia neutiquam temperarent. Hinc quærulantium impulſu, à Generali die dicta, (nonnullis callenti iudicio ſubductis) Pawłovij duo turmarum ductores, nimis licenter egiſſe comperti, capitis ſupplicium ſubiêre. In propatulo Caſtrorum exacta pœna, quô & Nobilitas, non impunè vexam provincialium abire videret, & ſtipendiarij formidine exempli à ſimilibus deterrerentur. 1651. Pawłowſki.

A Socalio ſextis demùm Caſtris Bereſteciam ventum, agitata cum præcipuis deliberatione: Tranatonè ſtyro, in patentia camporum eluctari? an prætenſo ad lævam amne, locum obiectu paludum tutiſsimum occupare, expediret? ſecuriora plures ſuadebant: vſus prudentiorum commendabat conſilium, quominùs patenti planicie, ingentis aciei explicandæ opportunitas, antecaperetur. Vtramq; ſententiam Rex in ſuſpenſo tenuit, necdum adventus hoſtium certus, & in arena conſilium formaturus. Feſtinantem inter hæc ingens ſolicitudo advertit. Quippè, Petrus Gembicius Epiſcopus Cracovienſis, per ſubmontanum tractũ, Bereſteczko. Gembicki Epiſ Cracovi

1651. quà Carpatij montes Hungariam diſterminant, tumultuari plebem, & exitiabilis ſeditionis iacta ſemina, celeri nuntio exponebat. Autor turbarum Alexander Napirſcius, dudũ à ſervitijs Aulæ, dein mendicata ſtipe erro, mox impoſtor, ſceleratum animum ad curas enormis facinoris aptaverat. Exſtimulabat turbidum & nequam caput, præceps ex alieni ſceleris ſucceſſu audacia; præſertim, quòd ſubalpini incolæ, genus vulgi per latrocinia exercitum, ſodalitium ad nefas facilè promitteret, pari locorum ac hominum feritate: deniq; ſi nefaria cœpta malè ceſsiſſent, ad Hungariæ conterminos latrones, tutum deprehenſus receptum prævidebat. Hanc itaq; telam ordiens, primò meritiſsimæ Koſtcarum domus, nomen ac ſtemma ementitur; dein, diploma Regium confingit, quo miſſum ſe illi tractui præſidio, firmiter perſuaderet. Sic, aſtructa apud imperitos fide, Czorſtinum Arcem ad Dunaiecium ſitam (Platembergus eius Præfectus, Iudæum loco Curatorem impoſuerat) cum ſequacibus invadit, poſſeſsionem vſurpat, & pro legitimo loci Præfecto agit. Aſciverat iam ante ſocium ſibi, quendam Czepiec, verſipellem illum, ac dudum ciendis turbis artificem, eoq; Mareſchalci cognomen, (credo per antiphraſim) ferentem. Hic itaq; per rura volitans, exuto herili iugo, alleviationem onerum, & lene recentis Præfecti dominium, quæq; aliæ trahendi in ſeditionem vulgi illecebræ ſunt, inſinuabat; Coſacos in exemplum monſtrans, ac Regem ita velle, impoſtorio diplomate pervincens. Facilè dein aliquot turbonum confluxêre, mox ſuperventuris alijs; alijs ſucceſſum facinoris tacito conſenſu præſtolantibus. Occupato Czorſtino, minus habuit, ſpes in cõtigua oppida, aut privatos domos avertere; niſi Metropolim Regni in ſpolia deſtinaſſet. Submiſsi qui ſtatum vrbis explorarent, dum pyrium pulverem aliaque eiuſmodi cóëmunt, intercepti, in quæſtionib9 ſeriem inſtructi diſcriminis, quod in proclivi erat, aperuêre. Vt malũ, vigilantiâ Epiſcopi, in herba oppreſſum, infra tradam. Enimverò

Napirſki

Czorſtinum. Platemberg Præfect.

percel-

perculſit atrox nuncius cunctos, ingenium vulgi ſumma imis miſcere natum expendentes: dolebantq; velut vniverſali claſsico excuti ſubditorum perfidiam, ad circumquaq; invadendum per ſeditionem inclytum Regnum. Augebat ſolicitudinem, nè oræ illius Nobilitas laribus pignoribusq; metuens, Caſtris iniuſſa abiret: ſi item opprimendo molimini vires diſtraherentur; non ſine diſcrimine ac turbamento fore; cùm Nobilitati ſine copiarum diviſione, belli gerendi modum, vetus lex præſcribat. Quodſi emanaret arcanum, intima Regni à tergo miſceri? dein, bipartiri Exercitum: augendam inde rebellium ferociam, & qui nunc vniverſis Regni viribus, tanquam pares arma opponant, diſtractis, graviores ac ſuperiores ſe ferant neceſſe. Evicit tandem ratiocinationem neceſsitas, vt Michaël Zebrzydovius Enſifer Regni, Alexander ac Chriſtophorus Lubomirſcij, ille Hyppocomus, hic Sandecenſis Gubernator, cum bis Mill: virorū ſelecta manu, ſedandis turbis mitterentur. Quod multarum eo tractu ditionum Domini, vel herili autoritate obſequium, vel oppoſitis armis tranquillitatem, facilè ingeſturi forent tumultuantibus. 1651. Zebrzydowſki, Lubomirſcij.

Excurrerat interim Koniecpolius Regni Vexillifer, confirmando ad imminentes belli caſus, Brodenſi fortalitio ſuo, ſimul è paterno armario, machinas in id belli ſuppeditaturus. Tantum namq; Heröis iſtius in procurando publico commodo ſtudium fuit, vt poſt tot fortunarum & Regalis propè patrimonij diſpendia, vitæ prodigus; etiam extremum Patriæ halitum donaturus videretur. Is, ex itinere, vbi Olycam hoſtilibus armis quati cognoſcit, cum aliquot cohortium aulico comitatu, hùc properus ivit, niſi evulgato per agreſtes adventu, cuti timentes Coſaci, obſidium Olycæ ſolvendo, raptìm abitum maturaſſent. Poſt hunc Gabriel Stępkovius exploratum miſſus, hoſtem ad veterem Wiſnioveciam, immobili ſtatione hærentem comperiens, facilè perſuaſerat, totis viribus in occurſum eundi. Aſt, vbi Stephanus Czarnecius, ac dein Koniecpolius ite- Stępkowſki, Czarnecki.

1651. rato excurſu iunctos iam Coſacis Scythas comperêre, eaq; captivorum relationibus firmarentur; mota iam Carrago ſiſti, & hoſtem versùs procedendi, mutari conſilium debuit. Nunc, quibus quantiſvè partium viribus, grande hoc prælium geſtum, ex peritorum æſtimatione, conſigno. Merebant Regi *Stipendiariorum* XXXVI. Mill: ſed qui hyberna expeditione rareſcentes, deducto calculo tetrantem deſiderarent. Hùc pertinebat peditatus octo legionibus comprehenſus. Nobilitas, quæ ſub nomine publicæ Motionis audit XL. Mill: ſuperaſſe credita: complurium Provinciarum è Maiori Polonia ſignis ob loci diſtantiam adhuc dum abſentibus. Hæc trutina peritorum de numero: etſi militia Polona numeroſior appareat, circumducto per ſolitum morem frequentiore famulatu, ad privata magis ſervitia, quàm in vſum præliorum. Eæ Polonis vires. Contra Hanus Crimenſis Centum Mill: ſelectiſsimi Equitatus adduxerat, cum tribus Soltanis, qui è Stirpe Gereca agnati, Præfecturæ armorum per Tauricam imponuntur; præter innumeros Murzas ac belli Duces. CC. Mill: Coſacorum cenſebantur, exceptis, qui circumcirca pabulando ac vaſtando, non affuêre His copijs Chmielnicius Dux; inter nos natus ac educatus, noſtra in militia didicerat; quid in adverſa faceret? Armantur Scythæ arcu ac ſagittis, acinace latus accinguntur, præcipuos lorica ferrea tegit, aliqui breviores lanceas Arabum more vibrant. Potior in danda vulnera vis in manu ac equis conſiſtit, quæ potiſsimè ignavos à frontibus diſtinguunt. Dandorum quippè ictuum efficaciam Caballi iuvant, præter pertinacem curſum, in volubiles gyros, expediti. Coſacorum pedites longiores fiſtulas geſtant, ab excuſſa è ſilice flamma ſcintillantes. Similes equiti ſunt, qui, vbi opus ex equis pugnat; vbi ſtatarium prælium imminet, deſiliens in pedes denſatis Ordinibus aciem conſtituit. Eos planè Dymachas Macedonicos rectè vocaveris. Verùm omne robur in coadunatâ Curruum ſeriè conſiſtit, quæ vt noſtris, etiam illis, Thabor ſeu Carrago dicitur. Samopaly.

Quar-

Quarto Idus Iunij, paſsim fumantibus à longè ſtativis, 1651.
palam erat,hoſtem in procinctu eſſe. Ibant quidem redibātq; exploratores noſtri; aliqui tamē fallaces coniecturas, pro certò indicio ferebant: donec Sereda è Lubomirſcia- Sereda.
na ala Valachorum caput, quatuor veteres Coſacos; Zarudny item è legione Wiſniovecij Centurio totidem Scythas Zarudny.
adduxiſſent,præcurſores hoſtium gemina leuca tantùm abeſſe nunciantes. Sol propè meridiem erat, cum ij in lixas, pabulatum egredi cōtra iuſſa Ducum auſos, invecti; ac nonnihil è faſtigijs collium, ſitum loci ſpeculati; ad conferendam velitari certamine manum, noſtros provocabāt. Aſt Zamoſcio Excubiarum Præfecto, id pugnæ genus (ita à Rege iuſſus fuerat) omnino inhibente; ſuppudebat Polonos formidinem exprobrantibus Barbaris, velut congredi abnuentes ſtare: quoad increſcentibus catervis, ac magna ſpeciè & clamore involantibus, vt quiſq; eo pugnæ genere notior miles, equum ſortemq; tentare permiſſus. Diſcurrunt ergo ſinguli, binivè; tolutim aut incitatius vt placet; ac cum deſtinato æmulo, quem non ira aut delectus, ſed caſus obtulit, ſinuoſis equorum gyris, & ſuo ingenio experiuntur. Concurſant, inſtant, refugiunt; deinde feriunt vel capiunt, activo aut paſsivo, prout ſe fortuna dat, eventu. Anceps conſectatorij ludi finis, vnius victoria, cædes alterius, aut captura. Certè non ingloria eo in theatro monomachis ſcæna, quibus immensa humani ſanguinis ſitis, occidere aut occidi volupè facit. Probè gens noſtra inhumanas Taurocertaminum luctas ignorans, vel abhorrens; nec adeò per gladiatoriam artem cruoris avida, maius fundendi ſanguinis incitamentum gloriam, hìc cum Barbaris decertando æſtimat. Poſtquam nonnihil velitatum; tum verò Scythæ non obſcurâ ſuorum iacturâ in prælium accinguntur. Solent illi, ex primo certaminis præludio, eventum imminentium ſolicitè veſtigare; nam, ſi primum interempti hominis cadaver, prono in adverſam partem capite cadat, pro omine proſpero accipiunt: ſin ad ſe

versùs

1651. verſùs relapſum provolvatur, ſortis adverſæ infallibile præſagium reputant. Neque tum curioſos ſua haruſpicina fefellit. Quippè notabilior verſicolore equo barbarus, interequitantem Polonum pilo Arabico invadens, ab eodem ſagitta per tranſverſum pectus acta, cecidit proſtratꝰ. Quē ſui retrorsùm procumbentem conſpicati, ſiniſtro præſagio vecordes, in aciem noſtram agminatìm effuſi ivêre. Inſiſtebant campo ordinatæ legiones, lenioris auræ ſpiraculo ſignata Cruce vexilla ventilante; cùm Koniecpolius, ampliorem gloriam fore non neſcius, ſi primitias diſcriminis in oculis tot exercituum occupaſſet, copiam à Rege pugnandi poſcit, habetque. Vt reſonuêre tubæ, dat ſe eunti ſocium, Mareſchallus Regni Lubomirius, neceſsitudinem ſanguinis quâ iuncti Heröes, non alibi rectiùs demonſtrādam ratus, quàm vbi ſanguinem, à conſanguineis fundere vſus Patriæ poſtulat. Initium hìc pugnæ, non animoſiore procurſu, quàm conflictu obſtinato. Quâ inardeſcente ſuccedebat Campidux; hunc dein, circumfuſum erigebat Wiſniovecius Palatinus, ſimul Cracovienſis, Sandomirienſis, Lencicienſis, ac Ruſsiæ Nobilitas, ferrum impigrè ſtringens; vt planè dimidio virium in primum fortunæ experimentum à noſtris ageretur. Quoad inumbrante veſpera, Scythæ, in non ſimulatum abitum ſolverent aciem, crocodilino planè gentis impetu; vt, qui perculſis inſtent acerrimè; rurſùm fortiter reiecti, cedunt inſtantibꝰ. Pulſos campo etſi nox ingrueret, leuca Polonica Koniecpolius conſectatus, ad ſatietatem ferro in traiectu paludis vltus eſt: hìc namq; cædi amplior locus, quo in fugam anguſtior fuit. Creditum, agitaſſe proxima nocte cum primoribus Hanū, de modo renovandæ per pacta cum Rege amicitiæ; niſi Chmielnicius numerum roburq; noſtrorum elevando, in adverſas meditationi pacis curas, retraxiſſet. *Neſciunt* (aiebat ille) *delicatuli iſti, quomodo ferendus ſit pulverulentus aëris afflatus, æſtivi ſolis ardores, tranſigendarum ſub dio noctium intemperies; vel ſi maximè adversùm iniurias cæli obduruerint,*

ruerint, ſi modo Quarcianorum *prima vis vtcunq; frangitur: reliqui, aut in Regem male affecti, aut inter ſe ſe diſſidijs agitati, deniq; invicta armorum noſtrorum coniunctione terrefacti, enervis longâ pace militia, ægre in officio manebit. Neq; ſigna tãtum, ſed Regem ſuum turbidi deſerent, prout nuper quod probè ſciret; aliquot legiones Regi infenſa, Caſtris iam abijſſent.* Tanti erat Napirſcij molimina celaſſe, grandi ex revelatis nocumento. 1651.

Succeſsit dies Petro & Paulo, cœtus Apoſtolici primicerijs ſacer; quo rareſcentibus ſub diluculum vmbris, equeſtres alas Rex in campum prodire imperavit. Etſi namq; vniverſali prælio, de ſumma rei decernere cuperet, nihilominus ardorem prudenter in æquilibrio continuit, donec quid vltra intenderet hoſtis, quævè certa potentiæ eius menſura eſſet, penitùs exploraſſet; nunquam futurum iudicans, quin Barbari tota virium mole in ſe venirent, pridiano conflictu malè mulctati. Aſt contra vertit, vix enim vt pedites Coſaci accurrerent morati, quà Campiducis ſtatio, effuſis agminibus Scythæ invecti ſunt. Præliando ij, dum à ſiniſtra manu emittunt ſagittas, in dextrum aciei cornu primò ingruũt. quod ſi iactu telorum Ordines confundi vident, ibi vlteriorem vim vertunt: ſi irrita impreſſio nihil turbat, velociter in medium aut extrema agminis feruntur. In eum modum tunc præliati; quippè Kalinovio ad fuſam volatilium telorum procellam immoto, in Szczavinij Breſtenſis Palatini legionem, ac qui ponè ſtabat incubuêre, immenſis ſuorum catervis totam lævo cornu aciem involvendo. Eâ parte Landzkoronij ſtatio, idem impetus incubuit; qui feſtinus in gloriam felicitati ſuæ imputavit, quòd tranſmiſsis levi aſſultu collateralibus, velut ex deſtinato impeteretur. Excipit itaq; animosè vim, ſtricto ante ſigna ferro præcurrens, cietq; prælium atrox & anceps, nullo inter permiſtos, qui ſui, qui hoſtes diſcrimine, niſi infeſtos ſigna diſtinguerent. Siquidem cum Chmielnicio Hanus, quidquid penes vtroſq; roboris, hîc exerebat.

1651. Laboranti ſub immenſa multitudine, ſubmittitur Campidux; dein Wiſniovecius; Coſacis opponitur regia phalanx ſtipendiariorum; Prætoria Generalis Legio, Palatini Podoliæ, ac Sobieſciorum Fratrum alæ, & quæ alia Nobilitatis ſigna hîc ſtetêre. Pugnatū vltra quatuor horas collato gradu, colliſione adeo infeſta & gravi, vt præter Landzkoronium, ac qui alij in eodem ordine locati, vi maiore reiectum; Potocij Generalis cornu, confuſum planè nutaverit, ac ſignum Prætoriæ cohortis ex manu Vexillarij Brzoſtovij, ab hoſte raperetur. In oculis Regis ea prælianciū fortuna, vbiq; accurrentis, & diſponentis; & niſi retraheretur, omnino diſcrimen gregariorum ſubituri. Si repulſi ſui, generoſam vivacibus oculis iram, & motu ingruentis vindictam oſtendebat; ſi pulſus loco hoſtis, pro ſuſpiriorum fervore, ac maturo ſuccurſu vincentibus aderat. At enim, vbi reliquum Equitatus Polonici robur, in hoſtem ruit, Scythæ fluctuare, mox tergum reſpicere, dein pedetentìm regredi occipiunt; neq; diu Coſacis abſceſſu sociorum morantibus. Pulſis Campo nè inſtarent Poloni, datum receptui, ſignum cohibuit: quòd Carrago hoſtilis in procinctu adeſſet; tum nè ex fuga pugnax Barbarus, fracto per acclive montis inſequentium impetu, iteratam vim in laſſatos effunderet. Nullum quippè probrum Scythæ, regredi aut fugere, dummodo rurſus inſtet; is hoſtis, improviſus aggreditur, providens elabitur, ſi ſequatur intercipit, ſi fugiat evadit, exercetus clade non ſuccumbit, & cui ſoli bellum, bellum eſt.

Brzoſtowſki.

Rex militari teſſera DEUS NOBISCUM, quo cæleſtis opis fiduciâ augeretur, enunciata, ſub primum conticinium, de proſequendo bello conſultavit. Fixum ei manebat, in decretorium certamen tandem accingi, cum idem Ducum Exercitus ſenſus eſſet, & veterrimorum militiæ. Niſi quod Leſzczynius Cancellarius, antiqua reſumpta theſi. *Intereſſenè pugnæ Regem? an ſeponi melius foret?* deprecabatur modeſtè, quòd rogatus ſecuriora ſuaderet; exem-

plis

pliſs ac rationibus oſtendens, ambiguis prælij Principem e- 1651.
ximi oportere. Ita vi populi ſepoſitum à confligendi periculo Davidem, nè extingueretur lucerna Iſraël: Vladiſlaum Iagielonem, cum ad Grunevaldum, tum alibi prælio ſubductū; Sigiſmundū III. geſsiſſe bella, magis quàm tractaſſe: Hanū quinimo ipſū, quàvis pro audaculo cenſeri amet, ſpectatorem, non actorem, hac vtraq; die prælij fuiſſe. Quod veró Rex tot ictibus, tot telis, ac diſcriminib9 ſe objiciat, periculoſæ audaciæ videri. Ad hæc ab Rege reſponſum. *Incolumitatem propriam, non ſupra ſalutem Civiū, curæ ſibi eſſe; unanimem populi cum Rege vitam, proinde vnum corpus, vno animandum ſpiritu. Ego verò* (inquiebat) *nequaquam me à pulcherrimi operis conſortio excludi patiar, videant ante ſe Cives Regem, & hoſtes formident. Eximi dubijs præliorum, eſto ſanè placuerit Regibus alijs, ſibi minimè: vt qui inter ancipitia fortunæ eductus, magnis experimentis didicerit; ſucceſſus victoriarum poſt* DEUM, *adminiculo imperātium parari. Iungenda facta conſilijs, vt nec provocemus diſcrimina, nec ſuſpecto abſceſſu, elabi ſinamus vincendi opportunitatem.* Nec quiſquam vltra diſuadere inſtitit, cùm æq; anceps videretur, adeſſe Regem prælio, & ſubducere.

Tradunt noſtrates Chronographi, ad Coronoviam cum Crucigeris Polonorum prælio, terno reſpirio, velut partes mutuò condicerent, ab armis ceſſatum; quo acriùs in cōſummandam victoriam animi accenderentur. Etiam hìc, terna per integras noctes interſtitia data; ſiquidem, binis diebus reiectus hoſtis, dum identidem reparaturum ſe prælij fortunam minaciter iactat, etiam noſtri quid anceps fortuna feret; aleam periclitaturi expectabant. Vix albeſcente cælo, per depreſsiorem tubæ ſonum excitæ legiones campum inibant. Quibus ordinatim conſiſtentibus, videre erat redivivam Chriſtianæ militiæ normam; cùm Rex cæleſti Viatico refectus, in idem pietatis omnibus præiret. Ad extemporaneas aras, incruenta ſacrificia Myſtæ offerebant, multis ſparſim quò pœnitentium animos noxis expiarent,

 arent,

1651. arent, fortuito ceſpiti incumbentibus. Memini tum, in prima armorum rudimenta vocatus, veteranorum ſermones, qui refricata variarum expeditionum memoriâ, nunquam in eum numerum Poloniæ vires excreviſſe, affirmabant. Loci ſitus is ferme erat. Obiacebant orienti Soli Caſtra, excitatis operibus à fronte munita; alluebat ſiniſtra

Styr Fl. parte Styrus, tortuoſus ille, & multo limo vadis fallacibus: à dextris hinc inde paluſtria ſuberant, reſtagnante amne, vel loco ipſo, per depreſſum ſitum humenti, ac cænoſo. A

Bereſteczko. tergo oppidum Bereſteczko ditionis Leſzczynianæ, interquod ac Caſtra, ſuper decurrentem amnem, gemini pontes, acri cuſtodia firmabantur. Ex adverſo ſpatioſi latè campi per diductam planitiem in exporrectos colles deſinebant. Diſpecto loco, ac ordinata probè acie, nonnihil moræ iniecit ſuborta in primo diluculo nebula, quæ tamen caligine ſua, in diſsita tantum proſpectum adimeret. Cauſam maligni effectus, adſcribebant nonnulli magicis præſtigijs, (interceptæ aliquot ſagæ fuerât, quæ capita artusq; humanos, recens à corpore reciſos caſtris inijcientes, diris devotionibus inceſſere crederentur) quibus nec aſſentiri, nec contraire animus eſt, prono in eius modi artes Ruſſorum ingenio: cùm tamen à nocturno humore, ac paluſtri exhalatione nebulas produci, veriſimile fuerit. Vbi tamẽ decretorium momentum inſtat, liquidiſsima ſolis lux, velut complicato in exhibendam ſcænam Aulæo, vt ſe partes mutuo contuerentur, fecerat. Inſero triplicatum aciei noſtræ ordinem, ex commentarijs aliquot inter ſe collatis, excerptum: nam ex memoria, quæ mortalibus labilis eſt, præſertim interlapſo tam grandis ævi ſpatio, haudquaquã

Zamoyſki. auſim. Primæ campo inſtitere, Alexandri Zamoyſcij, ac

Iaſkolſki. Marij Iaſkolſcij pro munere Excubitorio, equeſtres alæ ſubmovendo veliti attendentes; nam id pugnæ genus, in-

Klobukowſki. terminato capitis ſupplicio, omnino Rex vetaverat. Pandebatur dehinc media acies, ſtipendiariorum ſub Klobu-

Piaſoczynſki. kovio Protribuno Legione Regia, ac ſeptem ſignis ſub Piaſoczy-

ſoczynio Succamerario Novogrodenſe præeuntibus. Aliquo poſt intervallo legiones peditum ſub cura Sigiſmundi Przyemſcij ſecutæ, inter quas ſparſim campeſtres machinæ, trahentibus equis ibant. Iungebatur à latere Chryſtophorus Houvaldus, cum tribus; ab altero Zamoyſcij cũ vna legione Bergemannus Tribunus. Rex dehinc ſcutulato equo inceſsit, armis pubetenus tectus, ſed quæ militare ſagulum velaret. Quatuor viros lateri comites adhibuerat, quorum expertæ ſtrenuitati fideret maximè, nempè Chmielecium, Kłodzinium veteranos turmarum ductores, tum Głovovium Novogrodenſem Dapiferum, ac Samuelem Nadolſcium Czczevenſem Præfectum, reliquis ad ſigna queinq; ſua dilabi iuſsis. Medium Regem conſepſerant, gemina bipartitæ cohortis ſigna, ex flore gentium, Evocatorum in modum, lateri adhærentia. Caſimirus Tyſzkievicius Lithuaniæ Pocillator, Signifero Iacobo Michałovio Tribuno Lublinenſe vni: alteri Ianuſsius Weſellus, Capitaneus Oſtrovienſis, Vexillario Alexandro Iendrzeiovio, utroq; Quingentis gravioris armaturæ militibus conſtante, imperitabant. E veſtigio Regis ibat Phalanx, cuſtodiæ Corporis ſueta, (Guardiam nuncupant) ſub Fromholdo Wolphio à Ludinghauſen, Prætorianis Præfecto. Ponè Ludovici Weyheri Pomeraniæ Palatini, ac Boguſlai Ducis Radivilli, Denhoffijq; Sokalienſis Præfecti Equites Germani, (quos Raytros dicũt) locati: ſubſidio his Iacobi Weyheri Marieburgenſis Palatini, ac Hyacinthi Rozrazouij ſub quindecim ſignis deſultorij. Dehinc Grudziniorum, Leſzczyniorũ, aliorũq; Procetũ alæ, ac ſub Valderodo à Duce Boruſsiæ miſsi D. Equites Sclopigeri: exilis, nec pro debito aut amplitudine Vaſallitij iuris, eo caſu Poloniæ ſuccurſus. Ad medium item agmen pertinebant, Siradienſis, Lancicienſis, ac Breſtenſis Palatinatuũm Nobilitas, iuxta quam Sexcentorum legio, à Carolo Principe ſubmiſſa, ſub Georgio Comite Schaugotz, ac Cremſio Tribunis, proceſsit. Hic aciei & robur Exercitus. Quidni enim ad

1651. Przyemſki. Howalt. Chmielecki. Kłodzinſki. Głogowſki. Nadolſki. Tyſzkiewicz. Weſſel. Michałowſki. Iendrzeiowſki. Wolph. Weyher. Denhoff. Rozrazowſki. Grudzinſki. Leſzczynſki. Walrod. Schaugotz. Grembs

1651. principale mēbrū, vis potiſsima convolaret? cùm cor in homine, iam firmo membranæ involucro tegi, iam coſtarum & pectoris muro muniri, quòd ſcilicet theſaurus illuc vitæ ſit, talium periti prodant. Dextrum cornu Potocius Exer-
Czarniecki. cituum Generalis regebat; vbi, per ſolum imperia dividi ne-
Kazanowſki. quirent, Stephani Czarnieccij, ac Adami Kazanovij Legato-
Szczawinſki. rum, vicariâ operâ vſus. Iungebātur Landzkoroniana,
Landzkoronſki. ac Szczaviniana Legiones, Mareſchalci Lubomirij, Sapiehæ Procancellarij Lithuaniæ, Opalinſcij Palatini Poznani-
Sapicha. Sobieſki. enſis, ac Sobieſciorum alæ Equeſtres: extremum aciei cornu, Koniecpolio Vexillifero, cum turmis ſuis claudente.
Opalinſki. Siniſtrum Campiduci Kalinovio parebat, cui adſtites, Po-
Grudzinſki. tocius Podoliæ, DOMINICUS DVX Cracovienſis, Palatini; Suſtinebat Hieremias Wiſniovecius, cum Kalino-
Konieccpolſki. vio Metatore Regni, ac Ioanne Zamoyſcio Całuſsienſe
Dux Zaſlaviæ. Præfecto. Dehinc, iſtis Cracovienſis, ac Sandomirienſis
Dux Wiſniovecius. Nobilitas, vt pridie ſuffragata. Modo conſimili, dextro cornu in ſubſidium erant, Ordinatus ſub Korycio miles,
Kalinowſki. ac Palatinatuum Ruſsiæ, Lublinenſiumq; cohortes. Quip-
Zamoyſki. pè militia *Quarciana*, primum locum & diſcrimina ſortiebatur, vbi iſti adornaſſent pugnam, Nobilitas non numero magis, quàm virtute, inſignis, ſtipendiario militi æmula ſtetit. Præcellebat Sandomirienſis legio, viris armisquè inſtructiſsima, ſupra duo millia militaris iuventutis conti-
Myſzkowſki. nens; cui tum Vladiſlaus Marchio Myſzkovius Palatinus imperitavit; Legato legionis, Martino Dembicio Pocilla-
Dembicki. tore Palatinat9. Similiter alijs alij præerant, Cracovienſib9
Zaſlaviæ Dux. Zaſſavienſis, Lublinatibus Tarło, Siradienſibus Koniecpol-
Tarlo. ſcius, Mazovijs Warſzycius, Wolhynijs DVX Czartory-
Konieccpolſki. ſcenſis, &c. &c. quibus ea prærogativa ex officio incumbit;
Warſzycki. vnde Palatini, quaſi Duces belli vocantur. Quotquot ve-
Czartoryſki. rò haſtati milites aderant, inutiles eo conflictu ſariſſas in vallo Caſtrenſi defixerant; quæ dum fluitantia ſerica lenior aura ventilat, velut alteriùs exercitûs imaginem eminꝰ oſtendebāt. Deſidens interim nebula, Regij Exercitus quā-

titatem

titatem & ordinem hoſtium oculis, qui primi vincunt, aut vincuntur, aperuerat. Vnde Hanus, ad primam redditæ lucis vſuram, aciem Polonam adhibito perſpicillo ſpeculatus, quærentis in modum dixiſſe fertur. *An iam Bohdan edormitâ crapulâ compos mentis eſſet? qui ſibi tamdiu futilibus ſomnijs extenuando Polonorum vires; illuſiſſet. Iret enimverò in anteceſſum ad deſtinatā mellis vindemiam, vbi tot aculeata apum examina abigeret.* Alludebat quippè, ad conſuetam Chmieli parœmiam, in bella Hanum invitantis: venirent Scythæ vel inermes mel collecturi, dum Coſaci recluſis alvearibus, fumo apes diſpellunt. Demum, velut emerſo ab admiratione animo, quâ parte periculum rei faciendum eſſet, cum potioribus agitavit. 1651.

Animadverſo, à cunctabundo Hano differri pugnam, Rex moræ impatiens, per emiſſarium, ad conſerendam manum provocavit. Simulq; Otſinovio, moris Scytharum ad Arabicæ literaturæ notitiam perito, illuc Hanum eſſe, quà caudatum viride ſignum appareret, aſſeverante; iuſſus librator in oſtenſum ſcopum machinam dirigere, vbi modicum aberrante ictu, ipſum prætervolantis globi impetu concuſsit, ſigniferum eius lateri adſtantem proſtraverat. Quo præſenti diſcrimine territus, nec vltra letali ſpectaculo cõmodare oculos ſuſtinens, ab extimo colle, quis tandem prælij ſucceſſus foret, proſpectabundus egit. Mox ſignum pugnæ, clangentibus tubis ac continuo machinarũ fragore datur. Ab hoſte præter promiſcuum clamorem, ac diſſona murmura, nihil audiri potuit, nullo apud Scythas lituorum vſu, cùm agminum ductores elata voce, aut levi tympanulorum pulſu vicem tubicinum ſubeant. Tum verò Galga ac Noradinus Tauricanæ militiæ impoſiti, diu ſuorum agemmata per collium declivia ſuſtinendo, vbi pedetentìm in ſe Regios ire vident, ſummo impetu Potocianum cornu invasêre. Ad collata vtrinquè enixè ſigna, ruunt immiſſa Scythis equitum Coſacorum Vexilla, eorũdem hinc inde pedeſtres advolvuntur cunei; demum car- Otſinowſki.

rago

rago ferreis torquibus connexa, latitudine frontis ad medi-
1651. um milliare conſequitur; quam intra pedeſtre agmen, ve-
lut poſt vallum inceſsit. Lævorſum ea deflectere viſa, cũ
Hieremias per Denhoffium Socalienſem Præfectum, inva-
dendæ provinciam depoſcit. Factâ pugnæ copiâ, non
ſegnis idem dictorum executor, tranſmiſſo ad ſubſidiarias
cohortes imperio, quò cumularent aut erigerent prælian-
tis fortunam, agmini ſuorum prævius in adverſos incurrit.
Ibat fortiſsimus Heros ferro ad manum, cætera inermis, a-
thletica in gloriam libidine ardens, vt in tripudium ire di-
ceres. Sequitur Ducem alacris miles, & aliquot ſimul in-
vectis legionibꝰ, cruento admodum congreſſu per vtrumq;
cornu præliabatur. Accidit percommodè, quod ſol mèdi-
um cæli pervectus, adverſis radijs hoſtem everberaret; ſi-
mulq; ab occiduâ plagâ reflante vento, excitatus pulvis in
eundem verteretur. Subinde Rex caleſcente pugna ad ve-
xillum Evocatarum allapſus, ſtricto ferro & oculis acer,
his formalibus infit. *Ea me tenet virtutis veſtræ vetero Polo-
na opinio Milites, quod contemptum Maieſtatis æternæ enor-
miter læſæ; Templa ac altaria Divûm abominabili deſolatione
profanata; Iura Dei & hominum violata vlturi: in hanc re-
bellem colluviem, extirpando nomini ac generi Polono Barbaris
aſſociatam, non degeneres Maiorum poſteri, viriliter agetis.
Hic vnà mecum, eius quam Deus dederit ſortis participes, aut
laudabili vita, aut præclaro fine, ſociandi.* Præſto aderat Le-
ſzczynius præliaturis benedicens, alijq; è Caſtrenſi Clero,
præcipuè Minoritarum inſtituti vnus, qui grandiore ad ma-
num Cruce, advolutus ſignis, pathetico in rem præſentem
ſermone, militem erigebat. Reſonabat interim horren-
do phalaricarum fragore aer, machinis per opacum
pulveris fumiq; flammas ructantibus; ac concuſſa tot veſti-
gijs terra, exciti pulveris caligine, velut cædes mitigatura,
involvebat præliantes. Nè ſic quidem erepto oculorum
vſu, in vulnera ibatur; hoſtium Ducibus, vbi æſtus prælij
vocat, pervicacitèr ingruentibus, Noradinꝰ maximè Szcza-
vinia-

viniana, ac Metatoris Regni alis repulſis, in lævum ſe conjeçerat cornu, eo conſilio, vt interſciſſo ſubſidiario agmine, imminentem carragini peditatum, ab impreſsione averteret. Eius incurſu Cracovienſis ac Sandomirienſis legiones nimis quàm periclitatæ, niſi Hieremias maturè animadverſo diſcrimine, aliquot ſignis è legione ſua iam tum pugnante ſubmiſsis; magis Civibus ſervandis, quàm perdẽdo hoſti inſtitiſſet. Ante meridiem cæpta pugna, in ſerũ diei perduravit, quoad Scythæ in ſupremum conatum vacillantes, ordinibus ſuorum perruptis, receſſum cædi prætuliſſent. Neq; Coſaci abſcedentibus ſocijs vltra inſtitêre, plerisquẽ in fugam vna abreptis, reliquis intra carraginem ſe recipientibus. Chmielnicius ſpeciè retrahendi Hani, fugæ comitem ſe dedit: vel vt pleriq; tradidêre, ſub cuſtodiam acceptus, conductusq; ; quo renovando bello incolumis autor ſtaret, aut certe impenſi ſanguinis maneret vadimonium. 1651.

At Dzedzaly, peditatus Coſacorum caput, magis à ſocijs quàm ab animo deſertus, ad fluvium Pleſnia cum Carragine, inter lutulenta paludum conſidens, ſubitario per noctem eggeſto vallo, cum reliquis qui aderant Tribunis, curas defenſionis in ſequentem diem partiebatur. Cùm interim à noſtris neſcio quâ conſiliorum morâ, differretur impreſsio: Potocio Generali aſſeverante, fugienti Scythæ põtem ſternendum eſſe, vt ſuo fruſtratus ſtratagemate, abiret nullo victoriæ turbamento: tum, quod ſub ipſum prælij finem vehementius plueret, ea repentini nimbi violentia, vt non modo humectata tellus, nitentium veſtigia falleret, ſed Equi viriq; ea procella fœdè affligerentur: pedes præcipuè vbi madore corruptus pyrius, inutiles ſclopos geſtaret. Suberat quidem pluviæ cauſa naturalis, attractu àëris diurnam caliginem in eum vaporem reſolventis; nihilominus belli periti aſſeverabant, vbi conflictu Martio fuſus mortalium ſanguis, ſolitum in fortuitos imbres reſolvi cælum, ac ſi ſpontaneæ cædis miſereſceret, taboq; & cruo-

1651. re oblitam humum, cæleſtibus aquis expiandam vellet. Ita finijt memorabile eius diei prælium ad VI. Mill: hoſtium cæſis; minor certè pro numero præliantium iactura, cum Scythas ſua celeritas, Coſacos ad carraginem receptus, eripuiſſet. Neq; noſtris incruenta victoria obtigit. Cecidêre ex præcipuis, Adamus Kazanovius Caſtellanus Halicienſis, Adamus Oſſolinius Lublinenſis Gubernator, Sigiſmundus Landzkoronius, Iordan, Ligeza, Rzeczycius, Turmarum ductores è Quarcianis. Ex Lubomirſcij Mareſchalci cohorte XX. Nobiles commilitones; inter quos Staniſlaus Xięſcyus, præter Martiam indolem ad gratias factꝰ; è Sobieſciorum item ala plurimi, quod inclytum fratrum par Heroica animi magnitudine, tùm & poſthac in bellis claruit. E Provincialibus, Adamus Stadnicius Ductor, & Succamerarius Sanocenſium, Georgiꝰ Stano, Matthias Bal, viri proſapia illuſtres. Cracovienſis Legio à Scythis involuta, ſupra XL. Provinciales amiſit; inter alios Prædiſlaum Pieniazek, fortiſsimi illius per Livoniam exteraſq; gentes bellatoris, Cavalleri nepotem, Przerembſciū Krupkam, &c. Similis Sandomirienſium contribulium meorum ſors fuit, quorum ex ſola Martini Dembicij haſtata cohorte, viginti quatuor contubernales interempti, inter quos Olbrachtus Kochovius, glande traiectus occubuit. Ad latus tum veterani ſtabam, qui dum ad fortuita belli tyroni attēdit, præclaro fine, ante victurum Nepotem Patruus moritur. Reliquorum qui interiêre tranſmittendis ad poſteritatem nominibus, haud ſegnis nomenclator adeſſem; ſi incurioſa protunc adoleſcentia connotaſſet glorioſè cadentes, vel ſingulos deſcripſiſſent eius belli commentarij. Subiūgam illudentis (vt ſolet illa) fortunæ caſum. Carolꝰ de Słupow Szembek, florente iuventa ſed magis egregia indole cōmendabilis, pactus nuptias Virginis in id belli ierat, Marti prius quàm Veneri litaturus. Proch inſana fortis ludibria! dum pugnat, longioris fiſtulæ globo, vtrumq; oculum amittit, enormi vulnere, quanquam peritia medentis ſana-

Kazanowſki. Oſſolinſki. Landzkoronſki. Iordan. Ligęza. Rzeczycki. Xięſki. Stadnicki. Stano. Bal. Pieniązek. Przerembſki. Krupka. Kochowſki. Szembek.

bili

bili: Videt Rex & condolet, ac archiatris mandat ſuccurrerent deſperato viſui: ſed fruſtra; cum tenerrimum læsâ pupilla organum, quod ne iocum quidem pati dicitur, humana ope haud quaquam reſtitui valeat, ſemel violatũ: obducta nihilominus vulneri cicatrix, diuturna medentis cura, nec exili patientis dolore. Etiam inter vulneratos fuêre, Georgius ac Ioannes Potocij è ſtirpe Sreniavitarum fratres, tum Albertus Męcinius, cui periculoſa verticis plaga, dediſſe cauſam implicitæ per balbutiem loquellæ, credita. Ita ſanguine ſanitate vitâ, Bellonæ litandum eſt. 1651. Potocki Męcinſki.

Inumbrante veſpera feſſ9 Rex, Deo victori acceptam tulit prælij proſperitatem, Procerum præcipuis medium Regem genu flexo circumvolutis, ac in gratiarum actionem Te Deum Laudamus occinentibus. Multis poſt fuſum ſanguinem, prorupêre lachrymæ, reputando, quàm in præſens evidenti divinæ providentiæ argumento, comprobatum foret, infirma adverſùm vim ſuperam humana conſilia, ac præſidia haberi. Exercitus ſub dio totus manſit, iam diurno per æſtum labore, iam frigida fuſi per noctem nimbi procella, tum continuo tridui actu laſſatus. Obiacebant paſsim humenti ſolo milites, in ſoporem tunc vetitũ reſoluti, quem non imperatæ vigiliæ, non Tribuni excutere poterant arguentes, vt nè mortem quidem recuſare viderentur, quieſcendo. Ac licetſi Præfecti ſomnolentiam increparent, mox miſerabantur; vt quæ non neglectu muneris, ſed naturæ exigentia proveniret. Poſt perſolutas Deo grates, Rex vt equum inſcendit, ita eidem ſola animi conſtantia fretus, in primum diluculum inſedit. Equidem ſubit admiratio, quomodo animus tot curis diſtract9, corpus fractum vigilijs, ætas deniq; graveſcens, inter eos, negotiorum æſtus, valetudinem illæſam ſervaverint. Cõplures noctes, etiam præſentem inſomnes egerat, quem ego noto albicantib9 maculis caballo, bis de nocte circumeuntem excubias vidi. Sed ea vis fuit erecti igneiqué ſpiritus, vt cura omnium ſui obliviſceretur. Vt verò ma-

1651. gnitudo exempli proderat, ita grande vitæ periculum ſubijt, cùm propè Evocatorum vexillum, quod protenſius è ſerico cæruleo erat, ſubſiſtenti; tormentariæ pilæ globus, ſubtus equum procidens, pedem qua crus talo iungitur, violentia impetûs concuſsit. Adeo nè Regibus quidem in bello caſus parcere ſolent.

Hanus effuſiſsimo curſu Wiſniovecium oppidum primo conticinio veniens, inde mox mutato Equo ieiunus ac exſomnis ante diluculum abijt, qui ſe pridie in Caſtris Regijs, *Bairanum* ſuum exacturum iactaverat. Quominus abeunti inſiſteretur, nox & imber, etiam laſsitudo tardauêre: attamen expeditus fuit, Celebi Murza è Tartaris noſtratibus, extremo hoſtium agmini carpendo. Is, celerrime more ſuo ivit, per conſtratum vndiq; cadaveribus iter, multis ſauciorum, qui agitationem ferre non poſſent, ſparſim iacentibus. Neq; vulgus tantùm, ſed è potiorib9 Scythis multi per viam ſtrati viſebantur, inter quos Murtazi, ac Suliman Agas ſemineces repertos, vehiculo quale ſors obtulerat, ſecum in Caſtra conduxit. Fatebantur ij grandi prælio victos ſe, Deo violati fœderis pœnam repetente. Poſtridie afferebat non nemo, ex captivis literas Hani, quibus in fuga furioſus, & extra periculum audax, victoriam ac ſi dolo partam convitiabatur, ac fortunam reparaturus, in tertium diem ad Conſtantinoviam certamen indicebat. Contemptim accepta provocantis temeritas, quaſi vero hoſtis arbitrio ſtare neceſſum, vbi de ſumma rei periclitādum: attamen nè vanus provocator ſibi ex temeritate placeret, cum alis Equeſtribus Campidux in occurſum ire iuſſus; qui, dum nihil ex pernicitate fugiendi Barbarum remittere comperit, regredi debuit, accelerante iter Hano, & quia vivus evaſerat victoriam vocante. Verum aſtu Chmielnicij fiebat omnia extenuantis.

Carraginem Coſacorum, non pro heſterna opinione expugnatu facilem, ſequens lux aperuit; quam eggeſto nō temnendæ altitudinis vallo, per noctem illi munierant, per cuius

cuius ſummitatem infarti terra currus ſupernè locati ſunt, 1651.
inditis hinc inde loculamentis tormentorum, vnde commodior ex eminentibus in ſubeuntes exploſio. Iuvabat ſitus loci admodum opportunus, vtrumq; latus alluente fluvio Pleſnia, mediocri quidem illo, ſed quod omnium Ruſſiæ fluminum peculiare, admodum lutulento. Is Styro immiſtus, vtriuſq; aquis paſsim ſtagnantibus, paluſtria circumquaq; efficit. Vnde quo ſecuriùs pabulatum ſuos mitterent, à tergo traiectum geminis pontibus conſtraverant: ita, dum poſtica parte tuti agunt, omne ſuorum robur ad propugnandam frontem vertendo. Sub diluculum, quâ clamore, quâ tibiarum concentu, caſtra eorum perſonuêre. Mos militiæ obtinet ſurgentem auroram, excitantium ſe ſe vigilum cantu ſalutare; alij lunam ſub nomine Diannæ, eo modulamine venerari dicunt, quod luminare iſtud præſideat tenebris, indeq; miles, tranſactam ſine periculo noctem, ſub abitum ſideris, ſibi gratuletur. Eum morem imitati illi fingebant lætitiam canendo, verius metum, imitatione lætitiæ tegentes. Aſt vbi ex compluribus maioris modi machinis in carraginem collimatum, chorus ille, ferali crebrorum ictuum pausâ diſsipatus, ceſſavit. Quoniam verò omne reſpirium dabat, à tergo traiectus liber, hùc cura incubuit, obſeſſos circumductis agminibus intercludendi. Nam, ſi venturis (vt fama vulgaverat) ſubſidijs erigerentur, illàc recipi ea oportebat; vel ſi fugâ ſaluti cõſulendum eſſet, non aliâ parte, per compendia viarum abituris. Re itaq; in militare concilium delata, poſt acrem diſceptationem placuit, (etiam Regi) dum recens ſanguine miles caleſcit, in inſtanti aggrediendos, nè is procraſtinatâ impreſsione commeatus penuria enervis, in conſummandum victoriam fatiſceret. Stabat, (vt tum videbatur) potior ab ijs ratio, qui Civili ſanguini parcendum volentes, tempore, & fame, & quæ alia ſine cruore vincendi adminicula reperiri mos, in obſeſſos agere cenſebant. Diſcrepantibus ſententijs, ante omnia placuit, liberum aquandi

1651. pabulandiq; commeatum, ſi à tergo includitur hoſtis, conſtrinxiſſe. Ecquis verò ei ſpartæ ſufficeretur; in dubio erat. Hieremiam Wiſniovecium Rex, & omnium vota deſtinabant, neq; ipſe affinem periculo gloriam detrectare viſus; niſi quod à militari prudentia cautior, adæquatis pro numero diſcriminis viribus, in poſſeſsionem loci mitti volebat; eum in vſum XV. Mill: ſelectioris Exercitus, à Rege poſcendo: cùm quantùm in ſuſtentato periculo gloriæ, tantùm in tuendo loco diſcriminis appareret. Ergo hic ſermonibus vt fit enatâ occaſio, quaſiverò Hieremias non Exercitum modo, ſed ingentis victoriæ decus, inter ſe ac Regem partiri præſumeret: plura mox auſurum, qui aura populari nimium velificatus, ſe in cooperatione victoriæ Principi adæquaret. Proin, eo dilemmate iuſta poſcentis deſiderium eluſum. Aut prælio experiri Coſacis decretũ; aut fuga. Si pugnant, in eam partem incubituros, quâ penes Regem ſumma belli & fortunæ manet; ſi fugiunt, aversa parte prorupturos: quibus inſectandis, nullo vſui pedes; ſiſtendis, modicæ Equitum cohortes ſuffecerint; & eatenùs tergo attendendum; vti prius Regi pugnaturo, iuſta acies & primitiæ gloriæ relinquantur. Negatis verò quas pares opponeret copijs, mittitur Landzkoronius cum Tribus Mill: intercludendæ Carraginis negotium ſuſcipiens. Equidem fatale erat, quod gloriam Wiſniovecij vbiq; ſubrueret invidia, quæ frequens inter militares, maximè vbi in æmulandi certamine, minores virtutes adultis committuntur. Non tamen generoſam æmulationem damnaverim, invidia obfuit.

Coſaci, vbi in dies ſtringi ſe operibus advertunt, reventuri ſubſidij ſpe penitùs evaneſcente, notam mille experimentis victoris clementiam, prenſare conſtituunt. Miſsi è gremio tres, nihil apud Generalem Potocium omiſêre, quidquid elaborata ſimulatio comminiſci ſolet; ac quo rem ſeriò agi oſtenderent, flebant, & ſi non ignari nihil citius

lachry-

lachrymis areſcere. Haud fallebat Ducem, diſſentire ab animis ſupplicantium vultus, vnde ad eos commotior infit. *Vos verò qui eſtis? non Regni huius mancipes, qui adversùs ſupremam poteſtatem impia arma capiſtis? non Chriſtiani, qui Barbaris aſſociati, aras focoſq́, imò pignora propria perditum itis? Itanè ſpreto legitimo imperio, magis Ottomanni aut Scythæ tutella placet? & abdicato Rege, nefarium turbonẽ, vt ſanguinem veſtrum liciteiur, præfertis? Faceſſite confeſtim vitâ indigni, niſi aliter miſericordia Regis iuſſerit.* Poſt ad Regem ducti, in conſpectum Maieſtatis reluctanter venientes, ab ipſo prætorij acceſſu conſidentem ſalutabant. Vbi aliquantum hæsêre, tandem Piotraſzenko alias Piotraſzevius vernaculo ſermone proloqui cœpit, in eum ſenſum. 1651. Piotraſzewſki.

En qui nuper, ab vltore gladio tuo Rex potentiſſime victi, condignas perfidiæ pœnas tulimus; nunc quantum à cæde noſtrûm ſupereſt, ſupplices ad ima victricis ſolij ſubſellia procumbendo, dũ reatum defendere non valemus, miſericordiam imploramus. Humanæ malitiæ menſuram planè exceſſimus, haud diffitentes demerita; quæ quantumvis enormia, non tamen innatæ clementiæ terminos ſupergreſſa, credibile fuerit. Parce igitur fatentibus, aut quantocius nocentes mori iube: ſi namq́, innatam à te ſeponis benignitatem, non refugimus iuſtitiam. Centum & amplius mortalium millia, protendimus paratos in necem iugulos, ſi fuſo tanto cruore enormitas ſceleris noſtri expiari poteſt; aut fundi illum etſi nocentem, clementia tua patitur. Indigni plane ſumus qui vivamus. Ad quid verò arma in eos ſtringere Rex iubes? quos tortor conſcientia exagitat, & vita ipſa ſi non abrumpitur, pro ſupplicio eſt; decerne vtrumvis, occide aut parce: qualemcunq́, vltimæ inſtantiæ Sententiam dixeris, huic incluſi carceri, exequutionem expectamus. Etſi, qui ob crimen læſæ Maieſtatis tuæ, iuſtè occidi poſſumus, maiore gloria tua, ſi benignè errata condonas, odio peccati, quotidie moriemur. Augere potes victoriæ famam noſtri excidio, ſed minues imperium; nam quidquid vltioni impendes, tibi peribit.

Aliquid viſa movere dicentis energia, niſi ſociorum lacinias

1651. nias conopæi exoſculantium moroſa impoſtura, pleriſq; ſtomachum, aliquibus & riſum moviſſet. Ad quæ breviter Leſzczynius reſpondit. *Quæ de Rege optimò, pronuntiarent, admodum vera eſſe; quæ de ſeipſis, nihil ſinceri adferre; ac vbi deſperata ſalus ipſorum, tempori convenientia fingi. Cæterum ſi fidem dictis adſtruunt, abſolutè quæ Rex iubet, præſtarent, niſi extrema pati maluerint. Hæc autem Regem velle, ac iubere. Eiurarent rebellionem; abdicarent Chmielnicij obſequium, Scytharum amicitiæ renunciarent. Legionum Tribuni, tũ qui nunc Coſacis ac plebi cum imperio præſunt, Regis clementiæ ſiſi, ſe in officium ſiſtant, captivos dimittant, Caſtra, arma, machinas, omnis generis, in manus Delegatorum conſignent; demũ iureiurando aſtricta fide, in milites ac originarios diſcreti, domum incolumes abibunt. Executione præmiſſorum non vltra craſtinum differenda*. Ita citius venia promiſſa fuit, quàm ijs vt eam peterent perſuaſum. Dictam legem non aſpernari ſpeciè tenùs oſtendêre ſolummodo temp⁹ in præmiſſorum executionem prorogari poſcebant; vnde priores duo ad populares regreſsi ſunt; manſit Kreſſa, ſeu regreſſum ſociorum operiri iuſſus, revera à ſuis nihil effectivè præſtandum certus, indeq; in Caſtris noſtris ſalutis ſecurior.

Vbi non comparent mox reverſuri, vehementior è machinis verberatio, in carraginem inſtituta fuit, alis equeſtribus vndecunq; comparerent Coſaci, infeſtos paſſus tenentibus. Cæterum, quod tam protervè illuderent, dolus ex Tribunis ſuberat, qui haud falſo rati, vbi ſe miſericordiæ Regis plebs permittit, culpam quæ omnium eſſet, ſua pœna expiandam; variè interpretati dedendi conſilia, aut eludentes, opportunam ad elabendum moram, captabant. Etiam inter illos non planè conveniebat. Quippè Dzedzaľyo in præſens amoto, Bohunum regimini ſubſtituerat multitudo; adeò in favorem vulgi prolatum, vt non ab alio efficacius deſperatæ ſaluti conſultum iri exiſtimaret. Is verò ab aſtuto ingenio vafer, pacis leges ita expendebat, vt, ſibi maximè providens ac timens, cauſam multitudi- Bohun.

nis

ſis agere oſtenderet. Educebat ſubinde agmina, ac non tantùm retundebat vim; verùm etiam oppugnans ac laceſſens Piaſeczynio, ac Sokoło turmarum ductoribus ſauciatis, continuò infeſtas noſtris vigilias effecerat. Pontibus in Pleſnia tuendis, geminæ impoſitæ erant è ceſpite muniones, has ſub intempeſtam noctem, adeo inobſervatus invaſit, vt in vna XXVII. pedites, exſcinderet: alteram inclammantibus ſuccurſum ſtationarijs, bihorio oppugnaverit; quoad Campeſtris primùm cuſtodia accurrens, mox vniverſus exercitus eo tumultu profunda nocte exciretur. 1651. Piaſoczynſki. Sokol.

Hic ſtatus fuit à pridie Calendarum ad VI. Nonas Iulij, cùm anceps ac ſuprema fatiſcente animo volutans Bohunus, re cum Tribunis communicata, eo modo ſe indagine expedit. Primo diluculo, verſùs Landzkoronij ſtationem digreſſus, à tergo carraginis partem equitatus ſtare iuſsit, ipſe interim traiectum prætervectus, metationem militarẽ (Quartieram vocant) deſpiciebat, nihil ambigentibus ſuis, quin mox confligendum eſſet. Vbi verò nonnihil campo inerravit, ſenſim in abitum, qui conſilij non erant ignari ſe dantibus, etiam ipſe præcurſores ſecutus. Ad propalatum Præfecti abſceſſum, animo & conſilio multitudo deſtituta, quo iter metus monſtrabat, deſperatam ſalutem pedibus credit. Nunquam etenim hortamenta requirit pavor, exemplum ſufficit. Ita porrò deſertus pedes, tranſvectis equitibus felicem fugam invidens, non ideo minus ſubſtitit, inter ſe contortus premensq; & ipſa fugiendi feſtinatione, ſibi exitium ac mora. Landzkoronius rectà in ſe hoſtem tendere credens, dum obliquè intra paluſtria ſubducit ſuos, patentiorem fugientibus viam aperiebat, cùm eum magis pares ad opponendam vim copiæ, quàm in prælium animus deſtitueret. Strepente demum tumultu excubiæ noſtræ prorupêre, pugnam apparari exiſtimâtes: dein Mazoviorum aliquot ſigna fortè condendo armiluſtrio tunc campum ingreſſa; donec cohortes alæq; con-

ſectandis irent deſtinatæ. Imminebat fugientibus traie-
1651. ctus, profundo limo immeabilis, cuius voragine plurimi abſorpti; etſi lutulentam abyſſum, iam ſupellectile Caſtrẽſi, armis, veſtibus, etiam cadaveribus ſuorum, exaggerare contenderent. Sanè divinitùs immiſſum pavorem conſtitit, & velut ab irato cælo irrogatum exitium, vt magis perſequenti Nemeſi, quàm ſævitiæ victoris, ſtrages imputanda foret. Equidem ore proprio in pœnam peccati cladem immiſſam fatebantur, latini ritus templorum deſolationem, ſacrorumq; vaſorum abuſum, ſeverè vlciſcente Deo. Cõſecuta fugam præventorum cædes, ſævijtq; promiſcuè miles, ad XXII. Mill: trucidatis, præter eos quos lacunæ abſorpſerant. Videre erat paſsim per campos expirantium corpora, conſtrata cadaveribus paluſtria ac ſilvas, cùm in deditionem obſtinati, vltrò irritarent noſtrorum ferrum. Etiam in milite iuſtiſsimam iram accendebant reperti in Caſtris illorum, ſemineces Poloni, manuum pedumquè ſummitatibus detruncatis, pecudum in morem excoriati, verubus ad lentum ignem aſsi, extractione viſcerum exanimes, ac multiplici carnificina recens abſumpti. unde miſerabili ſpectaculo efferatus victor, ſævijt velut iure talionis, vt fermè

regi frenis nequit
Et ira, & ardens hoſtis, & victoria,
Gladiuſq; felix, cuius infecti ſemel
Vecors libido eſt.

Repertum in Caſtris Eudoxij illius Alexandrini cadaver, ſub prima rebellionis cunabula acerrimi plebis concitoris, cum infula ac rituali græco, alijsq; altaris paramentis, quẽ in proximo Ruſſorum delubro, quiſquis fuerit ſepeliri, ac infauſta ſpolia ibidem reponi Rex iuſsit. In Caſtris, vltra LX. diverſi modi machinæ interceptæ, cum plurimas ſub abitum voragini paludis immerſiſſent. Gladius quinetiam à Bizantino Patriarcha miſſus, Vexilla duo à Vladiſlao, ac Caſimiro Regibus, in autoramentum fidei Chmiel

nicio

nicio data, velut pœniteret fortunam contuliſſe, tum rece- 1651.
pta ſunt. Literæ item externorum Principum; Album Exercitus Coſacorum; Rationales; ſed quod mirum, invēti Commentarij, quidquid in Comitijs, Senatus Conſultis, etiam intimo cubiculo Regis actum dictumvè, cōtinentes.

Arduam vincendi artem, longè difficilior partæ victoriæ vſus conſequitur, vt olim prudenter Maherbal conterraneo Duci exprobravit: quæ vtraq;, niſi prima cauſa concurrat, nemo à ſe ipſo præſtare poteſt. Conſummando bello Rex, cum vniverſa copiarum mole, in intima Vkraynæ progredi deſtinaverat; non indignum operæ pretium ratus, ſi Kijovia Ruſsiæ Metropolis, prima victorem Regem ſalutando, nomen & vſum pacis, in reliqua vtili communicatione tranſmitteret. Extra dubium erat, non aliter finem bello imponi poſſe. Aſt Nobilitas longinqui climatis iter deteſtabatur; adeo proſequendi belli conſilijs renitens ac infeſta, vt ſi per preces miſsio ægrè tribueretur, per detrectationem militiam abnuere palam oſtenderet. Hinc petiêre iſti habendi congreſſus facultatem; ac licet ſi multis formidoloſa videretur campeſtrium comitiorum imago, annuit nihilominus Rex, quod tum prudenter negari non potuit. Equidem ſuſpicionibus laborare, innata genti noſtræ qualitas videtur; quas tamen à libertate removere tam arduum, quám cohibere oculum, ne ad caſum feſtucæ cōſulat obiectu palpebræ ſibi. Inſtabat Rex per Senatorum complures popularitet obſecrando, nè indefeſſos pro Republica conatus ſuos medio in curſu belli Cives deſererent; verùm eo iam deſcenſum erat, vt preces in opprobria deſinerent: quo nomine dum emaſculata virtus, ac turpe militiæ tædium Provincialibus obijcitur; etiam illi perperam adminiſtrati belli rationes, & ſtudio è naſſa dimiſſum hoſtem, viciſsìm exprobrabant. Quippè arcanum ſuberat; quo deproperatus Nobilitatis abitus, impelli credebatur. Mali moris eſt, per Provincias præcipua Nobilium capita Proceribus privato nomine

Ll 2 obliga-

1651. obligari, dum clientelis adſcribunt, beneficijs augent, epulis, comitate, & quæ aliæ inſenſibili ſervitio artes, manente in ſpeciem libertate, mancipant incautos. Per hos, velut inſtrumenta depoſcendæ miſsionis inſuſurratum conſilium fuit, ſuggeſtis rationibus, quòd lex Generali Expeditioni bimeſtre tempus præſcribat: neq; valeat Rex educere Nobilitatem in hoſticum, niſi prius exolvat cunctis viritim ſtipendium. Talibus imbuti, miſsionem flagrantiùs urſere, Proceribus autem privatâ iacturâ ſtabat belli protractio; illi quippe publico gratificaturi, aut quo ſe inter arma Togati oſtentarent, conductas cohortes deduxerant; pleriq; ut apertiùs expromam, ex opimis Præfecturis Regiâ largitione collatis, præſtitêre tanquam ex debito. Itaq; ſi bellum traheretur, graves ſumptus in delectus quisq; ſuos evitando, dum impenſarum piget, aut pudet anguſtiam æris profiteri: decentiùs ſe ſumptibus ſubducere, niſi regreſſu Nobilitatis, non poterant. Hinc diſtinctus Provincialibus, petendæ miſsionis. Ne tamen contra inſtituta maiorũ diſceſsio foret, per Vladiſlaum Rey Libuſſenſem, ac Czapliciũ Horodlenſem Præfectos, precabantur Regẽ, ut poſt tot heroicè ſuperata diſcrimina, ſaluti ſuæ parceret; Sat gloriæ, ſat ultioni datum, ubi victor ac ſoſpes reddit Patriæ Cives, qui trophæa parta gratulentur, & grandi prælio victum hoſtẽ, præconem ingentis virtutis haberet; ſimulq; XII. Mill: recentis delectus quo legiones Quarcianæ ſupplerentur, inautorare præſenti ære polliciti. Ita tum obhæſit tantarũ copiarum impetus, quâ robore, quâ numero memorabilium, qualesq; non anteacta ætas vidit, non ſequens (affirmare auſim) viſura ſit. Etenim, ſupra Quadringenta armatorum millia: binis è diverſo caſtris haberi, easq; copias triduano certamine in ſe concurrere; demum, poſt ſtatariam pugnam, vincendi rationes in obſidium verſas, ubi virtute, dolo, obſtinatione, ſævitiâ certatum; nihilq; eorũ quæ in bellis accidunt intermiſſum eſt.

[margin: Rey. Czaplic.]

Ad Cremeneciam Rex penetraverat, cùm literæ Reverſoria-

ſoriales abituræ in *domu-itionem* Nobilitati conceſſæ, ac ſo- 1651.
luta balteo ex more patrio ea militia fuit. Iſthàc retromo-
turus & ipſe, curas proſequendi belli Ducibus de manu tra-
didit, ex potiſsima valetudinis ratione, quam bellici labo-
res ac incommoda cæli concuſſerant, inſtaurationem ſui
vrgente. Brevi itaq; primores militiæ in noviſsimum pa-
candæ Patriæ conatum adhortatus, (neq; reticebat quam
nolens imperfecto bello abiret) audere illos agereq; propi-
tio Numine iuſsit, quod è Republica ac Maieſtate Regia
videretur: vbi miteſcit plebis ingenium ferro parcerent, in
ſolam rebellionem fortes ac metuendi. Demum XVIII.
Iulij in viam ſe dedit, Brodenſem in arcem nonnihil di-
vertens, inde Leopolim celeriter pervectus. Hìc exquiſitæ
pompæ, quas elegans vrbs apparaverat; detraxit ſequior
valetudo eius, ob quam, ingreſſum ſolennem intermitti ne-
ceſſe fuit. Colicis doloribus pertinaciſsima febris acceſ-
ſerat, omnia artis remedia eludens, vel Medicis, vbi inciſâ
venâ, ad pigra præuſti ſanguinis ſtillicidia horrentibus. Be-
neficium Dei ſingulare creditum, brevi convaluiſſe: qui,
dum Lublinum tranſit, ferali percellitur nuntio, mortis Fi-
liolæ, ſub id temporis Fato extinctæ. Grave vulnus erat,
primitias prolis intra infantiam amiſiſſe; verùm caſum eũ,
cordatè admodum perferre oſtendit: erecti animi Princeps,
fortè, quòd compenſabilem iacturam non deſperaret, Regi-
na tunc quoq; ferente vterum. Sacris intentum apud Car-
melitas, nuncius is excipit ab amicis ſuppreſſus, donec Præ-
dicator pro concione ſolatia daturus, exemplum Iephtes al-
legaret, vnicam filiam in holocauſtum cæſorum Ammoni-
tarum, immolantis. Non inconcinnum extenuando do-
lori argumentum, dum non temerario voto obſtrictꝰ Rex,
ſed conformi in Deum beneplacito, acciperet prætmaturum
filiæ obitum vt homo; toleraret vt Chriſtianus. Varſaviã
dehinc veniens, Baſilicam primò D. Ioannis adijt, non Cle-
ri, ne Reginæ quidem perfunctoria ſalutatione excipi paſſꝰ,
donec primò Victori Deo grates perſolviſſet. Ita, hoc au-

1651. læum proſperitatis fortuna vix expandit complicat; & guſtum dulcium, felle amarorum interlinit.

Seditionem plebis per ſubmontanum tractum, inarſiſſe ſupra innui; nunc, quomodo ea flamma reſtincta, obitèr refero. Napirſki. Czorſtyn. Napirſcius ſeu Pſeudo-Koſtka, vbi Czorſtinum Arcem cum ſequacibus inſedit, quo cæpta velut legitimum nefas aſſereret, per literas ad Petrum Gembicium Epiſcopum Cracovienſem incuriâ Platembergi accuſata, Platemberg. limitaneam arcem ſine curâ habentis, receptam à ſe Regio iuſſu illã, & nè hoſtis potiretur defendendam ſuſcepiſſe, nuntiabat. In quem vſum petijt mitti tormenta aliquot, in iuſtam loci, ſi vis deforis ingrueret defenſionem. Prudens, & in publicum vigil Epiſcopus, quantociùs congreſsibus ſeditioſæ plebis cohibendis, Iordan. Iarocki. Rebach. præmiſsâ turmâ Equeſtri, Iordani Præfecti Dobczycenſis, Severienſium ſuorum ſub Iarocio alam, ſub Rebachio aulicum, cui item Muſsinenſes ſclopetarij acceſſerant peditatum, versùs Czorſtinum expedit: quatum celeritate effectum, vt proditor in ipſo nefarij conatus limine opprimeretur. Siquidem repentè arcem ſuggreſſi Epiſcopales, Napirſcium per tubicinem invitavêre, vt ſi is pacatum Civem ageret, ad habendum amicè colloquium arce deſcenderet; eſſe enim Iarocio, quòd nomine Epiſcopi cum illo ſemotis arbitris conferre velit. Ad quæ, negato ſuperbè congreſſu, in ſubeuntes hoſtiliter iaculatus eſt. Neq; Epiſcopales cunctati, inſtitutâ è duabus machinis exploſione, imparatos adoriuntur, (LV. intro capitum præſidium erat) ac deiecta ictibus tormentarijs turre continuo immiſſus miles, puteum caſtello ſubiectum intercepit; vnde, non diu obſidium toleraturos conſtitit, ſiti deditionem accelerante. Donaiec Fl: Czorſtynum ad Donaiecium amnem ſitum, vnam portam habet, clivoſo ſitu, quem inaceſſa rupium ambiunt: vnde pars conſilij videbatur quantocius veſtibulo portæ diſiecto, impreſsionem ſeriò apparare; vndiquè Nuncijs afferentibus, iam prædonum montanorum globos, iam concitæ plebis agmina, propediem obſeſsis ſuccurſui

ventu-

ventura. Deproperata proin vis effecit, vt animo ad futura lapſi, è feneſtra protenſo pileo, confeſtim impetum inhiberi petierint. Impares ſe namq; videbant mille armatorum irruptioni, nondum inter ſe coaliti, ac rarâ vt fit in recenti ſodalitio, in extrema perdurandi fiduciâ. Itaq;, loci ac nocentiorum capitum traditione, reliqui ſalutem paciſcuntur. Ratum habet Iarocius pactum, ac conſignata demum arce, vinctos Pſeudo-Koſtkam ac Mareſchalcum abducit, reliquos incolumi vita dimittens. Ducti incunctantèr captivi Cracoviam, ac per ora effuſæ multitudinis plauſtro traducti: dein, vbi inſtructa lite convicti, Napirſcius palo; Mareſchalcus (erat ſcultetus Czepiec dictus, concitandæ plebis dudum artifex) in fruſtra conciſus; Ludimagiſter, diplomatis impoſtorij machinator gladio finière. Requiſitus de origine ac natalibus autor, fatebatur Mazoviâ ſe oriúndum, ac Napirſcium vocari, cognomen ac Stemma Koſtkarum impoſtoriè vſurpaſſe, autorandis cœptis. Quæ vltra animo deſtinaſſet? ſi ſucceſsiſſet (*inquiebat*) molimen, in Metropolim Regni Cracoviam, vires quæ triginta millium forent, converſurum. Statura erat gracili, capillitio criſpo, & nihil vſpiam in vultu virile. In aula Vladiſlai inter poſtrema ſervitia moratus, idiomata externa perdidicerat, hinc veſtitu Germanico vſus. Ita finijt novus Regni Catilina, vigilantia ac celeritate Præſulis oppreſſus, cui eo nomine memoriam & venerationem Polonia debet, opimos ex patrimonio Chriſti reditus, quos Patria contulerat, in vſum eius convertentis. Prodierat ſubinde vaticinium ex aſtris conceptum, ab Adamo Broſcio dudum in Vniverſitate Cracovienſi, Matheſéos Profeſſore, qui, etſi tum profundioribus diſciplinis addictus, horis tamen ſubſecivis, obſervata ſiderum configuratione poſituq; eventurum fore prædixerat, vt rebellionis Coryphæus, vinctus victusq;, pridie Nonas Iunij, in Vrbem duceretur. Sub ſecreto primùm communicata amicis prædictio, in plures emanavit, ac curioſorum animos ad futura inten-

1651.

Broſcius

1651. intentos tenuit, fatigavitq; : eventu neq; in totum vero, neq; in vniverſo falſo, & tam in Victum Chmielnicium, quàm captum Napirſcium, vtrumq; perfidum ac rebellem, conveniente. Ita ſatisfactum iis, qui multiformes artis canones, velut decreta aſtrorum, ac infallibilia oracula putant.

Ineunte Autumno (die 19. 7bris.) Rex, cum Regina, ac omni Curienſium comitatu, ſecundo Viſtula Gedanũ perrexit; compluribus navigijs eum in vſum inſtructis, ex quibus liburnica ingens Prætoriæ inſtar Maieſtates vehebat. Aderat Cancellarius Regni, tum alij intimioris admiſſionis Miniſtri; ſtipabat latus primaria aulæ iuventus, magna contentione ornatu eminendi; vt quos ſpiritus in bello geſſerat, illa quoq; plagâ monſtraret. Thorunio obiter inviſo, Mariæburgum quominùs exſcenderet Rex, viſendæ loci illius OEconomiæ dedit. Occurrebant per viam Provinciæ eius Senatores, officia venerantium exhibendo, quæ melius bellanti Regi præſtitiſſent. Dein, per placidã aëris temperiem, accelerante remigio Gedanum ventum; opulentâ vrbe ad excipiendum Victorem Regem, magnificè compoſitâ, paratâq;. Paucis ingreſſum memorabo. Vbi in conſpectum Regia claſsis venit, ad militares numeros Civium agmina in occurſum prodiêre, coërcita plebe, nè dum ſpectandi avida eſt, ſolennitatem & ordinem pompæ confunderet. Regulatè ſtabant toto amne navigia, ex quibus depreſsioribus tranſtris prodibat ſcapha vectoria, multa arte picturiſq; inſignis, quæ ſubter Prætoriæ latus, declive tabulatum ingerens, egredientium in terram veſtigia ſuſtinebat. Inde, per inſtratum coccineo panno ſolum, ivit Rex ad carpentum, quô comitum coronâ circumfuſus, Vrbem ingrediebatur: prælatis quòd ſerum diei eſſet, funalibus. Detonuêre ſub ingreſſum machinæ, fulsêre artificiales ignes, & quæ alia in triumphis Principum mos ſolennis obſervat, aut vſurpat. Peracta ab vrbis Magiſtratu ſalutatione, exquiſito ad multifaria venatione inſtructas menſas convivio, exceptæ Maieſtates: remotis iſtis ſuccedebant

bant varij generis ſpectacula, non magis ex ingenio actorũ laudata, quàm ex magnificentia ſumptuoſæ voluptatis. 1651.
Ac primò quinquaginta paria ludionum, ſtatura ac habitu conformia in proſcænium venêre, infuſcatis atro colore vultibus, quovè veriſimilius aduſtos ſole Mauros mentirentur, è nigerrimis agnorum pellibus capillitium aptaverant. Saltatio ad numeros fuit, inter obiectorum mucronum cuſpides, aut innocuos rotatæ lanceæ ictus; nihil mirabile illis, qui nuper iuſta acie dimicando, quid ſit vulnera dare, & feriri ſenſerant. Hæc de die. Neq; noctium ſpatia ſimilibus carebant oblectamentis, exhibita ſcæna, in qua idem, qui intererat Rex aſpiciens, videbatur. Quem eo ſchemate ingenioſus plaſtes expreſſerat, vt pleriq; niſi præſens adfuiſſet, rem seriò agi exiſtimarent. Eques prodibat ille, lauro caput redimitus, læva frænos ſubſultantis Equi, dextra bacillum militaribus deſignandis imperijs tenens, vbiq; vividos bellaci aſpectu oculos, circumferebat. Siſtebantur item ſub larva rebellionis choragi, Chmielnicius, Bohunus alij; damnatorum in morem: quos vbi imaginarij iudicij ſententia ſupplicio addixit, depaſcebatur ſubiectus ignis perſonatos reos, meritis equidem illis, quorum non larvatæ ſtatuæ, ſed autores ipſi realibus flammis vrerentur. Poſt ad gymnica itum. Quà ingenti oſtio, Iſtula Oceanum ſubit, proceſſerant in altum complures onerariæ, in ſpeciẽ inſtructæ claſsis; quæ, ad datum tuba ſignum, clamore remigum, ac fragore colliſarum navium latè reſonante, veri in ſpeciem certaminis depugnavêre. Dati & accepti à cõtis remiſquè ictus, ſed qui tubera, non vulnera provocarent. Plures ex Neptuni filijs, ab antennis in aquas excuſſos, epibatæ admotis lembis excipiebant. Aſt, nihil magis advecterat ſpectantium oculos, proiectâ Neurobatæ cuiuſdam audaciâ. Is, à ſummitate turris Prætoriæ, ſuper extẽtum rudentem reclinis, violento duorum ſociorum impulſu præceps protrudebatur; facili, etiam ſi nemo adiuvaret caſu, & actu non agenti modo, ſed & ſpectatoribus horribi-

1651. li. Excuſſum curru ſolis Phaëtontem, non vſq; diſsimili referebat imagine, cùm pro Eridano Viſtulæ ripa, & quæ infortunatum fratrem plangerent, adeſſent homini binæ ſorores, defunctũ tumulo, aût perfunctum lectiſternio excepturæ. Enimvero attigit incolumis metam, datumqué accepit pro hiſtrionia lucar; exiguum certè quæſtum, quo audax protervia procuraverat voluptatem ſpectantiũ. Talibus tum, à ſanguine & bello recentes animi, velut quodã oculorum paſtu, recreabantur: cùm ſimilia à Romanis, Græciſq;, qui olim ſe Orbis dominos, & non ficti nominis Martes dixerunt, vſurpata; non citra dignitatem ſpectantium legantur. Fas eſt quandoq; capaces arduorum animos, ad minuta iſta & oblectantia demittere, curis mixta hilaritate diluendis; præſertim, ſi inſania Circi, impudicitia Theatri, atrocitas arenæ, deniqué Xyſti vanitas removentur. Cur non Princeps ingenuo oculo ſpectet? etiam poſt ſcænam eiuſdem ſupercilij Cato manſurus. Hinc popularitas regnanti, & non nimis auſteræ Maieſtatis veneratio maior, cùm corona ſubditorum arcumfuſus, ita ſe Regem meminit, vt neq; hominem obliviſcatur. Quæ honeſtæ lætitiæ data, vbi ſalva Maieſtate ſpectavit Princeps, nequé nobis faſtis inſeruiſſe inconveniens fuerit. Pharus dehinc digna videri fuit, quâm Laternam vocant. Littori maris imminet eximium fabricâ opus, in cuius ſummitate ſpecula ſuperſtructa manet, errantibus per Oceanum Balticum navibus, de nocte amicum lumen oſtendens. Locum, naturæ & artis adminiculo probè firmum, tuentur Gedanenſes, ob ſtationem in portu percommodam, quô ad Emporium iſtud, dum merces ſuas exteri afferunt, noſtras recipiunt. Quid ſi Rex Sarmaticus, ſalo quoq; imperium ſuum inſinuaret? cùm Polonia velut globus terraqueus, ac mediterranea orbis portio, vtraq; manu gemina præhendat Maria, ab Ortu Euxinum, Balthidem ab occaſu, lateribus cohærentia. Etſi liquidò conſtet, molimen eiuſmodi ægrè laturis tranſmarinis, ex metu frænandi maris; ſi gens

campo

campo pugnax, poſſeſsioni æquoris inſtaret, inſtructa claſ- 1651.
ſe & apparatu navali. Ita dum nos negligimus, illi maris dominium ſibi vſurpant, campeſtrem Polonorum gentem ſalo inidoneam rati; cùm tamen amphibia virtus, pleriſq; gentibus inſita videatur, quidni noſtratibus? qui à natura & aſuetudine formati, fortiter pericula ſubeunt, magis quàm contemnunt. Nec de iure diſquirendum, cùm ad poſſeſſorem littoris ſubiectorum marium dominium, ex lege naturæ ſpectet. Olivam poſt, quæ Gedano milliari diſtat, obiter divertens Rex ibidem pernoctavit. Cænobium id Suatopelkus Griphius Pomæraniæ Gubernator, Ciſtercienſi D. Bernardi familiæ fundaverat, dotaveratq; , impoſito Olivæ nomine, quæ ſingulare pacis hierogliphicum eſt. Non inani nominis myſterio, cum labentibus ſæculis, eo loci ſeptennale cum gente Suecorum bellum, concluſa nobiſcum pace, ſopietur. Hìc conſtans traditio meretur fidem, aliquando panem in naturam lapidis obriguiſſe. Quippè, ſub annum 1217. fame invaleſcente, dum cænobiarchæ loci accurrentes mendicos, è religioſo penu ſportulis reficiunt, fortè evenit, vt peregrinus quidam Pruthenus à Gerdaven, exacto pro ſe fruſtulo Panis, trium liberorum matrem, in itinere haberet obviam, plorantibus parvulis ac requirentibus eſcam, quæ deerat omnino afflictæ Matri. Quid ageret? poſcebat vel micam ſaltem ab obvio, emorienti proli niſi miſereretur inediâ mox extinguendæ. Negat ille quidquam ſe panis habere, & quia è ſinu prominebat buccella, lapidem eſſe impio commento deieravit. Sic duriter eluſa, & pluſquam Agar, inter quæſtus maternos ab immiſericorde relicta eſt. Sed neq; is idem ſportula ex voto vſus, eleemoſynario pane, in lapidem divinitus converſo. Qui lapis advenis monſtratur, non negandæ afflictis opi, hortamentum.

Neq; interim omiſſa ſeria, iſthac veluti è ſpecula Rege cum Senatu, in longinqua proſpiciente: Lubecam maximè, vbi tum à Republica *Commiſſarij*, cum gente Suecorũ

1651. perpetuæ pacis ſtabiliendæ, conditiones diſcutiebant. Induciæ quidem Sztumdorfienſi fœdere ad Annum 1661. pactæ, mutuò inviolabilem pacem ſanxerant; verùm novus gentis Rex, famam propenſi in Martia animi, initijs regnãdi circũdare quærens, totus in bellum ferri viſus; cui cùm iuſtæ armorum deeſſent cauſæ, veterem illam aſſuebat, agni turbantis aquam. Delegati quippè Suetici perperam nitebantur, vt Caſimirus hæreditario Regni Sueciæ titulo, ſe exueret; Livonia in Ius eorum tranſcriberetur, cui retinendæ erogata in militem per XV. annos ſtipendia ac ſumptus, ærarium Polonicum refunderet. Talibus nec Regi, nec Poloniæ tolerandis, diſſuendi Conventus cauſam dediſſe, nè ipſi quidem Sueci inficiabantur. Indoluit vehemẽter Caſimirus, conſanguinei eiuſq; novitij Regis, pacem temerè ſpernentis elatione; etſi pervaſerat rumor, iniecta aliquali ſpe, abdicationis tituli Sueciæ Regni, potuiſſe in totũ eo *Ente imaginario*, aut *Sereniſſimo nihil*; imminens belli diluvium obſtruxiſſe. Etiam enatum recens diſsidium inter Electorem Brandeburgicum, ac Principes è linea Palatina Neoburgicos, exortem curarum Regem non habuit. Nãquè Philippo Wilhelmo iuniori Duci, nuptum data Anna Conſtantia, Sigiſmundo III. genita, affectu & officio obligantibus, in ſenſum iniuriæ, ac partes conſanguinei Principis, traxerat Regem; eo vel maximè reſpectu, quòd Elector, vti Vaſallus Regni, æquanimem Caſimiri mediationem, non omninò poſtpoſiturus crederetur. Motus is, exarſerat anno præſenti, ex cauſa familiæ herciſcundæ, Ducatuum Iuliæ, Cliviæ, ac Montium: revera prætextus religionis inerat, quam Elector Auguſtanam, Neoburgicus, Catholicam profitebantur. Indecorum namq; viſum Principi Lutherano, ſubditos pati in ſenſu religionis à ſe diſcrepantes: indignum Catholico, vt vetuſtus ijs in terris Deum colendi ritus, novitijs opinionibus ſuppr imeretur. Hinc diſsidium, mox querelæ; & vbi vtriuſq; cauſæ patrocinium apud ſequaces non deeſt, prior Elector prætenſionem armis

mis aſſerere præſumpſit. Verùm Cæſare litem iure ſuo dirimente, (etiam Rex Polonus non defuturum ſe Socero, ſi pacifica compoſitio temnitur, ſcripſerat) tandem ſuſpenſis per inducias armis, in redintegrata fœdera, certis legibus ibant. Aſt, non diu frui licuit, pacatis rebus Principis coniugi, die nona Octobris, Fato Conſtantiam è vivis tollente. Convixit illa marito etſi improlis concorditer, cui exdotandæ paternam gazam Vladiſlaus IV. pœnè exhauſerat, munificus Princeps & ſolius gloriæ egens. Exangue corpus Coloniâ Vbiorum, Duſſeldorpium, quæ Neoburgicorum ſedes, deportatum, ac inibi tumulatum fuit: ſterili Sororis deceſſu, nihil Regi præter mœrorem, & pullam, adferente. 1651.

Dum occiduus Boruſsiæ limes, imitamentis triumphi, occupatur, ad Orientalem interim plagam fervebant arma. Siquidem Exercitus Duces, componendis rebellium motibus, Kijoviam in ſedem belli deſtinavêre: ita ab Rege iuſsi, vt inſeſsâ vtraq; Boryſthenis ripâ, vtriq; Vkraynæ legem darent; ſimul, quód hac parte facilior commeatus, intacto per hyemem citeriore tractu, ac illatis primo Vere ſeminibus, hornæ frugis non inferaci. Supra XVIII. Mill: complebant *Stipendiarij*; Nobilitas, inter legendi militis & redeundi feſtinationem, VII. Mill: Tyronum addiderat; Peditatus VI. Mille cenſebatur. Aderant præter Generalem, Campidux Kalinovius, Wiſniovecius Ruſsiæ, Kiſielius Kijoviæ, Potocius Podoliæ, Landzkoronius Bracłavienſis, Szczavinius Breſtenſis, Sapieha Witepſcenſis, Palatini, ijdemq; Legionibus Præfecti. Odrzywolſci⁹ præterea Czerniechovienſis, ac Cetner Halicienſis Caſtellani: Samuel Kalinovius Caſtris, Zamoyſcius Excubijs, Przyiemſcius armamentario impoſiti: Sobieſcij, Wiſniovecij, Danielovicij, aliaq; Ruſsiæ decora, adfuêre; ſolis Potocijs novem turmarum ductorib⁹, velut Romæ contra Volſcos Fabij; gentili odio adverſum rebelles conſurgentibus. Ijs cum copijs vltra Słuczam lentiori quàm vt Duces vellent itinere

1651. tranatum; cum per exhauſtam oram miles, fame ſimul ac lue epidemica affligeretur. Quippè Sſucza amnis, pro trãſverſali linea pactis Zborovianis deſcriptus, quidquid agrorum cis & trans continebat, omne id à noſtris iuxta & hoſte deſolatum manſit; vnde commeatus inopia maximè legionarijs infeſta: quibus, in excurſus pabulatorios nulla facultas, ac omnis conquirendi cõmeatus ratio, ex empto conſtat. Quòd, ſi æs militare inexolutum aut interverſum manet, miles interim eget, egens eſurit, ex inedia morbi, ex fame invaleſcunt mortes; poſt Ductorum incuriâ, aut quæſtorum iniuriâ, rareſcunt Ordines, ac demùm inopiâ diſpereunt. Quàm verò eius generis militia, enormi impendio conſtet, vexata tributis Nobilitate, emunctis per rapinas ruricolis; ſentimus probè, quærulamur acerbè & poſtquam rapax malum verborum remedia ſuperavit, neſcio quam ob rem tolleramus Et gregarios quidem complures fames, aut lues abſumpſit: dolentiùs fatum Hyacinthi Rozrazevij fuit, Lubartoviæ vltimum diem explentis, Tribuni dignitate meruerat legioni impoſitus, vir probitate inter paucos, ſtirpe illuſtris, nec inferior meritis, ſi vita ſuperfuiſſet. Namq; foris honorem, quem arma faciunt ſectatus, etiam in Patria exoticam militiam exercuit, maiorum æmulatione; an inſito ei ſtirpi genio, quàm Piaſeciogermaniſmum ſapere ſcripſit. Hunc ſecutus, Otto Erneſtus Maydell, è Livonibus, Capitaneus Pilt[n]enſis, aliquantum ſerius deceſsit, per multa militiæ experimenta, Regi probatus æſtimatusq;.

Rozrazewſki. Maydell.

Chmielnicius, hactenus in alieno vt putabat theatro belligerans, iam intra Vkraynam retractus, ſi quid vſquam reliquum virium colligebat. Is Hano ad Bereſteciam fuſo, abſcedendi ſocius, deinde ſub cuſtodia habitus, tandem gratiam indignantis ex clade Scythæ, eo modo raparavit. Nihil gente ea avarius, amicitias lucro æſtimat, bella ob ſpolia gerit, humana mancipia licitatur, ſanguinem deniq; humanum, ſi operæ pretium manet, prodigere commodi

causâ

cauſâ non ambigit. Intimè horum ſciens Bohdanus, proin dimiſſo quantociùs ad Thymothæũ filium Czechryniã (quem ei loco in omnem belli caſum impoſuerat) Wyhovio, præter alia ingentis pretij donaria, VIII. Cent: Imp: Mill: redintegratam amicitiam Barbari, ac libertatem emercatur. Quâ grandi largitione evictus, quamvis in præſens feſta Bairani ſui cauſatus Crimum abiret, attamen pollicitis auxilis, fortunam partium ſe mox erecturũ ſpopondit. Itaq; diu ad Olſzanicam expectatus, nec comparens, noſtris ſpem fecerat, non tanti æſtimata dona ſibi, quin magis ſequiore ad Bereſteciam ſucceſſu abſterreretur. Cùm inſuper Generalis, datis per Ioannem Giebułtowium literis, iuratæ fidei eundem ac beneficiorum Regis commoneret, nullo condigno pretio armis rebellibus ſeſe immiſcentem. Dum tardè is ſuccurrit, Chmielnicius interim Mechaz Murzam, è Dobrucenſibus Scythis, menſtruo ſtipendio cum Sex Mill: pertrahit, quo præcurſore famam mox venturi Hani ſpargeret. Mittitur & Kotarzny legatus ad Turcam, flagitando afflictis Coſacorum rebus ſubſidio, quos erigere ſi negat eo ſtatu rerum Ottomannus, invitos, nec felici Turcarum aſtro, in obſequium Regis Poloniæ redire nunciaret. Ad Białacerkiew interim metatus, quidquid vbiqué rebellium virium convocabat: è diverſo Ducibus noſtris, edicta ad plebem emittentibus; quæ, ſi vitam ac pignora ſalva vellet, ad ſubiectionem reverteretur, ſi contra faxit, extrema quæ imminerent ſibi imputaturam. Perferendis edictis ſimul explorandis rebus, miſſus Caryna, cum aliquot Ordinatorum manipulis: Pawołociam veniens, oppidi Advocatum, qui pro præfecto loci agebat, vt ſuis paterent portæ Zamoſcij loci domini nomine compellatum, haud ægrè vt id faceret induxit; qui mox, ſtationes militi per ſuburbana diſtribuit, donec circumquaq; tranſmiſsis edictis, quid animi in vulgo aut obſequij ſperandũ, cognoſceret. Interea (reſpirante Polono,) fingunt municipes diuturni belli tædium, accuſant Chmielnicium, malè impre-

1651. Bairam. Krym. Giebułtowſki. Kotarzny. Caryna. Pawołocz.

1651. imprecantur Coſacis; ac quo ſolutius miles ageret, recondita domuûm pandunt, victum ac potum, quo maximè militaris licentia provocatur, largius ſubminiſtrando. Advocatus ſub hæc Coſacos quos haud procul abeſſe ſcivit, iugulandis de nocte Polonis accerſit, præmeditatò agens, vt caſui imputata clades, à culpa præſtaret immunem. Enimverò ſubſequebatur, quod Carynæ ignarum, Michael Woyniłovicius cum quinq; legionis Wiſniovecianæ ſignis, qui in proximo vico ante ortum ſolis ſubſiſtens, ſeu ex concuſſâ tellure, ſeu animi præſagio, imminere aliquid ſuſpicatus, paratos in omnem caſum ſuos continuerat. Cum ecce Carynæ miles, iam ex fide tractantis advocati, verius ex meracia nativi potus ſolutior, ab irruentibus Coſacis invaditur. Perierant ſanè omnes, etiam qui in ſubito periculo equos nacti, Coſacis, ac Scythis, quorum DC. erant, effugium præcludentibus; niſi ſuccurrens Woyniłovicius, recolligendi ſpacium circumventis, ac hoſti exterrito fugæ neceſsitatem impoſuiſſet, qui mox vtriq; iuncti, manum illam metu maioris potentiæ conſternatam, ad alterum vſq; à Pawołocia lapidem, conſectati ſunt.

Woyniłowicz.

Lithuanica quinetiam arma eo temporis, per vtramque Boryſthenis ripam, conſonabant; ſubmiſerat ante Chmielnicius, deſtinendis Lithuanis, nè Polonis iungerentur, Thymothæum in Severiam: dein metu periculi, aut quòd fideret minus notæ inconſtantiæ Filio, admoverat in locum Orkuſſam, ac Dudzielum Tribunos; qui Provinciæ eius vires in ſe verſuri, inter confluentes Soſſæ amnis, conſtiterant, ſub munitionibus Caſtrorum tuti; ac corradendis prædis firmo receptaculo. In hos Radivillus leviori Equitatu præmiſſo, mox ſecutus ipſe, peditatum machinasq; pontonibus impoſitas amne ſubmiſit: præfervidus Dux, famâ magis anteactorum, quàm præſenti apparatu formidabilis. Terrori augendo Vincentius Gaſievius, Subſilvano tractui quatiendo expeditus; quód non extra rem fuit, prout Coſaci diverſionem armorum noſtrorum intendebant, conſimili arte vires

Orkuſſa Dudziel

Poleſie.

que vires eorum diſtraxiſſe. Interim Lithuani, in munitiones hoſtium adornata impreſsione, irritis primò & altero inſultu, ea invaſêre, quoad omni Equitatu in pedeſtrem cōflictum ſe accingente, diu repugnantes Coſaci ſuccumberent, ac ſimul Loiovia perampla Civitas recepta eſt, diffugiente præſidio. Inde ad maiora audenda inſtinctus Radiuillo fuit Regis ad Bereſteçiam victoria, ac rebellium res vndiquè conclamatæ: ſiquidem rerum curſui inſiſtens, Czerniechovienſem tractum, à cœptis motibus belli ſecurum, & omnigeno commeatu luculentèr inſtructum, armis complexus, vndiq; concuſſerat, nemini velut hoſtili in ſolo parcendo. Poſt vbi ſucceſſus & præda accendit militem, etiam mandato Regis accedente, vlteriorem Vkraynam introgreſſus, Polonis iungi deſtinabat. Nec diu hæſit haud contemptor famæ; quin incunctantèr Kijoviam fœcundam laudis materiem peteret; intimè gnarus eodem Polonicos Duces collimare, nec ſibi infra gloriam fore, ſi prior velut metam victoriæ præcepiſſet. Præſertim cum iam Gaſievius diſturbato cum ſex Mill: Orkuſſa Tribuno, etiam tractu Kijovienſi quâquâ verſùs per exploratores decurſo, plꝰ terroris quàm præſidij ea in vrbe, ac in Polonos verſa Chmielnicij arma, nuntiaret. De ea vrbe, vt olim ſedes Monarcharum Ruſsiæ, vt vaſtati Orientis ditata ſpolijs ſupra retuli; etiam vt nunç priſtina amplitudine imminuta manet, quod rebellioni imputandum. Ea agitantem, opportunè allapſæ literæ in ſpem erigunt; Metropolitano loci pro Clero & templis, vt à vi militari immunia eſſent, enixè velut victorem deprecante. Auxit animum cùm in brevi à Magiſtratu Vrbis delegati veniſſent, ſi ſe vltro fidei Lithuanorum committunt: quâ tandem conditione, aut ſecuritate, inclytæ vrbi conſuleretur. Vrgebat etenim malè tutos Cives, præter inclinatam partium fortunam, patratorū conſcientia, ac metu anxij expendebant, Polonorū, nè an Lithuanorum fidei, committere ſe ſe tutius foret? donec potiorem iure qui prior tempore veniſſet, iudicarunt, nec 1651.

1651. adeò metuendum Lithuanum, qui pro gloria tantùm vel auxiliaris, in Provincia Polonica depugnaret. Nil cunctatus Radivillus propè vrbem Caſtris conſedit, quæ copijs cincta & ſuccurſu deſtituta, agitare ſuper deditione cœpit, ſtipulatione verbi aut ſcripti, ſecuritati incolarum caveri ſatagens. Aſt comperto venturi auxilij ſpe inflatam ſtudio moras nectere, Noldius Tribunus machinas navigijs ſubtus Monaſterium Deiparæ ſubvehere; ſimulq; Ielſcius cum peditatu Hungarico, aureæ Portæ advolvi iubetur, reliquo Exercitu in eminenti clivo ad impreſsionem ſtante inſtructo ac minaci. Nec vltra hæſere Kijovienſes quin ſe ſuaq; arbitrio Ducis permitterent. Qui vrbem ingreſſus, exarmata plebe, Magiſtratum, etiam Clerum, in nomen Regis iureiurando adigit, indicitq; diem, qua Tribunali ſuo nocentes, ac turbarum rei ſiſterentur. Sub adventum namq; eius Makiera cum præſidiarijs vrbe profugerat, quodq; dolo malo emiſſus, municipes arguebantur. Vbi verò abſentes ſiſti non potuêre, indicta conſcijs mulcta, aliquot noxæ manifeſtis præſenti ſupplicio affectis. Minuit dehinc ſucceſſus famam, ortum in vrbe incendium, quòd vehementiore auſtro flammam exagitante, ternas regiones ædificiorum fori abſumpſit, omne reſtinguendi ſtudium eludens, donec ignis interveniente platea ſiſteretur. Namq; in reſtinguendum ciendæ plebi, campanum æs pulſare, ſub pœna ſuſpendij vetârat Dux, tumultus metu; hinc maior ex igne ædium ſtrages, graſſante acrius dum non inhibetur, elemento. Deſijſſe videbatur malum, cum rurſus die VII. Auguſti reviviſcentes inter titiones flammæ, maiore quàm dici poſsit pertinacia recruduêre: ædesq; ſacras, inter quas vetuſtiſsimum Dei-paræ aſceterium, cum Gymnaſio: Palatia item Nobilium, aliasq; ædificiorum ſtructuras, redivivus ignis in favillam redegit. Ea vrbis calamitas, aliquam famæ Lithuanorum notam inuſiſſe, videbatur, ſparſo rumore, ſtudio ſuppoſitum ignem, nè ſi integra vrbe ſupervenirent Poloni, ex ſubacta in ſe fructum

Nold. Ielſki.

præ-

prædamq; derivarent; Aſt rumori nihil inerat veriſimile, 1651.
autore incendij etſi ſolicitè quæreretur haud quaquam reperto: Magiſtratu vrbis, ex inſtitoris cuiuſdam audacia, igni fuiſſe initium comprobante, qui velut æſtro percitꝰ, per gulæ facem, ſe demùm igni iniecerit. Sic tum vetuſtate ſuperbam Kijoviam, vnius mangonis rabies, miſerabili incendio deformavit. Nihilominus Antonius loci Tribunus, vindicare de manu Lithuanorum ſatagens, Makieram nuper vrbe profugum, cum bis Mill: Coſacis expedivit, vt per adſita flumini ſaliceta ſuggreſſus, navigia Lithuanorum negligenter vt rebatur cuſtodita exureret, vel in adverſam ripam traducta, ſui iuris faceret. Orkuſſam dein cum totidem Equitibus ac Scythis præmittit, tantiſper circumſita, ſpeculaturum, quoad ſex Mill: peditum, terrâ ſuggreſsi; demùm ipſe navigijs prono amne immiſsis, vrbem ſimul & Caſtra adoriretur. Verùm Makiera obſequij inſolens, Antonij conſilium temeritate corrupit, cùm nihil tentatis pōtonibus, quà ibat Orkuſſa, eidem ſe iunxit, ac ex improviſo non procul diſsita tuguria, in dandam ſocijs navalibus, teſſeram incendens, Lithuanis ſe in hoſtem expediendi opportunitatem dedit. Proin Dux, Clero, ac Magiſtratu, vt ſe in Officio continerent, ſeverè admonitis, invectum Makieram facili negotio repulit, ac rurſùm pugnam reſtaurantem ad milliare propè inſecutus eſt. Eo ſucceſſu ſubſidiarium peditum agmen conſternatum, ſolutis mox ordinibus diſpallatur: Antonius quoq; temeritate rem perditam advertens, obverſis & ipſe in vlteriorem ripam navigijs, abitu ſibi conſuluit: naves ſuas Lithuanis non ea celeritate vt aſſequi valerent, expedientibus. Siquidem Boryſthenes Dniepr.
aquilonarium fluminum poſt Tanaim maximus, vorticoſꝰ nimiùm eſt, nec ſemper vbi ventis exagitatus remorum miniſterium patitur. Oritur is ex nemoribus Hercinijs in Moſchovia, vnde directo in Orientem curſu Vkraynam interſecat, hinc in meridiem per campeſtria, multorum aquas fluviorum trahens, ingenti oſtio in Pontum Euxinum e-

1651. volvitur. Vaſtum id flumen, fuſci coloris aquas habet, ſilveſtrem originem referentes, quarum eâ natura, vt supernè nimiſquam pigrè labi oſtendant; aſt ſubtus, incredibili rapiditate feruntur, navicularijs ægrè contos in imò defigere permittentes.

Subſtiterat in reſpirium Exercitus noſter ad Pawołociá, cum grave vulnus infligitur Poloniæ, ex morte Hieremiæ Ducis Wiſniovecij Terrarum Ruſsiæ Palatini. Genus illi è Korybuthæa Ducum Lithuaniæ ſtirpe, familiâ olim ſanguinis Regij, poſt Regnatrice. Pater Michaël Caſtellanq. Kijovienſis, Mater è Mohilorum domo, penes quam exacto ſæculo, dominat⁹ Valachiæ manſit. Hieremias namq; Mohiła Regulus gentis, per filiarum connubia, potiores in Polonia domos complexus fuerat, quo lubrico illi ſolio firmius inſiſteret. Inde Wiſniovecius nomen avi materni inditum tulit. Staturâ erat mediocri, vivacibus oculis, renidente ac ſubfuſco vultu, membrorum ſymmetria teres, atq; rotundus. Aſt animus magnorum capax, & omnis in arma inclinatio; nullam bellicam expeditionem præterlabi paſſus, quin adeſſet; aliquas proprijs auſpicijs geſsit, vbiq; Ducis ac militis, fortiter æqvè ac feliciter munijs perfunctus. Nulla in eo diſſolutæ aut indignæ voluptatis nota, procul erant rapacis ingenij ſordes, à natura ſplendidus ac munificus, cui tribuiſſe ſua, quàm appetijſſe aliena præplaceret. Hinc militum mirus in eum favor; & vltra quàm credibile populi ſtudium. Sed non eo apud regnantes gratiæ loco ſtetit, præcipuè ſummam in aula tenentibus Miniſtris minus gratus; quibus non rarò eminentes militarium virtutes, ſuſpectantur. Inde tradendæ armorum Præfecturæ, ab Rege cunctatio, dum vt ardentiùs quàm conſultiùs in arma promptū, vel fortunæ, vbi in apicem rerum evadit, immodicum, æmuli differunt. Equidem Caſimir⁹, ex merito compertæ dexteritatis æſtimavit: erant tamen, qui ſuggererent, velut arcanum aphoriſmum. *Regem in hemiſphærio Regni ſui ſolem agere, Proceres ſtellarum loco eſſe, quas ita lucere oporteat, vt meminerint, Soli lucem debere: nec offundant caligi-*

nem autori claritudinis ſuæ. Patrimonium ei trans Boryſthenem amplum, ac pro fortunarum amplitudine liberalitas, 1651.
grata militi virtus: vbi per bellum exutus opibus, abrupta facultate benefaciendi, eadem promptitudo manſit; & quæ eiuſmodi aliæ qualitates, multa inter erepti deſideria laudabantur. Quid bello hoc præſtiterit, plena ante ſcriptorum pagina loquitur. Immaturæ mortis cauſa in eſum melonum referebatur, vnde ſtomachi languore, dein ardentiſsima febri correptus, in oculis totius Exercitus extinguitur. Vbi mortuum rumor Caſtra pervaſit, quiſq; accurrere, mœrere, cauſam deceſſus ſciſcitari, & ad expoſitum ſub Conopæo corpus, debitas Heroi non negare lachrymas. Aſsiſtebant loculo Centuriones, ibant, reveniebantq; paſſim commilitones, tentorium circumſtante in cuſtodiam pedite. Dum effertur (XXIV. Auguſti) compleverant campum mæſtæ legiones, omneſq; tanti viri occaſu, etiam qui videri poterant non amici, indoluêre. Auectum dein in Poloniam corpus, ad Grizeldim de Zamoſcio, fidam proſperorum adverſorumqué conſortem, manente apud cunctos, vbi ſublata cum ſublato invidia, amiſſæ virtutis memoria, aut deſiderio. Hic finis Hieremiæ Wiſniovecij Ducis, qui à pleriſq; columen Regni, non falſo dictus. Auxerat ſparſa fama dolorem, medicata potione interceptum, ac ſi extingui Heróės, niſi procurata morte non poſſent: falſum tamen rumorem docuerunt, nulla deprehenſa veneni, vbi exenteratum corpus, indicia.

Lentius demum à noſtris promota arma, legionarijs inopia ac itinere afflictis: etiam Generalis Potocij graveſcente valetudine: inſuper à plebe, ſubmiſsis qui pacem precarentur, & acerrimo in indulgendum ſuaſore Kiſielio, ad Hermanowkam non nihil diſtinuêre. Venerat Hodyniec, Hermanowka.
ſeu Aper, cum Andrea Kulka, tentandæ magis, quam petédæ paci; ad prima poſtulata ſolito more demiſsi; rurſùs, vbi ad rem ventum, alia mox, idq; audaciùs velut mandata proferebant. Productis Chmielnicij literis eo ſenſu, *irent*

1651. *paci procurandæ ſed ita, ſi pactio Zboroviana de toto & in ſolidum reaſſumitur. Fortunam partium in æquilibrio ſtare, & ſequiorem Bereſtecenſis prælij ſucceſſum, innumeris fortunæ experimentis rependi. Quòd, ſi fuſum cruorem ac deſolatæ Ruſſiæ vaſtitatem, ad calculum Poloni revocant, fateantur neceſſe incomparabili iactura paſſos, quæ agerent. Multa interim deſperantibus ſperanda; Ottomanni patrocinium, Scitharum auxilia, Tranſilvani ſuccurſum, & ſi cætera deſint, vindicem Deum, nec torpentem ſuam ex innocuâ clade dexteram. Interea claudenda oppida, firmandas arces, traiectus paludum ac fluminum occupandos, quæ dum grandi temporis impendio revelluntur, interim cœli iniuriæ domabunt obſtinatos; deniq́ ſi in ſummam armis prævalent Poloni, ſuamet municipia ſuos exſcindent incolatus, damnoſâ quæ multos pauperes reddet victoriâ.* Superba cunctis viſa poſtulata ea, placitumq́; toties ingeſtam clementiam, non impunè contemni. Proin faceſſere iuſsis, vt qui per illuſionem alia facerent, alia loquerentur, Białocerkwam verſùs, iter inſtitutum eſt; ex captivis cognito, nõ diuturnam paſſuros moram Coſacos in Caſtris Chmielnicij, ob intercepta à Lithuanis pignora latereſq; abitum vrgentibus. Præterea angi Chmielnicium, quód Vkrayna in ſedem bello delecta, plus numeraret capitatim hominum, quam ariſtarum; ac omnes ſubitis malis conſternari, à nemine ſuccurri. Si quid extaret ſegetis, tranſlapſo meſſis tempore, intemperiè autumnali corrumpendum, vnde famem ſuboriendam; nec multum intereſſe vt hoſtilis gladius parcat, ſi ab inedia pereundum ſit. Etiam in futurũ annum eandem tranſmitti calamitatem, vbi in hyemem non ſeminatur.

Trælisſy Dum tranſit Exercitus, Trælisſij oppidum, primum in exemplum neceſſariæ ſeveritatis venit. Kiſielius loci Dominus, miſerat è ſuis, qui iuberent municipes recludere portas, ac eiurata rebellione fidem Reip: ſequi, quominus pignora & bona eorum ſalva manerent, ſpondens ſibi curæ futurum. Contemplêre iſti monita, ſubmiſſo præſidio

tumidi

tumidi, ac cohortes noſtras ſuburbium propè euntes, primò fiſtularum ictibus, dein eruptione laceſsivêre. Stringere in pertinaces vim Przyiemſcius iuſſus, duas legiones peditum cum tormentis admovit; è quibus verberatione in roboreum ſepimentum inſtituta, diu reſtiterant: quoad famulitij caſtrenſis accurſu, corona militari cinctum oppidum captum eſt, ac ex merito ſuo tractatum. Centum ex legionarijs interiêre; inter quos Wahlius, ac Strauſius, Ordinum Ductores, quorum poſterior fragmento falcis fœnariæ, ab imbelli fœminæ manu necatus. Vnde à gregarijs talionem reponentibus, atrociter & promiſcuè ſævitum. Correpto flammâ oppido, recipiunt ſe in vallum exterius fœminæ, quarum impubes tympanotriba (Theutonem ſermo prodebat) acuminata ſecuri, ad XXX. iugulavit, ſub muliebri habitu viros tegi dictitans. Sat dexter lanius, ſi vna die tot capras mactaſſet: perpetraſſetquè enormis matricida omnium cædem, niſi a quopiam exploſo in hominem ſclopo vitæ ſuæ attendendo, alienæ peperciſſet. Enimverò eiuſmodi ſunt fructus belli, ea Gradivi meſsis, perire aut perdere: occidimus & occidimur, ac reciprocante ferro confodimur, velut mortale genus extingui, niſi ab humana manu non poſsit, Nimis quàm verum.

Vnus homo per ſe poteſt occidere mille,
Vnum hominem poſſunt, vix generare duo.

Træliſſorum præiudicio, retinendis adverſum vim oppidis diffiſi municipes, confeſtim avia, aut Caſtra Chmielnicij petiêre. Vnde Chwaſtovia, Waſilkovia, Stayki, aliaq; oppida deſerta ſunt, repertis, non niſi quos ætas aut ſexus, deniq; ſecura vitæ paupertas intra lares continuit. Dein, quo vnita virtus fortior eſſet Lithuanicus Polono Exercitui iungitur. Lætum viſu, vbi ſe mutuo Duces gentium ſalutavêre: gratum legionibus, alterutrius militiæ recognoſcere decora. Vbi robur Legionum oſtentaret Polonus, fulgentibus ſignis armiſq;, denſato agmine, anxia retinēdi ordinis cura conſpiciendus: non inferiorem ſe præſtitit

Lithua-

1651.

Wahl. Straus.

Chwaſtow. Waſilkow. Stayki.

1651. Lithuanus, loricatus bracteatusq;, in acie, in tractu ac Caſtris vigil; & quamvis numero inferior, Bereſtecenſi attamen trophæo, Loiovienſem pugnâ, ac receptæ Kijoviæ decs æquivalere ſatagebat. Quarto iam in caſtra venerant Coſacorum internuncij, toties negato acceſſu, reiecti: vix tandem enixè petentibus, quorum cauſa veniſſent ediſſerere permiſſum, convocato in conclave militari concilio, quòd tum æger Generalis decumberet. Illi breviter pro miſericordia ſe venire dixerunt. Iam verò, Chriſtianè admodum, ac ex ordine facturos Duces, ſi inhibitâ per armiſtitium hoſtilitate, Commiſſarij ad Caſacos mitterentur: vel ſaltem aliquis in anteceſſum iret, de loco ac tempore præliminaria negotij diſcuſſurus. Ad hæc reſponſum eſt. Ita ætate ac naturâ formatum Ducem, vt rebus quam verbis agere malit; eo præſertim in negotio, quòd promptius ſit ferro decidere, quam verbis protelaſſe. Non tamen adeo obdurati animi fore, vt non malit ſupplices videre Coſacos, quàm reos; qui ſi ex animo rebellionem exuunt, hæc illis præſtare neceſſum. Scythas ablegarent; Zaporoſcenſis Coſacorum militia, duodecim Mill: eſſet: Fides Reip: Iuriſdictio Præfectis, Heris ſubiectio, integra manerent, nec aliter conſtituram pacem. Dum conditiones expenduntur inhibere hoſtilitatem placuit, ac quò non vanum armiſtitij nomen intelligerent, iſti ſeverè coërciti pabulatores noſtri ſunt, nè quis ignes tugurijs, aut cædes incolis inferret, neu rapinas exerceret; exceptis ſine quibus vita tolerari non poſſet. Ac quo præſens rigor efficacius in officio contineret lixas, ſex qui delubrum Waſilkovienſe expilarant, præſentibus internuncijs in furcam acti. Enimverò Machovius, iverat de loco condicendo, Commiſsioni. Ex Maieſtate quippè Reip: videbatur, vt Rebelles, qui impunitatem erratis peterent, Ducibus coram ſiſterentur, amneſtiam beneficio tribuentis Reip: habituri. Verùm Wyhovius tranſlatâ ab vſu forenſi ad bellica diſſertandi promptitudine pervincebat, grande pacis opus ex dignitate autoris qui Rex eſt, & (Macho-wſki.) (Wyho-wſki.)

ex tra-

ex tractantium perſonarum ſecuritate, nullibi commodiꝰ 1651.
ac decentiùs tranſigendum, quàm in arce Regia Białacerkiew. Miſſuros quidem haùd illibentèr Coſacos, ad tractandum, in Caſtra, ac id quidem ex officio facturos, qui ſubditos ſe Reip: agnoſcant; aſt tempus & operam fruſtra inſumenda, haud quaquam conceſſura in eas conditiones Czerń.
plebe quæ non ſe coram, in excluſionem ſui, ſancirentur. Similibus pacandis diſsidijs ſolitum, à Republica mittere Commiſſarios, velut in rem ſuam, non è contra; qui vſus ſi invertitur, etiam inclinatos in tranquillitatem, incolarũ Vkraynæ animos, ſuſq; deque verti neceſſum. Ordinatiùs in conclavi ſemotis arbitris cuncta proceſſura; ſi in propatulo congrediuntur, convolaturos vtrinqué ſciendi nova curioſos, hinc ſtrepitum, mox verborum licentiam, & quæ conſequi ſolent, inter infenſos metuenda. Neq; pro Scythis ſpondere, qui abdicatione ſocietatis ſuæ, vtriſq; inimici, diſturbando negotio nihil intentatum relinquant. Talibus per Machovium ſuadentur Duces, ac confeſtìm, Kiſielius Bracłavienſis, Georgius Hlebovicius Smolenſcenſis Palatini; Vincentius Gaſievius Dapifer Lithuaniæ, ac Nicolaus Koſſakoviꝰ Subiudex Bracłavienſis, vltimam manum impoſituri negotio, mittuntur: præter privatum comitatum, duabus legionibus ſtipantibus. Quis crederet tanti nominis viros, adeo obtuſa mentis acie egiſſe; vt ſine interpoſita fide, ſine obſidibus, remiſſo aſsiſtentium legionum præſidio, inimicæ ac periuræ genti credendo ſe ſe, velut voraciſsimo Eurypo iniecerint? Etiam verò, dum ſapiens errat, graviter errat: & quamvis ſimplicitas in errores impingat, craſsius exorbitat prudentia, quia ſapientis immortalis error eſt. Venientibus, Wyhovius honoris cauſa occurrit; deductos in arcem Chmielnicius perbenignè ſalutat, ac menſæ adhibet: cùm interim veſperâ appetente, iam portæ arcis, iam valla firmantur præſidio, circumſidetq; miles armatus hoſpitia, velut non hoſpites, ſed capti bello forent cuſtodiendi. Senſim dein increſcente

Kiſieli Chlebowicz. Gaſiewſki. Koſſakowſki.

1651. tumultu, probra & ludibria, ad cuſtodiam aut mortem de-poſcentium audiri cæpere, graviore anxietate quòd initiò liberalis accepti, nec reſponderent vltima primis. Nocte concubiâ, Chmielnicius inſomnes adijt, infrænabilem accuſans plebis ferociam, cui impar ſit in officio continendæ; ſecura tamen in craſtinum omnia ſpondens, vbi lymphatos per noctem animos, diurna recollectio compoſuiſſet.

Perſtrinxit ex merito indigna tractatio Duces, etiam ſparſo rumore, iam cæſos, vel captos cuſtodiri; vt efflagitando à Turcis patrocinio, Bizantium vades mitterentur. Vindicandi contemptus ſpem amplexus Generalis, Kalinovium cum parte copiarum verſùs hoſtem præmittit, qui ſilenti agmine in Scythas oberrantes intentus ageret, (iſti recens ſeptem Mill: aderant) & aggreſsionem cœptantes, ſubitâ vi moraretur. Is, vbi trinoctio per adiacentes convalles, vigil exegit à nuntio celerrimè allapſo accepit redire Commiſſarios, quibus tamen imminente periculo opitulari neceſsū. Ægrè hos furenti plebi ſubduxerat Chmielnicius, deinde vbi in patentes campos eminus reducti, novo diſcrimine involvebat Dzedzały, innocuis capitibus cladem Bereſteçenſem vt rebatur penſaturus; idemq; Karaſsio autor intercipiendi, aut certè excutiendi abeuntes. Non vſq; arduum factu erat circumvenire paucos & inermes, vix iam CCCC. comitatu ſtipatos, attamen Gaſievius ac qui alij in diſcrimen prompti, tamdiu vim repreſſêre; Robum. Chmielecki quoad Wyhovij, ac Chmielecij accurſu, Coſaci etiam Scythæ ſubmoverentur: tanto ſanè ſtudio pro noſtris ferrum ſtringentes, vt Chmielecius vnum è Centurionibus Coſacorum, qui ſarcinis Commiſſariorum, pulveres nitratos avehi, concitandæ in tumultum plebi clamitaverat, acinace protinus obtruncaret. Idem alij præſtitêre, ſeu revera exhibendæ ſecuritati abeuntium, ſeu ijs ſinceritatis indicijs, quàm non fictè paci ſtuderent monſtrantes. Ita tunc diſcrimini exempti viri inſignes; aſt currus ſarcinæq;

cum

eum ſupellectili menſarum argentea, direptæ Scythis ceſ- 1651.
ſêre.

Białacerkiew (quo iter Exercitui die XX. Septembris) fertilibus circum paſchuis flumen Roſsia alluit, in protenſas vbiq; reſtagnans paludes, quibus ampla municipij pomæria ambiuntur. Patentiſsima hac orâ planicies non collibus tumet, aut in montes aſſurgit; niſi quod hinc inde proſtant, exagerati humo tumuli, veterum bellatorum *Sepulchreta*, vel quod ſatius crediderim hoſti obſervando manufacta conſpicillia. Notabilior Perepetycha vaſta in faſtigium mole, quam incolæ narrant, bellaci ab vxore viro, erectum mauzolæum. Appropinquans agmen plano campo ordinatum inceſsit, cuius ſiniſtrum cornu Campidux Kalinouius, dextrum Radivillus cum Lithuanis, medium Generalis tenuêre: corpus agminis peditatu ac machinis firmantibus: Carrago vtriuſq; gentis ponè ſequebatur, à latere & tergo aſsiſtentibus turmis, ſi vis deforis ingrueret præſidio. Proſperi conflictus augurium dabat, Sabbathi dies, quem Virgini Matri ſacrum, vetito carnium eſu, vorax Ruſſus profanet. Conſpecta acie Polona Chmielnicius, vt quemcunq; è ſuis audaciorem properè traduxerat, denſo hinc inde agmine ſupervenientibus obijciens: ac, vt poſt ex captivis cognitum, ſubminiſtrârat pugnaturis vini aduſti congiarium, quo fervidi ſpiritus latex, procuratâ in tempus inſaniâ, fanaticos proliceret auſus. Vnde temulêtia furibundi ac ſui impotes, intra aciem noſtram præcipites ferebantur, illapſi capiebantur, aut cædebantur; quoad Scythæ ſublata vociferatione, in excubitoriam alam, quam antegredi mos militiæ obtinet, pro ſuo ingenio curſim invecti ſunt. Stabat ordinata acies, modò daretur ſignum pugnæ in conflictum expedita; cùm Petrus Potocius Camenecenſis Præfectus, (ex præſidio eius vrbis, dum peſtis vrget, exercitui aggregatus) impatiens laceſsi, cohortes ſuas in aduerſos hoſtes prævius ipſe rapit. Expeditior is Marti quàm gratijs; vt ferè militares obtuſiores videri amant,

Roſsia Fl.

Perepetycha.

1651. ri amant, à ſola laudandi ſtrenuitate. Accendit Lithuanos æmulatio, vt impigrè ferrum & ipſi ſtringerent, mox cunctis in certamen ſe accingentibus. Aſt Generalis, comminato, tubicini qui claſsicum intonare auſus, laqueo, revocare ſigna nullo ſuo permiſſu in hoſtem illata, præcipiebat; ad quem ſubinde accurrens Czarnecius. *En* inquit *o Dux fugax turba, & iterum Bereſtecenſi fato victi rebelles?* Verùm eò acrius vim ſiſtere mandante, iterum. *Iam verò, ſi publica cauſa verbis diſceptari poteſt, ſaltim privata iniuria armis vindicanda: dum præclarus Civis, idemq́ Generalis Podoliæ, fortiter pugnans periclitatur.* Tum demum, lento equi veſtigio aciem contemplatus, ſigna legionum in adverſos movere permiſit, identidem communem Martem, & dubiā belli aleam, pro ætatis ingenio expendendo, in vincendum ſegnior. Secuta cunctationem, diei iactura, ac cum tempore incitatorum animorum flacceſcens alacritas. Namq; Lithuanico cornu dexterrimè incurrente, non idem ab lævo fervor erat: cùm Campidux, primas poſt Generalem militaris imperij partes, ſibi præripi quæſtus, Czarnecium incuſaret: ille viciſsim, ſubſtitutum ſe in munus diſtribuendi imperij à Generali, cuius legionis Legatus eſſet, vtriq; non pro tempore diſsênſere: quæ contentio prælio, & victoriæ moram attuliſſe credita. Coſaci interim ſeriò rem agi advertentes, ac ſpatium campo digrediendi nacti, intra Caſtra ſe recepêre.

Flexo in veſperam die, obſtinata in non vincendum cōſilia paſsim cavillabantur, ſervari eo modo hoſtes non vinci, foveri bellum non confici, Lithuanis exprobrantibus. Sub noctem Rhabarovius, à Kiſielio penes Chmielnicium relictus, excuſando errorem prælij per inſolentiam plebis commiſsi, venit; mox Coſacorum delegatos prima luce affore nuncians, qui, ſepoſita tergiverſatione, legem pacis, qualem miſericordia Ducum dixerit, acciperent. Iam ſua toties credulitas, & recidens in rabiem hoſtium ferocia illuſerat Generali, nihilominus vel quoad ita rebus expedi-

Rhabarowſki.

re, aut Regijs mandatis parere neceſſum exiſtimaret: vel 1651.
quod eum Fata crudeli bello immori non ſinerent, convocato militari Magiſtratu, rem in conſilium mittere conſtituit. Enimvero, hîc adſtrictis ſententijs certatum rectè poſito calculo quibuſdam conſiderantibus. *Sepoſita cunctatione, quæ in ſpeciem magis quàm vſui eſſet conſummandam victoriam, ferroq; adoriendas fuſæ ad Bereſteczko plebis reliquias. Perterritam vndiq;, circumſonantibus armis eam; ideo tantùm Caſtris ad Bialacerkiew immorari, quia fugere non poſſet. Si ferro negotium committitur, pacandam ſemel pro ſemper Ruſſiam; levandam enormi tributorum impendio Poloniam; Scythas convulſo ſociorum ſtatu, ab armorum coniunctione abſterrendos; ipſam deniq; rebellionem, ſi caput conteritur, fruſtra poſthac caudâ minari. Id honori nominis Poloni, quòd apud exteros gloria armorum æſtimetur, conducibile; id bellicoſi Regis expectationi gratum, ac vniverſæ Poloniæ ſalutare.* Contra alij præſentibus, non futuris rem metiendam eſſe dictitabant. *Non victos, ſed ſubductos acie Coſacos, qui, ſi ſtatariâ pugnâ minus rebus ſuis conducit, vallo ac Carragine tecti, in nuda Polonorum pectora iaculabuntur. Neq; in deſperationem protrudendos, qui inter tot pericula deprehenſi, prælium iam timere non poterunt. Si oppugnamus, obſidium prius quàm exitium imminet, non adeo in proclivi poſita expugnatione, vt Caſtra illorum velut ad manum clave reſerare, credibile fuerit. Vniverſali prælio ad Bereſteczko victi, numeroſiſſimo Exercitu cincti, ab Scythis, Duce ſuo, Tribunis deſerti; commeatu ac omni inſtrumento deſtituti; alieno in ſolo, loco iniquiſſimo, quantum vires ac conatus noſtros eluſerint, in recenti memoria eſſe. Nunc, inſtaurata partium fortuna, apud ſe domi (cùm gallus in ſterquilinio audacior ſit) Hani ſuccurſuri ſpe tumidi, & quæ alia in rem eorum ſunt, expugnationem factu arduam fore: imò per cœli inclementiam, mediamq; afflicto milite, vix poſſibilem ſperari. Si vincimus, Ruſſiam in Ruſſia quæremus; tandem vbi ſolicitudinem fecerimus, pacem appellabimus. Fas eſſe quæ iam, ſeu partium culpâ, ſeu cœleſti irâ tran-*

1651. *ſacta, vtili amneſtia cicatricem inducere, ne malum ſaviori remedio tractatum recrudeſcat. Cùm præter ſuſpectum fortunæ ingenium, etiam mandata Regis, velut libella agendorum eſſe debeant; ſatis egregium finem ex mente tanti autoris bello imponendo, vbi per leges pacis, cohibemus effrenes populi turbas, nihil præter licentiam turbarum eripiendo.* Talibus pro pace multi, præſertim Kiſielius; alias, niſi ratio rationis pro ipſo eſſet, ingratus pridem Orator. Aderat ſubinde capitibus pacis recipiendis Hładki, cum Nicolao Sawa, ea perſonarũ toties miſſarum mutatione, vt ſicut vnum flumen nemo bis ingreditur, ſic in cœpto negotio ex illis nemini, ad caſtra noſtra rurſùm redire licuerit. In prætorium deductis, exhibetur exemplar redactorum in capita Tractatuũ; quod vbi ſeiuncti legerant, iam paginæ oſcula, iam Generalis pedibus advoluti amplexus dabant; altero mox exemplari per Sawam ad Chmielnicium remiſſo, eo tenore.

Hładki. Sawa.

PUNCTA Ordinationis, militiæ S. R. Maie: Zaporoſcenſis per Duces belli ac *Commiſſarios* expeditæ ad Białacerkiew, die 28. Septembris Anno Chriſti 1651.

Actis Omnipotenti DEO humiliter gratijs, pro inhibitâ internorum armorum colliſione, ac ſtito Chriſtiani ſanguinis profluvio. poſtquam ab Exercitu Zaporoſcenſi, eiuſq; Ductore, ac Præfectis militaribus, debitum obſequium, ac fidelis ſubiectio, teſtata, & exhibita manent, Ser: Regi, totiq; Reip:. Numerus eiuſdem exercitus ad XX. Mill: extendi permittitur. Albo ſeu Matricula per Ducem ac Præfectos, viritim cuiuſq; militiæ conſcribenda; in authenticum inſtrumentum deducenda; nec vltra anni proximi Feſta Chriſti Natalitia ad Acta Caſtri Kijovienſis, quo omnib9 innoteſcat porrigenda; vbi prius autographum Varſaviam tranſmiſſum, ſubſcriptione manus Regiæ firmabitur.

Militia ea, intra & per Palatinatum Kijovienſem deſcribetur,

betur, idq́; in bonis Regalibus tantùm; liberum nihilominùs erit vnicuiq́;, ad deſtinatos Coſacus tractus emigrare: diſpoſitione, alienatione, aut evectione omnium bonorum, neutiquam à quoquam impedienda. Cuius beneficij titulus, ad ſolos Coſacos albo comprehenſos extendetur, plebe ad Herorum obſequium & ſubiectionem reditura. 1651.

Hyberna Exercitui Regni, in Palatinatu Kijovienſi non aſſignabuntur. In Braclavienſi autem, ac Czerniechovienſi, differentur tantiſper, donec Album ſeu Regeſtrum, de toto abſolvatur: quo abſoluto Coſacorum ſtativa, manſiones, & domicilia, ab oneribus eiuſmodi immunia erunt.

Nobilibus Kijovienſis, Braclavienſis, ac Czerniechovienſis Palatinatuum, ſecura bonorum ſuorum vſucaptio, ac poſſeſſio erit: tum & Prefectis Regijs plena iuriſdicundi poteſtas; ab exigendis nihilominus cenſibus, abſtinebunt, donec liqueat, qui ab onere exempti, & quibus onus pendendorum incumbat.

Præfectura Czechrynenſis, iuxta Privilegium S. R. Maieſtatis Duci Zaporoſcenſium in Feudum manebit: qui idem modernus, & ſuccedanei, per diploma Regium confirmabuntur, præſtito Iuramento fidelitatis Regi Regnoq́;: Magiſtratus minores, ex commendatione fidei meritorumq́; ſurrogabuntur, à Ducibus Regni in omnibus dependendo.

Religio Græca, cum ſuis Cathedris, Eccleſijs, Monaſterijs, Collegijs, Scholis, iuxta antiqua iura & privilegia conſervabitur, ſi quid vſpiam præſenti bello avulſum, aut malè à quoquã vſurpatum, nullitati ſubiacebit.

Amneſtia, ſeu perpetua patratorum oblivio, omnibus in vniverſum ſine exceptione manebit, publica Comitiorum lege approbanda. Si qui è Nobilitate partes Coſacorum ſecuti, in integrum honori ac bonis reſtituentur: quòd è converſo Coſacis qui Regijs partibus adhæsêre, ſervire debebit.

Scythas exnunc Coſaci relegabunt, attentâ Ducis Zaporoſcẽſium curâ, vt citra noxam ditionibus Regni abeant: cum ijs in poſterum nullas abhinc correſpondentias, fœdera, coniunctiones armorum, habituri: imo ſi nocere Regno pergunt, vti hoſtes tractandos.

Limites

1651. *Limites Mag: Duc: Lith:, vt ſemper antea, ita nunc quoq; à delectibus Coſacorum immunes erunt.*

Kijovia vrbs Regia, quòd ea Metropolis Ruſſia, ac pro Nobilitate iuridicundo delecta, ſtativis Coſacorū non onerabitur.

Ad futura Comitia Regni, Dux Zaporoſcenſium, legatos ex ſuis mittet, pro impertita clementia Sac: Reg: Mai: ac Reip:, ſuppliciter agendis gratijs.

In eas tandem leges Pax coaluit, aut veriùs in tempus per breves inducias atrox bellum diremptum: dum & nos tantùm autoribus belli indulgem9, & illi arctis in præſens reb9, mox ad naturam redituri, ſubvenire coguntur. Vnde momentanea veriùs quies, quàm duratura tranquillitas parata eſt; non ita compoſito diſſidio vt non ſæpius, eadem ad mala, etiam remedia malorum rediretur. Chmielnicius vt ſe fidei noſtrorum committeret ægrè adductus, dum diſceſſum adornat, vbiq; ab effuſa multitudine cohibebatur fræna, ſtapedes, veſtium lacinias, quo retentaret præhendente. Obluctatus in adverſos identidem dictitabat. Nobis tamen ad Regem Remq; Publ: non contra eundum eſt; Vbi compertum oriri ex diffidentia metum, nè non tot facinorum reo, belli iura ſervarentur, obſidum loco ivère, Sobieſki Marcus Sobieſcius Craſnoſtavienſis Præfectus, ac Theodo- Potocki ricus Potocius Lithuaniæ Pocillator, quo tandem vadimonio, vernæ illius commutatio ſtetit. Mirùm, eò Sabbatho, quo congreſſas acies ſupra innui multo ſole illuſtri, ſucceſſiſſe noctem, à prima ſtatim vigilia fœdo ac proceſſo imbre admodum intempeſtam, velut cælum occaſionis vincendi per neglectum intermiſſæ, doleret. Nec quicquam remiſit malum in ſextiduum perdurando. Qui imber pedites ſtationi inſiſtentes, ac adversùm cæli iniuriam intectos, miſerè divexavit, vt nec afflictis corporibus animos, nec corpora languentibus animis, diutius ſuſtinere valerent.

Caſtra Polona ingreſſus Chmielnicius, in Prætorio Generalem cum Ducibus, more ſuo demiſſè ſalutavit, ſimul veniam

veniam tranſactorum precatus eſt. Ad prolatum pacificationis inſtrumentum, an contenta, bonâ fide implere conſtituiſſet, quæſitus? cum Deo bono ſtaturum ſe pactionibꝰ reſpondit; nihilq; hæſit, quin ſubſcriptione manus conſignata, ſolenni iureiurando firmaret. Menſæ dehinc adhibitus, iuxta aſsidentibus, qui comites venerant, Bohuno Krawczynko, Chromeyko, Hładki. Antonio tum Hodyniec Iudice Caſtrorum, ac ſuo ordine alijs. Ad illata prima menſæ fercula ſilenter ſedit, multaq; inter familiares diſcurſus inferente Kiſielio, vix reſponderat quidquam: aſt prælibatis,(qui mos vernaculꝰ,)ſaluti Regis poculis,mero incaleſcens, non eum quem priùs geſsit; vnde ſubita in homine admirationi fuit mutatio: vt, qui modò piſce taciturnior erat, mox Daulia cornicè vocalior eſſet. Iam inſinuato cuiq; aſsidentium ſermone, cunctis familiaris videri voluit; prolatis dicterijs ſalſus ridebat, exprobrabat, cavillabatur; tranſmittentibus ſilentio noſtris, moroſam hoſpitis hilaritatem. Multiloquium dein, meditato finire diſsidio, velle apertum erat. Prodidit hìc malè celatas offenſas ebrietas, vt fermè illa omnis ſecreti impatiens eſt. Exprobrante ſiquidem Chmielnicio, quòd privato odio adversũ ſe Lithuanicas copias Radivillus eduxiſſet, ſimulq; aſperioribus verbis Dynaſtam Valachum proſcindente; paulùm commorior Radivillus, fortè non infra dignitatem aut genium ſuum reſpondiſſet, niſi aſſeſſores Coſaci, convitiantem Ducem ſuum à menſa removerent, alij offendiculum verborum, quòd ſui impos effutiret, deprecarentur. Bohunus præcipuè, quantùm vultu & habitu militari cæteris eminens, tantùm ex omnibus potus ac linguæ modicus, imponebat temulento modum, ad normam modeſtiæ revocando. Ita ſoluta ſeſsio, in eaq; temulentiæ phræneſi, obiter valedicto Generali,Chmielnicius ſub veſperam abijt, equo Thracio phaleris pretioſis ornato donatus. Certè mirabilè, cùm aſsiduâ crapulâ aciem mentis hebetari cõſtet; quomodo ille ad tantas res patrandas, animo & con- 1651.

1651. filio evaluiſſet; niſi vt Bonoſus in vino prudentior foret. Ad menſas conſultabat, inter epulas deliberabat, inter calices concionabatur: Reſponſa legatis, mandata Tribunis, nunquam ſobrius dedit, ac planè inverſo ordine ſapere oſtendit. Ebrietas crudelem, facundum, & pugnacem fecit; eadem rursùs elicuit in momentaneam pœnitentiam lachrymas, mira effectuum varietate. Vnde Crimenſis Hanus non planè barbaro animo ſcriptis literis, commonebat eum: quæ à noſtris tunc interceptæ eo ſenſu fuêre.

Amice, Zaporoſcenſium Dux. Salutem plurimam tibi opto (nec noverat is Tulium) ſimulq; Notario, Tribunis, Centurionibus, totiq; Exercitui Zaporoſcenſi, in multos annos. Fratrem meũ Noradin-Soltan, Seferkazy, ac Supenkazy, Agas, aliosq; Begos, ac Murzas, cum exercitu quantum in expedito erat in ſuppetias tibi mitto; vix quoquam in Taurica mecum remanente. Vbi verò auxiliante Deo, iſta copia Coſacis tuis iungentur, ſine omni præſumptione hoſtem aggrediaris; & commonefactum te velim, vt pro veteri more ebrietati renuncies, attente Deum pro victoria deprecando. Tibi benevolens, Iſlan-Gerey Han Crimi, ac multarum *Hordarum* Dominus.

Ex his patuit non extra curam tum Hano res Coſacorũ: imò vix dum concluſa pace concordes afferebant nuntij, L. Mill: Scytharum animo ſuccurrendi Coſacis Boryſthenem tranaſſe. Nec Chmielnicius inficiatus, nè ditiones Regni ingrederentur, abundè operam ſuam Ducibus pollicendo. Tum demum Exercitus, viris equisq; inediâ attritis, compoſito agmine Biſopoliam regreſſus; per Braclavienſem tractum in hyberna dimittitur. Miſerrima nobilitatis ſorte, quæ primo turbine patrimonijs eiecta, aut addicere ſe tum ſervitio militari, aut inferi contubernio rebellium ac gratuito pane ali debebat. Lithuani in ſubſilvanam oram quæ Poliſie dicitur, pro commodata eo bello opera, in reſpirium ſeceſsêre.

Biſopolc.

Poſt tranſactam pacem Nicolaus Potocius Caſtellanus Cracovienſis, idemq; Exercituum Regni Generalis Præfe-

ctus,

ctus, in brevi humanis eximitur, exacta ab ephebis in extremam vſq; diem, inter arma ætate. Vix quippè tertium ætatis luſtrum egreſſus, belli Tyrocinium inijt, in captivitatem à Scythis ad Cecoram ductus, poſt redux; quoad per gradus militiæ ſub Koniecpolio Supremo Regni armorum Præfecto, Magiſter Equitum, creatus: rebelles ad Kumeyki Coſacos, non ſine cæde eorum, & laude ſua profligaſſet. Florentibus rebus, miti & populari ingenio habitus, vbi ſecus res evenêre, pro remiſsiore audijt; certè ſtrenuitatem laudares; providentiam quandoq; requireres. Sobrietas magis in laude, quàm vſu fuit, præſertim vbi lautior victus apud militem noſtrum, pro popularitate habetur; erga Patriam Nobilitatem comis, belli tardior, morum nõ planè culpabilis. Fato dehinc res Polonas verſante, ad Corſunium Scythis mancupi venit; iterum redux, armis illatam contumeliam vlciſci magis potuit, quàm voluit: in fundendum ſanguinem, ſeu naturâ, ſeu ætate, ſegnior. In præſens inſtituta pace, morte non infelix videri poterat, ſi quam in ipſo erat paciſci, ita rebellibus perſeverare. Latyczoviam dum Præfecturæ in filium transferendæ pergit, paralyſi tactus, in itinerario eſſedo moritur. Anno Ætatis LVII. Caſtellanea Cracovienſi, prima in Regno curuli dignitate, in Staniſlaum Warſzycium Mazoviorum Palatinum tranſlata; Præfectura Exercitus, in quod munus ex gradu procedendi Campidux deſtinabatur, penes Regem deliberantẽ, aliquandiu manſit.

1651.

Warſzycki.

1652.

ANNALIUM POLONIÆ

REGNANTE

IOANNE CASIMIRO

LIBER QVINTVS.

An. CH: M. DC. LII.

Elenchus Contentorum.

PAx cum Coſacis conſtituta, morte Potocij Generalis nonnihil vacillat: plebe Kalinovio infeſtá ac formidante. Multæ è cælo imminentium malorum præſagia. Chmielnicij literæ ad Turcam interceptæ; Procancellarij Regni ut cæperit caſus, à diſſidio inter eum uxoremq́; inito. De facti circumſtantijs coram Iudicio Mareſchalcali cognoſcitur; Reo Petricoviam ſe ſubducente. Pro cauſa quæ tum ſermonibus aut ſcriptis vulgata. Filius Regi natus, mox denatus. Comitia Varſaviæ, in quibus pro Radzieiovio Filij literas ſupplices exhibent. Officia quæ gerebat, diverſis diſtributo; tandem Comitia nullo effectu diſſoluta ſunt. Poſtulata Exercitus Regni exolutionem ſtipendiorum petentis; tum Kalinovij requiſitio, quo intuita pace cohortes novis delectibus ſupplerentur. In Vkraynam interim divertit narratio, quæ turbarum plenas ultra Boryſthenem potiſſimè. Chmielnicius Album Regi tranſmittit, ſed adulterinum; interim cum Kalinovio ſimulanter agit, diffidens autcavens. Trans Boryſthenem plebs, in cohortes iſthàc hybernantes inſurgit, ſed mediis pacatis motus ille dirimitur. Thymotheus Nuptiarum Valachicarum prætextu, copias contrahit; evocato in Campeſtria Noradino. Campidux ad Batovum caſtra conſidet. Vbi ſubitò incurſu Scytharum involvitur, mox & Coſacorum. Przyiemſcij intolerandum obſidium, ſenſus & animus. Pugna ſubhæc cum Scythis, aſt superventu Coſacorum acies noſtra ſuccumbit: Capta exciſo peditatu Caſtra, fuſæ cohortes, & fœda omnino clades. Thymotheus cædem captivorum à Scytha emercatur; Signa va-

ria quæ

*ria quæ cladem anteceſſêre. Præter hæc Peſtis, vndecunq; Poloniam affligit, ignes, tē-
peſtates, fluminum inundatio. &c. &c. Comitia Ordinibus indicuntur. Potocius 1652.
ac Landzkoronius militem à clade Batoviana recolligunt; Copijs quæ trans Boryſthe-
nem hæſerant, miro modo ſe ex manibus rebellium eripientibus. Ad evulgatam cla-
dem delectus militares fervent: Rex ſub initium Comitiorum æger decumbit; tandē
convaleſcit, ad modos ſuccurrendi Patriæ ſollicitè intentus. Radzieiovius iterum de-
precando iaſtat ſe; ſed interceptis ad Sueciæ Reginam literis, lege publica perduellionis
damnatur. Nonnulli ad prærogativam Nobilitatis adſciti. Archiepiſcopus Gneznē-
ſis vitâ decedit: Vacantia munera Rex pleno ſinu diſtribuit: Coſacorum ad Comitia
Internuncij, ſe Ducemq; ſuum excuſant. Wrzeſſovieij Bohens, à locatione ſalinarū
amoti, querella. Thymotheus interea Valachico concubio potitur: Pater Bohdanus,
in Camenecum appetitum & vires tertio vertens, irrito conatu abſcedit. Ad quem
Zacwilictovius cum alijs expeditus, quo demum effectu ac reſponſo reverſus. Sub fi-
nem Anni Cometes, ſe videndum præbet: de quo Aſtrologorum iudicia; etiam quo-
rundam vanitas redarguitur.*

MOrs Generalis Potocij, pacem quæ nuper coaluerat, haud oblique nec latentibus cauſis labefactare viſa: cùm is malè compoſitos plebis animos, diuturni imperij autoritate, ac reverentiâ, ſi non in totum cohibere, ſaltem mulcere crederetur: diverſa Kalinovij fama, adverſùm crimina & contumaces indeprecabilis; & qui vnus poſt Wiſniovecium rebellioni formidabilis erat. Timebat vt rigidum plebs, ſuſpectabant vt infeſtum Coſaci, opulentas per Vkraynam ditiones, de manu vſurpantium repetentem; vnde offenſus indignanſq;, dum ſæpius minas pro ingenio ſuo evulgat, quia vlciſcendi capax, non falſum ſuſpicacibus metum inijciebat. Quandoq; enim lenitate poteſtas temperanda; ac vt durante bello aptior ſeveritas, ita turbidos animos, rectiùs in pacem clementia flexeris. Quód ſi minas addis, & verbis intractabilem te profiteris? præcuſtodiendo hoſti agis, eundemq; ferociâ irritas. Sed iſtorum exitus infra erit, non ad ſatietatem modò, ſed tædium. Nunc mirari libet, quomodo nefaſtus hic ac feralis annus Poloniæ extiterit; vt quo adverſa ſors in malis noſtris gradum facit, dumq; finem calamitatum ſperamus, principium haberetur. Quis enim crediſſet, ſopitis armis belli effectus

1652. recrudeſcere? & ſemicompoſitum morbus in recidivam abijſſe? Bellum priſtinum velut ignis ſub cineribus gliſcit, cùm alio ſuper aliud impetimur, multiplici à plaga faciliùs proſternendi; & quaſi non minus difficilè fuerit deſtrui Poloniam, quàm evectam eſſe. Cæleſtem iram, iuſta Nemeſi ſcelera vindicantem dicere fas fuerit; nam ſi nihil à ſignis cæli metuendum, eccur luminare princeps horrenda Eclipſi obſcuratur? Comete s funeſtos ignes per aëra ſpargit? non amici Planetæ fœderantur: Hos non vanos futurorum prænuncios, ſequitur dolenda Exercitus clades peſtilentia plurimos mortalium ſternit; in Comitijs turbæ, in Aula diſsidia, inter Proceres ac privatos contentiones oriuntur. Hinc plenus atrocium contingentium Annus, altùm paci, vt quæ magis ex præſenti neceſsitate, quàm bona fide cóäluerat, indormire non ſinit.

Habendis Comitijs ſe Rex accingebat, in quibus tractatus pacis ad Białacerkiew initus, examinari debuit, lege publica approbandus: cùm in Valachia intercipiuntur literæ, ad Aulam Ottomannicam à Chmielnicio ſcriptæ, quibus clientem ſe eius Imperij profeſſus, protectionem & auxilia, in futurum ver ſubmittenda, depoſcebat. Nuncium eius Kotarzny dictum, in Valachia excutiendi autor Kondracius, turmæ è præſidio Camenecenſi ductor; qui, ſolerter explorato quid ferret, quovè iret, tendentem Nuncium, per ſubornatos ad id Valachos adortus, omni literario inſtrumento excuſſerat; & quia ſalva vita, reſq; aliæ quibus Prædones haud quaquam parcere ſolent, manſère integræ; inſtructas à Polonis inſidias, qui tum frequentes in Valachia, conijectari facilè fuit. Ab intra Hieronymus Radzieiovius, nuper minus Regni ſigillum adeptus, gratiâ Regis ac honoribus cadit; ſanè dolendo caſu, non quòd à crimine immunis; ſed pœnâ delictum, & moderationem rigore exequendi ſuperante. Initium concutiendo vnde fuerit, haud perindè affirmem; niſi quòd non obſcura diſgratiæ initia, ad Sokalium in Caſtris, conijci poterant: Radzieiovio

Kotarzny. Kondracki. Radzieiowſki.

Cryſo-

Cryſoviam oppidum crebrò divertente, velut in tempus ſepoſita Aulâ, privata curaturo. Pro comperto habitum, Caſtellaneam Cracovienſem morte Potocij vacantem, cũ Præfectura Lublinenſi, in gradum promovendi oblatam fuiſſe: vt honoratiore titulo removeretur ab Aula, fatiſcentis gratiæ creatura. Equidem honeſta miſsio (ſi mens nõ læva fuiſſet) offerebatur; ſprevit ille, abdicationem Magiſtratus contumelioſam ratus, qualem in Valentino Dembinio, eiuſdem gradus & exempli, Piaſecij hronicon perſtringit. Subvertendo dehinc occaſio à fœmina, ac quod dolendum à coniuge fuit. Elizabeth ea Sľuſzczanka Lithuanis, Palatino Trocenſi genita; priore voto Adamo Kazanovio Curiæ Regni Mareſchallo nupſerat; vbi Radzieiovio coniungitur, liberius muliebres affectus ſolvere cœpit. Aberat primarium coniugij bonum charitas, vnde inter ſciſſos animis, matrimonium vertebatur in coniurgium. Manſueſcunt leones, tygridem cicuraveris; Fœmina vbi ſemel fibulam affectibus laxavit, in æqua ac iniqua, plana vel præcipitia perinde fertur. Verificata ad amuſsim parœmia. 1652. Kazanowſki.

Nulla vis flammæ tumidiq; venti,
Tanta nec terris metuenda peſtis,
Quanta, cùm Coniunx viduata tædis
Ardet & odit.

Invaleſcente diſsidio, res ad divortium ſpectare viſa; reconciliandorum animorum neminis, nè ipſius Ludovicæ Reginæ admiſſa opera. Mulier quippè cultu ac ætate florens, proritabat ſuſpicacem virum, dum non amatur, aliò tranſlatos amores facilè credentem. Inerat cubiculo appenſa prioris mariti imago, eam Radzieiovius amoliri iuſſerat; obſtabat enixè vxor amoliendæ, vnde velut contemneretur, in cauſam offenſæ renitentia tranſibat. Tum vero nihil cunctata rerum communionem polytico divortio ſolvere cœpit, infami ſeparatione quæ Deus coniunxerat. Acriores hinc irarum ſtimuli, dum illa de manu

mariti

1652. mariti vſum bonorum vindicat; viro contra, qui caput & Dominus vxoris eſſet, ius in res eius retentante. Venerant Słuſzka ſubinde Varſaviam Słuſzkovij, Fratres Radzieioviæ, qui in maius exaggeratâ offensâ, malæ tractationis perſuaſi, iniuriam vlciſci deſtinavêre. Merebatur certè præſentia Regis, vt diſsidium intra verba premeretur; vel ſi iniuria ſuberat, competenti foro vindicanda; verùm irâ impotes, coacto ex ſervitijs agmine, in ædes Radzieiovij irrupêre; vbi, convulſis foribus, manuali ferro concuſsi aliquot intrò aut vulnerati, etſi nec explodendis ſclopis parcitum. Abſens Radzieiovius, vbi de iniuria innotuit, hùc citus rapitur: qui ſuperveniens, ſi in actu violento patratores offendiſſet, modo inculpatæ tutellæ egiſſe nemo diffiteretur. Aſt adverſariorum receſſu ab accepta contumelia vecors, Słuſzkarum domum mutuâ violentiâ invadit, velut vim retaliaturus. Proch occæcatum infenſorum furorem! Qui ex munere Vice-Cancellarij cuſtos Legum habitus, enormi auſu Maieſtatem Principis, ac publicam ſecuritatem lædit, malè tractatis qui intrò reperti, Słuſzka cum Sorore ægrè veſtigantium manibus elapſo. Vbi dies & affectus deferbuerat, ſubibat mox facti pœnitentia; præſertim, cùm dudum averſus Rex, & potentes æmuli, etiam extra conniventiam crimen, animo tunc demum circumſpecto & penetranti, obverſarentur. Paucos ſibi ſciebat amicos, multos à ſe gratiâ Principis deiectos meminerat; inde altior metus, in quo fiduciam erigendi reponeret, complurium proterendorũ, aut cauſa ipſe aut inſtrumentum. Ita ſæpè confundit aut obtenebrat Fatum ſublimia quamvis ingenia, & quos ex faſtigio protrudere deſtinavit, animum, caſui providendi eripit. Neq; in vindicando demerito hæſitatum: dato negotio Lucæ Opalinio Curiæ Mareſchallo, ſub abſentiam Lubomirij, (qui non omnino favorabilis Iudex reo credit; cùm nuper eundem nutante Principis gratia, proterendum inſtitiſſet) vt in Crimen Maieſtatis, ac ſecuritatis publicæ læſæ, ex præſcripto Legum adverteret. Inſtitutâ actione,

poſt-

poſtquam tentata media, nullam placandi Regis viam aperiebant, & ſuſpectum reo iudicium metuitur; ſubducit ſe Radzieiovius inſtanti flammæ, Petricoviam, Tribunal Regni pro aſyllo habiturus. Interea prout in actionibus ſtricti Iuris ex vſu forenſi invaluit; *Termino Tacto* dies ei dicitur, ac ſententia Mareſchalcalis iudicij, abſens causâ cadit, proſcriptus: mox in compitis publici Miniſtri voce (proch lubricam aulici favoris viam) proclamatur, honore & capite minor. Eodem iudicio Słuſzka cum Radzieiovia ſeſſione Turris, ac mulctâ pecuniariâ puniuntur, qui pro cauſa & principalibus diſsidij audiebant. 1652.

Non ingrata plerisq; concuſsio viri, aſpirante fortunâ intemperantèr vſi; multis ſtupori fuit caſus, fatigata veluti ſorte, ex ſummo honorum apice Miniſtrum Stat9 ſubitò deſtituente: altiùs penetrabat prudentum indago; non pœna, ſed modo & circumſtantijs Iudicij diſplicentibus. Strictìm ſubiungo, quæ tum vulgata, veriſimilia magis quàm reo profutura. Nempe *Quod deliquerit Radzieiovius in confeſſo eſſe; & adæquare delicto pœnas, non ſolùm de congruo, verùm de condignò deberi: cùm præter exempla verum ſit, potiſſimam haberi improbitatis Civium cauſam, impunitatem. Aſt, ex Iuris ordine, Forum & Iudicium ad perpendiculum legis, conformari debuiſſe. Darentur accuſationi, tempus, patrocinium, ſcrutinia, Teſtes, & quæ alia legitimæ defenſionis requiſita ſunt: tum demum Rex pleno Comitio, delictum quod propè perduellionem eſſet, legaliter cognoſceret. Diſpoſuiſſe enimvero legem, vt Criminales merè cauſæ, poſt factam à Trono propoſitionem, iudicarentur; hîc ſecus, & contra expreſſum Proceſſus iudiciarij tenorem actum. iam in perſonam Nobilem, Comitijs ſolummodo aut Tribunali Regni, ius vitæ ac necis competere: in præſens Senatorem, Miniſtrum Status, Regiæ mentis interpretem, ab eo qui gradu inferior ſit, iudicatum; & cui in Curienſes tantùm ac foralia, iuriſdicendi poteſtas incumbat. Deinde nullius notæ Delator (Conſtantinus Radwanſki erat, è mediaſtinis Aulæ) conductus, & ante decretũ latum anonymus. Procurator ignotus,*

1652. *tus, nullo publico inſtrumento autoratus, inconſultò Principali ſe ingerens: quò in ſpeciem, velut ſerijs controverſijs iudicatus reus, invindicabiliter causâ caderet. Convictio per tranſennā expedita, qui coniurarent è fece ſervitiorum quæſitis, quovè fluxæ fidei irritamentum eſſet, ex dato acceptoq́ venalibus. Vbi ita cum inviſo reo ponè æquitatis tramitem actum; etiam pœnæ æqualitas in pari exceſſu ad complices ſpectabat: ſic tamen ſecuris Iuſtitiæ diſtricta, vt nocentum alios plano ferri, alios acumine feriret; dum Principales facti Civilibus pœnis, velut blandiente manu perſtricti: Radzieiovius vim illatam repellens, duplici fulmine percellitur, vitæ honoriſq́ amittendi; qua priore nihil mortalibus carius, poſterior à viris contumeliæ inſolitis, vel ipſi vitæ anteponatur. Neq́ ſatis iniurioſè alliſiſſe, niſi & copia Decreti (cùm tamen acta nemini deneganda ſint) extradi vetaretur: & Treugarum beneficium, iuxta & Tribunalis patrocinium, miſſis internuncijs impedirentur. Ita nè novacula quidem* (vt aiunt) *quâ cum periculo prehenſa eluctaretur, naufrago relicta. Talibus quam deproperata rei iudicatæ exequatio ſucceſſit; vt planè crimen commiſſum, pœna tempore æquare videretur. Interea nihil non actum deprecando Regi, qui palam adverſus ſupplicem immiſericors, ſprevit Reginæ, ac Senatus inſtantiſſimas preces; crudeli publicis ſceleribus conniventia, minoribus indeprecabili: vt potè apud quem Chmielnicij errores veniam meruiſſent; Radzieiovij privatim delinquentis, reiecta ſubmiſſio. Enimverò gentilem agnum ſuum, nec pro tempore, nec modo, vellere detonſum; cùm tamen Reges Poloniæ perinde habeant Creaturas ſuas, ac parentes filios, quos procreare licitum, occidere nefas.* His arguere magis tranſacta, quàm vindicari autor potuit, iactis in publicum ſcriptis ſub titulo *Manifeſti*: in quo multa verè, aliqua aſperiùs adiecta, vt ferè miſero modum verborum tenere, difficile eſt. Alij ex merito & iure irrogatam pœnam, in contrarium pervincebant. Scilicet. *In immenſum creviſſe ambitionem viri, Maieſtatem irreverentèr, pares contemptìm, omnes deſpicatui habentis. Inhumanum prorſus beneficia in ſcelus vertere; periculoſum*

nimis

nimus lædere eos, quibus ſuperandus impar ſis. Dum immorigeri Cives tentant, quid ſibi liceat, etiam Principes ſcire expedit, quantum in malos poſſint. 1652. *Reverentiam erga Maieſtatem, in multorum animis ſeveritatis remedio gigni, dum timorem exẽpli, vtiliſſima correctio ſequitur. Graves olim Stephano Regi Zborovios, verùm vbi coërciti pœnis legalibus, quietem alijs exẽplo ſuo perſuasêre. Illi tamen eminùs, & per ſpiramenta temporis deliquerant; hîc crimen animo deliberato, ad latus Principis, in oculis Aulæ, cunctis audaciam ſtupentibus, plerisq; ſi huic ſuccedit, imitaturis. Nempè quo Procancellarius Regni iactantiùs Regem ſuum læderet, in ipſo Palatij proſpectu, fortem virum, ſedatum Conſiliarium, adversùs mulierculam, & coniugem depugnaſſe. Quod calida fori exceptione iudicium declinet, id vulgare reorum ſuffugium eſſe; cùm tamen Iudicem temerè recuſare, vel ſubſortiri, in reo ſummæ diffidentiæ, in accuſante calumniæ ſit argumentum. Oportet non pictos Magiſtratus eſſe, qui circumſtant Regem, Mareſchallos maximè, quibus ex lege directrix Domus Regiæ virga, non muſcis ex conclavibus pellendis, ſed animadverſioni in ſontes committitur. Quod inferior loco, ſententiam dixerit; id non ex ratione gradus Senatorij, ſed ex privilegiati Magiſtratus officio factum, ex quo pro Præfecto domus Regiæ, audit Mareſchallus. Et ſi vel maximè extra Senatum eſſet, non ideò illegitimus Iudex: cùm ex Nobilitate, nullis honorum titulis inſigniti, in omni ſubſellio iudicia exerceant, abſq; perſonarum reſpectu, etiam Primicerios Regni iudicando. Nihil officere ampliſſimi Ordinis laticlavia, quominus vltimæ inſtantiæ ſententia feratur, ſeq; & inſignia dignitatis, faſcibus Tribunalitijs ſubmittant. Vt lis inſtructa, agitata, decisaq;, nihil ad Regem referre, cui & æquabilitas Magiſtratus à ſe conſtituti, & criminis atrocitas probè cognita ſint. Cæterùm vt nux non poſſit, niſi decuſſis folijs iuglandes proferre; ita frigeſcente quæ nunc ſecundis elata ambitione, ſi modeſtè balat Iunoſſius, fertilibus Regiæ gratiæ paſcuis, novũ vellus renaſciturum.* Pleraq; inania aut ſupervacua omitto, quibus maior emphaſis quàm fides, ineſſe viſa. Nec mo-

1632. ra vbi Banno percuſſus, abdicant multi ſtudium partis; reperti nihilominùs, qui conſtantiam aſsiſtendi, vltra degradationem tuerentur. Hoc peſsimum, quod, dum palam opitulari ſubterfugiunt, patrocinium cauſæ ſub prætextu publici tentavère; grandi Comitiorum turbamento. Eo caſu provolutus Radzieiovius non deſpondet animum, & inter continuas æmulorum concertationes enutritus, præſidia parat: non neſcius, nihil eo loci ſtare, quod non quandoq; cadat; nihil demum cadere, quod non reſurgere poſsit. Denegatis ſalvi Conductus literis, (quod tamen omnibus Iuris beneficium conceſsibile) à Cracovienſi & Sandomirienſi Palatinis Treugas obtinet, nihilq; non agit ex caſu erigendus.

Sub anni initium Filius Regi Caſimiro naſcitur, diverſis contingentibus fortuna optatos ſucceſſus intermiſcente. Hinc multiformes per Regiam panegyres perſonabât, iam trophea belli, iam deſideratam fœcunditatem gratulantium. Aſt ſurculum recens enatum, non diu ſuperſtitē fata tulêre; brevi infante mortuo, oſtenditq; Rex plus ſibi conſtantiæ in erepto, quàm lætitiæ in genito fuiſſe.

Fredro Dapifer Leopol. Incepêre dehinc Comitia, Andrea Maximiliano Fredro Dapifero tunc Leopolienſe, directioni cœtus Nunciorum admoto, qui ſciſſa collegij illius ſtudia, & acres concertationes, diu ſuſtentavit moderando, ingenio æq; promptus ac facundia; ſi artibus egregijs fatalis rerum commotio inhiberi potuiſſet. Conſiliorum Euripus erat, reddendarū Bereſtecenſis belli rationum expoſtulatio: mirabili animorū motu, vt qui modo ſalutando Regem, victoriam prolixè gratulati, ij rem laudatam, in controverſiam ſubita diſquiſitione vocarent. Hærentibus in triclinio Nuncijs venêre, ſubinde Varſaviam duo Radzieiovij filij: qui calamitatis paternæ iam capaces, Regi æq; ac Ordinibus, ciendæ cōmiſerationi exhibebantur. Prænſabant vt quemq; in Aula autoritate pollentem, inſinuando Patris caſum; neq; extra ſuffragium erat, quòd vterq; Wiſniovecia geniti, recēti Hie-

ti Hieremiæ memoria; etiam Demetrij ac Conſtantini affinium Ducum officijs: tum inclyto Sobieſciorum ſanguine commendabiles. Movebant cunctos nobiliſsimorum adoleſcentum lachrymæ, laudabili pro Parente deprecatione nitentium; niſi literarum, quibus ignoſci errato petebatur, liberior offendiſſet clauſula. Gratias ago S. R. D. Cl: (hæc formalia) quod me manuum tuarum creaturam, ac diſpenſatorem amplitudinis, modò honoribus ad miraculum & invidiàm perfunctum, mox infamem; ex procero Golia, in puſillum transformaveris Zachæum. Cuius exemplo, eminentioris alicubi arboris irrepens faſtigium, expectabo, donec Dominus oculo miſericordiæ reſpiciens, dicat. Feſtinans deſcende Hieronyme, hodiè oportet me in domo tua manere. &c. Nimis fidenter ſcriptum, varios reperit interpretes, prout cuiq; gratia, aut odium in partes. Certè diſpicere Principis mentem haud facilè fuit: qui non verbis minax, non vultu commotior, ad iramnè aut indulgentiam inclinaret, nullo externo indicio veſtigari paſſus. Ad Ordines item flagitandæ protectioni ſcripſit. 1652.

Tanta mole invidiæ quantam Civium nemo in Patria expertus eſt; ab æmulis iniquè oppreſſus, fidem Quiritium imploro, ac ad Collegium hoc, ſingulare libertatis aſylum, Patriota, confrater, & Miniſter Regni appello. Calamitatem quam immeritò ſubij, nè lachrymis quidem, nè dum queſtu proferre licet. In ædibus ac manſione propria, ſub conſpectu S. R. M. ſecuritate publica freius oppugnor, ſpoliorq;: enormis iniuriæ additamentum mox habeo, dum incompetentis fori Decreto, contra omne Ius & æquum innodor; cui ſimile in hac Rep: poſt hominum memoriam, non extitit vnquam. Abſq; delatore, Patrono, ſcrutinijs, ſuper me pœnæ Criminales decernuntur; pars provocans civiliter in ſpecie iudicata manet. Decretū cædes continet, quæ non cōparent; Crimen læſæ Maieſtatis imputatur, quod nonniſi Iudicijs Comitialibus, vindicandum fuit. Inde nunc honore diminutus, ac capite minor, pro hoſte Patriæ reputor. Si proditionis in Patriam, ſi læſæ Maieſtatis argui poſſum, Reſpublica iudicet;

1652. *paratus vbi obiecta crimina legitimè probata fuerint, ea in publico ſanguine proprio eluere. Quod ſi malevolorum conſpiratione premor, per amorem Patriæ conſulite legibus, porrigite afflicto dexteram, proſtratumq; Civem conſervate. Proximus ardet Vcalegon, quodſi conſimili arte conſueverint invidi, præclaros viros ſubvertere, mementote, quod immeritò mihi veſtis hæc conſuta, in vnum quemq; veſtrum per conſequens aptari poteſt. &c. Datum Petricoviæ, die 23. Ianuarij. Anno Chriſti, 1652.*

Obſtupuêre multi ad caſum modo florentis Aulici; plures agnoſcere quod ante ignoraverant, lubricam eſſe fortunæ viam, omneq; id inſtabile quodcunq; homines beat: alij non fortunæ ſed crimini iraſci, & animadverſionem in delinquentem probare; blandiri qui deiecerant, diverſo animorum motu ac ſenſu. Conſumpſerat tamen atrocitas lapſus odiũ rei, vt cuncti tanquam iniquè oppreſſo condolerent; præcipuè Terrarum Nuncij pro impetranda venia inſtandum cenſebant; afflictum precibus publico nomine vindicaturi : quòd ſi vt innocens abſolvi non poſſet, ſaltèm pro nocente interceſsioni Reip: donaretur. Aſt obſtitêre Lithuani, inter alios Philippus Obuchovicius Ducatus Notarius, qui multo dicendi vſu, materiæ illatæ, tanquam extra ſphæram activitatis Comitiorum intruſæ, efflictim adverſaretur. Vnde parata materies contendendi, ſanioribus conſilijs moram inijciebat. Siquidem Abramovicius Nobilis Lithuanus, obtentis ſuper Sluſzka Quæſtore Ducatus, pœnis legum; differri per vim aut eludi rei iudicatæ executionem, coram Nuncijs acerbè querebatur. Et palam erat à potentiore illuſum legi, quas aranearum telis ſimiles, perrumpant crabrones, muſcæ ijs irretiantur. Venerat & Sluſzka ad triclinium Nunciorum, qui dum veniã dicendi poſcit, fremitu cunctorum obrutus, parum abfuit, quin à fautoribus partis indignè tractaretur, ea inſenſorũ commotione, vt ſolvi ſeſsio debuerit. Subinde tamen delegati ad Senatorium conclave, Dembicius Sandomirienſis

Obuchowicz.

Abramowicz

Dembicki.

Pocil-

Pocillator, ac Gizycius Wielunenſis Subiudex, coram Maieſtate queſtum, venêre: quod legibꝰ nocentes, nullâ Principis reverentiâ, aut pœnarum metu, in ſinu ipſo Reip:, ac ad latus Regis morarentur: inſigni Maieſtatis contemptu, ſimul & æquitatis iacturâ. Et hæc audaciùs vt mandata à cætu ſuo exponebant; addente Dembicio, niſi præiudicato Radzieiovij exemplaris pœna à Quæſtore Lithuaniæ exigitur, palam fore, non ex demerito, aut ad amuſsim legis; ſed pro affectu & menſura odij, ſubſtitui pœnis nocentes, ſubduciq;. Ad hæc à Throno reſponſum eſt. Quod Iuſtitia Regna ſtarent, omninò verum eſſe; cui eidem ſine delectu perſonarum adminiſtrandæ, Regem ex pacto teneri. Neqúe dubium ſi pars læſa inſtitiſſet, daturum pœnas, quiſquis ille exlegem ſe ferat: cæterùm nemine inſtigante, abſolvi reum. Fervidiùs deinde, quàm vt moderatæ libertati congrueret, aliorum ex equeſtri cætu voces prorupêre. Namq; Stephanus Zamoyſcius è Stemmate Roſarũ, Siradienſis Nuncius protulerat. *Non Regem Legi, ſed Legẽ præeſſe*. Vnde Rex offenſus, Senatu abijt: cunctis periculoſam libertatem damnantibus; vel maximè ex eo, quòd nõ zelo publici, aut ex præſcripto Palatinatus, ſed velut ab inſtrumento Radzieiovij, eam vocis licentiam promanaſſe Aulæ fautores contenderent. Non tamen quicquam acriùs Rex in Zamoiſcium ſtatuit; imò quantùm excandeſcens hominem egerat; tantùm æquanimem ſe oſtendit, redintegratam gratiam deprecanti teſtatus: quod vir egregius liberè nec falsò efferret, (Pacta Conventa, pro legibus haud inſolenti vocabulo vſurpans) pari omnium agitatione, & ſilentio. Illuſtriore benignitatis exemplo, ſi & Radzieiovio pepercíſſet. Nè verò exautorato illi quidquam ſpei reſiduum eſſet; in officia quæ gerebat ſucceſſores dati. In munus Sigilli Minoris vocatur Stephanus Corycinius Oſwiecimenſis Præfectus; Lomzenſis Capitaneatus, Kraſinio cedit; Bielſcenſem Præfecturam hypotecæ nomine, ſeu (vt mos dici) Iuri reformatorio Regina vendicat; alij

1652. Gizycki

Zamoyſki Enſi. fer Siradienſ.

Korycinſki.

Kraſinſki.

1651. alij alia, vt nullus non vellet, cadente Quercu ligna colligere. Equidem vt magnæ arbores per ſæcula creſcunt, brevi momento exſcinduntur; ita apicem felicitatis eniti, nimiſquam arduum, in ictu oculi, caſus tranſigitur. Tum verò vbi nihil vſpiam occurrit tutum, lapſam manu fortunam, haud recepturus Radzieiovius, extra fines Regni Viennam Auſtriæ demigrare cogitur. Ferunt, in confinio Sileſiæ conſtitutum, obverſo in Poloniam vultu, vehementiores profudiſſe lachrymas, ac alta inter ſuſpiria prolocutum: Vale Patria, quem nunc extorrem agis, brevi DEO innocentiæ ſuffragante, reducem exceptura.

Non ideo tamen in Comitijs æſtus animorum reſederat, identidem Nuncijs vt ſibi cum Senatu abſente Rege colloquid liceret, impensè poſtulantibus: ex veteri more & vſu, etſi in præſens non nihil obliteratis. Siquidem in Regno hoc Senatus, intermedius Ordo habetur, acſi murus ille Spartanus, inter Maieſtatem ac libertatem poſitus; cui Regis, iuxta & Legũ autoritas ac cuſtodia innititur. Quæ tũ colloquij capita in quæſtionem venêre, etſi ad manum ſint, ſtudiò omitto; quòd liberior Equeſtrium requiſitio, Senatum neglecti muneris arguere videretur. Expirante Martio, dum operoſis tanti temporis conſultationibus, vltima manus imponi debuit, Comitia diſſoluta ſunt. Exigit ſanè, etſi minùs probi exempli occaſio, vt de modo & Ordine Comitiorum noſtrorum breviter attingam: ignorant ea externi, alienorum incurioſi, ſuorum mirabundi; & vtinam in totum ignorarent, haud peteremur tot ſubdolis factionibus, quibus illi intima ſtatus noſtri ratione introſpecta, doloſè Poloniam exercent. Comitia, ſeu mavis generales Conventus, negotijs belli, paciſq; tractandis, coæva genti noſtræ videntur; in quibus vt potè militari ſæculo, ac nullo ſcriptæ legis vſu, olim præmia bonis, ac nocẽtibus pœnæ indicebantur. In quibus pugnabant, in ijſdem deliberabant equis vetuſtiſsimi Sarmatarum; ac quo liberiora ſub libero Iove conſilia forent, in patentib9 Campis con-

piſconſultatum. Succeſſu temporis, ſub tecta comitiantes commoditas traxit, & poſtquam cum literis elegantiam ſæculi hauſim9, ſancitæ leges, quæ nè tam facilè memoria exciderent, in paginas relatæ ſunt: breves eæ ac ſinceræ; & in eum vſum tantùm, nè malis fieri liceret. Verùm vbi novi Iuris repertores adſunt, crevit cum tempore earum immẽſitas, vt iam non vitijs tantùm, ſed legibus quoq; laboremus. Dum conduntur, conſecutum Comitiorum temp9 in longum extrahi: cum tamen Martinus Cromerus Præſul & Hiſtoricus Regni, ſub Sigiſmundo I. ad nonum diem protracta in ſua Polonia miretur. Convocandis biennij ſpatium, tranſigendis ſeſquimeſtre tempus, lege præſcriptum. Præſidet ſummo iure Rex; aſsidet Senatus; circumſtant Terrarum Nuncij, dicuntq; ſententiam non minus liberè quam acriter; nec aliter ſancitum Comitiorum in legem publicam tranſit, niſi à tertio Ordine ratum habeatur. Seu belligerendi rationes in deliberationem veniunt, ſeu de Fœderib9, de Tributis diſputatur, iſti nomine Provinciarum de iure reſpondent, quod vnicuiq; vetandi aut iubendi integrum manet. Ad vsq; Patrum memoriam, vbi pro ſcopo publicorum conſiliorum Amor Patriæ erat, cæmentum quoddam ac gluten vniverſalis Ordinum concordia habebatur; alma retinendæ inter ſtatus æqualitatis Mater: nunc vbi conſultorum mentes, varia animorum venena diverſas agunt; vt ſæpè nimia fertilitas in nocumentũ ſegeti tranſit; ita ex magna virtute ſed corrupta, magnis vitijs ſemen eſt. Hinc vidimus toties irritos Conventus malo publico diſſolvi, & vniverſorum incolumitatem pendere ab vnius arbitrio. Rex, perdius ac pernox Throno incubat, ſuadet, ingerit: eadem Senatorum ſtudia ac Equeſtrium melioris notæ conatus: quid ſi Orator novus, adoleſcentulus, ſe ſe venditet? quid ſi ambitu, aut rei privatæ ſtudio, avarus ſenex agatur? ergo nullo ſucceſſu Comitia diffluere, & irrito ſancitorum valore abire Ordines coguntur. Proch amentiam? Deus, aut priſcam Polonis mentẽ, 1652.

aut efficax elixir aliquod periculoſæ libertati exhibeat: vt
1652. Nuncij noſtri Ephoros magis Lacædemoniorum, quam Tribunos Romanorum agant; nam vt ſine curâ habita libertas propè ſervitium eſt; ita ſine modo, in licentiam degenerat. Cauſa tunc diſſolvendorum à non nemine ex Lithuanicis fuit (cognomen incompertum mihi, alios in cōtextu operis nominabo) is, quod lege præſcriptum tempus abſolvendis Comitijs effluxiſſet, prolongationi actus intercedens, præceps conclavi Senatorio abierat. Nōnihil aliqui Procerum ex fama publica vapulavêre; eiuſmodi inſtrumenta auro paneq; faſcinando, quibus velut acutò vtrinq; enſe vterentur. Pernicioſa Patriæ ſyrtis, dum venales animæ, patrocinijs aut largitionibus cunctorum incolumitatē licitari fas ducunt: iam pacati Cives Catilinæ, innocentes Clodij erunt; Scipionibus, ac Tullijs in exilio ſeneſcendū; nec quiſquam diu liber, aut honeſtè ſervus eſſe poterit.

Subinde Legati à Moſcho venerant, in publico (audientia) quæſti, detractos Mag:Duci titulos; nec aliter reparandam iniuriam, niſi in eos, qui læſæ Maieſtatis rei, in vivos æquè ac mortuos animadvertitur. Iſti, dum ad nauſeam repetendo quærellam impenſiùs feruntur, importato in Senatum Calepini Dictionario, quid ſit, & in quæ crimina extendatur Pœna perduellionis, prolixa interpretatione deducebant. Etiam Delegati Exercitus, ſolicitudinē Ordinum, ad poſtulata ſua verti petiêre. Promeruerat equidem irremiſſus anteacti anni labor, ac præſens in hoſtico ſub armis exacta hyems, vt fortiſsimis legionibus nō papyracea mercede, ſed effectivè depenſis ſtipendijs ſatisfieret. Quippè in eam diem æs militare (etſi Reſp: in exolutionem eius gravibus exactionibus preſſa gemeret) retentum manebat; nec niſi obſoletis diuturnitate mercibus per Armenos; aut villoſis è neſcio quo pannificio lacernis, idq; in triplum aucto pretio, quandoq; frivolis aſsignationibus exolvebatur. Hinc à milite querulo, in Adminiſtros ærarij expoſtulatio directa; penes eos publicis pecunijs, Fiſco,

vt vi-

vt viſco, tenaciter hæreſcentibus. (Etſi Leſzczynius Theſaurarius Regni datis in publicum tabulis, Perceptorum, Expenſorumq; rationes, cuiq; Provinciæ exhibuerat; delegari à Rep: poſtulans qui ſubducto calculo, debiti exolutiq; nomina diſceptarent) Ij quoq; vt Rex copias in Vkrayna ſubſiſtentes novis delectibus ſuppleret, nomine Campiducis oravêre: exponentes quàm futile pacis nomen, & pervicaciam plebis exilibus copijs retineri haud quaquam facilè foret. Aſt extenuabant relata præſentes Coſacorum Internuncij, concluſum ad Białacerkiew tractatum, Comitiorum lege, tum militiæ album, ſubſcriptione manus Regiæ firmari poſtulantes: cumq; in conclavi requiſitus eſſet Hładki, an in exhibitis literis, quæ in Valachia interceptæ manum Ducis ſui noſſet? Subſcriptionem Chmielnicij nō inficiatus, contenta epiſtolæ ſimulata reſpondit, pluribus conſtantiam in fide Ducis ſui firmans; vt qui circa hyberna Exercitui diſpertienda, Nobilitatis item in hæredia admiſsionem, multiplicia vitæ pericula, ab exacerbata plebe adierit. Ita tunc perperam ſolutis Comitijs, Regnum præſidio, Vkrayna pace, miles ſtipendijs, vniverſa Polonia ſecuritate deſtituta manſit; hoſtibus præda, externis opprobrium. Feralem annum dixi, nam præter publicos motus, etiam inter diverſos infeſtis diſsidijs laboratum. Nicolaus Gniewoſsius Cuiavienſis Epiſcopus, Szczavinium Breſtenſem Præfectum, contracti cum agnata matrimonij reum peragebat. Et id quidem ex officio paſtorali agere viſus; cæterùm acrior *Monitorij*, (vt illi vocant) Stylus, per Diœceſim valvis Eccleſiarum affixus, malè habebat Szczavinios, tractu illo Cuiavienſi clientelis validos, & cognatione: vnde Citatus in diſsidium promptus, ſcriptas ad Conventus particulares, ab Epiſcopo literas, non modo legendas inhibuit, verùm & lecturienti ereptas, in contumeliam autoris diſcerpſit. Acceſsêre verba quæ pro modo doloris iræq; proferuntur, læſiva aut mordacia. Omnibus conſtabat integerrimū Antiſtitis honorem iniquè peti; cui repa-

1652.

Gnieſwoſz. Szczawinſki.

rando inſtabat acriùs; vt qui Oſſolinia genitus, non pote-
1654. rat niſi cum probro florentiſsimæ domus proſcindi. Multis Rex egit per ſubmiſſos è Senatu, quominùs infenſos cōciliaret; enixè negabat Epiſcopus, (in excandeſcentium natura pronior) non niſi ſententia iudicij, cauſam honoris cenſens vindicandam. Inſiſtere obiectis arduum erat, cùm Gnievoſsiorum inclitam ſtirpem, retroactis, ſimul & præſentibus ſæculis, veterima nobilitate vigere, annalium teſtimonio, ac recenti memoria palam ſit. Quorum geminæ domus, altera Stemmate Rawicz cum denominatione ab Olexow: altera à Wnorow, Strzegomiam pro teſſera gentilitia deferens diſtinguantur. Evaluit tamen intercesſorum perſuaſio, quominus verbis, quibus læſus reparato honore, deprecari ſe Antiſtes pateretur. Neq; mitiùs Nobilitas inter ſe egit; etiam pacatoribus oris in diſcordias prorumpens, quæ dein aut diuturno litigio, aut funeſtis cædibus terminatæ. Referam atrocem caſum, cui ex libertate Hiſtorica occaſio enata videri potuit. Andreas Zborovius, concepto dudum odio, improperaverat Piaſecijs perperam & malignè; vlturus Bobolianæ domus famā, quam Chronico Præmiſlienſis Antiſtitis malè tractatam, ne tacitus quidem indignabatur. Nihil apud nos pretioſiùs æſtimatur generis prærogativa, nihil decori natalitium anteponitur: vt non nemo ex Polyticis, Nobilitatem Polonā, perquam ſimilem Baptizmati dixerit; quod iſtud confe-rat æternæ felicitatis gratiam; illa temporaneam ad dignitates in Patria obeundas habilitatem. Infenſi obnunciatis mutuò inimicitijs, ad primum congreſſum impoſuerant ſibi, ferro experiundi neceſsitatem; etſi iam honori domus Piaſecianæ abundè ſatisfactū credi poterat; Zborovio perperam prolati convitij in Tribunali damnato, ac iniunctâ revocationis pœna, ingenuo animo prorsùs intolerabili: evaluit nihilominùs dira in vindictam libido, vt Sandomiriam propè, aſtro vtriq; improſpero congreſsi, exacerbatos animos & arma in ſe verterent. Prior Piaſecius ferox in

(Margin: Zborowski. Piaſecki.)

diſcri-

diſcrimen ivit, quod diu ante deſignaverat; idem in certamen ardor Zborovio ex vſu militiæ impavido, non eadem promptitudo fuit; nam vbi tractu temporis evanuiſſe minas credit, nullo in caſum paratu, ac pluribus impar interimitur. Ita atroci cæde ſublatus vir ambidexter, ingenio æque ac manu expeditus, niſi quod ſolutiore lingua, decori ac honeſtati aliorum iniurius. In ſacro quin etiam Ordine, intervenerant pleraq;, quæ Paſtorũ curas ac ſolicitudinem requiſière. Præter crebras quippè Apoſtaſias, ac inſtitutorum deſertiones, quidam primæ tonſuræ, commẽto dimiſſorialium inſtrumento, (quale *Formatorum* literas vocant,) in Miniſterium Presbyterij ſe ſe ingeſſerat, ſimplicioribus Parochis imponens, vt pro legitimo ſacrificulo, quæcunq; ſacri muneris ſunt, obire permitterent. Diu impoſtor adminiſtrandis Sacramentis inſtiterat, cum tandem deprehenſus, ac Minorum Ordinum charactere quo initiatus exuitur, dein brachio ſæculari traditus, vlciſcente ſacrilegos auſus flamma, Cracoviæ combuſtus eſt. Trãſeo horrenda ſub id temporis latrocinia, homicidia, aliaq; rari exempli, vt inſtituto noſtro minora contingentia. O tempora! ô mores! Cælum nè an homines culpem? Aſtriſnè cauſas malorum imputabo, an mortalium genus in ſcelera diſcinctum, reatui ſubdam? planè ignoro. Autoritas tamen Eccleſiæ facit vt credam. *Habere quidem cæleſtia corpora virtutem effectricem in hæc inferiora agendi; cæterùm nullam inferre voluntati neceſſitatem, quin pro libertate ſua quo velit homo, ſe poſſet inflectere.* Ita ſuoptè ingenio mali ſumꝰ, & innocens cælum non niſi indirectè & per accidens inclinando, tanquam ad ſcelus neceſsitaret, immeritò vapulat. 1652. S Gregorius.

Tranſacta vtcunq; bruma (vt ferme illa rigore ſuo res durabiliores efficit) etiam bellum inhibuerat, quoad cum veris reſolutione, in tantiſper celatam defectionem reſolveretur Vkrayna. Subſiſtebat Campidux Bracſaviæ, aliquando circumſita ditionis propriæ oppida inviſens, vnde prõptius imperia legionibus daret, ac quomodo in pacem affe- Braclavi Tulczyn. Neſterwar.

1652. cta plebs, per ſe inſpiceret; Chmielnicium Czehrynla tenuit, firmo inſeſſa præſidio, & omnia in caſum ac futurum proviſa. Aſt trans Boryſthenem non eadem rerum facies, vbi imagine quietis vetera odia & recens exulcerati animi premebantur; ac vt Chmielnicius reſpiraret, alius pro eo Dux tumultuabatur. Iſthàc Buhaius licentioſæ multitudini quæ albo comprehendi non poterat, & ad ſubiectionem Dominorũ redire dedignabatur, Ducem ſe obtulit, & huic rurſùs Nizinenſi tractu, ſubſtituebatur Mozyra, nuper Tribunatu Corſunenſi amotus. Ante miſſus huc venerat cum levioris armaturæ cohortibus Michaël Woyniłovicius, qui extra vim omnem, iam Militi hyberna, iam poſſeſſoribus vſum fructum bonorum, ex debito præſtaret. Verùm nihil tutum, nihil vſpiam ſincerum reperit iſte, nedum Heris domos repetentibus, ſed nè ipſis armatis legionibus. Vici ac mappalia, ſubductis ante frugibus alimentiſq; deſerta, municipia ac oppida paſsim clauſa, & vbi vim admovent Poloni, vis opponebatur. Moniti per edicta municipes, vt pacata omnia ab amico exercitu ſperarent, ſi & ipſi turbas abdicant: Albo militiæ recens conſcripto ſe tuebantur. Cùm Chmielnicius non in totum ingenitam dediſcens aſtutiam; vnum codicem Regeſtri XX. Millium nupero tractatui conformẽ tranſmiſiſſet Regi; evulgato inter plebem alio, quo ad præſcriptum Zborovianæ pacificationis, XL. Mill: continerentur. Hinc Principi ſervili cõmento illuſum eſt, & præſentiſsima furioſæ plebi occaſio turbandi inſinuata. Comperto dolo, Campidux de reſtringendo præcisè numero requiſierat; cui Chmielnicius nõn aliter in præſens plebem cicurare poſſe reſpondit, niſi ſenſim, ac velut ſuſpenſa manu initió tractaretur. Suſpectabat Campidux ſolicitè Bohdanum, ingenij hominis intelligẽs; iſte viciſsim à Calinovio prolixè ſibi cavebat, etſi militariter apertum, artibus ſubdolis anteiret. Ac vbi Dux petenda à ſe imperia vult, intentus vbiq; & explorans: aſtutus alter & metuens, quo intima conſilia rimaretur, elaborata in ſpe-

Woyniłowicz.

in ſpeciem demiſsione, per nuncios aut literas tantùm, è longinquo agebat. Vnde increſcente odio augebantur ſuſpiciones, inter naturaliter diſsimiles, ac diverſa volentes. Aliquando noſtris, dum viſitandi gratiâ Chmielnicium adeunt ſciſcitantibus, cur non inviſeret Campiducem, opportuno conferendis conſilijs, ac parandæ vtrinq; confidētiæ officio? Excuſavit quod non faceret, cauſam per apologum aperiens. Alebat *(inquit)* non nemo ſerpentem domi cicùrem, ac non modo conveſci filijs familias, ſed & colludere ſolitum. Contigit enimverò, vt exagitatum inſectum morſu ſe ab iniuria pueri familiaritate abuſi, vindicaret: quo caſu excandeſcens Pater, infeſtum anguem reciſâ caudâ mulctavit. Abſceſſu demum ſerpentis, dum res familiaris peſſum it (mos Ruſsis per ſuperſtitionem eiuſmodi inſecta domi alere, augendæ vt autumant rei ruſticæ) piguit exacti domo ſerpentis, ac reconciliando inſtitiſſe. Verùm qui prudens ab ævo habeatur ſerpens, quominùs ab vtrinq; redintegrarentur animis abnuiſſe: nè ſcilicet malè ſopitâ iniuriæ memoriâ, alterutrum, in reconditæ vltionis deſiderium concitaret. Apodoſim fabulæ, haud difficilem captu, quibus diceretur inſinuando. Etiam ſtructas ſibi in vitam inſidias, aliquibus è noſtris in arcano cōmunicaverat; vitando cum Calinovio congreſſui prætextum. Diſsimulabat tantiſper Campidux, donec nuper in Valachia literæ, inſuper aliæ cum emiſſario Hani Szachdemir Scytha interceptæ ſunt. Nec vltra differendum ratus perfidiam exprobravit, ſubſcriptionis charactere neutiquā inficiabili; illo contra conſcium ſe ſcripti omnino negante; imò Campiducem incuſante, quod eiuſmodi delationibus, aures optimi Regis imbueret, non tantùm ſibi infenſo & nocens; verùm magis publicæ tranquillitati inimicus. Vnde Hano Crimenſi ſtimulus, in vindicandam aut ſaltem in præſens requirendam excuſsi nuncij ſui iniuriam; quo in anteceſſum quæſitæ cauſæ, in quamcunq; partem eventus ſe daret, in promptu poſſent haberi. Etiam, quod in ditione 1652.

tione Valachi illata vis eſſet, acerbè Baſilium Palatinum, 1652. nec dum ex nupera clade recollectum, Scytha increpuerat; eodemq; exterrito minis, Polonos facti patratores denunciante, quo ſe immunem aut inſcium teſtaretur. Proin venerat ad Campiducem Dedyſz-Aga queſtum: cui amica excuſatione ſatisfactum credi potuit, niſi ſpecie placati iras ſupprimens, acrius vbi opportunitas adeſt vltionem exequendam, Barbarus deſtinaret.

Matureſcebant ſub hæc in præmeditatam defectionem rebellium vota, tranſ-Boryſthenem maximè commeatum legionibus denegante plebe: vt miles precario vivere inſuetus, extorſive ſuſtentari debuerit; qui ſæpè quæ cogere ſe poſſe putat, rogare non ſuſtinet. Facilè dein factu inter exigentes negantesq; fuit, vt plebs eius oræ incunctantèr ad vim verſa, in Oſtrenſi ditione Woyniłovicij turmas Woyniłowicz. Siemaſzko. ſubitò adoriretur, ac Siemaſzkonis cohortem Drohiczynecijs noctu invaſam, cæſis vltra XX. Polonis, ſtatione exegerit. Conſtabat haud ampliùs edictis, aut monitis, neque inſuper minis ad officium revocari potuiſſe, niſi præſenti animadverſione ac è proximo oſtentata vi, turbæ ſopirentur. Submiſſus proin cum tribus millibus Andreas Potocius, etſi celerrimè allapſus, maiorem iam motum comperit, quàm vt earum virium adminiculo componi poſſet: cum vbiq; tractu latiſsimo arma inſonarent; vt ferè plebs in turbidis læta, & cuncti incolarum poſitâ pacis curâ, ad priorem licentiam relabebantur. Chmielnicius adhæc, velut improbaret quæ flagrantiſsimè volebat, Calinouio ſcripſit, vltra deſtinationem aut ſcitum ſuum turbas oriri; quibus ſopiendis pacato remedio occurrendum eſſe. Mitteret Campidux qui de turbis cognoſcerent, miſſurum & ſe, vel ſi ita expediret iturum ipſum, ac laceſsitam tranquillitatem publicam, exemplari nocentûm pœna vindicaturum. Sed melius videri, ſi è Polonis ac Coſacis delegati, ſervata iuris ſpecie & proceſſu, in factum inquirerent, punirentq;. Facilè aſſenſus Campidux, proin dati Iudices, vbi exactas in-

iuriâ

iuriâ ſtativis cohortes comperêre. Mozyra concitæ plebis antesignano, cum noxijs, pœnæ capitis addicto: è famulitio quoq; noſtro aliquot licentiæ ac rapinarum rei, enſe puniti ſunt. Et quia compeſcere turbas faciliùs eo medio viſum, ſi ex vtriſq; delecti vtrinq; conſervandæ tranquillitati attenderent, in id muneris Kalinovius Bracſavienſis Tribunus, à Campiduce ſurrogatus Iuſtitiæ Præſes: additi quinetiam vnicuiq; cohorti, adſtites Coſaci, hoſpitiorum dimenſores. Talia palam, velut duraturi obſequij ſimulachra, in tempus acceptata; nimirùm dum horna ſeges terræ mandatur, non interturbandæ rei ruſticæ vtilis ſimulatio fuit. Vbi verò ſoluta Comitia, ac exactum ver, opportunitatem perfidiæ aperiebant, vbiq; ſeditio in ſubitum belli turbinem exarſit. Ineunte Maio refectis Noradinus equis Bracſavienſem tractum quà ad Tyram vergit præterlegens, Valachiam versùs iter oſtentavit: quo etiam Thymothæum, præmiſſo tali proxeneta, accingi haud diſsimulatus rumor tulerat. Caſtris conſederat Campidux ad Batovũ, Hyppani haud procul; eodem tractu Thymothæum deſtinatum iter agitare non neſcius: à quo nihil ſibi ſecuri promittere licebat, homine in omne nefas diſcincto; à Scytha quinetiam excuſsione legati offenſo, non iniuſtus ſuberat metus: cum ſubinde Chmielnicius Pater, quô os ſublineret, literis Campiducem monebat: *Thymothæum ſe invito in Valachiam ire, nihil tamen adverſùs Polonos moliri, vt qui nuptialibus curis accinctus eò tenderet; niſi fortè Scythæ licentioſiùs quid attentarent, non ideo nimiùm exlegibus fidendum:* Adhibuêre tunc aliqui fidem, tanquam non inſincere præmonenti; alij ſimulationem ineſſe cenſebant, vt dum filij crimen ex violento in Valachiam incurſu excuſare non poſſet, ſe ipſum tanquam inſolentiæ renitens, anticipata cautione tueretur. Vt vt erat, certè defuit circumſpectio, quæ providentiæ ſoror, fortunæ vim deſpicit; nec opus habet, damnoſa illa in bellicis phraſi. NON PUTÂRAM. Nihil enim conducibiliùs ad ſecuritatem erat, quàm diviſum

1652.

Batoh.

1652. Exercitus agmen in vnum contrahere: id quidem iam Tribuni ſuadere, nè ipſe Campidux improbare oſte[illegible]it; miſſis ad Potocium Woyniłoviciumq; qui accirenti cum modò venire, modò redire iuſsi, manum inijcientibus fatis aggregari diſtulerant; quoad implicata conſilia præveniens hoſtis, poſsibilitatem vniendi eripuiſſet. Vix allatum Scythas contra tendere, cùm quà per herbida ad Hippanim habebantur equi, plures intercepti. Mox faſtu & impetu pervicax Noradinus ſuperveniebat, non ampliùs dubitare ſinens quin hoſtili animo adeſſet. Sed, poſtquam ſigna opponi, & aciem inſtructam videt, gradum non tam retulit, quàm nonnihil ſtitit, cenſentibus noſtris, vbi primum impetum Barbari effudiſſent, receſſuros: etiam captivis referentibus, Coſacorum cùm Thymothæo copias, vitato Batouo, in Valachiam rectâ divertiſſe. Itaq;, dum imminet certamen, haud omiſſa conſilia, quæ tamen ſecuriùs ante periculum expediuntur; Campiduce, quid in præſenti diſcrimine optimum factu foret, ex præcipuis militiæ exquirente Inter alios ea tum Przyiemſcium cenſuiſſe fama fuit. *Deliberare ex honeſto, ſtatuere ex vſu, ſemper pace belloq; licuit, nobis interim dum tempore prævenimur, quod neceſſitas cogit, faciendum eſt. Namq; eo loci res ſuas ſtare, vt meliores optet. Non ideo tamen damnare fortunam, aut accuſare conſilia, quorum tempus effluxiſſet; ſi ſalutis negotium, in integrum reſtituere Numen & virtus valent. Et ſe quidem à prima adoleſcentia innutritum factis, nè nunc quidem in verbis nimium fore: cùm malè retundat impendentem iugulo gladium facundia, & inter diſcrimina diſertum videri velle, propè amentiæ ſit. Duo itaq; proponere, vtraq; cum medio ſubveniendi. Vel iterùm obſidium, Zbarazcenſi ſimile, molitur hoſtis: vel per tranſennam laceſſitos relinquet. Vtinam verò obitèr deſæviat procella, & procus iſte hymenæum agitans, deproperet calidis alibi amoribus ſatiandus. Aſt licet præſagæ mentis arcana premam, ominoſa hæc tempeſtas plus quàm momentum minatur; non prius hoſtibus campo deceſſuris, niſi & Scytha rapinis, & rebellis ſanguine*

noſtro

noſtro nuptias iſtas cumulaverint. Si perdurant ambigua nos ſors manet, præter infallibilem Equorum iacturam quibus vires noſtræ nituntur: quod maius eſt tenebimur velut lupus cavea quoad probroſa deditione, vel demum inulta morte cadendum ſit. Verùm ſubduc Imperator Equitatum, teq; & hunc florem virorum, Patriæ & melioribus ſerva; pedes interea cui præſum, intra valla manebit, vim hoſtis ſuſtinendo, modò apparatus belli, & annona obſeſſis ſufficiat. Ita decedens auctis viribus metuendus expectaberis, neq; deſeres Caſtra ſed relinques, mox affuturus; etiam abſens aderis nobis, aliunde hoſti noxius, quem fallere & diſtrahere, prima bellorum partes cenſentur. Experiar interim ego quid virtus Polona, quid temeritas hoſtiū amplius poſſit: cum Deo bono promittens, quominus vallo ac operibus incluſus, gemino menſe vim ſuſtineā, quam ſi vltra tolerare non dabitur, at certè iiſdē in Caſtris glorioſo fine ſepulturam invenire licebit. Tu demum decides vt promiſſa exolvam, virtuſnè mihi an fortuna defuerit? Adſenſu omnium excepta vox, quia Przyiemſcius dicebat, vt qui clara per exempla ſtrenuitatis, etiam exoticæ militiæ experimentis fortem animum imbuerat. Nam & famoſæ Briſaci obſidioni interfuit; ac in Exercitibus Galliæ Sueciæq; Regum non obſcuro nomine Tribunus meruerat. Sed Campidux obfirmato in noviſsima animo tantum ſibi credebat, experturus quantum cæteris poſſet, cui in omnes imperium. Audiebatur contra miles, alias ad iuſſa promptiſsimus, conſilijs Ducis obſtrepere, prætoriæ cohortis ſignifero dum Caſtris Vexillum effert, enormi lapſu equi in terram provoluto. Ad datum mox ſignum procedunt in campum alæ, haud dubitante Campiduce, quin à tergo obiectu Caſtrorum tutus, prælio experiretur; firmiterq; perſuaſus, ſi provocantes Scythas impunè abire permitteret, præter probrum militare, etiam temeritati laceſſentiū ingens ſolatiū fore. Sex Equitatus, tria pedituum millia erant: etſi exinanita ſigna ac planè mertertia viſerentur, militum alijs ad recipienda ſtipendia, alijs ad deploratos penates, quibuſdam ſine cauſa pe-

1652.

1654. ſa peregrè dilapſis: vnde raris ordinib9, caſtra famulitio et, tùm ac inſtitoribus referta fuêre. Ambibat ea vallum vaſto ſpatio circumductũ, eo intuitu, vt venientibus à Boryſthene legionibus, ſimul ab Humanio Coſacis, (quos vti ſubditos fidos ſibi nuper reconciliatus Dux rebatur) commodè ſubſiſtendi ſpatium relinqueretur. Hinc vaſtitas ipſa Caſtrorum nocumento fuit, quæ contrahere propinquo iam hoſte ſerum, attonitis ſubito diſcrimine animis, inutile. Ingruebant quippè Scythæ, ac vtrinq; ad primum congreſsũ collatis ſignis dimicatum eſt. Marco Sobieſcio Craſnoſtavienſe Præfecto, ac Odrzywolſcio Czerniechovienſe Caſtellano, ſtrenuè Barbarorum vim ſuſtinentibus, æquabili vtrinq; marte & iactura. Sed mox dum ſolita arte velut impares retrogreſsũ oſtendũt Barbari, etiam Kalinovi9 ardentius inſurgentes ſuos repreſsit, ſatiùs pro tempore ratus, ſi iſti recedentibus ſuis incumberent, vt à vallo colubrinis, vberiori ſtrage pulſarentur. Patuit mox, quàm in ſimulatũ receſſum abirent, gyrato protinus agmine revolantes, quoad tormentarijs globis impetiti, ſimili recedendi arte extra telorum iactus ſe ſubducebant. Cùm interim Thimothæus obliquo flexu circumductis Coſacis à tergo Caſtra ſumma vi invaſit; adeo vehementi impreſsione, vt excitati pulveris caligo, non modò plerisq; oculorum vſum, ſed & mẽtem eriperet. Non tulit audaciam Przyiemſcius, ac nè non in verbis quàm actu flagrantior eſſet, ſe cum peditatu obijcit, ac omne ſuorũ robur in adverſos vertendo, ſtrenuè pugnat. Coorti tumultus cauſam ignoranti Campiduci, Vincentius Zelinius turmæ ductor, auxilium in præſenti diſcrimine depoſcens accurrit: cùm eodem inſtanti velut ex condicto illatis ſignis Scythæ in noſtros cõvolarent. Caſtra ingenti ſpatio diducta erant; in quæ diuturnioris ſubſiſtentiæ admonitus miles, crebros ſtraminis fœniq; acervos, in vſum pabuli equis, congeſſerat; qui fortè ſub ipſum pugnæ ardorem, dum omnes in communi periculo ad vallum diſcurrunt, ab igne incuſtoditè habito, aut quod ſatiùs dolo ſup-

Sobieſki. Odrzywolski. Zelinſki

ſo ſuppoſito corripiebantur, inde mox & caſæ militares ar- 1652.
ſêre. Ab extra vrgebat ferrum, ab intra incendium, augebatq; perituri Exercitus diſcrimen denſiſsima fumi caligo, quæ imperia dandi, aut exequendi promptitudinem, præcideret penitùs. Interea Campidux impigrè pugnans vulneratur; ſubit vices Sobieſcius ac ingruentem hoſtem ſuſtinet; & quamvis ſpes reſiſtendi fracta, interritus ſe ſe opponit; quoad Odrzywolſcio ante portam Caſtrorum obtruncato, fortiſsimi quiq; ex alarum ductoribus è veſtigiò caderent. Neq; tamen in noſtris, vigoris conſtantia deſiderabatur, ſi tutum in Caſtra receptum, fortuna reliquiſſet. Quæ dum miſerabili incendio correpta depugnantem pro vallo peditem ægrè tegunt, etiam receptum campo pulſo Equiti haud præſtitêre: Coſacis non ſine pertinaci repugnantium niſu vallum aſcenſione ſuperantibus. Erat inter Coſacos Złotarenko Tribunus, ex vatiniano in Polonos odio Chmielnicio probatus; qui vbi correpta igne Złotarenko.
Caſtra advertit, quâ hortatu, quâ probris, ſuos inceſſanter ad invadenda vrgebat; clamitans. *Parcerent ferro Coſaci, neque inimicæ gentis cædibus hebetarent illud, in quam nudæ manus capiendam ſufficerent, aut quod ſatiùs, præfocandam. Enimvero inſtarent labem Bereſtecenſis ignominiæ abolituri; ſi intercluſa dilabentium fuga, ſuo igne ardentes Tyrannos, ſuis Caſtris velut carcere incluſos, cuſtodiendos circumdant.* Hæc tradita ab ijs qui interfuêre. Re perdita Campidux vbi nihil ſpei reliquum, gemino vulnere ſaucius in medios hoſtes ſe inijcit; (ita conſtans fama tulit) & neutiquam ſe capi permittens interimitur. Animo erat interritus, imperij acer, ſed proprij conſilij tenax & promptior offenſas vlciſci, quàm imminentia arcere. Hinc opinio auſterioris ingenij, & pro indeprecabili habitus plebi: non improficua Imperatori qualitate, ſi ſciviſſet terrori adiûgere clementiæ famā. Eadem Marci Sobieſcij Craſnoſtavienſis Præfecti conſtantia & finis, Heröis ob præclarum animi corporiſq; robur, etiam militari prudentia inſignis. Metatorem Regni Samuelem

1652. elem Kalinovium Campiducis Filium, qui probatæ celeritati equi ſiſus ſalutem effugio crediderat, dum inter avia nemorum viæ ignarus oberrat, ab aggreſtibus oppreſſum, aliqui à Scythis captum credidêre. Interijt & Sigiſmundus Przyiemſcius Notarius Campeſtris, ſimul & Armamentario Regni Præfectus, cuius vtinam conſilio acquieviſſet Dux, ac cum eo Chryſtophorus Grodzicius, miro modo cædi ſubductus capitur. Simul præcipui quiq; Gorka, Koſſakovius Bracłavienſis Iudex, Zelinius, Kłobukovius, Niepokuczycius, alijq; viri fortes legionum legati. Baſſabanus à Scytha, cui ad Corſunium pactum æs non exolverat, indignanter corripitur; Meliore Korycij ſortè, qui Oſtrogienſi legioni impoſitus, Chamambet Murzæ in manus venit, eidem affinitate (vt fama erat) iunctus. Georgius quinetiam Czerny è Novinarum ſtirpe Patricius, poſtquam in Belgio aliquot annis Hiſpanicis ſub ſignis militaverat, natalis ſoli deſiderio, dum per tranſennam Caſtra ad Batovum inviſit, contubernio Przyiemſcij æſtimatus, interveniente certamine, patriæ vitam devovit, cæſus. Solatium cladis habitum, non magis à furioſo hoſte, quàm è caſu & ſæviente elemento perijſſe. Parta victoria effusè Scythæ lætati ſunt, reciſumq; à cervicibus Kalinovij caput, Noradinus ante ſe portari lanceæ infixum ſuſtinuit; mortuo, non ex fide exolutum prioris captivitatis lytrum exprobrando.

Grodzicki. Gorka. Koſſakowſki. Zelinſki. Kłobukowſki. Niepokuczycki. Baſſaban. Korycki. Czerny.

Peculiare hoc habet ſævitiæ febris, vt à fuſo ſanguine vehementius incaleſcat, nam & hîc non clade victoria ſtetit, ſed ſtrage: ſecurior ea Coſacis, ac in totum conſummata, vbi mortui canes non mordent, quod tum ſævientis Złotarenkij dicterium fuit. Is quippè cum Wyſſoczano, Noradynum induxit, vt omnes captivi Poloni necarentur. Atrocis conſilij ratio ex metu proveniebat, quod exacto anno redux è Taurica Kalinovius, vehementiùs recuperandæ Vkraynæ inſtiterat; quàm vt à Rege iuſſus crederetur: vnde Coſaci abundè conſultum ſecuritati ſuæ rebātur,

Złotarenko. Wyſſoczan.

tur,

rur, ſi odioſam & formidabilem potentiam, ſemel pro ſemper ſuſtuliſſent. Aſt inſtrumenta lanienæ iſti dici poterant, autor revera Pater Chmielnicius fuit, qui tertio militari antegreſſum ſecutus filium, in nefarium opus conſilio & pretio cooperabatur. Ferunt crudele necandorum Polonorum poſtulatum, diu averſatum Scytham & vrgenti Złotarenkio palam renuiſſe, non quidem ſtudio noſtri aut humanitatis, ſed nè intercideret præda. Aſt vbi pacti Coſaci, depenſuros ſe capitatim pro ſingulis æſtimium; flagitioſa largitione corruptum, in necem iugulandorum conſenſiſſe. Poſtquam verò condicto inter licitantes pretio, nobiliſsimæ iuventutis capita taxata ſunt: vt numellis aut nervis vincti, producuntur in propatulum captivi, ac confertim per aream ſub dio locantur. Horrendum viſu macellum, ac inauditæ feritatis rabies, vbi non mugientium boum, aut balantium pecudum, ſed humanus cruor funderetur venalis. Compone Phalarim aut Mezentios, & qui alij famoſa Tyrannide claruêre, ſuperat laniena veterum crudelitatem. Ignorare miſeri non poterant quorſum ducerentur, vel animo cuiuſq; imminens fatum præſagiente; neq; reticentibus Barbaris, qui eripi ſibi à Præfectis meſſem belli dolenter ferrent adeo; vt ferrum ſtringere iuſsi ſicarij, diu à potioribus Murzys inhiberentur, ante alios Kapłamo, ac Chamambeto, vltra quàm in Scytha civilioribus moribus, inhumanam Noradino feritatem, & ex ea ignominiam gentis exprobrantibus. Verùm inciſare magis facinus, quàm impedire poterant, non diu & ipſi Præfecti imperio, ac largitionibus Coſacorum evicti. Itaq;, deſtinatum victimæ agmen, cæſim punctimvè, conciditur; percuſſoribus è Nohaycijs fera & inhumana gente delectis, in nudos ac inermes quaſi quaſi vulnere valituro. Acceptæ conſtanti & interrito animo plagæ, cum multi vltro iugulos protenderent, aut fortiores ictus poſcerent; certè omnes vnanimi ſuſpirio ac voce, SALVATOREM IESVM in noviſsimo puncto inclamavêre. Ad prolatum terribile inferis nomen

1652.

Kapłam Cham BetMar

Nohaycij.

nomen

1652. nomen, velut æſtro perciti laniſtæ, quo odioſam vocem quantociùs intercluderent, mactandorum guttura enixiùs præcidebant. Vltra Quinq; millia tam è Nobilibus ſocijs quàm Caſtrenſi miniſterio ea ſtrages abſumpſit, peditatu omni cum ſuis Ductoribus intra Caſtra oppreſſo. Qui ſi pugnantes cecidiſſent, toleranda clades cenſenda: aſt in deditiтios imò vinctos ſævire immanis truculentiæ fuit. Sub patratam necem obequitabant Coſacorum Tribuni, in non parcendum Scythas ſtimulando; & tanquam feræ rabidæ ſanguine fuſo ſatiari nō poſſent, addebant morituris improperia. Triduū poſt impenſum, requirendis ſi qui inter manipulos occulerētur qui beneficio capiētiū Scytharū, vel immeriti excidij cōmiſeratione ſervati ſunt. Præter alios Chryſtophorus Grodzicius Germanicæ Legionis Tribunus; iſti quòd è machina evaporans pyrius, fuſcaverat vultum, vt ſervaretur profuit; qui poſterioribus bellis, præclarum nomen ſub Armamentarij curâ merebitur. Præterea nonnulli miſereſcentibus Barbaris beneficium vitæ debuêre, quos illi ſuum in morem veſtitos, infuſcatis procurata nigredine, vel denſiore hyoſciami fumo vultibus, (cui intra guttur attrahendo perpetuus genti vſus:) quo veſtigantium ſicariorum ſagacitatem fallerent, involutos ſuorum inſerebant manipulis; nonnullis detonſa lanugine oris, ementitus ſub muliebri habitu ſexus, profuit. Quin etiam memorabile factum vt accepi connotari meretur. Dum ſævitur, Matthias Kadzidlovius Cuiavita, Myſzkovianæ cohortis miles, inter cumulos turmalium, imminens percuſſoris ferrum operiebatur. Iuvenis erat corporis robore prævalidus, cum ingenua ex ſervili nece ira ſeu horribili ante ſe mactatorum ſociorum imagine perculſus, diſruptis valentiore brachiorum connisu nervis, aut ex nocturno humore in reſolvendum facilibus, ſubitò ſe erigens, in victimarium irruit, erepto acinace vulnera regeſturus. Verùm nobilior audacia fuit quàm ſucceſſus, cùm ad heroïcum auſum accurrentibus turmatim Scythis proſterni-

Grodzicki.

Kadzidlowſki.

tur

tur à millenis manibus vnus, ac in minutiſsima fruſta conciditur. Quis neget cauſam necis fortiſsimis militum, iam in protectæ Patriæ meritum, etiam in inſignem Martyrij lauream ceſsiſſe. Hæc vt conſignarem, dum nihil ex falſo hauſtum velim, autorem habui Ioannem Szaniavium, qui eadem hac Batoviana clade captus, ſimili aſtu Scytharum liber, poſt multa per ſtipendia mihi commilito, tandem abdicato profanorum armorum ſtudio, in ſacram Reformatorum militiam, nomen dedit. 1652. Szaniawſki.

Eam cladem velut aſtra præmonerent, varia in anteceſſum præſagia oſtendêre: tribus quippè ante conflictum diebus, illuſtri ſideribus per noctem cælo, in áere ignitæ ſcopæ apparebant, in ictum velut aliqua manus exploraret nictantes: quæ demum in gladium ancipitem coibant, cuius manubrium ad Orientem, mucro in Caſtra verteretur. Altera rurſum nox armatas in cælo exhibuit acies, eâ habitus ac furoris congredientium partium deſignatione, vt imminentis pugnæ prototypon, cælum graphicè exhibere videretur. Neq; ſolum ex aſtris prognoſis capi poterat imminentium; (quæ tamen cum ſint pars denſior ſui Orbis, lucem habentia ac tranſmittentia, per æthereos ignes præludunt humanis Deo volente caſibus) verùm è terra quoq; neſcio quis genius, fatalis arcani tum commonebat. Ladyzyni Wiſnioveciorum ad Hyppanim municipio, ſpiritū aliquem ſeu ſpectrum vocale, ex abdito rupis dudum incolis colloqui ſolitum, etiam tum militibus vt quiſq; percunctari auſus, prompſiſſe ferunt. *Ite* (inquit) *nunciate Duci, abeat hinc quantociùs, aut cautè nimium agat; adventare quippè furioſum bibonem illum, qui barbam illi raſurus ſit; & metuendum nè nimiū acre lixivium capiti noceat.* Irriſui habita tunc ſuſpecti lemuris rellatio, demum vbi prædictioni reſpondit eventus, vim Oraculi apud credulos invenerat. Fortè poſt tribus annis, dum Ladyzyni, qui hæc ſcribo moror, cum varijs voce intelligibili, imò cuiq; genti familiari loquentem audivi: ac quo quiſq; ſermone vellet Ladyzyn

1652. extempore differentem. Multi familiarem ſpiritum, ſeu pharædrum credebant; prono Ruſſorum in magicas præſtigias ingenio: alij vita functi hominis animam, expiandis noxis iſthac loci damnatam volvêre; cum neq; ipſe hominem ſe diffiteretur, & Spaſoviû vocari perſeveraret. Quando Varſaviæ Comitia, & quali fine terminata, enarrabat; militem ſtativis laxè haberi, Campanas delubris abripi incuſabat; quæ inter Chmielnicium, ac Moſchum conſiliorum arcana enuntiabat; quandoq; Primipilû legionis, non pro tempore excubias Ladyzni obeuntem, Gallice redarguendo. Aſtrographi quin etiam mirabilem Annum, vnanimiter vulgaris Calendarijs præſcripſerant; præcipuè Zorawſki. Nicolaus Zorawſcius, Aulæ tum à ſcrutinijs cæli, in diem 7mam Aprilis grandem ſolis Eclipſim, in ſigno Arietis incidentem, detrimentoſam climati Polonico ominatus: adnectendo in tractatu ephemerico, Apologum Mercurij, caducæum in manu tenentis, quod gemini ſerpentes ambirēt, eo additamento. *Serpens niſi ſerpentem devoraverit non poterit eſſe Draco:* haud ambiguè innuens, (ſi his logogryphis credere licet) tot cladium interventu, non aliter conſtiturā tranquillitatem, niſi alteruter populus, alterius excidio duraturam pacem ſtabilierit. Neq; Aulæ ſuæ pepercit, ſubijciens Senecæ verſus.

Vos quibus Rector Maris atq; terræ,
Ius dedit magnum necis atq; vitæ
Ponite inflatos tumidosq; vultus,
Quidquid à vobis minor extimeſcit,
Maior hoc vobis Dominus minatur.
Omne ſub regno graviore, Regnum eſt.

Addebat terrarum devaſtationem, peſtem, famem, Annonæ caritatem, ignes, ventos, fluminum inundationes, & cætera, ex grandi ſolis deliquio vaticinatus. Certè per id temporis ars ea in prætio habebatur, vel ob ſolas Stephani Fuhrman. Fuhrmanni obſervationes, typis Gedanenſibus edi ſolitas; quibus ille ſub intricatæ nomenclaturæ gryphis, credulitate

tate aut imaginatione legentium vſus, abſtruſam futurorũ 1652.
eventuum ſeriem, recluſâ velut cortinâ cæli, pandere credebatur: cùm tamen Deus futuri ſcientiam in ſua poteſtate reliquerit. Quidquid ſit, mihi de Vranologia idem cum Tacito ſenſus: *Cuius clara documenta antiqua ætas tulit, etiam noſtra ſuſpexit: quòd quædam ſecus quàm prædicta ſint cadant, imperitia artificum fieri, ac inde corrumpi artis fidem.*

Miſerandæ cladi iungit ſe peſtis, omnem quà latè patet Poloniam pervagata; etiam Vkraynam corripuerat: vnde quód Scythæ accelerato regreſſu finibus Regni exceſsiſſent, multi cauſam ſupponebant ex metu contagij. Videre erat vbiq; repentino Fato ſterni mortales, alios deſertis penatibus in ſylvas, aut ſolitudines degredi: & dum homines avijs nemorum aut camporum ſuccedunt, puriori àëri hauriendo; feræ velut permutatione facta, in oppida, ac vicos, humanis corporibus ſaginandæ, commigrabant. Nec tantùm in avertendum malum remedia, etiam qui cadavera ſepelirent pleriſq; locis defuêre: non contactu modò, ſed àëris infecti hauſtu, contagium vulgante. Medendi periti cauſam peſtis, in àëris ex vapore venenoſo corruptionem reijciunt, qui ſpiritui vitali inimicus, dum principales corporis partes invadit, ſubitò enecat. Itidem Aſtrographi, in hæc inferiora omnem vim ſtellis tribuentes, epidemiæ vniverſalis cauſam àëri tribuunt, quando à corporum cæleſtium aſpectibus, humanæ naturæ contrarijs, vitiatur. Etſi diuturna obſervatione rudiorum, quibus ex effectu cauſas rerum cognoſcere licet, compertum habeatur; eiuſmodi àëris vitia aut infectiones, circa vniverſalis Iubilæi recurſum plerumq; oriri, ac per incrementa aut remiſsiones contagij, in ſeptennium quandoqùé perdurare. Cracoviam alijs Regni vrbib9 populoſiorem, graviùs tunc peſtis exercuit; etſi natura loci, ex benigniori cæli conſtitutione, magna præſidia adverſùm vim mali habere videatur. Cœpit hìc lues ſub finem Autumni Anni 1651. ac per hyemem, cuius rigor moderari malo creditur, nihil remit-

1652. tens, ad præſentis Anni Menſem Octobrem immediatè ſævijt: quo temporis interſtitio, ad XXXVI. hominum millia ex incolatu vrbis deſiderata ſunt, præter eos, qui in receſſu campeſtri, inter latebras aut cellaria abſumpti, incognito periêre. Enituit tunc Reginæ Ludovicæ pietas, pecuniam in coëmenda victualia ſubminiſtrante, quibus morbidi per contubernia alerentur. Neq; Magiſtratus Vrbis defuit ſedulitas, iam erecto Lazareto ſeu Noſocomio generali, iam Medico Chirurgiſq; non ſine ſumptu inductis, qui curam periclitantibus ſubveniendi præſtarent. Cumprimis egregia opera *Zacherlæ* Cõſulis, qui non modo de remedijs cõtra peſtilentiam providit; verùm adversùs rapinas, ac ædium expilationes, vigilanter egit. Plurimorum ſiquidem fortunas diripiebant veſpillones, publico ſtipendio ad humanda mortuorum cadavera inducti, parum habentes defunctorum bonis potiri, niſi etiam vivos, vt quemq; ex opulentia notum, in prædam deſtinarent. Enectorum quippè capita vi peſtis findente, humano cerebro oſtiorum poſtes aut peſſulos illinebant, quo virulentiâ contactu inſinuatâ, ſanos quoq; inficeret, perimeretq;. Etiam incendium vrbem eam tunc afflixit; quo item fortuito igne Lublinum celebris Tribunali Regni locus, Caliſsium, Częſtochova, Vſcie, aliaq; minoris nominis oppida in favillam redacta, vel extantibus in hanc diem ruinis, vnde ſuos incolas immite exegit elementum. Nec minus pepercit fluminum exundatio, aucto diluvij in ſpeciem ex continuis imbribus Viſtula; qua parte Caſimiriam à Cracovia interſcindit, evolutis aquarum incurſu ſublicibus pontis, vt eluvies adusq; Monaſterium Bernardinorum, cubito tenus terram inundaret. Idem, alterâ parte Caſimiriæ ſuetum alveum ſupergreſſus, ex continenti fretum ingens efficiebat, grandi accolarum periculo, quorum nonnulli ſubitò malo præventi interiêre; alij vorticoſo gurgite cum ædibus abrepti, multi item quibus benignior ſors trabes aut ligna præhendere permiſit, à naviculariis extrahebantur. Non illepidum

Zacherla.

Lublin, Kaliſz. Częſtochowa. Vſcie.

dum

dum viſu,defluenti fœni acervo, lupum ſimul cum capra inſediſſe, mirâ in præſentiſsimo periculo Sympathiâ: caſa quoq; lignea, cum fundamentis abrepta, ripæ adnatavit, in qua trium puerorum mater, famelicæ proli ſubcinericios pararet. Relata narro. Hoc tunc Vandalus noſter (Divæ Magdalenæ ſacro die) violentiæ ſpecimen dedit, vaſtior, credo & magis furioſus, vbi ingenti oſtio Bakhidi ſub Danțiſcano littore illabitur. 1652.

Poſtquam dolendam Exercitus cladem, cõſtans vbiquè fama tulit; tota paſsim Polonia trepidatum; quos fatali prælio ſors ſubduxerat, maiora vero nunciantibus. Sanè ſi vnquam miſera tùm Poloniæ facies erat, florentiſsimo vnâ cum Duce ſublato exercitu; altero vltra Boryſthenem indagine clauſo; cum ab intra nihil pacatum aut ſincerum appareret, funeſtiſq; diſsidijs ac ſuſpicionibus omnia ſuſq; deq; miſcerentur. Quid ſi Scytha ſucceſſu ferox, in vacuas defenſore Provincias involaret? Chmielnicius cum intimis viribus peſte exinanitum Camenecum oppugnaret? Thymothæus pro innata phræneſi ſubmontano tractu illapſus, Cracoviam cor Regni adoriretur? Moſchus fidei ſuſpectæ Lithuaniam premeret? vt tunc inter coniuratos hoſtes cõdictum fuerat. Quis non ſecurim ad radicem poſitam dixiſſet; niſi quòd Arborem Regni huius, reciſis in tempus folijs, non dum cadere Fatum deſtinaverat. Prævidens remedium malis Rex, Comitia extra Ordinem ſtatibus indixit, anxius & dolens, nè is actus nullo iterum ſucceſſu incõpenſabili iacturâ diffluerct. Nihilominus animi inter adverſa retinens, ſupplendis quæ præſens tempus ferebat, iterari Edicta (Inſtructiones) iuſsit, quæ ad Conventus Particulares dimiſſa, adderent ſtimulos, vt ſaluti publicæ priùs, quàm gloriæ conſuleretur. Itaq; gens illa, quæ exacto anno victorem ſe obtrita Rebellione tulit, modò revoluto fortunæ orbe, quadamtenus de extremis deliberabat. Antequam Comitiorum, priùs ſtatum turbidæ Ruſsiæ expono. Ætate ac merito inter Tribunos militares præcellebant, Sta-

1652. niſlaus Potocius Podoliæ, ac Landzkoronius Bracſlavienſis Palatini, qui proviſis quantùm in arcto licuit rebus, conſilia reſiſtendi, ſi vis ingrueret vlterior, Leopoli agitavêre. Ac primò recolligendis militũ manipulis inter ſe curas partiti, Bracſlavienſis quidem ad Gliniany ſubſtitit, tutiorem præſtiturus Leopolim, ſi viam quâ hùc itur, præcepiſſet: Potocius ad Strumielcum nonnihil deflexit, cohortibus quæ à Boryſthene remeabant, ſe ſe iuncturus. Iſtæ ſiquidem poſt Batovianam cladem dum Coſaci in Valachicas nuptias intenti agunt, eo modò ſe indagine expedivêre. Obſervabat traiectum fluminis multitudo plebis, vndiq; terga abeuntium carpendo, illis Novogrodecum Severiæ petere oſtendentibus, quo iſthàc in Lithuaniam penetrarent. Aſt arduum iter, nec eluctari poſsibile, circumfuſis vndiq; globis, ac quo longiùs proceſſerant, augebatur in maius diſcrimen. Abitus parùm diſtabat à præcipiti fuga; cremaverãt currus, ac famulitio in Equos vectorios recepto, oberrabant magis quàm abibant; donec plebs traiectum Boryſthenis hactenus obſervans, trans flumen deſerta ripa iverit, vagos ac laſſatos in loca naturæ ſitu invia compulſura. Interim noſtri obiectis perfunctoriè manipulis, diſtinebant ſequaces vt eluderent; ac inter continua diſcrimina laſsis qui inſequebantur, obliquo ad Boryſthenem tractu deflexêre. Hìc enimvero quotquot fortuitos lembos, (Baydaki, aut Wiciny,) celeritas occupantium nacta, protinus inſidebãt; ac quo vitã vni diſcrimini eriperent, remigij inexperti aquis credebant. Inſtitum traiectui maxima cunctorum feſtinatione, etiam, vt àere neceſsitatis ingenium eſt, pleriq; è famulitio, complicatas trabes ligneas, tum ſepiũ fragmenta viminibus confaſciata, item dolia, comittebant amni, quibus latè ſtagnantes aquas prætervecti; demũ vbi in vlteriore ripa conſpiciuntur, hoſte volucrem traiectum haud ſatis demirante. Hinc acceleratis itineribus Pavoloſciam verſùs tetendêre; non ſine iuſto Chmielnicij metu, nè penatib9 Vkraynæ per abſentiam ſui, graves quia laceſſiti hoſpites forent. Comi-

Comitia ad diem XXIII. Iulij celebrata ſunt, adverſus impendentia pericula ſolùm & vnicum ſalutis remedium. 1652.
Etſi aliquæ primi ordinis Provinciæ, quo ſubitis periculis occurrerent, contrahendo militi delectus inſtituerant, aut collectas tributorum indixerant, inſuper ſancitis publicæ expeditioni armiluſtrijs, quo excluſa Comitiorum aut morâ aut caſu, ſubſidium militis ærisq; pararetur. Cracovienſis præcipuè Palatinatus, vt gradu ita exemplo præivit; contracta Mill: CC. Equitum ala, cuius cohortes, patricij eiuſdem Provinciæ, ſub Rotmagiſtrorum nomine ductarent. Hi fuère Samuel Scibor Chelmſcius, Staniſlaus Neczuia Dembinius, Staniſlaus Morſztyn, Criſtophorus Krupka, Alexander Chrzaſtovius, ac Albertꝰ Rarovius. Equidem prompta hìc in vtramq; Palladem iuventus, nam ſeu humaniora ſtudia reſpicis, propè ac in ſinu Cracovienſe Lycæum habent; alacres deinde ex ſcholaſtico pulvere, ad militiæ munia progrediuntur; vt rarus ex provinciali Nobilitate ſit, qui non exercitam per Martios actus indolem, ad œconomica tranſtulerit. Hinc patritij abdicare militiæ munia probrum cenſent; & quia filius imago Patris eſt, non in lineamenta modò ac Symmetriam corporis, verùm in mores quoq; ac animi qualitates, immigrare nituntur. Chelmſki. Dembinſki. Morſztyn. Krupka. Chrzaſtowſki. Rarowſki.

Ardentiſsima febri decumbebat Rex, quam à deſperata curatione Malignam vocant, quæ vbi ſexdecim dierum ſpatio, corpus ſua mole craſsiùs depaſcitur, multi extrema adeſſe cenſebant, vbi ſimul curarum æſtus animum, ac vis febris corpuſculum laboribus attritum, exederet. Tunc quoq; peſtis Varſaviam invadens, non lentè vt fit in principio, ſed ſolito vehementius graſſari cœpit, è ſervitijs Aulæ aliquot ea lue correptis. Aſt vbi humana conſilia ceſsãt, ſuperna incipiunt; & humanitùs deſperati, Divina ope eriguntur. In brevi namq; remittente morbo, valetudini Rex ſensim reſtitui cœpit, vnde ſpe reviviſcente, cuncti intenſiùs, negotijs publicis vacavère. Alexander Sielſcius Strezyçenſis Præfectus, moderamini cætus Nunciorum impoſitꝰ Sielſki.

erat,

1652. erat, quod ferè omen felicis Comitiorum concluſionis, vnanimiter electus. Advertit primas curas Suecia, irritò perpetuæ pacis tractatu, non obſcurè futuri belli minas iaciens. Itaq; Commiſſarij, qui Lubecæ Sueticis congreſſuri eſſent, plenioribus inſtructi mandatis, attendere iuſsi; nè quid ad concilianda cùm ea gente pacis iura, ex æquo & iuſto intermitteretur. Ab alijs lateribus, ſi non in totùm res pacatæ, ſaltim ſuperficie tenus imago tranquillitatis inerat, cùm & Auſtriacæ domus vicinitas, ſanguine & officijs regnantium firmaretur: etiam Moſchus aliquali, per Staniſlaum Witovium Sandomirienſem Caſtellanũ reſpõſo, adhuc ſimularet ſe amicum, quò diſsimularet hoſtem. Ergo verſis ad tuendam Patriam ſtudijs, nihil tum in eo cardine deſideratum, Lublini *Commiſſione*, Tribunali Radomiæ inſtitutis, vbi excuſsis fiſci rationibus, deſiderijs militum ſatisfieret. In eum finem laudatæ contributiones agrariæ quæ L. Mill: Exercitui exolvendis ſtipendijs ſufficerent. Indicta & publica Expeditio Nobilitati, noviſsimum ac vſu probatum tutandæ Patriæ præſidium.

Witovſki.

Exautorati quoq; Procancellarij fautores, aliquid tunc pro cauſa tentare auſi; quoad detectis in præſens molitionibus, autor in totum corruiſſet. Perſtrictus ille nuper judiciali Banno, Viennam Auſtriæ perrexerat; valituro, vbi cætera ſecus cecidiſſent, Imperatoris patrocinio, ſe erectũ iri ſperans: Aſt Aulam illam non nemo pigrum mare dixit, quæ antequam quicquam decernat, annum trahit. Hìc vero omnis moræ impatiens, vbi in ſuſpenſo hæret; Sueciam reſpexit, rebus ſuis magis & citiùs opportunam, ſi ſub agitatum perpetuæ pacis, aut prorupturi mox belli negotium, Regno illi acceſsiſſet, priſtino ſtatui Exul reſtituendus. Proin, diverſas abitus Viennâ rationes prætendens, (vbi tum ſigillum, muneris olim ſui inſigne furto ſurreptũ, poſt per Comitem Starenbergum Aulæ Cæſaris Præfectum remiſſum Regi fuerat) ad Carolum Wrangelium Sueciæ Architalaſſum Croneburgum ivit; inde Stokolmiam, quæ

Starenberg. Wrangel. Cronbug. Holmia.

Succo-

Suecorum Metropolis eſt, non inhonorè remiſſus. Siquidem genti bellum in Poloniam apparanti, percommodum acceſsiſſe videbatur, prodromũ nanciſci eum, qui non modò mores ac genium gentis, ſed intima arcana Miniſter Status introſpexiſſet. Hìc dùm modo ac ſpecie aſylli manet, dimiſerat Ioannem Iaſienium, diuturniore obſequio familiarem, vt tanquam natalis ſoli deſiderio herum abdicans, in Poloniam rediret; ac omni ſuſpicione liber, veteribus fidisq; amicis in Regno per epiſtolas conventis, ad Coſacos inde diverteret. Et reſponderat initio fiduciæ Iaſienius, niſi poſt traiectam Balthidem fortuna, vt fallax illa ceſpitaſſet, in ipſo planè ſuſcepti negotij limine. Siquidem Wyzycius Koniecpolianæ cohortis Optio, in itinere obvium nactus, ac quorſum & vnde veniret perquiſitum: dum è Suecia renuntiato Radzieiovij famulatu, in Poloniã redire reſpondet; ac fidem non ficto reditui aſtruens, quo loco ibi Herus ac fortunâ eſſet, quaſi retecto per ſimplicitatem arcano referebat. Suſpicere ad hæc hominem Wyzycius, ac alia ſuper alijs ſciſcitari; cùm ex aſſeclis quiſpiam grandiores clitellas, ex pondere exploraturus, vbi leves eſſe, nec niſi papyro infartas comperit, aucta ſuſpicione fraudis, Varſaviam non incuſtoditè ſecum conduxit. Continebantur ſarcinis literæ diverſo argumento ſcriptæ; inerant ſchædæ puræ, ſeu chartæ virgines, manu propria autoris ac ſigillo obſignatæ, quas latori ex vſu inarare ſcripto liceret. Etiam inter excuſſam papyraceam farraginẽ, reperti codicilli, ad Chmielnicium Tribunosq; Coſacorũ (narrata non viſa trado) ſcripti; quibus recenſebat gravamina, per inclementiam aut æmulationem illata ſibi: cauſam iniuriæ ſubnectens, nè violarentur immunitates Zaporozcenſium; nè Bereſtecciâ, perdendis illis Rex Kijoviam pergeret; deniq; quòd conſilijs deſolandæ Vkraynæ adverſatus ſit, ſola Exercitui eorum benevolentiâ devinctum vapulaſſe. Conſecuta inde quæ pateretur: abrogationem Magiſtratus, immeritum exilium, vitæ diſcrimina, & alia,

1652.

Iaſienſki

Wyzycki.

Vu rećti-

1652. rectitudine ſuâ, ſibi exitiabili. Inventum tamen oppreſſo aſylum in Suecia, apud invictam Heroidem eius gentis Reginam, apud quam res ſuas eo loci eſſe, vt non meliùs in Polonia velit. Cuius Maieſtatem Reginalem etiam iniurijs exercitus Zaporoſcenſis condolere, nec refugere patrocinium. Proin, mutuæ ſtabiliendæ confidentiæ, mittere latorem præſentium, per multa fidei experimenta probè cognitum; vt quæ ſeries literarum haud comprehendere queat, Duci Zaporoſcenſium Tribunisq; à S. M. oretenus enuntiaret. Iam verò in rem vtriusq; conferentium fore, ſi lator gratè acceptus, idemqué celeriter expeditus fuerit. Iuſſus Iaſienius liberè promere, quorum cauſa ad Coſacos miſſus? abditam ſchædam depromſit, exhibiturum ſe vltro aſſeverans, niſi requiſitione præveniretur. Scripti eſſentialia, vt ex certis Commentarijs excerpſi, ſubiungo. Ablegandos in Sueciam, à Duce Zaporoſcenſi duos treſvè prout libuerit, nũcios: modò perſonas idoneas, characterisq; Græci peritas, quippè Ser: Reginam eandē linguam probè callere. Ablegati ſufficientibus mandatis, ac omnimoda facultate inſtructi, ad concludendos mutuæ *Correſpondentiæ* Tractatus mittentur. Quatenus verò aliquis ex Clero Græco-Ruſſo, ad latus pro continua reſidētia mitteretur, id S. M. enixè velle. In patrocinium reale Exercitum Zaporoſcenſem, à S. M. ſuſcipi protegendum, ampliandum, nihilq; intermiſſuram, quòd decori ac ſecuritati eius conducere videbitur. Suecorum copias, quæ in parato ſint ingentes, tranſactione patrocinij concluſa, ſine morâ contiguum Poloniæ limitem intraturas. A Rege Poloniæ quæri ſolicitè modos, perpetuæ pacis cum Regno Sueciæ ſtabiliendæ; Lubecæ propediem congreſſuris vtriuſq; partis Commiſſarijs: verùm Regiam M. omnino à Tractatibus averſam. Conſuli item oportere, legatorum abutrinq; mittendorum ſecuro commeatui; cùm æqué ex mora, ac patefactis arcanis maneat periculum. Cum Scythis retinendam ſocietatem; Tranſylvanum in partes pertrahen-

trahendũ, interpoſito ferendæ viciſsim opis iureiurando. 1652.
A Dynaſta Valachiæ enixè cavendum, vt potè modicæ fidei,& alibi propendentẽ. Cum Polonis interim omni quà tractatuũ quà armorũ experimento abſtinendũ; in ſuſpenſo habitis conſilijs, aut eluſis, cunctatione; donec vtrorũq; vires in expedito ſunt. Dum à milite Suecorũ invaditur Pruſsia, iure belli acquiſita bipartito ceſſura; ſcilicet Balthico mari cohærentia Suecis; dominium Vkraynæ penes Coſacos tranquillo vſu fructu firmabitur: Præſens literarium inſtrumentum, vbi probè lectum & intellectum fuerit protinus exurendum; nè fortè neglecta arcani curâ, aut aſſervantis incuria evulgatum, opportunitatem agendi peſſundet. Datum Stokolmiæ die 10. Maij. An. M.DC.LII. Pauca adiecerat ad Wyhovium Tribunosq; : quovè ſociandis armis maior inſtinctus eſſet, Orientales Ruſſæ Eccleſiæ ritus, ſummoperè placere Regnanti Sueciæ, dixit; gnarus illicio æſtimatæ religionis, animos mortalium validiſſimè moveri, trahiq;. Vbi verò ex contentis patuit, Civẽ Patriam, ac Miniſtrum Principem ſuum abdicaſſe; elanguerat agentium pro eo fervor, cunctis novum Poloniæ Coriolanum, perduellione aperta maculoſum, deteſtantibus; repertis nihilominus, qui confictas obiectiones aſſeverarẽt, quatenus Exul noviſsimo caſu protereretur. Sed iſti clã, nec niſi per emiſſaria ſcripta. Aderat ſub hæc nõ nemo qui è Suecia in Tranſilvaniam divertentem Radzieiovium, à ſubornatis ſiccarijs in itinere iugulatum vulgaret: eâ affirmandi pervicaciâ, vt exangue interempti corpus, depoſitum Bełzycijs ſe vidiſſe, vel tradito pignore contenderet. Ac nè quid pro cauſa aut cõtra dixiſſe videar, circumlatam tunc Apologiam ſubiungo vt totum de rei veritate iudicium lectori maneat. Senſus talis erat. *Duo ſunt, quæ deſperatas reorum cauſas tueri ſolent; ex innocentia abſolutio, aut ex fuga præſidium. Et innocentũm quidem nemo alea damnatus eſt; vbi ad humana Tribunalia ventum, vt clarior Iuſtitiæ candor ſit, per temporis interſtitia defæcandum; excluſa feren-*

1612. *ſa ferendæ ſententiæ præcipitantia. Inter pares quidem ubi iure diſceptatur, aliquando vacillat, quandoq; iuſta cauſa triumphat: ſi cum ſuperiore contendis, evaleſcit per moras veritas, deſpumatoq; ira ac odij affectu, ſincerius admittitur invisi capitis defenſio. Ita irati Saulis præiudicio David ſuccubuiſſet, niſi confragoſis montium abditus, aut Hathea in aula ſpecie deſipientis ſapuiſſet: Sieciechus in Polonia, ubi ad ſcopulum diſgratiæ Aulicæ offendit, in exilium abijt, ſperans fore, æſtimatione innocentiæ, poſtliminio Patriæ reſtituendum. Nec diſparem abſceſſus Radziejovij cauſam, ut minus quo remotior ab igne vereretur; & qui probè ſciret, longas & graves Regibus eſſe manus. Eò conſilio deceſſiſſe Patriâ, Regiâ, Tribunali, Domo; ut tandem per intervalla temporis, in melius diſpoſitam clementiã, opportunâ vulneri patientiâ emolliret. Itum dehinc ad amicam Cæſaris Aulam, prehenſaſſe Gallicam interceſſionem, Pontificis imploraſſe ſuffragium: ubi tanta media cooperantur nihil, iviſſe in Sueciam, ut longinquum dirimente freto exilium, ad commiſerationem efficaciùs, vel ſaltem ad ſecuritatem tutius foret. Eius demum Regni Reginam deprecatricem exambiviſſe, propinqui ſanguinis neceſſitudine Regi devinctam; cùm pars generoſa humanitatis cenſeatur, ſequiori ſexui tribuere ea, quæ viris negarentur. Hic receptum miſero datum, ut conciliaret non irritaret Principis ſui affectus. Aſt perduellem eum, ex ſolicitatu in exitium Patriæ hoſtibus? Minimè vero; quippè non ita natum veterrimæ ſtirpis Civem, ut exuto natalis ſoli amore, optimæ Matris cui omnia debeat, in inſtanti oblivíſci potuerit? Nõ ita formatum virum ac Miniſtrum ingenio perſpicaci, ut grandis momenti negotium, in fide homuncionis planè nihili reclinaret; pateſcente arcano, non modò indelebili nota proditor ſuorũ; verùm etiam innocentes filios totamq; domum ſubverſurus. Aſt ſi nucleum exprimere datur, hoc in rei veritate fuit. Inſiſtentem medijs, quibus Regis ſui gratiam repararet, concrediddiſſe Iaſienio, tam tum Miniſterio ſuo valedicenti, ſyngraphas ſeu chartas puras, ſubſcriptione manus firmatas; ſalutandis aut exorandis in opitulum amicis, quæ ex uſu & opportunitate, à fido*

ut pu-

vt putabat latore, ſcripto inaratæ exhiberentur. Factum inde, vt quæ in adminiculum ſui erigendi Exul ſervo nequam crediderat; ea à proditore in inſtrumentum ſubvertendi Heri diſponerentur, contentis adulterinis imbutæ. Nam cur lator non obliquo extra Poloniam itinere ad Coſacos deflexit? aut per diverticula viarum, Lithuanico limite aut montanis receſſibus, ivit? Sed Varſavienſi tractu, via Regia oberrans, vltro ſe capientium manibus inſinuavit? Iam verò conſultò obvius, ſponte confeſſus, nihil virile dum manus injicitur auſus, arguunt ab æmulis corruptum, & Heri proditorem extitiſſe. Quod ſi in delatione homo nefarius perſtat, exhiberetur vlterior criminis probatio; excuterentur circumſtantiæ, admitterentur teſtimonia, daretur tortor & equuleus, quibus tandem expreſſa veritas, doloſas impoſtoris artes retegeret, aut inviſum ſemel reum convinceret, infallibilibus perfidiæ argumentis. Verùm hic abſens & inauditus per legem publicam damnatur; ad latus fovetur ſervile ingenium, & ſpecie detenti præmia proditioni expectat. Quod verò Regnum Reginaq; Sueciæ, facto commentitio prætendantur, id planè iam à vero abeſſe, quàm ſit propè iniuriam. Qui enim credibile fuerit, tam ſubitò advenam, in arcana Status Regni illius immigrare patuiſſe; vt penes Exulem Polonum, manerent arbitria rerum, in Curia Suecorum. &c. &c. Talia ſparſa, quibus autor ignarum ſe cuiuſquam contra Patriam moliminis, & inter liquidiſsimam innocentiam, ac ſortis iniquitatem deſtitutum, acerbè querebatur. Interim lex in Comitijs lata, quâ in pœna perduellionis condemnatus Exul. Eius ſumma. *Dei beneficio factum, quod Ioannes Iaſienius, Hieronymi Radzieiovij familiaris, miſſus cum literis eiuſdem Domini ſui, manu omnibus nota ſubſcriptis, ad Hoſtes Regni, pernicioſa conſilia ac molitiones in perniciem Reip: continentibus interceptus fuerit: ijs malè affectus in Patriâ autor, præter commiſſos in anteactum exceſſus,* Cointelligentias *cum Rebellibus init, ſecreta ſtatus pandit, ac media modoſq; hoſtilitatis contra Poloniam ſuggerit, mutua auxilia expoſcit, & ad coniunctionem armorum contra Remp: ſolicitat* 1652.

1632. *& urget: quo ipſa facto perduellem ſe demonſtrat. Proinde eiuſmodi inſtrumentis literarijs, in frequenti Ordinum conſeſſu palam lectis, & commonſtratis, conſilium ſtatuum noſtrorum, vnanimè ſecuti, ne is idem malitioſus, ac perfidus, erga Rempub: verò ingratiſſimꝰ homo, locum inter honeſti amantes, ac fidem nanciſci queat, eundem pro perduelli Reip:, hoſte Patriæ, & perpetuo infami declaramus, & iudicamus Conventus præſentis autoritate. Nihil derogando honori & bonis Fratrum eius, ac ſalvo iure omnium Creditorum.* Eo tum perculſus, magnum nuper in aula nomen Radzieiovius anathemate, codici legum inſerto & manente; donec poſt reſtitueretur in integrum. Verum eſt, dum merita creſcunt, dormiturire in Aula gratiam, adverſùm demerita nimiſquam vigilem. Non abs re monitum.

Diſſimula, ſimula, ſervi benè, ſed malè fide
Deniq; nulla bonus, vir tibi dona pete.

Iaſienius ex quo res novas moliri compertum, aliquandiu ſub cuſtodia detentus, poſt Mariæburgum amandatur. Neſcio quâ ergaſtuli eius proprietate, vt velut flumen Lethes, tam facti, quam facientis inducat oblivionem. De inſtituenda militari diſciplina, multis in Comitijs & acriter diſceptatum, nimiſquam diſſoluta ea, ac in licentiam rapinaſq; diſcincta. Cùm attritus & egens miles, contractam ex caſibus belli inopiam levaturus, oberraret dolendis circuitibus; ſtationes, ſubvectiones, alimoniam, exigeret; & quo ipſe ab hoſte habitus modo, eo miſeros ruricolas tractaret. Neq; tantum Regijs & ſpiritualium bonis gravis, etiam per hæredia, ſimili licentiâ graſſabatur; quæ per legem eiꝰ oneris immunia ſunt, vt potè Nobilitate ad ſervitiũ militare, obſtricta. Magno tunc experimento compertũ, brevi adulta quamvis vitia corrigi poſſe, ſi quæ, per legem optimè ſancita, haud irremiſſo exequentis rigore, in effectum deducantur. Aſt, quia in præſens ſine Duce, ſine ſtipendio exercitus; neq; Legionum Præfectis corruptam diſciplinam reducere intra orbitam poſsibile erat; detrectante im-

ſe imperia, ob non ſolutum æs milite; & qui blandimentis, nedum congruo rigore intra ſigna contineri quivit. Ex ordine tamen viſum, intentione ſi non effectu ſubvenire malo, ac ſcripta lege vagos licentioſi militis diſcurſus ac rapinas, ſanè dolendas, cohibere. Nam quòd non aliud hoſtis vellet, aut faceret, niſi diripere ac vaſtare inimicæ gentis agros; id proprius miles præſtat, deſolando quæ armis tuenda ſuſcepiſſet. Certè miſerabili Colonorum ſorti indolendum, vt non ineptè quiſpiam Poloniam *Infernum ruſticorum* dixerit. Quotidianos iſti Heris labores præſtāt, ac ſub diverſis dominatus vocabulis, deſpoticè habentur: rurſùm collectas agrarias, raſtrales, fumales, capitum cenſus, & quæ alia contribuendi genera ſunt, exolvunt; cùm gravior publicis exactoribus miles, abſumit & depaſcitur, quidquid miſeri pro ſe ac familia ſervabant. Neq; ſatis; cohors vna tranſit, tranſit & altera, ſupervenit quandoquè decima, omnes alendæ ſunt, dandum cunctis: quodſi nolit aut non poſsit, malè mulctatur à diverſitore hoſpes, ac quandoq; inſolens Lixarum genus, rem aufert cum pulviſculo. Diffugientibus vbi oneri impares agricolis, deſolantur rura, rareſcunt oppida, agricultura deſeritur, mercatura ceſſat, vacant artificum officinæ; inſuper Heris reditus, publico decedunt tributa, diuturniore à milite propria deſolatione, qualem hoſtis in tempus perfunctoriam præſtaret. Haud ignota loquor, activè & paſsivè expertus. Sequentib9 annis Dei beneficiū erit, quando Regnantis felicitas, aut Ducum ingenia diſciplinam militarem, ſimul conſervandi agrïcolarum ſtatus rationem reinducent poſtliminio, ſtabilientq;. Etiam quo exolvendis ſtipendijs, faciliùs pecuniæ publicæ expedirentur, partiri Exercitum in Palatinatus placuit: vt reſpondente quantitati Contributionum, militum numero, Commiſſarij per Provincias delecti, iuxta cenſum armiluſtrij cohortibus exolverēt. Eum ſalarij militaris modum, multi tum vtilem Reip: cenſuêre; etſi non nihil ex procuratione Quæſtorij muneris detra- 1652.

1652. detraxiſſe videretur. Demum evenit, quòd ſemper ſolet, res novas ac recens inventas novitate ſua ſapere, protinus abrogandas; conformi publicorũ conſiliorum virtute floribus, qui quamdiu recentes, tam diu grati. Qui tunc ius Nobilitatis Polonæ conſecuti, memorabo, cum præcipuũ Annalium munus ſit, vt heróicos actus, ita agentium perſonas, brevi nomenclatura ſubnectere. E præcipuis erat Franciſcus Hermannus Saxoniæ Dux, Matre Brandeburgica natus, vetertimo ex vtraq; linea progenitorum ſtemmate. Quæ enim alia hac Electorali ſtirpe antiquior? quæ tot editis magnis Principibus fœcundior? Saxones Orbi ſuperfuſi Anglos ſubegere; Cimbricam Herſoneſum poſſedere; ab Ottone magno Occidentis Imperatore; à Videkindo per Capetos Francis Reges dedêre; Sabaudicam domum æmulam Regibus fundavêre; demum interlapſu ſæculorum, quæ magnis familijs periodos inijciunt, nihil imminuti, pro Primicerijs Electoralis Collegij agunt, duratione, vltra aliarum Proſapiarum fata, memorabili. Hic igitur Princeps, in gremium Campi Dominæ libertatis, publico diplomate receptus, ac honorum bonorumq; Patriæ capax declaratus; vbi prævio fidelitatis Iureiurando, ſe intra viſcera Regni novus Civis contuliſſet. Quis crederet, adeo calamitoſam Poloniam, à tantis municipibus exābitam? & cuiꝰ multifariam afflicta ſalꝰ, vt in eius decora, tranſcribi externi ſatagerent. Belligerante olim (vt nonnihil cum venia Lectoris deflectam) in Italia Pirrho, quòd locus quùm Caſtris hoſtis Rex inſederat, emptorem inveniſſet, prodigij locum meruit; magis mirum, cladibus, peſte, externorum conſpiratione agitatâ Poloniâ; repertos nihilominus, qui veterem Patriam addicando, Regno vndecunq; afflicto incorporari præoptarent. Etſi mirari magis, quàm ambitus cauſam aſſequi licet; cur è Ducali Familia Princeps, cuius ſtatus ſupremæ poteſtati immediatè ſubiectum ſe ferat, æqualitati Iuris ac pœnæ, quibus libertas noſtra conſtat, ſubijci volverit; innato Regulis Germa-

Indigenatus Franciſ. Saxon; Dux.

niæ

niæ faſtu, & privati decoris æſtimatione, externa faſtidientibus. Eodem Equeſtrium albo recepti, Ioannes Vdalricus Schaugotius, ac Chriſtophorus Houvaltus, Nobili domo è Suecia oriundus, ſed qui ſub Cæſareis ſignis, per militiæ gradus ad honorem Generalis Excubiarum evectus; tamdem fida & ſtrenua anteactis prælijs, Regi Polono opera approbata, pro Indigena Regni recipi meruerit. His adiunctus Nicolaus Conſtantinus Giſſa Franconicus, Prætoriæ legionis (Guardiam nuncupant) Pro-Tribunus. Itidem Claudius Perpeſsius Gallus, adnitente pro conterraneis Regina, magis quàm ex meritò cooptatus. Non ferendo ingenuæ genti opprobrio, vt quæ decora Maioribus virtute & ſanguine ſtetêre, ſuffragijs privatorum aut diſpenſatione Gynæcei, partirentur. Verùm iam hic animorum habitus, aut perſonarum ſors fuit, vt plectrum Citharædi, autfuſum lanificæ, haſtati militis cuſpidi prævalerent.

1652. Schaugotz. Houval Giſſa. Perpeſy

Moritur eodem anno Matthias Lubienius, è ſtirpe Pomianorum Archiepiſcopus Gneznenſis ac Regni Primas, vltra Octogenarium ætate provecta. Is Matthiæ Pſtrokonio olim Regni Cancellario, probi ac priſci moris avunculo promotionem, virtuti ac rectitudini ſuæ gradum honoris debuit: Matrem almæ fœcunditatis nactus, quæ præter hunc, tres alios Preſbyteros genuiſſet. Profeſſum eum Miechovienſis Cænobij Præpoſitum memorant, vnde per aſcenſum aliquot Cathedrarum Præſul, ad Gneznenſem demùm Tiaram tranſlatus fuerat. Vir boni & æqui amans, opum vt tales ſolent non avidus, & qui Clerum intra orbitam pietatis ac modeſtiæ, exemplo vitæ continuerit. Fratrem Staniſlaum habuit Płocenſem Epiſcopum, Hiſtoricis Lucubrationibus illuſtrem. Ex familia Equeſtri in Senatum adſcitus, ampliſsimi Ordinis vocationi reſpondit, cõcernentibus regulam vitæ negotijs par, impertinentibus haud quaquam immiſtus. Domum Lubieniam neq; dignitatibus, neq; opibus invidioſis auxit; etſi probitas ſua apud Reges in pretio eſſet; viam qua creſcerent, conten-

Lubienſki. Pſtrokonſki.

tus per merita monſtraſſe; cætera fato meriturorum com
1652. mittens. In ſede Primiciali Ioanni Wężyk ſucceſsit, animo
Wezyk. & integritate Præceſſori ſimilis, curſu vitæ ac Præſulatus
adminiſtratione longævior. Suſpexêre Reges gravitatē
Antiſtitis, Clerus modeſtiam exemplaris imitatus eſt, vt
ferè omnes Sphæræ reſpiciunt curſum primi Mobilis. Regem Caſimirum coronavit, eundemq; extremis tabulis Teſtamenti Executorem ſcripſit, non quòd relictæ opes, non
poſſent habere diſpenſatorem, niſi Principem: ſed vt tanto
præſcripto nomine, innocuum ſe à corradendis illis, quas
vix vllas reliquerat, teſtaretur. Succeſsit in Archiepiſco
Leſzczynſki. patu Leſzczynius Regni Cancellarius, poſt quem curam
Koryciñſki. Sigilli maioris adeptus Korycinius Vicecancellarius: huic
Trzebicki rurſum ſubſtito Andrea Trzebicio intimiori tunc ſignatu
Gembicki. ræ impoſito. Chełminenſis dein poſt Leſzczynium Cathedra, Gembicio Regni Secretario collata fuit. Aſt regimen
Exercitus cui committeretur, diutius expectantes detinuit, deliberante Rege, ac omni Aula quis tandem potiretur
arrecta. Cùm interim Staniſłao Potocio Podoliæ Palatino Rex confert, Minorem (vt vocant) ſub nomine Campiducis clavam, ſupremâ armorum Præfecturâ penes Regem
manente; abſconditis tunc, cur retineretur cauſis. Certè ſi vnquam, tunc larga copia ſuppetebat Regi, diſtribuendorum munerum, qualia vacantias dicere mos obtinet,
Landzkoronſki multis illuſtribus viris bello, aut alia lethi via extinctis.
Collatæ tunc fuêre: Ruſsiæ, Landzkoronio; poſt Simonē
Szczawinſki. Szczavinium, Thomæ Fratri Breſtenſis; Petro Potocio Ca
Potocki meneci Præfecto, Bracławienſis, Chriſtophoro Tyſzkievicio
Tyſzkiewicz. Czerniechovienſis, Palatinæ dignitates. Munia item mi
Czarniecki. litaria, qui non obſcurè ſago meruerant data, Stephano
Czarnecio Caſtrorum Præfectura; Ioanni Sapiehæ Campe
Sapieha Potocki ſtris Notariatus; Winnicenſis Præfectura, Andreæ Potocio,
recenti ſubductarum à Boryſthene legionum merito. Etiā
Wrzeſzowicz ſe ijs Comitijs in publicam conſiliorum materiem ingeſſerat Ioannes Weyhardus Comes à Wrzeſzowicz Bohemus,

Salinas

Salinas Cracovienſes conduxerat, deſcripta cautione pacto, 1652.
reditus illarum, ſtatis temporum vicibus, paratâ pecuniâ
ærario Regis inferre. Dehinc rationibus œconomicis minus intentus, vbi per immenſos ſumptus in luxum, ac lautitias reditum earum exhauſerat, exolvendis penſionibus (Ratæ dicuntur) impar, locationem abdicare cogebatur. Itaq; improvidæ villicationis ſerò commonefactus, illatas ærario regali pecunias repoſcebat, vt quas ſupra perceptorum rationes expendiſſet. Contrarium deduxêre qui à rationibus redituum, repetundarum indebitè agentem refutando. Vnde Wrzeſzovicius ſuâ ipſius incuriâ aut prodigalitate afflictus, ſalinis cedere debuit; dum Polonia abit minax, damno ſuo apud hoſtes Regni demùm conſulturum.

Sub finem Comitiorum Coſacorum Nuncij comparuêre, magna omniũ expectatione, quid novi ex Affrica illa nõ infœcunda monſtrorũ genitrice, adferrent. Vetus fermentum erat. Batovianâ clade inſana Thymothæi violentia, Thymoteſzek.
ſteterat aliquantum, vbi meditatas in Valachia Nuptias exequutum perrexit. Qui, ſi bellum tunc proſequi quam Hymæneo inſiſtere maluiſſet, eodem impetu & recenti famâ, vniverſam Poloniam concutere haud arduum fuit. Aſt dum procatur, tempus recolligendis viribus ac opportunitas in reſiſtendum enata, videri potuit. Iam verò Pater Bohdanus extinctis quos odiſſet, conſcium ſe cladis negabat, increpito temeritatis Filio; quem excuſare arduum ratus, provocatum aſſerebat, vt cui peregrè eunti Poloni inſidiando occurriſſent. Enimverò ita nat⁹ ille, vt in omnes figuras mutari valens, nihil tutius calidâ ſimulatione exiſtimaret. Proin, quotquot Polonorum ex clade ſuperſtites nactus, velut ſortis miſereſceret, veſtitu ac viatico inſtructos, liberos dimittebat. Sub hæc cum ingentibus copijs, ad Winniciam ſubſiſtens, quæ offenſæ Poloniæ molimina, ſimul & Valachicarum nuptiarum ſucceſſum, iſthàc operiebatur. Quem actum vt ſolenniorem redderet,

Xx 2 Hanum

1651. Hanum Crimenſem cum primoribus gentis, ad diem XIX Iunij iuxta Calendarium vetus; eoſdem rurſus, dum filiam tradere tergiverſatur Valachus, crebrioribus in maturandũ adventum nuncijs, impenſius compellavit. Quippè Baſilius antemiſſos proxenetas, non in totum feſtivè accipere viſus, ſcripſeratque requirentis in modum Thymothæo. *Pronuba Bellona minus dextrè coniugalem amorem conciliari, qui pacatis rebus ac animis gratior, bello inarmareſcat; ac ſaltatorios orbes ab armatis legionibus impeditè decurri. Si Gener Soceri rebus proſpectum vellet, Scythas malè hoſpitaturos diſtineret; Coſacorũ impertinẽtes catervas dimitteret; retentis quãtum ſatis familiaribus. Patri deniq; regrediendi autor eſſet; Tum demùm effectu affectum operante, Filia ſua iungeretur.* Quæ comperta, Patrem Bohdanum pertraxère, vt dum Scytha recenti præda animatus, Tyram propè degit, etiã ipſe à Winniciâ ſolvens directo itineris flexu, cunctabundæ ad Nuptias Valachiæ minaretur. Subinde expedierat Nuncios, conſultò ſeriùs Varſaviam venientes, vt iſti quid tandem ab offenſo Regno ſperandum, intimius explorarent. Nihil adferebant, præter ſolita & inania; obteſtationibus diras, diris lachrymas, his rurſum deierationes miſcendo, quo ſe Ducemq; cladis perpetratæ ignarum teſtarentur. Qui poſtulata eorum exciperent, è Senatu, etiam Equeſtri ordine delegati ſunt: faſtidiente Rege toties recoctam crambem ad ſe reijci; & Ordinibus vbi circumſtantias ſuſpenſa concluſione expendunt, protractum tempus in lucro ponentibus. Pro maxima ratione innocentiæ ſuæ literas commonſtrabant ad Kalinovium, à Chmielnicio,nõ præmonente modò ſed obſecrante datas, nè Thymothæũ in Valachiam iturientem præpediret, ac licentioſum Scytharum agmen, quà vellet tranſire pateretur. Id quidem literarum folium, intra laciniam veſtis cæſi Kalinovij repertũ; Patri tranſmiſſũ narrabant, ab exprobrante Filio nõ paterno affectu initam, cum inimico vtriuſq; in caput ſuum conſpirationem. Aderant inter delegatos Cancellari9,

Regni

Regni ac Senatorum pleriq; , qui graviſsima parænefi, tot molitionum in Regem optimum, ac Patriam redargutos, 1652.
figmenta tantùm verborum adferre demonſtravit, & quæ rabidi Crocodili natura eſſet, interempto demùm homine lachrymari. *Fletũ quidem* (aiebat) *facilè comminiſci, at ſanguinis humani alius color & duratio eſt; qui innocentèr fuſus, dum de terra clamat, cælum incunctantèr in vindictam provocat. Itanè verò tot periurijs Numinis læſi, ac cruentatæ Patriæ nefas, extemporaneo fletu emaculare arbitramini? Minimè? diſperdet Deus gentem doloſam, & quæ comitatæ fratricidam Cain furiæ, eadem innocui ſanguinis reos, in ſuis latebris exagitabunt. Attamen Regem optimum, magis quid benignitas ſua poſſit, quàm quid demeruerint experiri velle: in quem finem miſſurum Commiſſarios, qui cauſis convulſæ tranquillitatis publicæ perveſtigatis, Commiſſioni locum ac tempus condicerent. Ex effectu demùm palam futurum, lachrymas quas nunc fundunt, an ſincera patratorum pœnitentia, an ementita in tempus ſimulatio expreſſerit? Satagendum interim, vt non tantùm in ſcelus viri ſitis, nequè ſolummodo in Patriam armemini.* Ad hæc illis ſueta vertigo, cùm diverſa non modò ſentirent, ſed efferrent: plerisquè Procerum haud diſsimulanter faſsi, ſi à ſpe indulgendi excluduntur, externum adverſùs potentiã Polonorum patrocinium, haud ægrè inventuros. Etiam Chmielnicius tunc ad Marchionem Myſzkovium Sandomirienſem Palatinum ſcripſerat, eo ſenſu. *Cecidiſſe Campiducem ſuâ non filij culpâ. Ergo dum petitur per inſidias innocens, ad arbitrium ſævientis Tyranni, remittere manus debebat? Iuſtè bellat quiſquis defenſivè in arma cogitur: iuſta autẽ & pia arma credere fas, quibus nulla niſi in armis ſpes relinquitur. Quam verò Kalinovius per omne militaris Præfecturæ tempus, inhumanè cum Coſacis egerit, vetera quidem tranſmittere, recentia non poſſe. Ille nuper infeſtiſſimo anni tempore, Vkraynam invaſit, invaſam diripuit, direptam excidio, quantùm in illo erat, deſtinavit. Bereſtecij latifundia, ab illo tumulus exaggerata, lacus, campi, nemora cadaveribus conſtrata, quæ veti-*

 to ſepe-

1652. *to ſepeliendi officio in tabum reſoluta, aut in eſcam feris, inhumanæ feritatis documentum manſère. Ad Biala-Cerkiew vt paci infeſtus, tot non niſi Coſacos victoriæ ſuæ ſuperſtites volebat, in quos trucidandos, vires ipſum ac ferrum deficerent. Per exactam brumam, vt in ſubditos, vilia ipſi capita irreconciliabili odio ſævijt; etiam in ſe qui hæc ſcriberet ſtructis inſidijs; animo implacabilis, irâ tumultuoſus. Poſt homines nec templis parcitum, aut Divum altaribus, quibus ſpoliandis, vbi pratiū ex ſua paupertate deeſt; ſublata miniſtrâ ſacrorum campana, vt quæ populum æris ſono ad divina vocabant, dehinc ſacri lege in machinas refunderentur. Enimverò factum, vt qui provocaverat diſcrimen in eo caderet; iviſſe namq; Filium, contrahendis in Valachia nuptijs; Campiducem ſtabilimento Iuvenis invidum, infeſtis cum ſignis occurſaſſe eum in finem, vt vel condictum matrimonium impediret, vel ſi id minimè poſſet, vitam eriperet contracturo. Ita nuptiales tædæ, fumo impedientem offuderunt, & thalamo deſtinati ignes, tot hominum cædi præluxère. Reparaturum nihilominus crimen Thymotheum, in quod lubrico ætatis prolapſus, ſi ignoſcitur: ſi vltio imminet, timendum nè ex deſperatione ferox aliundè pararet cauſæ præſidia. Cùm vel inimico iudice palam ſit, non magis Campiduci, inſontes laceſſendo defuiſſe conſilium; quàm irritando armatos, fortunam.* Hæc inſultans magis quam excuſans, in ſceleris patrocium, privatis ad Proceres literis, ſed falſo: cùm nihil mirum ſit, toto plauſtro convitia ſpargere eos, qui nihil vnquam rectè facere didicerunt.

Memorant Galliæ faſti, Spinolam celebrem Exercitus Hiſpanici Ducem, nunquam in conclavè Catholici Regis vocatum, quin ſtatim qualiacunq; proponerentur, in hæc verba ſententiam promoret. *Ego Rupellam liberari oportere exiſtimo.* Similis ſenſus & appetitus in Camenecū Chmielnicio, nihil ſibi agere viſo, niſi eo potiretur. Nam ſeu abeundum Vkraynâ eſſet, hàc pergebat tentaturus; ſeu à bellò domum rediret, Camenecum velut coronidem aut pretium operæ ſibi deſtinabat. Ac licetſi potiundi deſide-

rium,

rium, multo ſuorum cruore conſtaret, aliquoties tentatum; etiam tum intenderat curam, adeò, vt ſuperbus homo non erubuerit, nec dum coalitis filij Nuptijs, vtroſq; Neoſponſorum, Camenecum ad celebranda repotia invitare: eandemqué Nurum ſuam, Principem ſeu Duciſſam Podoliæ ſcriptis literis appellando. Arctæ pro eo tempore Camenecì res, graſſante per circumfuſam oram peſte, vnde intermiſſa re ruſtica, commeatus neceſſarios in ſummam cariſtiam proferri neceſſum fuit: ſub exitum veris maximè, quando far omne in ſemina converſum, victualium anguſtiam ordinariè importat. Aberat quin etiam Præfectus loci Potocius, Morawiecio, in tempus præſidiarijs impoſito; nec pro ſolito more Nobilitas Provincialis Vrbem tuebatur, metu contagij peſtiferi, potioribus dilapſis. Attamē intellecto obſidium minari hoſtem, accitæ in curam tuendi quatuor cohortes ſunt, quando plures inducere alimentorum inopia non ſivit. Vbi deſtinatum tentare fortunā, more ſuo ad obſeſſos Chmielnicius literas præmiſit, terrens aut mulcens; & quæ alia ad labefaciendam conſtantiam putavit, pro ſuo magis, quâm incolarum ingenio. Reſcripſêre Camenecenſes, maximè vbi obrutam cladibus, & exhauſtam viris Poloniam exprobrabat. *Probè conſtare ſibi, qua viciſſitudine res humanæ verſantur, ſed neq; ignorare, milites Cadmæam ſegetem eſſe, quæ terræ mandata multiplicem producat meſſem: etiam Matronas Poloniæ, in eam diem, non adeò deſperatæ fœcunditatis videri, vt ob cæſam bello aliquam ſuorum manum, Matres eſſe, ac filios armis tractandis gignere deſinant. Interim Camenecum non in murorum firmitudine, aut humanis auxilijs, ſed in ſolius Dei adiutorio fiduciam reponere. Meminiſſet Chmielnicius Deum æquè miſericordem ac iuſtum; aleam verò belli ſæpè alias variabilem, nec ſemper dextrū ſenionem iaci.* Brevi poſt reſcriptum, vbi per adſitorum collium crepidinem, ſuggeſtus excitaverat, è machinis in vrbem fulminavit, minax magis quàm nocens; etſi adſtrepentibus Tribunis in ſpem erigeretur: etiam transfugis, ſub

1652.

Morawiecz.

1652. ſub abſentiam Præfecti ac Nobilitatis, tempore ac continua vi facilè in deditionem ſemiparatam vrbem flecti poſſe, adulando promittentibus: Superſtat, quâ in prominētia rupes tumeſcunt, delubrum Kieſienia dictum; hic reperta in declivè convallis ſemitâ, flagrantiſsimos è ſuis, ad invadendas ſub noctem munitiones ſubornavit; vt tenebrarum beneficio vſi, ſi vrbem primo impetu invadere haud poſsibile, at ſaltem in convalli ſubitarium excitarent propugnaculum, vnde infeſtari latus vrbis, nec citra nocumētum machinæ exploderentur. Nam, etſi arces in plano poſitas priùs aggrediendas iudicaret; attamen animos ac ſtrenuitatem Præſidiariorum expertus, huc ſe vertit, refertam imbelli populo & ancipitem præſenti peſte vrbem, deditione ſaluti conſulturam ſperando. Iamq; aliquid per noctem moliri cœperat, cùm retecto à vigilibus conatu ab vrbe proruptum eſt; factoq; in molientes impetu, vbi refugere in rupem arduum, & ſubmittere auxilia impoſsibile; ad 400. hoſtium cæſi, capti complures, inter alios Scriba ex intima Ducis admiſsione. Interea dum ſpes torquet, & deſperatus labor animos ſubigit, peſtis Coſacorum exercitum corripit, acriùs per contagionem ſæviente malo; vbi ex circumſita ora prædas convehunt diripiuntq;; nihili reputantes infecti áeris virulentiam. Quo divinitùs immiſſo ſupplicio cadebant, catervatim in momenta extincti: dumq; vivi ex ſociorum ſepultura, lue infici cavent, inhumata paſsim cadavera iacebant, vel in ſubiectas vrbi valles ſudibus trudebantur. Noradinus interea in Soroccenſibus campis, ſubſiſtens, (à Baſilio evictus donis hinc muneranti æquior) Chmielnicium, vt Camenecum in nomen Imperatoris Turcici, promiſsis fidem factura redderet, identidem requirebat. Tergiverſabatur ad ea vanus ſponſor, quoad conciliatæ Thymothæi nuptiæ; dein omnibus ſimul infeſta peſtis, tot armatorum agmina diſſolviſſet. Soluta obſidione, Chmielnicius, congreſſum Scythæ ſubterfugere cœpit, rationem prætendens, nè commercio alteriùs, al-

ùs, alter exercitus inficeretur. Propè erat, vt qui nuper invitati ad nuptialem actum, amicos oſtendebant; iam nunc explendi promiſſi effectu impoſsibili, labefactatâ penitùs amicitiâ, domum infenſi abirent: niſi ad ſolita Barbarici favoris retinendi media recurſu facto, miſſus Czechryniâ Wychovius, iam ſumma æris ingenti in parato; in alterum tantum ſyngrapha obligante, ea demum largitione Noradinum faventem retinere profeciſſet. Etiam, vt notabili remuneratione præcipui quiq; Scytharum ſuſcepti laboris pretium ferrent; iis omnem in adſita Tyræ ripa incolarū elargitus eſt; ſed aſtutè, prius eoſdem incolas, de regreſſu in Tauricam ſociorum præmonens, qui ſi pacatè emigrarent, vtcunquè neceſſarijs ad victum provideri; ſi infeſti eſſe pergunt, clauſis municipijs vim repellendam, imperaverit. Vnde expugnationibus Caſtellorum inſueti Scythæ, dum minas à municipibus temni vident & incumbentium à tergo Coſacorum, armatam moram ſuſpectant, deceſsêre frendentes Vkraynâ; ſobria gens, & quæ innatæ ſolertiæ multùm debet, tum à commilitantibus ludificata. 1652.

Solutis demum Comitijs non abitum in diverſa, ſed diſcurſum eſt; vsq; invaleſcente peſte, vt horto Præfectus Regio extingueretur, vnde Rex à malo inviſibili & cui nulla perſonarum acceptio metuens, Varſaviâ cedere debuit Lovicium demigrando; quòd temperatior ibi âër, ac non dum infeſtatus, cuſtodijs ac remedijs præſervaretur, quæ duo ſævientem vim coërcent: ibidemq, in adultum vsquè autumnum commoratus, Leſzczynio novo loci domino, præbente magnificum Principi hoſpitium. Sanè nullam tunc Provinciam omiſit peſtis intactam, quæ etſi vicis ac mappalibus haud parceret, minore tamen ſtrage inter ruricolas graſſata, dum hos non oneroſæ opes, aut gravis in mutationem loci ſupellex morantur: Cives contra ac oppidorum incolæ, muris ſuis velut carcere clauſi mercimonijs aut facultatibus timendo, minus vitæ proſpiciunt. Sub exitum demum Novembris remittere malum cœpit, per-

1652. aſperrima frigora vim ſuam exercente bruma, vel quod ſatius crediderim, vbi tot mortalium ſtratis capitibus, reliquis miſerentis Dei beneficium parcit. Hinc varia præcipuè à Magiſtratu Cracovienſi nuncupata Numini vota ac gratiarum actiones, inſtituta per circuitum Fori Proceſſione, ſub Feſtum abſq; primæva labe Conceptæ Virginis Matris.

Zacwilichowſki Czerny. Lovicium abeunte Rege, mittuntur ex Senatus conſilio ad Coſacos Nicolaus Zacwilichovius, emphiteuſi villæ Iaruſzovice recenter auctus, ac Zigiſmundus Czerny, ante bellum ſub vice Præfecti nomine Białocerkwæ impoſitus, vterq; vſu rerum ac fide cogniti, vt rebelles populos in officium Maieſtatis debitum, ſuaſu impellerent. Cùm tempori ſe dare quandoq; neceſsitatis ſit, ſæpiùs prudentiæ. Iá verò per ablegatos reſciri poſſe quid hoſtis ageret? quidvè moliretur? ſi reſipiſcit, ſuaſu & ſpe meliorum ad ſanitatem mentis trahendum; ſi furere pergit tantiſper retentandum, donec vis adæquata, opponi queat. Agebat tum Czehryniæ Chmielnicius, à quo non prorſus inhumanè illi accepti, vt qui ſemper in ſalutando effuſus, in valedicendo aſper, vbiq; nimius eſſet. Admiſsi in colloquium diſſeruêre; quibus luſtro amplius malis Polonia ſuccumberet, ac mirum quomodo tot cladibus attrita, in mutuam rurſum perniciē armari valeat. Vbi verò Batoviana clades in mentionem venit, eam æquali partium culpâ interveniſſe noſtri dixerant; ſeu potius cæleſti ira, dum ſuper vetera odia, recenti æmulatione Ducum optima conſilia corrumpuntur. Sentire iam quid vtriſq; noceat, ac reciprocantibus cladibus feſſos eniti oportere, vt externis armis Rempubl: liberarēt; Nomen Coſacorum per bella vicinis innotuiſſe, quominus per pacis artes clareſcat, & obſequij gloria celebre evadat, enitendum. Regem, & Patriam, amoris nomina eſſe, pro quibus ſtringendum ferrum, ac fundendus ſanguis, non contra. Dicentem ea Czerny vt erat elimato vir ingenio, Chmielnicius interpellavit; præcisè ex Zacwilichovio

vlo percunctatus, vt quorum cauſa miſſi, ſine ambagib9, aut tædioſis proæmijs diſſererent. Ad ea Zacwilichovius, cui militiæ innutrito ſimulandi artes deeſſent, depromptó è ſinu literario inſtrumento, mandata Regia oſtendit, nempè impoſitum ſibi negotium eſſe, vt quæ Internuncij Coſacorum à Rege in Comitijs petierant, iuſſu Maieſtatis cũ Collega in effectũ deduceret. Ad hæc faſtuoſè Chmielnicius. *Si hoc tantùm attuliſtis, non erat cur mitteremini. Commiſſionem ſi Rex indixerit, ſuo prorsùs iure faciet; ſed ita à Coſacis acceptandam, vt pactionis Zborovianæ contenta, de toto & in ſolidum manuteneãtur: Polonus Vkraynâ decederet, nec exitioſa Coſacorum libertati Polonorum dominatio ibidem vltra duraret.* Multis deinde egere, vt ſocietati Scytharum ex fide remitteret nuncium; Minorem natu filium traderet Regi educandum; vtrumq; negavit. Scythis cùm aut vivendum, aut moriendum ſibi dictitans, neq; ſocietatem vnquam abdicaturum: Filium per ætatem miniſterij Regis incapacem eſſe, creſcere nihilominus in ſpem ſervitiorum eius, vbi adoleſcit Maieſtati efferendus. Compertum tunc non alio vſui delegatorum miſsionem inſtitutam, niſi quod propendentem in bellum, inſtinctu Moſchoviæ Ducis, comperiſſent retuliſſentq;. Etiam Wyhovius aliqua, per ſpeciem inclinati in partes animi renunciaverat, præcipuè arma Suecorum, in Regem Regnumqué propediem converſum iri: quod Conſtantinopoli Antonio Coſacorum Legato, quò acriùs in bellum impelleret, agẽs Sueticus, retexiſſet. 1652.

Annus hic, vt horrendis luminarium deliquijs cœpit, ita finem ſui ferali Cometa ſub Natalem Chriſti conſignavit. Eiuſmodi Metheora à crinita impreſsione, quòd comarum inſtar lumen diffundant, Vranologi Cometas vocavêre: cauſam productionis ab exhalatione viſcoſa & ſicca aſſeverant; vbi virtute Aſtrorum elevata incenſaq;, cum ſuprema âëris regione moveantur. Sanè vulgari opinione habentur, pro infallibili calamitatum nuncio.

1652.

Dirum mortalibus omen
Spargens ſanguineos ferali crine Cometes.

Non tamen ignes eos, pro cauſa calamitatum productrice, aut mutationis Monarchiarum habendos; cùm ex ſe nequaquam ad tales effectus concurrant: ſed quatenus ſigna ad id divinitùs aſſumpta, & velut inſtrumenta futurorum prænuncia, in terrorem aut cautellam mortalibus. Modernus die XIX. Decembris, proiectâ ad Orientem caudâ videri cœpit, in ampullæ cuiuſdam ſpeciem turgidus; ſtellas quas primæ magnitudinis vocant, motu æquavit, lumine ſuperavit; dein aliquantum in Aquilonem elevata, quâtitate ſua per curſum evaneſcente, ad caput ſideris Algol, exacto menſe diſparuit. Suſpectavêre vt non amicum ignem ij, qui ad intima cæli arcana, recluſam ſibi feneſtrâ opinantur; datis haccè ſuper materia in lucem ſcriptis, pro laude artis, aut oſtentatione ingenij. Quippè ea ſtudia in vmbra nata, ac ſpeculatione futurorum in abdito ſe exercentia, in publico negotioſa vanitate videri amant, præſertim cùm natura vulgi ſit, magis nova quàm magna mirari. Nam quis non futurarum rerum augurijs capitur? omnes humani ingenij cupidine libentius obſcura credimus; hinc levia hæc ingenia, orbium cæleſtium ſtatus, ſiderum motus, Planetarum affectiones, aliaq; aſtrorum themata per logogryphos extendunt, quo fallacibus promiſſis offusâ caligine, ſecuriùs credulitati noſtræ illudant. Et pruritus iſte ingeniorum tūc ad abſurda devenerat, repertis qui vniverſalis Iudicij diem, quo hæc mundi machina diſſolvenda eſſet, pravâ vaticinandi libidine, imminere præſagirent: non curioſo modo, ſed propè temeritatem athæorum ſcrutinio. Id quidem contra ipſius veritatis effatū; quæ affirmet. *De die illa aut hora neminem ſcire, nè Angelos quidem* ac rurſus. *Non noſtrum eſt ſcire tempora & momenta, quæ poſuit Pater in ſua poteſtate.* Subiungo vnde Sphæriſtæ illi, extra Sphæram ſcientiæ humanæ evagati, mundo moribundo Epicedium præcinere auſi. Andreas Argolius A-

ſtrono-

ſtronomicæ facultatis in Academia Patavina Profeſſor, multis in Matheſi editis operibus clarus, protulerat dudum in lucem, ephemerides aſtrorum, quibus Zodiaci revolutiones in plures qui ſequerentur annos complexus, etiam præſcripſerat grandem Solis eclipſim, quæ in Annum Ch: 1652. diem 12. Auguſti in Leone incidens, mirabiles Orbi vniverſo effectus portenderet. Affuit mox alter, eius profeſsionis, non ſcientiæ, Iſrael Hunter Germanus, qui ex Argolij Theſibus deſumpta coniectura, extremi Iudicij diem propè eſſe, definito in eum annū tempore, temerariè prædixerat. Et audacior quidem aſſeveratio alienum à fide Catholica oſtendit; falſum vatem mundi in hâc diem duratio arguit. Cuius vanam illationem ſub titulo anonimi vulgatam, confutavêre Sebaſtianus Stryievicius eius tunc artis Profeſſor in Lycæo Cracovienſi; ac Fridericus Alembek Theologus Præmiſlienſis, qui non doctè magis quàm ortodoxè, conuicit falſi pſeudoprophetam, iam ex ſacris literis, iam ſideralis ſcientiæ hypoteſibus, deducto evidenter artis abuſu; quem non tantùm ad ſortes hominum, ac fata introſpicienda extendant genetliaci; verùm etiam fatalem mundi horam ſcrutari audeant, non illicitè modò, ſed blaſphemè. Aſt non omnibus datur adire Corynthum; nec quodvis Monteregios aut Copernicos fert ſæculum. Nuper Aſtrologiæ nomen ad ſcientiam tantùm corporum motuumq; cæleſtium extendebatur; nunc ad divinationes & ariolandi Decreta per abuſum trahitur: Factum mali moris, niſi vt divinatrici Aſtronomantiæ pretiū curioſitas noſtra facit; eidem profitentium modeſtia, aut ſapiendi regula, modum imponat.

1652.

Stryiewicz. Alembek.

ANNALIUM POLONIÆ

REGNANTE

IOANNE CASIMIRO

LIBER SEXTVS.

An. CH: M. DC. LIII.

Elenchus Contentorum.

NARRATIO deflectit ad externa, Electionem, Ferdinandi IV. Reg: Rom: exponens. Initio anni Campidux Potocius levioris armaturæ cohortes in Vkraynam immittit; aliquo inter Coſacos diſſidio agitatam. Czarnecius ſtrenuè ac feliciter oram eis Hyppanim ſitam armis complectitur, demùm Monaſteriſcza invadit, maiore animo quàm poſſibilitate capiendi; ſub oppugnationē globo per vtramq; genam ſauciatus. Ductoris caſu raptim ſe exercitus inde recipit, & Vkraynâ nullo in ſummam ſacinore abit. Comitia Breſtiæ Lithuanorum celebrantur. Moſchus in amicitia fluctuare deprehenditur. Kiſſelij Palatini Kijovienſis mors; Chmielnicius immodica agitat, Thymotheum Moldaviæ Dynaſtam impoſiturus. Baſilius autor conſilij? in quem Moldavus Tranſilvano iunctus bellum moveti ac commiſſo prælio profligat. Baſilij interim vxor cum liberis, Cameneci Podoliæ degit; quam inde improvido conſilio revocat, Soczaviæ collocandam. Iterum iſti Dynaſtæ pugnant, Valacho Coſacis, Moldavo Tranſilvanis opem ferentibus, quoad Baſilio Dominatu pulſo rerum potiretur Stephanus. Regis Leopolim adventus. vbi tum Commiſſio exolvendis militum ſtipendijs celebrata: vade in Caſtra ad Gliniany divertit. Glinianenſis loci deſcriptio fatalis dudum, ob memoriam Rokoſs hic olim ſub Lucovico Hungaro agitati. Antonius Coſacorum Tribunus in Caſtra deductus. Varij item legati, gratiam Regis, vt auxilia in bellum Valachicum præſantes. Stephanus Soczaviæ Baſiliſſam obſidet, cui Chmielnicius auxilium ſubmittit. Etiam Kondracius in Valachiam cum

copijs mittitur. Gembicius ad iſtos Principes abit pro mutuo fœdere conciliando. Leopoli rationes Fiſci tardè procedunt, ingenti temporis diſpendio. Legatus Moſchi excipitur magnificè, ſed vana ac futilia adferens. Ineunte Septembre Rex copias movet deliberans: an in Vkraynam arma verteret? an Soczawa per tranſennam vi expugnanda eſſet? Hac in materia diverſa Procerum ſententia. Submittitur iterum continuandæ obſidioni Houvaltus; Thymotheus machinali globo interimitur, homo ſanguinarius. Rex à Bario Tyram verſus deflectit; cum interim Soczava certis legibus, quæ ſubiuncta, deditur Colligatis. Chmielnicius fato filij percellitur; Hanum nihilominus Crimenſem in auxilium miro ſuaſu arceſſit. Noſtri ſtrato ponte Tyra ad Zwanecium metantur, Colligatis ex fœdere Regi Polono auxilia ſubmittentibus. Scythæ Wolhyniam percurrunt, flexu viarum ad Huſſiatynum circumgreſſi. In Exercitu Regio anguſta res, delectibus Tyronum probroſè diffluentibus. Polonorum cum Scythis ſubitarij concurſus. Wezerij ad Mareſchallum Regni literæ: Hani quoq; ipſius. Reſcriptum utriſq;. Hoſtes Caſtra ſuggreſſi, noſtris cùm pugnant. Sub noctem adeſt Nuncius promovendæ paci. Deliberat Rex. Pugnatur iterum. Tandem in componendam pacem arbitri, in condictas mutuo leges conveniunt. Abſcedunt poſt hæc Exercitus, ac dum Sapieha prædatores carpit, capitur. In brevi Iſlan-Gereius vita abit; Ex occaſione de ea gente nonnulla quando in Taurica pedem fixerit. Bieganovius ad Turcam renovando fœderi Legatus it. Corollarium Libro adiectum, ex diſſidio Anglos inter & Hollandos, unde inter ſe commiſſi, navali prælio decertavêre, Anglis victoribus.

1653.

DVm varij caſus Poloniam exercēt, vicinæ interim Germaniæ per ferias pacis, Romanorū Regem inaugurare vacavit. Nā vt ex pace bellum degener proles oritur; ita rurſus bellum, pacis mater eſt. Ferdinandus III. Imperator, quo ſe vivo res Auſtriacæ Domus ſtabiliret, deſignando Succeſſori Conventum Electoribus Imperij indixerat, Auguſtæ Vindelicorum. Aderant præter Cæſarem, ac Bohemiæ Regem, qui pro primicerio Electoralis Collegij audit, Moguntinus, Colonienſis, ac Trevir, ex Eccleſiaſticis; Bavarus, Saxo, ac Brandeburgicus, vicariâ legatorū operâ vſi; præter Heidelbergenſem, qui vltra aureæ Bullæ præſcriptum, nupera pacificatione Germaniæ, in munus Quæſtoris Imperij cooptatus, quo novellum ius actu firmaret, in præſens adeſſe non diſtulit. Neq; diu, cùm haud diſcrepantibus ſuffragijs, Ferdinandus IV. quod ſummè avebat Pater, in Regem Romanorum eligitur. Auguſtâ, Ratiſbonam itum comitantibus Cæſarem Octoviris, ibidēquē auguſtali diademate coronatus magnifico apparatu, in tem-

1653. templo, Curia, ac foro tranſacta celebritate. Equidem adoptio magis quàm Electio cenſeri poſſet; niſi ſtirps ea fataliter Sceptro & ſucceſsioni Auguſtorum admota, magis conſultis diuinis, quàm humanis ſuffragijs eminentiam ſuam debeat. Vulgatum eſt, Auſtriacam domum quanta ſit, incrementa debere pietati, ac prædictam diuino oraculo magnitudinem, manutenere; quæ à Rudolpho Habſpurgico Comite, primo Auſtriacæ fortunæ protoplaſto, vix interrupta regnandi ſucceſsione, in hanc diem perduret, perennetq́;. Ita quippè euenit, vt à Numine veri eius cultores attollantur, & pijs Principibus vt plurimùm proſpera eueniant. Quæ Electio tranquilla & ipſa; multum pacatis Germaniæ rebus debuit, alias feruente bello, ac diſsidentibus Electorum animis, deſperatum opus. Nam vetus Gallis in Auſtriacos æmulatio, Imperiale faſtigium Francis, à Carolo Magno deberi contendentibus, & vltra prætenſum Iuris ſimulachrum, odium Domus, & inuidia incrementi. Minus tamen eualuêre, nondum in eas curas adulto ſub multis Rectoribus Rege Gallo, ac magnis inimicitijs Mazaranij Cardinalis cum Principib9, ſtatum Regni in præſens afficientibus. Reliqua referre ſuperſedeo, quæ tradere eius fuerit, qui ſe vniuerſæ Europæ ſcriptorem profiteretur. Aureum hic certè Theſauri dogma. Reſpublica nauigium eſt; quod integrum natat, diuiſum mergitur.

Stanislaus Potocius imperium armorum, ſub Campiducis titulo nactus, iubente per Zigiſmundum Skaryſzeuium Rege, expeditionem in Vkraynam leuiori ſuorū armatura hybernis excita, adornâs; vt præter brumæ opportunitatem, feriantem tantiſper ob peſtem exercitum, ſubità irruptione iſthìc immitteret. Incitamentum crebri exploratores dabant, ſciſsis Coſacos ſtudijs diſsidere afferentes, ac potiores è Tribunis Duci infenſos, vt qui ſupra licentiā abſoluti Dominij elatus, patrocinium Turcæ eas in oras, ſimul inexcuſſum ſeruitium inducere moliretur. Adſtrepe- Skarſzewski.

bat

bat & Clerus extrema ſatiùs quàm iugum religionis toleraturus; qui tamen ſecretis criminationibus validior, in frõtem obniti non auderet, vel prorſùs diſsimularet. Nam ſpargebatur rumor Maximum Hładki, quod rei indignitatem Duci exprobrare auſus, capite pœnas luiſſe. Non tamen omnes, vnius ſupplicio abſterriti, contra exitioſa agitantem, liberiùs loqui deſtitêre; inter alios, Hulanicius, ac Chmielecius, noſtrates Patricij, multa per experimenta audaciæ rebellibus probati, odium in ſe Ducis concivêre, tãquam nimis natalium ac priſtini ſtatûs memores, ſupra aliorum genium ſibi adverſarentur. Et Hulanicium quidẽ in tempus obtentus vitæ Monaſtericæ indignanti ſubtraxit: Chmielecius quem robore viriũ præferocem, apertè vlciſci intutum erat, à ſubornato in necem, (ita fama tulit) advocato Pawolocenſe, homine ad omne nefas præcipiti, trucidatur; condigna in diſertorem Patriæ, & degenerem bellatoris Patrui nepotem vltione. Comperto diſcordes agere, confeſtim eo Decem Mill: loricatæ militiæ, Mill: CC. Equitantes ſclopigeri mittuntur, ſub cura & imperio Stephani Czarnecij Caſtrorum Metatoris. Multa is militari arte valuit ac experientia; ſed nihil æquè famam extulit, quàm indefeſſá agendi celeritas, vndè occaſionum non ſegnis, ſecundâ poſthac belli fortunâ, & quæ hanc ſequitur aura populari, vſus. Medium hyemis erat, & cæli rigore flumina concreta gelu; hinc acceleratis itineribus Vkraynam introgreſſæ cohortes, velut natura ipſa paludum inacceſſa ponte ſtraviſſet, ad Illencios primò convenêre; dein, vbi vires in promptu, conſilia in expenſo ſunt. Ductor vniverſam oram famâ, ſubito aggreſſus obvia quæq; invadere deſtinavit. Ac primò modeſtè circumductum agmen ivit, quocunq; veniret incolatum leniùs ac explorantis in modum habendo: donec cognito adverſùm imperia contumaces, Iahubecum, ac Lipovecia, Pohrebiſzcza, aliaquẽ oppida capta ac exciſa, alacri in prima experimenta milite, ac ipſo ſucceſſu ferociore. Aſt ſtrepente ſubito exercit'

1653. Hulanicki. Chmielecki. Czarniecki. Illence. Iahubec Lipoviecz. Pohrebiſzcza.

Z z incur-

1653. incurſu, impoſsibile erat, rebelles diutiùs fortunam ſuam ignorare: præter edicta Chmielnicij plebem in reprimendam vim concitantia; cuncti ſe intra oppida recipere, aditus portaſqué claudere, quæ hominibus in victum, aut iumentis inpabulum corrũpere; & vno eodemq; inſtanti, ad bellum & arma conclammatum. Inde quia omne exagitandi hoſtis momentum, in celeritate reponere iuſſus Czarnecius, raptando quaquaversùs agmina iniunctam bellandi rationem ſequebatur; quoad cognito Bohunum, contra tendere cum ſelectis ſuorum, occurrere viſum, promptiore ſemper in campeſtria armorum experimenta Polono. Aſt Bohuno vulpis inerat ingenium, quæ canibus dentes aut caudam objicit; etiam iſte vim & aſtutiam. Siquidem oſtentatum congreſſum intra munitiones Monaſteryſzcza oppidi ſubduxit, vallum & foſſas, & ſuetas artes Czarnecio obiecturus. Nec ſegnior iſtius in locum permunitum irruptio, quàm campo alacritas erat. Irruêre in ſubiecta oppidò cohortes, armorum tubarumq; ac famulitij clamore truces, quo circumiectus fremitus pavorem geminaret, & cuncta ad oſtentationem maioris agminis viderẽtur. Propè valla in manu erant, iamq; obtruncato Drozdenko Centurione ſepimentum revellebatur, prona omnium ſpe mox loco potiundi; cùm fervorem oppugnantium interveniens caſus reſtrinxit. Namq; Czarnecius inter ſtridentia tela, diſtribuendis imperijs volitans, nullo caſsidis aut galeæ præſidio vſus, è rotulato tubo per vtramqué genam propè letale, vulnus accepit. Omnem palati ſuperficiem violentia ictûs concuſſerat, vnde ab illapſo intrà concavum oris ſanguine, non vox modò, ſed & reſpirium incluſum. Semianimem equo ſublatum ſuſtinuêre ſocij, donec reſupinus præfocantem cruorem ſatis exſpuere potens, an iam oppido potiri noſtri ex aſtantibus quæſivit; aſt vbi integrum ſtare, & ſuos caſu eius conſternatos relatum eſt, iterùm animi excandeſcentia largiorem ſanguinis fluxum provocavit. Bohunus interim, cui occupandi

Monaſtery. ſzcza.

& ſuſti-

& ſuſtinendi pericula, eadem ſemper promptitudo, cum ſelectis Equitibus prorumpens, Scythicum in morem vociferando obſtrepebat, quo imaginem terroremq; venientis ſubſidij augeret. Non machinæ noſtris, & ſolitus ſubigendis fortalitijs apparatus; aſpera hyems, pabuli defectus, manentibus in loco ſæva; etiam caſus Czarnecij tum alia conſideranda, nonnihil concuſſerant animos, præſertim cum humo congelatâ ceſpitantes equi, proſtituêre ſeſſores, ſi recens ſuperveniret hoſtis laſsitudine enecti viderentur. Itaque non Monaſteriſcijs modò, ſed omni Vkrayna abitum eſt, nimium quam præcipiti receptu, velut vnius vulnere cuncti animo deijcerentur. Aſt non improvidũ quandoq; conſilium habetur priùs ſecuritatis quàm gloriæ viam ſequi. Nã ſi in noſtris pauxilla, mora, vel ſupervenientis propediem Vkraynæ armis obrui potuêre. Czarnecio tamẽ magis ab infecto negotio quàm vulnere ægro: quod manſit in extremam ætatem inſanabile; vt ſupernè palatum laminula obturare neceſſum haberet, nè loquellam, dicentis impediret. 1653.

Sub finem Martij (die XXIV.) Comitia Generalia indicta ac celebrata ſunt Breſtiæ Lithuanorum, quæ civitas, inter confluentes Bugi, ac Muchavecij in ipſo orientem reſpicientis Lithuaniæ confinio ſita, eademq; Poleſsiæ, in quam Vkrayna deſinit, conterminà eſt. Non incommodè hic publica conſilia expediri videbantur, ex contiguitate Moſchoviæ, cuius iam expirans amicitia meritò ſuſpecta: & in Vkraynæ intima è propinquò penitius introſpici potuit. Rari è Primoribus Senatus aderant; Nuncios moderabatur Chriſtophorus Pac Vexillifer Lithuaniæ, Aulæ dudum probatus, ob promptum ingenium. Multa hîc in conſiderationem venêre, ea tamen maximè, quorum tempus præterierat; nempè quòd præteriti anni Comitijs grãdis Exercitus, in ſpem belli gerendi inauroratus, nullo edito opere, ſtipendia actutum exolvenda vrgeret, etiam vetera debitorum nomina, acritèr repoſcendo. Compertum

Bugi Muchaviecii.

Pac Vexil. Lith.

1653. tunc claris indiçijs, haudquaquam nobis favere Moſchum, quod ſtrictiore in communicandis arcanis cum Chmielniçio familiaritate vſus, etiam deprehenſi exploratores forēt, ex quibus Smolenſco intercipiendo eum inhiare liquebat, Vnde nè is humanæ cupiditatis more, ſpem manuſq; in minùs cuſtodita verteret, dati à Rep: *Reviſores*, per quos cenſi præſidiarij, eius loci annona, arma, ſtipendia procurata: mœnia ſicubi collapſa aut munitiones, publicâ operâ ac ſūptu reparari iuſſæ (omnia benè, nihil effectivè.) Ad tractatus Sueticos nova Inſtrumenta literaria (*Inſtructiones*) priores reijciente parte, confecta; ac præmortuo Zbigneo Gorayſcio Caſtellano Chelmenſi è Commiſſarijs vno, Referendarius Regni Laſkovius ſubſtitutus. Vbi verò Rex in perſona, patrando bello adfuturum ſe pronunciavit, ſanctis vnanimiter in nervum belli contributionibus, non improſpero Comitia exitu finière. Subinde Adamus Kiſielius Palatinus Kijovienſis, extremum diem clauſit. Procedebat ex ſtirpe Roxolana Swietoldycurum, ſacra Græco-Ruſſa profeſſus, ac ad extremum diem conſtanter tuitus; Inerat non vulgaris eruditio, ac ad vſq; elegantiam facundia, quâ potiores ævi ſui Oratores æquaverit. Eo parario, cum Moſcho in fœdera pacis deſcenſum; non ea inconciliandis Regno Coſacis felicitas fuit, quorum perfidia aut inconſtantia, tanquam partium fautor vapulavit. Quò magis mirandum obfirmatum viri pectus, dum inter Polonorum diffidentiam, ac Coſacorum ludibria agitat; probè gnarus æq; ſe illis inviſum, nec iſtis ſatisfeciſſe, ac vbiq; malevolorum traduci ſermonibus. Aſſeruère extrema inconcuſſam fidem, & vanum publicæ famæ iudicium, quæ ſæpiùs opinione nititur, coarguère ſeptuagenarius, dum exedentibus curis graveſcit valetudo, præcipuè articulorū doloribus tabeſcens, deceſsit. Poſt quem Campiduci Exercitûs Palatina Kijovienſis dignitas collata.

Gorayſki. Laſkowſki. Kiſiel.

Abitu ex Vkraynâ Exercitus, Chmielnicius fortuitum ignem obiter deflagraſſe ratus, vt eſt ſuperbum felicitatis inge-

Ingenium, maiora poſthàc animo volvere cœpit. Subibat mentem fallax illuſio, quo gradu ſtaret? quos Principes pro ſe haberet? quibus dein immineret gravis? vnde ad fatalem inſitæ ambitionis phrænesim redibat ſæpius, vsquè adeò; vt qui nuper de prædiolo litigans, humili casa teneretur: iam tunc res ingentes molitus, quæ vix dimidia Europæ parte expleri potuiſſent. Inceſſerat nuper curâ, filij maritandi iam nunc maritati fortunam novi dominatus acquiſitione ſtabilire; cumq; iam pro ſua Vkraynam teneret, eodem iure domûs ſuæ partem, alieni poſſeſsione gaudere volebat. Avari appetitus Moldavia primum obiectũ, quæ Mæſia olim dicta, nunc bifariam diviſa, geminis Regulis paret: priorem tunc ſub nomine Valachiæ Baſilius Lupulus; vlteriorem quæ Moldavia vocatur Raduſa Palatinus, vterq; Turcæ Vaſalli obtinebant. In hanc, non omnino ardua Thymothæi introductio credita Patri, vbi depulſo dominatu Moldavo, mox conciliatis per largitiones Turcis; deniq; ſi auro deſtinata exequi haud promptum, ferro ac belli iure de inita poſſeſsione diſceptaretur. Autorem moliminis Chmielnicium Valachus, hic rurſus illum, ſecus cadente alea incuſavêre. Alta valebat conſilij indagine Baſilius, præſentium prudens, nè gener naturâ ferox & inſtabilis, partas opes dotis nomine extorquens, ſibi ac Valachiæ gravis quandoq; immineret; vnde futuri ſolicitus; conſilium in Moldaviam Thymothæi deducendi, Chmielnicio Patri ſuggeſsiſſe credibile fuerit. Quod vt placitum vtriſq; conſocerorum, in arcano mutuam opem pacti, armorum paratibus diverſo obtentu incubuêre; Bohdanus metum ex Polonis, Baſilius circumſpectionem in Scythas prætendendo. Erat Baſilio miniſter, eius officij ac muneris, Stephanus quale apud maiorum gentium Principes, ſcrinij Magiſtrorum, vulgò Cancellariorum eſt; quemquè Græci Logoteram, iſti Logofetum vocant. In hunc abſtruſiora animi ſenſa reclinare ſuetus, fidum antehac expertus: etiam tum conſilium opprimendi Moldavi com-

1653.

Waſil Woda.

Raduſ Woda.

1653. municârat, additis mandatis, vt reſerato Ducali ærario, cõtrahendis delectibus ſedulò incumberet. Optimè ſecretũ ſervari aiunt, vbi duobus committitur; quod ſi tertius in conſcientiam vocetur, intra cancellos arcani contineri nequit; accedente quarto, ex ſecreto plebiſcitum fit. Habebat Logofetus vxorem Moldavici generis, pleriq; Palatino conſobrinam tradidêre, quæ diſcrimen cognati Principis ſagaciter rimata, coniurationis indicia patefecit, etiam aliquid ſiniſtri ex fama publica, & inquietudine Baſilij Moldavo iam coniectante. Neq; vero abſimile, Stephanum ab vxore evictum ſeriem inſtructi doli ordinemq; aperuiſſe: plures fidem ſecreti diu & tenaciſsimè tuentem credidêre; donec aſſequendæ Valachiæ vbi deijcitur Baſilius ſpe ineſcatus, cupiditatem dominandi, debitæ fidei præhabuiſſet. Ita de inſidijs quibus mox ſuccumbendum edoctus Moldav9, parando præſidio Conſtantinopolim mittit: mittunt & æmuli, varijs in adverſarium delationibus: vt qui diu latronum caput, etiam tunc corraſione prædarum infamis, maieſtatem Ottomannici nominis violaret. Adijciũt, triplicatâ ex provincia tributi penſionem, Vkraynæ Fœudum, Cameneci tradicionem, inſuper, quia iuſta cauſa non poterant, largitionib9 prævalere conniſi, miſsis in præſens muneribus, quæ inter purpuratos aulæ dividerentur. Dum reſponſum expectant, Moldavus interim non imbellibus votis, ſed præſenti actu cauſæ præſidia paraturus, Palatinum Tranſylvaniæ Ragociũ, in mutuam periculi quod immineret depulſionem vrget, & impellit. nempè: Baſiliũ immerito ſibi minari hoſtilia, dum cum Thymothæi perfidioſi ac cruenti hominis violentia, verſutiſsima indole ſocer iungitur. Ditione tranſalpina involuta armis, haud quieturos Coſacos, niſi & in Tranſilvaniam irrumpunt, vehementis incendij more, quòd in obvia quæq; flammis ſævit. Diſpiciendum proinde, an intra Moldaviæ confinia eiuſmodi hoſpitibus conſtitutis, Tranſilvaniæ quies ſponderi poſsit? & qualem amicum extraneo Principi exhibiturus

turus ſit Thymothæ, quem nunc deſponſata filia Valachi, à ſe amoliri intendat? Haud ſe impetitioni parem, niſi Vicinus animos & arma in commune diſcrimen ſociat. Alienaverat iam Chmielnicius Turcas, vaniſ tradendi Cameneci pollicitis illuſos; ſua quin etiam perfidia ac potentia ſuſpicacibus formidoloſus. Quid ſi in oras ditionis Turcicæ armis graſſari pergeret, libidine dominandi audax & fortuna; ſeu vincit, ſeu vincitur gravem illi Imperio fore, inſiſtentibus victoriæ Chriſtianis, aut ſuccumbentem erecturis. Certè Tranſylvanus poſtquam non improbari cauſſam Moldavi Turcæ, pro explorato accipit, in partes ſe trahi patitur, ac ambo ſociatis armis in Valachiam devolant, Stephano Logoteta, ad illos facilè deſciſcente. Monomachi quidem ſingulari certamine digladiantes, dum ſocios in participium diſcriminis vocant, ſeverioribus pœnis perſtringuntur: ſupra privatorum: ſupra privatorum crimen publica Regnorum arma, quibus hanc vniverſalem gladiatoriam exercere, non impune modo, ſed volupe eſt. Nec vllam par vel minorum quandoq; Principum reperias, qui inter ſe commiſsi, non totius Europæ ſtudia armaq; exciverint. Inferior Baſilius viribus, nec minus defectione Stephani confuſus, Camenecum Podoliæ pro aſylo vxori liberisq; deſtinavit; permiſſo receptu, vt qui iuri Indigenatus adſcriptus pro Cive & patriota Regni haberetur. Ipſe interim deſertis Iaſsis quæ ſedes Palatinorum eſt, Vkraynam verſùs tetendit, cum apud pagum Storl'ok ſupervenientibus Moldavis, primò intrepidè ſuſtinens impetũ, (ſex millia equitatus aderant) demum impar numero, in præcipitem fugam actus, ac vulneratus, ſed vnde periculũ vitæ non eſſet, & agitationem equi tolleraret; Sorocam primò, mox tranato Tyrâ Raſcovum Vkraynæ cum genero Thymothæo ſe recepêre. Profligato nihil ſpei in armis reliquum vltra, niſi in redintegrationem collapſi ſtatus, vel à conſocero auxilijs erigeretur; vel iterum Turcarum ſtudia pridem ſibi largitionibus pignorata, tentaret. Non-

1653. Soroka. Raſzkow.

dum

dum in totum primarij è ſuis affectum exuerat, non planè
1653. illiberalis dominatus memores, ſeu quod Stephanum ingenio paulò inciviliore odiſſent; è quib⁹ Duracus ac Warteryſſus Conſtantinopolim ivêre, iniquè expulſi Palatini, tum miſerabilem in modum laceratæ Provinciæ rationes expoſituri. Nec vanus in erigendum conatus videbatur, cum Turcæ cognitis inter contiguos Dynaſtas contendendi cauſis, vbi ditiones Imperij Ottomannici, armis Coſacorum iutactas comperiunt; vt vterq; poſitis armis, ex æquo & iure diſceptaret, per celerem Czauzium hoſtilitatem diremêre; Tranſilvano ac Moldavo ad accepta Turcæ mandata protinus infeſta ſigna retrahentibus. Propè finis diſſidio erat, cum Thymothæus ex clade vecors, & cui ſemper inſanire pro virtute fuit, collecto raptim agmine, quod ex legib⁹ Coſacis, Prædonibus montanis, ac conductitijs Scythis componeretur, in Moldaviam irruens, facilem ruinæ ſoceri, ſuæq;, præſtruxit viam. Quippè colluvies latronū, in homines ferro, in tecta igni, promiſcuè ſævijt; raptum quidquid Moldavici iuris ac nominis eſſet, violatum quidquid integri pudoris manebat, & omnia ad famam crudelitatis perpetrata. Neq; delubris parcitum, in quæ mitiores Coſacos, quia inijcere flammas abnuerant, propria manu aliquot ferro mulctavit. Et omnia ſusq; deq; vertere, in diſarmata Provincia facilè potuit; quoad vindictæ ac prædæ ſaturi latrones apud confinia cum rapinis dilaberentur. Diffudit mox famâ triſtem Moldavis, nè ipſi quidem autori diu lætam victoriam, nam vt graſſantem audaciam Turca non ſuis in herba viribus opprimeret, ex recenti iniuria cauſas in bellum ſuffecturas ratus, reſtaurare vires Moldavi acceſſu finitimorum iuſsit. Ita Baſilius Ottomanni deſtitutus præſidio apud quem generi facinus cauſam peſſumdederat, eundem in noviſsimo caſu requirendis ad Patrem auxilijs dimiſit: ipſe interim dum tuta ſuſpicit, ſuſpecta timet, vxorem Cameneco revocat, cum familia ac opū congerie, quas ſex Myriades auri (ſeu vt cum Calculi pe-

ſitis vſitatius loquar Milliones) ſuperaſſe fama tulit. Equidem Potocius Cameneci Præfectus, aliquantum hæſit, an evehi fineret; diſtrictè præcepit Rex cum omnibus emittẽdam, nè quem hoſtium ſuorum ſocium, armis perſequi neceſſum haberet; ereptâ pecuniâ in cauſam belli tranſiſſe diceretur. Ita integer opum Baſilius, ac mox XVI. Mill: Coſacorum Duobus Scytharum ſubſidio auctus Exercitũ in ſpeciem valido, cui ad novem Millia Valachorum accederent, experiri aleam deſtinavit. Neq; altera acies congreſſum morata ſub Radulæ imperio, cui Ianuſsius Kimenius Tranſylvani copiarum Dux præſto aderat. Quantùm verò Baſilius aſtu, & inveteratæ prudentiæ opinione, tantùm ferocia Thymothæi timebatur; contra Moldavus ingentis ſpiritus, vt qui à prima iuventa Turcicis, Hungaricisq; bellis exercitus, ad dominium oræ iſtius non imbelli conamine adrepſerat, infeſtis ſignis ad Iaſovecium fluvium concurrunt. Acriter vtrinquè dimicatum, quoad Valachis in transfugium verſis, quid in ſummam conſtituiſſet Fortunâ explicante, profligantur Coſaci, nequicquam, in reſtituendam ſortem plurimùm auſi. Baſilius vbi res inclinatæ, Gallaczum in extima Danubij ripa arcem, præcipiti curſu cum Thymothæo effugit; Noſacz, ac Pulzkarenko Coſacorum Tribuni fugâ item prælio exempti, Hryckone amiſſo Levenſorum Duce, peditatus partim cæſus, partim intra Carraginem ſe receperat. Aſt non diu victores moratos, alimenti inopiâ & nullo ſuccurſu ſe dedidit. Ex dedititijs, quicunq; Valachici generis liberè dimiſsi, Coſaci ad bis Mille deleti, Andronico Moldavorum Præfecto, nõ emitti ſanguinarios homines, & qui priùs vitam quàm turbas poſituri eſſent adnitente. Stephanus demùm Iaſſos introijt, Primoribus gentis, fidem in nomen novi Palatini iuramento aſtringentibus. Hæc de ſtatu Valachiæ, quæ licetſi extra marginem Regni noſtri, non extra tamen turbarum ac belli participium manſit, quod ex ordine mox aperiam.

1653. Kimeni. Ianuſs. Noſacz. Pulzkarenko. Hrycko.

1653. Adulto Iunio Rex cum Regina Leopolim venit, vbi cõportandis publicis pecunijs ad diem XVI. eiuſdem, locus per legem diſtinatus erat. Supremum hoc Ærarij Concilium *Commiſſio* vocatur, excutiendis rationibus impoſitum quantùm quæq; Provincia Tributorum contuliſſet, quidvè cuiq; cohorti deberetur. Eiuſmodi collegium, illuſtres componere viri ſolent; ex vtroq; ordine ſelecti, tunc quatuor Palatinis conſtabat, Marchione Myſzkovio Sandomirienſi Protopræſide, Szczavinio Breſtenſi, Landzkoronio Ruſsiæ, ac Porocio Kijovienſi: Caſtellanis item quatuor: præter Triginta ſex ex Equeſtribus pari ſuffragio accedentibus. Aderant præſto militares à cohortibus Delegati, (Deputatos dicunt,) qui nè priùs debitum repoſcerent, quàm deberi ſibi probaſſent, cuncti matriculas, (Regeſtra) calculo diſcutiendas Commiſſarijs obtulêre. Quod vt ex ordine fieret, in æde Franciſcanorum congreſſum inſtituerant, impoſito moderatore Linievio Oprione, tractandis commilitonum ingenijs, vel promovendis deſiderijs nõ inepto. Læta vtrinq; act⁹ primordia, dum Cõmiſſarij cum publicorũ Tributorũ Exactorib⁹, accuratè Perceptorũ ineunt rationes: & miles ingẽtib⁹ preſsã cõtributionib⁹ Remp: non neſcia; oſtentatione præmiorũ, non in longum ſpe macerand⁹ alitur; qui vt adverſum, negantes ſtipendia immitis, ita ſi pactam mercedem offeras, aut velle oſtendas, ſola promptitudine tractabilis. Aſt poſtquam ſuboluerat impares debito pecunias comportatas, ac diutinas exſpectantium ſpes diſtinendo mulceri tantùm; infremuêre delegati, eo vsq; devenientibus quærelis, vt ad cohortes mitterẽt nunciando, promiſsis ſolummodo ac arithmeticis notis ali ſe Leopoli, vbi conſumpſerint verba & preces, nulla ampliùs ſupereſſe media contra dilationem ſolvendi: Venirent ipſi faciliùs per ſe, quæ Delegati nequirent impetraturi. Propè diſsidium res erat, adminiſtris ærarij palam & in frõtem Delegatis obiectantibus, quòd non ex præſcripto legis, per Palatinatus lucri privati intuitu exolvenda ſtipendia procu-

Linievſki.

procuraſſent: culpam iſti, in Exactorum tardè pecunias convehentium negligentiam regerebant: rurſùm Exactores moram graſſanti peſti, ob quam nec ad aſſem contributiones exigi, nec exactæ pro tempore comportari poſſent imputavêre. 1653.

Reverſas Vkraynâ cohortes ſparſim Campidux locaverat; ſuſpicione militaris motus: ineunte deinde Vere, ad Firleiowkam mox ad Buſko, inſuper ad Gliniany modeſtiores expertus caſtris continebat. His non omnino grato erat adventus Aulæ Leopolim, gnaro milite interverti ſæpè ab Aulicis ſtipendia; quibus nunquam ſatis, & omnia licent. Maiore obventu publicas pecunias dividi, ab ipſis, qui meruiſſent, & tutiùs ſanguinis pretium poſci, vbi pauciores qui diſtribuendo attendunt. Ita reciprocis querelis extracta æſtas, diffluente interim otio milite ac vicinia promptæ in illecebras vrbis laſciviente, cùm eas quas nondum acceperat pecunias, in anteceſſum prodigeret. Invitamenta luxûs Armeni dabant in nomen *Crediti* provocatis expectantibus, iam venales in fidem merces, omnigenasq; liquorum ac victualium cupedias, ſubminiſtrando; etiã formoſi ſexus illicijs, ad contuberniũ trahentes. Nihil quippè noſtrati militi largiore convictu familiarius, & quæ terrigenis hoſpitalitas, iſtis *Converſatio* vocatur. Turmàles menſæ adhibere vnus haud gravatim ac quandoq; ſupra vires crumenæ tractat, vel vnius diei convivio conſumens ſemeſtre ſtipendium, rurſùm per vices alijs, nulla futuri providentia eàdem factitantibus. Si morem detrahis, aut parſimoniæ ſtudes, non laudari virum, neq; egregium cenſeri commilitonem reperies, niſi quem à liberaliore convictu popularitas commendet. Hæc ſunt inter Patricios qui equis merent, officia vitæ, præſertim ſi poſt bella in ſtativis hærent, aut deſides in Caſtris agere permittuntur. Non vsq; reprehenſibili conſuetudine, ſi modus adeſſet, aut ſaltem finis à cauſa diſcreparet, commeſſationibus eiuſmodi ſæpiùs in fortuita diſsidia prorumpentibus. Id malum inter

1653. ter militares, culpes magis quàm corrigas. Haud allegarē errorem, niſi exemplum tunc ſe daret. Feſto die apud cōmiſsionis Mareſchallum Senatorum complures in convivio erant, quo etiam multæ præluſtrium Matronarum venerant invitatæ; cùm inter menſarum hilaria, exortæ inter commenſales rixæ, aſsidentium turbavêre conſeſſum: Staniſlao Iordan, cum Vladiſlao Wilczkovio Marchionis Optione, veteres offenſas nova verborum contentione ſuſcitantibus, vix in præſens dirimi potuêre, ſed ita vt ambo certamen ſibi in craſtinum indicerent; amicorum interventu per noctis ſpatium placandi, ſi modò inter ſui impotes, tamdiu ira cohiberi potuiſſet. In Archiepiſcopali palatio Rex degebat, cùm Wilczkovi⁹ Iordanū ad hoſpitiū remeantem ferrum ſtringere iubet. Neq; iſte detrectavit, animo & manu iuxta promptus, niſi largiore mero gradū fallente, in latere enorme vulnus acciperet. Tum verò feneſtræ inſiſtens Rex ſub veſperam frigidiore aura refocillandus, cæſum Iordanum arbitratus, protinùs capere percuſſorem ſatellitio mandat. Ad vocem iubentis inſequitur Wilczkovium miles, audentiùs in veſtigio hærentem, doneç autore Rege iuſſam manus iniectionem inclamantibus amicis, ſe ſe inſtantibus eripiens, in Dominicanorum cœnobio receptum inveniſſet; neqúe ibi tutam diu ſtationem ratus, ſub noctem muros civitatis trochleæ miniſterio tranſcendit, non improvidâ ſalutis curâ. Iuſta ex facto temerario Regi ira, cuius ſub aſpectu fuſo ſanguine nobili, violata Maieſtas erat; etiam exemplarem pœnam merebatur factum, abſterrendis publico ſupplicio ſimilia audentibus; hinc pro deplorato cuncti Wilczkovium habuêre, militari meritò antehac non obſcurum, tunc prævalente affectu irâ vecordem. Vbi dies fugam retexit, culpati eo nomine Prædicatores, iam quòd ex commiſſo duello deliberati homicidij reum, in Eccleſiam vetito receptu admiſiſſent; magis quòd iuvantibus illis per muros Ciuitatis quibus cœnobium adhæret elapſum, pœnæ ſubtraxiſſent. Fruſtra quip-

Wilczkowſki. Iordan.

quippè à Magiſtratu retineri claves vrbis, ſi per ſummitatem muri, & admittere hoſtes, & emittere reos liceat. E. iuſmodi factum alio tempore vrbis iniuriam cenſeri; nunc præſente Rege crimen Maieſtatis eſſe. Tolerabilius tamen fuit elapſo reo indignari, quàm ſi in manus veniſſet, ſupplici ignoſcere. Etſi verò Wilczkovius, gratiam Regis poſt reparaverit, profuit nihilominꝰ ſeverior in factum indignatio, reſtrictâ metu pœnæ certandi duellis licentiâ; quæ tūc ex otio Caſtrenſi inter militares ſummè invaluerat. 1653.

Sub has ærarij difficultates Rex in Caſtra ad Gliniany exercitum Luſtraturus venit, comitantibus Togatis è Senatu, & Aulæ Miniſtris. Lætam hìc planiciem oppidum ſitu peramæno explicat, etſi ipſum belli calamitatibus deſolatum. Cæterum fatalis locus Maioribus noſtris creditus, ob agitatos olim Civili diſcordia gentis annos: præcipuè An. Ch: 1537. ſub Sigiſmūdo Primo, deſtinata in Moldaviam Expeditione, iſthic Poloni inter ſe magis contentionibus, quàm in hoſtem armis certavêre. Memoratur præterea antiquior Polonorum Conventus, An. Ch. 1380. Rokoſz nuncupatus, vnde poſtea conciliabula eiuſmodi, vocari conſuevêre. Rem perennis traditio ita refert. Ludovicus Lois Caſimiri Magni Sororinus, equè Polonis ac Hungaris Rex, ſed qui hæreditario dominatui æquior, Provincias Haliciæ, ac Pocutij Polonis detractas volebat, vt Hungariæ adderet. Ac quo placita iure firmaret, indictis Albæ Regali Comitijs, pleroſq; è Senatu Polonico illùc evocarât; extorquenda apud ſe faciliùs credens, quæ à libera gente in Polonia impetrare nequiret. Nec fefellit, ſpes Regem, aſſenſis qui evocati ierant, ac iacturâ Patriæ deſiderio Principis gratificantibus. Aſt fervente ſub initium libertate, malè autoribus avulſio Provinciarum ceſsit, Lubranſcio, ac Granovio acerrimis integritatis Patriæ vindicibus. Fidem tranſactæ rei faciunt veteres manuſcripti, in archivis multorum aſſervati, quæ tamen à noſtratibus chronographis neſcio quam ob rem tranſmiſſa ſilētio. In- Gliniany Rokoſz. Halicz. Pokucie

1653. ſuper Patrum memoria, confœderatus in Moſchovia Miles, ab obſequio Reip: & Ducum ſecedens; hic fixa ſtatione ſeditioſis molitionibus Patriam agitavit. Prominebant ſpatioſo Caſtra, quà Gołogory itur, ambitu, copias omnes patenti plaga recenſente Rege. Quantùm verò Equitatûs armorum fulgore, ac refectis per paſchua equis eminebat, tantùm morbis ac fame exhauſtus pedes, ad ventorum ſpiracula titubavit. Exhibetur hìc Antonius Kijovienſis Coſacorum Tribunꝰ, à Dytynicio exploratum miſſo in Caſtra conductus. Legati inſignia præferebat, in ſpeciem literas miſericordiæ poſtulatorias ferens; vbi intima legationis excuſſa ſunt, miſſum apparuit, vt rerum intelligens, quis animus roburq; Polonis penitius noſceret. Siquidem proſtrata in Valachia Thymothæi fortuna, adeò anxium Patrem, in ſervilem animi deiectionem, ex immenſo illo ſuperbiæ typho egerat, vt à Satanonia quò cum copijs penetraverat, Regi vires obiecturus; fugienti ſimilis in Vkraynam ſe reciperet. Cùm vndiq; exſpem agerent, Turca offenſus, validi Regis in bellum paratus, vacillans Scytha, frigidus in ſuccurſum Moſchus, deniq; vnde primùm vel quæreret opem, ingenti ſolicitudine premebatur. Aiunt, deprehenſum à venatoribus lupū, caudam ſubtus ſe involvere: etiam is, eorum more, qui ad evitationem noviſsimi diſcriminis verſatile circumagunt ingenium, huc flexit; quatenꝰ prænſatâ Regis clementiâ, tantiſper ſævientem procellam, ſuetis artibus eluderet. Itaq; vocata apud Tarnopolim in concionē plebe, multa primò pro Turcarū potentia & patrocinio dixit, vt Orbis Domini, & ſubiectis populis nō planè illiberaliter imperarent. Pro Moſcho dein verba fecit, præter communia ſacra limite contiguum extollens, & cui ſoli, ſpontè ſe dedere tutum, nec indecorum Coſacis foret: poſtremò veteris dominatus, per tranſennam iniecit mentionem, non quòd revera pro Polonis ſentiret, ſed quo animi multitudinis inclinarent, experiretur. Fama fuit, conclamaſſe multitudinem, ſi omnino ſerviendum eſ-

Anton. Dytynicki.

ſet

ſet antiquos præoptare dominos, & barbaricæ ſervituti, ac illiberali Moſchorum iugo, anteponendum benigni Regis imperium, tot clementiæ exemplis tractabile. 1653.
Hinc Dux conſenſui haud refragatus Antonium miſerat, vt ſecurior tanquam multitudinis delegatus, ſuas quoqué non oſcitantèr partes ageret. Is primò ad Campiducem deprompſit petitorias, vt inter offenſum Regem, ac deprecantem plebem mediator accedere vellet. Dein ſecretiora legationis capita in concilio militari pandere iuſſus, porrexit folium, diverſo quàm peroraverat argumento, identidem adactum ſe vt ferret dictitans ſumma fuit. Profligati ad Batovum exercitus culpam, nemini iuſtius quàm ipſimet Kalinovio imputandam, vt qui provocator à repellentibus vim oppreſſus foret. Proin Coſacos noxâ cuius immunes eſſent, liberandos. Iam verò ſi emeritam *Zaporoſcenſium* militiam, inter ſuos adſciſcere Regi placet, veteres colendi Deum ritus, quales Orientali Eccleſiæ ex antiquo manent, ſublata vnione conſervandos: Pacta Zboroviana in ſolidum reaſſumenda: Rex Varſaviam regreſſo, pacandæ Vkraynæ Commiſſarios mitteret, ac in eum finē Internuntius, cum indubitata declaratione clementiæ quātociùs remitteretur. Nam, ſi abrupta ſpe veniæ in Crimen Maieſtatis vocantur Coſaci, alium ſibi Dominum & externas gratias quæſituros. Ad expoſita ea, non iniuſta ſubijt omnes indignatio; vt Campidux mitis alioquin, & pacati animi, ereptâ de manu aſsiſtentis Optionis clavâ, mox ſe agreſtia & pluſquam barbara poſtulata (inhibitus ab aſtantibus impetus fuit) ferro deciſurum minaretur. Itaq; Antonius nè viſo Rege in Caſtris detentus manſit; tranſmiſsis per vnum è ſuis Chmielnicio literis, quibus ei ſervilis perfidiæ typhus, ſimul Chriſtiani ſanguinis ſitis inſatiabilis obiecta ſunt. Affuêre dein à Baſilio Palatino, etiam Thymothæo internuncij, quorum prior fide & opera ſua Regno nō inutili commemoratis, collapſæ fortunæ quod verè Regiū eſſet opus, ſuccurri poſtulavit: alter ſtolidè ferox, ſubitum

ſe Re-

ſe Regis profeſſus, quidquid terrarum Danubio alluitur
1653. ſubiugandum, proprijs viribus promittere auſus. Neque
Logofetus Stephanus omiſit, novum dominatum regalis
patrocinij fulcro ſtabilire, Tranſilvano ac Moldavo, armatæ
ſocietatis competitoribus, & in communem hoſtem cōmilitio
Polonorum adſcribi petentibus. Stephani præ Baſilio
cauſa favorabilior viſa: tum, quòd à Turca in Palatinum
Valachiæ recens deſtinatus; tum, ſi in Thymothæum proprijs
armis bellum gerit, Coſacorum vires facilè diſtracturus,
ac ita diviſas minore negotio à Rege opprimendas,
ſuffragaretur commodiſsimè. Etiam dona obtulit, complura
dolia vini infectiq́ue melis vaſa, ac præter paſsi pecoris
in vſum culinæ gregem, equos duos curſu pernici &
formâ ſpectabiles. Reſponſum iſti. Favere Regem novellæ
inauturati Palatini fortunæ, ex qua Baſilius, animo
turbidus, fide ambiguus, ſuo demerito excidiſſet. Indolere
ſimul, quòd qui ſibi rebelles, iidem & ditiones Turcicas
turbent, & ſua cum imperio illo fœdera indignè convellerent.
Oſtenſurum nihilominus quàm cordi ſit, illæſa
cum Turca vicinitas ſarta tecta ſervanda; etiam Palatino
non extra vſum fore, quòd ſpes resq́ue ſuas in patrocinio
Regio collocaret. Baſilio ſimul renuntiatum. Submitteret
vela adverſitati, qui proſperis ac tranquillis rebus
vti neſciviſſet. Cæterùm, ex caſu quo depreſſus, commiſeratione
non indignum videri poſſe, niſi cum rebellibus
Regis, ſe iunxiſſet; nunc Turcam laceſſendo, vt poſthac Poloniam
oppugnaret. Namq; ſubinde Baſilius recollectis
ſenſim naufragæ fortunæ tabulis, attollere ſe ex caſu videbatur,
iam in emercandum Turcæ favorem opulentiâ
valens, iam ſubventuri Thymothæo Patris acceſsione virium
validus. Præterquam enim ſolicitum de filio Chmielnicium,
angebant ingentes theſauri, quibuſcum vxorem Baſilius
Soczavæ committens, dotales nurus ſuæ opes, infirmè
Soczawa. locatas Stephano proſtituerat inhianti. Soczava ad
Sereth Fl: Seretum amnem vetus magis quàm firmum oppidum, in

circuli

circuli formam murus ambit; adiacente Caſtello, quod nuper Hieremias Mohiła Dux gentis, operibus ac vallo circũductum permunierat. Hic Baſilius Cameneco revectas opes, dum nihil vſpiam tutum irritanti metallo credit, & omnia timet, malè conſulto depoſuerat, quò citiùs perderet. 1653.
Quidam Stephani dolum ſuſpectabant, facilem concordiã cum Baſilio fingentis, nè peregrè evehendo, aut impenſè largiendo, iacturam peculij faceret: aliqui Chmielnicio imputavêre, metum ex Rege Polono adijciente, quaſi eius rei gratiâ Leopolim veniret, vt prætenſo crimine, quòd Baſilius Coſacis iunctus; ſequeſtratæ poſt indigenam opes, fiſco eius cederent: hinc ſeu metu, ſeu intellectu calligante, malè perſuaſus, intra confinia Valachiæ depoſuiſſe. Aderat ſocrui Thymothæus, pro Thymothæo Coſaci ſtabant, conductitij Valachi pro familia, omnes pro theſauris. Inexpugnabilis iſte faſcinus animorum ac oculorum; ſanguinem prodigit vt lucrum occupet, & vt non ſudet in acquirendo, vitam impendit. Neq; crede gloriam pugnando quæri, ſi aurum pectora in certamen vrget. Fortalitium inierat Baſiliſſa cum Mille peditum legione, dudum Baſilio privato ſumptu conducta: Mille CC. præterea Semenij peritiſsimus iaculandi pedes. Oppido impoſuerat Karałaſſos quibus diurnum ſolarium Talerus Leonis: hinc apud levem militem conſtantia in fide, & maior adverſùs obſeſſores pertinacia. Sed ſpes omnis in Coſacis, quorũ Chmielnicius, cum Nicolao Fedorovicio ſeptem Mill: ſubmiſerat, robur ſuorum, ac filio in extrema fidam manum: Iſti, dum vaſtum agmen oppidum non capit, per ſubiecta in plano conſedêre, circumiectis vndiq; operibus tuti. Superventu Moldavorum adhibita in oppugnandum vis fuit, exili ſanè adverſùm munimenta & viros efficacia; Coſacorum præcipuè per crebrás eruptiones proſperiore in hoſtẽ ſucceſſu. Experti dehinc Moldavi nihil in ſummam proficí poſſe, ac Chmielnicium in ſuccurſum filio cum Scythis tendere, crebreſcente famâ; auxilia Poloni Regis vr-
 genti-

gentiùs penſavêre. Nemo ambigebat mittenda, præcidedis viribus rebellium in aliena terra; tum quòd Gliniani enſibus caſtris diffluens miles, non ſine murmure dilata in eam diem ſtipendia repoſceret: etiam Sias Baſsâ Siliſtriæ Præſide invitante, qui datis ad Korycinium Regni Cancellarium literis, amicè ſubmonebat, Coſacos à vi arcendos, vt qui dominia Turcæ invadendo, ſuis æquè ac vicinis agerent infeſtos. Tandem quô diuturna in loco Exercitus morâ, afflictæ aut conſumptæ annonæ conſuleretur, ſubmittere auxilia decretum; modeſtiore inter diſcrimina milite, ſi alieno in ſolo ſucceſſum belli & panem habet. Quatuor proin millia levioris armaturæ deſtinata. Sub Kondracio, ac Kłodzinio ductoribus, præter non obſcura militaris ſolertiæ experimenta, notæ celeritatis: inſuper Denhoffium cum ſexcentis ſclopigeris equitatibus ac Michaëlem Obuchovicium, Fœderatorum animis penitius introſpiciendis, Rex addiderat.

1653. Kondracki. Kłodzinſki. Denhoff Obuchowicz.

Primus ingreſsi Valachiam Kondracij ſucceſſus fuit Mill Scythas diſperſiſſe, quos pretio inductos Chmielnicius, explorando ſtatui rerum ſubmiſerat. Mox arctiori obſidione circumdata Soczava, nec adeo promptum erumpere Coſacis, vbi à Denhoffio operibus, à Kondracio continuo aſſultu ſtringi cœpêre. Cùm experientiâ palam ſit, animos hoſtium citiùs diuturno obſidio, quàm præſenti frangi impreſsione; ac fruſtra multa inter pericula feſtinandū, ſi terræ glebâ, magis quàm ſanguinis impendio, parabilis ſit victoria. Etiam Rex incruenta potiùs ſubactione loci lætari volebat, quàm ac invaſione violenta famam quærere potiundi: tum quòd expediret ita externo diſcrimini immiſceri vt participium periculi æq; pacis vtilitas pariter ad ſocios armorum pertineret. In eum finem Marius Iaſkolſcius Excubiarum Præfectus antemiſſus, vbi in ſociandas vires animosq; Tranſilvanum ac Moldavum propendere comperit; ſecutus mox Chriſtophorus Gembicius Gneznenſis Caſtellanus, mutua pactione devinciendis in eam legem

Iaſkolſki. Gembicki.

legem Colligatis; vt ſi Poloni pacandis Valachiæ reb9 ſanguinem & operam impendunt, viciſsim id conſociatione 1653.
armorum à Principibus iſtis in communem hoſtem redhiberetur. Quod tunc eodem paratio perfectum eſt; in ſtabile vtrinq; fœdus, firmatis partium iureiurando animis. Leopolis interea per intricata ſtipendij nomina belligerendi opportunitatem morabatur. Arma in promptu, Regis præſentia, ſtudia ſociorum, ratio temporis, accingi in opus Martium vrgebant: quo verò modo quavè arte, non ſolutis ſtipendijs miles extrahi poſſet, nemo reperiebat; promptior infallibiliter obſequio futurus, ſi vanis promiſsis inescato, non illuderetur. Expectabat hærens, hærebat dubitans, diutina procraſtinatione ſuſpenſus; iam vt dolorem propè, ita non longè ab indignatione iactis promiſcuè vocib9, palam & paſsim ſeceſſum cum renuntiatione obſequij minantibus. Haud iniqua iræ cauſa in eos, qui ſtellionatu rem privatam ex milite lucris augent; & improbo per defraudationem ſtipendiorum quæſtu, meritorum præmia, ac agendorum tempora pervertunt. Melior tamen tunc Procuratorum Ærarij fides (etſi paſsim publico odio ſuccumberent:) nec ea militis Patritij pervicacia fuit, qui ſtudio gloriæ, Patriæ operam præſtat, ſerviendo. Ardua nihilominus cura illuſtribus è Senatu viris à Rege ſubmiſsis, incubuit; quomodo exulceratos, ac in ipſo matris præcipitio militares animos, componerent. Ægrè convenit, vt quantùm ad præſens pecuniarum in parato diſtribuerentur, addito AD RATIONEM percipi tantùm; quæ reſtarent nomina, verbo Regio firmata cautione, quamprimùm ab ijs qui cum iniuria retinerent repetita, de toto & in ſolidũ exolutum iri.

Subſiſtente Leopoli Rege, venerat à Moſcho Legatio, Comitatus CCC. Equitum erat, verſicolor veſtis, equi ſuperbè phalerati formâ impare; & omnia in faſtum aut oſtentationem. Placere ſibi exquiſito apparatu viſi, donec XXIV. cohortes è Caſtris accitæ, officij causâ occurrebât

Bbb 2 excipi-

1653. excipiendis: tum demùm comparatione alieni decoris, criſtas ſubmiſêre. Ivêre noſtri militari gradu, fulgentibus ſignis, diverſo armorum genere cultuq; erant qui in totũ cataphracti pellucido niterent ferro; loricæ aliorum radios ſolis irritabant; alij ſub tygridum exuvijs, ſtrutionum pennis, Perſicum in morem clypeati; militare decus augebant, generoſis in volubiles gyros equis latâ planiciè circũactis. Nec animorum vigor in obſcuro fuit; primo namq; manè campum ingreſsi, per flagrantem immodicis ignib9 ſolem, ex diſciplina equis inſidentes, in veſperam exegêre. Moſchi vt magnificè accepti, ita per hoſpitia lautè tractati ſunt; grandes in tot cænipetas ſumptus, Theſauro erogante. Exhibiti Regi, præter veteres querelas, mediationi Magni Ducis, & in pacificandis Coſacis operam offerebant; id officij conditionatè præſtitũ iri recipientes, ſi ſublatâ per totam Regalem Rusſiam *Vnione* Orientalis Eccleſiæ ritib9 conſuleretur; Maieſtate Mag: Ducis imminutione titulorum læſa ante omnia ex condigno reparanda, aut ſaltem traditione Smolenſci cum attinentijs placanda. Conſtitit demùm veniſſe ſpecie magnificos rerum vacuos, & qui in tempus perſonati amici, acciſas Chmielnicij res opportuna ſuſpenſione armorum refoverent, aut deniqué quid ex formidabili illa armorum coniunctione ſperandum, aſtutè rimarentur. Prolixè per deſtinatos actum, quominùs introſpici abſtruſiora intentorum poſſent; Etiam Witovius Sandomirienſis Caſtellanus morum gentis ac tenacis ſilẽtij gnarus, multo ſuaſu impellebat, vt apertè promerent quorum cauſâ veniſſent: in longinquum bellum abeunte Principe, fruſtra poſthac velle expoſituros, vbi tempus effluxiſſet. Sed nihil excuti potuit, præterquam miſſuros pro informatione ad Mag: Ducem, ſi interim conat9 Thymothæi in Valachia non interpellarentur, vt potè ad exagitandum Turcam Chriſtianitati proficui. Vnde haud obſcurè apparuit, anteponi fœderi noſtro patrocinium Coſacorum, Chmielniciumq; palam pecuniâ ac re tormentariâ ſubmiſsis, ab ijs in Polonos inſtructum.

Septi-

Septimo Nonas Septembris Leopoli Rex, etiam Exercitus à Gliniany movit; lento nimis inceſſu, cum iugi pluvia madeſcens Autumnus, accelerari iter haud permitteret. Sederat conſilium, ſi Chmielnicius (vt rumor tulit) liberando filio in Valachiam deflectit, vndiq; incluſum commodè circumveniri poſſe: ſin ſe in viſcera Regni effunderet, relicta fato ſuo Soczawa, arma & obliquo in incurrentem vertenda. Hinc Haliciam verſùs deſtinata via, dum nihil certi de hoſtium occurſu affertur, aut ſeri Provinciarum delectus. ſupplendo exercitui expectantur, Rex, quid facto opus, cum militaribus deliberavit. Etſi enim ſummo iure decernere potuit, præſertim vacante tum generali armorum Præfectura, nihilominus explorandas voluntates ſuorum cenſuit, fortè experturus, an ſagi munia, cum Togæ negotijs, pari animo ac libertate agitarentur. Hic verò diverſa, ſuo quisqué pro ſenſu ſapuêre. In Vkraynam, vt rectà verterentur arma complurium ſenſus erat; inter quos Landzkoronius eo fermè argumento dixit. *Duplicem diuinitùs offerri potentiſſimo Regi gloriæ materiem: vnam quidem in ſubacto poſtquam expugnatur Soczawa Thymothæo; alteram in præcidendo rebellionis capite, ſi vincitur Chmielnicius Pater. Grandis vtraq; ea momenti, & quantùm periculoſæ plena alea; tantùm eximiæ ad poſteritatem commendationis vtralibet habitura. Maturuiſſe tandem cum revoluto in autumnum anno regali manui meſſem, quæ victrici ferro ſubacta, in manipulos iuſtiſſimæ vltionis, ſimul & immortalis gloriæ faſcianda ſit. Aſt in poteſtatem redigendæ Soczauæ, levis aliquot cohortium labor, & vnius alæ Ductoris, privata fortuna fuerit; magis ardua te Ser: Rex manent, qui iura Orbi dare natus, excelſam indolem hiſce minutis occupari non patieris? Quæ verò indignitas, exile vnius oppidi clauſtrum, in quo imbellis ſcrutorum ſuorum farragini anus incubat; ac deteſtabilis contorto ad ignem veru aſſans mulierculis carnes Thymothæo habentur, præpotentibus armis tuis circumſidebis? Alia longè ſunt de te Orbis expectatio, & noſtrum vota: quibus etſi ad mi-*

1653.

1653. *nimos nutus tuos morigeris, non tamen ſine adæquato victoriæ pretio, ſanguinem fundere lubet. Offert ſe enimverò diffuſiſſimus Vkraynæ tractus, qui Regem ſuum, vbi vtraq; Boryſthenis ripa potitur, iam retrò Septemtrionis dominatori, iam vltra Euxinum Tyranno Orientis, formidabilem oſtendat. Non ab alio nobilis Roxolania vindicari cupit, niſi à Caſimiro, non alio Monarchæ pervicax collum ſubmiſſura, niſi Vncto Domini. Liberius ibi decurrent immenſa ætheris ſpatia Aquilæ Sarmaticæ, quæ in arcto dominatus Valachici hemiſphærio, ægrè pennas in volatum expedirent, etiam fatalia iſthic fagineta exhorrentes. Maior quidem ſubiugandæ Vkraynæ labor; aſt gloria incomparabilis; imò neceſſitas, Patriæ tranquillandæ: excellentiore providentiæ titulo, ſi regia via in hoſtem tendens, populandi Provincias Regni licentiam, obiectu virium hoſti eripueris. Glorioſior hinc ex ſeruatis ſubditis Civica, quàm ſi Mille hoſtes interemeris: pluris æſtimabitur pacatæ laurea Patriæ, quàm ſi innumeris arcibus vicinos incommodantibus potireris. Faxit interim Deus, vt Bohdanus ſimul & Thymotheus, quos natura ità hoſtilitas ſua in nos vnijt, in Vkrayna ſimul & Valachia victi, exiſtãt immortales gloriæ tuæ materies.* Hæc Landzkoronius, hæc plures quibus per Podoliã ac Pocutiã ditiones, metu an providentiâ, nè ſi illàc tranſit aut ſubſiſtit exercitus deſolandi. Diverſum prompſit ſenſum Regni Mareſchallus Lubomirius, præſentiſsimâ trutinâ, rei ac temporis momenta perpendens. His ſanè verbis. *Haud diffiteor Ser: Rex, ſi anteactis conſilijs intereſſem, non facilè ſuaſurum me, vt obſidēda Soczavæ negotium, miſſo cum parte copiarum Kondracio vrgeretur: non item, vt ſua Mai: bello præſens adeſſet; multo magis in obliquum latus, quo Camenecum eſt, deflecteret. Etenim ſepoſitis alijs conſiderationibus; minus fortè expediebat, in obſidione Soczavæ ſumptum ſanguinem, imò tempus perdere evidentiore commodo publico, & ſuæ Mai: gloriâ, ſi in ditionibus Regni dudum cœpto bello inſtitiſſemus: etiam ſi voto non reſpondiſſet eventus, vt eſt alea belli variabilis & anceps, minore dedecore. Nunc ablegata copiarum parte, Colligatis Principibus ſide & adventu S. R. M. in ſocietatem armorum erectis, nequaquam*

quaquam citra levem famæ iacturam fore arbitror, Soczavã inexpugnatam deſerere; quæ iam ſemiconfectum opus, vt credi par eſt, aut per pactiones, aut vi vlteriore, non difficilè ſubigi poſſit. Verùm ſi deſeritur, præter ſolius famæ detrimentum, multa conſequi incommoda, cauto bellatori providè diſpicienda: Primò hoſtem à tergo relinquere intutum; imminuendam ex receſſu Colligatorum fiduciam; hoſtem animo augeri, ſuos verò, dũ irriti ſucceſſus evaneſcunt, ſuccumbere. E contra recepta ea, percellet fautores partis, quâ bella conſtant famâ, adverſarios conſternabit, intrabit Polonus Vkraynam & victor, terrore ſocialium armorum duplicato, ipſo ſucceſſu animoſus miles, per ſecunda prælia ad victorias, per victorias in conſummandum bellum enitetur. Ibit S. M. in viſcera Roxolaniæ ditionis propriæ ſpectandus vicinis, rebellioni formidabilis; ovabunt exules, applaudet plebs, proſequentur votis & copijs Colligati, quæ etſi levidenſe additamentum virium noſtrarum, aliquid tamen ad famam valebunt. Conceſſerim ſanè duo motiva eſſe, amovendi à Soczava Kondracij. Nempè habendam rationem temporis ac operæ, alieno fortalitio expugnando inſumendæ. Alterum, fieri vix poſſe quin hærente propè Camenecum Exercitu, vt ad alimenti penuriam circumſita ora redigatur. Et anterioris quidem puncti, præpoſtera conſideratio eſt; ante enim dimiſſum Kondracium deliberandum fuit, obſidenda nè Soczava? Si iã factum vt mitterentur in obſidendam copiæ; nè miſſæ irrito effectu redeant, enitendum. At Cameneco inferri commeatus penuriam, hinc famem? Eodem modo vbicunq; terrarum ſubſiſtimus, idem malùm metuendum, niſi refrænata calonum licentia, aliquis ordo aut modus conquirendis victualibus imponatur. Sed eſto, omiſſam Soczavam nullam à tergo faceſſituram diſcrimen? cur in Vkraynam deproperemus, perpendere liceat? Hoſtis aut occurret nobis, aut ſuetis vſus artibus expectabit. Si occurrit, diſpertitis copijs, longo itinere ac fame feſſis, cum recenti non ſine diſcrimine decertabimus. Si expectat iiſdem laſſis obijciet locorum iniquitatem, aut pugnæ neceſſitatem imponet, cui dum oppugnando ruimus, vtinam defendendo ſufficiamus. 1653.

1653. *mus. Si munitionibus ſe incluſerit, inexpugnabilē hyems præſtabit; ſi ſtatarium prælium init, ancipiti marte depugnandum fore. Neq; in hyberna diſtribuēre militem licebit, ſparſim faciliorem opprimenti, nam dum ſinguli pugnabunt univerſi vincentur &c. &c. Satiùs ſubacta quoquomodo Soczava, redituris in Patriam aliqualis victoriæ famâ circumdari, quàm irrito effectu tentata, cum temporis ac famæ diſpendio ingloriè traduci.* Hæc, preſſa & gravi oratione elocuto, haud occulta Principis offenſa accipiuntur, quòd vir Togatus (Legionē aut cohortes ſtipendiarias nullas tum in Exercitu habebat Mareſchallus, etſi vltra Octingentos ſub ſignis milites proprio ſumptu in Caſtra cōduxiſſet) Principi ac Senatui probata ſolus reſtringeret, & palam culparet conſilia, quorum non ipſe autor fuiſſet. Hinc diverſus ſententiæ Rex, iter militare Bracłaviam verſùs edicit; nondum firmatos acceſsione Scytharum Coſacos præventurus: cùm occultiore impulſu ablegaſſet Machouium, inſinuandæ Soczavienſibus deditioni; quem ponè Houvaltus cum ſexcentis Deſultorijs, ac Campeſtribus aliquot machinis ſequebatur.

In ſeſqui menſem trahebatur obſidium, aliquoties irritò tentata impreſsione, cum Moldavi nequaquam eam adferrent pugnacitatem, qua tot viris inſeſſum munimen ſuperari poſſet. Clamoribus tantùm aggreſſos valla Polonos iuvabant, vnde & iſti fervore decidere viſi; nam dum ſibi quiſq; famam aut ſpolia deſtinat, rari laborem ac pericula ſubeunt, inde opera ac ſucceſſu pigriore. Kimenius quidem Hungaris Præfectus, quatuor maioribus tormentis arcis muros convellebat, vnde deiecta valli lorica, etiam interiora ad ictꝰ pateſcebant, quæ tamen verberatio exili profectu inſtitui viſa, cùm introrſùs agger & foſſæ cōcuſſo muro obijcerentur; tantaq; laboris pertinacia in veteri vallo vineæ ac corbes excitatæ, vt ſub obſidionem conſummatiori opera, munitiones Soczavam abſconderent. Erumpebant præterea creberrimè Coſaci ad vsquè ſuggeſtus tormentarios, vt inde machinæ in tutiora aſportari debuerint.

Kimeni. Ianuſz.

In

In tantumq; audacia ex ſucceſſu creverat, vt per noctem ſtationibus noſtris aſſultantes, Kłopotovij turmam ſaucio ductore diſiecerint, cæſo inter alios Stephano Maczynio, claræ ſtirpis ac virtutis iuvene. Patuit vt conſummaretur negotium moram provenire, quod diverſarum gentium Duces (aberat Palatinus Moldaviæ) regulas agendi aliunde & procul peterent, quæ in promptu & præſentium eſſe debebant. Interea dum è longinquo conſilia poſt res afferuntur, labebatur temp9, & occaſiones, tum demùm agendi poteſtate oblatâ, vbi nihil auderi poſſet. Attamen Houvalti ſuperventu excitatus fervor erat; veterano ignavam ſocijs operam exprobrante, & animorum in re ipſis vtili, ad deridiculum remiſsionem. Erecti demum in ſpem impreſsionem adornavêre, præſeferentibus alacritatem Hũgaris, modò non in eam partem qua Coſacis ſtatio, incurrere iuberentur. Adverſùm hos è contiguo monaſterio, vbi Denhoffij ſtatio, inſtituta exploſio, noxijs paſsim ictibus vallo proturbabat defenſores, cum ij ſubito ac vltra ſpẽ è clauſtris ſuis evoluti in Moldavos ingruentes, interfectis aliquot Centurionib9 loco depellũt, ac deſtinatam impreſſionem interturbant. Mox, ſub proximam noctem in Polonos erumpunt, tenebris ac laſsitudine, ſopitos credentes: niſi ſolers, Kondracius cognito ex transfuga conſilio, ad primum adventantium ſtrepitum vigil, paratas in diſcrimẽ cohortes ante valla obiecerit; quoad ſpe deiecti ac accurrentibus auxilijs terrefacti, exitiabilem audaciam inobſervato per tenebras abſceſſu conſignarent. Interim Machovius deditionem ingerebat, non tamen perſuadebat; allapſis Baſilij literis, vnius tantùm ſeptimanæ conſtantiam ab vxore generoq; repoſcentis. Premebat ſub hæc obſeſſos victus inopia, in potum tribus puteis haud ſufficientibus; namq; corruptis pridem conatibus, ac averſo qui ex Sereto derivatus torrente, ordinariam aquationem Denhoffius ademerat. Verùm Baſiliſſa, ſupra ſexum animi erectior, excitabat generum hortatu, Coſacos largitione, Valachos promiſ-

1653. Klopotowſki i Maczynſki

1653. promiſsis, omnes exemplo. Partiebatur far, carnes, pecora, etiam aquam moderatis ad menſuram portionibus, & omnia non pro muliebri genio ac fragilitate. Tum pulveris nitrati occurrens defectus, elaborando excitaverat officinas; Thymothæum meri haud contemptorem, quominus Coſacorum animos compotationibus devinceret, perurgens. Sanè liquebat mulieris vnius conſtantia eluſam tamdiu Colligatorum vim; etiã averſata qualeſcunq; dedendi conditiones, cum non inhonoræ eæ, iam à Machovio, iam à Tranſilvano imperia Turcæ obtendente, ſuggererentur. Venit tandem ſũma dies, quâ ſors magis & caſus; quàm humana conſilia aut vis, pertinacis Soczavæ portas recluſit: valeſcebat fama reſcindendo obſidio adventare Scythas, qui vera ea optarent aut metuerent, creditu facilis: vnde Colligati acriorem in fortalitium exploſionem inſtituerant, inter multiplices ictus libratore Hungaro, directâ in celſius conopæum machinâ, deſtinatum ſcopum non infeliciter feriente. Diſcumbebat Thymothæus cum ſocijs, cum ecce ferrea Colubri pila, rotam currus diffingens, bino axis fragmento ad eliſionem cerebri caput ac pedem contudit, immani in ſubitam exanimationẽ vulnere. Corripiunt aſsidentes repentè ſenſu defectum, cui iam erepto capite nuſquam ſuperfuit vita. Intra conopæum abditũ cadaver, celata in ſextiduum morte Coſaci tenuêre: vnde ingens luctus & deſperatio ſubibat Nurum, haud vanè neganda à Patre auxilia conijcientem, vbi occiſum filium innotuiſſet. Nihilominùs vt erat ſuſpirijs ac planctu recens, cum potioribus è gynæceo ſtationes militares ingreſſa, precibus & lachrymis obſecrabatur Coſacos, quatenùs qui pro vivo Ducis ſui filio ſtrenuè depugnaverant, eadem conſtãtia orbam ſe, Filiamq; ex Thymothæo vterum ferentem, in extrema tuerentur. Nec inefficax apud Coſacos Baſiliſſæ poſtulatio credi potuit, (cum Valachicæ mulieres formâ & illecebris, vix Peruſinis decedant) qui mox protẽſis dextris, non deſerendam teſtati, fidem & conſtantiam ſuam pe-

am periclitanti adpromiſêre. Hunc finem immanis & cruentus, perpetratæ ad Batovum lanienæ autor, ſortitus; miſerius à glande tormentaria vitam finiens, quam noſtris eâ emptis percuſſoribus eripuerat. Ferociâ magis quàm vlla militari virtute notus, cùm ingenium Patris infra eſſet, vitijs ſuperavit; in divos blaſphemus, amicos periurus, cuſtos truculentus. Omnia divina & humana ſusq; deq; vertere minatus, Pontifici, Turcæ, Regibus, convitia oggerere ſolitus; ſolâ temulentiâ, & furioſo animi impetu, in audaciam præceps. 1653.

Barium propè Rex militari via penetraverat, cùm quarto Nonas Septembris, à Stephano Palatino citus equo nuntius adtulit, Bacciſaraio Hanum Crimenſem moviſſe, eundemq; acceleratis itineribus, in Valachiam iter deſtinare, ferendam ad opem Soczavæ, opibus quo pro ſe tolleret Baſilij, ineſcatum. Tum demum Mareſchalci conſilium ex eventu æſtimari cœpit, attrito paſsim inediâ ac itineribus Exercitu, præcipuè vbi per Barenſem deſolam penitùs oram tranſit: adeò evaſtato tractu illo, vt qui ſemina terræ mandarent mortales, vix reperirentur. Inter alia mala, etiam non ſoluti æris reminiſcentia ſubibat militem, coortis inter queribundos vocibus, trahi ſe per inhoſpitales in longinquum bellum oras, vt nè viſo quidem hoſte perirêt, cruentos interim emeriti ſtipendij aſſes, ab ijs conſumptū iri, qui nunc perdendos, ſuis artibus eluſiſſent. Cœpæratq; turbidis imbutus miles imperia detrectare, quoad ex ſeveritate turbis remediū Campidux quæſiturus, vnum ex turmalibus, qui deſerendi ſigni autor ſocijs fuerat, caſtrenſi ad Balinam judicio, capitis ſupplicio affici iuſſerit, abſterrente cæteros exemplaris pœnæ intuitu. Bacciſſaray.

Demùm Soczavæ dedendæ conſilia, acrius poſt extinctū Thymothæum agitari cœpêre. Nam tametſi Coſaci multa pollicenti Baſiliſſæ in extrema ſe perſtituros obtulerant, at vbi ſublatum authorem deſperata auxilia, & vim in oppugnandum parari vident; maximè propter accepta ab ho-

1653. ſtium telis detrimenta, refrixerat ardor, vt ſi modo toleran-dæ conditiones darentur, eas non omninò averſari oſten-debant. Non ingratum id Colligatis, ſatius periculoſis la-boribus, & ſanguini ſuorum parcendum ducentibus; etiã comperto abſeſſorum animos contra famem & arma ob-ſtinatos adeò, vt in defenſione fortiter mortem oppetere, quàm turpi deditione vitam paciſci præoptarent. Etſi quo-minus pactiones abrumperet, nihil non agente Baſiliſſa; iã adventum Hani, ac militarem in caſtris Polonorum ſediti-onem rumoribus differente; iam opes quas haberet, in Co-ſacos ſi perſtant erogaturam; etiam vacuum filiæ talamũ Præfecto eorũ, aut qui alius virũ ageret, oſtentando. Atta-men invitâ ac muliebriter reclamante, inſtituto colloquio, ad leges deditionis ventum: inclinavitq; Fedorovicius vt fidem Polonorum ſequi mallet; Moldavos ſibi ob rapinas anteacti anni formidoloſos cenſens. Eadem clementiæ regiæ opinio Valachos ſtimulavit, vt in nomen Regis arma deponere offerrent; verùm ſuggeſtum fuit, Principis alte-riùs ſubditis fruſtrà à vicino patrocinium quæri, interceſ-ſionem non negari. Inducti ad mitiora obſeſſi, ijs condi-tionibus arma poſuêre, quæ memoriæ causâ pono. *Iurent de facto Coſaci, Ser: Regi, ac Reip: Polonæ fidelitatem. Tran-ſiluaniæ Principi ac vtriusq; Moldaviæ Palatinis bonam vici-nitatem, & quòd nunquam illorum inimici directè vel indirectè forent. In ſignum humilitatis, vexilla militaria, coram Illuſtr: DD. Commiſſarijs Colligatorum Principum, in terram depo-nent; quæ manebunt pro S. R. Pol:, retentis pro ſe ex benigna conceſſione ſignis decem. Nihil ex bonis ſub adventum ipſorum Soczavæ repentis ſecum vllo prætextu auferent: Arma ac ſclo-peta minora hactenus offenſiva, ſimiliter humi poſita, præmiſſo iuramento, nunquàm contra PP. Colligatos vertenda, reddentur ipſis. Bona Tymothæi relinquentur circa DD. Commiſſari-os; bona etiã ex tẽplis Moldavicis rapta reſtituentur. Neminẽ ſecum ex arce oppidovè abducent; Fortalitio Soczavienſi, cum omnibus quæ in ſe continet, in manus moderni Palatini Vala-*

chiæ

chiæ conſignato. In regreſſu damna nemini inferent, neq; poſthac ditiones Colligatorum PP. infeſtabunt. Rebus Baſilij Palatini, Baronum, ac ſequacium eius, ſe non immiſcebunt, neq; illis patrocinabuntur; ſuper quæ puncta bona fide Chriſtiana, ſinguli iurent. Nec quicquam moræ interceſsit quin iurarent eâ ad verbum formulâ. *Ego Nicolaus Fedorowicz, protunc Exercitus Zaporoſcenſis Senior, cum Collegis ac Tribunis meis, iuro, per nomen SS. Trinitatis, Beatiſſimæ Virginis, ac SS. Omnium, quòd in præſens experti benignitatem ac miſericordiam Ser: Regis Pol: D. N. Cl:, tum Illuſtr: Tranſilvaniæ Principis, ac vtriusq; Moldaviæ Palatinorum; ſicut S. R. noſtro conſtantem poſthac fidem, ac ſtabile obſequium ſpondemus; ita Illr: Prin: Tranſ: adpromittimus, nos abhinc nullo modo prætextuvè, perſonam aut Dominia eius hoſtiliter oppugnaturos, imò contra eiuſdem hoſtes & adverſarios, vtriusq; item Moldaviæ Pal: auxilio adfuturos. Quod ſi hanc Iuramento obſtrictam fidem noſtram, erga Ser: Regem Remq; publ: Pol:, tum erga Principes Colligatos ſponſionem, in quopiam à nobis violari, neq; deſcriptis conditionibus ſatisfieri contingat; iam tum vlciſcatur Deus iniuriam nominis ſui perperam invocati, ſuper nobis, Coniugibus, ac pignoribus noſtris. Sic nos Deo adiuvante, ac Sancto eius Evangelio. Actum ad Soczavam in Caſtris, die 9. Octobris, Anno Chriſti 1653.* Convenerat cum Federovicio in arcano, ituros ſub ſignis ad Caſtra Regia Coſacos, per evidentem ſubmiſsionis actum, vbi Regi militant, diluendæ rebellionis culpæ. Credidêre noſtri pactum ex fide exolvendum, additusq; Mogielnicius Equeſtris Centurio, qui deduceret, ipſis viciſsim quatuor è ſuis obſides manu tenendæ pactioni tradentibus. Verùm vbi Poloni conſulendo equis ob pabulum feſtinanter abſcedūt, Coſaci cum cadavere Thymothæi, tranato Tyra, ac abducto ſecum Mogielnicio velociſsimè in Vkraynam perrexêre. Craſſo conciliantis deditionem errore, quòd non Præfectum aut melioris notæ Tribunos, ſed extremæ ſortis vernas, vadimonij loco recepiſſet. Ita Soczava in manus Ste-

1653.

Mogielnicki.

Ccc3 phani

1653. phani Palatini, etiam Baſiliſſa antagoniſtæ vxor venêre: penes quàm reperti minores opinione theſauri, quos mulier anxia retinendi, partim profuſa in Coſacos largitione prodegit, partim in nigras ſub terram ſpecus defodiſſe credita, metu nè hoſtis potiretur. Similius verò fuit, Baſiliū mercuriali ſidere & ingenio hominem, nè omnia in ſe caſus aut fortuna poſſet ſolicitum, Conſtantinopoli, Venetijs, Amſterodami, Gedaniq;, ac per alia celebriora emporia, nominibus in fœnus datis, providè, pecunias inter negotiatores diſpertijſſe; etiam quo rem per verſuras augeret. Polonis pretium operæ ſtetit, ſeptem campeſtribus machinis, ac vnde quinquaginta gradioribus tubis, quos è furcillis librare mos. Aderant cum Kondracio in obſidendi curas, è Polonis, cohortium Præfecti clariores, Słuzevius Pater Koczubey dictus, ob celebrem bellis Scythicis operam, cum Filio itidem turmæ ductore; Wielohorſcius, Kłodzinius, Alexander Minor, Piaſecius, Kruſzelnicius, Kłopotovius, Mogielnicius, Roſzczyc, Telezynius, alijq; alarum veterani Ductores, cum ea obſidio vltra quadringentorum iactura è noſtris ſtetiſſet. Kondracius non diu deditæ Soczavæ ſupervixit, aliqui ſublatum veneno ab æmulis tradidêre; pleriq; tædio animi ſeu atra bile conſumptum, vbi grandi pecuniæ extorſione deditionem pepigiſſe inſimulatus; etiam vt elaberentur Coſaci muneribus corruptum cōſenſiſſe. Convincit falſam obiectionem melior viri fama, tum ſilentio intercidens ſuſpicio; neq; poſt extinctum, cooperatori deditionis Machovio à quoquā intentata. Hæc de Soczava, ex qua plus Polonis famæ, quàm operæ pretij acceſsit.

Słuzewſki. Wielohorſki, Kłodzinſki. Minor. Piaſecki Kruſzelnicki. Kłopotowſki. Mogielnicki, Roſzcayc. Telezynſki.

Filij caſus, concuſſerat vti memoravi, vaſtas illas ſpes Chmielnicij Patris: aſt non in totum animo deiecit, ſortis ambiguæ vt mutabilis eſt intelligentem, & contra Polonos vel acheronta moturum. Nec vicini tantùm in nos ſolicitati, aut qui religionis, commerciorumq; nomine miſceri potuêre; ſed in diſsito Orbis receſſu Suecus, & longinqua vltra

ultra maria poſiti Angli Scotiq; conciti, diverſo argumento aut motivo. Riſum ſanè movit, interceptæ tunc epiſtolæ inſcriptio, (ſi modò non figmentum erat) quâ Oliverius Cromvell, magnæ Britanniæ, vti ſe dixit Protector, Chmielnicium Orientalis Eccleſiæ baſim, Polonorum flagellum, Erroris Papiſtici extirpatorem &c. titulis dignabatur. In quem verò vſum, tot ſpatijs terrarum diſcreta amicitia quæreretur, occultum tunc fuit; niſi quòd remota ab igne corpora, etſi non caleſiunt, luce tamen elementi fruuntur; ita ſocietas illa inter Pirithoum ac Theſea cõſimiles, famæ magis quàm rebus conſultura credi potuit. Cum diſsitorum loco populorum prenſationes & amicitiæ, ſimile quid cum ijs ferculis habeant, quæ multo auro ac pigmentis delibuta dum oculos paſcunt, ſtomacho non ſatisfaciunt. Moſchus iam non amicus, necdum nobis hoſtis erat; Scytham tædere cœpit rebellis ſocietatis; præſertim quod Turca Polonos illaceſsitos, etiam Valachiam omninò intactam iuberet. Potiꝰ tamen Bohdano viſū, veteri inniti amicitiæ, vafrè abolitis quæ intervenirent ſimultatibus. Aggreſſus igitur Hanum exponit, ingentes Baſilij opes, filij ſui omni meliori iure dotales, ſi inhiantibus Colligatis eripiuntur, ſe admittente Hano ceſſuras, quibus tam exul Socer, quàm obſeſſus filius promptè liberatori ſuo decederent. Non omninò ſurda aure talia, accepta præſertim oblatâ ingenti in numerato pecuniâ, confeſtimq; ſuccurrere Hanus decrevit; adeò oſtentata offa, quemvis ad ſonitum lucelli trahit & pecunia omnis auſus irritamentũ eſt. Diu tamen, an contra inhibitoria mandata Turcæ Valachiam intraret ambiguus, in Derepezenſibus campis hæſit, quoad per Chamambet Murzam ſucceſſu deditæ Soczavæ explorato, ad Tranſilvanum miſerit, monendo improficuam ei Polonorum ſocietatem, imò ſi pervicaciter aſſerit partes, fore omninò damnoſam. Res Radulij Moldavi in tuto eſſe, invadentes Valachiam Coſacos malè mulctatos, hinc ſatisfactum Turcæ, capeſſeret & ille armis aſſertam

1653. Derepczyn. Raduli

tam

1653. tam quietem; niſi malit alieno diſcrimini ſuo malo miſceri. Internuntium cum XX. virorum comitatu, Hyacinthus Szembergius iam tum Legioni poſt Kondracium impoſitus, ſolertiſsimè per compendia viarum aſſecutus, in limite Valachico cœpit; cuius tum indicio cognitum; nec dum decreviſſe Hanum an Regi congreſſurus ſit, cui ſpopondiſſe Chmielnicium, ſi modo occurrit Polonis, iam irrequieto motu ac itinere, iãm fame ac morbis, inſuper ſeditione caſtrenſi laborantibus, finem bello, incredibili fama & præda facturum; quibus pollicitis ſi deforet eventus, ferro Scythico vltro iugulum ſubditurum offerebat. Vnde hic cognito Soczavam interempto Thymotheo victori patuiſſe, gyrato viarum flexu à Szarogrodo veniens, in Wolhyniam ingruit, ſi circumcluſum Regem tenet, ſpe ac fiducia vincendi impletus. Vnde Scythæ quo ad maiora audenda præda imbuti acuerentur, ad populandas circumiectas oras ſe paſsim diffudêre. Etiam in Lithuaniam cum Coſacis Podobayłone dimiſſo, qui ſe iſthic Lithuanis metuendum Moſchis ſocium oſtentaret. Neq; arduum apertas Provincias decurrere, cunctis ad famam prægreſsi in Vkraynam Regis, ſecurè in penatibus ac velut altâ pace diverſantibus. Rem traicam, ſed ex vero compertam vt cũ accidit inſeram. Henricus Kaſſovius Caſtellanus Vendenſis, complures è vicina Nobilitate ad nuptias cognatæ Virginis vocaverat, inter pleroſq; Hołowczynio non obſcuri nominis terrigena, ſolennitatem actus honeſtante. Vetus is militandi, etſi tum ob ætatem rudè donatus, ad iniectam de Scythis mentionem, vix credibile aiebat, vt prædatum iſti diſcurrerent, in proximo Rege tantis viribus ſubnixo. Eiuſmodi dum familiariter diſcurſus feruntur, interim lupus in fabula eſt. Siquidem ad primum illatas menſis dapes, vbi adeſſe Scythas inclammatum, convivæ trepidare, diffugere, arma audaciores corripere: nequé deerant, qui tardos è ſuis hoſpites ſubvenire rati, crateres expedirent, vanum contubernalibus metum cum riſu exprobraturi.

Kaſſowſki. Hołowczynſki.

Incen-

Incenſa demum Villa ac vociferatio agreſtium hoſtem prodiêre; qui mox effractis ſepimentis involans, corripuit omnes, ſuccenditq; domum alijs mox tedis deſtinatam. 1653.
Capitur Caſtellanus cum Hołowczynio, cæterisq; hoſpitū; rarâ cuiusq; in effugium fortunâ, (ſolam Matrem familias proximæ lacunæ arundinetum texit) cum & clarior dies ſubtraheret latebras, & Barbari domum indagine complexi neminem elabi permitterent. Quandoq; in ſuſpectis ſecurior metus, cui nomen circumſpectio, vnde enatū proverbium, timidi matrem non flere; etſi propè animoſitatē incedit fiducia, aſt non rarò inter fortunæ ludibria numeratur.

Quia paſsim pervaſerat rumor hoſtium armis Valachiā, deinde Wołhyniam deſtinari, hinc diu quò ſe verteret ambiguus Rex: tandem à Bario retromotis copijs, ad extimum Podoliæ limitem penetravit; cùm permoveret facilior ea parte commeatus ratio, etiam Colligatis in ſocietatem belli, è propinquo promptius pertrahendis. Zwanecium ditionis Landzkoroniæ oppidum, gemino à Camenecо milliari diſtat, cui à meridie Tyras amnis, ab aquilone paludoſa convallis obtenditur; Caſtellum modicum in fronte habet; à tergo aperta latifundia, arbuſtis hinc inde extantibus; & quantum devexus nonnihil ad metationem Caſtrorum locus, ita ad occiduam plagam non iniqua ſuberat, inſtruendæ aciei planicies. Tyras quô vltro citroq; commeabilis eſſet, gemino ponte inſtratus, etſi non ſtatim ſtructilis tabulati patiens, ob rapiditatem aquæ, ſublices haudquaquam facilè in imum defigere permittentis. Attamen vimineæ corbes, intra concavum lapidibus iniectis, ſub onere dehiſcentes, vbi immobiliter adverſùm vortices fundo inhærent, ſummitas earum craſsis trabibus in vſum pontis inſtrata. Poſtea lixæ quibus etiam cum periculo compendia viarum placent, vadabile flumen equis tranſeundo oſtenderant. Quominus hìc ſedem belli figeret Rex, rationum maxima videbatur, vt coniunctis hoſtium armis,

Zwaniec. Dnieſtr Fl.

1653. etiam noſtra Colligatis vnirentur : imò ſi inopia annonæ invaleſcit, non tantum ſe dives frumenti Valachia aleret, poſcente neceſsitate ſocijs armorum aliquid impertitura: deniq; vt ſociæ gentes amne tantùm intermedio diſcretæ, vna alteri quocunq; vis verteretur, haud morâ ſubſidio adeſſet. Etiam Cameneci vicinitas ad omnem caſum aliquid valere exiſtimata, locus naturæ artisq; adminiculo non incelebris. Aderant tum ad latus Regi, Potocius Campidux, Landzkoronius Ruſsiæ, Petrus Potociþ Bracławiæ, Tyſzkievicius Czerniechoviæ Palatini; Sandomirienſis, Poznanienſis, Kaliſsienſis, ac Halicienſis, Caſtellani Mareſchallus Lubomirius. Korycinius, ac Trzebicius Sigillorum præſides ambo, Boguſlaus Radivillus Hipparchus Lithuaniæ, Ioannes Zamoyſcius Kałuſsienſis, Ioannes Sobieſcius Iavorovienſis, Daniełovicij, Parcovienſis, ac Czerwonogrodenſis Præfecti, Sapieha Regni Notarius, Demetrius, ac Conſtantinus Wiſniovecij, Czarniecius, alârum veterani Præfecti: Tyronum quoqué ſupplendo Exercitui delectus, propè Octo Mill: Caſtra Regia ingreſsi ſunt. Etiam Colligatorum copiæ (die 22. Octobris) trans Tyram ad Chocimum metatæ venerant; quæ arx in crepidine abrupti montis ſita, ex Caſtris Polonicis conſpiciebatur. Sub primum adventum X. Mill: complêſſe credita, Hungaris, Ianuſsio Kimeni: Valachis, Duraco, ac Bohuſſo parentibus.

Witowſki. Gębicki. Cetner. Lubomirſki. Koryciński. Trzebicki. Radziwił. Sobieſki. Zamoyſki. Daniełowicz. Sapieha Wiſniowiecki. Czarniecki.

Ad Zwanecium metato Rege, dum hoſtis moram trahit, ſolita interim belli præludia interveniebant, per fortuitas aut ſubitarios congreſſus, qui exploratum miſsi, manum conſerentibus. Et Scythæ quidem Orininum propè aliquam noſtrorum manum ductore Telezynio diſperſere: æquante damnum fortuna, cum Szembergius, iungente ſe Michaéle Micheſsio cum CCC. Hungaris, obvium ad Zynkoviam Scythârum agmen fudit; etiam Chochołus Potocij Optio in ipſam ad Smankowce ſtationem, vbi ſub nocte ſolutiùs egerant inveheretur. Quotquot autem capi potuêre, concordi relatione afferebant, hæſitare ſuper congreſſu

Telezynſki. Szemberg. Mikieſſy. Chochoł.

greſſu Hanum, nec vt aleam belli periclitetur commiſſurũ: 1653.
niſi priùs circumvolutum agminibus ſuis Regem, morâ & pabuli inopiâ exagitaſſet. Cordolium ad hæc Regi, tot temporis laborisq; impendia, evanido ſucceſſu, ac vix conſpecto hoſte perijſſe. Abſumptam æſtatem, evolutum autumnũ, & nullam offerri rei benè gerendæ opportunitatem: nec ſi offeratur ea faviturum cælum, frigidiore aura ſub finem Novembris grave, & quod militem poſt amicas Martini ferias, in hyberna ſolito more reduci invitaret. In ſocijs quoq; langueſcebat animorum fervor; vt ferè minùs aliena curæ, ſi privatis & proprijs rebus conſultum eſt. Lixarum noſtrorum protervia, Valachos penatibus proviſuros abſtrahebat; Fæx enim iſte ſervitij caſtrenſis, non in horrea modò & quæ vſus vitæ poſtulat, ſed in pignora gentis inhumanâ licentiâ graſſabatur; vnde exacerbati iſti iniurijs, in immites pari officio hoſpites ſæviebant. Iugulati multi, paludibus merſi, manibus aut pedibus truncati, etiam exſectis virilibus mulctabantur: eos proferente fructus bello, vt quantò quis inferendæ iniuriæ promptior; tantò talioni pœnæ paratior vt exiſtat neceſſe eſt. Hungari quin etiam paſsim ſigna deſerebant; cumq; reliqui miſsionem publico nomine petituri viderentur, meditatam requiſitionem præſentiens Rex, Ordinum Ductores benigno affatu, ac pollicitis; gregarios per ſeptimanas veritìm bino Imperiali retentavit. Evenit ſæpiùs, vt quæ ſolertiſsimis ingenijs deſperata, humano conſilió perfici nequeant; à remota plerumq; cauſa, nec in præmeditatum finem directè tendente, faciliùs proveniant. Supplendo Exercitui Nobilitas Regni; (cui tum bellicæ expeditionis veniam Rex dedit) coactum è Tyronibus ſubmiſerat agmen, prælargo ſtipendio inſtructum, ac inditis Tribunis fama & vſu militiæ egregijs. Quodq; delectus tales, pro quantitate poſſeſsi agri fierent; agri verò laneis menſurarentur, laneales (ſeu Lanowi) tunc dicebantur. Iſti vix Lanowi.
per bimeſtre exercitui iuncti, vbi præſtituta ſtipendio dies

1653. veniт, miſsionem pervicaces petiêre: retentantibus fruſtra Præfectis, ac toto paſsim exercitu convitia oggerente. Quis crederet patritiam iuventutem parentibus in militandum ſurrogatam, eo propudij ac vecordiæ prolabi potuiſſe, vt nulla Principis exautorationem negantis reverentia, non honoris cura, non infamiæ metu, deſerere Caſtra inſtiterit? Origo motus ab iunioribus & turbidis fuit: quibus ſolitū odiſſe bellum, dum incipiunt. Ordinum Ductores, ac vt quisq; animo melior remanſêre, præcipuâ Ioannis Oleſnicij Succamerarij Sandomirienſium operâ, qui præter verba & ſuaſus, etiam ſi quidusquam pretioſioris ſupellectilis erat, contribulibus deſtinabat retinendis. Sanè mirum quòd turbantes non ex lege militari Rex côërcuiſſet, qui notabili in cæteros peccabant exemplo: aſt tranſmiſit, ſatis pœnæ ex probro militari iudicans, imò abundè fore ratus, vbi diſcreti Patres infamem filiorum abſceſſum, ſuo prorſus iure caſtigaverint. Aliqui iſtorum dum Caſtris abeunt, in manus Scytharum incidendo, famam ſparſêre, in exercitu Regis turbida omnia, & *Quarcianos* ob famem ac nõ ſoluta ſtipendia paſsim diffluere: imò dilapſo equitatu propè eſſe, vt Rex cum legionibus Cameneco ſe committat. Quæ vbi plurium narratione firmata, hærere aliquantum Scytha, ingruendine aut deſiſtendi conſilia ſequeretur? contra Chmielnicius vehementiſsimo impulſo ſuaſit, vrgendum in extrema Regem, Moldavis, Hungarisq; dilapſis debiliorem. Succendit audaciam, futilis narratio, vt Hanus agmen ſuorum à Latyczovia, obliquo viarum flexu ad Huſsiatynum circumduceret, tanquam diducto recte, à caſtris dilabentium capturam exhibiturus. Verùm eluſit ſua expectatio Barbarum, integras Regis vires vbi occurrit comperientem, nobis pertraxiſſe commodo fuit, etſi iam peditatu victus, equis pabuli inopiâ, emorientibus. Hinc Rex in noviſsima conſilia pronior, deſtinaverat hoſtē educto Equitatu aggredi: cùm contra ſuaderent pleriqué, non temerè diſpertiendas vires contra eum hoſtem, qui vt

Oleſnicki.

Laticzow. Huſſiatyn.

vniver-

vniverſum Regij exercitus robur metuat, ita diductum in partes contemnat, vel certè faciliùs frangat diviſos. Eius ſententiæ Mareſchallus Lubomiri9, dum aliqua in rem præſentem liberiùs profert, haud diſsimulata offenſa perſtringitur. At is incolumitatem Patriæ iniuriæ præhabens, heroicè immeritam tulit redargutionem, non niſi Korycinio Regni Cancellario quæſtus, conſiliorum libertatem ſimilibus premi; ac defuturos mox, qui ſententiam proferrent, ſi placita Principi diſuaſiſſe, iacturâ gratiæ ſteterit. Inerat tamen arcani aliquid, vt Rex conſilia Mareſchalci primò improbata, deinceps aut moderaretur aut ſequeretur; effectum ſæpiùs non infelicem expertus, cùm etiam à finè incipere prudentiæ actus ſit. Enimverò vſu compertum habetur, multa ſalubriùs ſub eo Principe geri, qui aliorum repertis aures commodaret; quàm cui proprij ſenſus tenacitatem, ſapiendi fiducia indidiſſet Dum in proximo Scythæ, facilè conijcere licebat, prælium aut congreſſum meditari; quid enim extremo anni tempore ſparſim ſiti agerêt cælo & fame caballis gravi: nam etſi iiſdem malis Exercitûs Regius premeretur, attamen Caſtris velut quodam grandi hoſpitio commodiùs degere, ex Valachia liberaliter ali, ſocijs armorum in extrema conſtantem ſocietatem tuentibus. In Tauricam quoq; ex bello ſine præda redire, indignum pugnaci genti videbatur: vnde pari impulſu vtriq; Principes, in periclitandam belli aleam ferebantur. Effundebat proin ſubtus Caſtra agemmata Hanus: miſsitabat è contra Rex ſuos, qui ſubitos motus arcerent, inter alios Potocius Braclavienſis Palatinus, aliquot ex inſignioribus Murzis in traiectu Smotricij oppreſsit, ac rurſus Notarius Campeſtris Sapieha, apud Barſczovum nactus, grandiùs agmen eorum diſsipavit. Omni hoc tempore Rex Imperatoris munia exactè obibat, ſuggreſſos è tubo optico hoſtes ſpeculabatur, inſtruebat aut pandebat aciem, proliciebat in equeſtres excurſus ſuorum promptiores, & exactâ die eadem per noctē providentiâ. Tunc verò avidus experiri, præmittit Kłodzinium

1653.

Kłodzinſki.

1653. nium cum bis mille levioris armaturæ, qui hoſtem ſtudio laceſſens, ac ſimulatâ fugâ ad inſequendum tracturus; occurſu ſuorum inevitabilem pugnæ neceſsitatem imponeret; ſeu demum in paratas inſidias, ardore pugnæ præcipitaret. Fecit vt imperatum vir manu iuxta & conſilio valens, ſub ipſamquê ſtationem, Hani apud Kudrence ſuggreſſus, aliquot obvios Scythas manu iniecta præhendit; verùm mox ſubito incurſu exciti hoſtes, nobilem audaciam malè mulctarunt, vndique circumvoluto Kłodzinij agmine; ijs qui ſubſidium ferre debuerant, maturo receſſu ſibi conſulentibus. Kudrence. Ferociter refugis Scythæ in ſubiectam Caſtris planiciê inſtitêre; quoad inſecutio à prorumpentibus regijs ſiſteretur. Cæſus Sławinius (Łyſek dictus) turmæ Centurio, Linievij item iunioris Optio deſideratus, multi ſaucij, plurimi ſub noctem, inter quos Alexander Minor Præfectus cohortis, per adſita virgulta manus ſequacium elapſi. Sławinſki. Liniewſki.

Dum ſic mutua incommoda aut certamina pugnatores premunt, interim omni humana ratione potentior fortuna, aut neceſsitas, oſtendit pacis vias, quanquam non repente, temporiſq; ac ſanguinis interveniente iactura. Erat Mareſchallo Regni mancipium, Scytha Fetacus vocabulo; hunc Wezyrus Hani, vbi in Caſtris Polonicis haberi comperit, aſſerendũ in libertatem, per literas repoſcebat: veteri benevolentia Mareſchallo refricata, etiam eius ſe gratiâ nũc indigere profeſſus. *Si Fetacus fidus ſibi olim & probata operæ, donum mitteretur, factum pro teſſera benevolentis animi fore; tũ ſi præſentem hoſtilitatem ſine armis dirimere placet, ſanè enixurum, quominus vtriq; Principes ſtabili in poſterum fœdere, ſine noxa & ſanguine ad propria regrediantur. Dat: ad Huſſiatynum die XXVI. Novembris, Anno 1653.* Alia mox ab ipſo Hano ſuperveniebat epiſtola, quâ ita ſtabiliendam amicitiam (nulla in anteceſſum præmiſſa à noſtris de pace tractandi requiſitione) velle præſetulit, vt minari nõ omitteret. Formalia erant. *Parentem Mareſchalli, Palatinum Cracovien: amicum ſibi, concordia inter Monarchas Orbis*

ſtabi-

ſtabiendæ, autorem ac pararium extitiſſe, optare etiam nunc, ut compar Patri Filius, in conciliandis fœderibus, locum inter gentes infeſtas obtineret; qui in aula ſui Regis, cæteros gratia ac muneris prærogativâ anteiret. Sequidem in renovandam amicitiam propenſum, etiam Polonos ab eadem non averſos cenſere eo rerum ſtatu. Quod ſi hoſtilitas paci antehaberetur, prodiret Rex in campeſtria, aperto ſecum marte dimicaturus; probroſum quippè videri, ſi tanti nominis Exercitus, intra Caſtrorũ latibula incluſus tenetur. Reſponſum ad ea. *Polonos ſtimulo in certamen non indigere, pugnaturos cum quo, quando, & ubi velint: eos gerendo animos quales victi multoties Scythæ præcipuè ad Bereſteczko experti ſunt. Regem quin etiam in ditionibus ſuis, velut Patrem familias in domo propria agere, cui qua parte ædium placet, conſiſtere liceat. Invitare proinde ex iure hoſpitij Zwanecium advenas, ibi monſtraturos, an minacibus verbis pares animos gerant. Si populationibus inſiſtũt Scythæ ſciant oportet, ut illi in Regis ditiones, ita Polonis in Tauricam tantundem via.* Intervenit hic ſolertis aſtutiæ cõmentum, quo tum nimium crudelis noſtris illuſum, rumores ante ſalutem ponentibus. Metator Regni Samuel Kalinovius, Batoviana clade ipſo in ætatis flore cæſus, reliquerat cõiugem Oſſoliniam: non magis ſua orbitate, quàm immenſo viri deſiderio excruciatam. Illa non amicorum ſolamina, non ſpiritualium aut medicorum dehortationes, leniendo dolori admiſit, niſi dum ſubornati adferrent Nuncij, captivum maritum apud Scythas teneri, aliquantum ex dolore remittere viſa. Ita diu ægrum animum ſpe redituri ſuſtentans, crebrius in Tauricam miſsitavit, veſtigatum an viveret? condicto lytro in libertatem aſſerẽdum. Vnde multi largientis quæſtu illecti reperiebantur, qui vivum referentes, nimis diu futili expectatione, animũ amantis implebant. etiam amicis commentum iuvantibus, vt exagitatam ærumnis ſanitatem, aliqualis ſpes alimẽto tueretur. Notum id hoſti, tanto ſumptuum impendio vivum velle qui iam obierat; proin ſtudio ſpargit rumorẽ, condu- 1653.

1653. conductum à Scythis Kalinovium adeſſe, & iam Huſsiatyni paterna domo hoſpitari. Rumor fidem, non inter plebē modo Kalinoviæ ditionis invenerat; etiam in Caſtris multi potiorum credidêre, tantum virum, fata ipſa ſuperaſſe gratantium. Neq; fruſtra tenſa decipula eſt. Vt quisq; cliētûm deſiderio Heri occurſum accelerabat; inter alios Suſovius ac Chlebovius turmarum præfecti, cùm ab hoſte correptis, pro amplexu ac ſalutatorijs officijs vincula indita, ſunt, donec biennio poſt captivitati eximerentur. Acceſsit explorandis rebus, tabellio publicus (Poſztam nuncupant) cum grandi à Leopoli Epiſtolarum ſarcina interceptus; exiles quidem papyraceæ hoſti manubiæ, ſed quibus faciebant pretium, arcana totius Patriæ retecta, maiore nihilominus vſu, ſi ex Caſtris eæ in Patriam dirigerentur.

Suſowſki. Chlebowſki.

Aiunt, vbi Scænici actus in Epilogum deſinunt, cum cura pileum tenendum, nam fermè circa finem maior motus eſt. Etiam tum, quamvis Attaſycus (ita Filios Nutricum prolis Hanorum vocari mos) ab Hano paci ingerendæ mitteretur, nihil tamen minus quàm ponenda arma vtriq; agitabant. Scythæ circumducto quaquaverſus agmine, noſtros obſervare, pabulatores carpere, & quia rarius iſti per inopem oram pererrabant, caſtris advolvebantur; crebris globis iam camporum plana, iam ſpatioſa arbuſta perreptando. Divæ Barbaræ dies erat pro ratione temporis nubiloſus, cum Rex deſtinatis in id rei cohortibus, concava, vallium ac arbuſtorum latebras, excutere imperavit. Hic dum prompta in pericula iuventus ruit; hoſtis infeſto agmine in anteſignanos fertur, eo incurſu, vt de ſumma rei periclitaturus videretur. Datur pugnæ ſignum apud Regios, animat advolans vbiq; Rex, milite alacritatem Principis in prima diſcrimina ſecuto. Sed primo congreſſu aliquantum Scytha anteſignanis ſe oppoſuit; deinceps turmas ſuas campo occupandis anguſtijs locorum ſubduxit, vnde noſtros carperet; ex his mox protruſus, ad vlteriores convalles ſeu dumeta refugiebat, more ſui certamen vitans vt dolo pu-

Attalyk

lo pugnaret: Vbi verò cognitum partem ſolummodo ho- 1653.
ſtilium copiarum adeſſe, receptui canere Rex iuſsit: conti-
nuitq; ſub ſignis aciem, haud levi certamine ad meridiem
perfunctam, donec ſudum aëris non fictum hoſtis abſceſ-
ſum retexiſſet. Sub veſperam iterum Attaĺycus adeſt, mul-
ta cum incuſatione Chmielnicij, vt qui exleges, nec probè
imperio Hani parentes Nohaycios, in vetitum confligen-
di auſum impuliſſet: ac quo fidem aſtrueret, diras in ſe,
Principemq; ſuum ciebat, maturandum pacis negotium
quantociùs perurgens. Dubitavit Rex an crederet, ob flu-
xam Barbarorum fidem; vt qui tum demum paciſci cupe-
rét, poſtquam omnino de victoria deſperaſſent. Aſt omnes
ad mitiora inclinabant, contra ſpem, imò poſsibilitatem
ſuperare inſtantiâ iudicantes, cùm non magis iam cum ho-
ſte, quàm cum elementis eſſet luctandum. Enectis equis
labeſcere Equitatus vim, ſpirante aurâ peditem ventilari,
auxiliares paſsim emori, & niſi tranſactione arma dirimũ-
tur, omninò fœdus deſerturos. Finiendo bello magnum
tractatu pacis offerri momentum, quod ſi homines reſpue-
rent, cælum acceptare cogat. Hæc in conſilio non minus
verè quàm opportunè. Proin abeunti Attaĺyko additur
Woyniĺovicius Campiducis Optio, præparatoria tractandi Woyniĺowicz.
diſcuſſurus, veriùs quæ fides & animus Barbaris penitus di-
gnoſcendis. Iſti ambo dum ad ſtationem Scytharum no-
cte concubia pergunt, propè fuit vt à Nohaycijs fera gen-
te interciperentur, niſi dies & ius legationis obtendens At-
taĺycus, mitiora ſemihominibus perſuaſiſſet.

Woyniĺovicio, dum pro mandato ſolers, quid Scytha
expoſtulet, quidvè ei & quomodo negandum explorante,
tridui intercesſit mora, noſtris iam de ſucceſſu ſecus augu-
rantibus, cùm toties repulſus hoſtis, iugiter noſtros laceſſe-
ret; nec iam Valachiæ parcebat, tranato infernè Tyra im-
miſsis qui popularentur. Hinc colluſio indignationem
movit; mora omninò exitiabilis fuit. Ergo iterum Rex,
ipſo Virginis Deiparæ, ſine labe Conceptæ die, edu-

1653. ctam aciem pandit. Erant quippè qui ſuaderent, eundum cum Equitatu in adverſos, id enim generoſius, & ad ſeriam pacis procurationem expeditius fore: refutatis qui in diverſa & tutiora rationes adferrent. Vix inierant campum legiones, cùm hoſtis magna ſpecie ac truci clamore in cōſpectum ſe dedit, diductas ſuorum vndiq; turmas ſpargens, quô numeroſior appareret. Velitatum dehinc, nec diu cū dextrum Regiorum cornu incitatiùs in adverſos ſigna inferebat: verùm Scytha nihil præter impetum temeritatis adferens, conſtantiam Regiorum experiebatur; ſucceſſu belli ferox, ambigua ſorte inſtabilis. Itaq; repreſſus pari formidine, vt priùs prælium deſeruit, præſertim cùm circumſitæ valles ac campi exploſarum machinarum fragore vbiq; reſonarent. Nec inſtitêre noſtri ſparſim abeunti, Sacrorum potiſsimè causâ, cùm vniverſæ Poloniæ in eum IMMACULATÆ CONCEPTIONI Sacrum diem, iurata devotio retineatur. Dum fortunam & hoſtem infracto animo ſuſtinemus; Woyniłovicius tandem cum Oſman Aga comparet; cuius in craſtino inſtituendi colloquij poſtulatum, planè indignabundus reiecerat Rex; niſi noſter bona fide pacem peti, eamq; divortio Scythicæ cum Coſacis ſocietatis conſtiturā, affirmando perſuaſiſſet. Tum demum vbi maturum fuit delegantur (die XVI. Decembris) Ruſsiæ Palatinus, Mareſchallus, ac Cancellarius Regni: Hanus è ſuis Wezyrum, Suppenkazium, ac Schin Begum; tum quia à noſtris addebatur Caſtellanus Sandomirienſis, etiam iſti Karoſz Murzā adiecêre. Prodeuntes comitantur quinq; cohortes ea quæ Camenecum ducit via; aſt comperto vagis excurrentium vndiq; Scytharum globis dumeta compleri: ſubijt metus doli tanta Patriæ decora Lubricæ fidei credere, cùm in recenti memoria eſſet, ſimili ad Zbarazium aſtu potiores Procerū evoçandos inſtitiſſe, vt interciperentur; ad Białacerkiew, vix excuſabili errore peccatum, ſi absq; fide publica aut vadimonio miſſos, hoſtis retinuiſſet. Tunc pro tempore viſum, ſecuritati actus cavere obſidibus, vel ipſo Hano

condi-

condîtionem offerente. Itaq; à noſtris ivit (haud reluctare calame, fatum iubet!) Ioannes Sobieſcius Iavorovienſis Præfectus cùm prius maturaſſet adventum Murtaz Aga à parte Scytharum. Ad invicem congreſsis Patratoribus, dum ſalvos vtrosqué Principes Miniſtris conſtitit? Landzkoronius prolixioribus verbis haud adſuetos ſciens Barbaros, intulit prior; tria ab ijs, ſi Polonam amicitiam æſtimant, præſtanda. Exuerent rebellium patrociniũ: hìc & nunc ſine noxa ditionibus Regni emigrarent: ſtipendio à Rege dari ſolito in poſterum contenti, amicos & hoſtes pro delectu Regis haberent: ita demum regia amicitia inclytos, gloriam ſocietatis, pretium operæ laturos. Tria & ipſi ſed diverſa obtrudebant, nempè; Retenta donaria de toto exolvenda: manubiæ, quas ex bello remeantibus agere mos, non negarentur: Coſaci iuxta Zborovianam tranſactionem conſervarentur. Vtriq; dum expendunt aut refutant propoſita; aut hi iſtis minus congruentia proponi demonſtrãt, abrũpere colloquium viſi: cùm Lubomirius Sefercaſsium ſibi iam altero paciſcendi actu prænotum, cuius caballus ad congelati ſoli duritiem ceſpitaverat, compellat. *Quidni ſodes* (ait) *pacem componitis? quam vel Equi veſtri enixè poſtulare videntur, adeo ſtrigoſi & pedum debiles.* Subridens ad hæc Scytha, equum ſuum per colloquium pedibus parcere dixit, alioquin vbi cursûs admoneretur incitatiſsimũ. Dein, velut iocum ſeriò penſaturus, reducto aliquantum in aurem innuit. Non vsq; tanti patrocinium Coſacorum æſtimari Hano, vt non immenſis ſpatijs Regiam amicitiam præferat, ſi modò compenſabili obventu fructum repudiatæ ſocietatis noſceret; id verò exhibendum, ſi in retentis pẽſionibus ſatisfit bona fide. Ita barbari in cardine tractandæ pacis, more eorum qui merces licitantur agebant: intento primùm rei venalis pretio, deinde vbi emptor inſtar, diminuere ac retrò abire. Sanè Tauricanus etſi belli pertæſus omninò territabat, vt quantùm animi Regijs eſſet exploraret. Hinc in ipſo hoſtilitatis & amicitiæ confinio 1653.

1653. acrior, agmina ſuorum vbiq; ſparſit; præcipuo Commiſſariorum metu, qui coronâ hoſtium cincti, deſperatæ pacis protinus, ac ſui periculi commonuêre Regem. Perijt quiſ quis in extremis anxiè de fato deliberat. Tunc Rex iam plꝰ animo ſuo quàm conſilijs fiſus, confeſtim copias educit, aciē inſtruit, ac infeſtis ſignis hoſtem verſùs tendit. Apparuit tum quid virtus, quid innatus ardor poſſet? Fame, frigore, laſsitudine, afflictæ Legiones, eo in hoſtem animo ac ordine ivêre, vt vix alacriùs in triumphum poſſent, & iam non impellendi, ſed retentandi viderentur. Vtroq; cornu proſilientia ſigna, in præludium certaminis ſe dabant, cùm ecce nihil civile auſi Scythæ retrocedunt, fugâ ſe inſtantibus eripientes. Fati nimirùm opus erat in extremis non hæſitare, & anguſtis rebus circumdare audaciæ famam. Quippè, in irritum minax Barbarus, impenſiùs in curas pacis ferri cœpit, ſuos iubens haudquaquam in condicendis novis legibus immorari: Si Rex Hano amicus Coſacos in obſequium promptos ſub Zborovianis pactis in gratiam recipit. Cui manutenendæ ſtipulationi, vades ab vtrinq; dati & accepti, firmius conſtantiæ vinculum. Ex noſtris ivêre, Hieronymus Landzkoronius Palatini Ruſsiæ, ac Staniſlaus Oleſnicius Succamerarij Sandomirienſis Filij florētiſsimi iuvenes; vicifsim Scythā geminos hirquitalos ad Regis latus amandante. Inter hæc Chmielnicius odio iam apud Scythas laborans, non ſe deſeri à Hano per ſubmiſſos petebat, nec palam ſubeſſe cauſam, cur ab eo qui extulerit, nullâ ſuâ ſuorumqué culpâ in extremum præcipitium protruderetur. Eſſe ſibi animum memorem beneficiorū, quibus vt vicem gratitudinis evolvat, vota impendere. Orare proin pergeret Hanus vt cœperit, neu tot patrocinantis animi argumenta, quæ toties ſibi ad incolumitatē profuerant, in iram verteret, ſed autores potiùs iniuriæ Polonos, quàm omni deſtitutam præſidio gentem Coſacorum perſequeretur. Verùm quia poſtulata eiuſmodi auro promovere ſolitus, tunc intermiſit, oſcitantiùs accepta ſunt; reſponden-

Landzkoronſki. Oleſniçki.

ſpondente Hano, moleſtam ſuorum famem haud quaquã poſſe magnificis promiſsis exſaturari. 1653.

Abiturus Hanus per fidos ſuorum detulerat Regi, ſi capiſtrum rebelli plebi indere conſtituiſſet, motis in Moſchos armis Coſacos in id belli evocaret; ita demum ad officium reducendos, dum legionibus Polonis permiſti, turbis ac licentiæ deſueſcunt. Ad hæc Nohaycios, ſi ditionibus Regis nocent armis coërcendos, protervam gentis colluviem & mandatis ſuis ægrè parentem. Nec inaniter data præmonitio, cum illi furtim circumemiſsis ſuorum agminib9, ferro & igni cuncta popularentur. Quibus in celeriorem abitum compellendis, Ioannes Sapieha Campeſtris Regni Notari9 ſe ſe Pococij iuſſu expediens, dum prægreſsũ, debilioribꝰ equis cohortes aſſequi nequeunt, commiſſo ad Tay kury prælio funditur; ac pleriſq; militũ cæſis cum Thoma Fratre, nuper è Taurica reverſus, iterum captivus abducitur. Hunc finẽ ſortita Zwanecenſis expeditio, in qua Hano tertiò Rex cõgreſs9, inclinationem deinceps Barbari animũ experiebatur. Subindè Rex Polon9 XVI. Idus Decembris, è Caſtris movit, Regia legione ac phalange Prætorianorũ, cuſtodiæ causâ ſtipantibus. Secutæ cohortes quibus hyberna per Regnum gravi incolarum preſſurâ diſtributa fuêre. Iſſan-Gereo demùm Crimum digreſſo, non diu vita ſuperſtes manſit. qui conſummatæ felicitatis Barbarus, vt Tauricam ſpolijs Poloniæ, ita Europam terrore nominis impleverat. Cauſam deceſsûs mox ponam; cùm priùs, quæ gens ea nobis infeſta, mox vltra Barbarum morem amica, obiter protulero. Scythæ origo ob vetuſtatem, aut literarum ignorantiã incerta: Terræ filios ſe iactant. Certè Ægypto ortos, Chami aut Iſmaëlis germen extitiſſe probabile fuerit. Nam, vt olim Ptolemæi Ægypti, Arſacidæ Parthorum, Syriæ Seleucidæ, Caliphæ Saracenorum, ſucceſsivè Reges dicti; ita hi ſueto Orientalium more vetuſtati iactandæ, à primo gentis conditore Chamo, appellationem Chami regnantibus indidêre. Ampliſsimum genti tota Aſia imperium eſt, ad Imavum vſquè montem pro-

 tenſum;

1653. tenſum; vnde avorum memoriâ traiecto Tanai, in adſita Euxino Ponto emerſêre. Tartaros communiter appellam, vſitatiore in Poloniſmum flexu; ab inhumana vt opinor feritate, cùm Tartaro mancupi venire eadem propè quæ Orço miſeria ſit. Gens bellax, dum averſatur voluptates, aut ignorat divitias, continuo armorum vſu exercetur; equitandi ſagittandiq; peritiſsima: vnde Scytharum ethymon, pleriq; ex Gottico vocabulo trahunt. Etſi ſæculo noſtro ad elegantiæ, molliorisq; vitæ cultum inclinare palam ſit; dum pretioſis veſtiri, peregrinis pellibus involvi, auro textis vti; horologia, ſclopeta, aliaq; automata in delicijs habere; iam agriculturæ & mercaturæ bona noſſe occipiant, antehac mangones tantùm, & ferri equorumque ſtudioſi. Quod ſi rude palatum cupedijs, artes coquinæ imbuant, nè venter quidem legem temperantiæ ſervabit diu, immodico veneris vſu, vt illis mos, elaſſatus. Polygamiam namq; exercent retinentq;; hinc, multiplicatæ turbæ germina, dum Aſia non capit, orbem diffuſi ſubſidebant; famoſis maximè Tamerlani ſucceſsibus, qui ævo ſuo terror mundi, etiam Regni noſtri limites, per Ædigam Polemarchum invaſerat. Cuius reliquiæ ſub An. CH. 1289 Tauricam Cherſoneſum, Euxini Maris peninſulam, exactis Liguribus occupavêre, græco tantùm incolatu, vt eſſent qui ſervirent, retento. Ac, dum Genuenſes ereptum dominium, diſsidente paſsim Chriſtianitate, & afflictis Græciæ rebus, vindicare nequeunt; Scythis non ſolùm circa Tanaim, ſed in Beſſarabiæ quoq; campeſtribus, in gentem magnam exCreſcere facilè fuit. Quorum ſurgentis potentiæ initia, non vſq; tanti habita, vt vicini Monarchæ in herba opprimenda cenſerent; infirmiores credendo, nec formidoloſos exilitate ſua; vel quod aliquo donativo, ac precariâ paſthuorum conceſsione, in fiduciarium Regno obſequium obligarentur. Cæterum, quod ſuperiori ætate Hani, imperium Gauricæ, à Regibus Polonis precariò ac clientelæ in modum obtinuerint, ex vetuſto Michaëlis Lithuani, Tar-

tariam

tariam deſcribentis codice, præter alios liquet. *Et illa ipſa Corſonij Clades (verba ſunt autoris) ſic à noſtris tractata, iacturâ ſuâ dediſſe fertur neceſſitatem Tauricenſibus Chriſtianis, luxui & ignaviæ deditis, recipiendi ad fœudalem incolatum, reprimendis hoſtilibus, Tartarorum manum. Vt ſenſim deinde valeſcens ea vis, ac ad iuſtum populi examen propagata, protulerint ſibi in Principem quendam Temir Kutla, appellato eo Cæſare. At Progenitores S. M. V. (ad Sigiſmundum I. Regem Poloniæ ſcribit) perdomitis illis iniquis Græcorum vaſallis, dabant eis in Cæſares, ſubditos hinc ex Lithuania Tartaros. Vltimus Adzy Gierey Han, apud Troki natus, à D. Vitoldo ad imperium illud miſſus, genuit in Taurica Mengli-Gerey Hanū, moderni Saph-Gerey imperātis Patrem. Sic enim recepta nobili Parentis ſui nomenclatura, gaudet ea in faſcibus ſuis poſteritas. Hæc igitur eſt Gereiorum ſtirps, forti dextera Progenitorum S. M. V. ibi plantata; quæ nunc referendo provectionis gratiam, iuge negotium nobis faceſſit.* Hactenus autor memorat9, de origine & progreſſu potentiæ Scythicæ, per ſocordiam & torporem noſtrum, nimiùm quàm adultæ & formidoloſæ. Ex eo germine prodijt Iſſan-Gierey, hoſtilitate & amicitia noſtra iuxta famoſus, qui olim ad Vſcie Pocutiæ bello captus, aliquandiu ignorata conditione inter ergaſtula habitus, demùm à Vladiſlao Rege, vel in hoſtes liberali, manumiſsionem obtinuerat: poſt ad imperium Tauricæ evectus, collatæ libertatis non ingratus ſperari potuit; niſi beneficia matutini ad inſtar roris exiſtant, quē diffuſus ſolis calor areſacit; hæc pinguiore fortuna oblitterentur. Quo magis mirari libet anterioris ſæculi ſocordiam, quod dum exitiabile germen pullulat, non in ovo præfocaretur. Mortis Iſſani cauſam tradidêre pleriq; immoderatum vini aduſti, (quod Crematū dicimus) potum; diu antehac muliere captiva eum ſpiritum eliquante. Vnde creditum Scythis dolo Chmielnicij interijſſe, quaſi autore eo, Roxolana liquorem veneno imbuens, pridem inviſum, ac recens diſertorem ſuorum, ſuſtulerit. Verum nè, an vt

pleraq;

1653.

Gzarć

Iſſan-Gierey.

1653. pleraq; confictum, in medio relinquo? cum diverſa ab iis qui tum Bacciſſaray commorati, acceperim. Nempè Ex enato in iugulo vlcere, ardentiſsima febri correptum, Philippus Germanus Oleſnicij Hirurgus, curandum ſuſceperat; iamq; ſuppurato malo ſpem convaleſcendi remittens, febris feciſſe viſa, cùm medicaſtri Scythæ famam reſtitutæ ſanitatis Chriſtiano invidentes, ſuperſtitionis ægrum arguunt, imò metu toxici onerando perpulêre, vt proficientibꝰ amotis remedijs, illorum ſe curæ committeret, qui dum irritant malum, obitum maturaverant. Filium reliquit Menli-Gereum, ex tanta pellicum caterva vnum; ſucceſſorem nactus Mechmet-Gerey fratrem, qui multos per annos Galathæ, dein Rhodi pro obſide à Turca habitus, tandem præmortuo Iſſano ſucceſſor mittebatur. Prodigio affine, adeò ſub fræno affectus dominandi apud gentem barbaram haberi, vt nemo natu minor, habenas imperij capeſſere auſit, niſi prærogativa naſcendi in ſpem ſceptri genitus; nec poſt Patrem filius ſucceſsione, ſed frater ordine propior, velut naturæ lege regimen adipiſcatur. Cùm tamen inſita mortalibus potentiæ cupido, regnandi causâ nihil non nefas ducat, obvijs paſsim omni ævo & vbiq; exemplis.

Menli-Gierey. Mechmet-Gierey.

Bieganowſki. Fine anni Nicolaus Bieganovius Vexillifer Leopolienſis, Conſtantinopolim fœderi renovando Legatus ad Turcam ivit: quod olim inter Solimannum Imperatorem, ac Sigiſmundum I. per varias temporum viciſsitudines firmatum aut convulſum; donec tranſacto ad Chocimũ cum Oſmane armorum experimento, per Iacobum Sobieſcium Structorem Regni reſtabilitum; dein per Chriſtophorum Zbarazij Ducem, Legatum in Turciam memorabili & glorioſa pactione renovaretur. Et Zbarazius quidem immortalem famam navatæ operæ, pretium tulit; cæterùm immenſo ſumptu, & ad ſtuporem exquiſita magnificentia, poſterioris ſæculi legatis præiudicaſſe viſus; quibus diſpari cultu ac oſtentatione venientibus, plurimùm apud Arilam illam decedat, opinionis & autoritatis. Vix non idem contigit Bie-

Sobieſki Zbaraz-ki.

gano-

ganovio, ab illo legationis Zbaravianæ ſplendore, multis ſpatijs infra poſito; & qui inſtituto vitæ parcior, raro penitus vt mos ſæculi, in alliciendis Purpuratorum animis largitionum artificio vteretur. Acceptus tamen ſub primum ingreſſum non ingratè Stambuli: nam etiam hoc, vrbi illi, quæ olim Græcorum Imperij ſedes, calamitatis acceſsit, vt cum mutato Domino, etiam antiquum vocabulum mutaretur. Dicta antiquitùs Bizantium, dehinc à primo inſtauratore Conſtantinopolis; nunc Turca mutationem nomẽclaturæ æmulatus, Stambul, ac ſi amœnam reſidentiam appellavit. Sunt qui eam Vrbem à mirifico naturæ ſitu, tum & benigna aëris temperie, Coloniam Paradyſi, aut quoddam cæli pomærium vocent. Comitem legationis ſe tunc exhibuerat Ioannes Sobieſcius Iaworovienſis Præfectus, heroicæ ad videndam Aulam illam indolis impulſu, vel quod ſatius crediderim, indito deſuper ſtimulo, ad introſpicienda eius imperij arcana, cum quo ei quandoq; Sarmatiæ rebus impoſito, fataliter luctandum eſſet. Tum quo ſecuriùs iret rediretq;, ore & habitu diſsimulatis, alium ſe non qui eſſet, dici ſuſtinuit. Aſt malè tegitur quod plures noſcunt, nec diu latere poterat ſub alieni nominis involucro, magna olim Europæ Hiſtoria, Iuvenis præclariſsimus. Quippè concinna naturæ dono forma, acres in quemcunq; fortunæ caſum oculi, vigor igneus, ſecreto ſuo maior animus, cognoſci occultata cœpêre: cumq; accederet humana comitas, & ſub illiberaliore legato non vulgaris munificentia, ſuſpicionem, mox metum iniecere Barbaris, non fruſtra tanti Patris filium, vel ſuapte indole ſuſpiciendum, inter eos animo & cognomine ſuppreſsis, verſari. Et quãvis inclinatior in res noſtras Aula illa, Bieganovium (redierat primis Iunij Anno ſequenti) confirmatis fœderibus expedijſſet, Sobieſcio tamen retentantibus Turcis è naſſa illa evolui, nimis arduum fuit. Inquire qui voles in Fata, & ſupernæ PROVIDENTIÆ ratiocinarium ſi potes evolve; reperies, deſtinata cælo nullâ humanâ induſtriâ perverti: ac 1653.

1653. ſanctione æterna, velut lege immobili, omnia mortalium opera fataliter diſponi & gubernari. Documento eſt, qui modò ſub manu barbara intra caſſes præhenſus hæret; olim potentiſsimus Sarmatiæ Rex Turcarum flagellum erit: qui fatale hoc Orbis diluvium cum ſumma gloria excipiet, nec trepidam modo Patriam, ſed & proſtantem inſultui Europam, pro virili tuebitur. Etſi factum malim eventu quàm ratione metiri. Reprehenſionem effugit quem Fatum ſervavit; & cùm audaciæ ſuffecit eventus, in laudem vertit, quidquid auſûs eſt.

ANNAL-

ANNALIUM POLONIÆ

REGNANTE

IOANNE CASIMIRO

LIBER SEPTIMUS.

An. CH: M. DC. L. IV.

Elenchus Contentorum.

MOſchus rebellibus patrocinando bellum in Po'onos movet, apparatu & terrore ingenti. Quis ille? tum pauca de Moſchoviæ ſitu, ac moribus gentis. Eidem à Metropolitano Moſchua bellum vti iniuſtum diſuadetur; cuius tamen rationib9 pro pace Mag: Dux non acquieſcit. Chmielnicius armorum ſocius Vkraynam Moſchis in Fœudum addicit, ac fidelitatem iurat; Clero ac plebe refragante, ſed magis Sierkone, ac Bohuno Coſacorum potioribus. Ex iſtis Bohunus promiſſa tranſitione Campiduci illudit. Comitia Varſaviæ indicta ac varijs Ordinum querelis protracta, tandem diſſoluuntur. Subinde miſcentur externa. Nēpè: Chriſtina Suecorum Reginæ eius Regni abdicatio, ad fidem Catholicam reditura. Mors Ferdinandi IV. Regis Romanorum, non ſine Patris dolore, & totius Aulæ Cæſareæ. Coronatio eodem Anno Ludovici XIV. Regis Galliarum, cum prolixa ſolennitate. Iterum Rex Comitia indicit, quæ itidem ambitus vacantium munerum turbat; quorum diſtributio, at ſancitorum in Comitijs ſumma brevis. Radzieiovius quoq; ſcribit deprecando Regi humillimè. Indigenatus quibus tunc conceſſus, ac vt Ius Nobilitatis acquirendæ, per legem venale expoſitum manſit. Oſtenta in cælo imò ſole. tandem Comitia finiêre. In Lithuania Moſchus bellum proſequitur, vbi Duces ambo fataliter diſſident Radzivillus hoſtem versùs tendit, cum obvio aliquot proſperioribus per ſuos congreſſibus experitur; qui tamen ſubinde Fortalitia & oppida intercipiens

1653. ſanctione æternâ, velut lege immobili, omnia mortalium opera fataliter diſponi & gubernari. Documento eſt, qui modò ſub manu barbara intra caſſes præhenſus hæret; olim potentiſsimus Sarmatiæ Rex Turcarum flagellum erit: qui fatale hoc Orbis diluvium cum ſumma gloria excipiet, nec trepidam modo Patriam, ſed & proſtantem inſultui Europam, pro virili tuebitur. Etſi factum malim eventu quàm ratione metiri. Reprehenſionem effugit quem Fatum ſervavit; & cùm audaciæ ſuffecit eventus, in laudem vertit, quidquid auſûs eſt.

ANNAL-

ANNALIUM POLONIÆ

REGNANTE

IOANNE CASIMIRO

LIBER SEPTIMUS.

An. CH: M. DC. L. IV.

Elenchus Contentorum.

MOſchus rebellibus patrocinando bellum in Po'onos movet, apparatu & terrore ingenti. Quis ille? tum pauca de Moſchoviæ ſitu, ac moribus gentis. Eidem à Metropolitano Moſchuæ bellum vti iniuſtum diſuadetur; cuius tamen rationib9 pro pace Mag: Dux non acquieſcit. Chmielnicius armorum ſocius Vkraynam Moſchus in Fœudum addicit, ac fidelitatem iurat; Clero ac plebe reſragante, ſed magis Sierkone, ac Bohuno Coſacorum potioribus Ex iſtis Bohunus promiſſa tranſitione Campiduci illudit. Comitia Varſaviæ indicta ac varijs Ordinum querelis protracta, tandem diſſoluuntur. Subinde miſcentur externa. Nēpè: Chriſtinæ Suecorum Reginæ eius Regni abdicatio, ad fidem Catholicam reditura. Mors Ferdinandi IV. Regis Romanorum, non ſine Patris dolore, & totius Aulæ Cæſareæ. Coronatio eodem Anno Ludovici XIV. Regis Galliarum, cum prolixa ſolennitate. Iterum Rex Comitia indicit, quæ itidem ambitus vacantium munerum turbat; quorum diſtributio, ac ſancitorum in Comitijs ſumma brevis. Radzieiovius quoq; ſcribit deprecando Regi humillimè. Indigenatus quibus tunc conceſſus, ac vt Ius Nobilitatis acquirendæ, per legem venale expoſitum manſit. Oſtenta in cœlo imò ſole. tandem Comitia finière. In Lithuania Moſchus bellum proſequitur, vbi Duces ambo fataliter diſſident Radivillus hoſtem versùs tendit, cum obvio aliquot proſperioribus per ſuos congreſſibus experitur; qui tamen ſubinde Fortalitia & oppida intercipiens

 ad Sclo-

1654. *ad Sclovum pudenda clade Radivillianos affecit. Vnde Radivillo ſe ad Minſcum recipiente, Rex in Lithuaniam veniens Grodnæ ſubſiſtit, ac conſultat vano conamine. Smolenſcum Moſchus obſidet. Interea Soliman Aga à recens inaugurato Scytharum Hano, ſocietatem armorum in Moſchum offert; à Turca item Bieganovius optata nuntiat: Sueco Rege per Legatum ſuum minacia mandata exponente. Si quando certè tunc miſerrimus rerum in Polonia ſtatus. Attamen Iaſkolſcius Crimum ablegatur, qui tandem Chmielnicio ad monita Hani imperſuaſibili effecit, vt ſocietas armorum inter iſtas gentes decerneretur. Moſchus Dux firmato præſidio Smolenſco, Moſchuam redit. Expugnatur Witepſcum: Sclovia fortiter oppugnationem pertulit. Mors Gnievoſſij Epiſcopi Cuiavienſis. Exercitus Regni in Vkraynam movet, Buſſam exſcindit, deinde alia latronum receptacula. Intra Hyppanim Braclavia oppugnatur vnde Bohunus Præfectus, cum alijs Tribunis profugit. Chmielnicio Czebrynia deliteſcente fama mortis eius ſpargitur, qui ibidem ſepelit Zlotarenkum amicorum fidiſſimum. Menligerey Soltanus Scytharum auxilia adduxit. Poſt varia oppida vi tentata aut ſubacta, Humanium obſidetur, quod tamen illæſum manſit. Chmielnicius Moſchis iunctus it noſtris obviam, ac vtrią; exercitus ad Ochmatovum nocturno prælio certant, imò triduano. Huius prælij deſcriptio. tandem Moſchi ſemivicti ſe manibus Polonorum eripiunt, inſtructa Carragine ad Fortalitium Buki regreſſi. In Exercitu Regio anguſtæ res, fame & frigore peditatum proſternente. Medio hyemis Soltan Galga cum altero Scytharum agmine in Vkraynam accurrit, interim per hyberna diſponuntur legiones, etiam Scythæ ex itinere reſpiraturi. Cum his amicitia & fœdus noſtrum ab externis perſtringitur. Oſtenditur contra, ex lege naturæ & praxi talia non vetari. Appetente Vere legiones Vkraynâ decedunt, evocante Rege ſeu mavis fame compellente. Climactericum primum finit mors Innocentij X. Pontificis Romani, quē Vladiſlai IV. Regis obitus inceperat.*

ABitu Scytharum liberata in tempus externis armis Reſpublica ſperari potuit: cùm ecce cruentū, injuſtū, ſine cauſa, indictione, vnde omne malum, ab Aquilone, bellum nos involvit. Nempè Poloniæ nondum propitia fata, ſtruebant media aut inſtrumenta concutiendæ, alia mundi plaga. Vix digreſsi à Zwanecio Exercitꝰ, cùm Lublini ſubſiſtente Rege, videre licebat, repercuſſum fulgoribus ignium cælum, quibus exurebat continenter Podoliam, effrenis Scytharū protervia. Cumulavêre dolorem allatæ literæ, vniverſam Moſchoviam inſonare armorum paratibus, adversùm Polonos vertendis, & iam Principe illo vltra triennium hoſtilia meditato, poſtquam ſe occaſio dabat, intimis viribus bellum movendum decreviſſe. Deliberavit diu an amicū

exueret,

exueret, & poſtquam animo ſedit hoſtilitatis conſilium, omnem ſe, ſuaq; in patrocinandum rebellibus effundebat. 1654.
Ingens ſanè paratus belli; quidquid ſub nomine Moſchico virium audit, quantùm populorum latiſsima illa Septemtrionis latifundia continent, omne id Coſaci nominis ſtudio in Polonos contractum. Turca, Suecus, Danus, Hollandi, in ſocietatem belli ſolicitati; ex Imperio, Belgio, Suecia, conducti Polemarchi; ſupellex omnis generis bellica, Amſterodamo, Antuerpiâ, Hamburgo, Conquiſita; qui inſtinctum dabant, ijdem Coſaci inſtrumentum belli deſtinati; ad convellendam Scytharum fidem: auro, quod gens avariùs tractare ſolet, haud parcitum. Cauſas bello ſi quæras, nè prætextum quidem reperies, præter vetera & inania, niſi quòd importunus vindicandorum titulorum Dynaſta, pro Patrono ſe Græcorum ſacrorum ferens, dum bello petitur à Rege Polono rebellio, religionem violari prætendebat. Additamentum tunc, ſe potiùs querelæ caput, à Wiazievicio, omiſſus Dominatoris totius Ruſsiæ titulo, in rumpendam pacem ſuffecit. Imperabat genti Alexius Michaëlis (alias Michayłowicz, nam ijs aſſuere patronymica cognomina ſolitum) cuius Parentem Michaëlem Moſchi ſibi Ducem, abdicato perfidioſè Vladiſlao, ſub Annum 1612. delegerant. Alexey Michay łowicz.
Vicina gens nobis, eadem dudum inimica, veterum cladium intuitu, aut maioris potentiæ formidine: etſi cultu corporis, idiomate, moribus, neq; inſtituto militandi vſq; quaq; differat. Vaſtum Septemtrionis tractum incolit, vltra Tanais fontes, & ad vsq; glacialem Oceanum ditionū ſuarū limites protendendo. Minor terræ vbertas, ob aſperius cælum, frugum nihilominus tantùm habent quantum neceſsitatis, vt ſe alant non diſtrahant. Præcipua laus à ferarum, armentorum, ac melificiorum copia; etiam equis abundant, qui licetſi humiliores, curſus tamen ac laboris pertinaces ſunt. Ferrum & æs quantum ſatis ſuppetit; auri & argenti fodinis carent, metalla nihilominus ea, ſupra quàm cæteri mortalium congerere, & ſervare ſciunt: vndecun

1654. decunq; allata recipiendo, nam recepta è ditionibus Moſchi efferre vetitum. Pretioſæ ferarum pelles, huc maximè pecunias vicinorum vertunt, nominatim Zebelli, qui nigredine ac lævore ſuo, ex inſigni raritate carò veneunt. Thanais & Rha Wolga amnes principales habentur, qui ſinuoſo anfractu per Septentrionem decurrendo, tandem ambo in Hyrcanum mare evolvuntur. Vis militiæ in pedite conſiſtit, in Caſtellorum defenſione Moſchis in extrema obſtinatis; neq; equitatu deſtituantur, numeroſo magis quàm ſtrenuò, niſi vt omnia ita militiam quoq; vſus doceat. Evexiſſe in id nominis ac potentiæ gentem, anteacti ſæculi autores tribuunt Ioanni Baſiliadi, artibus non magis regnandi, quàm ſua Tyrannide famoſo. Modernũ Alexium ſubiêre curæ, adverſus Polonos bellaturo occaſione vti, ac quo color bello quæreretur, defenſio religionis & patrocinium oppreſſorum, ſpecioſa nomina vulgabantur. Etiam vt nos præveniret, metus faciebat; nè armis noſtris ſubacti Coſaci, pellecti ſimul in amicitiam Scythæ, præſtantes bello gentes, imperium illud iunctis armis invaderent. Eum in vſum anteverſurus diſcrimen dimiſerat in Tauricam Nuncium, prænſandæ per largitiones paci, ac nè propriũ timorem proderet, pro Coſacis, in conſtanti patrocinio retinendis precabatur. Accepta dona, quæ etiam prudentibꝰ negligere nõ eſt moris: in reliquis ambiguè dimiſſus nunciꝰ, aut certè arroganter: *Si Moſchus Scytharum hoſtilem animum experiri nollet, redderet vltra Tanaim avitas genti ſedes, & cum Aſtrachani Regno, ſibi ſubiectas Calmucorum Ordas, nec alio actu ſtabilem amicitiam procurari poſſe.*

Młochi. Iverat in Moſchoviam Ioannes Młochy ex Sen: Con: qui à bello dehortatorias Regis literas ferret, etiam à Primate Regni ad Metropolitanum ac Purpuratos eius Aulæ. Verùm ſtrepentibus iam armis ægrè commoda pacis admittuntur, & qui ad iuſtitiam provocat, pro imbelli audit. Increverat nimiſquàm inter Moſchos rebelliũ favor, vt non

aliter

aliter ſe facere ſtrenuè iudicarent, niſi pro illis arma ſumerent. Vnde maioris iam momenti viſum Moſchum ſedaſſe, quàm Scytham à Coſacis divertiſſe. Non tamen tunc Moſchovia ſine viro reperta, qui amore pacis bellum oderat. Nicon erat Moſchuæ Vrbis Antiſtes, Metropolitanũ vocant, qui iniquiſsimi belli apparatu diſplicente, tantùm animi oſtendit, vt contra omnium ſententiam, ad Magnũ Ducem pro pace verba faceret. Accedebant præſagia, curioſè apud ſuperſtitioſos obſervata, vt non planè & iſta, & abſtrahentem à bello Antiſtitis ſermonem, Moſchus reijceret. Septem maioris modi machinas dehiſcente ponte aqua abſorpſit; genius aliquis territaverat Ducem, haud ex Lithuania rediturum minatus; Mater inſuper varia onerabat ſolicitudine, ſi averſis Dijs arma in innocuos movenda pergeret. Moveri talibus Alexium palam erat, expediebaturq; Legatus hoſtilitati præcurſor, cui equitanti dum largius meram gulam fregit; tunc vero poſteriùs præſagium priora expugnavit. Decretum bellum, inſtituta expeditio, ac præſente Mloccio mota in Lithuaniam ac Vkraynam arma ſunt. Vidit ille permiſſus aſpicere, præter innumeram armatorum vim, CL. maioris modi tormentis, tantum exercitum firmari; incognitas machinas, mirabiles pyrobolos, truſatiles molas, falcatos currus, ac alia artificij miracula circumduci. Sed qualia narrata nec credũtur, nec timentur nobis, donec pereundum eſt. Neq; intrà ſpectaculum minæ ſtetêre. XL. armatorum millia Duce Srebmy ac Chowanſcio in Lithuaniam protinùs immiſſa ſunt: cum altera Exercitus parte Anthymus ac Buturlinus Palatini, infero tractu in Vkraynam expediti, qui deportatis Kijoviam prono amne armamentarij oneribus, illùc ſedem belli fixêre. Accurrerat Chmielnicius honorẽ introductioni hoſpitum exhibiturus, id requirente Anthymo, vt de manu tradentis poſſeſsionem Provinciæ, vſu caperet. Factum, tradita poſſeſsio, in nomen Magni Ducis iuratum, conſignata Caſtella ac munitiones, in potioribus vrbibus

1654.

Srebmy Chowanſki. Antyni. Buturlin.

1654. vrbibus Iuriſdictio Moſchorum fundata; præſidia introducta, armamentaria recenſita, & quæ alia ordinandis rebus faciunt. Viceverſa Chmielnicius cum inveſtitura fiduciæ Vkraynenſis, Coſacorum Dux, à ſolo Mag; Duce dependens renuntiatur. Tum verò non plebs tantùm, & qui adverſùm Polona imperia obſtinati, in plauſus & immodica ſtudia ruêre: verùm qui hactenus partibus adverſari oſtenderant, nimij affectus gaudium ſimulabant. Aſt vbi recēti ſtatus ordinatione ad ſpiritualia ventum, ad primum ſtatim lapidem Moſchi offendêre. Vrgebat Ophanaſius (quē alij Wiazmæ Epiſcopum, alij Tuerenſem Cœnobiarcham dicebant) quominus ſublatâ in ſacris differentiâ, Sacricolæ Vkraynenſes receptos in Moſchovia ritus amplecti vellent: Abnuebant præcisè iſti, in rebaptizandis præcipuè parvulis hallucinati; tum quominus abdicato Patriarcha Conſtantinopoleos, autoritatem Metropolitani Moſchi, Metropolitanus & ipſe Kijovienſis, ſuo cum Clero ſequeretur. Sed nec ſuaſu, nec precibus, inſuper minis, nihil ab iſto impetrari potuit; cuius rei cauſâ Moſchuam vocatus, (tractum obtorto collo fama tulit,) tum demum ſimulatum gaudium in mœrorem vertit, novi dominij rigore rebus larvam detrahente. Addictæ in reditus Ducales arces & poſſeſsiones quæ Regis fuerant, Palatinis ac Tribunis Moſchorum, bona Nobilium, impoſita plebi Tributa, nec quiſquam immunis ab onere; cunctis promiſcuè armorū tractatio. Sed nihil æq; commovit plebem, quàm capiſtro legis ſumptuariæ ſtringi, quâ commeſſationes genti ſolitæ vetabantur. Namq; vino aduſto ſeu Cremato interdictum, nativi potus monopolia inſtituta, à victualibus, à mercimonijs, vſu aut rerum commercio inſolitum vectigal: nè veſtitu quidem niſi è rudi panno; calceis, niſi è vili corio, aut arborum cortice, in vſum multitudini permiſsis. Tranſeo reliqua pro Moſchorum ingenio, quàm vt novæ dominationi expediret inſtituta; etſi plura in ſpeciem cōceſſa Coſacis, vt Tyrannidi mos, demulcere potiores quo

vniver-

vniverſi capiantur. Non tamen deerant qui mutationi rerũ palam obſtreperent, vel ipſi Chmielnicio grave ſervitium exprobrando: præcipui Bohunus ac Sierko vterq; rerum bello geſtarum fiduciâ, etiam amicitiâ Ducis erectiores. Suſpectabat etiam minima rerum momenta Chmielnicius, vt ferè multis formidandi omnia timent; ſed precipuus ex iſtis quos memoravi metus, nè tamen præcarium in Coſacos imperium, aut ſe per aliena arbitria trahi proderet; ambobus apud ſe cauſam concitæ in turbas multitudinis dicere iuſsit. Aſt non exſpectavêre iudicium; Sirkone in Inſulas Zaporovianas confeſtim ſe recipiente, vnde ſecurior quis violentæ dominationi finis aut modus operiretur: Bohunus haud quaquam promiſſæ à Duce veniæ fidens, incognitus diu oberrabat, iam Scythæ favorem, iam Polonorum clementiam pertentando. Vnde ſcripſerat Potocio, ſuperbiam Moſchorum, ſævitiamq; Ducis ſui incuſans, & tanquam præſens exilium, inſtructasq; in vitam machinationes, quod legionum Regis aſſereret imperium, iam nunc pateretur: talibusq; per ſecretos nuncios Ducem convenïens, validus ſuadendi effecerat, vt Potocius, diſcordia hoſtium vſurus, cum leviori ſuorum armatura, celerem in Vkraynam expeditionem deſtinaverit. Sed Bohunus neutiquam ab ingenio ſuo degeneraverat, vafer, fallax, & poſtquam Chmielnicium ſibi conciliavit, veteris in Polonos odij ac hoſtilitatis tenax, exſtitit. 1654. Bohun. Sierko.

Sub hæc Comitia Rex Ordinibus indixerat, quibus tamen profectum nihil, æq; ſagi quàm togæ conſilijs in deterius ruentibus. Franciſcus Dubravius Premyſlienſis Succamerarius Collegio Nunciorum præerat, vir polyticis probè inſtructus. Sed poſtquam à ſuo Ordine perorans, nonnulla liberiùs tanquam ex commiſſo protuliſſet, apertâ Aulæ diſgratiâ vapulare cœpit. Scatebant cuncta fatalibus diſsidijs, multis è Senatu ſequius in Regem animatis, ac privatas offenſas publico commodo præhabentibus. Variæ ex eo fonte querelæ. Lithuani expoſitos ſe Moſchorum Dubrawſki.

rũ incurſioni querebantur; Wolhynienſes, ac Podolij Scy-
1654. thicas populationes incuſabant; omnes poſcebant reddi Senatus Conſultorum rationes, exprobratâ palam quadrimeſtri ad Leopolim morâ. Prolixum queribundis argumentum Soczavâ emiſsi Coſaci, interceptum Thymothæi peculium, malo exemplo in privatos derivatum, quod publico ſumptu acquiſitum ſtetit. Interim hauriri inexplebili Euripo totius Regni opes, flagellari tributis Provincias, deniq; pretium ſanguinis qui meruiſſent deſtinatum, inter ſorices Palatij diripi. Docere Ærarij tabulas, (Tareſſam) Comitijs Anni M. DC. LII. contuliſſe in bellum gerendum Rempublicam gemina agrariarum Collecta, vltra Milliones Novem: quid ſi extraordinarij Proventus cõputarentur? hyberna militum, commeatus, ſubvectiones, & omni tributo graviores circuitus, quæq; alia accipere, ſi negantur rapere militi mos; palam forè nè quidem ſeſqui anno elapſo, corrogatum æs vltra XVII. Milliones extenſum iri. Talia nec falſo iacta, imò dicta. Sed maximè cõcertationibus alimentum dabat vacantium munerum diſtributio, potiſsimè Præfecturarum militarium, tam in Regno quàm Ducatu Lithuaniæ, quæ ex vſu antiquo Præfectis minoribus dari conſuevêre. Potocius quidem mitiùs meritum munus poſcebat; flagrantior pro Lithuanica Radivilli ambitus fuit, tanquam debitum meritis dari contendentis. Et ambitui prætextus publici adſuebatur, iactãtibus partis fautoribus, minori impendio conſtituras bellorum expeditiones, ſi Rex in ſummam tantùm regiminis ac fortunæ intentus, mandaret bella Ducibus gerenda; *ita* ſecuriores victorias, clades reparabiles, ac minore ſumptu, maiore diſciplina continendos Exercitus. Ægerrimè eiuſmodi voces accipiebat Rex, dolebatq; Iura Maieſtatis, ſeu veriùs Iuſtitiam diſtributivam privatorum ambitu velut cãcellis circumſcribi, in cætu familiarium aliquando quæſtus, gratiorem ambienti Clavam Lithuanicam, ſi extorta ſibi, non benignè collata foret. Etenim nihil in competitore

modi-

modicum; animo & potentia tumidus, largitionum potens, ac per ſucceſſus armorum vltra Civem ſpirans, importunius exigere munus haud erubeſcebat. Hinc Principi renuendi cauſa, aut differendi, cum inter eos turbas, ſat illaudato fine Comitia diſſolvuntur: aliquo ex nuncijs Terrarum Pruſsiæ, Tribunitio ſpiritu, per malè vſurpatæ libertatis Zelum, abutente. 1654.

Sed liceat tantiſper circumactum iugi malorum narratione calamum, brevi diverticulo componere, mox in viā reducendum, vbi aliquot Externorum eiuſdem anni acta memoravero. Primas meretur Chriſtina Suecorum Regina, quam cæſo Patre Guſtavo gubernaculo Regni admotam, ac vt ſibi Carolum Guſtavum è Palatina Familia ſucceſſorem deſtinaverit, ſupra recenſui. Nunc profundioribus curis, quas mundus, aut ſtatus Regalis capit intenta, paternum Regnum abdicare conſtituit. Triennium in eo propoſito hæſit, in quod labefactandum, non ſubditorum preces, non amicorum diſuaſus, nè ipſius quidem ſucceſſoris obteſtationes, evaluêre; prætendente illa virilium curarum tædio, tranquilliori vitæ addici malle; & parem diadematis oneri Carolum prolixè Suecorum expectationi reſponſurum. Credidêre Sueci faſtiditam ex curis Maieſtatem, quàm animæ conſultura abdicabat. Siquidem perſpicaci ingenio virago, diu ſacrarum literarum lectioni immerſa, ſalutis animæ conſilium & viam agitare inſtitit: incerta ſcilicet extra ovile Chriſti vitæ æternæ, ac inter diſcrepantes de veritate Fidei Sectariorum opiniones, anxia ſalvandi. In ante, acciverat viros Lutherani dogmatis præſtantiores; verùm his adiaphora capita ac perplexitates, non in ſolidum reſolventibus; cœpit animo deliberantis inſpirari aliqua lux veritatis, ſuſcepitqué conſilium vel diſpendio Regni, ad Romanam Eccleſiam poſtliminiò redire. Multa intervertere propoſitum videbantur; præcipuè quod in Suecia fidei Catholico-Romanæ profeſsio, adeò arctis ſeveriſq; legibus prohibeatur, vt eius cauſâ o-

1654. mnis Regibus decedat authoritas, ac regendi poteſtas; etiã ſubditos eam amplectentes capitali ſupplicio addici neceſſum ſit. Primi qui hoc in negotio vadum tẽtarunt, duo ex Patribus Soc: IESV gente Itali fuère; diſsimulato profanũ in morem habitu Holmiam venientes, perq; iſtos Regina, in diſcriminoſum arcanum vocatos, Summo Pontifici amplectendæ Catholicæ religionis expoſuerat voluntatem, ſcriptis manu propria literis. Addidit momentum Antonius Pimentellus Catholici Regis in Suecia Orator, qui ſecreti particeps, imò conſũmandi negotij impulſor, Mantuam Carpentanorũ veniens, vt tam grandè opus autore Rege in effectum deduceretur Philippo IV. autor fuit; qui idem per Guemezium è Dominicana Familia Theologũ, decreti è Suecia diſceſſus Reginæ, Innocentium X. certiorem fecit. Vbi verò maturum, Chriſtina Comitijs Vbſaliæ pro Sueonibus indictis, abdicavit Regnum, ſimul Carolum rebus potiri voluit. Idq; eum in modum. Regali apparatu ac diademate redimita Throno incumbebat; depreſsiori menſæ aſsidebat Carolus: vtriquè Suetici Senatus Coronã circumfuſi. Ad imperatum cunctis ſilentium, Roſenhanes gentis Cancellarius, propoſitionem Reginæ ſcripto comprehenſam, mira omnium attentione legit, eo ſenſu. *Chriſtinã Suecorũ Reginã, vltro & benevolè deponere Regni Hæreditarij diadema, ex cauſis quas pridem vulgaſſet: non tamen abdicare natalis ſoli amorem, & dilectiſſimæ gentis memoriam retenturam, quàmdiu ſpiraret; neq; nunc depoſituram graue regendi munus, ſi vires oneri pares ſupereſſent. Proviſum tamen omni meliori modo, vt non tantùm commodius, ſed & generoſius parerent Sueci, à ſe deſtinato, ab ijs deſignato, Regi, viroq;. Quod vt felix fauſtumq; ſit, nimiſquam exvoto cupere.* Tum verò Diadema detractũ Capiti, aliaq; inſignia, Carolo corã deponi iuſsit, ac omni propemodũ Regio cultu ſe exuẽs, vix palla virginea ſemicincta, in cõſeſſu Ordinũ comparuit. Ad hæc triſte Suecis ſilentium imò ſtupor, nihil tale viderant nihil audierant. Cùm rurſùs illa, ſupra e-

Stokholm

Madrid.

xem-

xemplum fortis, ſubditos ab obſtricta fide luculentiſsima Oratione exolvit, valere iuſsit, ſimul & Succeſſorem pathetice affata. *Tu interim Carole abdicata inſignia Regnumq; me tradente ita accipe, vt noſtri memor, ſuſceptum regimen iuſtè ac feliciter abminiſtres, nosq; etiam abſentes diligas.* Illachrymavêre gentis primores, etiam ſucceſſor, vsq; adeò collati beneficij gratam mentem oſtendens, vt inter coronationis ſolennia ſparſis in vulgum nummis, inſcribi mandaverit: A Deo & Christina. Ita demum conſtitutis rebus, ac tranſmiſſo navibus mari, prætextu Amitæ Landgraviæ Heſſæ inviſendæ, per Coloniam Vbiorum Antverpiam, dehinc Bruxellis, à Leopoldo Archiduce Auſtriæ alacri occurſu, ac magnifico hoſpitio excipitur. Lætum id in Orthodoxos, ringebantur paſsim Acatholici, errores ſuos muliebri prudentia conculcari; etiam Mundo contemptum ſui à vix quinq; luſtri Virgine haud ſatis demirante. 1654.

Dum Chriſtina Regnum, etiam Ferdinandus IV. electo Rom: Rex vitam magno ſuorum dolore abdicavit; morbo quem variolas dicunt abſumptus. Infeſta ea pueris lues ac planè inevitabilis, viris vix tolerabilis, acriùs in adultos ſeviente malo: nam ſi puſtulæ per corpus efflorеſcentes, rurſum ſe intra cutem recipiant, infallibile mortis ſignum habetur, quod tum evenit ſub obitum Ferdinandi. Exacto anno Rex Rom: Auguſtæ Vindelicorum renuntiatus; præſenti ſub tertiùm Nonas Iulij, extremum diem Flavianæ clauſit, XX. & vnius Annorum Princeps. Narratũ tunc conſtanti domeſticorum adſeveratione, ea ætate ac ſtatu, ùbi multa ſolutioris vitæ irritamenta ſunt, florem innocentiæ illibatum, ſecum in tumulum intuliſſe: diverſo illorum more, qui ex magna fortuna licentiam tantùm vſurpant, & diſſolutâ vitâ Filios Principum agunt. Præſagia mortis anteceſsêre, Auſtria terræ motu quaſſata; Iaurinum Hungariæ fortuito igne exuſtum, aliaq; aſt magis curioſos advertit, Aquilæ pullus, iam tum ſuccretis pennis intra Arcis Viennenſis mænia cicur, ante extrema Ferdi-

1654. nandi evolans, nec redire viſus, nec requiſitus inveniri; cō-gruente præſagio, quòd Aquila iam pro Regina avium, eademq; pro vetuſto Imperij Germanici Stemmate habeatur. Dum Viennæ iuſta perſolvuntur, adfuit à Rege Polono Denhoffius Wielunenſis Præfectus, dolenti Cæſaris Patris animo ſolatia daturus, obligante pietate Chriſtiana, etiam neceſsitudinis officio, cùm Reges noſtri ſanguine Domum Auſtriacam proximè attingant.

Denhoff.

Galliam Germaniæ, & triſtibus læta ſubiugo. nam vt gentibus iſtis ad invicem æmulari mos, ita plerumq; fortunæ viciſsitudine alterantur. Ludovicus XIII. cui Galli Iuſti cognomen tribuunt, reliquit eiuſdem nominis Filium, ex Anna Hiſpaniarum Infante, in ſucceſsionem Regni Gallici, ſpem vnicam & maximam. Iſto per ætatem ſceptri capeſſendi immaturò, incumbebat Regni adminiſtratio Matri; hæc rurſùm committebat Miniſtris; iſti à ſe dependentib9 aut obnoxijs: reſtricta vel maximè Principū ſanguinis, ac Pariū potentia, quorū in adminiſtratione politica, ſumma ratio habetur. Hinc apertis diſsidijs aut occultis odijs, Gallia cōmitti cœpit. Aſſeruerat nuper Regū authoritatē Richeli9 Cardinalis; etiam nunc per ſimile Miniſteriū Mazarin9 ſe probàre ſtudens, offenderat Optimates, vbi iſti leges Galliæ, ille cauſam publicam, quia Regis, tueri in diverſum contendunt. Et eo vſq; odia valuêre, vt ob ſuſpectam potentiam primò Mazarinus, deinde & Princeps Cōdæus extra fines Galliæ ſecedere debuerit. Lethali diſsidio ſubveniri creditum, ſi Rex per ſe capeſſeret Regni gubernacula; qui Anno Ætatis XVII. Vrbe Rhemorum, cui coronandorum Regum antiquitùs prærogativa tribuitur, ipſis Sacri CORPORIS CHRISTI Solennijs coronatus eſt. Aderat Mater Anna, tum Henricæa amita, quæ Carolo Angliæ Regi nupta, nunc viro & Regno orba, cum tribus in ſpem avitorum Regnorum Filijs, bono Galliæ ſucceſſu, viduitatem ſuam ſolabatur. Præſto erant Pares Franciæ, quorum ex primævo inſtituto is qui & Apoſtolorum nu-

merus,

merus, iam nunc titulo & ſpecie muneris, vltra Diſcipulorum turbam ſuccrevêre. Imponebat Diadema Regi Rhemenſis Archiepiſcopus, eoq; nomine Parium Primas, ſolitâ in augurandi formulâ. Mos Regibus Gallis circa Coronæ impoſitionem, ſub vtraq; ſpecie Sacra Euchariſtiâ refici, quod ſcilicet Princeps participet ex virtute Sacerdotij quatenus Vnctus Chriſti: aut quod poteſtas Regum, immediatè à Deo ſit. Poſtridie Torquato Regiorum Equitum Ordini aſcriptus, eiuſdem inſtituti Privilegia firmavit; quod ab Henrico II. fundatum, ſummæ dignationis locum inter primores obtinet. Præter complures immunitates quibus Collegæ Ordinis fruuntur, magni æſtimatur, eodem ſodalitatis albo cum Rege comprehendi, corã nemine cauſam dicere, niſi Rege iudice; ac Cocquitem habere Principem, eminentia cenſetur. Nomen Ordini Sancti Spiritus Equitum, quos à promiſcua Nobilitate diſtinguit, Crux vittâ cæruleâ è collo pendula, albicantis columbæ ſimulacro inſculpta, quali hieroglifico diviniſsimum Pneuma Eccleſia ſignat. Æmulari hac in parte Gallos, Domus Auſtriacæ decora facilè credam, cui aureũ vellus, relicta poſt Burgundicos Principes hæreditas, in manꝰ venit. Etiam alij Reges eiuſmodi crepundia deferunt, quale in Anglia periſcelidis, in Dania Elephanti habetur. Vladiſlaus quoq; IV. ſimile quid tentaverat, Equites ſub titulo IMMACULATISSIMÆ CONCEPTIONIS DEIPARÆ inſtituêre ſatagens; verùm vbi novitia commenta, è diametro æqualitati repugnare animadverſum, poſthac optimus Princeps, invitos ornare ea dignatione omiſit, titulo magnificâ rerũ vacuâ. Ac nè prætercam, in curandis tactu Regiæ manus ſtrumaticis, extraordinarium tribuentis DEI beneficium iactant ſcriptores Galli; multa adſeveratione, vt credamꝰ, propè fidem eſſe articulum, demonſtrantes. Ego interim patrijs Annalibus ſtylum, & me afflictæ Poloniæ reddo. 1654.

Iterum vrgentibus vndecunq; periculis, Comitia indixit Rex celebravitq;: neceſſario magis quàm opportuno remedio

1654. medio vſurus, dum deberet arma, conſilia expediebat; & id quidem ad V. Nonas Iunij. Præſidebat Nuncijs Chriſtophorus Grzymułtovius Succamerarius Caliſsienſis, magna ſpe feliciter actum finiendi, quod in eo omnes convenirent, vt intra ſemeſtre ſpatium, pertinentia tantùm ad defenſionem Patriæ tractarentur. Sancitorum ſumma fuit. Exercitus præteritis Comitijs auroratus, tum in Regno, quàm M. D. Lith. in parato ad opera Martia eſſet; & ſtipendia quidem Polonis Leopoli, Lithuanis Vilnæ exolverenda. Publica Expeditio vtrobiq; laudata, extremum in noviſsima pericula præſidium. Ac quo conſilia belli, præſertim apud Lithuanos in expedito forent, datur negotium Nicolao Corſio Vendenſi Palatino, ac Euſtachio Kierdey Samogitiæ Caſtellano, quominus ex temporis ac rerum opportunitate, intervenientibus negotijs conſulerent. Deſcripta præſidia, locis quibus immineret Moſchus inducenda, cùm iam induci ea, non conſuli ſatiùs eſſet: Smolenſco maximè, in quo intercipiendo omne molimen verti apparebat. Tenor legis qua ei Fortalitio cavebatur, in codice Conſtitutionum eiuſmodi habetur. *Quam inſigni fortitudine, ac propè ineſtimabili ſanguinis ſumptuumq́, impendio Reipub: Fortalitium Smolenſcenſe, cum tractu Severienſi, ab hoſte recuperatum ſit; ita viciſſim conſervatio ac integritas eius, in ſumma conſideratione manere debet. Ac licet ſi nè minimam quidem à parte noſtra dederimus, M. Moſchoviæ Duci, perpetuæ pacis violandæ occaſionem; nihilominus advertendo liquida hoſtilis animi eius argumenta, ditiones noſtras invadentis ac vaſtantis; vnde de iniuſtiſſimè nobis bello illato, coram Deo & Mundo proteſtamur, cùm muneris noſtri ſit propugnare Reip: hereditatem: declaramus ei Civitati Arciq́, noſtræ, omni cura & ſtudio ſuccurſum opemq́, ſine mora laturos, ſi idem hoſtis eã Civitatem obſidere deſtinaverit.* Proinde aſsignati Commiſſarij, qui vetus præſidium pecuniâ refoverent, novum militem ſcriberent, commeatum ac rem armamentariam recēſerent. Provinciali Nobilitate in vrbis defenſionem ex mo-

re &

Grzymułtowſki. Korff. Kierdey

re & lege obſtricta. Demum (eijciebatur tandem vetus fermentum, quod dudum ante facere par erat) quo res bellica Ducibus niteretur, ſupremum in Regno militare regimen Staniſlao Potocio Kijovienſi Palatino: minor ſub Campiducis nomine Clava, Staniſlao Landzkoronio Ruſsiæ Palatino ceſsit: vtriſq; quantùm ſibi tribueret Reſp: intelligentibus. Lithuaniæ armorum Præfectura Ianuſsio Radivillo Palatino Vilnenſi maior, velut invito, quòd ſeriùs quàm ipſe volebat tradebatur: eidem ſimul officij Collega ſeu Magiſter Equitum adiunctus, Vincentius Corvinus Gaſievius, privata æmulatione infenſus, & honore Quæſturæ Lithuanicæ gravis. Vnde prior eminendi nimius, iſte retinēdi honoris ſolers, dum irreconciliabili odio diſsident, multum tunc laborantis Lithuaniæ rebus obfuêre. Radzieiovius quin etiam, ſeu exilij tædio, ſeu reparandi ſtatus deſiderio, clementiam Regis per ſupplices literas tentavit. Stilus epiſtolæ incipiebat. *Manus Domini nova miraculá in creatura ſua operatur, quoniam elevans alliſiſti me, & vas honoris in contumeliā factū. Contritus & humiliatus clamo, vſquequo Domine? Profiteor accepta beneficia; etiam agnoſco, quod æmulorum invidia ſe obiecerit indignationi Clementiſſimi Regis; iam vt nunc patratorū pœnitet, ita ſolatijs honoribuſq; priſtinis nudatus, ac precario inter exteros vitam trahens, maneo præſentibus & futuris ſæculis exemplum, quomòdo optimū ac clementiſſimum Regem expediat venerari, &c. Quare Ser: Rex contriviſti nocentem, erige ſupplicem, ac pro innata Maieſtati benignitate, propitiatus errori fatentis, de gratia deſperare non permittas &c.* Epiſtola ſubſcriptione manus Radzieiovij firmabatur, etſi quando & vnde ſcripta, ſolita deerat appendix: hinc pleriq; confictam eam ciendæ amplius invidiæ putavêre: alij de authore annuentes, dudum conceptarum offenſarum memores differebant; cavendum acriùs quo humiliùs loqueretur; aſtum eſſe, vt per ſimulatam demiſsionem lingua blandior, intra ſinum more anguis recepti nocentis pungeret. In Suecia eum eſſe; quo

Hhh modo

1654.
Potocki
Landzkoronſki.
Radziwił.
Gaſiewſki.

1654. modo verò, veriusq; Regni incola, aut duorũ Dominorũ ſervus, eſſe poſsit? Inhærere tenaci viri maligni memoriæ, in præcipuos Regni Miniſtros implacabile odium, proin per abiectiſsimæ fraudis commentũ agere, vt ſub larva ſubmiſſionis, veſparum more, caudâ aculeum figeret. Ad ea Rex, pro, aut contra apertè nihil, niſi quod eiuſmodi placamenta iræ, non improficua filijs Radzieiovij videri potuêre, iniectâ egregijs iuvenibus ſpe Principis gratiæ.

Ragocy. Iiſdem Comitijs ius Indigenatus Regni Georgij Ragocij Principis Tranſilvaniæ Filio Ordinum conſenſu collatũ eſt; quod nè palam ambitum convinceret, collideretq; ſuſpicionibus apud Aulam Turcicam, ſcripto ad Archivum regni dato involvere placuit: & ita diplomate volumini legum eximendo. Vilhelmus præterea Donovaij ac Ioannes Dzibonius Italus, privilegio Nobilitatis Polonæ donati; prior per gradus militiæ ad Tribunatũ apud Lithuanos evectus; Dzibonius, excitatis per Kielcenſem ditionem fundendi ferri officinis, quia fuſilibus machinis alijſq; ferreis inſtrumentis ſub bellum Bereſtecenſe armamentarium iuverat, eam prærogativam à Republica accepit. Haud omiſerim arctis tunc Ærarij rebus, iam œconomica Nowodwor bona, apud Chriſtophorum Gembicium Caſtellanũ Gneznenſem oppignorata fuiſſe: iam exemplo antehac inaudito, ius Nobilitatis Polonæ vendibile proſtitiſſe, vt quod hactenus generis decus aut meritorum præmium erat, iam tum conſtituto precio mercari liceret. Ita ætas noſtra (eheu) vidit equeſtre decus ſervili metallo æſtimatum; qui olim Maioribus ſanguinis virtutiſquè impendio quæſitus character. Vbi nobilis merces taxata nummis, pauci qui licitarentur reperti; ſubibatq; mox pudor, equeſtris dignitatis proſtitutæ. Cælum quin etiam in aperto Zodiaci ſui volumine, per oſtenta, futurorum præmittebat ſigna. Quo die Comitia Varſaviæ cœpta, Sol in occaſu, mitigato radiorum fulgore velut immobilis ſubſiſtens, videndum ſe ea ſpecie præbuit. Totam nitidiſsimi luminaris faciem diſcrimina-

Dono. way. Dziboni

mina-

minabat Crux, ex qua dein effrmatum cor, mucrone gladij tranſverſim actum: tenebat ſub dextro oculo manus pomum, quale inter inſignia regni ſpectari ſolet. Hoc poſt trihorium, in quatuor minutiora poma diuiſum, ac peripheriam ſolis tranſcendens, in Cometam ab Aquilone minacem qui ſcoparum ſpeciem præferret, transformabatur. Aſpexit hominum multitudo ſpectaculum; nemine qui vel mediocriter ſaperet dubitante, quin eiuſmodi ſigna, non raro, nec fruſtra ſe ſe in natura oſtendentia, ſæpius à cauſa aliqua diviniore proveniant. Neq; id oſtentum, in præſens metu, in poſterum effectu caruit. 1654.

Sub finem Comitiorum concuſſæ Lithuaniæ rumor perculuit cunctos, etiam Regem; vt profectionem iſthùc cōtra Senatus vota decerneret; ac vbi nihil vndecunq; ſolatij, nihil opis à quoquā appareret, animatus in extrema Princeps totum ſe ſuperis ac Fato committebat. Equitatus noſter hyberno per Vkraynam diſcurſu laſſatus, per extima Poleſsiæ Wołhyniæq; hærebat: pedes Zwanecenſi expeditione propè exinanitus, per longinquas Regni oras numeros legionum ſupplebat: ſi quid vſquam gravioris armaturæ in Caſtra ad Zborovum Landzkoronius contraxerat. Eas ſi in Lithuaniam copias duceret Rex, ſuberat metus, nè aliò verſis armis, nudatum Regni latus Coſaci incurrerent. Nec levis Regiæ menti angor, Lithuanicum Ducem, plus irarum in æmulos ac Cives, quam hoſtem fundere; Gaſievium præcipuè, quem non iam poſtponere cœperat, ſed planè ſpernere vir vaſti ſpiritus & quoſcunq; infra ſe Magiſtratus ponens. Triſtis ſanè tum Poloniæ imago, in convellendum florentis Regni ſtatum, externis interniſq; malis conſpirantibus. Etiam abeunte in Lithuaniā Caſimiro venerat Varſaviam, Internuntius à Sueco Rege, Kork vocabulo, ſuperbadepoſitionis tituli Regni Suetici mandata ferens, quod ſi ſponte abdicare nollet, ſurrecturi mox belli minas iaciebat. Magnus Moſchoviæ Dux cum LXXX. Mill: ſuorum limites Lithuaniæ introgreſſus, hoſtem oſtē-

Hhh 2 debat,

1654. debat, quibus præter Scythas Kalmucenſes XX. Mill: Coſacorum Duce Złotarenko acceſſêre. Nec inferiores numero primi ſucceſſus, Drohobuzium vi expugnatum ac excιſum; Nevelium, Sierpieyſko, Mohiłovia, & poſt alia celebrioris notæ oppida, Połocia ad Dzwinam flumen, inſigne fortalitium iram victoris ſenſit pertulitq;. Iverat tamen in occurſum Radivillus, artibus belli & meritis in Patriam alioquin præſignis, niſi nimium imputaſſet; aſt octo Mill: quæ tùm ei ad manum, immenſam Moſchorum potentiam laceſſere, extremæ audaciæ videbatur. quòd verò cohortes quæ penes Gaſievium erant in participium operis vocare nollet, neq; publicæ Expeditioni miſceri, propè temeritatem acceſsit. Ergo militari itinere ad Orſam emeſſus, Mirſcium ac Ganckoffum legionum Tribunos, cum ter Mill: ſubtus hoſtem emittit, non aliter imperato regreſſu, niſi aut conſerta manu, aut cominus invaſis ſtationibus, vel oculis ſaltem valla ac tentoria hoſtium delibarent. Ingens virium fiducia Moſchos in ſecuritatem reſolverat, cum ecce Ganckoffus per viarum compendia circumductis, in præcipuum agmen, quod Cæſaris cuſtodia dicebatur, cúm ſeptem cohortibus ingruit, Moſchis poſt diurnam compotationem altum indormientibus. Nunquam vilius conſtat victoria, quàm ſi in nudos, aut ſemiſomnes agendum ſit. Subita tunc aggreſſione per vulnera cædesq; excutitur hoſti ſopor, clamore ac tubarum ſono inter tenebras formidinem augentibus. Incendunt interim aliquot ſtraminis acervos Moſchi, ſigno ignis auxilium à ſuis qui propè erant poſcentes; etiam Lithuanis dum flamma per obſcurum noctis ſplendet vim continuantibus. Cæditur incognitus Arthemon Palatinus, ſimul ex promiſcuis vltra mille; capti XVI: Boiary, ac Ducale ſignum cum Vexillifero in manus venit. Inalbeſcebat proximo diluculo cœlum, cúm Lithuani ſat gloriæ ac cædi datum exiſtimantes, receptui cecinêre; ægrè retracto milite, qui ferocior vbi primùm ſanguine imbutus eſt: eos retro abeuntes recol-

Drohobuz. Newel. Sierpieyſko Mohiłow. Połock.

recollecti carpſêre Moſchi, adeo incurſu vehementi, vt prædam miles aquis mergere, & Ductores iugulandos captivos imperare neceſſum habuerint. Succeſſus is auctũ animo Radivillum impulit, vt maiore fiducia exiguam ſuorum manum hoſti obijceret, aleam tentaturus. Diſtrictè vetabat Rex congreſſum, etiam Primas Regni mulcendo homini ſcribebat, vt ſe Regi, tum Collegæ ac publicæ gentis Expeditioni iungeret, diſcrimen haud præcipitãdo; ſed ſpreta omnia apud ſui conſilij tenacem, & victoriam ſuomet marte præſumentem. Itaq; ad Scľovum titulo Comitatus oppidum nobile, hoſti in interiora Lithuaniæ viã præcluſurus, agmen ſuorum decem propè millibus conſtãs rapit, ſciens iſthàc adverſos obviam venire, & perſuaſus ſolâ famâ ſi vires opponit abſterrendos. Etiam Moſchus in occurſum properavit, gnarus imparem viribus, & diſsidio militari agitatum, in extrema propelli. Trifariam copias diviſerant hoſtes quæ XL. Millium cenſebantur, quorum primum agmen magno animo aggreſsi Lithuani ſtitêre, veteranis cohortibus adverſum leves turmas prævalentibus: Verum, poſtquam ab vtroq; latere circumvehi Moſchos animadverſum, ac includi tergum à multitudine conſtitit; evanuerat prior fiducia:ac, quod in perditis rebus ſolet, metum fuga ſecuta eſt. Confuſis Ordinibus nihil Dux omiſit hùc illùc volitans, in reſtituendam aciem; donec ſubmittere vela adverſitati neceſsitas perſuaſit. Supellex Caſtrenſis cum tormentis in prædam ceſsit, iactura inſignium militum nobilitata clade; in qua Radivillus grande vitæ periculum in traiectu fluminis ſubijt. Lætus ea victoria Moſchus, non diu hæſit, quin optato rerum ſucceſſu vteretur; ac dimiſſo in intima Lithuaniæ prædatorum agmine, in perſona Smolenſcum armis quatiendum ſuſcepit.

1654.

Sklow.

Smolenſcum, inter Lithuanici iuris terras, ac Moſchi ditiones ſitum, primæva ab origine proprios Duces agnovit, vt fermè omnis ille Septemtrionis tractus, in tetrarchias cõ-

Smolenſk.

ciſus extitit; quoad Moſchus, etiam Lithuaniæ Duces ſuc-
1654. ceſſu temporis amplitudine cæteros prætervecti, ſub vni-
verſale dominium, minores eius gentis dynaſtas acceperint;
vel ipſis ſe vltro ſubijcientibus Vbi veró ex Vnione Polo-
na res Lithuanæ incrêvêre, etiam conterminorũ odia ſen-
Cromerus. ſim augebantur: Suentoſlao Smolenſciorum Duce ſub Co-
ronationem Iagiellonis, vacuam viris Lithuaniam invade-
re auſo. Verùm malè ceſsit turbido capiti vis immerita;
Vitoldo cum auxiliaribus Polonis ablata iure belli recupe-
rante, vbi priùs invaſor vitam poſuiſſet. Poſt Patrem, Fi-
lius Georgius oram Smolenſcenſem Fiduciæ iure collatam
tenuit, à Rege poſſeditq́;: qui idem Patris perfidiam æmu-
latus (ſub An: Ch: 1403) ac Feudo exutus, iuſtas feloniæ
pœnas dedit, in Hungaria exul finiens; Vitoldo iterum
territorium Smolenſcenſe, in ius Lithanorũ aſſerente. Fa-
idem. mam & nomen, addidêre genti præclara armorum ſtudia,
præcipuè Grunevaldenſi cum Cruciferis prælio, quo auxi-
liaribus Roxolanis, in turpem fugam prolapſis, ſoli Smo-
lenſcenſes, contempto mortis periculo, commiſſæ aciei ſta-
tionem viriliter tuebantur. Dehinc Ioannes Baſiliades
Bielſki. Moſchorum Dux, florentem ditionem, nec invalidam vrb
Glinſki. bem ratus, proditione Michaëlis Glinſcij Lithuani, (ſud
An: Ch: 1506.) occupauit. Aſt vt Regula iuris eſt, non præſcri-
bi adverſùs malæ fidei poſſeſſores; Sigiſmundus III. Smolen-
ſcum tanquam rem ſuam obſidione biennali preſſum recu-
peravit. Receptum iugiter exagitavit Moſchum, vt is ſub co-
ronationem Vladiſlai IV. validiſsimo Exercitu rurſús ten-
taverit. Verúm non ex mente ceſsit, vſurpatori alieni vis
iniqua, à Vladiſlao non modó glorioſè liberato Smolenſco,
ſed omni oppugnatorum Exercitu, cum ſignis, machinis,
Caſtris, in manus victoris Regis veniente. Secutæ dehinc
mutuæ clades, vt inter conterminas gentes ſolet, quoad Mi-
Fedorowicz. chaël Fedorovicius gentis Dux, cum magnanimo Rege cō-
ditiones pacis, eo tantùm reſpectu impetrabiles conſtitu-
iſſet, nè ſanguis Chriſtianus funderetur. In quas tum, vt

extra-

extraneis & poſteritati conſtet, vtriusqué gentis Legati ad 1654.
Wiazmam convenêre, integra fide memorabo, quatenus ad cauſam iniquè impetiti Smolenſci nunc intereſſe reor... Tenor hic.

Abolita bellorum, damnorum, iniuriarum mutuo illatarũ Piaſecij
memoria, pax & amicitia, inter gentem Polonã Lithuanicãq; ac Moſchos coletur. Rex Poloniæ Iure in Principatũ Moſchoviæ, per liberam Electionem Procerum gentis ſibi delato, ſe abdicaret; Moſchosq; à præſtito ſubiectionis ac fidelitatis iuramento abſolveret &c. Authographũ electionis ſuæ diploma, à Proceribus Moſchis ſubſcriptum, ſigillisq; obſignatum, eidem Michàëli Fedorovicio Duci moderno, circa confirmationem iſtius Pacis reſtitueret. Viciſſim Dux Moſchoviæ renunciaret Regno Poloniæ Provinciam Czerniechovienſem, cum territorijs oppidisq; Czerniechow, Siewior, Nowogrodek. &c. *Et Ducatui Lithuaniæ Provinciam* Smolenſcum, *cum Civitate Smolenſco, Territorijsq; ac Arcibus* Drohobuſz, Biała, Rosław, Starodub, Poczopow, Nowela &c. *Quodq; Dux Moſchoviæ non vteretur titulo Ducis Smolenſcenſis, nec Czerniechovienſis. Ad conſignandos Provinciarũ Smolenſcij, ac Czerniechoviæ terminos, delegati vtrimq; miſſi cõvenient; iſti quidquid ex longævo vſu, teſtimonijs ſenum, ac monumentis antiquis, de terminis conſtiterit, ſtatuent, inviolatèq; ſervandum præcipient. In Livoniam, Æſtoniam, Curlandiam, Dux Moſchoviæ nullum ius prætendet. &c. Viceverſa Rex Poloniæ, Provincias Moſchi conterminas Pleßcoviam, Neogardiam, Ebocum non vſurpabit, &c.* Tum poſt prolixa quæ brevitati ſtudens omitto inſtrumenti capita, concludebatur perpetuæ pacis tranſactio, in eum modum. *Vt conditiones iſtas Rex Poloniæ Varſaviæ præſente Legato Moſchi; & Moſchoviæ Dux Moſchuæ præſentibus Legatis Polonicis & Lithuanicis, ſolenni iureiurando firmaret, earumq; exemplaria ſubſcriptionibus manuum, & ſigillis vtriusq; Principis munirentur, ad Principes vicinos Chriſtianos æq; Ethnicos, tranſmittenda.* Talibus cõditionibꝰ mitis Rex vim tunc à ſe deprecari paſſꝰ; ac quo

Chriſti-

1654. Chriſtiano ſanguini parceretur remiſit arma; iuſtè in Moſchos converſa; non ſolùm quod priores laceſsiſſent, verū etiam Iure competentis dominij, ſibi ab ea gente, libera Electione delati. Futilis nunc prætextus moderno Duci, ob interverſos aut diminutos titulos, humani ſanguinis profluvio cuncta inundare. Aſt, ſumma apud Principes Status ratio eſt, quam enata occaſio producit; abdicantur fœdera, rumpitur fides, diſſolvuntur iuramenta; non fas aut æquum prævalet, vbi ſe exhibet proferendi imperij opportunitas. In privatis contractibus fidem require, publicas pactiones vtilitas reſolvit; nam quæ olim ſocietatis humanæ vincula, nunç fallendi artes habentur. Ius Regni commodè, commodi cauſa reſcideris, in cæteris pietatem colas. Hic firmus Aularum aphoriſmus. Sed vt ad inſtitutum redeam. Smolenſcum Civitatem, inæquali flexu Boryſthenes ambit, à Septemtrione emin9 circū ductis aquis; propiùs ab Ortu vrbi alveum ſuffundens. A meridie in arenoſos colles quibus Pokrovij nomen plaga extenditur, quâ flumen decurrit paluſtribus inundata. Vrbs ea latè patenti dat iura Territorio, quod ad XL. Milliaria protenſum, Berezyna Fl. amne Berezyna terminatur. Tuentur tam Arcem quàm Vrbem, adulto opere mœnia in altum ſecto lapide ſubſtructa, eius latitudinis, vt per ſummitatem muri immania plauſtra vel bina commeare queant, tranſcurſu inoffenſo. Propugnacula vetere ſtructura hinc inde murum ſuſtinent; addidit Vladiſlaus Rex foſſam, cum eminente vallo: etiam nunc ex operæ vetuſtate collapſæ, per præſidiarios exaggeObuchowicz. ratæ fuère. Curam loci tuendi ſuſceperat Philippus Obuchovicius, nuper probato Aulæ obſequio, Palatinus loci creatus. Præſidiū arci introductū bis Mill: Virûm, impeKorff. Tyzenhaus. Daka. Swiącki. ritante Wilhelmo Korfio Præfecto Orlenſi. Sub hoc Nicolao Tyzenhauzen, Ioannes Daka aliijq; Ordinum Ductores; cùm vetus præſidium regeret, Petrus Swiaccius terrigena Nobilis. Vrbem tuebatur Nobilitas, ad Quater Mille; ſub Provinciæ Proceribus, Succamerario (cognomen præclari viri

ri viri non reperio,) Hieronymo Ciechanovicio Iudice, Vnichovio Subiudice, Bakanovio Dapifero, Meſzczerino, Limunto, Gielguto tùm pluribus turmarum Præfectis. Ac primò, comperto Ruſſos incolas in hoſtem intuitu cõmunium ſacrorum propendere, qui ex iſtis ſuſpecti exarmati ſunt; Andrea Kwaſninio cognomine Złoty, Græcorum rituum Archiepiſcopo, dum præſens in Vrbe moratur, ab infami fluxæ fidei macula, populares dehortante. Ineunte Iunio, die D. Antonio Patavino ſacra, vrbi arciq; Moſchorum exercitus ſe circumfudit. Aderat Dux ipſe Magnus patrator operis, Trubetio in prima armorum imperia vocato, tum Serebrny, Iakoffo, Chowanſcio, Dolhorukio, &c. copiarum Præfectis: nec non metatoribus è Liguria Italis, aut Batavis, militaris architectonicæ vndequaq; peritis: etiam Gallis Griono, ac Speruillo; Suecis Erkeno, Bilſawoq; Legiones in Exercitu Moſchorum ductantib9 Conſtricta mox vrbis operibus; circumvallationis linea inſtituta, eo modo & ordine, quo olim Vladiſlaus IV. obſidione eius vrbis Sehinum depulerat. Vbi clauſæ Portæ, Palatinus nihil ambigens, quin quæ ante alijs Præfectis defenſa, retineret & ipſe; convocatos Ordinum Civiumq; Ductores, magnifica oratione, verborum haud inops, in toleranda extrema erexit; ea cunctorum alacritate, & non iam pro loco ac pignorib9 tantùm, ſed pro conſtantiæ laude dimicandum foret. Primum fortunæ præludium, quo interturbarentur hoſtium operæ, inſtituta eruptio: Platerus indigena ducebat, ferè quadringentos, irrueratque in acceſſus operarum, militari vocabulo (aprohes) cæſis qui obſtinatiùs reſtiterant Moſchis; aſt vbi inſperato lætus eventu, proximum munimen diruendo, moram trahit; ab hoſtium multitudine circumvolutus, triginta ſex amiſsis retruditur, reliquos librata à muris tormenta ægrè vindicavêre. Miſsilibus poſthæc certatum tantùm, nihil quod ſciam auſis obſeſsis: cùm architectus militaris ſeu veriùs libratorum præcipuus, deſertis in vrbe pignoribus, ad hoſtem transfugit, ac autorandæ

1654. Ciechanowicz. Vnichowſki. Bakanowſki. Meſzczerin Limunt Gielgut Kwaſninſki. Trubecki. Serebrny. Iakoff. Chowanſki. Dolhoruki. Plater.

Iii perſi-

1654. perfidiæ retulit ea, quæ maximè obſidentes neſcire expediebat. Eo indice cognitum Moſchis, ad Michałovienſem Portam (vulgò Małohovita) murum canalium illuvie labefactatum, qui ſi ſuffoſionibus tentaretur, adverſùs pyrotechnicas artes debiliorem ſperari. Solitum genti in bellis, dies Divorum tutellarium ſacros, magnis moliminibus venerationis cauſâ devovere: quæ vota ſi ſucceſſu carent, vapulant Patroni, vt quibus extra curam res Clientûm forent. Itaq; in diem Divi Ioannis Præcurſoris indicitur Vrbis oppugnatio (VII. Iulij erat ſtylo veteri) Vrgente conſummationem cœpti operis Duce; cùm & Polonorum potentiam poſsibili maiorem tumores adventare differrent; ipſeq; Dux iacturam militis quàm temporis, nuper cum Radivillo congreſſu edoctus faciliùs toleraturus videretur. Ergo inſtituta vehementi è machinis verberatione, vbi cõvulſus aliquantum murus fuit, datur irruptioni ſignum, ſub ipſum pænè gallicinium. Provolant vndiq; armatorũ globi, omni à parte vrbi minantes, Michałovienſis Porta petitur maximè; quaſſati muri ruderib⁹ concavitatem foſſæ, non nihil hìc explanantibus. Sed ductus introrſùm agger prætendebatur hiatui, etiam procuratis ſubtus terrã ſuffoſionibus, ſi mœnia cuniculis, convellere intenderet hoſtis. Ita circa exteriora munimenta ardor ſubſiſtebat oppugnantium, etſi alicubi ad extimum foſſæ marginem illorum anteſignani, propè valla ſigna Moſchovitica iactarent. Nec obſeſsi defuêre ſibi, Corſio ſubmiſsis ſclopetarijs vim arcente, etiam ab vrbe prorumpente Nobilitatis globo, vt tria intra ſtadia hoſtis pelleretur. Qui tamen ferreum è ceſpite munimen, ex adverſo portæ inſederat, loco in ſummam retinendo inſiſtens; ignarus ſuffoſionib⁹ præoccupatum, ac cuius ſubterranea ignitis alimentis referta inſeſſoribus mox inferias dedêre. Siquidem vbi diu de loco pro & contra certatum, ſubdidêre noſtri abdito pyrio ignem, qui mox, violenter, ſuperna mole propugnaculi rupta, immani fragore inſonuit adeo, vt concuſſæ telluris ſo-

nus,

nus, ad aliquot milliaria, non obſtantib⁹ ſylvis paludibuſq; pertingeret. Ad præviſum caſum ſecedentes noſtri, mox confuſum inſperato malo hoſtem invadebant, per fumi opacitatem, nec reſiſtere, nec refugere ſuſtinentem. Sequẽti luce miſſus tubicen venit, cæſorum cadavera per breves inducias, ad ſepulturam colligere poſcens; quod non negatum, duo Millia ſuperaſſe fama tulit. Eiuſmodi armorum præludium, altius perculiſſe Moſchũ apparebat; qualiter vltra belli fortunam tentaret reputantem, ſub prima experimenta animis ſuorum concidentibus. Proin tranſfuga libratore, cuius inſtinctu prima oppugnationis conſilia agitaverat, in furcam acto; aliò curas intendit, ratus quâ regia via non poſſet, obliquo tramite enitendum. 1654.

Per inſequentes dies, præter iactus tormentarios planè ab hoſtilitate ceſſatum, vnde Moſchis novas munitiones excitare, ac ſuggredi opera cominùs, promptum erat. Etiam Palatinus ſuetas ſub obſidia eruptiones inhibebat, commiſſam ſibi loci tuendi ſervandorumq; Civium curam dictitans, non excurſus in hoſtem, quibus præſidium minueretur: idq; ſub pœna interminatus, vt ſi quis iniuſſus extra mœnia prodiret, deſtinatis globorum ictibus peteretur. Conſumebatur interim annona nullo operæ prætio, carpebantq; potiores, ſub nomine inanis prudentiæ oſcitantiam Præfecti, qui armorum inſuetus, ſapere magis quàm agere inter pericula vellet. Vnde declinabat fervidiorum congreſſum, in templis aut conclavibus ſemotus agens, velut imperij autoritatem obtenderet. Sed contigit, vt à Nobilitate, cur tam mitis in hoſtes, crudelis in ſuos eſſet, quibus propediem obſidionis malis ſuccumbendum, cõpellaretur? reſpondit. *Diuturni temporis ſpatio, à Maioribꝰ recuperatum Smolenſcum, non vnius horæ momento, ob inconſultam præcipitantiam perdendum.* Ad ea aliquis Nobiliũ. *Imò* (inquit) *in fatis eſt, vt quàm vrbem Maiorum noſtrorum ſimplicitas Moſchis eripuit, eandem tu nimia ſapientia amittas.* Brevi poſt mittebatur non nemo colloquium inſtitui

 petens:

petens: negatum ſemel atq; iterum, demùm aſſenſi primo-
1654. res eo prætento, vt per ambages verborum deſtineretur vis,
etiam ruinis aggerum reficiendis opportuna mora. Ita ad primam illecebram non reiecta peccandi occaſio, peccare etiam nolentem facit. In commentarijs reperio, Succamerarium Smolenſcenſem, virum priſci moris & animi, obieciſſe annuentibus, an eo cum hoſte ius colloquij conceſſibile foret, qui contra omne fas & æquum rupto fœdere impijs armis exerceret Lithuaniam. Aſt hæſitabat iam nõnullorum conſtantia, pertædebatq; ſenſim diſcriminis; apertè Præfecto, etiam Clero huc inclinante; cum prior leges pacis à Rege arbitrio ſuo commiſſas aſſeveraret: Clero providendo ſacris quo à vi & caſu immunia ſervarentur. Inſtitũ dehinc ſuadere cunctis aliquomodo extremis occurrendum; Regem in longinqua digreſſum; Radivillum profligatum; Campiducem expediendis Fiſci rationibus detineri; & omnes dandi ſuccurſus ſpes evaneſcere: iam in vrbe imparem diutinæ obſidioni annonam, pulveris copiã per continuos machinarũ ictus exhauriri, hoſtem interim copijs & apparatu belli augeri, quo non oppugnare modò Smolenſcum, ſed involuere liceat. Etiam ſacris aliquid tribuiſſe videri volebat Palatinus, quorum magna ratio ſi paciſcendo tranſigitur. Si prævaluerit victor tollendas templorum opes, vaſa ac donaria altarium profanos in vſ9 vertenda: deniq; avitas ceremonias mutationi, ſi perdurat obſtinatio, obnoxias fore. Cæterum præſentes ſub obſidionem referentes audivi: crebris per noctem colloquijs noſtros Moſchis congreſſos; obſervatumq; à cuſtodibus, occulta portula intromiſſos in arcem baiulos, qui ſuccolarent prægrandes feras, (ſacci erant ex luporum pellibus) auri aut margaritarum vim occultantes. Opportunè ſub hæc Succamerarius Smolenſcenſis vitam finijt, fortioris conſilij autor, & qui Nobilitatem blandis ſuaſionibus, ad ſequiora traduci haud ſiverit.

Penultima Septembris diſcuſsis in arcano conſignandæ

vrbis

vrbis legibus, deditur Smolenſcum in manus Moſchi Ducis. Prægreſſus cum armatorum agmine Srebrny, portas ſtationarijs firmavit, dein forum milite complevit in cuſtodiam. Excepêre hoſtem Conſules, ſimul ingreſſo militi exhibuêre quæ curando corpori faciunt. Auxit triumphum quod D. Michäëlis die cognominis ſui, Magnus Dux munimen illud Aquilonis introijſſet. Intra quatriduum præſidiarij expanſis vexillis, ſolito ſcloporum geſtamine, ac ſcintillantibus concepto igne funiculis, ad pulſum tympani vrbe emiſsi ſunt; nõnullis fructuoſioris ſtipendij promiſſo, aut quia vrbicis neceſsitudinibus immixti, Moſchorum ſigna ſecutis. Iuxta portam ſegmentatum phrygio opere tabernaculum extendebatur; hàc dum deditorum cum ſuis Ductoribus agmen tranſit (inſidebat Magnꝰ Dux eximij candoris equo) vexilla Polona (proch dedecꝰ!) ſubſternebant vexilliferi victoris pedibus, ad ima terræ provoluta. Etiam Korſius Præſidio Præfectus cum ſuis deforme in obſequium mutatis, præhenſa ſellæ equeſtris ſtapeda, ſubmiſsè de genu venerabatur. Valedicenti Palatino renũtiari Dux mandavit. *Abi ſodes, ac Regi tuo refer, non numeroſas modò quas vidiſti legiones, ſed & diſcrimina quæ expertus es.* Tum eo modicùm digreſſo, ad ſuos minaci vultu. *Quam nolim veſtrum aliquem iſtius exemplum imitari, qui ſimiliter faxit palo inſigendus.* 1654.

Mox ſub novo Domino, nova vrbis ordinatio ſequitur: Antimus Palatinus Vir grandævus gubernatorem agit, impoſitis novem peditum Mill: qui præſidio eſſent; imperata circumſitæ oræ incolis neceſsitate alendi intra vrbem militis, cui ærarium Ducis ſtipendium penderet. Primores Nobilitatis obſidum ſpecie abducti, qui tamen poſtliminio reſtituti penatibus, agroſq; ſuos excolere permiſsi. Religioſæ D. Dominici, ac Obſervantium familiæ immotæ circa templa manſêre; reliquis ex clero excedere iuſsis, permiſſa nihilominus ſacram ſupellectilem evehendi facultate. Increbuerat rumor, repertos tunc in arce immenſi

1654. prætij theſauros, quos ſub captam à Sigiſmundo Vrbem Præfectus loci defoderat. Propius verò fuit, Imaginem VIRGINIS MATRIS, Ectypo ac lineamentis Częſtochovienſi noſtræ conſimilem, olim ex Moſchovia à milite Polono huc delatam, ac à Prædicatoribus Sacro Roſario addictam, iterum Magnum Ducem Moſcopolim revexiſſe. Cum etiam gens iſta, vt ferme Orthodoxæ generationes omnes, BEATAM dicant, ac eximio cultu Matrem Chriſti colant, niſi debitum hyperduliæ cultum, in aliquibus admiſta ſuperſtione profanent. Poſt deditum Smolenſcum, præter opinionem omnium Dux Moſchus ex Lithuania exceſſit, XL. ſuorum, XX. Coſacorum millibus relictis, qui munitiora loca admota vi quaterent reciperentq;. Abſceſſus ratio tunc credita, ex malè afflato áére peſtifera lue, (Dziergam illi appellant,) certo temporis recurſu mortalibus letifera. Etſi autores prodant, Moſchoviam nulla vexari peſtilentia, áéris beneficio; aut quod ſatius, frigoris acrimoniâ noxios per áérem vapores repurgante. Alij maturati abſceſſus cauſam adferebant, quod Caſpium ſeu Hircanum mare claſsibus Turcarum explorandæ navigationi tentaretur: ſeu vt Aſtrachani vrbem, titulo Regni & emporio nobilem inváderent; incitantibus Scythis, qui plaga illa qua Rha ſeu Wolga amnis mari illabitur, frequentes degunt, Moſchovitici imperij pertæſi, Aſiaticorum pars & fætura. Capto, ſeu vt moderna loquendi formula vtar conſignato.

Wolga Fl:

Quod mille Regum peperêre labores,
Quod tantis Polona manus contexuit armis.

Smolenſco, res Lithuanæ eo loci repoſitæ videbantur, vt peiore non poſſent. Properè quidem accurrens Rex Grodnæ ſubſiſtebat; ſed cui præter ſuetam Corporis ſub Præfecto Wolphio cuſtodiam, ac Reginæ pedeſtrem legionē, XVII. non niſi turmæ Equeſtres adeſſent. Augebat comitatum Paulus Sapieha Witepſcenſis Palatinus, ac Tyſzkievicius Pocillator Lithuaniæ, ad bis mille ſubito delectu

Wolph. Sapieha Tyſzkiewicz.

contra-

contracti militis deducentes. Recolligebat interim ſuos 1654.
Radivillus ad Minſcum; Gaſievius rationibus ærarij atten-
debat, vterq; mutuis querelis ac opprobrijs alterutrum diſ- Radziwil.
ferendo. Identidem exquirebat Rex à Senatoribus, qui Gaſiewſki.
præſentes affuêre, quomodo tandem obviandum rebus per- Lebowicz.
ditis; iamq; deſtinaverat Sapieham ac Chlebovicium Sa-
mogitiæ Præfectum, vt expedito agmine Mohiloviam ver-
sùs progreſsi, intercluſo commeantibus Moſchis paſſu, li-
centiam prædas agentium coërcerent. Ad hæc Edicta
Nobilitatem evocantia dimiſſa; ſed fruſtra omnia, nullo
cuiuſq; accurſu, omnibus privatas neceſsitudines, dum
Provincia bello ardet, ſepoſito publici ſtudio curantibus.
Fato itaq; permiſſum, quod humana prudentia vitari non
potuit; ac diu cum animo ſuo, ac improſpera ſorte luctatus
Rex, tandem violenti Fortunæ ceſsit, ægrè Grodnâ præ- Grodna.
cipitante Novembre Varſaviam movens. Eo magis pro-
greſſus armorum hoſtis vrgebat. Quippè inſeſſa vtraqué
Boriſthenis ripa, facilè in Vkraynâ immitti ſubſidia potu-
êre; recepto viciſsim ex Severienſi ora commeatu, quem
ad Smolenſcum tanti exercitus attriviſſent. Witepſcum Witepſki
mox obſidione cinctum, ac quia poſt Smolenſcum experiri
hoſtium vires præſumpſit, repudiata quam offerebat dedi-
tione, indigniſsimè tractatum. Melior ſors Scłoviæ & a- Skłow.
nimus maior fuit, hæc namq; nullis ſolicitationibus vt ho-
ſtis præſidium acciperet, induci potuit. Vnde maiorem
hoſtilitatis vim ſenſit, arcta obſidione conſtricta, & terna
impreſsione vltra quàm Smolenſcum tentata. Sanè tunc
Civitas ea, privati hæredium oſtendit, non pro numero fu-
iſſe robur Moſchis, ampliusq; in rebus bellicis viros, quàm
homines poſſe: ad quinq; Mill: oppugnantium interiêre,
cæſo inter primarios Złotarenko Coſacorum Tribuno, qui Złotarenko.
iam tum Moſcho auxiliaris, vitam & ferociam à Lithuana
manu poſuit, efferaverant in tantùm primi ſucceſſus Mo-
ſchos, ſuapte natura truculentos & ſævos; vt in excidium
Lithuaniæ fortunæ petulantia ſtimularentur: & poſtquam
vatio

1654. vario crudelitatis genere provincias exercuerant, quandam velut pompam crudelitatis extendebant. Profanata Rom: ritus templa, occiſi Sacerdotes, non ſex, non ætas quemq; cædi exemit, & poſtquam fœdati ſanguine penates, delubra arcesq; exitiabili igne abſumebantur. Verùm vt effari liceat, reddebant quæ olim in Moſchovia à Polonis perpeſſi, redhibendo talioni.

Gnievoſz. Circa ea tempora Nicolaus Albertus Gnievoſsius gente Ravicius, Cuiavienſis Epiſcopus, vita defungitur; cùm diutius non ſine ſpe progrediendi, ei Cathedræ præfuiſſet. Mediocriter is in literis verſatus, probare magis quàm veſtigare arcana ſcientiarum ſuetus; verùm innatæ ſolertiæ, dein experientiæ multum debuit, artes Polyticas altiùs penetrans, vt multis in Aula anteiret civili prudentia. Indoles illi priſci moris, natura in iram pronior, dictio pura, connexione rationum firmata; calamiſtri ac macaronicon dicendi genus omnino aberat; cuius vſus nunc vel nativũ idioma corrumpit. Domum accurratè rexit, nec congerendi æris cupidus, nec profundendi capax. Nobilium Parentum filij, præcipuam domus partem faciebant, qui varia in miniſteria diſcreti, ſed maximè vt per aſsiſtentiam Hero, Remp: primo in limine noſcerent. Hinc Patres velut ad palæſtram tradebant filios, non quemquam fortuna, ſed ingenuitate diſcernenti. Vnde videre erat, nobiliſsimæ iuventutis globo Præſulem circumdari, quæ mox vſibus Eccleſiæ aut Patriæ aptaretur: vocabatqué catervam illam Seminarium Regni, aut Narybek Rzeczypoſpolitey. In id ſumptus non parcè impenſi victu amictuq; liberaliore ſuppeditato, æs alienum, vt fit, increverat. Liceat nunc ſalvâ cuiusq; veniâ, per potiores Procerũ domos oculos circumferre, quorum pinguior fortunæ ratio, prolixioribus miniſterijs indiget. Familiam Magnatum complent adſcriptitij ruris, cauponum proles, aut aliquis Theutiſci generis Verna; iſti arcana ſervant, familiam conſtituunt, ac intimis rationibus præponuntur. Nobilis interim numeroſæ pro-

ſæ prolis Parens, felicem ſe Genitorem cenſet, ſi tam fœcũdus non fuiſſet: quippè re anguſta domi, deeſt qui parvulis ſuis panem frangeret. Ita dum impendijs in ſtudia caret, ſumptu in militiam deſtituitur, hebeſcit interim otio Nobilium filiorum indoles, diffluitq; intra paterni agelli operas Corydon; ſi cultura ingenij adfuiſſet, futurus Patriæ Cincinnatus. Etiam lex de Abbatibus, vt nobiles pueros alant inſtituantq;, obliteratur. Deſipiunt enimvero quibus non modo avarè leguntur opes, ſed & anxia mente retinentur. Inhiant eheu congerendis! incubant congreſtis, immoriuntur relinquendis: cum vix quidquam inde Eccleſia; parùm ex debito pauperes; nihil pro dato acceptoq; Reſp: obtineat; ſi quæ amicis obiter rapta, offendiculo magis quam ſolatio ſunt. In proverbium interim abit, ab opulento Præſule, nón poſſe alium, niſi aut Primũ, aut Felicianum ſcribi hæredem. Aſt ex hoc diverticulo in viam. 1654.

Poſteaquàm faventior in res Coſacorum Moſchus, vt inter eum Scythasq; immortale odium geritur, ad ſuſpectã mox amicitiam, etiam ſocietas Scythica, cum rebellibus ſenſim flacceſcere cœpit: Chmielnicio, vbi requiritur conſtántior fides, primum adulante, mox ambiguo, vnde contemni ſe Hanus impatiens, acrius in vltionem ardeſcebat. Iſſan-Gierey quadriennio ante per Soliman Agam pro cõiunctione armorum ſolicitaverat Regem: iam quod pro illo tempore vana æſtimatione virium ſuarum contempſimus, aut diſtulimus; maiori ſolicitudine nunc quærendũ erat. Anteacto bello nomen aliquod ſibi pepererant Scythæ, in aſſerendis partibus fidi, ſed prædæ inſatiabiles; verum nunc acerrimi Moſchorum hoſtes, Coſacis ex deſertione inimici, & qui eodem ſtipendio auxiliari Reipublicæ cenſebantur, quod etiam infeſti acciperent. Marius Iaſcolſcius Excubijs Caſtrenſibus Præfectus, quia peritus moris, & artium, quibus ſtudia gentis prolici ſolent, ad cõſocianda in Moſchum arma miſſus eſt. Diſtinuit hunc in Iaſkolſki

1654. itinere mors Iſſanis, quoad Mechmet-Gerey ſucceſſor in imperio Tauricano datus, vbi quas partes aſſereret diu & ſolicitè deliberaverat, tandem odio Moſchi, ac Coſacorum perfidiâ, ad amicitiam noſtram inclinavit. Deliniebat diu Chmielnicius Solita vafritie novum dominandi, ac alias curas infra munera ponentem: maximè per Murtazbeiũ ſuadere pergens: quominus Vkraynam armis Iſſano acquiſitā eo iure vſurparet, quo Circaſsij ac Quinq; Montani ipſi haberentur. Egregium fore imperij Scytharum fines extra Mœotidem protuliſſe, prout vltra Caſpium mare eſſent: quodſi id, gens minus terræ avara reſpuat, depenſurum ſe ex Vkrayna Tributum; vel deniquè effecturum quominus Moſchus in exolvendam Hano penſionem ſe obſtringat, qualem Polonus pendere ſolet. Hæc illicia tribuentis aliena. Aſt Hanus, vbi per ſubmiſſos cognoſcit Vkraynam omnem non magis armis Moſchi, quam ſpontanea ſubiectione in Dominium reale vſurpari; delegato ad Chmielnicium Caiabeio ſeveriùs perquiſivit, eccur ille ſocietatem ſuam hactenus Coſacis ſalutarem turpi perfidia reſcindens, perpetuo hoſti ſuo fœderaretur? Si reſipiſcit, renovandũ ſibi iuſiurandum, ac traditione Moſchi Boiarorum, reſtabiliendam, quam ſubleſta fide violaſſet amicitiam. Fortè in Tauricam venerat Iaſcolſcius, cum Mechmet Gerey prima tum eius imperij gubernacula Bacciſaraij capeſſeret: Iſſanis, vt ſupra innui frater erat, inſtituto veteri, vt non filius poſt Patrem, ſed Frater natu maior prærogativâ naſcendi imperium ſortiretur. Vbi publicum exponendæ legationi datum, præcisè ea vrſit Iaſcolſcius. Iſſanem nuper mortuum, arma vt in Moſchum verterentur, à Rege ſuo poſtulaſſe; nè id nunc Remp: abnuere. Quod ſi placet, fides eiuſmodi ſocietatis, Sacramento firmaretur: Polonicis Scytharum copiæ iungerentur; Colligati Tranſilvanꝰ ac Moldavus fœderibus comprehenderentur: captivi inſuper ſolverentur. Hano vt animus non negare iſta, ita nec ſtatim concedere vacuum fuit; donec Caiabeius ad Coſacos miſ-

Czerkieſſowie. Piatyhorcy.

Karabey

Machmet Gerey. Han.

ſus

ſus ſuprema reſpōſa tuliſſet. Scilicet, nihil ad rem Chmielniciū, & poſtquam fœdus cum Moſcho occuli non poſſet, amicitiam commendare. Itaq; ſepoſita tergiverſatione Hanus, explorandis ſuorum animis concilium primorum (Muſſavara) indicit, ac ſenſum pro amicitia Polona perquirit. Quippè non defuerant fautores partis, qui dicerent palam; *Coſacis patrocinando, incredili præda repletam Tauricam, ex opulento hoſte partam; qui ſi contra egenos arma vertunt, nullum operæ pretium relaturos. Pugnaſſe plebem pro libertate, quidquid bello partum Scythis ceſſiſſe: nequaquam talem ex Polonis promptitudinem ſperandam, qui ſericu veſtibus, præcisis pellib9, picturatis molli excorio calceis exculti, nequaquam ſuperba gens, vt pro alienis commodis pugnet, induci poterit.* Demum Hanus, pactionibus Iuramento ac ſubſcriptione firmatis, honorifice legatum dimiſſurus, hiſce affatur. *Frater meus Iſlan-Gierey ſexennio vobiſcum belligerans, pœnitere tandem hoſtilitatis oſtendit, reſumpto ſub noviſſima vitæ amicitiæ fœdere. Ego non beneficio non iniuria vobis cognitus, partibus accedam; prius arma ſociaturus quam animos exploraverim. Bellum in Moſchum vtriuſq; hoſtem & ambobus iniuriū docebit, vtrū bona fide & ſincero affectu coaluerimus? in reliquo Deus felicem eventum provideat.* Sic confectis fœderis tabulis, decernitur exnunc XXX. Mill: auxiliare agmen, quod ingreſſum Polonorum in Vkraynam operiretur. Ac quo exhibitio operis probaret affectum, aſſerti in libertatem captivi, Sapiehæ duo Ioannes ac Thomas, Kaſſovius Vendenſis Caſtellanus, Chlebovius, Suſovius, ac præter hos ferme ducenti: Obſides Landzkoronius, ac Oleſnicius retenti, donec prius in bellum accinctis gentibus, conſtaret recentis amicitiæ fructus. Romaſzkievicius impetrari nequijt, vt qui Generalis Filium Potocium, in locum Patris donec Lytrum exolvitur vadem ſubſtitutū, clandeſtinè ex Taurica ſubduxerat, ac ibidem non vt captivus, ſed vt damnatus haberetur.

1654. Sapiehæ. Kaſſowſki. Sułowſki. Chlebowſki. Romaſzkiewicz.

Quæ vbi Ducibus nunciata, haud morâ, Barium versùs Bar.

 (27. Oct.)

1654. (27. Octobris) Exercitus proceſsit, quanquam moleſtiſſimo inter fuſos imbres, ac denſa gelva itinere; ac adeo curribꝰ machinisq; impedito, vt quo hodie pervaderent legiones, eo vix intra quatriduum carraginis reliquiæ ſequerentur. Equitatus XX. Millia ſuperabat; VIII. Mill; peditatus cenſebatur; cui ſupplendo nimiſquam tarde novi delectus accurrebant. Equeſtrium legionum hic ordo fuit. Prima Regis ducente Czarniecio Caſtrorum Metatore; Potocij Generalis Prætoria; Landzkoronij Campiducis; Tyſzkievicij Czerniechovienſis; Potocij Bracſavienſis Palatinorum; Cetneri Halicienſis Caſtellani; Koniecpolij Vexilliferi Regni; Sobieſcij Iavorovienſis Præfecti; Demetrij Wiſniovecij; Potocij Winnicenſis Præfecti; Baſſabani, Szombergij, tum Excubiarum geminæ: etiam Fridericus Wilhelmus Boruſsiæ Dux, qui ſub nomine Electoris Brandeburgici audit, miſerat ex nexu Feudi Mill: CC. ſclopigeros, ſub Hieronymo Kalſzteyno, Tribuno, ſeu vt ipſi vocant Colonello. Is Exercitus à Tarnopoli confecto vltra

Szarogrod. ſeptuaginta Milliarium itinere, tandem apud Szarogrodũ quod Vkraynæ veſtibulum eſt, in vnum contrahitur; vbi

Morachwa. Kraſne. Czernielowce. ad futuras Scythos fama tulit. Hic ex circumſitis oppidis exacti commeatus, diſtributa ægris hoſpitia, etiam peditibus ſtationes, præſidij in modum. Mox Morachwa & Kraſne anteactorũ memores vltro ſe dedunt; etiam Czernieiowce, dum oppidana plebs deditione antevertit exitium:

Buſza. Buſſa portas prima claudere auſa; ea haud procul Tyra amne ſita, conſimilem loci & naturam & poſitionem obtinet, qualem Camenecum, vnde nepotem ſe eius dici in eam diem ambitioſè tuliit. Duo oppida in edita rupe habuit, tertiam arcem cui Przygrodek nomen. Exciſa anteactis amnis Mohiłoviâ, delectum hic accolis Tyræ reclinatorium, vbi pignora, facultates, ſpolia, deponerent. Præſidium ad ſex Mille ex prædonibus montanis, Levenſij dictis habebatur, præter duodecim millia municipum, tum ingenti numero proximæ Valachiæ eiectamenta. Legio

Regia

Regia dum pomæria ſubit, ictibus primò, mox inſtituta eruptione accipitur, ſauciatis compluribus; etiam Ianicio loricatæ Myſzkovij cohortis Optione cæſo. Inſultabant repreſsis Coſaci, vbiq; per templa campanis inſonantibus, cum Czarniecius accurſu cohortium auctus, quia ad inferam portam acceſſus planior erat, iterato hùc vim vertit, non inſtrenuè porta potitus; etiam oppido; quod ſuccensū interea neſcitur à quo fuit. Vnde facilè depulſi loco noſtri à tergo flamma, à fronte vrgentibus Levenſis confuſi; Czarniecio dum irruentes ſuſtinet globo in pede vulnerato; itidem Wilczkovio haſtatorum optione ſagitta in capite læſo; Gembartus Deſultorijs Præfectus haſtili transfixus occubuit & vltra XXX. Commilitonum. Speravêre Duces obſeſſos, poſt prima experimenta ſubmiſſuros in prenſandam clementiam animos; verum iſtis multum à loco fiduciæ inerat, plus temeritatis; vnde tubicinem deditionem ingerentem ictibus exploſerant. Proin dum mora nil proficimus, ferociam adornata impreſsione ſubigere viſum. Ad datum ſignū, hinc inde prorupere noſtri, pleriſq; locis in ſummitatem valli eniſi, ſed mox deiecti, aut crebris fiſtularum ictibus ſternebantur, Iam Campidux in participiū operis equeſtrem militam impulerat, & præter peditem, lixæ vndiq; in rupem enitebantur: cum Czarniecius, cui tū ſaucio licet excubiæ obtigerant, forte diſpecto quà ſtagnum alluit, raro defenſore eam partem oppidi cuſtodiri, raptas cohortes ſubitò traducit, aquis ob interſciſsū aggerem humilioribus. Deſilit miles equis, & ſepimentum invadit, è cuius ſummitate penſiles reſtibus arbores, in ſubeuntes provolvebantur. Balentus interim Coricij ſignifer audax iuvenis, in eminentius propugnaculum irrepens, Vexillum D. Michaëlis effigie inſignitum volutabat, fervorem Exercitus provocando: cum eo à Coſacis deturbato gregariorum aliquis admoto igne propugnaculum incēdit. Tum demum fusâ flammâ geminante diſcrimen, hoſtes temeritas deſtituit: ſed ita, vt proprijs ædibus ſubderent

1654. Ianicki. Lewenſy. Wilczkowſki. Gembar. Balent. Korycki

Kkk 3 faces,

agminis conſpectum ferens deſerto loco profugiſſet. Quò 1654.
deinceps verterentur arma in concilio militari agitatum:
iubente Rege vt quantociùs Kijovia, ſaltem Boryſthenis ripa
peteretur: diverſa præſentium ratione, cum intra Tyræ
Hyppaniq; adſita, operiri Scythas ſuaderet ratio, quorũ
coniunctione, tum demum ad hoſtium cubile penetrandũ
eſſet. In eum vſum Braclavia ſedes belli deſtinata, vnde Braclaw
tanquam Provinciæ capite, circumſita retineri, & quæ deditionem
recuſarent oppida, facilius ſubigi poſſent. Sed
poſſeſsionem adipiſci non niſi eiecto hoſte licebat; tuentibus Bohunus
locum Bohuno, Zelenecio, ac Puſzkarenko Tribunis, Zelenecki.
cum XII. Millibus Coſacorum, in prælia pariter, & operas Puſzkarenko.
expeditis. Itaq; circumpoſitis legionibus, præmittitur
Metator Regni, cum Andrea Potocio, vt per denſa nemorum
ſuggreſsi, quid animi aut virium hoſti, ſpecularentur.
Satagebat namq; Chmielnicius, inconcuſſam præſtare Braclaviam;
quâ velut obice interiora Vkraynæ tutaretur.
Nunciatum erat ab exploratoribus, non excubias, per cãpum,
non propugnatores per valla conſpici, imò portas
vrbis velut alta pace patere: aſt Czarniecius haud vanè cõijciens
dolum ſubeſſe Bohuni, otium quaſi vero fingentis,
ordinatum agmen ducens proximam vrbi planiciem tenebat,
cum repente compleri excubitoribus valla, ac explodi
machinæ cœpere; omniaq; agi tanquam ad improviſum
diſcrimen. Proin nè in inſtructas quas adverterat inſidias,
ſuos præcipitaret, dedit receptui ſignum ſub veſperam
movens, abierantq; cohortes mox rediture. cum & Czarniecius
nullo edito ſpecimine abire, & Bohunus aliquâ ſe
iacturâ affici nollet pro ingenio quiſq; ſuo faciendo. Octies
ſuggreſſæ vrbem legiones nihil proficiebant, cum interim
invaleſcit rumor, fixum manere Ducibus admoto Exercitu
ſubigere Braclaviam, quæ contumax deditionem
importunè moraretur. Formidoloſum id Bohuno, præter
commune rebellionis crimen, ſervili nuper commento
Generali illudente; vndè conſpectis cohortibus copias &
ipſe

mili commento ſpargendæ mortis ſuæ vti ſolitus, quando in nos accingitur, alicui facinori, vel notabili fraudi obtegendos. Conſtruxerat nuper divis gratificaturus, ligneum maiori mole delubrum Czechryniæ; hìc inceſſerat cupido Złotarenko, quem ad Scłoviam in Lithuania cæſum retuli, iuſta funeris perſolvere. Ad indictum ſepulturæ tempus, aderant è Clero, Moſchis, & Coſacis potiores, frequẽtando actui. Cùm interim cadaver, attollere ſe ſe, & provolvere, ingemiſcere, & terrere; ſeu permiſſu divino, ſeu malo ſpiritu in fantaſma ſe dante. Multis talia non credita, aut ſpreta. Funeris die, ordientib9 Druidis pijaculare ſacrum, ecce mortuus attollere man9 cœpit, ex quibus exertis ſanguinis copia affatim proflueret. Corripuerat ad hæc cunctos trepidatio, cum illo ſublata voce, *Fugite*, ter inclamante; omnes ſe ſe è delubro proriperent tanta feſtinatione, vt ſacrorum cauſâ accenſi ignes, malè per tumultum cuſtoditi, ligneum delubrum incenderent, abſumerentq; Abſumptæ ſimul infelices exuviæ, præter multorum ab igne & coarctato exitu interitum; etiam Chmielnici9 lymphato per terrorem animo, cauſam aut obtentum ægritudinis habuiſſe creditur. Mira ſanè narro, & quæ vix fidẽ inventura credam, niſi tunc fama publica, & conſenſus narrantium pro vero tradidiſſent; etiam ſexennio poſt, Daniel Wyhovius Varſaviæ præſens, non aliter ſe rem habuiſſe oculatus teſtis comprobaſſet. 1654.

Supervenerat interim à Kodemo Menli Gerey Soltanus, extincti nuper Iſſanis Filius, vt obliteratâ hoſtilitatis paternæ memoriâ, per mutui auxilij exhibitionem, initum fœdus auſpicaretur. Conſtabat XVIII. Mill: Equitatus, ſelectum è Crimo robur: ipſe ſexdecennis ephebus, conſpicuâ vltra quam in Barbaris formâ, vultu geſtuq; ex præceptorum inſtituto gravis, & vt ſilere doctus, ita alieni ſermonis cum dignitate auſcultator. Aſsiſtebant moderatores ad latus iuveni, Achmet, & Axa Murzæ; manente penes Chamambetum militari regimine. Obodowcæ extempo- Menli-Gerey. Soltan. Obodowka.

1654. ranea quiete refectum adiere Duces, advenam officio vbi in ſolo regio hoſpitatur prævertendo. Data acceptaque ſalute, nihil omiſſum in verbis, ad teſtificandam grati adventus lætitiam. Nec vltra ſermonibus prolapſi, quia regulam bello ab auxiliari petere infra dignitatem videbatur, & bello innutritis à Tyrone inglorium. Itaq; poſt hoſpitalia dona ac præbitas dapes, diſceſſere noſtri; Chamæbeto proclammare iubente: *Ne Scytha mancipia captiveſq; durante bello conquirerent; neu ſociorum equos resq; perditas aut ſurreptas occulerent; vel hoſtibus Coſacis miſcerentur; qui ſecus faxit, capitale eſto.* Mox, nè iunctorum exercituum arma otio ſeneſcerent, Scytha in diſcurſum promptus, cõmeatus paſſusq; intercipere ſuſcepit; Poloni vbi municipia clauſa, vi pertinaciam frangere deſtinabant. Paucis tamen oppidis perſuaſũ vt clementiam experirentur; multis ſalutaria monita contemptui; & mox imminebat exitium. Zynkowka, Balanowka, Łyſianka, Kotarſynum expugnata, ac igne deleta ſunt. Demkowkam Demetrius Wiſniovecius, quia imperſuaſibilis ad dedendum Naturali domino fuit, obſidione cinxit; & quopiam locus munitus vi maiore indigebat ſubigendus, ſubmiſſo peditatu ac tormentis, prima armorum experimenta pertulit, donec tandem ſuccumberet. quippè iacti è pyrobolis globi, ſtramenta tectorum protinùs incenderant, ita ad primam impreſsionem oppidum captum eſt. Deinde arx refugientis multitudinis haud capax, dum primos recipit, noviſsimos iræ militis obiecit. Imminente cunctis exitio, ſerò ſapientes tandem ſine conditione, victoris arbitrio ſe permiſêre. Seditionis capita Zarudny, Iakobenko, Iurkiewicz palo infixi ſine mora: Korſuniec, ac Kowalenko ad Generalem cum X. alijs Centurionibus remiſsi ſunt. Nec reliquis pepercit miles, 400 cæde è ſuis irritatus; qui in arcem violenter ingruens, promiſcuè ſternebat dedititios & inermes. Id quidem contra fas diſciplinæ; ſed quis in tumultu cohibet affectum vltionis: multis tum caſum cælorum, proverbio excuſan-

Zynkowka. Balanowka. Liſianka. Kotarſzyn. Demkowka.

excuſantibus; mortuos non mordere canes. Ea eſt rerũ vicifsitudo, vt quæ pax gignat, bellum abſumat; ea victoriæ natura, vt in vnam partem generatione, in aliam corruptione agat. 1655.

Tamdiu intra Hyppanim arma conſonavêre, minoribus ſubactis fortalitijs, donec poſt Demkowkam Humanium ſucceſſum moraretur. Id Kalinoviæ domûs hæreditas, in confinio Vkraynæ habetur, æquè ſitu loci, ac incolarum ingenio prædurum; cùm municipes contigua Scytharum vicinitas iugiter in Martem exerceat. Vrbs ſitu valida, præcipuè valla eximiæ altitudinis, quæ de nocte affuſa aqua glacie incruſtata, vitri in ſpeciem ad fulgorem Solis nituêre. E regione Vrbis conſtitêre Caſtra, magis vim oſtentãdo, quàm vt circumvallatione aut eggeſtis operibus, ſtringere obſeſſos liceret. Imperatæ tamen velitationes, etiam peditũ excurſus inſtituti, ſicubi compareret hoſtis: Grodzicio interim cui rei tormentariæ cura, miſsiles ignes intra oppidum iaciente. Hinc metus obſeſsis, nè qui nimiũ glacie concreto vallo fiderent, ab igne perderentur; à quo è pyrobolis iacto, ſubiecta braxatoria conflagraverât; hinc reliquis ædificijs enixè attendebant incolæ, deiectis alicubi ædium tectis, ſeu lineis, & quæ alia madorem aquæ recipiunt, contegendo. Aderat ſub hæc velox equo Scytha, qui ingentes hoſtium exercitus liberando Humanio venire nunciavit. Perſtabant quidem Moſchorum præcipui, vt permiſsis Fato Humanij obſeſsis, veteribus nec immunitis Caſtris ad Białacerkiew ſe ſe continerent; pervicit Chmielcius (iterato iuramento fidem cum Tribunis obſtringens,) eundum in adverſos, & iugi labore ac frigore laſſatam militiam, etiamſi ferrea eſſet, non arduo negotio edomandã: ac quo verbis maior ineſſet fides, Georgium filium obſidẽ tradidit, quem nuper Regi educandum mittere abnuerat. Accedebat conſuaſor Bohunus; is exprobranti Moſcho, *Cur, ſi Polonis fama inferiores copia eſſent, Braclaviam ipſe deſeruiſſet? non inſulsè reſponderat.* Alliciendis avibus ſu-

1655. bijci eſcam oportere, quâ provocatæ non difficulter tendiculis capiantur.

Vbi receſſum ab Humanio, Scythæ iterum feſtinanter attulêre, conſpectum haud procul Coſacorum agmen, ac poſt ſubitarium conflictum, intra Ochmatoviam compulſum. Commonetur proin tuba clangente imminentis prælij miles, ac vetito pabulantiũ excurſu, Campidux cum Metatore Czarniecio prævivêre; comperto Puſzkarencum Excubijs Coſacorum Præfectum, oppido incluſum teneri. Cenſebant Duces levem aliquam exploratorum manum, hinc velociſsimè allapſi, Metator conteſtim aggrediendos volebat; Laudzkoronius peditem & tormenta adfore dixit, neq; promptum ſibi in diſpenſa nobilis ſanguinis animum, qui trina aut amplius tormenti exploſione, ſubigere incluſos non deſperaret. Eâ morâ effluxit dies, donec adveniret peditum legio, ſimulq; duo tormenta, à libratore in oppidum excuſſa, magis adventantes Moſchos commonuêre periculi, quàm nocuêre Puſzkarenko. Fortè tunc Chmielnicius, ac Buturlinus, de manè ientati, trabis vehebantur; cùm ad excuſſæ machinæ fragorem, ſiſtere curſũ ambo, mox quod res erat ſubodorati, in repentino caſu propè ſequentes turmas in auxilium vocabant. Verùm Roſzcyc. antequam hæ venirent, imminebat tergo Roſzcyc impiger exploratorum Ductor, in refugos incidens niſi auxiliorum accurſu, eripuiſſet Fatum prædam è manibus, Regi, & Patriæ non ingratam. Ordiata proin acies in occurſum ivit; ſequebatur in grandiora agmina diviſum Equitatum pedes; vbi hic adornaſſet, mox & iſte prælium capeſsiturus: tergum firmabat Carrago multiplici curruum ſerie conſtans; vnum porrò neceſſarium erat, vt novo miraculo retrogradus Sol præcipitem diem ſiſteret, tam nobile certamen illuſtraturum: dum vna à parte Aquilæ Polonæ, & nuper haud amica Tauricæ potentia: illinc bello durata Coſacorum multitudo, ac infeſtum Septemtrionis robur; nos de dominio Vkraynæ, iſti de poſſeſsione contendunt. Sub

ipſum

ipſum crepuſculum, (tertiò idus Ianuarij) cœpit equeſtri concurſu prælium, anteſignanorum globis hoſtem tamdiu ſuſtinentibus, donec Duces conſilia & aciem expedirent. 1655.
Tum demùm imperata ad datum ſignum impreſsio eſt. Obequitabant vterq; Ducum aciem; vterq; animo oculiſq; in pugnam ardentes, incitando militi verba dabant, Landzkoronius vel maximè, cui præter inſitam promptitudinē, popularis facundia inerat. *Nox eſt* (inquiebat) *Commilitones, ſed quæ ſatius imbelliam perfidioſi hoſtis abſcondere; nequaquam fortia facta veſtra obliterari patietur: quippè vera virtus occulti neſcit; ignobiles actus etiam illuſtri ſole, vmbram & latebras quærunt. Sed neq; damnemus Cimmerias tenebras, vt eas hoſti mox deleto, perpetuas faciamus. Tot itinera emenſi, vicimus cæli inclementiam, frigora, tempeſtates, domuimus nō humanis legibus morigeram rebellionem; eluctati ſumus flumina, montes, nemora; iam vero poſt immitia elementa, & rerū naturam ſuperatam, arduumnè erit, notum perfidiâ & ignaviâ hoſtem, aperto campo, integris viribus & cauſa iuſtitiâ fretis aggredi. Mehercule, tam Moſchi fœderum ruptores, quàm latebris ſuis extractus rebellis, ægrè vibrati ferri conſpectum tolerarent, niſi nox eſſet: qui vtriq; iuncti non minus amplior victoriæ materies quàm præda augmentum, vincendos ſe ingerunt. Enimverò quid facto opus, animus cuiq; ſuus, & experta tot prælijs ſuggeret dextera. Audete modò animosè in prædones per noctem graſſari, vt clariorem victoriam lux reditura aperiat. Longius admonitos velle, nec Polonam ſtrenuitatem, nec hoſtiū temeritatem pati: adiecto eo non niſi; Pergite ſi Viri eſtis, maiorum gloriam, tranquillitatē Patriæ, poſteritatis curam, præſenti certamine ampliaturi.* Reliqua exemplo conficiebat. Niſi quod ad Tribunos Peditum accurrens, etiam hos alloquebatur. *Mactè animis viri fortiſſimi, non inſtrenuè cæptum ab Equite prælium, vobis conſummandum relinquitur. Inuadite magno animo fluctuantem ſuo pavore aciem, & datis non in caſſum ictibus, periturorum funeri præludite.* Ea animorum incitatione factum, vt velut ad rapiendam victoriam pro-

1651. perarent omnes. Oritur ſi vnquam atrox & per tenebras funeſtiùs prælium, vbi telis obnoxios nulla declinandis ictibus eripit providentia. Octoginta Millia peditum conficiebant Moſchi Coſacis iuncti; XX. Millia Scythæ Calmucenſes ſuperabant, penes quos præcipuum Equitatûs robur LXX. adhæc Machinæ XV. noſtris, ſi quæ ſupererant Ladyżyni cum ſarcinis relictæ. Ad congreſſum acierum memorabile fuit, adeo affatim & ad regulam eiaculatos Moſchos, vt ſubditi ſulphuratis ſclopetorum ignes, non ordines modo militares vt ſubſiſtebant, ſed perſonas iaculatorum ad fulgorem ignis per tenebras monſtraret. Subeuntem peditem noſtrum iuſſerant Tribuni, quominus procumbendo in terram, vitaret quæ temerè ac nullo certo ſcopo mitterentur hoſtium tela. Poſtquàm verò perrupta prima acies, ac fuſus Equitatus; Superior Polonus adverſos illatis ſignis premebat; etiam pedites denſam in eoſdem procellam globorum emittebant, eo magis vacillantes ac confuſos, quod velut cum recenti agmine iam ſemivicti luctarentur. Tranſactum de Moſchis erat, inevitabili vbi ferrum iugulo imminet exitio; obſtitit benignius genti aſtrum; & abſtruſa tunc Fati ratio præſentiſsimo diſcrimini ſubtraxit. Quippè vbi victoria cæde conſummanda fuit, Tribuni, ac Centuriones, ferrum ſuorum retentantes, parcendum dedititijs inclammabant; quos deſperata ſalus, petendam ad miſericordiam impulerat. Viſa narro. Succubuerant penitùs nullo in reſtaurandam fortunam niſu, cum intra meditullium aciei eorum illatus eques, ferrum iuſſus retrahit, ac importuna commiſeratione, fructum mox conſummandæ victoriæ amittit. Nũquam ſatis fortunæ credideris, glaciei firmiùs quàm felicitati inſiſtes; exile temporis ſpatium, ſubita mutatione, rerum momenta verſat. Etiam tunc, dum fervidus ad cædem miles, eorundem ſuaſu qui modo ferociam incitabât, lenteſcit: Moſchi reſumpto animo ordines reſtituebant, w Pryſom. ac retroacto pauliſper agmine, ſe ſe intra carraginem cõtulêre.

tulere. Enimverò evaniſâ deditione, ac futili clementiæ ſucceſſu, maiori fervore pugna recruduit. Auſculta bellator, & Punici Ducis exemplo artem perfectæ victoriæ diſce: nec ante, ſed poſt pugnam, gladio moderare. Reſtituta Moſchi acie, & iam obiectu validæ carraginis ſecuri, continuis ictibus Polonos affligebant, eò notabiliori ſtrage, quòd Caſtra noſtra à tergo crebris ignibus collucentia, intermedias legiones, certiores ad ictus monſtrarent. Redit interim faventior belli conſilijs dies, ſubibatq; Ducum animos, clara luce corrigere, quod per noctem peccatum. Requiſiti primores Scytharum, cur ſub prælij fervorem campo deceſsiſſent? obtendebant inſolitos per noctem agendi; neq; laſſatis de diè equis adeſſe ſibi lixas, qui pabulum procurarent. Intenſiſsimo gelu, ac rara inter exempla numerando rigebat humus, (vnde frigidior aura non alimentis refectum militem mirè affligebat) cùm Duces obſidium hoſtilis Carraginis moliri intendunt. Apparebat quippè ſi lento conamine tentaretur, plus morâ profici poſſe: præſertim cùm nec aquam explendæ ſiti, nec ligna præſto haberent, refovendis igne ſuorum corporibus. Emoriebatur interim frigore pedes noſter, adverſus cæli iniuriam nec veſtimento nec cibo proviſus; Equeſtris tantùm legiones, vndiq; circumpoſitæ ſtabant, quæ eruptiones aut fugam hoſtium arcerent. In tertiam vſq; diem ſubitarijs incurſibus pugnatũ, ad iugiter exagitandum hoſtẽ Inſtitutis, quem moliri aliquid ex continuo motu apparebat. Nec falſa coniectura fuit, cùm Chmielnicius quævis pacis media, non niſi exitio ſuo conſtituta credens, è naſſa fortiori conſilio ſe expedire ſtatuiſſet. Itaq; Purificatæ VIRGINIS MATRIS pervigilio, Carraginem torquibꝰ ferreis concatenatam in quadra componit, ordinibus Curruum tuendis ſtationarios aſsignat, Equite, cuius tunc nullus vſus, intra recepto: tum vbi inditæ ſuis loculamentis machinæ, in viam ſe dedit. Gemino milliari Fortalitium Buki petebatur, quò tendenti, non flumen aut traiectus ali- Buki.

quis

1651. quis moram iniecturus eſſet, ſi modò vim Polonorum elu- deret. Sobieſciana, ac Aulicenſis Caſtellani Legiones campo inerant, quæ donec in celerrimum procurſum exercitus acciretur, veſtigio abeuntium inhæſere. Superveniunt Duces, ac ambo in tela ac ignes ruunt, ſequentium legionum agmen in abeuntes immittendo. Verùm invaſa curruum compages vel equorum pulſata pectoribus, ſolvi aut laxari haud poterat; niſi quod extremo latere ad bis mille currus, cum ſeptem Tormentis avulſi ſunt. Ita abibat ſecurus diſcriminis hoſtis, cùm vltra poſsibilitatis terminos videretur, carraginis clauſtra nudo equitatu perrumpere. Permiſſus Fato ac itineri ad Ochmatovum deflexit, ac obſeſſum ibi Puſzkarenkum mirâ audaciâ ac ſucceſſu liberavit. Diggreſsis vtrisq;, quòd campo depuliſſet Moſchos Polonus ſuperiorem ſe tulit; etiam iſti quod vivi evaſerant victoriam vocavêre. Vltra Novem Mill: Moſchorum inte- rijſſe non procul verò fuit, vaſta qua pugnatum aréa, vndiq; cadaveribus conſtrata. Tormenta præter XX. nocturno prælio intercepta, XVIII. maioris modi in loco pugnæ deſerta, ſed contuſis nè vſus eſſent anſis, & impacto ignitabulis ferro inutilia. Signa maioris victoriæ ſpeciem dabant, picta Divûm effigie, ac diluto in coloris vsū auro, multa arte inſignita. Luctuoſum noſtris viciſſe, ſi modò victoria nominari potuit; quæ inſignes familias cohorteſq; multiplici iactura funeſtavit. Labęcius, Grodecius, Siemaſzko Wirzchlenius turmarum Præfecti: quatuor Optiones, tredecim cohortium Vexilliferi; inter alios Poradovius Marchionis Myſzkovij, ac Sporkus Epiſcopi Cracovienſis (nam is egregiam Haſtorum cohortem proprio ſumptu in id belli expedierat) animo ac meritis præſignes ambo: ac vltra CC. commilitones, præter ſervitia cæſi. Maior peditum iactura, ſed quos magis frigoris violentia, quam hoſtile ferrum abſumpſit. Ex præfectis digna memorari virtus Grodzicij armamentario Præfecti; Ioannis Pauli Celarij, Iacobi Czarnovij aliorumq; vel cedro inſcri-

Żabęcki Grodecki. Siemaſzko, Wierzchlenſki Poradowſki. Szporg.

nomina

nomina meritorum. Quod in primò ſuccedentis prælij cõ-
greſſu cohibitum ferrũ, iuſſusq; parcere cædibus miles, nè 1655.
ipſi quorum id peculiare erratum, diffiteri ſuſtinuêre; mo-
re noſtro, apud quod paucorum error omnibus imputatur;
contra præclarè facta omniũ, vnꝰ vſurpat. Etiam remiſſi-
or Scytharum opera, haud quaquam bona fide ſocietati re-
ſpondit. Siquidem fama evaluerat fraude Chmielnicij lar-
gientis, corruptũ Chamambetũ, vbi ſatiatus auro, ferro pe-
perciſſe. Conſtitit ſuperventu Soltan Galgæ acriùs redar-
gutum, cur in conficiendum prælium detrectaſſet operam,
negaſſe obiecta? faſſum nihilominus, ſubmiſſos à Chmiel-
nicio qui ſolicitarent, vt in veterem amicum mitius age-
ret; ſed reiecta poſtulata, ob impoſsibilitatem præſtandi.
Præcipuum inter noſtros ex machinis Moſchicis nocumẽ-
tum; nec minor vbi ſine noxa transvolant, admiratio. Bo- Borkowſki.
rakovio, vt attingam, globo grandiori in fragmenta conci-
ſum cui inſidebat ephippium, laceratus equus, ipſe ſalvus Raſzowſki.
eſt; Raſzovio criſta galeæ ori aptata decutitur; Oſinovio Oſinowſki.
capulus frameæ ictu comminutus, nulla corporis læſione.
Etiam qui hæc ſcribo (quidni enim in recognitionem be-
neficij memorem?) dum in pedes diſcurrens vim frigoris
eludo, globo machinali in fæmore dextro percutior. Ter-
ror ipſe in mortem ſufficiebat: ſed aut telũ(ſemi Carthau-
næ erat) à terra repercuſum vim amiſit, aut obliquo ictu ve-
ſtes tantum perſtringens, corpori pepercit; in Fatum non
inquiro; illæſus manſi, etſi ex gravi ictu diu attonitus. Id
quidem vt omnia, Immaculatiſsimæ Matri Virgini poſt
Deum, in acceptis fero, ad creberrimos tormentorum ia-
ctas amuleti loco vſus, ex Hymno Eccleſiæ verbis, Mon-
ſtra te eſſe Matrem. Ac nè quid fictum, aut ad iactã-
tiam compoſitum proferam, facit inadulabilis æternæ ve-
ritatis Mater, cui etiam per officium à vero aliena af-
ferre, pijaculum eſt. Maiorem fortuito caſum vt tunc ac-
cidit, ſubnecto. Komorovius è haſtata Campiducis cohor-
te miles, ferreo torace pectus munitus, glande machinali Komorowſki.

1655. traijcitur, telo per averſam corporis partem erumpente: Lethale vulnus erat, proximas cordi arterias ictu convellente, ac præ cruoris effluxu viribus ægrum deficientib9. Mors inſtabat, ille tamen brachio ſuper famulum innixus, per viam Divæ Matris opem implorat, neu ſe inconfeſſum mori ſineret. Bulliente vtroq; vulneris hiatu ſanguine, ac vltra quinq; ſtadia progreſſo, accitus Sacerdos adeſt, aptatq; aurem confeſſuro. Recenſebat conſcientiæ nævos, fortè diutiùs intra animum celatos, lachrymaſq; diu in pœnitentiam fudit, nullo deficientis vitæ ſigno: cum proferēte verba Sacerdote reatum ſolventia, velut in ſoporem reſolutus vita abit Komorovius; non magis præclaro fine memorabilis, quàm ſupremis noviſsimè felix.

Ochmatow. Zywotow. Ab Ochmatovo, Zywotovum verſùs motis ſignis, miſerabile ſpectaculum oculis ſe dabat, dum pedes ac lixæ, nimia frigoris vi exanimati; alij impedito greſſu nive obruti, aduſtis gelu artubus, paſsim quà inter exercitui ſtrati viſerentur. Conſtitit maiorem ab inclementia cæli, quàm ab hoſte illatam legionibus iacturam. Itaq; Generalis pediti conſulendo, eundem cum re armamentaria Szarogrodum expedivit, Thethyioviæ ipſe ſubſiſtens, vt ſi quæ divexandi hoſtis poſsibilitas daretur, occaſioni non deeſſet. Et plures offerebantur, niſi gravem tot malorum tolerantiam aſperaret, Scytharum inconſtantia, qui in prælia pigri, in prædas avidi, iam tum miſsionem importunè vrgebant. Solabatur nihilominus recentium auxiliorum Crimo ſpes, notitiaq;: quod enim non ex voto Menli-Gerey reſponderet, id imperitia per ætatem fieri, aut veriùs fraude eorum, qui iuvenem præceptis ſuis moderarentur. Aſt ſi alius animo & vſu rerum validus, ſexdecenni ephebo ſuccederet, renovato iterum bello arſuram Vkraynam, & recentib9 auxilijs, impares fore Moſchorum vires, periti rerum cenſebant. Itaq; Duces recenti terrore & continuo motu ad exagitandum hoſtem verſi, levioris armaturæ cohortibus, circumcurſare municipia iubebant, metum intendendo,

Thethyiow.

neq;

neq; ſpem veniæ auferentes, ſi quæ fidei & clementiæ Polonorum ſe committerent. Verùm tanta inerat animis hominum pertinacia, vt frigore aut inedia perire, etiam Scythis mancupi venire præoptarent. quàm ſe tradere vitam donantibus. Diſtributæ erant Moſchorum copiæ Biała-cerkwam, Stawiſcios, aliaq; non immunita loco, proviſo in ante commeatu: Coſaci itidem ſua per municipia ſeceſſerant, ſed maximè propè Hyppanis ripam traducti, quo adventantes è Crimo Scythas inſperato occurſu adorirentur: iam quippè ſubmittenda auxilia iſtis innotuerat. Vnde ſeu conſilijs noſtrorum penitius explorandis, ſeu quo diſtineret ſuccurſum, in Scythas intentus, Bohunum cum Zelenecio expedierat Chmielnicius, vt iſti laſſos ac incautos per ſtativa Polonos aggreſsi, conſilia & rei gerendæ opportunitatem periclitarentur. Solertiam equidem exploratorũ animam belli gerendi haud immeritò dixerim; prælia impetu ac ſorte tranſfiguntur; at qui ſagaciter intima hoſtiũ veſtigavit, ſecurius vincere cœpit. Fruſtra ſtrepunt arma, aut incurſu cuncta vaſtantur, ſi non meditata alteri penetras, penetrata in vſum vertis. Etiam tum contigit, quippè vbi ex perfuga, deſtinata Bohuni noſcuntur, ſummo ſilentio Campidux, levioribus cohortibus adiuncto Valachorum auxiliari agmine, (venerant iſtorum XXVII ſigna cum Woyciechovio Præfecto) in adverſos ac præventos ivit, auctusq; accurſu Czarniecij profligavit. Ductores fuga ſoluti conſuluêre, Kieſience Arx cum oppido aſpero ſitu, vbi tum profugis receptus, per vim ſubacta ac exſciſa eſt. Similia experimenta in Kryſtynipole, Kiriowka, Leſzczynowka, Bereſtki, &c. &c. imperſuaſibili deditione, ſucceſsêre: iamq; ora intra Hyppanim egregiè turbis repurgari potuit; niſi Scythæ perſeverandi inconſtantes, aut quo ante veris reſolutionem ſecuriùs ſubducerent manubias abitum maturaſſent. Adiunctæ abeuntibus ob ſecuritatem cohortes, nam id enixè poſtulavêre; valituro in Gaſgam illicio ſi ſui præda aucti, etiam addito præſidio ſecuri

1655.

Woyciechowſki

Mmm 2 remea-

1655. remearent. Dehinc exhauſta penitus ora movit Exercitus, ad Tyram deflectendo, vbi referta paſsim oppida, etiam conquirendæ ex Valachia annonæ ratio oſtenderetur. Ad Sawranium demum grave mancipijs, Scytharum agmen à noſtris ſeiunctum; miſſo ſimul Staniſlao Iordan, qui recentes ſuppetias, vbi iſtæ cum Mengligereo perdurare nō poſſent, acciret.

Ineunte Martio Soltan Galgam adventare ex præmiſsis noſcitur. Ingentibus ſanè copijs ſuccinctus veniebat, vltra LX. Mill: Equitatus trahens, terrendis hoſtibus non ineptum numerum, noſtris nimio auxilio non iniquè formidabilem. Adventanti, Duces apud Sucham Dambrowam occurrêre: obviam venientibus prodeunte Themir Aga intimo conſiliorum moderatore. Sub tentorio degebat Galga quod congeſti in cumulos nives vallaverant, ſubeuntes Duces, adpreſſa pectori manu excipiens; etiam iſtis levi capitis motu primum ſalve expedientibus. Venerabilis ſenum corona ſtipabat diſcumbentis latus, cum in tempus depoſito frontis rigore, ad Duces inquit. *Deſtinatū vobis bellum, nulla ſui adventum promittentis habita ratione, & qui præreptam de gente amica bene merendi occaſionem vnicè doleat. Non tamen dubitare quin operæ probandæ; adhuc dum locus ac tempus offerri poſſint.* Adhæc Potocius; momenta bellorum, occaſionibus ſtare reſpondit, quibus vbi ſe dant, conſilia aptari expediat. Vſos ſe hyemis opportunitate, dum non flumina & paludum traiectus, neq; vllæ ignaviæ latebræ hoſtem tegunt. Quid ſi maturaſſet Galga adventum, datis ſtando per Iaſcolſcium promiſsis, facturum ſanè inſigni temporis & ſucceſſus lucro. Neq; nunc extra vſum operam cenſere, ſi deliteſcentem intra latibula feram, vtriq; exagitant. Adiecit inſuper, quàm grandi & cruento prælio decertatum eſſet: quàm accisæ hoſtium vires, & mox ſi vtriq; animosè pergunt, proterendæ. Magnifica in ſpeciē dici non ignorabat Galga, vel ſolis equis inediâ noviſsimè attritis, gratum nihilominus dixit quod mentis ſuæ copiam

Duces

Duces facerent. Deprecabatur ſimul tardum adventum, vt qui proveniſſet ex eo, dum Coſacorum lembos in fera Boryſthenis ripa exivit, vt effugium præcluderet. Summa colloquij in eo deſinebat, monſtrare vtriſq; alacritatem demùm vt vtræq; gentes momentanea in hybernis quiete reſpirarent. Itaq; diſpertitis circa Tyram legionibus, ijſdem municipijs ſocij hærebant, ijſdem alebantur horreis, contubernio noſtris omninò mixti ac familiares. Subſiſtebat Oraczkowiæ vaſto municipio cum legione Regia Czarniecius; ſimul Moniak Soltan forma moribusq; liberalis; hìc accidit Polonum pro fæni manipulo cum Scytha rixatū, ferro eidem amputaſſe auriculam; qui idem raptus in recenti crimine ſiſtebatur Soltano: ad Wilczkovium legioni ſub abſentiam Czarniecij Præfectum remiſſus quo caſtigaretur. Dantur Iudices, exponit querelam aure mulctatus Scytha, ac fuſtigari iuſſum advertens, tanquam indebitè tergo lueret, qui manu peccaverat, decerpit dentibus reo auriculam, ac mox repoſita vice vlteriorem pœnā deprecatur: more gentis apud quam caput pro capite, mēbrum pro membro reponere de iuſtitia cenſetur. Quippè fateri neceſſum, raras apud illos contentionēs ac diſsidia, cum nec luxu nec convivijs diffluant, quæ apud nos humanitatis officia, in rixas vertunt. nulla furta, rariſsimæ cædes, nec niſi fortuito accidunt, ſi æquè in homines feritas & repugnans naturæ libido abeſſet, moribus non planè culpabiles. 1655.

Erant per id temporis vicini, qui increſcentibus Poloniæ malis, amicum in modum condolerent; nec defuêre oſores, datis in publicum ſcriptis, ex contracta Scythis cum ſocietate factum carpentes; quòd fœdera cum infidelibus contrahere nefas ſit; tùm nullum Regnum Remq;publ: auxilijs Barbarorum eſſe defendendam! Firmabatur aſſertio prolixis Sacræ Scripturæ citationibus, Deo cum profanis gentibus commercia Iſraëlitis omninò vetante. Ad hæc caritas religionis obtentui, ob quam præſtaret ſuccumbere

1655. gentibus, quàm ſocietate infidelium maculari. Etiam cõtra legem polyticam peccare eos, qui opem externam arceſſant; regnorum arcana, vires ac conſilia populorum, etiam rationem ſtatus ſcrutari, ac prænoſcere auxiliares, vbi hoſtes ex ſocijs fiunt. Malè Heraclio Imperatori ceſſiſſe, evocatis in ſubſidium Saracenis: improſperè Andronico Conſtantinopolitano accerſitis in contendentes æmulos Turcis. Taurica, olim Liguribus poſſeſſa, nunc à Scythis velut hæreditas habetur. Itaq; præter enormè ſcandalum, contra civilis prudentiæ Canones peccari; Chriſtianis in qualeſcunq; hoſtes infidelibus ſe ſociantibus. His proximè inſtanti à Suecis bello præludebatur. Servabo parumper digrediens debitæ reſponſionis filum, à tramite Hiſtoriæ non devius. Ac primò licita cum alienigenis fœdera convincit, Aſa Rex Iuda, Bennadadum Syriæ, in ſocianda arma trahens. *(3. Reg. 15.)* Iudas Macchabæus contra Soterem Romana ſocietate inclitus *(Macchab. 1.)* Ionathas potentioribus vicinis per pactiones adhæreſcens. Thæbea Legio Imperatori Maximino militans. *(Greg. Turon.)* Calixtus III. Pontifex Perſam Scythasq; contra Turcam alliciens. *(Platina)* Reges Catholici adverſũ æmulos Maurorum potentiâ freti *(Mariana)* Carolus V. Imp: Proteſtantium Legionibus vſus, quas nigras appellare ſolitus. *(Strada.)* Rex Gallus Sectarijs Batavis. *(Grammond9)* Batavi Venetis contra Paulum V. Pontificem opem polliciti. *(Grotius)* & quæ aliæ gentes adminiculo vicinorum, aut mutua ope ſe de hoſtibus vindicavêre. Imò ratio ex natura eſt, vim illatam quoquo modò propulſare ingerente. Si verò licet Elephantorum Equorum aliorumq; brutorum miniſterio vti; quidni hominum, eorum vel maximè, qui nuper nobis hoſtes, iam amici; imò ex pacto ſtipendiarij, ac in ius Clientelæ levi donario obligati.

Simul ac clementius cælum frigorum duritiem ſolvere cœpit, etiam Coſaci velut inſecta per hyemem emortua, reviviſcere moveri, carptim Scythas, furtim pabulatores noſtros

ſtros aggredi ea maxima ratione, vt ſcilicet ſub initiũ veris ſecurius ſemina terræ mandarentur; quod niſi fieret, miſerandam indici oportebat in ſequentes annos illis oris vaſtitatem. Acciſum ſub hæc Exercitus noſtri robur, enectus pedes, ſtrigoſi ac ceſpitantes equi, inſuper deſtitutus ſtipẽdio miles, vbi in præſtitutam diem expiraret ſervitium, obſequium detrectabat. Epidemica lues ex reſoluto in vapores àére, ſeu in debilitata irrequieto actu corpora faciliùs irrepens, acriter graſſabatur: ſimili vt in peſte contagio, niſi quod remiſsior infectio, non omnes nec promiſcuè enecare ſoleat. Non tamen Duces in ea laſsitudine otiari permittebant, Mankowkam Campidux irrito conatu oppugnaverat: Vſcie, Berſſady, Kamienica proſperiore ſucceſſu deleta; in expugnationes oppidorum Polonis agentib9, Scythis manubiæ cedebant. Dolendum ſanè, tot capita in ſervitutem rapi, ſed miles ſævus eſſe cogebatur, in reſipiſcẽdi incapaces, & quos niſi perderet, ab ijs mox perdendus. Proverbium eſt, candelam lucendo conſumi, etiam Exercitus noſter diutino labore atterebatur; rareſcebant cohortium ordines, ſubtrahebant ſe Præfecti, ac Centuriones, vario prætextu dilabentes. In fine per ſtitêre, digni quorũ memoriam recolat poſteritas. Præter Duces, Metator Regni Czarniecius. Sobieſcius Iavorovienſis Præfectus (tantis diſcriminibus erudiri oportuit deſtinatum Diademati caput) Potocius Winnicenſis, Kalinius Bracłavienſis Præfecti. Wiſniovecij, Piaſoczynij, Danielovicij, Cetnerus Halicienſis Caſtellanus. Wyzycius, Woynilovicius, Korycius, Machovius, Sokolnicius, Suchodolſcius, alijq; legionũ Legati. Cùm ecce fatali procella ab Aquilone reflante, in arcano primum Edicta Regis tranſmiſſa fuêre, partem Exercitus qui iam ægrè totus ſufficiebat, ex Vkrayna ſubducendi. Primus Metator Regni cum Legione Regia iuſſ9 exceſsit, multa Scytharum incuſatione, quòd virum fortem, & in oppugnationes Caſtellorum fervidum, ægreferrent abire. Nimirum volupe erat Scythis, ſanguine ſoci-

1655.

orum

1655. orum prædam ac manubias parari. Serius poſt Campidux cum Legionibus ſuis compellatorijs literis evocatus abſceſſit; delato tuendæ provinciæ negotio Generali Potocio, cui acciſis viribus ac exinanito peditatu quis ſucceſſus fuerit, Secundi Climacteris volumine (ſi Deus vitam & gratiam conceſſerit) renarrabo.

Clarum hoc Anno Roma funus duxit INNOCENTIO X: Pont: Max:, qui VII. Nonas Ianuarij Anno præſenti 1655. extremum diem clauſit magna Chriſtianitatis iacturâ: cùm vnicè à populo fideli amaretur, prudens & moderatus Paſtor, & quod eius Solij peculiare æquitatis ac recti tenax. Neq; improbavêre Sectarij, cauſam eorum diſcreto odio, perſonas debito honore habentem, & cui non ira, non odium, niſi ad menſuram rationis. Sub Vrbano Pont: ingentium negotiorum arbiter, conſilio & ſucceſſu valens, etiam prompta efferendis facundia, quæ conciperet aut meditaretur; donec indoles Annis langueſceret. Ex Pamphilorum Romana familia proceſſit, Vrbano VIII. Succeſſor datus. Conſcenſo Petri ſolio quantus eſſet oſtendit, procurata Vniverſali Germaniæ pace; vnde velut indicto Europæ otio, Chriſtianitatis arma aliquantum quiêvere. Suſpectum habebant Galli faventiorem Hiſpanis credendo: non ideo tamen Hiſpanis ſatisfecit, qui beneficia ſi non ex deſtinato proveniunt, faſtidiunt. Inijt Pontificatum An: Chr: 1644.; præſenti tumeſcente per aquam intercutem corpore, tandem Chriſtianè ad modum in prima principia reſolvitur. Comitia ſacri Cardinalium Collegij ad vsq; VII. Nonas Apriles perdurarunt, pluribus ex eo Purpuratorum cætu morbo correptis; donec reſpiciente cauſam Eccleſiæ Numine, Fabius Chiſius Alexander VII. dictus Pontifex crearetur. Par animi dotibus Innocentio Succeſſor, ingenio ac literis præcellebat; quantarumvis functionum capax, ac componendis Europæ motibus indefeſſus Miniſter.

Claudat interim primi Climacteris decurſum Optimi Paſtoris mors; quem cœpit vltima Victorioſiſſimi Regis periodus.

A. M. D. G.

Digitized by Google

Digitized by Google